

74

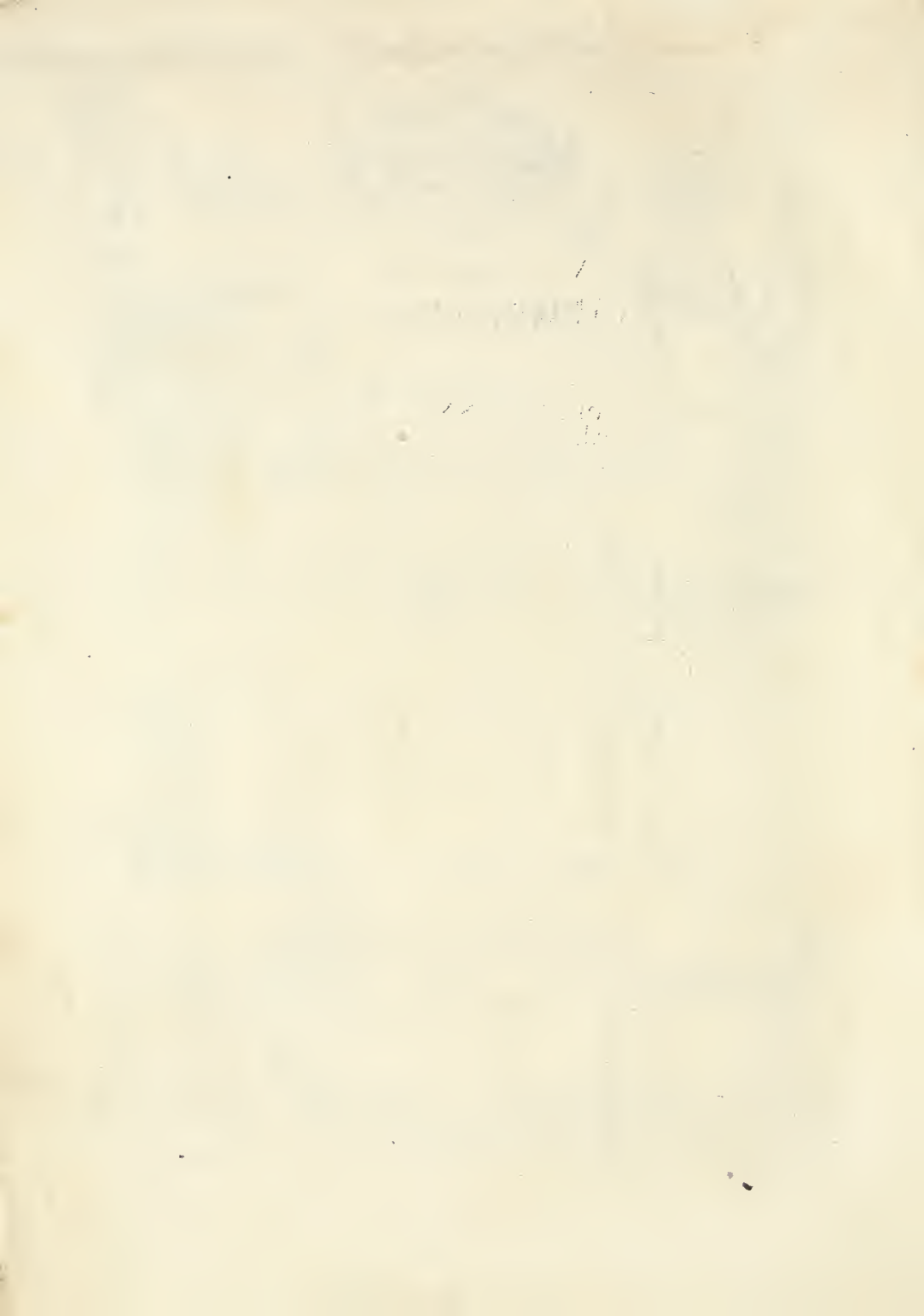

SECRET

J. H. ...

REVER^{MO} IN CHRISTO DOMINO,
D. PETRO SIMONS,
EPISCOPO IPRENSI
VIGILANTISSIMO,

Domino suo cum primis obseruando,

IOANNES DAVID, *Soc. Jesu Presbyter*

L. M. D. D.

ONSCIA est R^{ma} V. D. me aliquot abhinc annis Bruxellæ Disticha centum, nostro scripta idiomate, in gratiam Catechisticae Iuuentutis edidisse, quæ Fidei vitæq. Christianæ summam continerent. Ea ipsa deinde scholiis quibusdam, atque adeò centum in æs incisus iconibus illustrare visum est; vt, qui lecta intelligerent, eadem quasi subiecta oculis viderent: & rudiores, quæ aliàs non possent, ipso saltem intuitu legerent. At dum, omnibus ad rem comparatis, cum typorum incisoribus Antuerpiæ de libro quoque ipso imprimendo transigerem; eâ demum lege illi tantum onus suo periculo suscipere voluerunt, si etiam Latino sermone vulgaretur, prout in breui ad Lectorem proloquio sum expositurus.

In quas præter opinionem redactus angustias, necessitatem (vt aiunt) in virtutem mihi vertendam existimaui, potius quàm eousque productus labor irritus ca-

deret. Sumsi igitur calamum ; & quòd vrgerer, opus hoc vniuersum summā celeritate , ac trimestri penè decurri : quod vel tacente me , vt properatam olim illius tabellam Apelles , ex ipso stylo cognoscas . Et hic est liber ille , cuius in litteris ad me tuis, XII. Februarij proximè elapsi , si meministi , mentionem faciebas ; cuiusq̃. editionem mihi literis illis vehemēter commendabas : quia scilicet illius argumentum aliorum relatu didiceras ; populoq̃ue Christiano & Catholico vtilem fore confideres. Quod futurumne sit, & quam quantāve vtilitatem liber hic sit allaturus, Deus nouit : equidem de illa re statuere nec audeo, nec possum.

Sed quia iudicium tuum, vt nosti, semper magni feci, ex quo tuam, quam dico, recepi epistolam ; seriò mihi de editione cogitandum censui ; quando præsertim, cum tuo iudicio planè congruere didici multorum clarorum ac doctorum virorum sententias , qui librum viderunt ; meq̃ue vniuersi ad eam editionem magno perè sunt hortati. Qua quidem in re , magnam mihi atque adeò opportunam occasionem vltro oblatam , mirificè gauisus sum , animi mei erga R^{mam} V. D. hoc qualicumque officio declarandi, necnon subito præmaturoq̃ue huic operi , aduersus sinistros si qui essent interpretes, patrocinij comparandi. Quàm meritò hęc affectus mei , & singularis inter nos amicitia contestandæ ansam arripuerim, nôrit is, qui omnes vitę nostræ partes, studia, habitationes, muniaq̃ue discussit. Siquidem quàm amœna illa fuit, & quasi necessitudinis præfaga maioris , intimo quodam diuiniore affectus sensu condita animorum morumq̃ue concordia,

&

& suavis equalitas Louanij in Theologorum Collegio contracta! Vbi, tametsi multis me spatiis, ætate, sapientia, morumq. grauitate antecederes; eò tamen moderationis pro tua modestia descendisti, vt mihi par videris: quemadmodum eminentioris staturæ quispiam se ad focij sui breuitatem solet in congressu demittere. Inde, cum per gloriosæ memoriæ Venerabilem virum, D. CORNELIVM IANSENIUM, ad recens erectam Gandauensis Episcopatus sedem tendentem, Louanio sacrae Theologiæ candidatus abriperer; nescio quâ euenerit, vt non multo post, ab eodem quoque, ob singulare pietatis atque eruditionis testimonium, ad Ecclesiæ illius dignitates perhonorificè euocareris. Rursum itaq; iisdem non modò mœnibus, sed etiam tecto mensaque sociati, quantam experti simus veræ amicitia vim, quæ in Virtute consistit, nō est huius loci & temporis dicere: cuius vel sola recordatio nō modicam etiā mihi in Dño adfert voluptatem.

Aliud deinde secutum est, non animorum, sed corporum locorumque diuortium: cuius magna ex parte hæresis in Flandria inualescens occasionem dedit: cum ego paulò antè Cortraci in patrio solo administrationi scholæ vrbanae, ac deinde alteri (vt vocant) portioni Curæ pastoralis ad D. Martini præficerer. Nec hîc quidem te diu desideravi eiusdem Curæ pastoralis in altera portione consortem: eò te videlicet perillustri Comite de Mansfelt seniore (postquam is Cortracum ex hæreticorum ac rebellium tyrannide, ceu Regij exercitus sub Illmo atq. inuictō Parmensi Duce, supremo Belgij Governatore, Præfectus fortiter ac feliciter eri-

puisset) ad populi Cortracensis instructionem Duaco, vbi adhuc in voluntario agebas exilio, euocante. Ita hîc etiam, præter cetera coniunctionum vincula, iam quasi sub vnum iugum colligati, agrum Dominicum, pari passu, licet impari merito, colcbamus. In quo quidem munere, illud recordor, tacito quodam humanitatis pacto inter nos obseruatum, vt & R^{ma} V. D. mihi tanquam in officio antiquiori, & ego vicissim R^{mz} V. D. vt verè seniori, præceptori, ac patri, deferremus: indiuisamq. animorum concordiam, nouis semper fomentis, cōtra inimici pacis machinationes, aleremus. Quòd verò vnà quoque, quū ego aliquot annis Cortraco, tu verò Gandauo exularem, in Gallias profecti simus, Lutetiamq. & alias quasdam regni illius præclaras vrbes vidimus; ac præsertim augustum regiumq. cœnobium D. Dionysij Galliarum Apostoli, motemq. sanctorum Martyrum vicinum venerati simus: non hîc commemorandum putarem, tanquam non magni admodum rem momenti, nisi hîc etiam Petrus & Ioannes sic vnà coniuncti fuissent, vt nusquam penè viderentur (duorum illorum Apostolorum instar) potuisse à se mutuo separari; donec tandem ex residentia Cortracensi, à clementissima diuini Numinis bonitate, ego quidem ad Societatem IESV, V. autem R^{ma} D. ad Iprensis Episcopatus apicem euocati diuellimur.

Hæc femina, hi progressus amicitiae nostræ; quã nec locorum interualla, nec heresis, ac rebellionis seuissemæ tempestates, neq. denique dispar vitæ ratio vlla ex parte hæcenus conuellere imminueréve potuerunt. Nunquã enim, teste D. Augustino, vera fuit amicitia, quæ desinere po-

re potuit: æterna est enim, si vera est. Cùm itaq. nostram hanc verã fuisse, tot argumentis cognouimus: æternam quoque, & hîc, & in illa beatorum patria fore confido.

Quare, sit hoc munusculum & necessitudinis nostrę velut publicum monimentum, ac tessera; & nominis etiam vestri clypeo, vt initio dixi, tegatur aduersus ea omnia, quæ nouis cuiusq. modi libris ab iniquis ferè rerum æstimatoribus obiici solēt. Perspectissima namq. est R^{mz} V. D. cùm in omni humanioris literaturę genere eruditio, tum in altiorum sacrorumq. studiorum palæstra dignitas ac præstantia: quam vitæ sanctioris sinceritate; & pastorali, cùm in ouibus pascendis, tum in arcendis lupis, vigilantia egregiè videmus cumulasse. Quæ me sanè ratio & causa commouit, non solum vt librum hunc R^{mz} V. D. dedicarem: verùm etiam vt prædictam epistolam tuam, qua me ad libri editionem hortatus es, in ipso operis vestibulo, huic Dedicatoriæ subiunctam excudi curarim: vtpote multis referatam eruditis egregiisq. sententiis & doctrinis. Eo videlicet consilio, vt ita quoq. liber paulò prodiret ornatio- rior cultiorque, atq. adeò commédabilior Lectori: omnino confidens, id tibi nequaquam ingratum fore; cùm bona & sincera intentione, ad maiorem Dei gloriam, quam pariter hîc ambo spectamus, à me factum sit.

Ego interim, quantum in me erit, pro R^{mz} V. D. incolumitate, & prospero sanctę functionis successu orare non desinam: vt factus forma gregis ex animo, quum apparuerit Princeps pastorum CHRISTVS, immarcescibilem percipias gloriæ coronam. Gaudui, xxx. Octobris, M. DC.

E X E M-

EXEMPLAR EPISTOLÆ

R^{MI} D. D. PETRI SIMONS,
EPISCOPI IPRENSIS;

Cuius meminit superior Dedicatoria.

VDIO, te, R^{de} Pater, librum quendam iamdu-
dum habere præ manibus, plenum bonæ doctri-
næ & salutaris sapientiæ, inscriptum VERIDI-
CVS CHRISTIANVS. Hunc etsi nec integrum,
nec partem eius aliquam viderim; tamen cum
argumentum quod tractat, quidve contineat, quid doceat,
ab aliis bona fide acceperim, temperare mihi non potui, quin
te ad celerem ac maturatam editionem, pro veteri nostra ne-
cessitudine, paucis exstimulem.

Ephes. 5.

1o Ioan. 5.

Dies nunc mali sunt admodum, vt vas illud electionis ait:
& in nostrum hoc seculum longè magis quadrat, quod de suo
olim dicebat Ioannes Apostolus: *Mundus totus in maligno
positus est.* vt vehementer huiusmodi doctrinis, medicamen-
tis, antidotis opus habeamus, qualia VERIDICVS tuus
suppeditat. Quibus nimirum homines, & aduersus vafros,
noxias, pestiferasque hæreticorum imposturas muniantur; &
ad mundi immundi, caduci, fallacisque odium, & contem-
tum prouocentur. Quod aliis verbis, ac breuioribus dici po-
test; Rectè credere, quod præcipit verbum Dei, & benè san-
cteque viuere. Quidquid huc facit, & aliquam præcipuè sin-
gularis gratiæ laudem habet, qua legentis animum capiat: vt
solent (absit verbo fictio omnis & adulatio) quæ abs te profi-
ciscuntur; maturè in lucem edenda, & quaquauersum spar-
genda sunt, vt citò profint plurimis. Procliues sunt homines
ad omnia scelera, ruuntque præcipientes, sine mente, vel timo-
re vllò, quò cæci eos affectus rapiunt. Exundant vndique,
velut agmine factò, mira & damnabili fœcunditate, malo-
rum vitia, instar noxiarum herbarum. Nunquam hîc passim

ita

Ita regnarunt hærefes omnis generis : malum per fe longè maximum , cunctorum fons aliorum malorum . Nunquam fic grassatæ sunt in exitium miserorum mortalium artes magicæ , artes verè infernales , incantamenta , veneficia , & his similia . Nunquam hominibus in ore fuit tantum nefandorum iuramentorum , periuriorum , blasphemiarum in Deum , in Sanctos eius , in sacra omnia . Nunquam itidem fic palàm , & sine fronte , vel pudore vllò , peccatum in Præcepta secundæ tabulæ Legis Diuinæ . Vt iure meritoque in nos dici queat illud Isaïæ : *Transgressi sunt leges , mutauerunt ius , dissipauerunt fœdus sempiternum .* Isaïe 24. Nam quo vnquam tempore auditum , de tot cædibus , homicidiis , latrociniiis , prodicionibus ? de tot tamque fœdis adulteriis , stupris , obscœnitatibus ? de tot furtis , rapinis , incendiis , sacrilegiis ? de tot falsis testimoniis , enormibus mendaciis , nefariis calumniis ? vt de bellorum stragibus , damnisque incredibilibus , quæ hinc enascuntur , nihil commemoremus . Scelera nostra nunquam desinentia pariunt nobis bella continua : bella rursus , infelici ac perpetua vicissitudine , maria nobis scelerum & flagitiorum generant . Quid ergo de nobis , ac de rebus nostris tam deploratis sperandum , nisi quisquis aliquid Dei gratiâ quoquo modo præstare potest , ad opem ferendam festinus accurrat , tanquam ad ingens & commune incendium restinguendum ? aut velut ad nauem quassatam , laceram , riniis & fissuris plenam , vndique aquas trahentem , & submersioni proximam , fulciendam & conseruandam ?

Eia igitur , Pater Dauid , (vt te familiariter & solito more appellem) porrige languentibus & moribundis medicinam conuenientem & paratam . Prodeat in medium **V E R I D I C V S** tuus , qui depulsa è mentibus & moribus hominum tam tetra , tamque multiplici falsitate , claram omnes , puram , & salutiferam Fidei & Vitæ veritatem doceat . Hic , hîc demum reperiemus , spero , quod Poëta Lyricus mihi semper visus fuit aliquanto maiore quàm par est arrogantia , parumque verè dixisse , de doctrina Epistolarum suarum :

Feruet auaritiâ , miserâque cupidine pectus ?

††

Sunt

Horat. I.
Epist. 10.

*Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
 Possis, & magnam morbi deponere partem.
 Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
 Ter purè lecto poterunt recreare libello.
 Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
 Nemo adeò ferus est, ut non mitescere possit:
 Si modo cultura patientem commodet aurem.*

Luc. 11.

Eccli. 10.

Sap. 7.

Hæc, inquam, & his maiora, ex VERIDICI tui lectu-
 ra & cultura potiori iure expectamus. Quæ cum ita habeat:
 ne, quæso, diutiùs pecces in exhortationes illas graues & præ-
 claras arcanarum literarum, quæ sic habent: *Nemo accendit
 lucernam, & in abscondito ponit, vel sub modio, sed super can-
 delabrum: ut, qui ingrediuntur, lumen videant.* Et, *Sapientia
 absconsa, ac thesaurus inuisus, quæ utilitas in utrisque?* Illam
 potiùs imitare naturalem omniq. dignam laude bonitatem
 Diuinæ æternæque Sapientiæ: *Quod sine fictione (inquit) di-
 dici, sine inuidia communico: & honestatem illius non abscondo.*
 Sic te clementissimus Deus, studiaque, piosque conatus tuos,
 magis hîc semper magisq. benedicat: ac demum cælestis eter-
 næq. benedictionis (dubito, an citò an serò velim dicere) con-
 sortem faciat. Ipris, die xij. Februarij, M. D C.

Tuus

Petrus Simons,

Episcopus Iprensis.

Hendecasyllabon.

VITAM quæ faciant beatiorem,
 Causa est peruetus, omnium sopborum
 Docto puluere ventilata quondam:
 Sed, nulli satis expedire nobis
 Hac vnam potuere veritatem.
 At tu, si cupis, ô amice Lector,
 Quantumuis puer, insolensque rerum,
 His cornicibus eruisse ocellos;
 Fatalemque tuæ salutis vnam
 Stipari melioribus tabellis:
 Non prurigine curiositatis
 Caterua est tibi consulenda vatum,
 Non onerocrita, augur, aut haruspex,
 Non pullarius, atque cheromanta,
 Magi ve, astrologi ve, demonés ve:
 Hunc, hunc VERIDICVM rogare voluens:
 Et dicet tibi veriora veris.
 Dicet; non titulis, honore, formâ,
 Auro, deliciis, auis, amicis;
 Sed septem Fidei sacræ columnis,
 Sed virtutibus innocentis aui,
 Puro pectore, moribus pudicis,
 Mente haud immemori Nouissimorum;
 His, inquam, paribusque contineri,
 Vitam quæ faciant beatiorem.

I. D. C.

†† 2

ADMO-

ADMONITIVNCVLA

A V C T O R I S .

DVM opusculo hoc Teutonicè confecto, cum ty-
porum æneorum incisoribus, etiam de totius li-
bri impressione agerem : ea lege ipsi totum in se
recepere negotium , vt eandem lucubrationem
Latinitate donandam curarem . Itaque præter
expectationem , dum illi formas æreas magnis impensis pa-
rant, & semestri spatio absoluturi sperantur ; ego, ne in mora
essem, currente calamo, Latinam interea versionem expediui.
In vertendo autem eâ vsus sum libertate , quam mihi meo
iure in proprio opere debere existimabam : vt, quocunque lu-
beret modo, à Teutonico deflecterem, adderem, deimerem,
mutarem : vtrumque quasi primarium opus exhiberem ; nec
alterum propriè alterius versio censeretur. Latinitatis verò,
in tanta acceleratione , qua ne rescribere quidem licuit , eam
duntaxat habui rationem ; vt, si nulla esset (quam quidam ni-
mis affectatè requirunt , præsertim in istiusmodi argumento)
tenerior elegantia ; nulla quoque esset, quod equidem sciam,
horridior inamœnitas : sed seruato styli vsitati candore , rei
præcipuè ipsius commendaretur vtilitas. Quare, bone Le-
ctor , boni consulas nostrum conatum velim ; in quo non
literam spectes , sed spiritum ; & bonam in re bona volunta-
tem . Vale.

P R Æ F A T

PRÆFATIO AD LECTOREM.

VANDO communem hodie hominum vitam, agendiq. rationes attentius perpendimus, quosdam ita in aliorum videmus utilitatem ac salutem incumbere, alios è diuerso, tanto studio alius moliri perniciem & malum; ut ad hoc esse nati videantur. In hisce tam diuersis hominum studiis, hoc luce meridiana clarius expressum cernimus, quod inquit Sapiens: Vnus Eccli. 34. edificans, & vnus destruens: quodq. in rei olim veritate, & nobis in figura, tempore Nehemie accidit; Iudæis muros Hierusalem adificanti- 2. Ecl. 4. bus, & circumiacentibus æmulis eosdem sat agentibus demoliri.

Ad eorum laudē & commendationem, qui se proximorum auxilio impendunt, illud facit, quod ex Platone cōmemorat Orator: Non so- Cic. 1. Off. lum nobis nati sumus. Cui & illa diuini Pauli sententia conuenit: Ne- Rom. 14. mo nostrum sibi viuit. Nam Dei in primis obsequio; tū propriæ atq. 2. Cor. 5. proximorum deinde utilitati ac salutē studendū est. Quemadmodum idem ille Apostolus se nobis in exemplū statuit, dum ait: Omnibus 1. Cor. 9. omnia factus sum; ut omnes facerem saluos: quod & alij, illo ipso dicto, factiq. imitatione ducti, post eum expresserunt. In illos vero, qui aliorum seductioni & exitio operam nauant, vera ac seuera illa vibrabitur Salomonis sententia: Homines pestilentes dissipant ci- Prou. 29. uitatem. Præuis siquidem suis suggestionibus, molitionibus clandestinis, & exemplis omnia pessundant: & sunt non raro causa ruine, ac Reipublicæ Regnorumq. vastationis. De his merito Tullius: Nulla Cic. 1. Off. detestabilior est immanitas, quam eorum, qui lacerant scelere patriam, & in ea funditus delenda occupantur.

Istiusmodi homines æquè hostes humani generis fas est dicere, at- Baptista Fulgos. lib. 9. ca. 11. que olim Timonem illum Atheniensem; qui ita omnium hominum affectabat interitum, ut summo mortales omnes, & se quoque odio fatali prosequeretur. At verò, cū Alcibiadem aliquando, adhuc puerum, obuium haberet, plenis eum vlnis amplexus & exosculatus est. Rogatus ecquid præter morem puero illi tanta demonstraret argumenta beneuolentiæ & fauoris, fertur respondisse; amare se illum puerum, quod præuideret, ipsum quandoque Atheniensibus magnorum malorum causam fore: qua spe mirificè pascebatur; acerrimus alioquin hominum osor & hostis: quod eiusdem appellatio, ducta παρα τοῦ μισανθρωπιῶν, indicabat.

Dignum, ut aiunt, patellā operculum, dum alter alteri ad eò op- Sabell. li. 12 cap. 3. portune factus est obuiam. Nam Alcibiades iste tam suspecta fuit

ab adolescentia indolis : ut dum aliquando, etiamnum puer, ad Periclem auunculum ductus, subtristem illum conspicaretur ; Ecquid est, inquit, auuncule, quod doleas ? Illo respondente, angere se animo, quod curati à se Propylei rationem, minus apte profusa pecunia, exposcenti populo reddere non posset : quinimmo, inquit, cogitandum tibi potius, quo pacto non reddas. Arripuit statim vir prudentissimus puerile consilium : patriamque adeo graui finitimorum populorum bello implicuit, ut sollicita de salute imperij ciuitas, alio mentem conuerterit. Sicque Alcibiades se gessit denique, ut patriam suam, cui ad faciliorem ruinam puer viam strauerat, vir factus euerterit.

Felgof. ibi-
dem.

Timon autem ille tam immanis & inhumanus extitit, ut, cum hortuli sui ingentem ficum, de qua se multi Athenienses suspendebant, nunc extendendæ domus gratiâ esset incisurus; prius in Senatum venerit, palamque edixerit : Si quis vitæ iadio affectus suspendium cogitaret, festinaret ad laqueum, priusquam arborem excinderet. Heu ferinam hominum indolem ! At eorum magis execranda rabies, studiumque perniciosius, qui vel pestilenti doctrina, ut heretici, vel prauis consiliis, & exemplis, ut politici, malique Christiani, alios in irreparabilem animarum iacturam ignesque sempiternos pertrahunt.

Quapropter, sicut perniciosum Reipublicæ eorum est studium, qui in aliorum desudant interitum ; ita vilis & probanda cum primis eorum est industria, qui omnes ingenij sui nervos ad hoc intendunt, ut quæ virtutis ac salutis sunt, maius ac maius semper in proximo incrementum accipiant. Quod fit, dum alij prædicationi verbi diuini insistant, alij piis admonitionibus quos possunt ad meliora exhortantur, alij Ecclesias, Monasteria, Collegia, Scholas, & pias eiusmodi Institutiones, quæ ad Dei gloriam & animarum salutem ampliandam pertinent, promouere contendunt : denique alij, iuxta status vel officij sui rationem, bonorum tranquillitati consulunt, hominumque improborum coercent vesaniam. Quos inter, minime in postremis habendi sunt, tamen si postremo eos loco recenseam, qui vitæ probitate & innocentia, seu facula in caliginoso hoc mundo prælucente, per virtutum tramitem, quoscunque imitari volentes ad æternæ vitæ patriam perducunt.

Visum itaque mihi fuit, ad maiorem Dei gloriam, animarumque auxilium, in tanto (prò dolor!) pereuntium numero, manum tam pio operi, unà cum tot strenuis operariis, quibus præcipuum hoc opus

&

*Onus incumbit, adhibere : ut exiguus hic meus conatus , quem pro mea facultate in commune conferre possim , tantillum saltem subsidij tanta moli adijcere queat , quo vel deerrantium quispiam ad re-
ctam orbitam reuocetur ; lapsusve erigatur ; aut in lubrico nut abun-
dus firmitus gradum figat : vel saltem, qui stat , perq̃ veram fidem
viam mandatorum Dei rectus inambulat, in bono confirmetur ; ani-
meturq̃ ad reliquum capti itineris alacrius prosequendum, & ad fi-
nem usque perseuerandum.*

*In hanc rem, aliquot abhinc annos, certa quedam Interrogata, seu
Quæsitæ, cum Responis, per disticha centum, Teutonico Rhythmo,
Fidei vitæq̃ Christianæ Summam complectentia, in gratiam Cate-
chistica Iuuentutis concinnaram : cuius institutio, inter Ecclesiasticas
functiones non infima, mihi semper valde cordi fuit. Atqui
cum pro earundem Quæstionum elucidatione breuem commentario-
lum describerem, quo saltem constaret quid rei continerent, & unde
ipsa Interrogatio subiectaq̃ Responso desumptæ essent, maioris spe
lucris Christo totius mensis domino corradendi ; accidit, ut opere sub
manu succrescente, illud opinione prolixius euaserit.*

*Quæcumque ad Catechismum vel doctrinam Christianam perti-
nebant, ea fere paucis complexus sum : memoriæ potius iam olim
perceptorum refricandæ gratiæ, quàm nouo eadem pertractandi stu-
dio, quæ à tam multis hæcenus copiosè feliciterque essent explicata:
ad quos, qui maiori instructione Catechistica indigent, cen sui remit-
tendos. Si quando tamen horum quedam latius quàm cetera eius-
dem generis extenderim ; factum id est, quòd illa tali fortè modo non
essent antea declarata. Quamobrem etiam accidit, ut Capita quæ-
dam longius exspatiantur, quedam verò contractiora sint : non
quòd in breuioribus esset penuria materiæ ; sed quòd illa minùs vide-
rentur necessaria ; vel aliunde, ut dixi, eorum notitia haberi facile
posset : illis interim iussus excurrere, quæ hac nostra addeò deploranda
tempestate utiliora, magisq̃ necessaria esse sperabantur.*

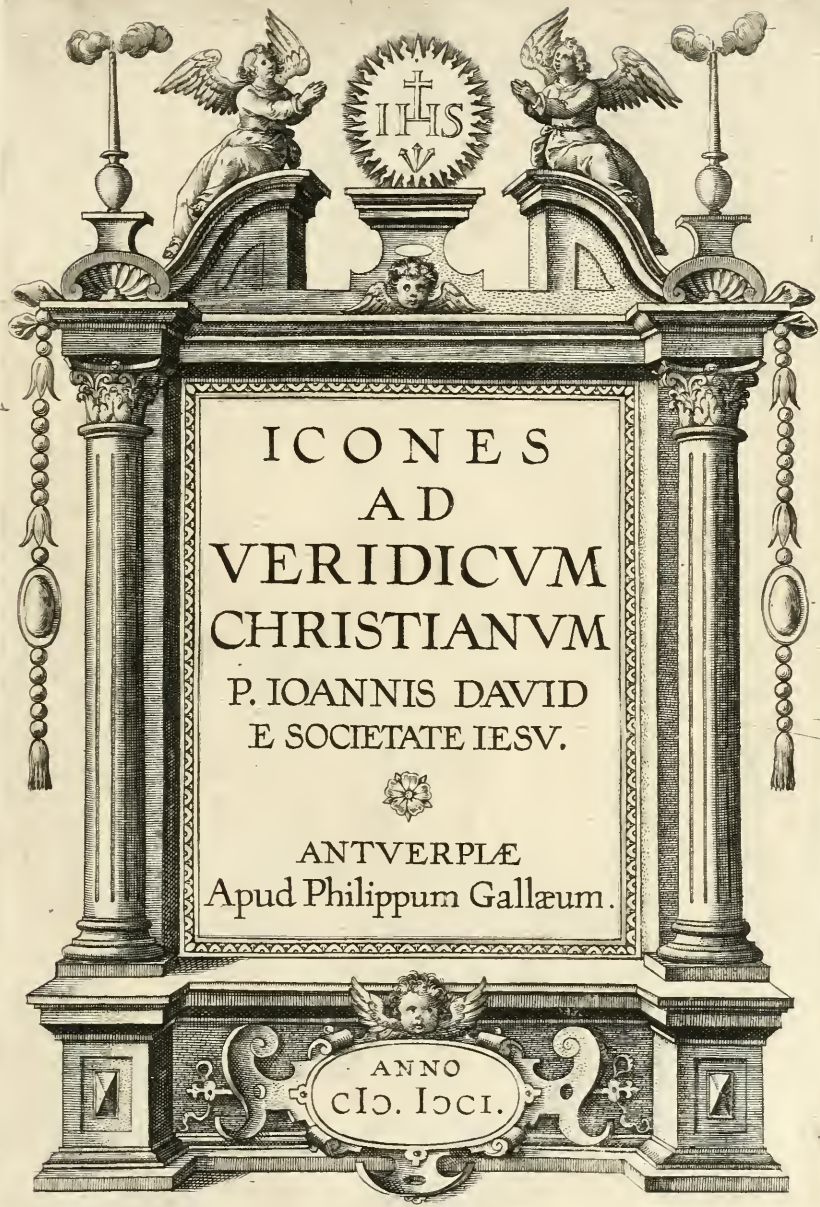
*Vt ut est, quòd scribentem ardor impulit, & spiritus fuit in ro-
tis ; eodem plenis velis & equis secutus sum, quousque mea mihi
conscientia testabatur, me zelo diuini amoris, & salutis animarum
moueri ; & ad malorum conatus, quæ possent, reprimendos, & om-
nium bonorum studia indefessè promouenda. Huic nimirum meæ
quoq̃ intentioni imputandum erit, si quid minùs solide, minùsq̃
ornatè vel ordinatè scriptione deduxi, quàm vel res ipsa, vel accu-
ratus fortè Lector exigeret. Eum nihilominus interea oratum vel-
lim,*

lim, ut grato animo quidquid id est accipiat; sicut & Deo omnipotenti acceptum fore confido. Cui cum Prophetæ Regio, præparatis iam ad templi adificationem rebus necessariis, dico: Scio, Deus meus, quòd probes corda, & simplicitatem diligas: vnde & ego, in simplicitate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hæc.

Quòd ad ordinem in hoc libro seruatum attinet, hoc præcipuè spectatum est, ut à principio Sapientiæ, velut primo beatitudinis acquirendæ gradu, per credendorum agendorumq; notitiam & praxim, ad mortis ceterorumq; Nouissimorum felicem exitum, Lector Christianus, ut lachrymabilis huius exilij viator, tranquillè perduceretur.

Quòd autem libro ipsi VERIDICI CHRISTIANI nomen indiderim, ratio est: quia hoc nostro sæculo, ita in hoc feruntur homines, ut consilium auxiliumq; ab eo requirant, qui & Christi & Christianorum iuratus est hostis: hoc est, a dæmone, & infelicibus ipsius membris ac seruis, Magis, Veridicis, quos diuinos nuncupant, & id genus diabolicis hominibus. Quòd virus quò inter Christianos grassatur latiùs, eò euidentiori est indicio, magnæ ab æterna veritate, & à vero Saluatore Christo discessionis: deficiente primùm Fidei fundamento, tum superexstructo vitæ adificio labascente.

Ea autem pestis ita hodie mundum infecit, adeoq; cum ceterorum vitiorum sentina imbuit, ut totus in maligno positus, demersioni proximus esse videatur; ac, nisi citò manus undecunque auxiliatrices porrigantur, suimet mali mole in profundum ruiturus. Quapropter, cum tanta nunc mortales teneat sciscitandi consulendiq; cupiditas, & in omni propemodum aduersitate ac necessitate, ad mendaces veridicos spiritumq; erroris recurratur; operæpretium me facturum existimaui, si veracem Christianumq; ac diuinum VERIDICVM exhiberem; qui tutò & citra scrupulum adeatur: rogeturq; quidquid res vel vsus postularit. Indubitata siquidem me spes tenet, fore ut vel in particulari, vel vniuersè, ad ea quæ animo candido quisque percontabitur, fideliter tutoq; respondeat: tam ad ea quæ ad bene feliciterq; viuendum pertinent, quam quæ ad salubriter moriendum. Quorum præsidio per vitæ præsentis ærumnas & incommoda, æternam calamitatem euadere, & ad iucundissimam illam perennemq; celestis gloriæ coronam liceat peruenire: quòd ut ego quoque pertingam, beneuoli Lectoris precibus submissè adiuari depono.

ICONES
AD
VERIDICVM
CHRISTIANVM

P. IOANNIS DAVID
E SOCIETATE IESV.

ANTVERPÆ
Apud Philippum Gallæum.

ANNO
1610.

Quod sibi principium posuit Sapientia vera ?
Numinis, infixum summisso in corde, Timorem.

Welck is d'oprecht begijn: om tot Wysheit te comen?
De Vreesē Odtd; met sij: Sonder dieē te hercomen.

Divine Sageſſe, Donne moy adreſſe, Pour aller a vous ?
Commenc' a refraindre, Ton coeur, et a craindre, De Dieu le courroux.

VERIDICVS CHRISTIANVS:

Auctore P. IOANNE DAVID,
Societatis IESV Sacerdote.

C A P. I.

Quod sibi Principium posuit Sapiencia vera?
Numinis infixum summisso in corde Timorem.

VOTIDIANVS humanæ vitæ nos vsus do-
cet, verissimè id initio Metaphysico-
rum dictum esse à Philosopho : Omnes
homines naturâ scire desiderant. Id e-
nim non solum in communi illa rerum
in dies occurrētium inuestigatione, quæ
vel visu, vel auditu, vel alio quopiam
sensu exteriori perfici solet; verum et-
iam, quæ in serua cuiuscumque discipli-
næ acquisitione consistit: per quam do-

*Aristot. 1.
Metaph.*

ctus quispiam, sapiētiæ dici consuevit. At summa ac principalis
Sapiencia, in Dei, sui que cognitione ponenda est: pro qua ita orasse
legimus D. Augustinum: Deus semper idem, nouerim me, noue-
rim te. De Dei cognitione sic ipse Christus, Dei filius: *Hæc est vita
æterna; vt cognoscant te solum Deum verum; & , quem misisti, Iesum Chri-
stum.* Hæc est ratio & sciencia, seu certum medium, quo ad vitam
perueniatur æternam; veram Dei rerum que diuinarum habere no-
titiã; per Iesum Christum, Filium eius vnicum: ei que luci, vt vi-
tæ duci inhærere. Quod ad sui ipsius cognitionem attinet (quæ ita

*Vera Sa-
piencia.*

*August. So-
lil. lib. 2. cap.
1. tom. 1.
Ios. 17.*

Diogen. La-
ert. lib. 1.

Basil. Ho-
mil. ad ado-
lescentes, quo-
modo ex Gē-
tilium do-
ctri- nis pro-
ficiunt.

cum priori illa Dei notitia coniuncta est, vt vix separari possit) nota-
tu dignum est, quod olim Ethnici apud Delphos templo Apollinis
aureis literis inscribebant, γινώσθησθε ἑαυτοὺς: Nosce teipsum. Quo innue-
bant (liceat Christiano ex Gentilium cœnogemmas Christi colligere,
rei que meliori inferere) excellentissimæ id esse scientiæ, vt quæ in
Deum primariè quadret: quamque nemo mortalium, nisi speciali di-
uina sapientiæ illustratione & munere donatus, accipere possit.

Ierem. 15.

Ad hanc quoque maximam præstantissimamque Sapientiam refer-
ri debet boni mali que discretio. De qua tam sublimiter ipse omnium
Dominus sentit, & loquitur; vt homines hac facultate pollentes os
suum appellare minimè dubitet. Ita enim is per Prophetam: *Si sepa-
raueris pretiosum à vili: quasi os meum eris.* Os enim naturâ suâ, & gu-
standi tangendique facultate in esculentis nociua repudiat; & in ex-
promenda sensati cordis sententia, occultiore quodam sensu à prauis
recta fecernit. Proinde eodem spectat, æternum à temporaneo;
quod ad animam pertinet, ab eo quod corpus concernit, aliæque si-
milia toto cælo distantia ritè diiudicare; & quod in iis dignum est, vi-
liori anteferre: paucis, reprobare malum, & eligere bonum.

Isaie 70.

Quia verò parui refert, scire bonum, & non facere; nosse distin-
guere, nec tamen eligere quod præstantius est; nemo rectè sapiens
vocetur, qui in his saporem non inuenit, neque bonis delectatur:
quod vel ipso eius nomine solo constare potest. Sapiens siquidem
quis dicitur à sapiendo; vt & Sapientia. Sin autem non sapit; quo-
modo sapientiâ præditus; vel sapiens esse diceretur? Hinc Ecclesia-
sticus: *Sapientia doctrina, secundum nomen est eius: & non est multis ma-
nifesta.* Ratio est: quia; Scire volunt omnes; sed scitè viuere pauci:
sapientes dici, sed non sapere, neque verè sapientes esse: bonum
scire; sed neque id affectu complecti, neque effectum exprimere.

Eccle. 6.

Interrogatio itaque erat, quòdnam esset principium, & quasi pri-
mus ingressus ad veram hanc Sapientiam. Respondetur, quòd Timor
Numinis. Id sacra scriptura quamplurimis asserit locis: & quidem
tribus quatuorve, iisdem planè cum Psalmista verbis; qui sic habet:

Timor
Domini
initium Sa-
pientiæ.
Psal. 110.
Præm. 1. & 9
Eccle. 1.

Initium Sapientiæ Timor Domini.

Primum timetur Deus, vt Dominus; & tandem vt Pater. Timor
namque primus, feruilis; qui solam pœnam pro obiecto habet, per
initialiẽm, quo simul & pœna, & Domini offensio timetur; & per
filialem, quo sola patris indignatio respicitur, ad reuerentialem
perducit: quo timore etiam sancti omnes Dominum timent. Atque
ita timor feruilis tandem charitatem inducit, sicut feta, vel acus fi-
lum: vt loquitur D. Augustinus; & post eum alij. Vt autem filum
non traiecitur, nec intrat, nisi transeat feta, vel acus; ita charitas,
vbi subintrat, sicut dicit D. Ioannes, foras mittit timorem: serui-

1. Ioan. 4.

lem

lem illum scilicet. Timor autem reuerentialis manet cum perfecta etiam charitate; non solum viæ, sed etiam patriæ. hoc est, in sanctis huius vitæ, quæ via est ad alteram; & in sanctis, vitæ æternæ possessoribus. Id indicat Propheta Regius: *Timor Domini sanctus, permanens Psal. 118. in seculum seculi.*

Rectè igitur Timor Domini initium Sapientiæ vocatur: quia, vt ipse testatur Sapiens: *Timor Domini expellit peccatum*: quod est veræ Sapientiæ: & cum initio acquirendæ, & iam quasi primus quidam effectus acquisitæ. Quocirca appositè D. Basilius seruilem timorem Ifagogicum, hoc est, introductorium appellabat. Et quis non animaduertat, exempli gratiâ, quàm manifestè eo vsus est ipse etiam Domini nostri præcursor Ioannes; dum eò peccatores percellerat, vt ipsos à ventura ira fugere doceret, & per veram pœnitentiam ad sanio rem mentem conuerfos ad Christum adduceret, in quorum cordibus per timorem Christo Domino viam præparasset? Ita hodiè que fit, vt quod solo pœnæ metu malum omittebatur, vel fiebat bonum; id deinde ex mera boni dilectione, malique odio perficiatur: iuxta illud Poëtæ:

Oderunt peccare boni, virtutis amore:

Tu nihil admittes in te, formidine pœnæ.

*Horat. lib. 10
Epist. 1.*

A In totius huius tractatus dilucidiorẽ explanationem, referri potest, quòd dum olim Dominus populo suo Israeli per Moysen Decalogum daturus erat, primùm curabat, vt in monte Sinai audirentur tonitrua, micarent fulgura, nubesque eum densissima operiret, & clangor buccinæ vehementissimè perstreperet, ac mons omnis fumigaret; adè vt populus vniuersus, qui erat in castris, ingenti timore corripere tur. Ita enim initio necessarium erat; vt per timorem illum, & Legi pronuntiandæ attentius aures præberent, eidemque obseruandæ animum magis applicarent. Hinc nimirum Moyses id ipsum illis indicauit, dum præ formidine extremum sibi vitæ periculum imminere arbitrarentur. *Vt probaret vos (inquit) venit Deus: &*

*Exod. 19.
Terror
Legis.*

B *vt terror illius esset in vobis; & non peccaretis.* Eadem est ratio, cur ferulis, & virgis, suus in scholis sit locus: quo scilicet rerum illarum timor pueris principium sapientiæ & probitatis ingeneret. Neque puerorum tantùm ratione, ac teneræ ætatis erudiendæ causâ, terror ille est vtilis, siue in scholis ad scientiã, siue domi ad formãdos mores, virgã ob id plerumq. eminentiori loco conspicuã; verùm etiam in Republicã populus ipse hoc modo sub disciplinã, & in officio continetur; iudice non sine causâ gladium portante, vt ait Apostolus: *Itaque, Si*

Exod. 20.

Rom. 13,

male feceris, time. Eodem facit, quòd non modò in publicis extra urbem viis, sed etiam in medio foro patibula erecta aliquando conspiciantur: vt improbi hoc metu velut insipientes à malis deterri, effe-

cti tandem prudentiores sponte sua & à malo declinent, & etiam amore recti discant facere bonum.

Polybius.

Academiae
origo.

Prædictis concinnè iungi potest, quod Polybius de natali Platonis solo recenset; quem vt apertissimum tradendæ disciplinæ, sapientiæque acquirendæ locum delegerat: cui *Academia* nomen erat, vnde & altiorum studiorum scholæ, seu Vniuersitates, Academiae deinceps dictæ sunt. Rationem facti Platonis, & eiusmodi loci ad studia electi subiicit idem auctor, his verbis: Quia ex frequenti terræmotu sæpe colliditur [hic locus] existimabat vir prudentissimus efficacissimum hoc fore medium, vt à malis auditores descilcentes, meliora capefferent; & ita aptiores essent ad sapientiam amplexandam. Timor enim (inquit) sicut modestiæ cognatus est, ita familiaris est sapienti: quia scilicet mentem componit, & humiliat.

Eccli. 12.

Notandum, sicut initium sapientiæ verè Christianæ, est timor Domini; ita gradatim, vt dixi, illo ad perfectiora tendente, etiam absoluta mandatorum Dei obseruatio, & vitæ sanctitas, timor Domini dicitur. Ita habet Sapiens: *Deum time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo.* Id est, illa est omnis & consummata sapientia, & felicitas, ac demum optimum, quod homo hîc optet; eive in hac vita possit accidere. Hinc optimi quique, & perfectissimæ vitæ viri, vt Iob, Tobias, Zacharias, Simeon, ijsque hoc æuo similes, timorati, timentesque Deum appellantur.

Quod in responsione habetur [infixum] sua non caret energia. Nam vt quis per timorem ad sapientiam veniat, infixum illum cordi ipsius esse necesse est; nec leui vento afflari, diffuarique: sic enim nec attenderet, neq. in animum quidem induceret meliora meditari. Attamen, si timor ille non statim ad cordis meditullium penetret, oportet saltem vt is qui eruditur, morbis & aduersitatibus ceu flagellis foris afflictus, ictus sapiat; & inde ad cor redeat. Erit alioqui, vt qui percussi non dolent, neque verberibus, nedum minis vllis, percelluntur. In tales siquidem non cadit facilè timor Domini, neque principium hoc salutare sapientiæ: verùm instar incudis, crebris malaeorum ictibus, magis magisque obdurescunt.

Eccli. 3.

Quòd autem cor timèris Dominum [summissi] vocabulo insignitur; innuitur, hominem Christianum & timentem Deum, quando iam hoc felici initio ad laudabilem vitæ probæ & sanctæ sapientiam perductus est, gloriari in eo non debere, neque fastu aliquo, ex virtutum concepto fœtu, turgere: sed eo humiliùs de se semper sentire, quo altiozem earum gradum conscenderit: iuxta prudens illud Sapientis consilium: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Quia quemadmodum eo se amplius quispiam per humile ostium transiturus inclinare debet, quo est statura sublimior, quod pusillis à natura
cautum

cautum est : ita quo quis maior est virtutum altitudine , eo humilior esse debet sui æstimatione ; vt per angustam cæli portam transeat .
Nisi(enim) efficiamini sicut paruuli ; non intrabitis in Regnum calorum .

Matth. 8.

Oratio pro timore Domini, & sapientia obtinenda.

Domine Iesu Christe , aterna Patris sapientia , quandoquidem te necdum diligo vt patrem , neque verè vt Dominum timeo : confige timore tuo carnes meas , & cor meum : vt timore charitatem inducente , per hoc tandem initium , ad veram sapientiam , mandatorumq; tuorum obseruationem , & ita ad vitam perueniam sempiternam . Amen .

Quis magnos toto orbe Sophos Sapiëntior antea?
 Qui probus est: Habet hæc solidã Sapiëntia laudem.

Quis verè
 Sapiens.

PERIT hæc interrogatio, quod superiori capite tractabatur: A hominem scilicet Christianum optimã debere atq. excellentissimam quærere sapiëntiam: rogatque, quãnam omnibus sophis, seu sapientibus sapiëntior esse existimãdus sit: talibus videlicet, qui sapiëntiæ suæ apicè in eo constituunt, quòd multa & magna sciãt, alta & sublimia speculantur, de variis rebus mirãda loquantur; quales fuerũt olim Philosophi, Poëtæ, Oratores: quales etiamnum quidã Christiani, quibus multa cognoscere est animus, sed paucillum opere exequi. Qui omnes circa excelsum scientiæ disquisitionem ita detinentur, vt puteum æternæ damnationis, ad quem per malam vitam tendunt, ante pedes patère non videãt, nec verò deuitent. sic olim Thaleti Milesio senicula exprobrabat, quòd dum fixius cali astrorumque cursus motionesq. perpenderet, puteum in quem incidit, ante pedes minimè videret. His non absimile est, quod D. Augustinus, iam conuersionem in cubiculo cordis sui secum meditans, Alipium inuadens exclamat: Quid patimur? quid est hoc? quid audisti? (audierant enim Potitianum duorum Aulicorum, ex lectiõne vitæ S. Antonij conuersorum, stupendam mutationem narrantem) Surgunt indocti (inquit) & cælum rapiunt: Et nos, cum doctrinis nostris, sine corde; ecce vbi volutamur in carne & sanguine.

Laert. lib. 7.
Thales Milesius.

Augustin.
Confess. lib. 8. cap. 8.

E quibus rectè conficitur, illum esse omnibus sapiëntiorem, qui probus est; & qui virtutum viam graditur, quæ ad vitam ducit: solus namque bonus sapiens: quia tali arte summum adipiscitur bonum: quod prudentissimæ est sapiëntiæ. Et quandoquidem timor Domini hominem ad virtutem adducit, quæ prauum vitat, & sectatur bonum; rectè initium talis cœpti vocatur, tanquam summi optimique consilij, & præcipuæ sapiëntiæ. His consonat Iob Prophetæ sententia: *Timor Domini, ipsa est sapiëntia: Et recedere à malo, intelligentia.* Quæ & Gregorius Nazianzenus valde suis verbis illustrat, dum ait: Prima sapiëntia, est vita proba & honesta. Et apud Deum pura mens: per quam puri puro iunguntur; & sancti sancto sociantur.

Iob 28.

Gregor. Nazianz. Orat. in pl. grad.

Hæc Sapiëntia (cuius primò principium inuestigauimus, & qua quis omnibus sapiëntibus sapiëntior est iudicandus) omnem superat thesaurum, nulloque mundi pretio æstimari potest; estque planè incomparabilis. Hoc testatur clarissimè ipse Sapiens; immò ipsamet Sapiëntia, hoc elogio verè Regali: *Præposui illam Regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem pretiosum;*

Sap. 7.

Quis magnos toto orbe sophos Sapientior anteit?
Qui probus est, Habet hæc solidam Sapientia laudem.

Wie is warachtich Wyd; wyser dan alle wyse?
Die leeft naer Godts bevyd: Wel weerdot datmen hem pryse!

Qui est le plus sage, Que voye nostre aage, En aucuns quartiers .
Cehy, qui pourmeine, Par la droite pleine, Des diuins sentiers .

pretiosum: quoniam omne aurum, in comparatione illius, arena est exigua: & Sapientiæ
 tanquam lutum aestimabitur argentum in conspectu illius. Rationem subdit: pretium
 Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui vsi sunt, parti ipes facti sunt inestima-
 amicitie Dei; propter discipline dona commendati. Nam eiusmodi sapientia b.le.
 præditi sic se suaque omnia secundum Dei legem componunt, ut
 ipsi placeant, & summi ipsius amici fiant, cui etiam seruire Regnare
 est: quod & Iob copiosè probat.

Iob 18.

Hinc olim Ethnici non temerè, scientes tam pretiosum munus non
 sine Numine obtineri; quodq. sine Dei præsidio & ope nihil præcla-
 ri suscipi conficique posset: antiquorum illorum Philosophorum con- Polybii.
 silio, & hortatu, in templorum suorum ianuis, Sapientiã tanquam
 Nymphã vel Diã aliquã pulcherrimã appingebant, verbis
 hæc subiunctis: Vfus me genuit: peperit Memoria: Sophiam me vo-
 cant Græci; vos Sapientiã. Ego odi homines stultos.

Alphonfus Arragonum Rex pretium huius Sapientiæ nequaquam
 ignorabat, dum quodam tempore à familiaribus rogatus, quã fieri Panorm. in
 posset, ut tantæ potentia, tantarumque opum Rex ad paupertatem Proem. li. 3.
 aliquando deueniret: sapienter respondit: Si sapientiã, inquit, de reb. gest.
 ditaretur. Tacitè innuens emtarum eam se; plurisque facere, quã Alphonfi.
 omnes diuitias, omniaque mundi regna. Neque immeritò; Spiritu
 sancto id ipsum de Dilectione his verbis attestante: Si dederit ho- Cant. 8.
 mo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.
 Quasi dicat, tam parui aestimabit omne quod dederit, respectu rei
 comparatæ, ut nihil se impendisse arbitretur, gratisque tam pretio-
 sam rem coëmerit.

Apprimè his congruit, quod antiqua Francorum Chronica refe- Chronica
 runt, quomodo videlicet studia Sapientiæ, cultioresq. disciplina prim. Arelatense.
 mùm Parisios peruenerint. Temporibus siquidem Caroli Magni Speculum
 duo sapientes viri, Ioannes Mailrosus, & Claudius Clemens, Aquilin.
 circa annum 791. cum mercatoribus ad Galliæ littora appulerunt.
 Qui cum nullas, ut alij rerum temporalium negotiatores, merces Studiomm.
 exponerent, admirantesque ob id homines illos conspicerent, cæ- Parisiens.
 perunt præconum more clamare: Si quis est audis sapientiæ; veniat initium.
 ad nos; & accipiateam: nam apud nos venalis est. Cumque hoc ite-
 ratò, crebriusque inclamarent; stultos illos atque deliros esse quidam
 arbitrati sunt. Verùm, dum id Flacci Albini operâ (is enim cum ipsis
 Venerabilis Bedæ quondam discipulus fuerat) ad Caroli Magni aures
 perlatum esset; vocati rogatiq. sunt illi antehac inauditi mercato-
 res, num verum esset, quod promitterent: illisque annuentibus, as-
 serentibusque quòd inæstimabilem illam Sapientiæ mercem, Deo
 adiuuante, tradituri essent, candidè eam desiderantibus, dignèque
 suscipientibus: percontatus est porrò Rex, quo pretio ea venalis esset,
 quantive

quantiveleret. Tria se illi deposcere significabant, cum alioqui pretium eius esset inestimabile. Primum, convenientem expromendæ merci locum: deinde, capacia pro vasis ingenia: tertio, victum & amictum, sine quibus non viuitur. Gaius supra modum Rex, vtrumque apud se retinuit: eoque initio cæpit ita Gallia, & in primis Parisiensis ciuitas, omnibonarum disciplinarum genere florescere, vt cum Athenis ipsis, aliisve sapientiæ sedibus, non vereatur contendere.

In veræ autem Sapientiæ commendationem, & encomium (per quam, vt iam dictum est, homo benè faciendo, Deo appropinquat, omnesque humanæ scientiæ gradus transcendit, diuinè sapiens) illud quoque non inconuenienter adduco, quod de septem suis Sapientibus tantopere iactât Græci: vt & hac ratione studiosam sed Christianam Iuuentutem doceam, ex prophanis sacra quædam elicere; quæ illis non nisi à Deo, omnium largitore, occulto quodam nobisque profuturo consilio indita fuerunt. Id quoque D. Paulum fecisse constat, & D. Hieronymum eius occasione sic interpretatum. Nominatum dum ad Corinthios scribens, versus Menandri cuiusdam adducit: (*Corrumpunt mores bonos colloqui, praua.*) Et dum Areopagi Atheniensibus Poëtæ vnus ipsorum verba produxit (*Ipsius enim & genus sumus*), suoque instituto prudenter applicuit. Attexamus igitur & illud septem Sapientum elogium nostræ telæ; sed pectine Christiano discretum. Id sic narrat Max. Valerius. A piscatoribus in Milesia Regione verriculum trahentibus quidam iactum emerat: extracta deinde magni ponderis aurea Delphicâ mensa, orta controuersia est: illis piscium se capturam vendidisse affirmantibus; hoc Fortunæ ductus emisse dicente: qua contentione, propter nouitatem rei, & magnitudinem pecuniæ, ad vniuersum eius ciuitatis populum delata; placuit, Apollinem Delphicum consuli, cuiam adiudicari mensa deberet. Respondit illi esse dandam qui sapientia ceteris præstaret. Tunc illi, consensu, Thaleti mensam dederunt: ille cessit eam Bianti: Bias Pittaco: is protinus alij: deinceps per omnem septem Sapientum orbem, ad vltimum, ad Solonem peruénit: qui & titulum amplissimæ prudentiæ, & præmium, ad ipsum Apollinem transtulit. Hactenus Valerius. Vnde natum adagium: Tanquam ex Tripode. Quasi dicat: pûta oraculum; tamque indubitatum, atque à Deo profectum. Nostra autem Christiana sapientia, vt quæ diuina sit, non tantum Sapientum illorum eminentiam, sed etiam tripodes, & cortinas, & oracula, toto quod aiunt cælo ita excellit, vt nec umbra huius illa omnia dici censerive possint.

Quod in Responsionis posteriore hemistichio habetur [habet hæc solidam sapientia laudem] præter iam dicta huc spectâtia, notari etiam

Septem
Græciæ
Sapientes.

1. Cor. 15.
Act. 17.
Aratus.

Val. Max. li.
4. cap. 1.
Piscarchus
in vita Solonis.

Cicero epist.
ad Brutum.

etiam debet; laudem hanc, tum ab animo, tum ab ore huiusmodi Sapiientis procul esse debere: proprio enim laus sordet in ore. Non utique hæc benè consistunt: Sapiientem esse, & laudem sectari, nedum seipsum laudare; vt neque seipsum vituperare. Hinc prudens Dionysius Cato, de moribus ad filium, sapienter monuit, vtrumque reprehendens.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse.

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Talium enim quidam virtutes suas, rectèque facta dilaudant; alij verò, satis animaduertentes hoc nimis manifestæ esse stultitiæ, planè in aduersam partem inanis gloriæ ventis vela expandunt; vt captent eo cautiùs auram popularem, quo magis euitare videntur; summ- que ob id occinunt vituperium, suisque se verbis deprimunt: ore quidem in contrarium nitentes, sed corde eòdem velificantes; & tandem in eundem cum prioribus stultitiæ scopulum impingentes, diuersis licet viis.

Qui probus est igitur, is & magnos toto orbe sophos sapiientior antèit, & verè laudemque decusque meretur. Idque eò magis, quò minùs se ipse effert, vel laudem appetit: subscribente Salomone: *Laudet te alienus; & non ostium.*

*Dionys. Cat-
to lib. 2. Di-
stich. 17.*

Prou. 27.

Oratio, ad prudenter probeque viuendum.

DEus, à quo omne datum optimum, & donum perfectum est, cum nihil ex nobis boni habemus; ab inani nos, quaeso, & instante scientia protege, vt quæ neque te neque se ipsa cognoscit: sed illam nobis largire sapientiam, quæ in aterni boni dilectione & inquisitione consistit; vt ad illud per virtutum semitam pertingere valeamus. Amen.

CAP. III.

Stultitiæ palmam stultis quis præripit?
 Demona qui mauult dominū, quā ferre Tonātem.

*Cic. Epist.
 lib. 9. ad Pa-
 pirium.
 Stultorum
 plura ge-
 nera.*

MULTA sunt stultorum genera: vt & Cicero, vnus istorum, è sapientissimis tamen vnus suo more, discretè testatur. Stultorum, inquit, plena sunt omnia. Nam tametsi illos communiter stultos vocamus, qui sensibus & cerebro minuti sunt, egentque elleboro; inque delirij signum, aurito cucullo caput inserunt; tamen longè plures alius generis stulti reperiuntur: quod quotidiano loquendi modo exprimimus, dum quempiam incusantes dicimus: quàm stultus est, qui id agat! stultus est, qui istuc eat: stultus qui id permittat: atque ita deinceps, vt nemo nescit. Quam stultitiæ rationem, si frequenter tam in nobis ipsi, quàm in aliis notaremus; sæpenumero insipientiam nostram detegeremus, etiam dum nobis de prudentia magnopere blandimur. Nam, (veluti D. Gregorius rem acu tangit) Tanto quis stultior, quanto plus conatur sapiens videri. Neque quisquam alijs sapiens videri studet, nisi priùs sibi talis videatur: dumque ita desipit, se ipse decipit. Possetque tam lepidus saperda cum Seneca dicere: Si quando fatuo delectari volo; non est mihi longè quærendus: me video. Apertè indicans, vnumquemque si se & sua diligenter excutiat, abundè inuenturum, in quibus, tamquam imprudens & stultus, reprehendi posset, stultusque dici.

Math. 25. Omitto hîc imprudentiam virginum illarum fatuarum, quæ paucillum olei in exterioribus tantum lampadibus sumentes, quò hominum oculis vtcunque facerent satis, lucinque aliquam intuentium luminibus objicerent, nullam olei bonorum operum, ac meritum prouisionem in cordium lagunculis habebant, quò Diuinæ Maiestatis oculi solent introspicere. Consultò etiam magnam illam cogitationum, verborum, actionumque nostrarum inconstantiam prætereo; cum tamen istiusmodi omnes, stulti nomine, Sapiens depingit: *Stultus vt luna mutatur.* Heu quàm constans inconstantia in rebus nostris cernitur, in tota vita nostra, & in nobis ipsis, si agnosceremus! Nolo hîc vehementer virgere puerilitatem nostram merè infantilem: de qua tamen nos D. Paulus tam sedulo præmonet: *Nolite pueri effici sensibus: sed malitia paruuli estote.*

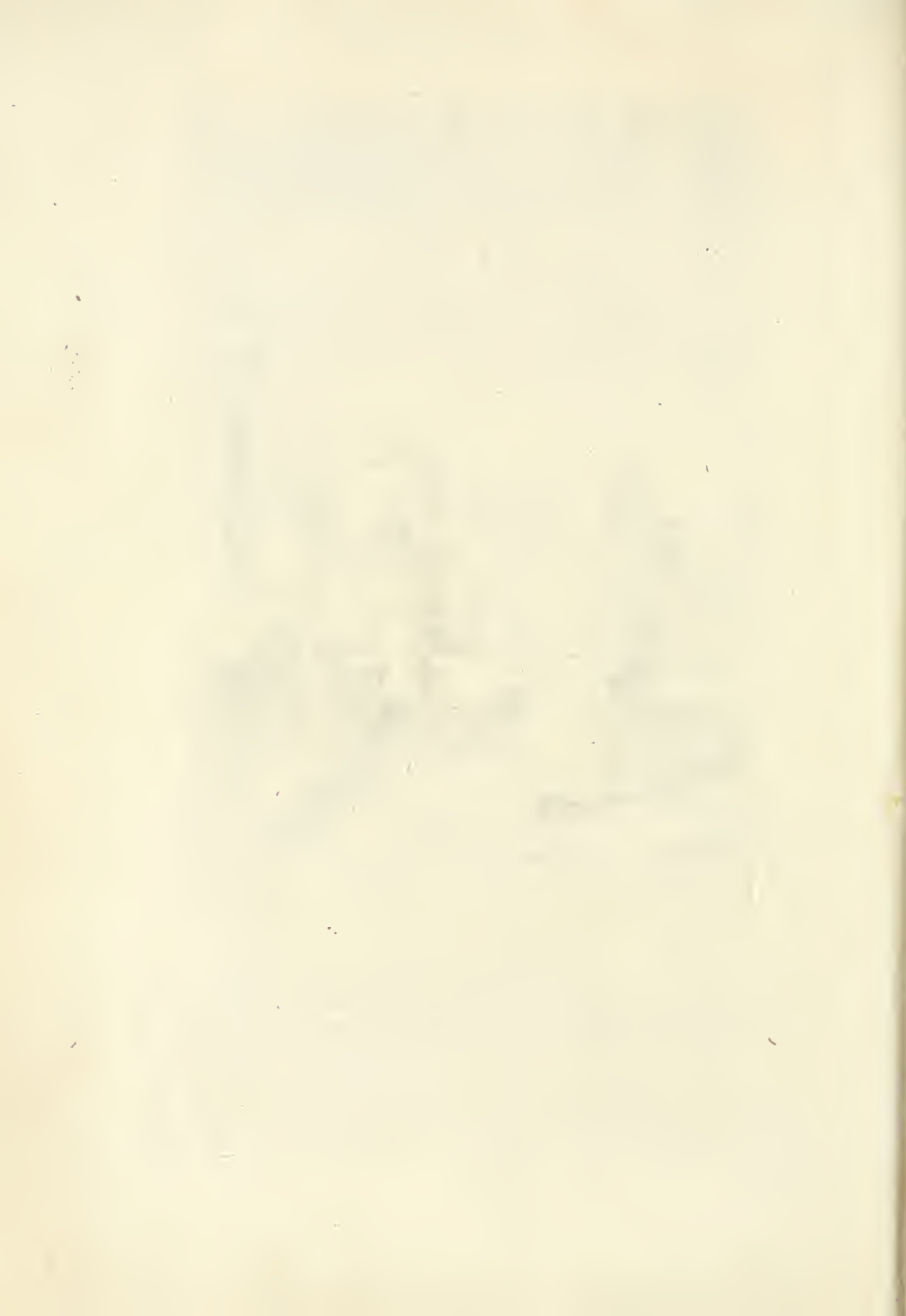
Omitto, inquam, hæc omnia, ceteraque eiusmodi: sed ingens illa, damnabilis, atque execranda dementia, quæ hodie vbique ferè locorum, omni ex parte exundat, nunquam satis deplorari potest: quam

Stultitiæ palmam stultis quis præripit ipsis?
Dæmona qui mauult Dominum, quam ferre Tonantem.

Wie is wawachtrich dwaed; dwafer dan eenich sot?
Soe wie lieuer (silaed) dey duyuel dient, dan Godt.

Quelle est la folie, La plus auilié, Des fols de tout rang?
Celle qui mesprise, De Dieu la maistrise, Pour seruir sathan.

quam nescio quibus loquendi modis sufficienter describam. Nonne Pessimura
stultitiæ
genus, Pecc
carc. stultus est ille, qui carissima sibi oculorum lumina eruit? qui se prudens volensque in castes diaboli induit? qui tunicam pluris quam corpus suum facit? qui corpus æstimat pluris quam animam; terramque pluris quam cælum? cœnum auro præfert, & excrementa gemmis? qui æterna temporaneis postponit; & is sibi sapiens videtur? Nunquid conuictæ manifestæque est stultitiæ, maiorem asini sui curam habere, quam suimet? Illum bellè comere, splendideque induere; se verò nudum relinquere? Illum opiparæ mensæ adiuuere; & interim inedia macerari, & fame confici? Illum molli lecto deponere, seque eius loco, laboribus, oneribusque vectandis fatiscere? Quis talem non vt dementem rideat; vtque omni scommate dignissimum exhibilet; seu potius non vt mente captum deplorat? Spiritus noster in nobis Domini vicem gerit, a selli autem ipsum corpus. Et quid horum omnium erga illos duos, non ita vt dixi, inuerso prorsus agimus ordine? & quis recogitat, seque vt stultum detestatur?

Deinde, quæ maior infania, quam sibi ex stramine, & sarmentis, pice & resina illitam pyram vel ædiculam struere; in qua viuus perennibus flammis concremetur; quod peccator facit? Quis furor perniciosior, quam cæli sibi præcludere ianuam; & inferni voraginem non tantum horrendè sibi dilatare, verum etiam nouam, quantum in se est, gehennam condere, & noua tormenta cudere, quibus meritas in perpetuum dementiæ suæ pœnas luat, igneque infernali densam rantæ fatuitatis rubiginem excoquat? secundum illud Prophetæ: *Ponat te Dominus sicut Sederam, & sicut Ierem. 29. Achab, quos fixit Rex Babylonis in igne, pro eo, quod fecerint stultitiam in Israel.*

De huiusmodi stultis talem fert Sapiens sententiam: *Stultorum in Eccles. 1. finitus est numerus.* Significans verò de quo stultorum genere loquatur. hoc præmittit: *Peruersi difficile corriguntur.* Illos namque eosdem stultos vocat, quos peruersos, & præ peccatorum duritie, emendati difficiles contestatur.

Clara igitur iam satis euadet ad interrogationem responsio. Stultis omnibus illum stultitiæ palmam præripere,

Dæmona qui mauult dominum, quam ferre Tonantem.

A Id faciunt stulti illi, de quibus meminimus; nempe peccatores. Tantum enim est, atque si Deo Salvatore repudiato, dæmonem humani generis hostem colerent. Nam qui volens peccatum mortale perpetrat, cum perfidis Iudæis, electo ad vitā Barābba, Christum morti destinat, atque à se repellit. Salutem namque suam reijcit; & mortem, damnationemque animæ suæ, sciens lubensque

Iob 22.

amplectitur. *Dicunt Deo (vt est in Iob) Recede à nobis: scientiam viarum tuarum nolumus.*

Salomonis
infatuatio.
3. Reg. 11.
cap.

Stultitiæ huius exemplum in Rege Salomone velut in speculo, libet contueri: qui ex tantæ dignitatis gradu apud Deum, in tantam, per mulierum infatuationem, vilitatem, cæcitatemque delapsus est; vt sedæmoniorum cultui dederit, ijsque publicè litarit; templis etiam & aris idolorum cœtui erectis. Hunc in modum infaniunt, quotquot impiè viuunt, & ad nequissimam illam stultitiam peccando deueniunt. Talis stultus fuit & Nabal; talis & ille Euangelicus, minimè Euangelicus: & quicumque sub istorum signis militant: bibones, epulones, iracundi, fastuosi, insatiatæ libidinis & avaritiæ, & id genus homines vitæ nequioris.

1. Reg. 25.
L. II. 14.

Quæ namque maior insania, quàm Deo optimo domino spreto; cui omne seruitium, & nos ipsos nostraque omnia infinitis debemus modis; qui que post innumera in nos collata beneficia, & postquam se nobis in socium, in cibum, & in pretium dedit, etiam tandem in præmium daturus est; hoc inquam, suauisque eius iugo ceruicibus excusso, terribilissimum salutis nostræ inimicum dæmonem, tyrannum sæuissimum, in dominum sponte deligere? Illum, inquam, cui nihilominus nunquam facturi sumus satis, neque ad vorum plenè valemus obsequi: cui totis viribus resistendum erat: qui que nihil vnquam nobis boni præstare poterit, sed hîc odio summo persequitur, sempiternis cultores suos postea tormentis fæneraturus: maiorne toto in orbe stultitia & insania?

Sabell. lib. 4.
cap. 9.
Corinthio-
rum de-
mentia.

Corinthij olim non stulti solùm, vt refert Sabellicus, sed dementes etiam habiti, qui non suam, non Romani populi virtutem mentientes, sed præsentem animi affectum, Romanorum legatos, stercore iniectu, pro concione violarunt. Peperit itaque iniuria illa Corinthiis excidium. Sed quid illa temeritas, ad eam, qua homo vilissimus, neq. sua vilitate, neq. diuina maiestate cõsiderata, sed affectui soli indulgès, Dei vultum in anima sua, peccati facibus obruit; & tam stulto ludo se inextinguibilibus gehennæ ardoribus obnoxium reddit?

Sabell. lib. 4.
Claudij
stulticia.

Claudio Principi velut ingenita fuit stultitia, sed nihil vnquam stolidius fecit, nec tota vita quidpiam minùs consideratè, quàm quòd Domitium Neronem adoptauit, cum Britannicum legitimo toro natum haberet, quem Imperij hæredem potuit instituere: verùm pellectus osculis Agrippinæ coniugis, facem illam adoptione accendit, qua non solùm propria ipsius domus, sed Roma, & totus orbis conflagrauit, vt idem Auctor narrat. At peccator ipse semet, ex filio Dei, diaboli filium facit: & quantum in ipso est, cælum & terram, & quidquid illis continetur, æternis inferni incendiis tradit: quod longè detestabilioris est insaniæ.

Athe-

Athenienses aiebant se purgare ciuitatem cum ex illustribus viris vnum aliquem ostracismo ex vrbe eijciebant: ceterum rogati ab Aristide, quo suo merito se tali afficerent ignominia: responsum: Quia ferre non possumus, te vbique bonum prædicari. At peccator maior adhuc laborat vesania: dum non solum neque ipsemet bonus, vel doctus esse vult, neque tales tolerat; verum etiam se ipse, cum Regni cælestis sit hæres, exulem eiusdem, & extorrem facit. Nam, vt August. Serm. li. 10. Basil. de Virgin. dicit D. Augustinus; Deum derelinquere, idem est quod perire. Et Ba- filius: Paradisus patria nostra est. Quid igitur nisi extremam est amen- tiæ, dum peccator viuens vidensque perit, cum per peccatum à Deo & à salute sua recedit? Quibus consentit quod Sapiens de sapiente & stulto interrogat: *Quid habet amplius sapiens à stulto; nisi vt pergat illuc, vbi est vita?* Eccl. 6.

In parum perspicaci hominum iudicio, parua interdum diuersitas, inter eiusmodi stultos peccatores, & inter probos verè sapientes statu- tur; immo non raro illi istis præferuntur: sed in rei æquitate, ma- gna & inexplicabilis est differentia, dum id à quo totum dependet at- tenditur. Nam peccator stultâ suâ & inconsultâ vitâ eò vadit, vbi non est vita; sed æterna mors, & sempiternus horror inhabitat. Sa- Iob. 10. piens verò, quia viam & veritatem tenuit, vitæ quoque æternæ hæ- redium obtinebit.

Oratio contra peccati stultitiam.

Qvandoquidem, Domine Deus, vniuersa nostra perditio, & cæcitas per primam illam primorum parentum insipien- tiam in mundum venit, dum per peccatum, te derelicto, ser- penti aures præbuerunt; Nos, quæsumus, à maxima illa peccato- rum stultitia, toto vitæ nostræ curriculo dignare tueri; vt tibi, qui vita nostra & salus es, in æternum valeamus adherere. Amen.

CAP. IV.

Ergone bruta adeo steterunt præcordia cuiquam?
Qui vitijis seruit: sordet cui splendida Virtus.

Peccator,
diaboli
cultor.

INTERROGATIO ista tacite indicat, multos quidem esse, qui spreto Deo, dæmoni seruiant; sed quod præ rei indignitate, neque ipsi de se ita sentiant, tantive rem faciant, multoque minus pro talibus ab aliis haberi velint. Quis enim non inficietur; vllòve modo fateatur, se diabolum colere? & quod grauius est, diuino Numine spreto; tamen verè ita faciat, & libenter faciat? Proinde responsio hæc ostendit: quinam tam malè sani existant, subditque: **Qui vitijis seruit.** Eadem quidem cum superiori capite dictis res est: sed quomodo, qui peccat, diabolo seruiat; hinc distinctius ob oculos statuatur.

Luc. 15.
Filius prodigus.

Quàm graphicè istud in filio prodigo expressum videre est! Is namque eò insipientiæ venit, vt paterna domo obedientiaq. neglecta; patris amore, sollicitudine, tutela, dignitate; & omni denique felicitate contentis; ierit se perditum: vni ciuium tenebrosa huius regionis, hoc est diabolo adhaerendo; & luxuriosa vitæ damnabili exitu, porcos hæc est fædos prauosq. affectus ieiunè & inaniter pascendo: quem qui imitantur, haud dubiè factò declarant, se libentiùs diabolo seruire, duro domino; quàm amantissimo patri, Deo. Rei autè veritas ex eo pater: quoniam sicut Deo seruiunt, qui ipsius voluntati morè gerunt; ita diabolo, qui quod vult ille faciunt. *Ipse est rex super vniuersos filios superbia.* hoc est, super omnes in peccatis degentes; quorum principes sunt, qui cum ipso præcipuè in superbia, omnium peccatorum regina, conueniunt.

Job 41.

Equi diaboli.

Chry. ost.
Homil. 24.
in Matth. &
Aug. Hom.
7. in Apoc.
Prosp. lib. 2.
de vita con-
templ. ca. 15.

Quòd autem tales Diabolo subseruiunt & obsequuntur, clarissimis verbis ostendit D. Chrystostomus, dum ita loquitur: Peccatores sunt equi diaboli. Nam sicut equus domino suo in portandis oneribus, in trahendo curru, & in vectando seruit; illumq. fessor fræno in quam vult partè inflectit ad nutum: ita regit peccatorè diabolus pro suo arbitrio. Audi, quæso, quomodo ad hanc indignitatem exclamet D. Prosper. O facinus inauditum! Suauis iugo Christi contemto, ferreum cupiditatis imperium voluntaria mentium inclinatione suscipimus. Ita ille. Hoc nos scilicet imperio dæmon, vt ferreo fræno, quocunque lubuerit, per vitiorum præcipitia rapit. Ecquod maius veriusq. emotæ mentis indicium, quàm ab optimo Domino desciscere, & immanissimo carnifici sponte nomen dare? Cui illud summo iure congruit quod de Holoferne legimus: *Nec ista tamen facientes, ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt.*

Eccl. 3.

Exem-

Ergone bruta adeò steterunt præcordia cuiquam?
Qui vitijis seruit : sordet cui splendida Virtus.

Wie wortter toch soo sot, en soo onvoyd beuonden?
Die tgoet, en Godts ghebodt, verlaet, en leest in sonden.

Y auroit il teste, D'homme si mal faite ? Sens si abatu ?
Celuy qui se glisse, Au bourbier du vice / Foulant la Vertu.

Exemplis duobus, huc aliunde depromtis, seruitium istud diabololo per peccata præstitum, manifestius reddemus. Narrat Cassianus de quodam, suppresso tamen nomine, quò adhuc superesset, quem diabolus diutiusculè ludificauit. Is noctu ad eum ventitans, & celam splendore illustrans, multaque ei occulta verè reuelans, vt postremò in erroris foueam incautum præcipitaret; nihil illi vltra ad promerendum gloriæ culmen deesse dixit, præter Abrahæ obedientiam: proinde, Deo iubente, ne dubitaret filium quem secum habebat in holocaustum offerre. Credidit miser: sed, dum præter consuetudinem cultrum in cote subigeret, & vincula expediret; continuo pueri mens mali præfaga suspicari id quod erat, ac subinde quid ille acturus esset, semotior quàm ab eo comprehendi posset, spectare cœpit: cumque iam aduersum se insurgentem vidisset, nihil moratus, se proripuit, & fuga salutem petijt. Ecce, quò se miser vesaniæ, fallaci diaboli fræno, duci permiserat, malæ eius suggestioni obsequendo, sicut equus, & mulus.

Cassianus
Coll. 2. ca. 7.
Illusio
diabolica.

Alius debitâ obedientiæ paupertatisque sorte non contentus, magno labore desudabat, vt tugurium suum laxius paulo ornatusque redderet, quàm communis condalium ratio ferebat: dumque aliquando ferueret opus, superueniens Senior, inuenit illum ingenti malleo saxum grande diuerberantem; volentem illud minuere, & vsui suo aptum reddere: viditque diabolum, in forma Æthiopis, manus manibus applicantem, ictus singulos dirigentem, & adiuantem; quiq; totis viribus, atque consilio opus curiosa mente conceptum strenuè promouebat. Accedens vir sanctus propiùs rogauit, ecquidnam ageret: Lapis hic (inquit) nobis multum faceffit negotij. & vix illum confringere valemus. Rectè, inquit Superior, dicis (nobis) & (valemus) nam solus non es in hoc opere: sed cooperatorem habes, qui tibi non tam seruit, & opitulatur; quàm imperat, & dominatur: teque facere compellit quidquid voluerit. iuxta proprij tamen sensus tui peruersam cupiditatem. Dum visibili fraus ista specie detegitur, simul innuitur quid quotidie latenter peragatur, quando diaboli iussis per peccatum obtemperatur.

Cassianus
Coll. 9. ca. 6.
Alia illusio
diabolica.

Oratio ad amoliendam dæmonis seruitutem.

Domine omnipotens, clementissime Deus; & pater dulcissime, qui animas nostras è diabolica seruitute liberasti; nos; quæso, ab omni peccatorum impugnatione defende; vt omne maligni spiritus consilium, & auxilium detestari valeamus, & tibi toto corde seruire. Amen.

CAP. V.

Quid mage præcipites auido nos inuehit Orco?
Hortatus: Exempla: Duces sociique malorum.

VAMVIS nemo ad locum illum infernalium tormentorum deueniat, nisi libero arbitrio, propriaq. volûtate, qua peccatum commisit; multa tamen sunt occasiones, & adminicula, quæ hominem ad peccatum & ad damnationem inducere, & quasi orco præcipites inuehere, non ineptè dicuntur. Interrogatur igitur, quæ eiusmodi præcipue sint occasiones, hominè incautum, & maximã ferme pereuntiũ partem, in animã dispendium pertrahentes. Tria eiusmodi potissimum recēsentur: malũ Consiliũ, Exemplũ, & Cõsortium.

Consiliũ
malum.

Genes. 3.

Nota satis per se sunt singula, paucis idcirco verbis perstringenda. Primum est, Consiliũ malum; quod tametsi cõmuniter dicatur consultori pessimum, ipsum tamen à culpa immunè non reddit, qui illud admittit, & exequitur. Eiusmodi prauis suggestores diabolũ in serpente imitantur, qui pessimũ Euæ consiliũ dedit, inobedientiam suadendo, & ad vetiti fructus esum adhortãdo. Iam verò, cum nõ solũ adeò fragilis sit, verũ etiam tam corruptæ exinde naturæ homo, vt suapte nequitia, absque consultore, exemplo, vel duce, in malum, & æternam mali pœnam ruat (velut Iudas, qui è contrã optimum consiliũ, exempla optima, & optimum consortium habebat, in ipsa Saluatoris nostri persona, & Apostolorũ collegio) quanto magis malum gliscit, quantoque pronius præcipitium, quando homini per se in interitum propèdenti fertur auxilium? Quidnam hoc est aliud; quàm, quod dicitur, verè oleum camino addere? Quocirca, sicuti eximium est opus misericordiæ, dubitantibus sanum rectũque consiliũ dare: ita peccatum est alienum, & opis serpentinum, præuè aliis consulere. Et sicut illud cœlesti gloria, ita istud gehenna rependetur.

Exẽplum
malum.

1. Reg. 3. 1.

Alterum est, malum Exemplum, eò deterius priori, quò efficacius. Qui namq. facto exemplum mali præbet, alteri quasi viam ad infernum ostendit; & quot vicibus, vel etiam vitis, id facit; tot ei quasi passibus ad ignem æternum præit. Lucidum in re tam obscura & tenebricosa exemplum præbebat suo armigero primus Israelis rex Saul: se suo gladio innixus perfodiens; famulo id confestim eodem planè modo imitante. Rectè Poeta:

Herat. art.
Poet.

Segnius irritant animos immissa per aures,

Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Homo instar simiæ ad imitandum pronus est; atq. idè quàm bonum atq. efficax est, alicui ad virtutem præire; tam perniciosum est, ac pestilens, aliis in malum exemplo esse. Vnde alioqui profectum puta-

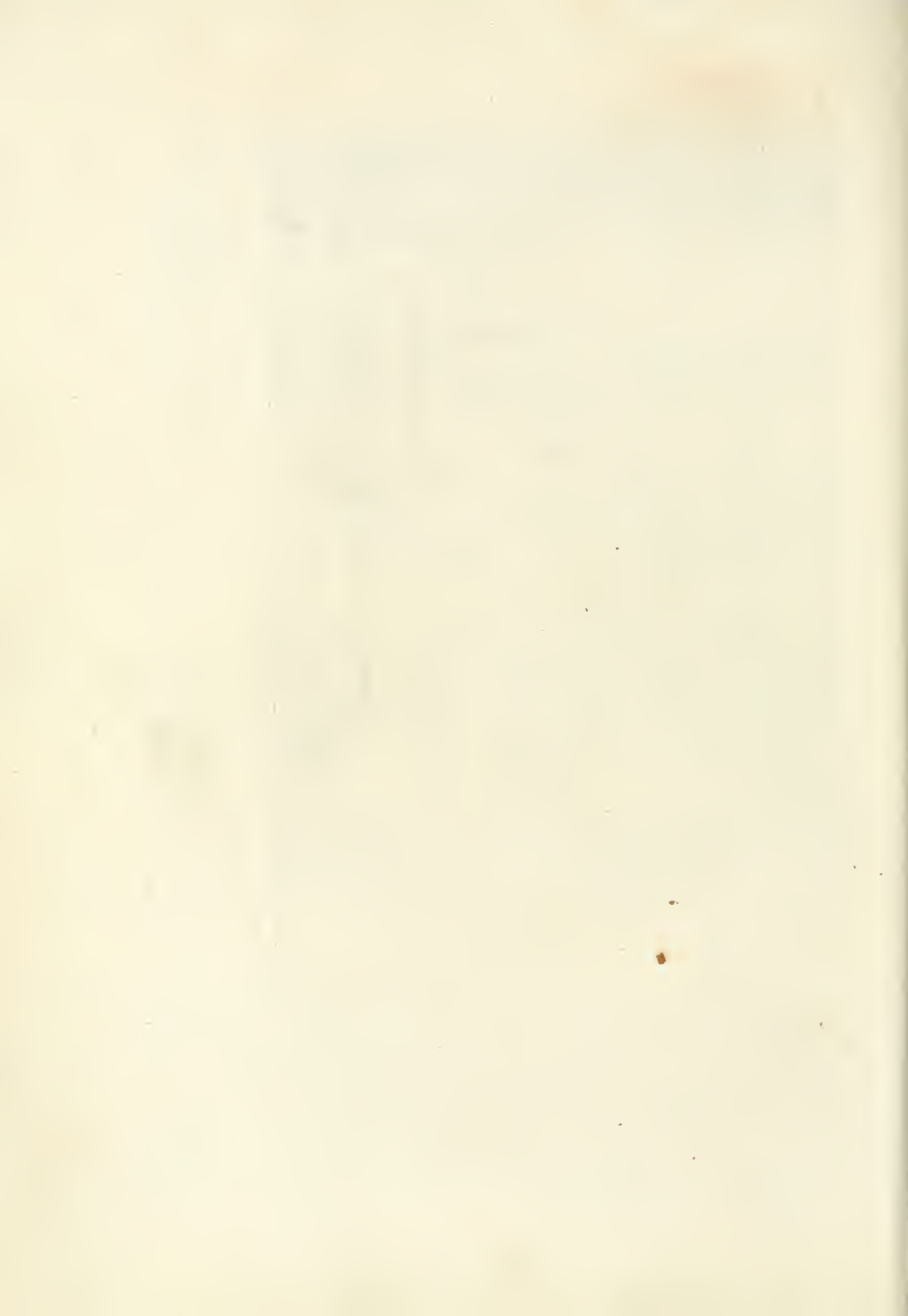
MUS,

Quid mage præcipites auido nos inuehit Orco?
Hortatus: Exempla: Duces socijque malorum.

Wat brenghtex, metter daer, den mensche meest ter hellen?
Quaen vaedt: Exempel quaet: en quade Weghesellen.

Qu'est-ce qui nous meine, Plus tost a la geine, Du gouffre infernal?
C'est la Compaignie, Le Conseil, la Vie, De ceux, qui font mal.

mus, quòd prioribus sæculis tot hominum myriades, vitæ sanctioris ac quasi cælestis in terra studio & cultui se tradiderunt? quòd vastissimæ solitudines, deserta horroris antea plenissima, & cubilia draconũ, in densissimas colonias, & quasi ciuitates, propter anachoretarum, eremitarum aliorumque monachorum frequentiam versa sint? quòd tot monasteria virorum virginumque erecta? oppida ipsa præ religiose viuentium multitudine, cænobiorum formam sumfisse quandoque viderentur? Vnde, inquam, tantæ tamque stupendæ in bonum mutationes, nisi per exempla sanctorum? In quemcumque diuinitus minimus sanctimonix igniculus incidere; statim ille ad aliorum exemplum in magnam flammam exurgebat. Harum rerum plenæ sunt vitæ Sanctorum, & Scriptura sacra.

De pereuntium per aliorum exempla multitudine, par est ratio. Sed hoc summa deploratione dignum, quando qui aliis bona exempla dare deberent, mala subiiciunt. Lapidem illi ponunt, vt dicitur, in quem alij impingant: ipsimet sic effecti lapis offensionis, & petra scandali. I. Petr. 2.
 Hi sunt parètes, præceptores, omnèsque seniores & superiores mali. Qui in cõspectu populi (inquit D. Gregorius) malè viuit, quantũ in illo est, Gregor. in Pastor.
 cum à quo attenditur occidit: quãto igitur grauius, si is etiam imitetur!
 D Tertium est, malum Consortium. Istud prioribus perniciosius est; Consortiũ malum.
 quia prauus consultor malum suggerit: qui exemplum dat, factò viam ostendit, & præit: sed tertius ducit, comitatur, & quasi manu alterum secum ad interitum rapit. Dicunt qui istiusmodi sunt consortij: Mar- Prom. 1.
supium vnum sit omnium nostrum. dumque sese mutuo confæderant, & in malis patrandis implicant; etiam se mutuo, colligato quasi nexu, ad inferna trahunt. Sicut dicit D. Bernardus; Qui socij laboris, & participes mercedis sunt. Periculum, & perniciem prauis consortij ita Bern epist. 73.
 D. Chrylostomus manifestat. Rerum natura sic est inquit, vt quoties Chrylost. super Matt.
 bonus malo cõiungitur, nõ ex bono malus melioretur, sed ex malo bonus contaminetur. Sic vnum pomum facillè centum bona corrumpet: sed centum sana nunquam vnum corruptum efficient bonum. Verissimè ille: Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua. Iuuenal. Sat. 2.
 Viderint nunc adolescentuli illi, & alij, qui nulla se ratione à perditorum contubernio patiuntur auelli.

Oratio, pro fuga mali consortij.

Domine Iesu Christe, qui via, veritas, & vita es; Duc, & doce me, & vitam mihi concede; vt euitatis omnibus, quæ consilio, exemplo, & consortio nocere possent; per viam rectam, quam nos docuisti, nobis ostendisti, & præambulasti, ad caelestem patriam valeam peruenire. Amen.

CAP. VI.

Peius letiferi vitem quid peste veneni?
Hæresin: Hanc Stygiæ nidus confouit Echidnæ.

Sx præcedenti capite didicimus, è tribus, quæ hominem in animæ perniciem trahunt, tertium esse efficacissimum, malum scilicet consortium: Nunc autem quæritur, quòdnam malorum sodalitorum, vt perniciosissimum, præ cæteris fugiendum sit. Quia verò nihil ferè homo peste peius odisse solet, quòd illa, inter omnia corporis contagia, & citius contrahitur, & difficiliùs curatur, & atrocissimè sæuit, hominesq; è medio tollit: ideo hîc interrogatur, quid peste peius vitandum sit. Respondetur, Hæresis: & ita res habet: quia quanto dignior, maiorisq; pretij est anima, quàm corpus; tanto magis illius quàm huius pestis & mors fugièda est.

In maiorem huius contagij detestationem securioremq; fugam, Deus nos mirabili olim præmonuit, & sollicitè præmuniuit exemplo: quando lege lata cauit præcepitque; vt quicumque maculatus esset lepra, haberet vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contactum; ac contaminatum se ac sordidum ipse clamaret; solusq; extra castra habitaret: quæ omnia ad hoc facièbant, vt noti & ad cutem vsq; perspecti, tutius vitarentur, neque quemquam fœtido suo halitu, nimis vicinitate inficerent. Hanc in tam præsentî periculo cautelam, propius viuaciorique adhuc terrendi modo Christus ipse renouauit, latensque virus aperte detexit, dicens: *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Cuius attentionis & fugæ etiam Apostolus Ephesios commonefecit iisdem ferè verbis: *Attendite vobis, & vniuerso gregi: Scio quòd intrabunt lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.* Quid posset ad diligentem accuratamq; hæreticorum fugam efficacius adhiberi; quàm lupi rapacitatem ac ferociam obicere? Quis cum lupo commercij aliquid habere velit? immò quisnam eo conspecto non illico sibi fuga consulat? Nam licet (quod quidam temerarij in sui facti purgationem obtendunt) Deo facile sit lupum in agnum conuertere, non ideò tamen ille mihi minùs pro lupo vitandus est, quamdiu est lupo. Cùm ex lupo Deus ouem fecerit eum qui lupo fuerat; tunc pro oue habebò. Interim dum lupo est, quod luporum est facit; rapit & dispergit oues; neq; parcat gregi. Pro tali igitur eum habebò, & fugiam aut non sapiam. Immo non solum non comedam cum eo; sed nec aue ei dicam, nec eum dignabor salute per viam, ne pestilenti suo halitu, virus mihi aliquod afflet, quo etiam penetralia pectoris mei inficiat. nam *sepulcrum patens est guttur*

Hæresis,
peste ma-
gis fugien-
da.

Leuit. 13.

Matth. 7.

Act. 20.

Psal. 5.

Peius letiferi vitem quid peste veneni ?
 Hæresin: hanc Stygiæ nidus confouit Echidnæ.

Wat moet men van al die, meer s'houwen dan de peste?
 Darsheit der Letteren; ghebroeit in Snyuels nesten.

Y at il de peste / Rien de plus funeste / Que peste, ou poison ?
 Ouy; c'est l'Hæresie / Qui a prins sa vie / Au nid du demon.

guntur eorum: linguis suis dolose agebant. Venenum aspidum sub labiis eorum: Pfal. 14.
Deut. 32.
quod est insanabile. Et sermo ipsorum semel in aurem admittus, vlti-
terius semper vt cancer serpit: qui morbus, nisi infecta pars excindatur, etiam incurabilis est. Quod quoniam ipsi non ignorant, nihil ad eò exoptant, nihilque ita simplicium auribus occinunt; quàm, venite, audite tantum; quid audiuisse nocebit? valde (inquiunt) malum esse oporteat, quod ne audire quidem liceat. Et verum aiunt: quia enim hæreticorum vox tam pestilens est, vt ne in summas quidem aures admitti debeat; ideo nequaquam eas ipsorum virulētis linguis præbere volo: immò neq. eodē cum ipsis loco præ metu cōsistere. 1. Tim. 2.

Ioannes Apostolus & Euangelista, lauandi semel gratia, balneum ingressus, cum vidisset ibi Cerinthum hæreticum, continuò exsilens discessit dicens: fugiamus hinc, ne & ipsa balnea corruant, in quibus Cerinthus lauatur: vt etiam euenit. Samosatani Catholici eodem spiritu quo D. Ioannes ducti) aquam omnem ex balneo procul effundi, nouamque inferri curarunt, priusquam lauarentur; eò quòd Eunomius hæreticus priori illa fuerat lotus. Ipsimet pueri Christiani hoc zelo moti, in foro pila ludentes, quòd illa sub Lucij hæretici asinum transferat, & pedem aselli fortè attigerat, vt contaminatam per ignem illic excitatum putarunt expiandam. Magna & admiranda fuit tunc temporis super fuga pestis huius, Christianorum sollicitudo, & magnanimitas, omnibus etiam rebus ob id aliquando derelictis. Eam ob rem D. Paulus in Tito omnes seridè monuit Christianos. *Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est: & deliquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.* Tit. 3. Quod eo studiosius cuique curandum est; quia, vt alibi dicit, seductores sunt errantes, & in errorem mittentes: Et hos deuita. 2. Timot. 3.

Ex quibus omnibus clarum est, quàm temerè insipienterque illi faciant, qui cum hæreticis audacter conuersantur: animas suas è pilo suspendentes, & periculo certissimæ corruptionis exponentes. Quid enim calcarius, pannorumque inalbator à carbonario expectent, si cum eo ineant contubernium, quàm, vt quidquid album reddere studeverint, denigretur? Ita & Sapiens præcauet: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea:* & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Sic de hæresi, aliisque vitijs. Et si qui hominum superbi dici merentur, ij in primis hæretici sunt: nam & mater ipsorum superbia est; vt infra dicturi sumus. Ecl. 13.

D Quod in responsione adijcitur [Hanc Stygiæ nidus confouit Echidnæ] indicatur, quòd serpens infernalis, & hydra diabolica, inuentrix, incentrix, & origo omnium hæresum, & hæreticorum pater diabolus sit. In cuius argumentum, S. Apostolus Iacobus de doctrina ipsorum sic per Spiritum sanctum contestatur: *Non est hæc scientia* Iac. 3.

ria de sursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. Atque ita ex eo bene infertur, hæresim ex inferno in mundum prorumpere; qui quasi nidus & sedes est Satanæ; vbi illa, & id genus alij pestiferi fœtus fœti, infeliciter tandem in mortalium perniciem excluduntur: sicut prolixiùs id proximo capite prosequemur.

Verùm, vt quod præcipuum huius est capitis, hæresim peste magis fugiendam, clarius adhuc reddamus; exempla quædam subiiciemus. Commodò Romanorum Imperatorum regnante, Romæ tanta fuit pestis, vt vno die sæpè numero ad 2000. hominùm absumerentur. Multi, non solum in vrbe, sed etiam ferè sub omni Imperio Romano peribant; cùm malefici homines res oblitæ venenis quibusdam, pretio atque mercede adducti, in alios conijcerent, vt innumerabiles homines interirent. Difficile haud dubiè fuit, illud virus euitare; sed vt multo atrocior est pestis hæreseos, ita etiam longè subtiliùs, & faciliùs homini aspergitur, quàm quouis modo pestis illa corporalis, & quæuis epidemia. In eo etiam spiritalis hæc pestilentia est corporali perniciosior, quòd in corporali hoc saltem remedij est (licet durum & horribile) vt pars tabida excindatur. Vt D. Augustinus refert: Proverbum Punicum est: Pestilentia ante ostium venit, & nummum quærit: Duos illi da, & ducat se. Cùm pestis venit (inquit D. Augustinus) optamus pustulam fieri, & citò spondylum facere; vtque citò aliquam particulam corporis tollat, & cum illa recedat, ne venenum ipsius totum corpus occupet, & animam petat. Sed qui veneno hæreseos infecti sunt, hoc insuper laborant malo, vt curari nollint; eosque pro inimicis habeant, qui saniora consilia proponunt.

Et hinc fit, dum rabies hæc tam leui negotio contrahatur, tamque difficulter admittat remedium; vt latius quandoque serpat, grasseturque crudeliùs, quàm vllæ vnquam pestilentia quantumuis memorabiles, morbive palabundi: quales fuere, non tantùm Davidis tempore; sed & D. Gregorij; vt vix vllus remanserit, qui officij quippiam præstare possët. & D. Augustini tempore in Africa, quando in solo Masiniffè regno 800000. (Eutropius nongenta millia dicit) perierunt. Et ita aliis mundi partibus.

Gregorij Thaumaturgi signum maximum. Greg. Nyss. Hist. ca. 25. Gregorius Thaumaturgus, qui montes transtulit, paludes exsiccauit, fluuiores exundantiam infra ripas coercuit, dæmonia ex Idolis, & humanis eiecit corporibus; qui à D. Basilio Moyfi aliisque Prophetis, & Apostolis præ sanctitatis eminentia comparatus fuit; breuiter, qui ex eo nomen obtinuit Thaumaturgi, quòd mirabilium signorum operumque patrator existeret; ille pro præcipuo habuit signum, omniumque maximo miraculo, infidelitatis, & hæreseos extirpationem. In hoc siquidem agendi modo, singulari Dei beneficio fretus, admirandam exhibebat efficaciam, ac virtutem planè diuinam

tanquam

Pestis admiranda.

DionNicias & Xiphilinus in vita Commodi.

Augustinus. Proverbum Punicum de peste. Serm. 24. de verb. Apost.

I. Reg. 24.

Greg. epist. 127.

tanquam contra contagium omnium virulentissimum, & quasi contra malum humanis viribus inexterminabile. Ut non immeritò ei sanctissima Dei genitrix virgo Maria, cum beato Ioanne Euangelista, apparuerit, sancto Apostolo mandans, vt ipsum hunc D. Gregorium in rebus fidei, maxinè quæ ad mysterium Diuinitatis pertinebant, instrueret: præsertim ferà illà siluestri pessimâ, Paulo Samosateno, vineam Christi quaquauersum dissipate, anno circiter Domini 233. sicut Gregorius Nyssenus & Nicephorus memoriz prodiderunt. Hinc Nicephorus lib. 6. ca. 17. pro excellentissimo omnium, quæ vnquam gesserat, hoc ipse reputauit, & meritò, quòd, cum diem vitæ extremum claufurus, rogasset, quot adhuc superessent in ciuitate Neocæsariensi infideles, responsumque esset, adhuc septemdecim: Deo gratias, inquit; totidem erant fideles, cum accepi episcopatum.

Eam insuper ob causam pestilitate magis fugienda est hæretica prauitas, quòd diabolicis vtatur artibus, ad homines fallendos. Irenæus contra hæres. lib. 3. ca. 3. Eusebius lib. 4. cap. 13. Ideoque rem acu tangebatur sanctus ille Polycarpus martyr, cui cum hæresiarcha Marcion occurreret, rogaretque blandis verbis eum vt serpens Euam aggrediens, num se nosset: Agnosco, inquit, primogenitum satanæ. Exemplo quemque docens, quanta sit diligentia & constantia congressus hæreticorum fugiendus.

Oratio ad hæreticam pestem euitandam.

O Iesu Christe, pastor optime, ouiumque tuarum singularis amator; Ecclesiam tuam, quæ sumus, à luporum rapacitate defende; vt contagione hæreticæ prauitatis euitata, in sincera Christiana Religionis veritate viuere & mori mereamur. Amen.

CAP. VII.

Quem mihi tu nidum? res haud indigna rogatu.
Tartara, lucifugas, nigro cum pectore, siluas.

Nidi varij.

VEADMODVM animal quodlibet libenter circa nidum vel cubile suum versatur; ita etiam fieri potest, vt sicuti ex nido animal, ita ex animalis genere nidi ratio cognoscatur, ex quo tale animal prodijt. Quia sicuti columbæ & turtures, non in serpentum vulpitumve fossis & antris fouentur, vel in lucem excluduntur; ita nec agnelli, nec capellæ in lustris cubilibusve luporum vel leonum fœtantur: neque è contrâ fœtæ illæ bestiæ in ouilibus, pastorumve tuguriolis pariuntur; vbi non ratò mitibus illis animalculis commune cum hominibus est domicilium, victusque communis: & hac via nidum hæresios, quem inuestigamus, deprehendemus.

Ioan. 8.

Ipsemet Dominus noster apertè dicit, mendacium à diabolo esse: tanquam quod ex eo genitum, & propagatum sit. *Cùm loquitur mendacium* (inquit) *ex proprijs loquitur*. Fructum hunc eius esse declarans. Sicut aranea, totum quod foris operatur, ex putridis suis visceribus, vt fœtum, educit. Quod adhuc clariùs exprimit Dominus, dum ait: Quia mendax est; & pater eius: mendacij scilicet. Mendacij igitur patre inuento, (cuius hæresis primas tenet iure quodam primogenituræ) facile est iam nidum nosse, vel lustrare latibula, vbi id genus volucrum, serpentum, & draconum progignantur, & circum quæ versentur crebriùs; vt domestica. Hoc enim pacto, & pueri nidulos auicularum detegunt, deprehenduntque, dum illas volitantes sesitantescque obseruant; & passim testaque lutoque insectantur; donec natiuum suum ipsamet sua frequentatione prodant locum. Ita hîc; Si diabolus mendacij & in primis hæresios pater est; ergo nidus eius infernus est.

Nidi hæresios triplices.

I. Infernus.

Psalm. 103.

Hoc dicit Responsio, quæ tres præcipuè nequitia huius nidos designat, sed qui ex primario hoc proficiunt. De hoc grandi nido dici posset, quod Psalmista de ardeæ vel herodij nido testatur; postquam simplicium & Dei filiorum modestiam ac humilitatem passerculis comparasset (quod aliàs facit frequentius) ita ait: *Herodij domus dux est eorum*. hoc est, præsidet omnibus nidis, tanquam dux & princeps eorum. Tametsi non dicam istud de hoc tartareo proditum nido, dico tamen de eo dici posse. Dum enim in malum accipitur, haud dubiè primarius est omnium infernus; qui etiam bonis cœtibus, ipsique ad eò Ecclesiæ dominari præsumeret; si tam ad manum esset posse, quam

Quem mihi tu nidum? Res haud indigna rogatu.
Tartara, lucifugas, nigro cum Pectore, Siluas.

Wekt id toch desen nest? de sake id weendt te wvaghjen.
Hell; en boos herte pest: als bosschen oock, en haghen.

De quelle voirie, Vient ceste furie, Qu'est-ce que ce nid?
Cachots de l'Auerne, Boys, hayes, cauernes, Coeurs gros de despit.

quàm velle adiacet. Sed prouidit præcauitque Ecclesiæ suæ ab huius nidi ducatu & viribus Christus, dum ait: *Porta inferi non præualebunt: Mast. 16. aduersus eam.*

In principe hoc omnis mali nido, mendacia, errores, sectæ, dissidia, schismata, & quicquid Ecclesiam Christi molestat, confouetur, & inde procedit. hîc omnia euduntur instrumenta & machinæ, quibus boni in hac vita exercentur, tentantur, impugnantur. Sed & his modus à Deo, ne noceant, positus est: vt per Prophetam ait: *Omne Isaiæ 54. v. r. s., quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis.*

B Ex primario hoc barathri nido ascendunt monstra infernalina in mundum, & nidificant in hominum malignorum cordibus: quem admodum D. Ioannes de Iuda apertè testatur: *Cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas.* Significans, cum quasi semen quoddam, vel ouum posuisset in corde Iudæ, ex quo pessimus ille fœtus pullusque proditiōis ac traditionis Christi tandem excluderetur. Ita idem ille serpens antiquus in cordibus hominum, tanquam nidis quibusdam secundariis, virus erroris hæretici ponit, inde viperarum gemmina clandestino fotu alturus, & suo tempore in lucem proiecturus. Ita D. Gregorius: Diabolus in reproborum cordibus quasi in antro suo latet. Et quemadmodum animalia, siue volucra, siue terrestria, non nidificant, neque cubilia eligunt, nisi vbi loci commoditas inuitat; ac tum eundem sibi magis accomodum reddunt: ita neque diabolus vsquam sibi in cordibus hominum sedem vel nidum deligit, nisi vbi vtcunquē præparatum & per præcedentem nequitiam accomodum locum considerat; præsertim vbi serpentinam hæresios sobolem fouere ac nutrire desiderat: tum quoque loci reperti aptitudinem suis adhuc magis vsibus accommodat: sicut capite insequenti sumus ostensuri, ex malis nimirum Christianis hæreticos fieri. Prædictis consonant verba Domini ad Iob, dum ait; in Behemoth diabolum exprimens: *Sub vmbra dormit, in secreto calami, & in locis humentibus.* In illis qui sub vmbra Christiani hominis nequiter viuunt; & in cordibus vanorum hominum, qui calamo & arundini similes sunt; & in humentibus, hoc est luxu, crapula, & huiusmodi carnali concupiscentiâ disfluentibus hominibus, dormit, requiem inuenit, nidificat, & damnabile germen suscitât omnis mali pater diabolus. De secundo hoc nidi genere fusiùs Isaias: *Erit cubile draconum: & occurrent demonia.* Vt solent bestię, tum escæ quærendæ gratia, tum vicissim fouendi fœtus necessitate, tum alias multas ob causas, circa nidos & cubilia volitare, discurrere, sibi mutuo occurrere, vltro citroque commicare. Item: *Et pilosus clamabit alter ad alterum.* Veluti in tam grato opere sibi inuicem congratulantes, conspirantes, & optimè conso-

II.

Cordi præ-
uerum.
Ioan. 13.Gregor Mc-
vil. 27.
cap 17.

Iob 40.

Isaiæ 34.

conso-

consonantes: *ibi cubabit lamia*. In talibus nequam cordium nidis, etiam immanis illa fera, serpensque versutissimus sedem figet. Qui, teste D. Gregorio, & Hieronymo, formosam fœminæ referens faciem, quod blandius aggreditur, hoc certius fœuiusque incantum ferit; tantæ crudelitatis, vt nec proprio parcat fœtui. Calvinistarum rectè indolem referens, qui blando primùm sermone hominum demulcent aures; sed quando non satis ex voto succedunt omnia, tantam adhibent fœuitiam, truculentiam, & vindictæ immanitatem, vt nunc nidum hunc infernalium monstrorum, hæreticarum inquam viperarum, soli ferè possideant; illi saltem prædominari velle videantur. Audi, quomodo & sequentia Prophetæ verba, factiosæ huic Calvinistarum sectæ conueniant: *Et inuenit sibi requiem*. non enim antea cessant à mille moliminibus, nunc astu vtentes, nunc aperta malitia, donec omnia vbique locorum suam ad normam redegerint: vt vel seducti ipsorum prauitati consentiant, vel pareant subiugati: tunc inueniunt sibi requiem; alioqui non est quòd quisquam cum eis pacem speret, vllamve concordiam.

III. Quod ad tertium nidi genus attinet, in quo spiritus erroris, & Latibula. mendacij pater diabolus, hæresium colubros parit, & confouet, hoc in lucis, antris, & latibulis consistit; vbi eiusmodi fœx hominum sua conuenticula celebrat. Vt prædocuit Christus: *Omnis qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius*. Hinc fit, vt hæretici, dum diabolus eis misit in cor; & quasi nequitia concepto femine fœcundati turgescunt; vt cum Elii (hæreticorum typum gerente) apud Iob, dicere possint: *Coarctat me spiritus vteri mei: & venter meus, quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit*: tum sollicita scrutantur indagine, si quos inuenire queant, quibus in secretiora loca seductis virus suum instillent: tunc eos ibi videas conspirantes, conferentes capita, & ranarum more fœculentis suis seminibus, quasi glutine cohærentes: clàm sua omnia perpetrantes, donec opportunum tempus illuxerit, quo pestiferum fœtum in omnium conspectum producant, totumque, si fieri potest, aerem inestèt. Tunc cum gallinis mirando omnia replent strepitu, tanquam partu posito, & re ex voto gesta.

Socrat. li. 2. Concilium illud pestiferum Ariminese eiusmodi nidum referebat; in quo, sub specie legitima Synodi, sub Constantio Imperatore hæretico, Ariani hæretici, Valens in primis & Ursacius, mira Catholicos Episcopos fraude ac nequitia circumueniebant, & prætextu ineundæ concordia fallacibus æquiocationibus, & amphibologiis, quasi reti concluderunt: aded vt non solum Christi diuinitati planè derogaretur, atq. etiam Nicæna Synodus ac fides orthodoxa damnata prorsus videretur; sed, quod est amplius, vt inquit D. Hieronymus,

Ingenuit

Ingemuit totus orbis, & *διουσίω* vocabulo abolito, sese Arianum esse miratus est. Interim soluta illa fraudulenta conuentione, hæretici statim malitiam detexerunt: Valens enim & Vrsacius Ariani, cœperunt palmas suas iactitare, & triumphum canere. Verùm, Deo non dormitante, qui custodit Israel, Ecclesiæ paulò pòst succurrit, qui numquam illam deserturus est. Nam sub Damaso Pontifice Concilium Romæ celebratum est, in quo Nicænæ Synodi fides, atque decreta denuo stabilita & confirmata fuerunt.

Hieron. cap. 12. tr. Luciferianos.

Huiusmodi nidus fuit etiam Concilium illud hæreticum Seleuciæ celebratum. Et aliud eiusdem farinae, Constantinopoli, per hæreticum Imperatorem Constantinum Copronymum, contra imaginum sacrarum venerationem coactum.

Paulus Diaconus li. 22. Hist.

Tale latibulum erat spelæum illud in Synodi speciem Ephesi constitutum, vbi Dioscorus totius tragœdiæ chorægus & factionis hæreticæ antesignanus, sanctum Flavianum episcopum latronis more trucidauit. Quæ Synodus, ob id, & propter fraudulentam violentamque procedendi rationem, *λυσίτην*, hoc est prædatoria, iure dicta fuit; quia verè, iuxta Christi dictum, fecerant eam speluncam latronum.

Niceph. lib. 14. cap. 47.

Hæc de tribus nidorum hæresios generibus dicta sufficiant; vt quisquis norit, ex inferno, ceu maximo nido (Patre ac fautore diabolo) hæresim in corda prauorum hominum, vt ad secundum nidum ascendere; deinde in tertio nido latebrarum, lucifugorumque locorum confoueri, & in fætum perfectum erumpere; sibi, quantum animæ salus cara est, ab omnibus caueat; ac peste peius oderit.

Matth. 21.

Caueat inquam sibi, ne obstreperæ istæ, erroneæque hirundines sub tecto ipsius nidificent, ne calentibus suis stercorebus præcipuum eius lumen (fidei scilicet) extinguant; quod nunquam aut non nisi amarissimæ pœnitentiæ felle, vt diuino remedio, recuperetur.

Tob. 2.

Oratio contra concilium impiorum.

Deus, qui nos in Ecclesia tua sancta, sicut gallina pullos suos, sub alas misericordie tue congregasti; ab omni nos erroris atque nequitie defende consortio, ne nos magnus ille gehennæ nidus absorbeat, sed regni caelestis societas in aeternum adoptet. Amen.

CAP. VIII.

Quod genus Hæreticus? quæ fax? quo belua vultu?
Catholici vappa: & fidei desertor auitæ.

NEMINI mirum videri debet, quòd istud, & quidem eo modo, hïc interrogetur: quia nulla toto orbe fera tam effera, tam horresduni monstrum, neq. res aliqua tã deplorata nocentię, neq. malum cui tam malè queat adhiberi remedium, in Re-
publica Christiana, quàm hæreticus. Multa, inquit D. Hieronymus, in orbe mōstra sunt. Centauros, & Sirenas, vlulas & onocrotalos in Esaiã legimus. Iob Leviathan & Behemoth mystico sermone describit. Cerberum & Stymphalidas, aprumq. Erymanthium, & Leonē Nemeęum, Chimaram atq. Hydrã multorum capitum narrat fabulæ Poetarum. Cacũ describit Virgilius. Triformē Geryonē Hispaniã prodiderunt. Sola Gallia mōstra nō habuit: sed viris semper fortissimis, & eloquētissimis abũdauit. Exortus est subitò Vigilatiũs, immò Dormitatiũs, qui immũdo spiritu pugnet cōtra Christi spiritum. Hactenus D. Hieron. Sed si iam adhuc in terris viueret Christianus ille Hercules, & monstrorum horum domitor Hieronymus; quantum obstupesceret cōspecta Caluinistica hydra, ceterisq.ue portentis, quibus scaret, quãque in alias Regiones euomuit Gallia, aliãque nonnullæ Prouinciã.

Hieron. ad-
uers. Vigi-
lant.

Hæreticus,
monstrum
monstro-
rum.

Act. 11.

Hæretico-
rum origo.

Operã igitur pretium fuerit, quęrere, ac nosse, quod monstri genus, quidve tandem sit hæreticus. Vt genuina hæresios, & hæreticorum noscatur origo, sciendum est, omnes qui sacro tincti baptismate, Christi doctrinam per Apostolos prædicatam tenebant, primũ discipulos & fideles, ac etiam fratres dictos fuisse, qui deinde primũ Antiochię vocati sunt Christiani: siue Iudæi essent, siue Græci, siue alterius cuiuslibet nationis. Quando verò iam aliqui se ab illorum consortio, sponte sua vel per falsos fratres seducti segregabãt, aliamq. doctrinam sectabantur; illi secta noua nomē dabant nouũ, vel nomē illius à quo seducebãtur, cuiusq. opinionē sequebãtur, sortiti sunt, vt à corpore reliquo secti, & alterius sectatores. Exẽpli gratiã, à Menandro Simonis discipulo Menãdriani: ab Ebione Ebionite: à Cerintho Cerinthiani: à Marcione Marcioniste: sicut nostro infelici ea parte seculo, à Lutherò Lutherani, à Caluino Caluinista, ac sic deinceps. Qui verò primariã ac Apostolicã cōgregationi, hoc est, Ecclesiã Christi adhærebant, non ab illo Apostolo, illòve Episcopo, à quo conuersi, vel baptizati erãt, denominabantur; sed primum & commune toti corpori nomen retinebant, Christiani videlicet. Qui præterea postmodum Catholici dicti sunt, ab illa vniuersitate, qua fides Christi omnē locũ, omnes nationes, & omnia tempora comprehendit: talisq. ad finem vsq. mũdi futura est.

Nullus

Quod genus Hæreticus? quæ fax? quo belua vultu?
Catholici vappa; et fidei defertor auitæ.

Wat is een Letter plet: Wat is een Hæretyk?
Een vuyl verdoouen let: verloorhent Catholyk.

Quest-ce l'heretique? De quelle boutique / Et de quel aloy?
C'est vn Catholique / Meschant, rogue, inique / Et traistré a la foy.

Nullus itaque, his positis, propriè dicitur hæreticus, qui non fuerit aliquando verus Christianus: est que eiusmodi, qui fidem Catholicam reliquerit, & ab illa deficiens, ab Ecclesia & Deo extorris, & apostata factus sit. Qui Christianismum suum quasi pedibus calcatur, sancto que spiritu à se abacto, spiritum nequam in se intromisit. Alioquin etiam hæreticus dici posset, qui hæreses sustinet, tametsi nunquam fuisset Christianus.

Quod Responso vappam Catholici vocet hæreticum, tantundem est, ac si diceret corruptum Catholicum, ut vappa corruptum vinum est. Quia, ut dicit D. Basilius: Si quis hæresim Ecclesiæ putredinè dixerit, à veritate non aberrarit. Quibus cõforme est, quod D. Augustinus habet, ex malis corruptisque Christianis hæreticos fieri. Vita siquidem peruersa ad hæresim adducit: & sicuti hæresis ex vitæ nequitia gignitur, ita & ipsa mille alias nequitias parit: quemadmodum ex carne corrupta vermes oriuntur, & illi ex se alios progenerant; simulque omnia peruertunt, nisi debito remedio præuertantur. Hæreticus itaque est Catholici vappa seu corruptio, & Corporis Christi (quod est Ecclesia) membrum corruptum, atque à reliquo corpore defectum: sicut pars carnis putrida & putida excindi, abiicique solet, ut quæ sana sunt præferentur. Sicut appositè vrget D. Hieronymus. Resecandæ sunt putridæ carnes: & scabiosum animal à caulis ouium repellendum est, ne tota domus, massa, corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putrescat, intereant. Arrius in Alexandria (inquit) vna scintilla fuit; sed quia non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est.

Quod autem hæretici velut lapides & fragmenta ruinarum Ecclesiæ sint, ex quibus ipsorum architectus diabolus nouam absque cemento synagogam contra domum Dei suscitare conatur; sed tantum indigestus aceruus lapidum est, subdolo ipsorum studio de Christi Ecclesia decidentium, vel violenter erutorum, quibus in speciem aliquid semper moliri videntur: hoc ex Tertulliano disertè audiamus. Ipsum, inquit, opus eorum, non de suo proprio ædificio venit, sed de Veritatis destructione: nostra suffodiunt, ut sua ædificent. Quidquid de his legimus, & præcipuè quidquid nostris oculis conspeximus, illa omnia huius rei fidem faciunt euidentem.

Oratio, pro Fidei Catholicæ constantia.

Ineffabilis tua, ô Christe, dilectio, nos ex inimicis amicos, & ex membris diaboli, Corporis tui membra confecit: Da nobis, quæsumus, constantiæ gratiam, ut à teterrimo hæreseos veneno defensi, neque vitæ huius amore, neque mortis metu, aliquando à te separemur. Amen.

Hæreticus
quid?
Basilii Hex-
am. hom. 2.
Augustin.

Hieron. li. 3.
in epist. ad
Galat. ca. 5.

Tertull. de
prescript.
hæret.

CAP. IX.

Quid dæmon? Erebi quid inaspectabile monstrū?
Angelus; altiuli corruptus labe tumoris.

Diabolus
quid mon-
stri; & qua-
re bestia
vocetur?

VIA tanta est inter hæreticum & dæmonem affinitas, vix fieri potest, vt, quando vnus fit mentio, de altero etiam non moueatur; tanquam qui optimi sint contubernales. Ideo postquam quid esset hæreticus interrogatum est, etiam quid sit dæmon quæritur: quia si vnum noris, æquum est vt noris & alterum. Huc etiam spectat, quòd in sequentibus aliquot interrogationibus, è plurimis aliquot saltem symbola, & argumenta coniunctissimæ cognationis inter hæreticum & diabolum consignemus; vt sibi Catholicus ab vtriusque decipulis diligentius caueat.

Psal. 48.
1. Io. 3.
Genes. 3.

Quòd verò diabolus monstrum Erebi, vel bestia nomine vocetur, hoc nemini mirum videri debet: Nam si homo propter peccatum iumentis insipientibus comparatus, illisque similis factus est: quare etiam non inulto magis diabolus, qui peccatum inuenit, bestia nomen sortietur? Hinc enim & in primæua illa in Euam machinatione, in forma serpentis se exhibuit: & in quamplurimis interea in Sanctos attentatis insultibus, omnes propè ferarum, viliumque animalium figuras & voces imitatus est.

Cap. 17. &
13. Apoc.

Hinc etiam sacra Scriptura, innumeris ferè locis, malignum spiritum, non solum communi bestia nomine nuncupat, siue in veteri, siue in nouo Testamento, & speciatim in Apocalypsi S. Ioannis; verum etiam, leonem, vrsum, serpentem, draconem, lupum, vulpem, & id genus, in particulari illum appellat: quòd eius vel ferociam, vel fœditatem, vel inuidèntiam, vel violentiam, vel sæuitiam, vel calliditatem manifestet.

1. Pet. 5.

Et quid apertius in hanc sententiam dici possit, quàm quod Apostolus Petrus ingerit ne nesciamus? *Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Quocirca sobrios esse adinonet,

Chrysof.
Homil. 31.
super Genes.

& vigilare, eique in fide fortiter resistere. Diuus Ioannes Chrysostomus leopam punctumque attingit, tribus verè verbis: Diabolus mala bestia. Cuius malitiam, sæuitiamque, nec non abiectam vilitatem, vt

Gregor. li. 5.
Moral. c. 17.

distinctius cognoscamus, audiamus quid D. Gregorius dicat. Diabolus, inquit, aliis leo, aliis formica. vnde & Myrmicoleon ab eo nuncupatur. Idque tribus aut etiam pluribus modis verum esse dignoscitur. Primùm, quia duerfarum illarum bestiarum figuras assumit, tum, quia inuisibilis interdum voces illarum tantùm, & conditiones imitatur; postremò, quia in tentationibus, & impugnationibus, tamquam

leo

Quid dæmon? Erebi quid inad spectabile monstrum?
 Angelus, altiuli corruptus labe tumoris.

Wat's duyuel, meer noch mij? wat id een helcke beest?
 Een arch verdoruen sij: verloorhent enghel's gheest.

Quest-ce que le diable, Qui tant effroyable / Toujours nous combat?
 C'estoit vn bon Ange / Qui par pauvre eschange, Deuint Apostat.

leo terribilis videtur aliquibus, aliis verò vt formica contemptibilis apparet; pro sustentium vel pusillanimitate vel fortitudine.

Nomen igitur bestię diabolo conuenit multis de causis. Nam licet, vt rectè D. Dionysius dicit, omnes suas dotes naturales diabolus etiam post lapsum integras retinuerit; ac propterea, neque natura sua bestia est, neq. per peccatum mutatus in bestiam; propter irrationabilem tamen peccati naturam, & propter nequitiam malitiãque ferinam, quam assumit, quãque vitur, etiam bestiarum ad hoc formam induendo, meritò potest & debet bestia & monstrum appellari: immò Behemoth, hoc est, bestia bestiarum. Huc enim facit quod dicit D. Chrysostomus, rem augendo: Satan ex hominibus bruta facere studet: immò verò feras; quin potiùs dæmonas. Et facit verè.

*Dionys.
Areop. De
diuini nom.*

A. Responso apertè dicit (quod & sequenti capite tractabitur) angelum illum esse corruptum labe superbiã, & apostatam euasisse. A Deo namque in principio, nobilissima creatura, ac spiritus cælestis creatus, Deo non adhæsit; sed per inanem gloriam ac complacentiam, in propria pulchritudine superbiens, peccauit; & ex cælorum altitudine, in inferiora hæc loca, & in profundum abyssi deiectus est. Ex angelo lucis, in diabolum, satanam, ac principem tenebrarum mutatus. Nobis miseris interea mortalibus mille struens insidias; & mille oppugnans machinis, inuidia illum exstimulante. Lapsus ipsius è cælo, in capite xxv. specialiter tractabitur.

*Chrysost.
Homil. 50.
ad populum
Antioch.*

His prælibatis, deinceps dilucidè demonstremus, quanta sit hæreticorum cum diabolo propinquitas & similitudo; tam in origine & studio fraudulento, quàm in acri bonorum diuexatione, & damnabili demum exitu. Idque facturi sumus, intuitu præsertim necessitatis & vtilitatis, quem tam contaminatum hæresibus sæculum, iure suo videtur exigere.

Oratio contra complacentiã tentationem.

Inuidus draco diabolus, & angelus tenebrarum, me vereri facit, & ad te confugere, Domine Deus Exercituum: Da precor ita tua semper maiestati, pro collatis in me beneficiis ac donis gratias agere, vt tanto me in omnibus geram humiliùs, quanto plura ac maiora recepisse cognoscar; possimq. in perpetuum de tua bonitate gloriari. Amen.

C A P. X.

Dæmoni & Hæretico, quid quadrat ritè duobus?
Ille Polo, Hic fidei sacrata corrui arce.

Diaboli, &
Hæretici
affinitas.

T recta de quopiam cognitio habeatur, sciaturque quid de illo sentiendum sit, permagni interest nosse, vnde is profectus sit, vel à quibus ducat originem. In cuius rei testimonium, quando eò ventum est, vt de illo dicatur, sicut Iudæi iniquè de Christo: Nouimus eum, & scimus vnde sit; actum ferè est de ipsius apud illos existimatione. Ideo hîc interrogatur id, ex quo prima & manifesta hæretici origo cognoscitur; in quo etiam cum spiritu nequam eleganti symmetria consentit. Quid igitur in his duobus congeronibus notatu dignum est? Responde- A
tur: Diabolum è cælo corruisse; hæreticum verò ex Ecclesia. Ac si
dicam: Quemadmodum Lucifer cum turba sequacium spirituum, è B
cælestibus sedibus prolapsi sunt, mutatiq; in dæmones; ita hæreticum ex Ecclesia decidisse; eoq; lapsu ex Catholico factum hæreticum. Sic D. Gregorius: Apostatæ angelo similis efficitur homo, qui hominibus esse similis dedignatur. Quod, sicuti omnibus superbis accidit; ita maximè omnium superbissimis hæreticis. Vt etiam nulli alij sunt, vel vnquam futuri alij diaboli, quàm qui aliquando boni fuerunt angeli: ita nulli alij sunt, fuerunt, eruntve vnquam hæretici (proprie loquendo) quàm qui aliquando Catholici, & Ecclesiæ Christi membra fuerunt. Nam qui nunquam baptizati verique Christiani fuerunt, sed in hæresi nati eam quoque sustinent; tametsi hæretici dici possint, qua hæresim sustinent; potiùs tamen Ethnici & pagani dicendi videntur: hæretici verò proprie ab Ecclesia prolapsi.

In causa
ruinæ: su-
perbia.

Quemadmodum etiam maligni spiritus, propria culpa, & suamet stimulante superbia, eò perfidia & profligationis deuenerunt: ita & hæretici, diabolica suggestione permoti, in hanc tam fœdam ruinam deuoluti sunt: succinente illis semper diabolo, quod Christo ingerebat: *Mitte te deorsum.* hoc est, in præceptis ab Ecclesia te deiecit: vt C
etiam tum super templi pinnaculo stabat, cum hæc diceret.

Luc. 4.

In iactura.

Et sicut veteriosi illi angeli, è summa sua felicitate ac beatitudine deciderunt, quando cælestis regionis extorres facti sunt; ita & hæretici omni sua felicitate se spoliarunt, quando Ecclesiam, velut suum in terris cælum, & Arcam extra quam nemo saluari potest, tam perfidè dereliquerunt.

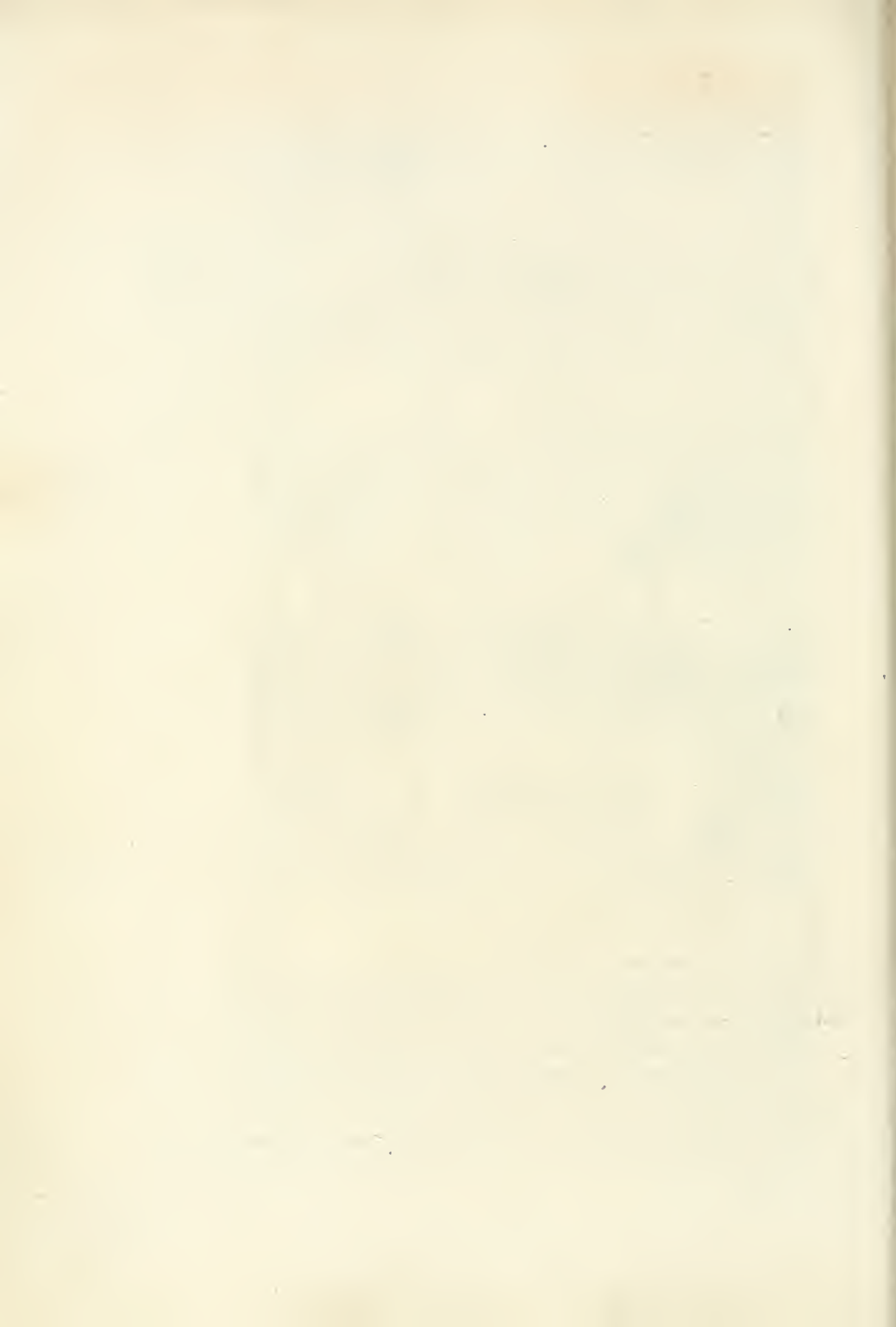
Deinde, quemadmodum satanica turba ita polo exturbata, alios
semper

Dæmoni, et Hæretico, quid quadrat rite duobus?
Ille polo, hic fidei, sacrata corruiat arce .

Wat moetmen in Vyandt, en in Ketter bemeviken?
Deen valt uyt Hemels pandt, en dander uytter kercken.

Quelle ressemblance / Se trouue en la chance / Des deux Apostats ?
L'un quite l'Eglise / L'autre par vantise / Du ciel donne en bas .

semper ad ruinam impellere conatur, eidemque malo implicare; ita Innocenti & hæreticorum hoc studium est; sicuti in proximo capite declarabitur. Innocenti naquitia.
 Idcirco, vt ostendatur quanta sit diaboli & hæretici similitudo, quamque sit ferè res eadem; quod Propheta diabolum interrogat, hoc nos iisdem verbis hæreticum possumus interrogare, in tantæ vesaniæ, præsumtionis, & perfidiæ detestationem: vt qui ob hæc meritò tam ignominiosam scædamque deiectionem sustineat. Sic ait Propheta: *Quo- Iſaie 14.*
modo cecidisti de celo, Lucifer? (Luther, inquam) qui meoriebaris: qui dicebas in corde tuo: Ascendam. Hæc ratio facti tam infandi, hæc culpa, quod in ortus tui principio nimis citò surrexeris in te; & in proprio decore te per superbiam exaltaris. Hæc quoque ratio est ruinæ omnium; qui è celo terrestri, quod est Ecclesia, per errorum præcipitia corruunt: superbia scilicet, & nimia de se præsumtio. Sic D. Augustinus scitè, & breuiter dicit: Superbia est mater omnium hæreticorum. Cui adſtipulatur quod dicit D. Cyprianus: Non aliunde obortas hæreses, aut nata schismata, quam quòd sacerdotibus, Dei vicem gerentibus, ab vniuersa fraternitate non obtemperatur. Superbia, est mater hæreticorum & dæmonum. Aug. lib. 2. de Genes. Cypri epist. 53. & 69.
 Hinc & in veteri Testamento sic præcipitur: *Qui autem superbie- rit, non- Deut. 17.*
lens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo; ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël: cunctusque populus audiens timebit; vt nullus deinceps intumescat superbia.

Etiam dictis euidenter innotuit, quàm pares sint, & vniiformes, dæmon & hæreticus, & in lapsu, & in causa lapsus: quæ est nimirum superbia, præsumtio, & propriæ excellentiæ cupiditas, vsque ad contemptum Dei, & Ecclesiæ, omnisque potestatis sublimioris. Iuxta illud Sapientis testimonium, quo ait: *Initium superbiæ hominis, apostata- Eccl. 10.*
ture à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor eius: quoniam initium omnis peccati est superbia. Audire hûc lubet diuum Gregorium his mirè consonantem. sic enim habet super verbis illis libri Iob, vbi de amicis eius agitur [Venerunt de loco suo.] Hæreticorum quippe locus (inquit) ipsa superbia est: quia nisi priùs in corde intumescerent; ad prauæ assertionis certamina non conuenirent. hinc, contra sanctam Ecclesiam ex superbia mouentur.

Mirari sæpè soleo, ecquid tandem causæ esset; quòd nostri temporis hæretici tam acerbis mordacibusque modis Diuum Gregorium præ omnibus sanctis patribus insectarentur. Dudum id tantum causæ subesse arbitratus sum, quam ipsi quoque non dissimulant; quòd diuinum Officium ita restituerit, ratumque fecerit, præcipuè tremendi Missæ sacrificij, vt primarius ob id auctor ab ipsis & institutor confingatur. Verùm, dum ad Moralia eius, super librum Iob, oculos reflecto, mirari desino, etiamsi mille illum modis hæretici ferociùs incesserent. Nam pudendam ipsorum originem, fastuosum progres-
 sum,

Hæretici cur rãtope- re D. Gre- gorium in- sectentur.

Amici Iob
hæreticoru
figura.
Iob. 13.

sum, superbiam, inuidiam, hypocrisim, fraudulentum ingenium, sinistrum iudicium, & exitum infelicem, ita in tribus illis fictis amicis Iob, ad viuum depingit, & pro merito tractat; ostenditque esse fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum: vt etiamnum post perspecta hæc omnia in ipsis ad oculum, non possint accuratius describi. Sed ad propositum redeamus. Diabolum sibi non solum hæreticos, sed & quoscunque potest, per præcipitationis iactantiam affines facere, vt ex alto gratiæ statu ruant, etiam euidenti exemplo constabit.

Cassianus
Coll. 2. c. 5.
Iustus diaboli.

A Cassiano relatum legimus, Heronem senem in Thebaidis deserto annos quinquaginta commoratum; suo tamen non Patrum arbitrio vixisse. Hic ergo à dæmone laudatus, cum eum à Deo missum ad se de celo angelum credidisset; credidit etiam quod ab illo audierat: Se scilicet tanti iam apud Deum meriti esse, vt, si ex arduo aliquo loco ad imum rueret, corpus eius affligi lædiue non posset. Itaque immemor scriptum esse: *Non tentabis Dominum Deum tuum*: sed potius in perniciem suam illud imprudenter amplectens: *Angelis suis mandauit de te; In manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum*: noctu surrexit, & in puteum haud modicæ altitudinis se præcipientem misit. Ad sonitum casus exciti fratres seminecem extrahunt: & cum didicissent, à dæmonio illusum affirmant. Sed ille in sua credulitate præsumtuosaq. superstitione perdurans, die tertio post, vita defunctus est.

Deut. 6.

Math. 4.

4. Reg. 9.
Iezabelis
lapis.

Iezabel, intrante Iehu, iussu eius per fenestram præcipitata, à canibus deuorata fuit: sed qui per superbiam ab Ecclesia in præceps ruunt, ab infernalibus canibus, & æterna morte depascuntur. Hos nimirum canes infernales aggrediuntur, debentque cum æterna morte depasci: eò sanè crudelius, quò & horum canum dentes acerbiores sunt, & in animam quoque sauiantes pœnæ æternæ truculentiores.

Fulgos. lib. 1.
cap. 1.

Infantiæ huius præcipitijque genus etiam in Assasinis (gentis nomen est) corporaliter adumbratum legimus. dum illi se in signum promptæ obedientiæ solo suorum dominorum nutu eos deuocantium, etiam ex præruptissimis rupibus turribusque cellissimis dant præcipientes, & occidunt. Ita secundum animam hæretici, iubente diabolo: (*Mitte te deorsum*) ab Ecclesiæ Catholicæ fastigio, in errorum inferni que barathrum læti desiliunt.

Lu. 4.
Mitte te
deorsum:
diaboli
cautio.

At techna ista fraudulenta diaboli meritò notanda mihi videtur. Illos siquidem ipse primùm in sublime rapit per superbiæ fastum; & quasi supra Ecclesiam statuit: dum sibi se plusquam Sacerdotes omnesque Doctores sapere persuadent: omnemque quasi ab alto despectant potestatem; & iam omnia sub pedibus suis strata arbitrantur. Sed quò illos in suis oculis exaltat sublimiùs, eò profundiùs illos in damnationis voraginem præcipitat.

Huc etiam referti potest, quod Nicephorus accidisse narrat circa annum Domini 437. Iudæus quidam Moysen fecisse, à Deo in Cretam calicus missum, confinxit: ut eius loci Iudæos ipse per mare. perinde atque olim Israelitas per rubrum sinum, duceret. & passim insulam ipsam anno toto peragrans, ut se illum esse crederent, suavit: atque ut opes quas haberent, pecuniasque & possessiones omnes aspernarentur, cohortatus est: se illos per mare, non aliter quam in arida, in promissionis terram ducturum est pollicitus. Die constituta ipse eos in summum quendam scopulum in pelagus excurrentem duxit: atque inde conijcere se in mare veluti natantes & vrinantes iussit. Quid fecerunt, deinceps non apparuerunt: quidam etiam præcipitio saxi illi interierunt: iamque omnium desperata salus erat, nisi Christiani piscatores ac mercatores, hos quidem extraxissent, illos ne idem attentarent prohibuissent. Pseudo Mosem suum illi comprehendissent; at ille confestim disparuit: quo facto magnam suspicionem præbuit, se dæmonem quempiam sub humana specie exstitisse.

Niceph. lib.
14. cap. 40.
Moyses si-
cus, se-
ductor.

Quandoquidem igitur ex auditis constat, tantam esse inter diabolium & hæreticum congruentiam & paritatem; quis non videat, sicut D. Apostolus monet de vno, dicens: *Nolite locum dare diabolo*: ita nec loci quid dandum hæretico, sed æquè vtrumque esse fugiendum? Vitandi namque ambo sunt, ut animarum nostrarum hostes, proditores, & prædatores crudelissimi: de quo sequenti capite fusiùs disseretur.

Eph. 4.

Oratio, pro Regni cælestis possessione.

Deus, qui contra Luciferi de calis lapsum, hominisq; de Paradiso eiectionem, Regnum calorum in terris constituisti, hoc est Ecclesiam tuam sanctam: ita nos que sumus in hoc tua ope geramus, ut illud in calis æternum consequi mereamur. Amen.

CAP. XI.

Viribus at, paribusq̄. animis, quid pugnat vterque?
Ad Phlegetontæas animos auertere flammæ.

RITVM sermone prouerbum est: Aues concolores simul A
volitant. neque enim corui cum columbis; & multo minùs
accipitres miluiq̄. cum pullis gallinarum conueniunt. Ita &
in bigis aut quadrigis, equi, quoad fieri potest. non solùm e-
iusdem magnitudinis & fortitudinis, verùm etiam cõcolores parifor-
mumq̄. macularum coniunguntur. Eo modo & diabolus nullum B
magis sibi confortem quàm hæreticum, toto orbe potest reperire; ad
moliendum malitiamq̄. suam intendendam contra Dei gloriam, Ec-
clesiæ tranquillitatem, & salutem animarum. Quia licet omnes im-
pij homines ipsius sint administri, & filij; sunt tamen hæretici, vt pri-
mogeniti, ita & charissimi fidelissimiq̄. ob tam singularem in multis
cum suo patre diabolo similitudinem; sicut præcedenti capite decla-
ratum est.

Diaboli &
hæretico
rum con-
iunctum
studium.

Non immeritò itaq̄. interrogatur modò, quidnam paribus viribus
animisq̄. vterque pugnet; quod sit præcipuum ipsorum studium;
quod opus; quod vna voluntate & molitione conantur exantlare. Di-
cit enim appositè Auctor moralis: Pares cum paribus facillimè con-
gregantur. Et Plato: Similis simili semper hæret. D. Gregorius verò,
vt diuino spiritu illustratus, penitiùs rem introspiciens, propiusq̄. de-
terminans, inquit: Diabolus cum reprobis vna persona est. Vnde &
Dominus ipse de Iuda, cui iam tum optimè cum satana conueniebat,
inquit: Ex vobis vnus diabolus est. Cumq̄. reprobi vocabulum
nemini post dæmonem ita vt hæretico conueniât, (iuxta Apostoli testi-
monium sic ad Titum scribentis; *Qui subuersus est; cum sit proprio iudi-
cio condemnatus*) constat, neminem ad eò vnã cum diabolo esse per-
sonam, atq̄. hæreticum. Nunc igitur, quid agunt isti ambo coniunctim? C
Animas pariter ad gehennæ flammæ pertrahunt. Omnem siquidem
adhibent operam, vt peruersis doctrinis, pestilentibus consilijs, impo-
situris, pollicitationibus; & quando blandis sermonibus nil promo-
uent, adhibitis etiam violentis machinis, mortales in certam anima-
rum perniciem impellant. D. Gregorius sic de diabolo in particula-
ri loquitur. Diabolus est lupus, oues dilanians. Quid autem sit hæ-
reticus, quis ignoret? qui, dum etiam pro meliore sua veste ouinam as-
sumit pellem, nihilominus lupus rapax manet. De similibus loquitur
Apostolus: *Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces
in vos, non parcentes gregi.* Suntq̄. isti, mendaces illi magistri, de quibus
S. Petrus:

C. 40.

Plato.

Gregor. li. 4.
Moralium.
cap. 14.

Tit. 3.

Homil. 13.
in Evang.

Math. 7.

Act. 20.

S. Petrus:

Viribus at, paribusq; animis, quid pugnat vterq;
Ad Phlegetontæas animos auertere flammâs.

Seght ond: wat doen deed twee, al met verſaender handt?
Sy ſleppen deur het bree, de ſielen naer den brandt.

Que fait leur malice, Quand elle ſe gliffe, Sur noſtre terroir?
L'un rend l'âme morte, Et lautre l'emporte, Au profond manoir.

D S. Petrus: *Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filij.* Hi item sunt, quos Propheta Ezechiel suis depingit coloribus: *Qui consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite vniuersa etatis, ad capiendas animas.* At audi quo fine. Et cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum; vitam scilicet & beatitudinem eis certo addicentes; & interim, mentientes populo meo, credenti mendaciis: atque ita speculo propriæ complacentiæ fascinosos ad interitum ducentes. Hæc diaboli & hæreticorum fallacia; hoc vtrorumque damnabile studium. Si quæ lubet etiam alium Prophetam impostores istos describentem audire, dicat Hieremias, *Inuenti sunt (inquit) in populo meo impij, insidiantes, quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedicas, ad capiendos viros. Si, ut decipula plena auibus, sic domus illorum plena dolo. Ut quæ dolos versipellium istorum aucupum detegamus, audiamus D. Gregorium verba similia apud Iob explicantem. Abscondita est in terra pedica eius; & decipula illius super semitam.* sic ait: Inimicus generis humani vniuscuiusq. mores, cui vitio sint propinqui, considerat: & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem. Ibi ergo decipulam ponit, vbi esse semitam mentis conspicit: quia illic periculum deceptionis inferit, vbi viam esse inuenerit propinquæ cogitationis. Quis autem non videat, id ita, quasi ex eius præscripto, obseruare hæreticos, pelliciendo simplicium animis in erroris nassam & laqueum? Hoc breuiter, sed efficaciter dicit Apostolorum Princeps: *Pellicunt in desideris carnis luxuria eos qui paululum (non satis) effugiunt.* Ut itaque Christianus, in fide stabilis, ab istis non pelliciat in errorem; non satis est paululum ab illis fugere, sed multum, & omnino illos vt iuratos animarum hostes auersari necesse est, hæreticum, inquam, æquæ atq. diabolum.

Oratio pro animarum tuitione.

O Jesu, nostrarum amator animarum, mille nobis struit insidias, cum omnibus suis ministris, inimicus noster diabolus: Ita nos quaesumus ab eius technis, & ab hæreticorum tuere fallaciis, vt in fide radicati, coronæ fidelium consortes esse possimus. Amen.

CAP. XII.

Quis sese in laqueos facilè induet hæreticorum?
Immemor, hos sepe dare verba, & vendere fumos.

Ab hæreticis qui facilius decipiuntur.

MO libenter decipitur, etiam qui fors alios paratus aliquando esset fallere. Quocirca, quantum sibi quisque cauet ne decipiatur; tantum illum postea malè habet, si nihilominus deceptus fuerit; vnde dictum illud vulgare: Non mihi secundò imponet. doctus sum. Et illud adagium: Piscator ictus sapit. Dum volens hamo piscem capere, ipse imprudens à serpente in calcaneo mordetur: cogitat apud se: aliàs ero circumspèctior.

Prov. 1.

Mirum itaque merità videri debet, quid causæ sit, cur homines se ita cateruatim ab hereticis permittant decipi, cum sit ista nocentissima omnium, & maximè detestanda deceptio. *Frustra* (inquit Sapiens) *iactitur rete ante oculos pennatorum.* neque vllum vnquam animal, cui tenduntur insidiæ, se sponte in laqueos induet; sicuti videmus simplices mortales in casses hæreticorum ruere. *Quis fit? quis hic latet error?*

Hæretici semper mentiuntur.

Responsio dicit, hoc genus hominum ita ab hæreticis decipi & se-
duci facilè; qui non sunt memores, neque cogitant illos semper ver-
ba dare, & fumos vendere. hoc est, mentiri, & imponere. Si quis e-
nim sciret, sibi cum impostore esse negotium, & cum homine menda-
ci; non vtique illi fidem neque etiam aures daret; certus, neminem vn-
quam magis falli, quàm qui nimium filus sit.

Ioan. 3.

Atqui dicat aliquis; hæretici multa ex sacris Scripturis proferunt, aliaque quamplurima loquuntur, quæ vera sunt; quo pacto igitur semper mentiuntur? Non inficior; frequentem faciunt verbi Dei mentionem, & Capitula sacra Scripturæ glomeratim iactitant, multaque interdum vera proferunt, fateor; dicit tamen rectè Responsio, eos semper mentiri; quia semper mens & intentio ipsorum est, fallere, & simpliciores à veritate seducere. Sicut & verè dicitur mendax, & mentiri diabolus, etiam vera loquens; quia id ipse per veritatem molitur, quod mendaces per mendacium: mentiri scilicet & fallere. Ideoque & mendax est, & mendacij pater: Et hæretici, eius filij; quia faciunt opera patris sui, diaboli. Et quandoquidem ipsi quoque in Veritate non steterunt; neque cum Christo permanserunt, qui veritas est; neque Ecclesiæ, quæ columna est, & firmamentum veritatis, adhæserunt; sed exierunt, & à veritate alieni facti sunt; quid aliud quàm mendacium loqui possunt, etiam verbis veritatis, quibus mendacium & fraudem suam conuelant? Subdola autem ipsorum sermocinatio, veri specie adornata, & ita fucato prætextu in aures intromissa, non minùs audientium

Quis sese in laqueos facile induit hæreticorum?
Immemor, hos semper dare verba; et vendere fumos.

Wie laet hem, op het punt, van Ketterd' l'ichst' bedrieghen?
Silacod, die niet en dunkt, dat Ketterd' altyt lieghen.

A qui plus damnable / Sont les sottes fables / De ces Huguenots?
A ceux, qui n'aduisent / Qu'en tout ce qu'ils disent / Menzonge est enclous.

dientium animos inficit, quàm hausta pleno ore cicuta, aliudve toxicum corpus interimit.

Quocirca rectè dicit Ecclesiasticus: *Qui citò credit, levis est corde.* Ecclesi. 19.
 Non enim frumenti aceruus, neque graues turgentefque tritico spicæ facilè vento rapiuntur; sed ventosæ & inanes stipulæ, & paleæ leues: ita qui in fide parum radicati sunt, parumque habent ponderis in morum grauitate illi statim nouis fidem adhibent, & inconstantia vento tolli se sinunt ex area Ecclesiæ. Maximè verò ita accidit, quando animus per vitiosum affectum, & malam vitam, ad eiusmodi à fide defectionem propendet. Quia, vt Cæsar inquebat; facilè homines credunt, quod desiderant. Idque facilè ignem concipit, quod ariditate sua est facile ad flammam: & candela adhuc fumigans illico flammâ arripit. Cæsar.

Conficitur ergo è prædictis, de hæreticis dici posse, quod D. Paulus de Cretensibus. *Cretenses semper mendaces, mala bestia,* meritoque eis, Tit. 1. etiam vera dicentibus, non magis quàm mendacibus credi oportere. Vt nec verè lupum in clamanti creditum fuit, eò quòd toties antea per dolum & imposturam idem occlamarat. Vnde rectè dicitur: *Qui mentiri confueuerit; facit, vt neq. cum verum dixerit, sibi credatur.* Arist.

Qui simulata veri adumbrataque similitudine ab hæreticis falli nolunt, meminerint, quomodo Cambyfes per Smerdem magum deceptus fuit: qui & fratris nomen, & vultum ad viuum exprimebat; eoq. fucò, Cambyse regno exuto, se ille eo vestiuerat, iamq. quietus possedisset, nisi fraus per Othanis filiam detecta fuisset, deprehensusque Smerdes ille auriculis priuatus nõ esse is qui fuerat creditus. Ita, si benè attendatur; & carere auribus, & vbiq. malè audire, & honore spoliati reperiantur, qui vt verbi Dei præcones, at ministri satanæ, mendacibus suis & imposturis homines dementant, & in perniciem trahunt. Eugofius li. 9. ca. 16. Smerdes magus magnus impostor.

Oratio, contra spiritum erroris ac mendacij.

Qvandoquidem per errores ad vitam æternam non venit; nos quaesumus, Domine, ab erroris & mendacij defende spiritibus: vt & in veritate permaneamus, & promissa Veritatis præmia valeamus obtinere. Amen.

CAP. XIII.

Quî fucû faciunt, mera quamquã oracula fundât?
Quâ solet arte, horum Stygius Doctorq. Paterq.ue.

NON est mortalium quisquam, tam in dicendo vero felix, quin lingua quandoque labatur: vt dicit Psalmographus; *Omnis homo mendax*. Verùm quia hæretici, vt dictum est, etiam dum vera dicunt mētuntur; siue dum ex sacra Scriptura, siue dum in familiari colloquio agunt: idcirco noua istud interrogatione mouetur; vt omnium oculis subiiciatur, eos hac in parte A magistrum patremque suum diabolum imitari.

Psal. 115.

Hæretici, etiam dum verum dicunt, mentiuntur.

Bernard. in epist.

Hæreticorum magister diabolus.

1. Timot. 4.

Dicit in primis S. Bernardus, quoad dæmonis magisterium: Diabolus scandalorum magister. Quàm rectè magistri sui sectentur vestigia discipuli hæretici, ex hoc constare potest: quia nullum perniciosius maiusve scandalum, quàm hæresis; nulla immanior deuastatio, & fœdior ruina, quàm ab Ecclesia Christi deficere, & alios vt viuos lapides inde conuellere, ac ad sedariorum acervos aggregare. Hi sunt, de quibus S. Paulus sic scribit: *Spiritus autem maris: sic dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium*. Ecce, doctores hæreticorum dæmones sunt: qui mendacium in hypocrisis, hoc est, fucû veritatis, obtundunt. Et quia scientes volentesq. errant, & in errorem ducunt; idèò rectè addit Apostolus, eos cauteriatâ habere conscientiam; hoc est, quasi candenti ferro adustam, obduratam, factamq. insensibilem. Hæc de doctorarû diaboli.

Pater hæreticorum diabolus.
Ioan. 8.

Augustin.

Quod ad paternitatem attinet: præter id quod præcedenti dictum est capite, hæreticos esse filios diaboli, quia opera eius faciunt; & ita, iure reciproco, diabolum ipsorum esse parentem: etiam ex D. Augustini verbis id haud obscurè deducemus. Dum illa Christi verba explicat: *Diabolus mendax est, & pater eius*, talem facit comparisonem: Quomodo Deus pater genuit filium, Veritatem: sic diabolus lapsus, genuit quasi filium, Mendacium. atque ita, cum sit pater mendacij, etiam mendacium hominum pater est. Cumq. sint in hac generatione primarij ac primogeniti, hæretici; non immeritò patrem suum ita per omnia referunt, vt rectè à quibusdam, diaboli incarnati, nominentur. Sunt etenim: quia & ingenium, & mores, & loquela id manifestum faciunt. Foras igitur canes, sic latratu suo templum Domini conturbantes.

Sulpitius in vit. S. Mart.

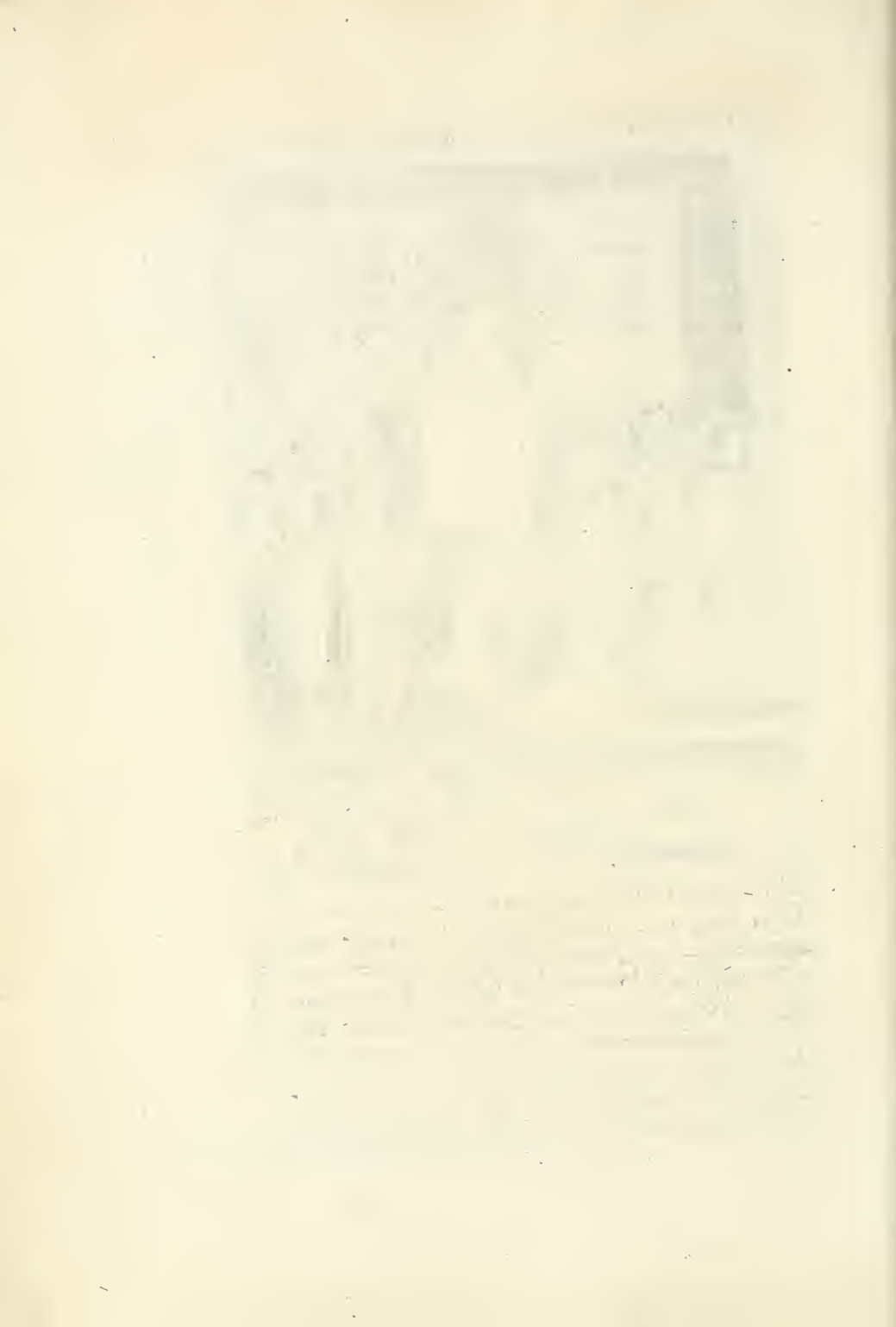
Sanctum Martinum Turonensem Episcopum communis hominum hostis ludificare conatus est, stupendo ad hoc vtens prætextu. Aureo enim diademate, & purpureo superbus indumento, ei occurrès, Regem

Qui fucum faciunt, mera quamquam oracula fundant.
Qua solet arte, horum stygius Doctorq;, Paterq;.

Hoe lieghet een Heretyck, al seght hy schoone waer?
Dat is duyvels prastyck: Syn meester, ende Vaer.

La verité sainte, Est elle vne feinte, Quand ell'es t en eux.
Ouy; c'est de leur Maître, Ce viel serpent traistre, Vn tour malheureux.

Regem se Christum esse, & ad iudicandum mundum descendisse, asseuerabat. At verò & diabolica arrogantiæ gnarus, & mansuetudinis Domini memor Martinus; Haud talem, inquit, venturum se pollicitus est Christus; sed cum omnibus Passionis, quam pro nobis sustinuit, signis, cum spinea corona, vulnerumque cicatricibus; & ipso victoriæ suæ trophæo, cruce: cum talis apparuerit, eum aduenisse credam. Inmundus ergo spiritus verbis veritatis victus, disparuit. Luculentus accesserat, lutulentus faeculentusque abiit: vt nullam illi lucem, nisi apparentem atque imaginariam credas. Ita aggrediuntur heretici quos venantur, specie fulgentis spiritus, omnia iudicantes: at dum paternæ hæredes indolis, humilia, aspera, crucemque spirantia detestantur; se produunt.

Sed astum diabolicum in hæreticis ex vngue inuestigemus. Post D. Hieronymi obitum, hæresiarcha quidam Sabinianus, opusculum execrandi dogmatis à se confectum, quo suo errori adscisceret auctoritatem, simplicioresque sub veri & recti pallio deciperet; & arte diabolica in errorem pelliceret, à D. Hieronymo editum asseuerabat. Eum autem falsitatis palàm arguens Siluanus Nazarensis Episcopus, spopòdit, nisi librú illum die crastino ipse Hieronymus ostento manifesto reprobasset, tum se pœnam capitalem subiturum: sin è cõtrà, idè supplicium pro mendacio Sabinianus referret. Accepta cõditio. Conueniunt postridie ad Ecclesiam: nulloq̃ signo apparente, Siluanus ex pacto ad supplicium cogitur: præbet ceruicem; at præsto fuit D. Hieronymus, tenuit spiculatoris manum: moxque ad hæreticum conuersus, acerrimè corripuit; doli, ac fallaciæ conuincens. Abiit visio, & maius sequutum est miraculum. Sabiniani caput, nemine percutiente, ab humeris auulsam, in terram procidit. Hæc Cyrillus coram se Hierosolymis ita acta tradit. Sic hæretici diabolum vt doctorem & patrem in fraudibus imitantur: sed ita etiam cum ipso confunduntur.

At nunc restat, vt modum etiam in veritate mentiendi, apertius explicemus; quod sequenti fit capite.

Oratio contra simulationis vafriiciem.

O Iesu, qui æterna Patris es Sapia, nos que sumus contra versipelles fictorum spirituum defende præstigias; vt neque angeli lucis obtentu diabolus, neque eius ministri nos veri rectiq̃, deludant imagine; sed in tua fide ac charitate perseueremus. Amen.

Diabolus
S. Martino
apparens.

Cyrrillus.
Sabellicus
lib 5 cap. 4.
Exemplu
certaminis
Catholici
Episcopi
cum hære-
tico.

CAP. XIV.

Ergone mentiri valeat quis, vera profando?
Subdola cui vero mens insidiatur ab ore.

Quomodo
quis, vetu
dicendo
meatur.

DE mendacio, & mendacibus, in cap. 51. ex professo tractabi-
tur: hic autem nobis solum ostendendum est, qui fieri pos-
sit, vt quis verum etiam loquendo mentiatur; praesertim iu-
xta nostrum proposi. um, id in diabolo & filiis ipsius haereti-

cis considerando. Clarum in primis est, mentiri illum, qui aliter ore
loquitur, quam cogitat corde, dum quidpiam asserit, fieri autem pos-
se, certum est, vt verum quidem labiis proferat, sed in mente falsum
existimet: atque ita materialiter dicet veritatem, formaliter tamen
mentietur. Exempli gratia, dicat quis alteri, cui debitor erat: satisfaci
tibi: & ponamus, ita se rem habere: ipse tamen verè in conscientia id
ignorans, putet se non satisfacisse; & tamen id asserit: certum est illum
mentiri, etiam si verum dicat. quia ore dicit, ita: & corde cogitat, non.

Quod autem verum sit quod loquitur; non ex mente eius est, sed ca-
su accidit: vt, dum mentiri intendit, verum tamen dicat. Ita etiam ac-
cidit, vt quis è diuerso falsum dicendo, non mentiatur; quando nimi-
rum, quod simpliciter profert, verum putat: quia os foris prolo-
quens, cum animo intus cogitante consentit: quod autem aliter se res
habeat quam dicit, non mentiendi studio, sed errore opinionis id ac-
cidit. Verè quidem is dici potest, non dixisse verum; non autem, men-
titus fuisse. Mendacium siquidem, iuxta Ciceronem, est falsa verbo-
rum prolatio, cum intentione fallendi.

Cicero.
Mendacium
quid?

Quando autem ipse menda-
cij pater diabolus, siue haeretici, etiam ex sacrae Scripturae fluente, ve-
ra depromunt; mentiuntur nihilo minus: quia falsa & fallax est
eiusmodi etiam verorum verborum prolatio, cum intentione fallen-
di facta. Ore veritatem loquuntur; & corde interim meditantur
mendacium. Vnde sapienter Sapiens: *A mendace quid verum dicitur?*
Ac si dicat, quod nos iam diximus: Mendax semper mentitur, etiam
dum verum loquitur. Quia quando veritatem per se gratam, ama-
bilem, & acceptabilem obtendit; non ideo facit, vt illa acceptetur, &
foueatur; sed tantummodo, vt sub simplici eius velamine, obtrudat
mendacium: hominesq; simplices, speciosa veritatis fronte pellectos,
decipiat. Meretur itaq; vaser, & subdolos, etiam dum vera proloquitur.
Ad haec, quando Praeceptum Domini attendimus quo mendacium
prohibetur; videmus in eo praecipuam fraudis, & deceptionis haberi
rationem. Sic enim dicit Dominus: *Non mentiemini.* In quo autem
mendacij primaria consistat natura & vis, declarat, per sequentia ver-
ba prio-

Prov. 3. 4.
Mendax
mentitur
semper.

Leuit. 19.

Ergone mentiri valeat quis vera profundo?
Sub-dola cui vero mens infidiatur ab ore.

Hoe ranmen soo gheveet, waer spreken, noch stand lieghen?
Alsmen met Waerheyt's leedt, ander soekt te bedrieghen.

Se peut il donc faire, Qu'ensemble on profere, Bourle et Verité?
Ouy; quand par Vray-dire, On pretent séduire, La simplicité.

ba priora dilucidans: dum subdit: *Nec decipiet vnusquisque proximum suum.* Istud D. Augustinus appositè confirmat, hunc in modum: *Mentient s proprium est, aliud in lingua, aliud in pectore habere. Atque ita, iuxta præcedentia interrogata & responsa, mentitur ille, quisquis duplicitem & dolum in corde concipit, etiam si verum in ore resonaret. Et hoc videtur etiam Homerus clarè voluisse dicere, dum ait: Mendacium, veritatis opus aliquando est. Quia scilicet veritate, veluti instrumento, vtuntur impostores, vt mendacium fabricent; & deceptionem, quam corde alunt, ope veri, in actum deducant.*

August. in Enchirid.

Homerus.

D Quid aliud actitabat malignus spiritus, dum ita Christo Redemptori nostro acclamabat? *Scio te, qui sis: Sanctus Dei. Increpauit illum Iesus, dicens: Obmutescere, & exi ab eo.* Quid ita? non quod falsum diceret; sed per veritatem fallere conaretur, & eos qui crederent vera dicenti, etiam in mendaciorum credulitate induceret, itaque deciperet: quod est mentientium. Istud D. Chrysostomus valde disertè contestatur. Diabolus, inquit, interdum vera dicit, vt mendacium suum

Luc. 4.

Chrysost. super Matth.

F rara veritate commendet. Hæc est planè eadem hæreticorum vafrities; siue in suis debacchationibus, seu etiam in communi congressu. Qui instar propolarum doloform, merces viliores melioribus obtegunt; & quisquillas, sub rerum vtilium vmbra, carè venditant: Biblia ipsa sacra, sed deprauata, producunt; in pleno cœtu ea magno turgentes fastu legunt; nudum textum, purum putum Dei Verbum, & merum Verum ingeminant; vt dum miseri auditores, ad veritatem os & aures aperiant, nugiuenduli illi blaterones, virus suum veri tegmine obuolutum cumulatiùs ingerant. Atque ideo, sicuti cum Patre diabolo, à veritate exciderunt in mendacium: ita quidquid loquuntur, siue verum siue falsum sit, mentiuntur: quia mendacij naturam veritas induit, dum per illam deceptio intenditur. Deinde, quemadmodum Nox manet nox, tamen si lampades aliquot, vel tedæ colluceant: ita hæretici, cum non solum in tenebris, sed etiam ipsi tenebræ sint; & quidem Ægyptiacis illis palpabilibus densiores, & plusquam Cimmeriæ, utpote infernales; nox ipsa errorum, & ipsissima mentium cæcitas; quid obstabit, quo minus omnia quæ ad ipsos pertinent, quæque ab ipsis procedunt, siue vitam siue doctrinam spectes, & ipsos denique quantos, mendacium appellemus? Insuper, sicut magos & maleficos rectè dicimus, & verè sunt, tamen si sacris quibusdam ad malum tum verbis tum rebus abutantur: quidni hæreticos mendaces & impostores vocitemus, etiam si ad suas præstigias sacra & vera aliqua verba vsurpent? Cumque veridici & diuini vocentur, qui tamen vt plurimum falsum dicunt; & dum verum aliquando proferunt, mentiuntur tamen, quia decipiunt: quare non dicentur mendaces hæretici, licet interdum dicant quod verum est, vt

Hæretici mentiuntur etiam dum verum dicunt.

Exod. 10.

Veridici mendaces.

mendacio suo muniant viam, & auctoritatem concilient? Si tamen quispiam hæreticos ob id veridicos esse dicendos occinat, quia quandoque verum dicunt: per me licet vt commune hoc eis nomen cum demoniacis illis diuinatoribus sit; qui, vt dixi, contrarium rei nomen sortiti sunt; veridici dicti, cum sint mendaces; veritate mentientes, & animas perdentes. Sic etenim æquè homicida censendus est, qui quempiam pane occiderit, atque qui gladio.

Quæ cum ita sint: quis ad eò hebes sit, vt non videat quanto sibi studio à talibus sit pseudoprophetis cauendum? In horum enim omnium ore residet spiritus mendax, vt ipsemet de hoc fallendi stratagemate apud Dominum gloriatur. Nunc, tametsi perinde sit, si quando necem aliquis mihi intenet, siue eam spiculo siue poculo est illaturus: non tamen perinde cauetur; quòd poculum, vitæ atque amicitia potius quàm inimicitia & mortis sit symbolum. Verùm quando iam certò constat, hæreticos veritatis prætextu melle litum veneni poculum circumferre, mortemque certam intendere: quis ad eò demens, qui lætus admittat, & cum plausu exhauriat, immò etiam vel summis attingat labris? Auertat Deus, vt ipsorum virulentæ veritatis aures aliquando præbeam, tametsi præ meis foribus sua prostituere inciperent. Scriptum est enim: *Mendacium facies*. Nociturum est siquidem, etiam suauitatis melle oblitum. Dicit etenim Salomon, fucum omnem detergens: *Suauius est homini panis mendacij: & postea implebitur os eius calculo*. Dum mendax falsum veri similitudine condit; quasi panem obtrudit: sed quando deceptio aliud quàm creditum fuit operatur; tunc panis ille, quasi in lapidem versus, pro vita, quam nutriendo daturus sperabatur, mortem quæ non cauebatur, inferre percipitur. Ita specie verbi veritatis inescatos hæretici fallacia latentis intus erroris occidit.

Sed & è profanis aliquid historiis attexamus, quod fraudem istam vt cunq̃ue collustret. Q. Sertorius, in Iberia, hinnulum candidæ ceruæ aluit, cicuremque reddidit; ad eò vt accedentem sequeretur, & cum ascendente in tribunal simul ascenderet, atque os adduceret. Persuasit igitur barbaris, animal hoc sacrum esse Dianæ; deamque per illud omnia prædicere, sociamque in bellis præsto esse. stuporem barbaris iniiecit qui eum adorabant; omnesque ad eum, quasi diuinis viribus septum confugiebant. En artificium hæreticorum, si applices.

Mahumetes, falsus propheta, & sceleratæ legis auctor, præter plurima alia quæ magno astu confinxit, vt diuinitatis opinionem apud barbaras nationes captaret, hoc quoque egit. Columbam ita commodè assuefecit, vt ipsi apud rudes populos conaciones habenti in humerum illi uolaret, vt ipsi apud rudes populos conaciones habenti in humerum illi uolaret, rostroque aurem pereret, ex qua ille eam pascere consueuerat. Populi credidere, ipsa ita affirmante, in columbæ forma Spiritum sanctum cælitus descendere, vt eum, quæ dicenda essent,

moneret.

3. Reg. 22.

Exod. 3.

Prov. 20.

Gen. lib. 15.
cap. 22.
Abus Sertorij.

Fulgosius
lib. 7. cap. 3.

Abus Mahumeti.

moneret. Ita hæretici omnes, se Spiritu sancto afflatos asseuerant; & Astus hæreticorum.
 cius instinctu oracula promere: cum Spiritu tamen dissensionis agitentur: & Spiritus sanctus vniformis sit. Huc spectat etiam, quod complures eorum, quo facilius simplices vtriusque sexus in errorem inducerent; socias sibi mulieres adiunxerunt; quarum consiliis & oraculis, sese vti profitebantur. Ita Simon magus Helenam, Carpocrates Gnosticorum Princeps Marcellinam, Apelles & Seuerus Philumenam, atque alij alias. At de hæreticorum cum patre Diabolo affinitate; pariliq̃ue eorum etiam veritatis obtentu, fallendi studio, eorumq̃ue fuga hætenus. Nunc de Christiano, & ad Christianum hominem pertinentibus differendum.

Catalog.
hæret.

Oratio contra mendacium, & dolum.

DEus, qui nec mentiri, nec fallere potes, quem neque quisquam potest decipere: presta, quaesumus, vt te pro norma imitantes, & nemini fraudem faciamus, & nemo nos in animæ nostræ perniciem dolo valeat circumuenire. Amen.

C A P. X V.

Dic, age, Christicolę augusto quis nomine dignus?
Qui Verbo Factoque sui vim nominis implet.

Christiani
boni descri-
ptio.

POST QVAM iam hæreticum hominem ita penicillo ad viuum depinximus, vt quiuis eum faciliè dignoscat; & quantum animæ salus ei cara est deuitet: restat, vt quis sit dicendus Christianus, quisque eo nomine dignus sit audiamus.

Quid enim proderit homini, si hæreticum norit oderitque; & ipse interim non sit bonus Christianus? Diabolo namque perinde est, qua ratione miseros mortales in tartarum trahat: siue fidei siue bonæ vitæ defectu. Itaque in hanc rem modò incumbamus, vt quantum instituti huius feret ratio, quid Christianus sit, quidque sit eius officij, edisseramus. In primis notandum, in Interrogatione, paulò, immò multo plus peti, quàm quid sit Christianus: quæritur enim, quis dignus illo sit nomine; aut quis bonus sit Christianus. Christianus in genere ille dicitur, atque Catholicus: Qui Baptismatis Sacramento initiatus, Iesu Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in eius Ecclesia profitetur; neque sectis, vel opinionibus vllis ab Ecclesia Catholica alienis adhæret: sicut ex professo in Catechismo traditur; sub qua descriptione etiam mali Christiani continentur. Nostra verò interrogatio quærit, Quis dicendus sit bonus Christianus; quia talem instruere hoc opere est constitutum. Rectè responsio: Qui verbo & A facto nominis sui vim implet: hoc est, qui fidem Catholicam profite- B tur, & iuxta eam vt Christianum decet viuut. Ista est autem inter C vtriusque conditionis Christianos differentia: quòd priores illi fi- dem veram, vt arboris radicem habent: sed illa sola non saluabit eos, quia fructibus arboris (bonis inquam operibus) instar infrugiferæ il- lius ficulneæ destituti sunt. Posterius verò descripti Christiani, de quibus in proposita quæstione tractatur, Fidem veram, & insuper per charitatem operantem seruant & exercent. Isti per omne genus vi- D lium, bonorumque animalium, arborumque bonarum, in sacra Scri- E ptura significantur. Hanc distinctione rigida sententia statuit D. Cyprianus. Christianus, inquit, nemo rectè dicitur, nisi qui Christo moribus (prout valet) coæquatur. Nihilò mitius Sanctus Augustinus super hac Christianorum diuersitate exercet iudicium. his verbis: Christiani nomen ille frustra sortitur, qui Christum minimè imitatur. Rationem reddit: Quid enim tibi prodest vocari quod non es; & nomen tibi vsurpare alienum? Et verè ita est. Quid enim hoc alicui confestat, quòd faber, agricola, vel mercator vocetur; immò, quòd Comes, Dux,

Art. II.

Christiani
mali, qui?

Cyprian. de
12. abus.
cap. 7.
August. de
vita. Christ.

Dic age: Christicolæ augusto quis nomine dignus?
Qui Verbo Factoq, sui vim nominis implet.

Seght nu wie datter net, den Naem van Christen heeft?
Die Christus Leev, en wet, belydt, ende beleeft.

Qui porte l'enseigne, Qui est vrayment digne, Du nom de Chrestien?
Qui suit la loy sainte, De coeur, non de feinte, D'oeuvre, et de maintien.

Dux, Rex, Imperator, solo sit nomine, & nihil eorum sit in re? Verùm vt paulò penitiùs indignitatem istam intueamur, qua Christiani nomine insigniti, nihil minus quàm quod audimus facimus: Pictores nos esse puta, non iam dici tantùm: quia Christiani dicimur, & sumus; Christi què imitatores, sed non recti. Effinge itaque pictores plurimos ad tabellas suas sedere, & in Christum oculos coniiicere, vt debitis eum coloribus adumbrent; siue sanctè in terris conuersantem, siue orantem in horro, siue denique flagellatum, crucem gestantem, aut etiam Cruci affixum: interim, pictorum alij, loco iam dictorum, pingerent Christum vel adoratum à magis, vel aquam in vinum mutantem, vel multiplicantem panes, vel ingressu Hierosolymitano triumphantem, vel in monte Thabor splendore gloriæ radiantem, & eiusmodi speciosa, grata, placentia; in quibus libentius multum, quàm in contemptu, paupertate, & passionis opprobrio, & patientia imitentur: alij, quod peius est, pro Christo Iudam proditorem delineent & effingant: alij (horreo scribens) etiam cacodemonem in cordis sui tabella, pro Christo, depingere non erubescant, interim Christi exemplar contemplantes; vt pictores effigiem cuiuspiam effecturi, viuum solent prototypon inspicere. Qui verò horum omnium Christum optimè expresserit, ille optimus eiusmodi pictor & Christianus censendus est. Alioqui, dignus sit, qui hac seuera D. Augustini censura verberetur. dum ait: Deprehenderis, & detegeris Christiane: quando aliud agis, & aliud profiteris: Fidelis in nomine, aliud demonstrans in opere. Itaque iuxta Apostoli monitum: *Aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum*; fideles ipsius sumus imitatores.

Christiani,
vt pictores,
Christi
imitatores,

August. de
Symb. ad Catech.
lib. 4.
cap. 1.
Hebr. 12.

Oratio, pro Christianismo benè seruando.

Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, sponse animæ meæ, quòd me ad tantam dignitatem exaltaris, vt tuus seruus, amicus, frater, & tui corporis membrum effectus sim: Da, ita nomen hoc Christiani, tam eximium, condignis actibus adimplere; vt tecum aliquando in calis, tanquam tibi coheres, valeam colitari. Amen.

C A P. X V I.

Hoc opus in quinas aliquis mihi digere partes.

Prima Fidē: altera Spem: pars tertia tradet Amorē.

Distributio
doctrinæ
Christianæ.

POST VLA T interrogatio vt doctrina Christiana in præcipuas quinque partes distribuatur: quarum tres in subiecta responsione ponuntur, duæ verò reliquæ sequenti capite tradentur. Has omnes quidam Catechismi sub quatuor complectuntur; non expressè annumeratis septem Sacramentis: sed illis sub reliquarum numero comprehensis: quod eodem recidit. Quia verò hîc non Catechismum ex professo tradere, sed succinctè eius memoriam, in animis eorum qui eum tenet, refricare, & hac ratione, quasi strata via, ad Christianum in iis quæ officij eius sunt informandum, procedere est animus: hinc quædam aliquando alio modo alioque ordine pono, quàm methodus Catechistica solet obseruare, vt in Præfatione clariùs scopum meum indicaui.

Quinque itaque partes ponimus Christianæ disciplinæ, vt verè totidem sunt, totidemq; in omnibus, qui Catechismum tradunt, reperiuntur explicatæ. Fides nimirum, Spes, Charitas, sancta Ecclesiæ Sacramenta, & Iustitia Christiana. Meritoq; in iis quæ fidei sunt, homo Christianus ante omnia instructus esse debet: Fides enim vt radix arboris est, ex qua boni fructus expectantur. Fundamentum est etiam ædificij illius, quod tota vita sua homo per bona opera cõstruere debet in hoc mundo, cuius fastigiũ vsque in cælum pertingere necessum est; aut alioqui frustra omnem suum hîc impenderit laborẽ, & sumptum, igniq; vniuersa tradentur. Et videre debet quid superædificet, vt monet Apostolus. Quia si quis superædificat super fundamentum aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnũ, stipulam; vniuscuiusq; opus manifestum erit: Et vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Debet, quod amplius est, domus hæc pluuiã, flumina & ventorum violentiam sustinere; quibus ingruentibus, si fundamentum firmum non est, corruet; & futura est ruina eius magna; sicut Dominus noster Christus fundamentum, lapis angularis, & architectus sapientissimus ipse prædixit; exemplarque viuum in se præbuit. Hoc igitur capite de tribus primis partibus doctrinæ Christianæ Fide, Spe, & Charitate, in genere: & proximo de duabus reliquis: quia vnico versu omnes quinque constringere fuisset difficile: tunc singulæ sigillatim tractabuntur.

Tres istæ Virtutes, Fides, Spes, & Charitas, ideo Theologicæ vocantur, tum quia à Deo nobis infunduntur, tum quia ad Deum diriguntur. Nemo enim has alio modo quàm diuinitus infusas accipere potest;

Matth. 3.
7. 12.

Gregor. Moral. 28. cap. 6.

1. Cor. 3.

Matth. 7.

Virtutes
Theologicæ.

Hoc opus in quinas aliquis mihi digere partes.
Prima Fidem; altera Spem; pars tertia tradit Amorem.

Dat yemandt desen boeck in vyuen my bedyde.
O heloof, en hope vloek, en Liefde: dat syn dryde.

Dis moy les cinc choses / Que Dieu at encloues / Dedans ceste loy.
La seure esperance / Et l'Amour immense / Et la sainte Foy.

potest; neque illas aliò quàm in Deum dirigere. Si namque proximum diligere iubemur, non nisi in Deo, & propter Deum id faciendum est. De his sic dicit Apostolus: *Nunc manent, Fides, Spes, Charitas,* 1. Cor. 13. *tria hæc.*

Vis & operatio trium harum Virtutum, in homine his prædito, tali schemate, quasi ob oculos possit constitui. Ponamus nos videre (quod & huius capitis præfert imago) hominem iacètem ac somno pressum, quem virgo diuina ac splendida, Fides nimirum, excitet, illuminet, & cælestem eminus ei gloriam contemplandam exhibeat: Alia tû etiam fulgida & sydereâ venustatis, Spes videlicet, quæ ei caput subleuet, statuat in pedes, certa ei proponens media, ad ea quæ fides ostenderat consequenda; quæque desiderium horum, spemque; obtinendi omnia ipsi ingeneret: Et certia demum reliquis maior, stupendo quodam nitore micans, quasi iubare solari inardescens, nempe Charitas, quæ hominem ita fide collustratum, & in spem erectum, totum incendat moueatque; : manus eius pedesque; in opus adaptando; ad omnia illa gauiter peragenda, quæ ex fide agèda didicerat, quæque; per spem obtinere certò confidit. Eadem item Virgo illa flammea, clauem ei in manus tradat, qua sibi in cælestè Regiam ingressum cõciliet. Ecce tibi in hoc homine speculum veri Christiani: qui fidem habeat, per charitatem operantem & spem non confundentem Quia verò in genere hîc disciplina Christianæ mentionem fecimus, non erit abs re, in maiorem dignitatis eius commendationem, aliquid adducere. Aristippus percontanti, qua re esset melior euasurus filius si eum curaret litteris erudiendum: Ut nihil aliud, inquit, certè in theatro non sedebit lapis super lapidem. Quanto igitur magis homini Christiano curandum erit, ne rerum suæ professionis ignarus, in templo lapis super lapidem sedeat? Quò etiam spectat Theodosij dictum, filios suos Aisenio erudiendos tradentis: Imperium se eis traditurum, si mores vitæ que suam ad disciplinam, & leges Dei componerent. Quanto igitur studio hæc amplexanda est nobis, ne regno cælorum excludamur?

Fidei, Spei,
& Charita-
tis opera-
tio.

Laert. lib. 2.
cap. 8.

Lapis super
lapidem.

Nicephorus
lib. 12. cap.
23.

Oratio pro doctrinæ Christianæ progressu.

Domine Iesu, Magister bone, qui Apostolos tuos in vniuersum misisti mundum, ut docerent omnes gentes; omnibus, qui doctrinæ tuæ tradendæ insistent, spiritum tuum largiri dignare, ut & gloriam tuam, & salutem animarum dignè valeant promouere. Amen.

CAP. XVII.

His superadiicias, quæ bina ex ordine restant.
Sacramenta: dein; Ius officiumque piorum.

ICVT capite antecedente de tribus prioribus doctrinæ Christianæ partibus in genere actum est; ita modò de reliquis duabus agendum erit. Sunt autem hæ: Sancta Ecclesiæ Sacramenta, & Iustitia Christiana.

Septem Sa-
ceramenta.

Cùm dubium non sit, hominem ea potissimum causa & cõditum, A
& redemptum, vt Deo seruiat, & tandem vitam æternam possideat; certum est, Sacramentorum cognitionem & vsum, in homine Christiano efficere, vt accepta ex Iesu Christi meritis gratia, in eo cultu & seruitio exerceatur, conferuetur, & promoueat. Sunt enim sacrosancta hæc mysteria quasi vasa gratiam Dei continentia, eamque nobis impertientia. Neque ob id satis fuit Christo, vt pro nobis mortis subiret supplicium; verùm etiam certa quædam media voluit instituire, quorum legitimo vfu ipse nobis merita suæ mortis applicaret; & viuificæ resurrectionis participes faceret. Quid enim profuerit, si medicus pharmaca præscribat, immò & conficiat, quæ cõtra morbi acerbitem ordinata sunt; nisi illa etiam suis locis applicentur; & vt opus est sumantur? Id & Samaritani erga semiuivum nos docet industria; & vsus quotidianus attestatur.

Luc. 10.

Salutaria ista nostrarum animarum remedia, Sacramentis contenta, quæ & redemptionis nostræ pretiosa sunt pigiora, à Domino nostro Iesu Christo, tanquam à nostro Samaritano profecta, ac instituta sunt. Vt verè, & gratanter dicere ei possimus, quod Iudæi per similitudinem improprij obstrepebant: *Nonne benè dicimus vos, quia Samaritanus es tu?*

Ioan. 8.

Iustitiæ
Christianæ
officium.

Psal. 36. &
33.

1. Pet. 3.

Christianæ autem Iustitiæ officium, in fuga mali, bonique confessione consistit: quod iisdem propemodù verbis, quàm plurimis sacre Scripture locis exprimitur. Nominatim Regio Propheta sic dicente: *Declina (& aliàs, diuerte) à malo, & fac bonum.* Et D. Petrus ostendens quantum ab hoc officio dependeat, inquit: *Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos (qui vult cælo frui) declinet à malo, & faciat bonum.* Vocatur autem officium Iustitiæ Christianæ, quia æquum & iustum est, vt Christianus id obseruet: tum etiam, quia qui facit hanc iustitiam, iustus est. Sed de his latius & speciatim cap. 23.

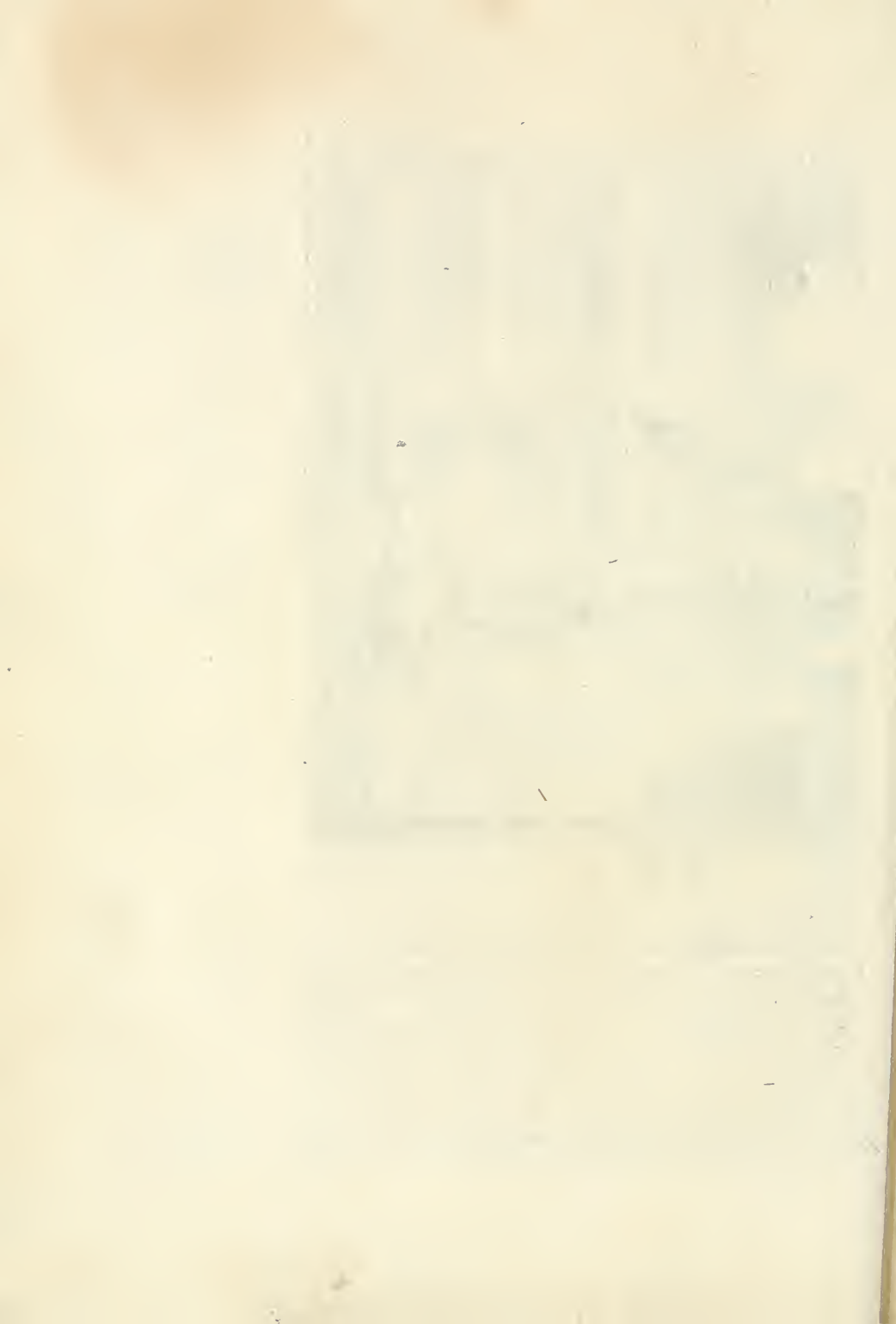
Quia verò iam aliquoties diximus, in his duabus partibus, tribusque aliis præcedenti capite propositis, totam comprehendere hominis Christiani institutionem & disciplinam; nō importunè me facturum arbitra-

His superadjcias, quæ bina ex ordine restant.
Sacramenta : dein Ius officiumque Piorum .

Laet dander twee voer pventen, int hert daer toe bereyft.
De seven Sacramenten, en Christen Verhticheyt.

Dis ausy de grace / Le surplus qui face / Parfaits les Chrestiens.
La Iustice entiere / Et le septenaire / Des saints Sacramens.

arbitratus sum; si, vt in illo, ita etiam in isto capite, aliquid proferam quod in communi ad doctrinæ huius illustrationem pertineat: quæ verè & formam & perfectionem homini Christiano congruentem præscribit.

Socrates aliquando interrogatus, quòdnam esset pulcherrimum animal; dixit: Homo doctrina ornatus. Quæ autem inter tot doctrinarum genera, meliùs, excellentiusq. hominem ornare queat, quàm Christiana; quæ non tantùm mores foris excolat, intus acuat ingenium, & intellectum illustret, verùm etiam animam suo auctori quàm simillimam reddat; diuinumq. efficiat suum hospitem & possessorem? Huic bene quadrat quòd idem aliquando Philosophus, cum intellexisset, quendam ex familiaribus suis studiosè curantem; vt imago ipsius similis fieret: Tu, inquit, vt tibi similis lapis fieret, curasti: at ipse, ne lapidi similis fias, non curas. Putabar autem sapientissimus ille vir, eos lapidibus haud absimiles esse, qui literis animum non exornarent. Ita sermone primo Maximus, & Auctor proximè adductus. Quid de talibus dicturi sumus Christianis, qui nec minimum quandoque vel sciunt vel faciunt, quod Christianum decet?

D. Augustinus, occasione eius quòd Ethnici calumniarentur doctrinam Christi aduersam esse Reipublicæ, omnibus modis ostendit, eam esse honestissimam, vtilissimam, ac planè Reipublicæ conseruandæ necessariam. Nec tantùm, inquit, propter ciuitatis terrenæ concordiam; verùm etiam ad salutem sempiternam adipiscendam, & æternam cuiusdam populi cælestem diuinamque Rempublicam: Cuius nos (inquit) ciues efficit Fides, Spes, Charitas. Posteaq. subiungit: Fides ergo, non nocuit Reipublicæ, sed multum profuit. Nec propter fidem Christi puniti fuerunt Romani; sed propter peccata sua. Sic & Deus suos quoq. punit, quando tam salutarè doctrinam non obseruât.

Oratio, pro augmento Religionis.

PLanta in cordibus nostris, quæsumus Domine, veram fidem, spem firmam, & ardentem charitatem; vt per debitum sanctorum tuorum Sacramentorum vsum, Christianæ iustitiæ officium adimplentes, cum omnibus Sanctis tuis remunerari mereamur. Amen.

CAP. XVIIII.

Quem posuit Fidei nobis Ecclesia campum?
Symbolon articulis bis sex quodcunque coegit.

Gregor. Ho-
mil. 19. sū-
per Ezech.

NON solum, quod à D. Gregorio rectè dictum est, Fides, Spes, & Charitas, spiritualis aedificij portæ sunt: verùm etiam Fides in primis ianua nostræ salutis est, sine qua Deum inuenire, & inuocare, Deo seruire, & placere, nullus in hac vita potest. *Credere enim oportet accedentem ad Deum*; inquit Apostolus. *Qui verò non crediderit, condemnabitur; & iam iudicatus est*, ex Christi sententia. Fides autem est Dei donum & lumen, quo illustratus homo firmiter assentitur, atque adhæret iis, quæ vt credantur, sunt diuinitus reuelata, & ab Ecclesia nobis proposita. Notandum igitur, Fidei nomine, virtutem aliquando intelligi per quam quis credit, & Fidelis nuncupatur: aliquando verò per fidem, ipsa credenda intelliguntur; in qua significatione Fidem Catholicam vocamus, quam tenet, suisque tradit Ecclesia. Fidem, vt virtutem, iam definiuimus; Fidem, vt credendum seriem, summam in Symbolo Apostolorum comprehensam omnes nouimus.

Hebr. 11.
Marc. 16.
Ioan. 3.
Fides,
quid?

Symbolū
Apostolorum.

Apostoli siquidem, tanquam præcipui post Christum Christianæ fidei fundatores, priusquam ab inuicem separarentur, vt Euangelium prædicarent omni creaturæ; Symbolon hoc confecerunt, tanquam omnium credendorum epitomen & synopsis. non solum vt ipsi vbi-que & semper docerent vniformiter; hominesque rudiores ad fidem addiscendam tanta breuitate redderent faciliores; verùm etiam, vt signum quoddam esset euidens, quo Christiani ab omnibus impiis, qui vel nullam, vel non rectam Christi Fidem profitentur, discerni possent. Hac enim velut tessera militari, omnes Christi Fideles, toto orbe diffusi, ab omnibus sectis facillimè secernuntur, ac dignoscuntur; siue Iudaica illa sit, siue Ethnica, Mahometica, Hæretica, Athëistica, seu quæuis denique alia, si qua alia excogitari queat.

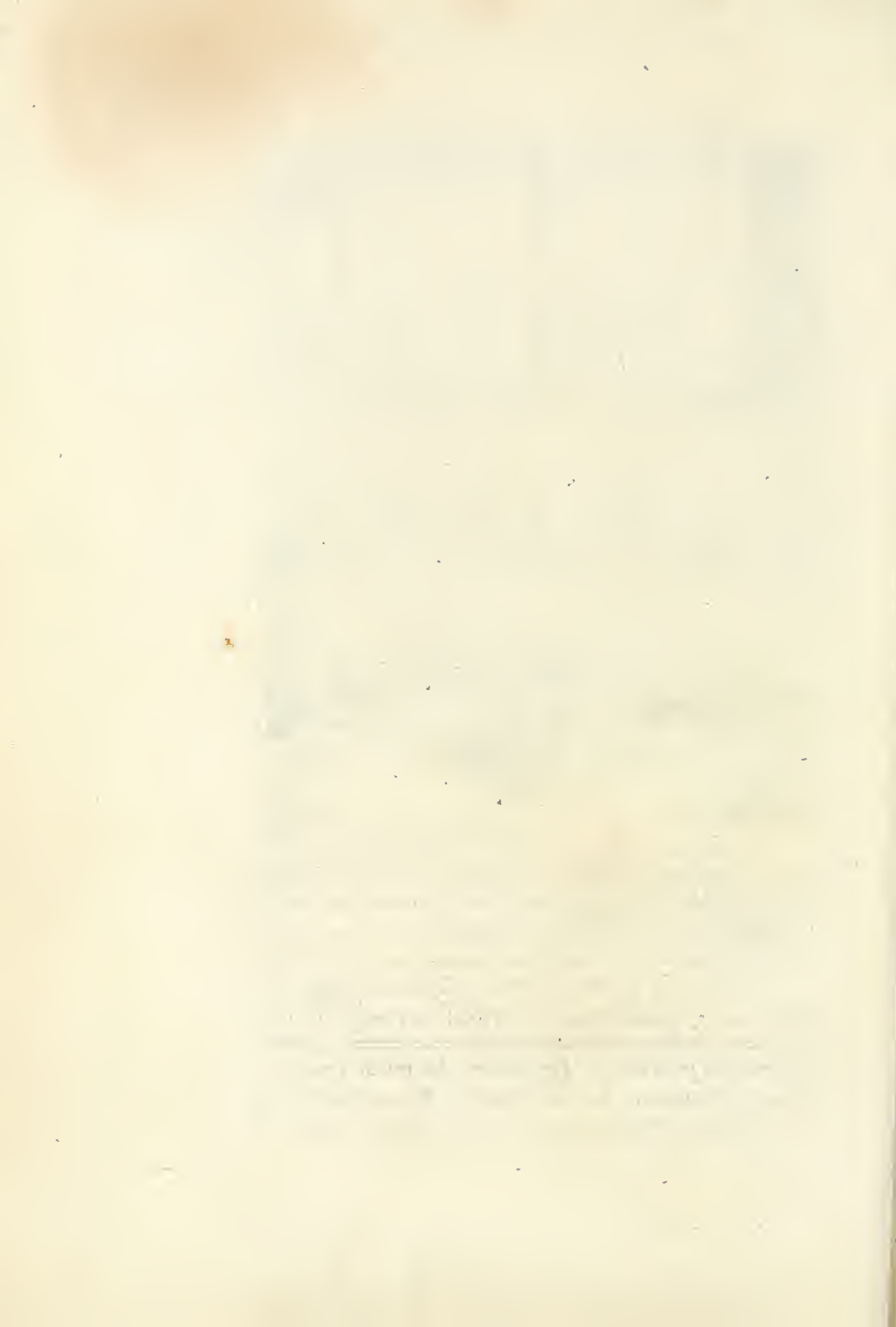
Dignum sanè opus his auctoribus, in quo mirum dictu quàm breuiter, & quàm neuosè, tota rerum credendarum substantia contineatur. In primis Deum vnum esse, & tres in Diuina Trinitate personas. Patrem omnium creatorem; Filium, mundi Redemptorem; & Spiritum sanctum, Ecclesiæ sanctificatorem, & rectorem: Ecclesiæ, inquam, quæ est Fidelium omnium congregatio, & sanctorum in ea communio. In qua, velut in vera Arca veri Noe reperiri debet, quisquis saluari & vitam æternam ingredi desiderat. In hunc autem finem, in Symbolo & doctrina Christiana Fidelibus Sapiencia proponitur,

Quem posuit Fidei nobis Ecclesia campum?
Symbolon articulis bis sex quodcunq; cœgit.

Wat hebben wy daernaer, dat het O'helooue aengact?
Dat int Symbolo slaer, oft twelf artyxley staet.

Pourroit on protraire / La Foy salutaire / En peu de papier?
Ouy; car le Symbole / La tient en son rolle / Pour ne l'oublier.

ponitur, quæ in se simplex & humilis est, & tamen summam celsitudinem ac scientiæ sublimitatem complectitur, non tantùm iuxta granisynapsin parabolam, sed etiam iuxta traditam ab ipso Domino Philosophiam, quando ait: *Estote sapientes, sicut serpentes; & simplices, sicut columbe.* Quod etiam quasi quoddam Apostolorum, omniumq. Christianorum symbolum & insigne est; quod utroque in omnibus membro constare debet. alioqui qui altera illius parte priuatur, necesse est ut in via, qui Christus est, claudicat. Nam si simplicitate careat columbina & sapiens est, astutus est: si citra serpētis sapientiam simplex est ignauus potiùs, & fatuus censendus erit.

Christus Dominus noster in primis sapientiam hanc, cum simplicitate coniunctam mirè exercuit; & post eum Apostoli, eius efficacia omnem seculi potestatem, omnem sapientiam, ac malitiam, Fidei, & cruci Christi, subiugando. Hanc Sancti imitati sunt. S. Spiridion nobis omnium instar, exemplo esse poterit: qui hac sapienti simplicitate garrulum pertinacemq. Philosophum miro modo in Cōcilio Nicæno confusum conuertit; præsertim Symbolum Fidei recitando; & tum rogando: *Quid dicis ad hæc Philosophè? Credis? creditit & baptizatus est, & plures cum eo.* Ut & Alexander Episcopus Constantinopolitanus alium quendam Philosophum fecit obmutescere: aliosque alij.

Omittendum non est, quomodo Petrus Martyr ordinis S. Domini, contra amicorum voluntatem puer Symbolum didicerit: & inter hæreticorum eum trucidantium gladios idem illud, iam adultus, ✠ spirans recitarit.

Nicephor.
lib. 8. ca. .5.
Spiridion
Philosophum
suffragat.

Petrus
Martyr.
Surius 18-
mo 2.

Oratio pro Fidei stabilitate & perfectione.

D*Eus qui Apostolos tuos sancto tuo replesti Spiritu, & ita illuminasti, ut Fidem omnem duodecim articulis complexi sint: Da nobis quæsumus, ut eodem quoque Spiritu ditati, & in Fide inueniamur stabiles, & in actione deuoti. Amen.*

At quibus exercenda Spei fiducia nostræ?
Concepta que Deo prece; Virginea que salute.

Spes in
quibus ex-
erceatur,

HAC interrogatione quæritur non quid sit Spes, neque unde ea oriatur; sed in quibus se exerceat, quidve in doctrina Christiana habeamus, quò se vis spei nostræ exerat. Alioqui scimus, Spem esse virtutem diuinitus infusam, per quam, A certa cum fiducia, nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur: & quæcunque etiam ad eam obtinendam nos adiuuant. Ex fide, per Dei gratiam & bonitatem, Spes in cordibus credentium oritur. Per fidem siquidem homo ad cognitionem Dei rerumq. cælestium pertingit: Deiq. bonitatem, qua hominem ad tam beatum finem condidit, tamq. magna & multa pro ipso fecit attendens, sperare incipit; & in Deo omnem suam fiduciam ponere. Frustra enim alioqui Deo Deiq. verbo fidem adhiberet, nisi etiam spem gratiæ salutisq. per ipsum consequendæ conciperet; & quasi iacta anchora in eo conquiesceret.

Oratio ex
Spe.

Quia tamen Spes illa & fiducia, non illam quam fides habet certitudinem; sed cum metu de opposito coniunctam: hinc se sperans ad orationem conuertit; & ad ea quæ spem illam fulcire, & multum promouere solent: qualia sunt, frequens bonitatis ac beneficiorum Dei, præsertim Christi passionis, recordatio; & puritas conscientiæ, vitiorum fuga, virtutum exercitatio, ac sanctorum Sacramentorum frequens vsus. Alioqui, hæc negligere & sperare, præsumere est: ac vanè se de confidentia in Deum efferre.

Oratio
Dominica.
Luc. 11.

Quia verò quæcunque tum in cælestibus, tum caducis ac transeun- B tibus hisce bonis speranda, & vt ad salutem conducibilia, expectanda sunt, Dominica oratione continentur; hinc potissimum ad eam confugit Christianus: & quæcunque ad Deum fundit preces, in illa fundatas ac radicatus hærentes agnoscit. Nihil enim (inquit D. Augustinus) quantum existimo inuenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. Hæc à Domino nomen sortita est, quia eam ipse sacro suo ore prodidit, & discipulis orandi modum requirentibus, admirabili eam sapientia præscripsit: quam & nobis omnibus, ad spei nostræ & petitionum explicationem, nouerat profuturam. Huius expli- C catio cuius est obuia: ideoque hæc prætermissa, ad salutationem Angelicam properamus: cuius occasione, cum toto hoc opere vix aliàs datur, fusiùs aliquanto Deiparæ Virginis commendatione nos modò recreemus.

August. E-
pist. 121. ad
Probum,
cap. 12.

Salutatio
Angelica.

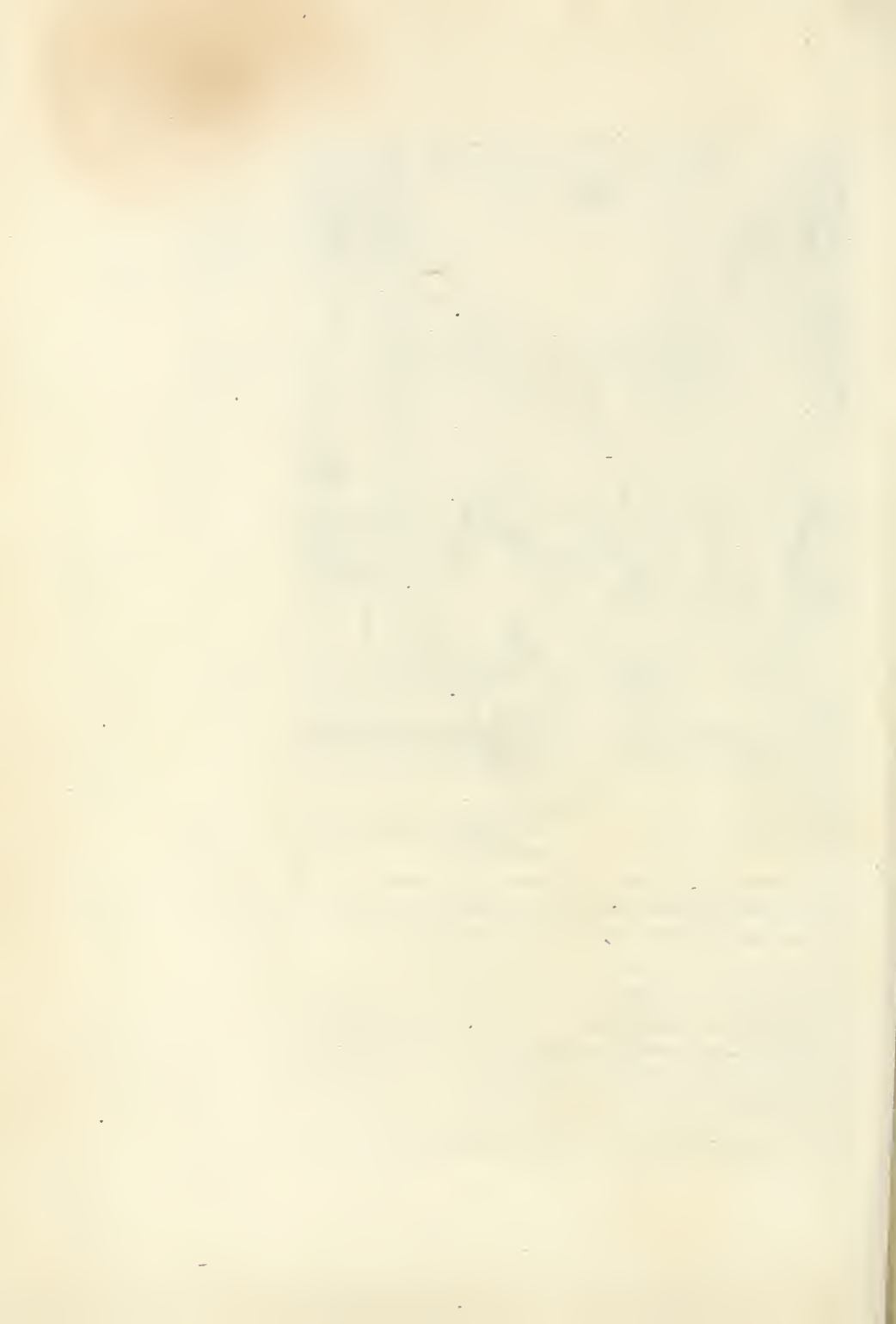
In primis notatu dignum, quàm congruè & concinnè, hæc duæ orationes

At, quibus exercenda Spei fiducia nostræ?
Conceptaq; Deo prece: Virgineaq; salute . .

Wat heeft de Christen leer, op Hope t'onser spoedt?
Tghebbedt van onsen Heer, en dan d'Enghelsthe groet.

Qui de l'esperance / Nous montre l'essence / Et le maistre-but?
De Dieu la priere / De sa Vierge-Mere / Le diuin salut .

D tiones ferè semper copulentur; vt Orationi Dominicæ Angelica salutatio subiungatur. Atqui hæc duo præclare conueniunt: dantque admirandum pariter deprompta saporem. Quidni panem esse dicam Dominicam orationem, & cæleste istud Aue, fauum mellis? vt meliorem dent ista gustum pronunciantibus, quam quælibet deliciæ eas fumentibus. Non immeritò huc adducam illud Numerorum de suauitatis cælestis Mannæ esu; dum facerent ex eo tortulas saporis quasi panis oleati: subiecerim ego; panis melliti.

Cæleste
ferculum.

Num. 11.

Salutationem hanc Angelus Gabriel è cælo attulit, quando à Deo missus, sanctissimam illam semperque virginem Mariam salutauit; ei denunciando, quòd filium Dei esset de Spiritu sancto conceptura, modoque prorsus admirando eundem paritura. Qui assumpta ex Virgineo corpore naturæ nostræ substantia, tanquam fructus saluberrimus, & superbenedictus, genus humanum esset redempturus; quod per infelicem illum vetitæ arboris fructum primorum parentum culpa perditum, & morti æternæ obnoxium factum fuerat. Hoc nobis in mentem reuocant pia illa S. Elizabethæ verba, dum Dei matrem salutarer, prophético spiritu pronuntiata: *Benedictus fructus ventris tui.* Quæ verba verbis Angelicis & Euangelicis addita, cum adiuncta sanctorum Patrum, totiusque Ecclesiæ à Spiritu sancto edoctæ conclusionem; plenam vsitatamque hanc salutationem reddunt. Verba autem Ecclesiæ auctoritate adnexa, sunt hæc: Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus; nunc & in hora mortis nostræ. Amen.

D. Virgini
Mariæ
encomiū.

Lu. 1.
Deut. 18.

Fructus huiusce Salutationis à Fidelibus frequentatæ, sunt complures & eximij. Primum maximi illius beneficij memores reddimur, quod Deus per Deiparam virginem in filio suo voluit inchoare, & in generis humani redemptionem benignè conferre. Deinde inexplicabilis est existimationis diuæ Virginis clarissimum encomium, quam diuina bonitas pereunti mundo prouidit, & gratiæ inuentricem, vitæ genitricem, ac reparatricem omnium, vt nouam Euam pro veteri illa merè morientium matre, clementer exhibuit. Vt mirum nemini videri debeat, si Christiani id non ignorantes, etiam à pueris, Orationi Dominicæ hanc diuinam ac solatiij plenissimam subiiciant Salutationem. Fructus enim haud exiguus etiam iste est, quem ex hac Fideles consequuntur; dum quidquid à Deo per Christum Dominum nostrum obtinere desiderant, præstantissimæ huius Aduocatæ patrociniis atque interuentu non dubitant promereri. Nam vt rectè D. Bernardus: Mariam venerari vult, qui totum nos habere per Mariam voluit.

Fructus
Salutationis
Angelicæ.

Bern. in Na.
uin. B. Mariæ.

Sed nouissima mellifluæ huius Salutationis ac orationis verba paulo penitiùs attendamus. Meritò profectò adijcimus: Ora pro nobis peccatoribus; nunc & in hora mortis nostræ. Ipsa siquidem stella maris, amari

Mariæ cur
mortis nostræ
hora commenda-
ta.

amari huius sæculi, est. In quo turbido pelago percunt plurimi, pauci euadunt. Idecirco, qui in vitæ suæ fluxu & navigatione, in hoc sidus, Deo vt polo proximum, coniiiciunt oculos; qui sacratissimam Mariam cogitant, honorant, inuocant, & quæ datur, imitantur, ad ipsius exemplum, vitæ suæ nauem & cursum dirigentes; illi non iactabuntur vanæ gloriæ vento, non frangentur scopulis aduersorum, nec absorbentur Sirenæ voragine voluptatum: sed prosperè vela facient, Bernardus, attingentq. portum quietis æternæ. Sicut audacter dicit D. Bernardus: Ille solus, ò virgo beata, tuas laudes sileat, qui te fideliter inuocatam, senserit vnquam in suis necessitatibus sibi defuisse. Maria, inquit idem, si piè à nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ. Et quid mirum? Gratia enim plena & superfluens, quomodo non ad leuissimū ictum exundabit? Si phialam vino plenam contigeris, parùmve impuleris; liquor supereffluet. Ideoque in plenam, Spiritu sancto superueniente, descendit ille, in quo est plenitudo diuinitatis & gratiæ, & de cuius plenitudine omnes accipimus; vt illa nobis superefflueret.

Bern. in
serm.

Coloss. 2.
Ioan. 1.

Horam autem mortis, singulari sollicitudine, hac D. Virginis tutela muniri oramus, quia tunc maxima premitur moriens nec sitate; tum ob deficientis naturæ angustias, tum propter futuri exitus incertitudinem, tum etiam ob hostis nostri, tunc maximè saeuientis insultus. Habet enim, teste D. Ioanne, tunc iram magnam; sciens, quòd modicum tempus habet. Sed, benedictus Deus, qui, ne daret nos in captionem dentibus illius beluæ infernalis; tot vndique concurrentibus anxietatibus, singulari præminentia hac matrem suam Virginem Mariam donauit, vt homini morienti, eius patrocinium imploranti, & solatio esset, & præsidio. Ac rectè quidem: sic enim in mundi primordio, ab ipso omnium cõditore Deo, in prolapsi iam generis humani solamen, prænunciatum fuerat: *Tu insidiaberis calcaneo eius.* Tu quidem, versute coluber, etiam vitæ hominis extremo, vt calcaneo, strues insidias, vt retrorsum ruat, nequeatq. resurgere in posterum; sed in desperationis barathrum cadat. At erit misero refugium, & auxilium singulare. Inimicitias ponam inter te & mulierem; & inter semen tuum, & semen illius. Et, ipsa cõteret caput tuum. Hinc optimè D. Bernardus: Si criminum immanitate turbatus, si conscientiæ scditate confusus, si iudicij horrore perterritus, si barathro desperationis absorptus es; Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat à corde, non recedat ab ore. Nam ipsam rogitans non erras; ipsam cogitans non desperas: ipsa protegente, non metuis.

Apec. 12.

Genes. 3.

Bernardus
in serm.

Quæ cum ita se habeant, quis non illam toto vitæ suæ decursu deuotè colat, vt in mortis articulo sentiat patronam? Huc spectat frequens illud campanæ signum, quo statis diei temporibus Fideles ad D. Virginem salutandam, Christiq. incarnationem & mortem mente memo-

memorandam inuitantur. Eò etiam referendus est sanctus ille Rosarij recitandi vsus: quem dum obseruamus, non solum Deiparæ Virginis laudes, & dignam celebramus venerationem; sed & Domini nostri Iesu Christi inexhaustam beneficentiam, in redemptionis humanæ munere exhibitam; ac æterni Patris immensum per hæc in nos beneficium, ac incomprehensibile S. Spiritus opus, magna cum gratiarum actione commemoramus. Adeò vt honos iste ac quinis alijs beatissimæ Virginis exhibitus, in totius sacratissimæ Trinitatis honorem ac laudem tendat.

Quandocunque igitur Angelicum hoc elogium, Diuam Virginem salutantes, efferimus; omni curandum est diligentia, vt, quantum fieri per infirmitatem humanam potest, eam quam in Gabriele fuisse sciimus deuotionem, reuerentiam, & charitatem, in cordibus nostris excitemus. Vt hoc pacto, illum etiam in ipsa beatissima Dei matre Maria erga nos affectum & amorè prouocemus, quo accensam fuisse non dubitamus, quando hæc eadem cælo profecta verba Angelo loquente accepit. Immodò, si fieri potest, ita nos hanc Salutationem obeamus, eamque ita ipsa suscipiat, ac si iam primùm Angeli Gabrielis ore manantem acceptaret. Vt verè cum Ecclesia ei dicere possimus; Sumens illud Ave Gabrielis ore. Quemadmodum notum est naturaliter illis vnumquemque diètis maximè permoueri, quæ olim aliquando prolata, singularem in animo audientis affectum motumq. pepererunt: neque dubium, quando cor illud D. Virginis estuans charitate, his verbis piè pulsatur, quin nouo ac vehementi modo saucietur, ad exaudientem, conferendumque, quod piè postulatur.

Aue Maria, deuotè pronuntiandum.

Oratio ad habendam Spei firmitatem.

Bonitas tua, benignissime Iesu, hic nobis gratiam est elargita, & in futuro promisit gloriam; proq. his alijsq. salutaribus donis nos docuit exorare; quare nos fiducialiter agere, quesumus, & doce confidere, vt non solum hæc ore & corde postulemus, sed amodò quasi spe teneamus. Amen.

C A P. X X.

Hæc quoq. prome, quibus vis ignea spirat Amoris.
Quod Natura iubet; Deus; atq. Ecclesia mater.

Charitas
quid?

VANDO QV IDEM Deum, in omnibus, & super omnia, & propter se solum, diligere debemus, vt qui vnus summum æternumq. bonum existit: deinde proximũ propter Deum; vt qui inter nos, omnes Adæ filij sumus, eandemq. Dei gratiam & gloriam nobis conciliabilem habere possumus: rectè Charitas A dicitur virtus diuinitus infusa, quã sincerè diligitur propter se Deus, & proximus propter Deum. Hinc etiam Charitas est velut ardor qui B dam cordis inflammati: quia qui credit & sperat, is etiam à Deo hoc igne incenditur, ad tam bonum dominum amandum, omniaque ad debitum eius cultum & honorem facienda, quęcunq. ei grata ac placida fore nouit; siue ea diuinã ipsius maiestatem, siue nostram nostri- que proximi salutem concernant.

Lex tri-
plex.

Vniuersa, in quibus se Christianus, quoad hunc amorem, debet ex- ergere, triplici lege continentur; Naturæ, Dei, & Ecclesiæ; sicut Re- sponso clarè ostendit: quæ tamen omnes vim Legis Diuinæ aliquo modo fortiuntur.

Lex Dei
per Moy-
sem.

Dei Legem illam communiter vocamus, quam Moyfes in monte C Sinai, in duabus tabulis lapideis, à Deo accepit: quam Christus etiam postmodum in mundum veniens renouauit, confirmauit, & perfecit.

Math. 5.

Dicebat enim: *Non veni soluere Legem, sed adimplere.* Venit, quod amplius est, scribere eam digito suo, hoc est, Spiritus sancti gratiã, in cor- dibus Fidelium; sicut per Prophetam promiserat: *Dabo legem meam in*

Jerem. 31.

visceribus eorum: & in corde eorum scribam eam. Quod & D. Paulus enu- cleat pro rei dignitate, dum ait: *Epistola estis Christi, scripta non atramen-*

2. Cor. 3.

to, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Ezech. II.

Iuxta promissionem Dei olim per Ezechielem factam. *Auferam cor la-*

pideum de carne eorum: & dabo eis cor carneum: vt in præceptis meis ambulēt. Per cor lapideum; durum, & ad mandata Dei inflexile intelligitur: per carneum verò; non carnale, nec cereum in vitia flecti; sed ad nutum facile, & obsequens in bonum.

Ecclesiæ
præcepta.
& Lex gra-
tiæ.

Præceptis Ecclesiæ elucidantur ex parte mandata Dei, habentque à D Deo vim suam, & efficaciam. Nam voluit Christus, vt Ecclesiæ obe- diretur: Apostolica quoque & Ecclesiastica mandata seruarentur.

Ioan. 20.
& 17.
Luc. 10.

Obedientia autem hæc Ecclesiæ præpositis debita, hoc nititur funda- mento, quod Christus ipse hisce verbis posuit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Item: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.*

Item:

Hæc quoq; prome, quibus vis ignea spirat Amoris.
 Quod Natura iubet: Deus: atq; Ecclesia Mater.

Wat hebben wy daer by, dat trext op Liefde pure?
 Godts thien gheboden wy, der Kerke: en der Nature.

A quel exercice / Cognoit on l'office / De la Charité?
 A ce qu'on procure / Ce que Dieu, Nature / L'Eglise a mandé.

Item : *Si non audierit eos, dic Ecclesia: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.*

Quia verò hæc fusè, & dilucidè à Catechistis tractantur; obiter tantùm attigisse sufficiat. De lege autem Naturæ paulo pluribus agere est animus, quòd illa, ex parte, iam extra omnem naturam eliminata videatur.

E Lex Naturæ vt quæ omnia comprehendit, quæ tum homini fugien- Lex Natu-
da, tum facienda sunt, his paucis verbis continetur : *Declina à malo, & fac bonum* : ad quæ omnia reliquæ præcepta referuntur. De hac lege, ita ad Romanos Apostolus : *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Exempli gratia hoc proferre possumus, quod D. Augustinus ait : *Furtum punit lex tua, Domine : & lex scripta in cordibus hominum. hoc est, Lex per Moysen à Deo data, & Lex Naturæ à Deo cordi humano naturaliter indita.* Ita & Iob, instinctu ductuque rationis naturalis, non tamen citra mouentem Dei gratiam, quæ in primis semper est necessaria, iustè ac religiosè viuebat, vt dicit Scriptura : *Erat simplex & rectus, ac timoratus, & recedens à malo.* Atque innuens, quòd Legis huius Naturalis impulsu, ac directione, sua omnia faceret, sic ipse ait, vt qui solum Dei instinctum, internum habeat directorem : *Vestigia eius secutus est pes meus : viam eius custodiu, & non declinaui ex ea.* Hæc notitia, & agendi ratio, duobus modis homini à Deo naturaliter manifestatur; primò, interiùs infundendo lumen; altero, proponendo (vt inquit D. Thomas) suæ sapientiæ signa exteriora velut quædam Dei vestigia, sensibiles scilicet creaturas. Iuxta illud Apostoli : *Inuisibilis ipseus, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellectu conspiciantur* : quia in illis, sicut in quodam libro, Dei cognitio legitur, & voluntas.

Itaque neque vsquam vnquam ab initio vel verbo tradita, vel scripto mandata fuit Lex ista Naturalis, sed ita in cuiusque corde impressa reperitur : tamque aliena tamen hodie est ab hominum moribus, vt intus in corde. & foris in manibus considerata, ruborem cuique mortalium meritò inferre debeat. Scriptam postea legimus, tam in veteri quàm in nouo Testamento; duobus quasi membris, quoad proximum nostrum, constantem. Dixit Tobias filio suo : *Quod ab alio odoris fieri tibi; vide ne tu aliquando alteri facias.* Vicissim Dominus noster : *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines; & vos facite illis.* Duo ista membra, vnicam solum modo legem condunt, quæ hoc intus loquitur : *Fac alteri, sicut tibi factum velles* : iuxta rectam scilicet rationem. Sunt namque aliqui aded ab omni ratione deuij, vt inordinato quopiam appetitu, & mala animi libidine sibi nonnulla fieri optent, quæ certò in animæ perniciem vergant; hæc eadem tamen non liceat alteri etiam sic optanti præstare. Exempli gratia : *Si quis (vt fit pro*

H dolor!)

dolor!) ita poculis excipi cupiat, vt inebrietur; is non debet alterum paribus excipere poculis: quasi dicat: Cuperem mihi fieri; faciam & illi. Et sic de omnibus malis, siue libidinis, siue gulae, siue iniustitiae affectibus, qui omnes rectae rationi dissentiunt. Talia tantum sub hanc Naturae obligationem cadunt, quae cum Deo, conscientia, ac recta ratione consistunt.

Lex Naturae, antiquissima.

Haec omnium prima, atque antiquissima est legum, quia in ipsa hominis creatione eidem est ingenua, atque infusa: hanc in se quisque reperit, simul atque ad usum aliquem rationis venit. Natura, Deo auctore, huius magistra est, & doctrix; etiamsi nunquam quidquam audiretur, legeretur, vel in scholis disceretur. Tantae est tamen illa praestantiae, vt per illam valeat homo & peccatum fugere, & erga Deum, ac proximum, exercere charitatem: quando, Dei gratia illum stimulante ac mouente, quid in corde suo scriptum gerat, attenderet, illudque sequi vellet.

Quocirca, si hodie homines eam penitus legem inspicerent, crebriusque animo reuoluerent; non essent tam tardi in operibus charitatis proximo impendendis; neque tam duri atque implacabiles, si quando alterum alter offendit. Non essent etiam tam prompti atque alacres, ad alios detrahendum; & ad alienos defectus exaggerandos, potius quam extenuandos. Hinc ipsa etiam experientia teste, in nobis sentimus; vt quantum nos male habet, dum vitia nostra a quoquam in lucem proferuntur; tantum nos vice versa delectet, quando aliorum defectus & maculas alii possumus explicare & proderere.

Si quando mali quid gessimus; sepultum hoc, ac quasi densissimis ignorantiae tenebris occultatum optemus: at est contra quando proximus noster, vel in minimo cespitauit, etiam forte vbi peccatum nullum inest, id tamen toti mox mundo velimus perspectum: neq. cessamus, quantum in nobis, donec veniat in lucem. Delectat nos si proprium vitium occultetur; sin verò prodatur, mœrore afficit. Et est contra, cum eadem vtriusque esse deberet ratio, torquet nos alieni defectus silentium, & euulgatio mirè delectat, & recreat. Quid hoc rei est? Aliud præterea nihil, quam defectus charitatis, & quaedam Legis Naturalis obliteratio.

Legis Naturae efficacia.

Non possit propterea homo praesentius remedium, & magis promptum speculatum optare, in quo statim, quid sibi tali casu agendum sit, videat, praecipue erga proximum, hoc est, quemuis hominem, quam protinus cogitare: Quid mihi, si tali sum loco, factum velim? Si quid mihi tale accidisset, fecissem ve; quid optem? num taceri, tegi, excusari? an verò eliminari, vulgari, & exaggerari? Si tali essem in necessitate, qualis hunc illum ve constringit; quid mihi fieri desiderem? Sine dubio, laboranti succurri optem. Quare, sic faciam huic proximo, vt mihi

mihî cuperem fieri. Quod, si ita actu ipso verè adimpleremus; id omne studium, omnem librorum lectionem, disputationem ac Philosophiam superaret. Nam quod legis, audis, aut etiam theoreticè specularis; elabitur facilè, neque etiam volenti occurrit: at ista lex & lectio, semper in corde scripta viget; & conspicua est ad nutum volentis intueri, signatum est lumen istud super nos, quasi inextinguibile: est q̄. *Psal. 4.* homini ad manum, instar tabellæ ac pugillarium memoriâ reficâs. Quid ergo dicturi sumus, quòd Lex ista ita à cordibus hominum videtur evanuisse, aut erasa funditus; atque si nunquam eis tale quid inscriptum insculptumque fuisset? Quid hinc aliud colligamus, quàm ipsam Naturam deficere; diemque illam ingruere, in qua libri illi, in quibus Lex ista scripta est, aperientur, & ex quibus in conspectu totius vniuersi, vnusquisque iustum iudicium, & digna factis præmia est accepturus? Tum demum intelliget mundus, quanti fuerit momenti, vel Legem saltem Naturalem adimplessè, per Dei gratiam, qui eam Naturæ indidit; quando audietur & videbitur, solam dilectionem fraternam, atque opera misericordiæ vel factæ, vel neglectæ, pondus ferendæ sententiæ sustinere.

Oratio pro charitate augenda.

Spiritus sancte Deus, Patris, ac Filij charitas inexplicabilis, signe amoris tui, quo vniuersam terram illuminasti & accendisti, corda nostra adurere dignare: vt per mandatorum tuorum obseruantiam, inter filios Dei munerari mereamur. Amen.

CAP. XXI.

Ecquid opum Christo sancita Charismata seruant?
Nostræ non opibus Pretium venale salutis.

QMNIBVS hoc Christianis est notissimum, quod non corruptibilibus, auro vel argēto, redempti sumus (vt inquit D. Petrus) sed pretioso sanguine, quasi agni iumaculati, Christi; qui, (vt Paulus ait) dedit Redemptionem semetipsum pro omnibus. Hoc pretium no-

1. Pet. 1.

1. Tim. 2.

Sacramen-
ta, Salutis
pretium.

stræ salutis in Sacramentis, velut pretiosissimis vasis, Christus repositus; quæ gratiam quam significant, etiam continent, conferuntque: ac sunt quasi viuifica instrumenta, quibus Deus salutem nobis in morte sua partam, in nobis quotidie salubriter & efficaciter operatur.

Sacramen-
tum quid?

Est autem Sacramentum diuinæ & inuisibilis gratiæ externum & visibile signum, à Christo institutum, vt per id quisq. Dei gratiam accipiat, atque sanctificationem. Vt exempli causâ, in Sacramento Baptismi, exterior ablutio, efficax & signum ablutionis interioris: vtpote testimoniū præbens indubitatum, quod anima spiritualiter purificetur, dum corpus exterius, cum certa verborum forma, aqua abluitur.

His salutaribus remediis nobis benignissimus Dominus noster prospexit, suaq. gratia potiri fecit, ab initio vitæ vsque ad finem eiusdem. Per Baptismum, statim atque in mundum nascimur; & per sacram Vnctionem, vbi ex hoc seculo sumus migraturi: intermedio vitæ nostræ tempore per hæc eadem charismata nobis consulit, quacunque in re ad salutem animæ nostræ atque perfectionem opus fuerit.

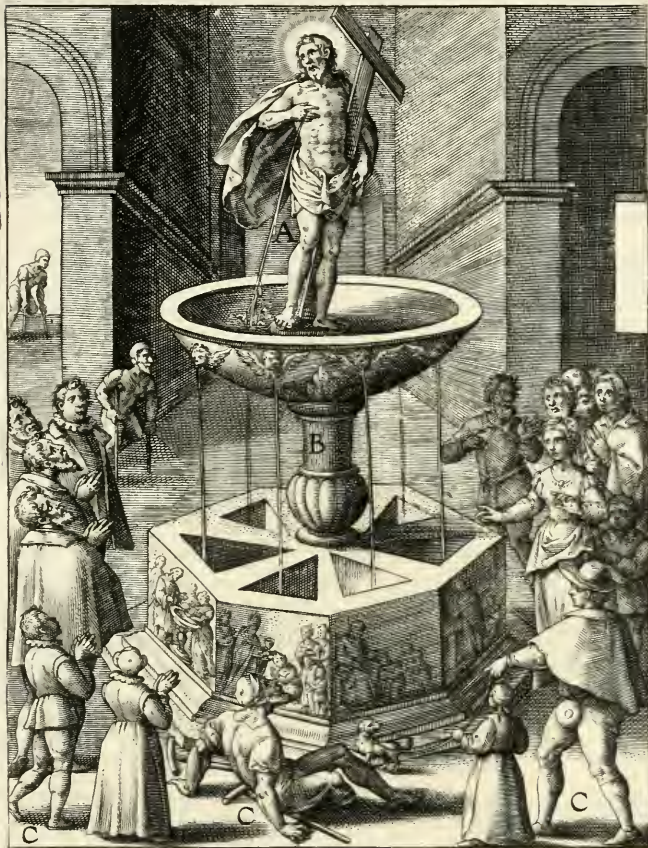
Zach. 13.

Adeò vt sint nobis instar fontis patentis, in medio domus Dauid, hoc est Ecclesiæ, qui septem saliens scatebris omnium seruit necessitatibus: vt quantuscunque sit peccator, quantumuis sordidus, saucius, æger, excæcatus, pauper, catenatus, grauatus, & oppressus fuerit; remedium hîc suo inueniat malo. Vt malum nullum sit tam immedicabile, cui in Ecclesia non inueniatur medela; vsq. ad extremū vitæ spiritū.

Quocirca, non est quod quisquam, tametsi peccatorum pondere prægrauatus, tentationibus carnis, & dæmonis insidiis appetitus, animum despondeat: dummodo facti pœniteat, & veniam ac gratiam expetat, ad sancta hæc animæ remedia, spe magna recurrat, ijsque debite vtatur. In his namque omnis spes vitæ, & vitæ, ac demum ipse omnium nostrū Saluator.

Ierem. 8.

Alioqui, si neglexerimus, meritò rogare nos poterit illud Prophete: Nunquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? ac si dicat animæ, quoad salutem iam deploratæ, peccatis pressæ, & damnationi ob id obnoxia: vnde ista scæditas, vulnerumq. exulceratio ex peccati lue? nunquid

Ecquid opum Christo sancita Charismata seruant?
Nostræ non opibus Pretium venale salutis.

Wat syn de Sacramenten, van Christus inghestelt?
Ons salicheyts presentey: eelder dan goet oft ghest.

Combien d'energie / Recoit nostre vie / Des saints Sacramens?
Le prix et la grace, Du Rachapt s'en passe, Aux esprits croyans.

quid non fuit in Ecclesia tali malo remedium? aut medicus spiritualis, à Samaritano summo constitutus, defuit? Fuit proculdubio, etiam pro omnibus mundi morbis, & vulneribus, & millies pluribus. Rogat itaque consequenter: Quid itaque non est obducta cicatrix filia? populi mei? quare igitur, ô anima fidelis, curata non es à peccatorum tuorum plagis; cum ita restaurari potueris, ut nec cicatrix quidem, hoc est memoria ad confusionem, esset remansura? Quid respondebitur? Ratio alia non suberit, quam quod fluentibus huius septiformis fontis gratia? riuus vsa non fuerit. At dices, quis quantumve horum est vsus?

Sacramentorum vsus efficit ut continua sit gratia, & promissionis Christi in Ecclesia fruitio, familiae eius recta ordinatio, & indeficiens corporis eius mystici, hoc est Ecclesiae, conseruatio. Per Baptismum siquidem regeneramur; sicuti Natiuitas in vita mortali initium hominis est. Per Confirmationem augemur, & roboramur. Eucharistia nutrimur, & reficimur; sicut cibo corporali homo secundum carnem pascitur, viresq. restaurat. Per Pœnitentiam spiritualiter à peccatorum morbis vulneribusq. curamur, & sanamur. Ordinis Sacramentum ad necessariam salutarium mysteriorum & ministeriorum dispensationem, spiritualemq. filiorum Dei multiplicationem pertinet. Matrimonium ad humani generis propagationem, Ecclesiae augmentum, & electorum consummationem confert. Postremò, per Extremam Vnctionem, infirmus, quatenus ei expedit, in ægritudine recreatur, peccatorum in primis onere leuatur, ac in extrema illa lucta, nouo Spiritus sancti robore armatur; ut quando in exitu anima ab hoste communi acrius impugnatur, singulari etiam gratia consolatione fulciatur. Sic tota vita sua homo Christianus sanctis Sacramentis adiutus, feliciter ad vitam transit immortalem.

Sacramen-
torū vsus,
& fructus.

Oratio, cum gratiarum actione pro munere Sacramentorum.

Laus, honor, & gratiarum actio, in perpetuas aternitates, Domine Iesu Christe, qui verè Agnus immaculatus es, qui per mortem tuam animarum nostrarum pretium ac remedium statuisti; qua sumus, ut illa in nobis semper, ad vitam aeternae fructum, valeant operari. Amen.

CAP. XXI.

Quâ mihi fas tantos illinc excerpere fructus?
 Crede: Cole: & castus cœlestibus Vtere donis.

Tria ad
 fructum
 Sacramen-
 torum nec-
 cessaria.

TRIA potissimum, ad fructum ex sacratissimis Sacramentis referendum, sunt in nobis necessariò requisita. Primum, indubitata fides; qua credamus, illa à Christo ad nostram salutem instituta, gratiam illam, quam significât, verè etiam continere; & ritè vtentibus conferre. Secundum, venerari, & in maximo honore nos illa habere debere. Tertium, debito esse modo, ab Ecclesia vsurpato, illis vtendum.

Fides.

Hæc tria continet paucis responsionis versiculus. Quoad primum, præter iam dicta, credendum firmiter, septem illa numero omnibus antiquæ Legis Sacramentis virtute & utilitate antecellere; verbo & elemento, hoc est, certa verborum forma, & re externa vt materia, constare: ministrum illa idoneum requirere: in ministro rectam debere esse intentionem; & fidem in suscepturo; & si quæ alia huius generis,

Reuerentia.

Quoad secundum, reuerentiam scilicet debitam; meritò tam sancta pignora in honore habenda sunt. Quia, si sanctificari eos oportebat, qui vasa veteris sacrificij laturi erant; eaque magna cum circumspetione, præ reuerentia, contingere; quanto magis res ipsas sanctas, quarum omnia præterita umbra tantum erant? Huc spectant etiam cetera, & ritus illi externi, tum ad rem ipsam aliquatenus explicandam, tum etiam ad maiorem reuerentiam Sacramentis ipsis adhibiti. Honos autem iste in venerabili Sacramento Eucharistiæ reliquorum venerationi supereminet; vt & ipsum Sacramentum omnium summum ac præcipuum est; quia auctorem omnium reliquorum, & Dominum ipsum continet. Ideoq; istud non solum dum sumturi sumus, sed etiam vbicunque asseruetur, exhibeatur, vel quocunque deferatur, patriæ cultui adoramus. Quem in finem, dum ad ægrotos deferatur, nolè signo, & prælata face monetur populus, in genua procidere, debitumq; cultum exhibere: quod tali ritu non obseruatur, quando sacrum oleum, ad extremam Vnctionem conferendam, defertur. Quia in Sacramento Corporis Domini, hoc etiam peculiare est, præ reliquis; quòd in se, etiam extra vsum, consistat, & permaneat: reliqua verò, in ipso actu tantum, quo conferuntur, vim nomenq; Sacramenti obtineant. Hinc etiam, per eminentiam sacratissima Eucharistia, nomine communi, Sacramentum appellatur.

Vsus debi-
 tus Sacra-
 mentorum.

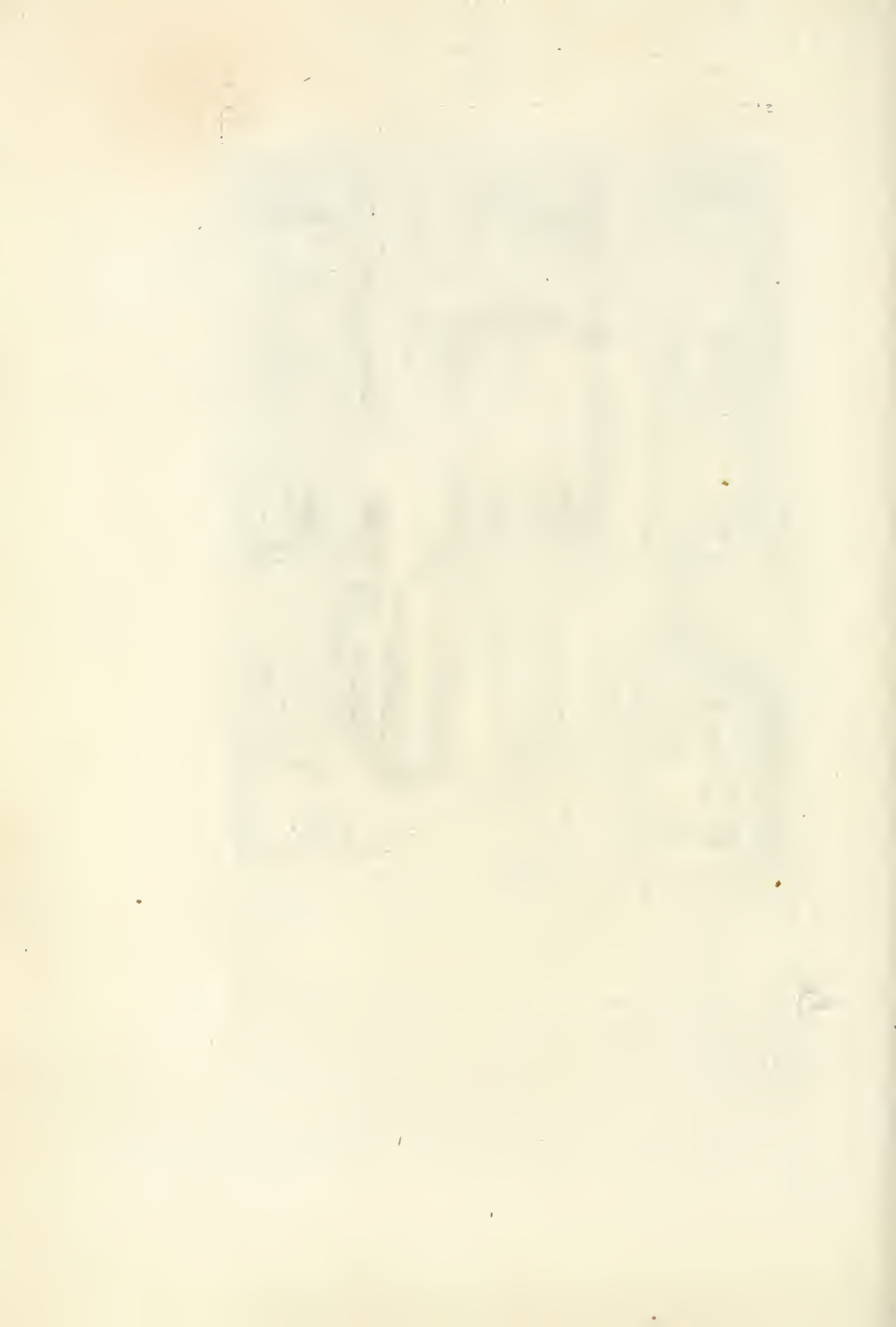
Iam verò, quod ad tertium in Sacramentis vtente requisitum, attinet; vt scilicet debito id modo faciat; habet vnumquodque præscri-
 ptum

Quâ mihi fas, tantos illinc excerpere fructus?
Crede: Cole: et castus cœlestibus Vtere donis.

Tot salshyrt' vermeeret, Wat dientter toe ghedaen?
Shelooft: en houdtse in eeren; en wiltse wel ontfaen.

Que conuient il faire, Pour a tel mystere, Bien nous apprester?
Foy, et reuerence, Pure conscientie, S'y doit apporter.

ptum ritum, quo illud suscipiendum est; tam quoad animi, quàm quoad corporis constitutionem. Neque enim illa sunt parui facienda, quæ contempta sacrilegos faciunt. Licet enim interdum exteriora reuerentiæ signa, & cærimonix, ex causa remittantur, vel etiam omittantur; sine tamen sacrilegio contemni non possunt; ad cultum siquidem Sacramentis debitum pertinent. Interior verò honos, qui in conscientix maximè puritate, rectæque animi compositione consistit; omnino deesse non potest.

Quoad honorem qui S. Sacramentis exhibendus est, meritò dici potest, præcipuum omnium, Deoq. acceptissimum, in vsu digno constitutum esse, illorum præsertim quæ ex frequentatione laudem utilitatemque maiorem conferre solent. Hoc enim maximæ est gratitudinis argumentum, debitiq. honoris indicium; quando collata beneficia gratanter acceptantur, & hilari animo in vsum deducuntur. Et è contrario, vitio vertitur; & dedecus danti inurit, iramque prouocat si quis beneficium repudiet, vel accepto non vtatur: etiam si alioqui verbis ac vultu, gratitudinis & honoris signa exteriora prætenderet.

Rectus
vsus Sacra-
mentorum
honor præ-
cipuus.

Quocirca sanctis Dei mysteriis honorem extremis labiis, gestuque aliquo corporali exhibere, illisque non vti, exiguum sanè est gratitudinis argumentum; nihilque proderit in rei veritate. Non enim instituta illa sunt, primaria Christi intentione, vt honorentur; sed vt tempore & loco illis vteremur. At, quia omni honore interim dignissima sunt; sunt ideo ex consequenti etiam honoranda. Viderint igitur illi, qui prætextu huius maioris honoris, ac reuerentiæ, rarò contententur & Corpus Christi sumunt, quod & semper ita, eo modo facturi essent, nisi præcepto Ecclesiæ ad semel in anno communicandum, compellerentur. Manna tales cõsiderent, singulatam veri panis angelorù figuram. Sic de eo scriptù legimus: *Ianuas celi aperuit, & pluit illis manna*: ad quid ad honorandum? ad summa cum admiratione & veneratione exclamandum, *Man hu? Quid est hoc?* Mirandum verè, & in honore habendum, quod & ideo honorificè in vrna aurea, in arca inaurata, in tabernaculo asseruari à Deo iussum est: optimè: sed præcipuè; *ad manducandum*. Ita Corpus & Sanguinem Christi diuino cultu honoramus, sed primarius honos in vsu consistit. Vnde non satisfaciunt Christi intentioni, qui prætextu honoris & reuerentiæ, ab vsu se excusant.

Psal. 77.

Oratio ad S. Sacramentis benè vtendum.

O Mitissime Iesu, vere animarum nostrarum Samaritane, da nobis gratiam, quæsumus, vt in sacrorum Sacramentorum fide, cultu, atque vsu, exacti atque alacres inueniamur; quia in illis, spes, salus, & vita nostra consistunt. Amen.

C A P.

CAP. XXIII.

Quomodo Christiadū explebo iustūq. bonūque?
Deteriora fuge; & prudens meliora sequare.

Iustitia
Christiana.
1. Pet. 3.
1. Pet. 2.
2. Cor. 5.

AGNI momenti sententiam huic proposito conuenientem profert D. Petrus Apostolus. *Iustus* (inquit) *pro iniustis mortuus est*. Quare, nisi (sicut antè dixerat) *ut peccatis mortui, iustitia uiuamus?* Quod & D. Paulus asserit: *Pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit*. Item, *Eum qui non uouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso*.

1. Pet. 3.
Psal. 33. &
36.

Officium Christianæ iustitiæ in eo consistit, quod dicit Apostolorum princeps, ex Psalmista. *Qui uult uitam: declinet à malo, & faciat bonum*. Quemadmodum ex arbore steriles rami refecantur, ut noui succrescant furculi; vel aliunde assumti meliores inferuntur: ita homo

Coloss. 3.
Eph. 4.

Christianus, quæ igni nouerit deputanda, dimittit; & quæ uitæ æternæ præmio scir remuneranda, assumit. Huc etiam spectat quod D. Paulus; *Exspolians vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia*. Æquum & iustum est, ut cui facultas datur, ueste noua accepta, veterem, tritam, laceram, atq. obsoletam abijciat: ita iustitiæ est consentaneum, ut Christianus Christo induto, veterem hominem deponat. Sicut serpenti exuta per angustum aliquem saxi meatum veteri & rugosa pelle, noua succrescit; sic peccator per pœnitentiæ Sacramentum, uerustate peccati deposita, iuuentutem renouat; & in nouum mutatur hominem.

Via arcta
& spatiosa.
Matth. 7.

Iustitiæ huius Christiano homini debitæ exercitatio (qua deteriora deuitat vel deponit, & sectatur meliora) non incongruè solet, Christo ipso Præceptore, spatiosæ uia, & arctæ comparari; dum illâ uitatâ, ista eligitur. Spatiosa siquidem, quæ uitiorum est, ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam; arcta autem ducit ad uitam; & pauci sunt, inquit Dominus, qui inueniunt eam: quia scilicet non quærunt. Solebat istud Pythagoras ad oculum suis in Y. Græco proponere, uitæ humanæ cursum in ea designando; dum qui uitiiis essent dediti, per latam uiam quasi sinistram literæ partem ingrederentur, & ad interitum properarent: qui uero uirtutis tramitem tererent, per angustiore dextrorsum eiusdem literæ callem incederât, in fine coronandi. Documentum, re uera, etiam Christiano Philosopho dignissimum.

Litera Pythagoræ.

Virgilius
Epiqr.

*Litera Pythagora discrimine sectæ bicorni,
Humana uita speciem præferre uidetur.*

Tristem tandem illorum exitum, qui plausibilem illam spatiosamque
uiam

Quomodo Christi adum explebo iustumq; bonumq;
Deteriora fuge: et prudens Meliora sequare.

Waer in id onser daet (Lecht beerdichheit ghelegghen?
Int laten van het quaet: En in het goet te plegghen.

Quelle est la Justice, Et le bon office, Du parfait Chrestien?
Quil prenne bien viste/De tout mal la fuite/Et quil face bien.

viam ingressi, terribili postea sine gaudia sua & voluptates terminant, viuo penicillo depingit beatus Iob: *Teneat tympanum & citharam, & Iob. 21^a gaudent ad sonitum organi. Dacunt in bonis dies suos; & in puncto, ad inferna descendunt.*

Ad vitæ sanctitatem, ac Iustitiæ huiusmodi Christianæ studiū, nos satis sufficienterq. exstimulare deberet, quod D. Ioannes Apostolus tam honorificè super hoc boni studio statuit: *Qui, inquit, facit iustitiam, 1. Ioan. 3° iustus est: sicut & ille (Deus) iustus est.* non minùs nos horribili sententiâ ab illo spatiosæ viæ ingressu deterrèdo, dum subdit: *Qui facit peccatum, ex diabolo est.* Quid hîc dubij subesse queat, utrū horum sit eligendū? An iustitiâ, seu virtus, per quâ quis Deo similis efficiatur; an verò malū & iniquitas, quæ eum quasi diabolū, vt pote ex diabolo profectū, constituat? Citra omnem hæsitatiōem, meliorem elegerunt fortè omnes illi, qui, relicta priori mala consuetudine, meliora cōplexi sunt. Nihil hîc dubitauit Mattheus, nihil Zachæus, telonarij, publicani, plenisq. quod aiunt velis iniquitatem antea consecrâtes, sed via sua, Christo illuminante & vocante, benè considerata, ab illa mox pedem retulerunt, relictisq. Christi vestigijs institerunt. Ita Saulus ex persecutore Ecclesiæ, Apostolus Christi factus est. Sic Maria Magdalena, ex lebetes phiala facta; & ex vase contumeliæ, in vas translata gloriæ est. Ita Augustinus & hæresios Manichæorum, & dissolutioris vitæ detestata infamia, & Episcopus, & Religiosus, & doctōr Ecclesiæ est factus. *Quidni & Mariam Ægyptiacam hîc commemorem, quæ ex vulgari veluti vitiorum cloaca, sanctissima Christi cultrix effecta est? Quid vetat etiam Pelagiam annumerare, quæ præ pœnitundine se vitiorū pelagus nominans, Sabell. lib. 5. cap. 5. in cælestē sponsi Christi paradysum, & spiritualis voluptatis hortum est conuersa? Quæ, vt pro effœminata fœminei sexus vilitate, masculum induens animū, generosa pœnitentiæ ac virtutū facinorâ tutiùs exantlaret; virili etiam assumto habitu, vastam ingressa solitudinem, ad mortē vsque ita Christo seruiuit. Sic Æthiops pellem suam, & pardus Jerem. 13. varietates suas mutat: quando, qui malū didicerūt, eo relicto incipiunt benè facere. At de his distinctiùs in sequenti capite differemus.*

Oratio ad bonæ vitæ studium sectandum.

Bonum & malum, ignem & aquam, calum & infernum, mihi Domine Deus ante oculos statuisti, libertatemque dedisti eligendi: Tua me quæso semper gratia conseruet, & adiuuet; vt relictis malis, quæ recta sunt eligam; eamque constanter, quæ ad vitam ducit, viam ingrediar. Amen.

C A P. X X I V.

Quæ fugiēda mihi mala sunt, cane peius & angue?
Peccatum: Et quidquid peccato porrigit anam.

Noxiorum
omniū no-
centissimū
Peccatum.

o c à natura homo accepit, vt quidquid sibi noxium fore formidat, euter & oderit. Nocentissimum autem omnium est peccatum, quodque maximum homini inferat detrimentum: sicuti in 84. capite latius ostensuri sumus; vbi quid maximo damno sit inquiritur. At nunc quid sit peccatum, audiamus.

Tria pecca-
torum ge-
nera.
Originale,

Mortale,

Veniale.

Peccatum, teste D. Augustino, est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Tria sunt peccatorum genera. Primum, quod Originale vocamus, à primo generis humani parente transfusum, in conceptione nostra contrahimus, & in eo omnes nascimur. Ita tamen vt hinc Diuam virginem, Dei matrem, tāquam ab omni peccato præseruatam excipiamus; & sanctos quosdam, qui licet in Originali peccato concepti, in vtero tamen matris ab eo liberati, & sanctificati sunt; vt fuit Ieremias, Ioannes Baptista aliique. Alterum est Mortale, seu mortiferum peccatum; quod videlicet contra Dei seu proximi charitatem committitur; ita dictum, quod vitam spiritualem eripiat, ac mortem animæ peccanti inferat. Mors etenim ista à Deo Deique regno separat; & æterno eum supplicio dignum facit, qui illud perpetrarit. Tertium peccati genus est Veniale; quod quidem non contra Dei proximique charitatem fit, sed aliquomodo contra Dei voluntatem. Id ita vocatur, quod eius à Deo venia facilè impetretur, vt pote quod hominem Dei inimicum non efficit. Errant proinde, qui ob id quotidiana eiusmodi peccata dici arbitrantur, quod quotidie, quantumuis etiam grauiā sint, committantur; vt qui quotidie ebrii sunt, quotidie iram, inuidiam, & magnam iniustitiam exercent, lites ferunt, cedes moliantur; sed quotidiana Teutonice, venialia vocantur, quia sine his vix viuunt; iuxta illud Iacobi: *In multis offendimus omnes.* & illud Sapientis: *Septies in die cadit iustus, & resurgit.* Solent ista vohanti per acera pulueri comparari, quem haud facilè effugias, at excutias facilè.

Iacob 3.

Prover. 24.

Peccatum hoc mortem non infert anime; ideo nec mortale dicitur; sed spiritum obnubilat, virtutē impedit, & retardat; atque exercitium Christianæ religionis, salutisq. profectum remoratur. Sicut atomi & volantes puluisculi hominem non excecant quidem, sed obtutum impediunt, aciem hebetant oculorum, & tandem eò cæcitatatis adducunt; si non obstat, vt carissimum lumen amitatur: ita venialia peccata, quamplu-

Quæ fugienda mihi mala sunt, cane peius, et angue ?
 Peccatum : Et quidquid peccato porrigit Ansam.

Wekê id dat selsaem quaet ; dat onô so seer bebleet ?
 De sonde ; en alsukê saet , dat onô tot sonde trett.

Quel mal veus tu peindre, Qui soit tant à craindre, Plus que nuls tormens ?
 Peché : et en somme, Ce qui tire l'homme, Aux débordemens .

quamplurima etiam, licet mortale vnum nunquã constituant, ad mortale tamen tandem sui neglectu deducunt.

A Peccatum tam monstruosum quid, ad eò inane, tamq̃ue damnosum est, vt vix sciat, cui rei meritò debeat comparari. D. Iacobus Apostolus in Canonica sua Epistola, viam vtcunq̃ue nobis strauit, vt aliquam saltem peccati delineationem ob oculos statuamus, illud deuigare volentibus; dum sic ait: *Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò, cum consummatum fuerit, generat mortem.* suggestione enim diaboli, primum quasi peccati semen, praua ingesta cogitatione in animo, siue etiam mundi aut carnis tentatione concipitur; tum delectatione, quasi secundo ad peccatum gradu, fouetur, dum animo adlubescit; & demum proprio assensu, dum in peccatum voluntas allecta deliberatè consentit, perficitur. Ex hoc tum consensu, peccatum ipsum consummatum vitã æternã priuat, & illã quam ex Deo habebat homo; & insuper morti perpetuæ obnoxium facit.

B Possit etiam ista, super modo loquendi Apostoli, depingi peccati effigies; rudi saltem Minerua adumbrari, ne nullam eiusmodi habeant peccatorum amatores horroris ac fugæ occasionem. Arborem aridam imaginemur, cuius radicem serpens liuido dente demordeat; atque ita, succo in virus mutato, medullitibus infecta, mortem mortisque inuentorem diabolus proferat. ad eò mortifera, ac diabolica res est, si res dici debet, peccatum; talemq̃ue facit peccatorem. Qui in fructu igitur tam detestando tamq̃ue damnabili voluptatem capit; viderit num tam deplorandi fœtus mater esse desideret, tam infelix, ac miserabilis; quæ id pariat, quo sibi æternam à Deo diuisionem, ignemq̃ue inextinguibilem acquirat.

Dum igitur in confesso est, peccatum cane peius & angue fugiendum, excrandumq̃ue esse; sequitur, id omne quoque sedulò vitandum, quidquid ansam peccato porrigere noscitur: vt sunt occasiones omnes, præsertim temporis, loci, & personarum, quæ ad peccatũ viam muniunt, inuitant, ac quasi manu ducunt. Eiusmodi etiam sunt omnia illa, ex quibus hostis animarum diabolus, aut corrupta etiam carnis nostræ natura, primum fomitem tentationis ad peccatum arripiunt: sicuti etiam principium omnis sinistrae ad peccatum motionis cordi ac curæ esse debet, peccatum ipsum euitare cupientibus. Quemadmodum enim puer, cui præcipitur, caueat ne in igne, vel in aqua cadat, haud dubiè, satis non facit, si à lapsu solùm sibi cauendum existimat; idq̃ue tum primum, quãdo iam labat & nutat, casui proximus; E tunc enim sera nimis cura est: sed etiam ab omnibus periculis, & quæ ad lapsum inducunt, sibi debet prospicere: qualia sunt, iuxta ignem vel aquam ludere; ignem transilire, titiones ex foco arripere; per ripam litore siue crepidinè cursitare; flumina vel mare futili ac rimosa scapha

tanquam scirpea rate trajicere; noctis vnus glaciem percurrere, & sexcenta similia. Fallitur, certum est, quisquis sic cum puero cogitat, mihi peccatum prohibitum est; ne in adulterium, fornicationē, vel furtum, aliūdue quodcunque delictum incidā: ergo reliqua omnia, modò à lapsu mihi caueam, non est quod tantopere declinē. Quia si tunc tantum sibi à lapsu cauere cogitat, quādo iam ad illum propensus haret, & cadere incipit; stultè se in certū periculum mittit. Si enim præcipitia lubricitatem, fragilitatē, impulsionem, hoc est, periculum, immò vt verius dicam, lapsum ipsum, ante lapsum nō deuicit, quomodo sibi à lapsu, cum iā labitur, cauere poterit? Hęc est vafri illius colubri primæua nequitia; quā, quidquid ad lapsū inducit, incuriæ pallio tegit; & quanto magis ad miserorum ruinam properat, tātò minus, quicquid deterere à casu poterat, animaduerti permittit: facitque, vt nisi cum iam ruunt, periculum non videant. Hęc est etiam temeritatis nostræ iusta punitio, vt qui malum imminens præuidere nolimus, per ea, quę præcurrebant; præsens illud iam vitare nequeamus, licet in ipso lapsu horrore quodam concutiamur. Discant itaque leues illi adolescentes, & adolescentulæ, qui hoc tantum semper in animi sui custodia versant: Non licet id mihi; peccatum est: Nolo eò me deijcere, neque tam mei esse immemor; sic honoris iacturā facere; ita animæ meæ salutem parui pendere, vt hoc cōmittam: Nequaquam: fas non est: absit à me. Rectè id quidem; sed non satis ad cautelam: quia etiam his omnibus non obstantibus, quotidie videmus eiusmodi, ex mentis suæ specula, in profundum talium quoque peccatorum prolabi, quæ tam fixè sibi fugienda præsumserant; quia occasiones, prænuncios, præambula, & præludia, (si ludum, animæ perniciem vocare liceat, cum verè ipsis instar ludi sit) non euitarunt. Sunt enim liberiores intuitus, attactus, oscula, colloctio familiarior, pereūtis virginitatis, & iam iam moriturę principia, vt loquitur D. Hieronymus. Si quis enim tantum cogitet, cauendum mihi ne vulneratus occumbam, nēue inopinata me mors arripiat; & interim nec iacula, nec mille alia mortis spicula, etiam dum possit, euitat; sine dubio, stultus est, si tunc mortem fugere velit, quando iam stricto gladio hostis iugulo imminet, aut letale poculum influit.

Id autem est discriminis inter pericula huiusmodi corporis atque animæ, tempori præcauenda, quòd ad corporalia mala declināda præmonitore non sit opus, satis enim illa præuisa fugiuntur; in solis verò miseræ animæ periculis vt plurimum serò sapimus. Rectè itaque vtrumque præscribitur fugiendum; & peccatum; & quod peccandi ansam præbet.

Quoad peccatum ipsum, quàm illud sit homini Christiano abominandum, vel ex sola illa Senecæ sententia, notatu dignissima, colligi potest: Etiam si scirem Deos ignoscituros, & homines ignoraturos; ad-

huc, pro-

Vafrities
diaboli pe-
ricula te-
gentis.

Pereuntis
virginitatis
principia.

Hieron. in
vita S. Hi-
larionis.

Peccati
horror.
Seneca.

huc, propter peccati vilitatem, peccare dedignarer. Generosum verè, & omnibus Christi cultoribus dignum animum, sanctamque superbiam! adèd vt, tamen homo verè Christianus Gygis annulo potitur (cuius ille præsidio, pala intra palmum versa inuisibilis, vt Plato, Cicero, alijsque commemorant, & Regine vim intulit, & Regem trucidauit, Rexque ipse Lydiæ factus est) omnemque habeat mali perpetrandi licentiam cum impunitate coniunctam; nolit tamen (quod verè officij Christianæ Iustitiæ est) peruersum quidquam meditari.

Gygis annulus.
Plato lib. 2.
de Republ.
Cic. 3. Offic.

Quoad occasionis, & ansæ mali fugam, constat experientiâ magistrâ, quanti sit momenti, illam vel studiosè declinasse, vel oscitanter neglexisse. Vnde enim vulgatum illud, atque omnium ore tritum proverbium; *Occasio facit furem?* Multi siquidem nunquam furari in animum inducerent; sed, occasione oblata, furantur.

Occasio facit furem.

Quæritur, Aegyptus quare sit factus adulter?

In promptu causa est: desidiosus erat.

Ouid. lib. 8.
de Rem.
Aegyptus adulter.

Otium occasio lapsus ei fuit; aliis aliud: vtpote potus, satietas, incautus ad spectus, nimia familiaritas. Hinc prudentes parentes, ac superiores omnem suis subditis præscindunt peccandi occasionem. Eua quomodo in serpentis casses incidit? occasiones non vitauit, sed amauit periculum. Ita Dina per occasionem, stuprum passa est. Giezi Eli-sei famulus, per occasionem, avarus, fur, & sacrilegus euasit. Atque ita in ceteris. Vix vnquam musculus, auicula, vel pisciculus caperetur, nisi è muscipula, tendicula, & nassa escam peterent, & periculo per occasionem se exponerent. Sic ferè, de omni peccatorum lapsu, & captura.

Genes. 34.

4. Reg. 5.

Oratio pro peccatorum fuga.

Peccatum, ô Domine Iesu mors omnium est nostrum, & pernici-
cies, ideòque illud, tu qui vita es nostra, morte tua absorbuisti.
Da nobis gratiam, sic peccatum omne vitandi, vt etiam quidquid
in malum hoc inducit, valeamus declinare. Amen.

C A P. XXV.

Quis sese primus scelere incestavit iniquo?
Lucifer, aeterna Veri statione relictus.

Lucifer pri-
mum pec-
catum com-
misit: in ce-
lo.

LUCIFER supremus ille, ac splendidissimus angelorum, pri-
mus primum omnium peccatum procudit, qui alios com-
plures caelestes spiritus ad consensum pellexit, simulque se-
cum caelestis patriæ exsortes fecit.

Statim enim atque Deus, omnium conditor, caelestem hanc nobi-
lissimamque angelorum naturam creatat; Lucifer pulchritudinem,
nobilitatem, atque eximiam naturæ suæ dignitatem perpendens, sese-
que magnificè intuens quòd ceteris creaturis antecelleret; neque verò
agnoscens quam à Deo acceperat gratiam, neque media quibus ad
consummatam supernaturalemque beatitudinem pertingeret; efferrè
cœpit, & cupiditate fastuosa incitari, ad locum illum summum, &
Christi humanitati debitam excellentiam, propria sua virtute occu-
pandam; quæ in sacro eloquio Dextera Dei nuncupatur. Hocq. suum **B**
præsumtum votum affectatamque ambitionem aliis angelis indica-
uit; quasi diceret, (quod Spiritu sancto per Prophetam reuelante cog-
nouimus) *In caelum ascendam: supra astra Dei exaltabo solium meum: Simi-
lis ero Altissimo.* Et eodem momento, mox angeli boni ac sinceri ad
Deum se conuertentes, eiusque gratiam contemplantes, & ex fide,
Christi passionem prævidentes, cui à Deo sublimis ille locus, atque
officium Mediatoris iure consignaretur debereturque; prauum illud,
furtivum, ac sacrilegum cœptum, Luciferique ausum iniquissimum
detestati sunt, ei que restiterunt: eo que facto in bona illa ad Deum
conuersione confirmati, perfectique, Deo inconcussè adhærentes, ab
ipso pariter clara sui vultus visione, certaque aeternæ beatitudinis
fruitione donati sunt.

Isa. 14.

Mali verò angeli, hoc est, à Lucifero persuasi, & seducti; (ex singu-
lis, ut creditur, choris aliqui; simul fortè tertiam totiùs angelici exerci-
tus partem facientes) ad eius imitationem suæ quoque pulchritudinis
facti speculatores; ac supernaturalem, quæ eis adhuc deerat, beatitu-
dinem non attendentes; sed per naturalem propriam virtutem, Luci-
ferique vt mediatoris ope id præsumentes, ei que ob id consentientes,
conspirantes, & adhærentes, iusto omnium Dei iudicio, cum duce suo,
cælo sunt exturbati, & in infernum præcipitati. Iuxta illud Prophetæ:
Deo ita per ipsum loquente: *Dicis o Lucifer, Ascendam: Non ita, sed, C*
ad infernum detrahèris; in profundum lacus.

Isa. 14.

Porro Lucifero eiusque affeclis veluti pertinaciùs agentibus, ne-
que

Quis sese primus scelere incestavit iniquo?
Lucifer: æternâ Veri statione relicta .

Wie wasser voort so sot, die eerste sonde heeft ghedaen?
Lucifer: die in Godt, nocht Waerheit, en bleef staen.

Scoit on la matrice, D'ou vient la malice, Du premier peché?
C'est l'orgueil damnable, De ce miserable, Du Ciel trebuché .

que illico cedentibus, sanctus Michael archangelus, sanctus Gabriel, sanctus Raphael, & tota fidorum spirituum potentia se rebellibus opponentes, eos cælestibus sedibus excgerunt. Idque est quod Christus innuebat: *Videbam satanam sicut fulgur de calo cadentem.* Causamque Luc. 10. ruinæ tam infandæ satis apertè designauit cum aliàs diceret: *Homicida* Ioan. 8. *erat ab initio: Et in Veritate non stetit.* Sese etenim, & quotquot eius venenum hauserunt, Deumque ipsum, quantum in se fuit, spiritali quodam modo interneconi dedit. Id quoque erat, quod D. Ioannes in admiranda sua Apocalypsi conspexit: *Visum est aliud signum in calo: Apoc. 12.* *Et ecce Draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem. Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cali. Postea addit. Et factum est praliū magnum in calo. Michael & angeli eius praliabantur cum dracōne. Et draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt: neque locus inuentus est eorum amplius in calo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas; qui seducit vniuersum orbem. Et proiectus est in terram: & angeli eius cum eo missi sunt.*

Hæc est prima illa atque damnabilis peccati perpetratio; & Luciferi tanquam tantæ temeritatis auctoris, omnisque adhærentium cæteruæ de calo deiectio: à qua mox in gehennæ ignem, non quidem ab æterno, sed ex tempore, tum sibi suisque ministris præparatum, demersi sunt.

Ex eo tempore spiritus illi nequam, qui Dei permisso in caliginoso Diaboli ad hoc aère pendentes in electorum exercitium relictī sunt, infirmum exercitium genus humanum quasi ingenito odio mille artibus ad peccatum tenere, & illicere cœperunt: tum extrinsecus mala suggerendo, tum infirmitate domestica, ac propriæ imbecillitatis in malum procliuitate, in nostram ipsorum perniciem abutendo. hominum hic relictī.

Post primum itaque peccatum à Lucifero eiusque consortibus in D calo commissum, etiam paulo post in terris, per primos parentes, instigante diabolo, malum est perpetratum. Ex quo sequitur, si primum peccatum in calo ab angelis; secundum in Paradiso à protoplastis in iustitia originali conditis factum est: quanto studio, nos Secundum peccati in Paradiso commissum est. fragiles, longævitate deprauati, tot infirmitatibus ærumnisque circumuenti, ac repleti; tot insidiis, tantis machinis, tam atrociter affidueque impugnati; in loco tam lubrico, tenebroso, totque periculis exposito, peccata, & quidquid ad peccatum potest inducere, vitare debeamus.

Dignum obseruatu, ac summopere admirandum, quam subtiliter Tentatio- hominibus peccata subrepant, occasionibus præsertim cuniculos nis vehemētissimæ agentibus. Ut nec sanctitas, neque potentia, neque sapientia tutum mentis immunemque ab eorum reddant insidiis. Nec enim David, vir secundum cor Dei; nec Samson, hostium terror, leonum domitor; neque:

que orbis miraculum, sapiens Salomon, peccati machinamenta se suspecta habuere, vt non succumberent. Quid nos, neque sancti, neque fortes, neque sapientes, præsumemus? Quid, vbi, vel quando non verebimur?

Deinde, quemadmodum primum peccatum in cælesti (vt dictum est) & primum in terrestri paradiso commissum, ex superbia vt malo quodam fonte manauit; ita ferè semper superbix stimulis homo agitur, quando ad peccatum laceffitur. Illa siquidem se omnibus certo modo peccatis miscet, aliquando planè euidenterque, aliquando verò perobscurè, & quasi in recessu quodam se occultans. At sceleratæ huius impugnationis, per gloriæ propriæ appetentiam, qua & diabolus primum ictus (Ero, inquit, similis Altissimo) & generis nostri parentes, quasi in prima stantes acie prostrauit, ingesto eodem profus telo (Eritis sicut Dij) & quotidie adhuc ex eadem pharetra tela depromens nos incessit, exempla aliquot proferamus.

Gloriæ cupiditas causa peccati.

Cùm frater Leonardus cogitationum suarum talium stimulis tacitè impeteretur; circumuentus fuisset, nisi maturè qui eum eriperet inuenisset. Beatum namque Franciscum a sella insidentem ipse pedes comitatus mente voluere cœpit, quanto ante illum quondam ierit generis nobilitate, potentiaque sæculari. Franciscus spiritu sancto edoctus, vt intellexit gliscentem in præcordiis comitis tumorem, statim desiliens, a sellam se illi cedere dixit, seque potiùs pedibus iter facturum, eò quòd obscuriore loco natus esset. Agnouit frater ille insolentis cogitatus culpam sat apertè obijci: & miratus deprehendi potuisse, ad pedes eius prouoluitur supplex: pertesumque peccati cautiùs deinceps humilitatis propositum seruaturum promisit.

Psal. 73.
Nephorus
li. 10. ca. 37.
Iulianus apostatae arrogantia.

Verùm quantis lacrymarum, penè dixerim, fluminibus deplorandi sunt illi, qui hoc æstro perciti, medicam non admittunt manum! sed cum aculeo diabolico simul hauserunt venenum, quo pestis illa tumido se per animo confota magis ac magis inualefcit: iuxta illud Propheticum: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Iulianus apostata cùm lethali vulnere, incerto auctore telo diuinitus directo percussus, in Perside ad fluminis ripam iacèret, tamen se ob spretam Christi Religionem mori in extremo vitæ tempore ipse confiteretur, seque à Nazareno victum agnosceret; consilio tamen cum sacerdotibus sacri legis inito, se clàm in fluuium præcipitare voluit, vt diuinitus raptus videretur. En primæuam, quam dixi, incensam superbix cupiditatem. Sed cum auctore diabolo in profundum inferni demersus est.

Ælianus lib. 12. de var. hist.
Menecratis medici vanitas.

Menecrates medicus, cùm morbos quosdam desperatos, ac parum curabiles sua arte sanasset, ipse morbo insanabili (de quo ago) cœpit laborare; Iouem Deorum summum scipsum appellans. Vnde cùm ad Philippum Macedonum regem scripisset, tali vsus est exordio: Phi-

lippo

lippo Menecrates Iupiter salutem. Ad ea cùm respondisset Philippus, in hunc modum orsus est epistolam : Philippus Menecrati sanitatem. Significauit autem latenter, hominem non esse sanę mentis, qui se Deum esse fingeret.

Quid de Herodis quoque insana glorię cupiditate dicemus ? titillationem Luciferi se & sensisse & fouisse factò testatus est. *Statuto namque die vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad populum. Populus autem acclamabat : Dei voces, & non hominis. Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo : & confusus à vermibus exspirauit.* De Antiocho quoque nimium insolescente superbiã, idem ferè legimus. *Qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines instatera appendere, humiliatus ad terram, scaturientibus è corpore vermibus, nec propriũ ferens factorem, sic moriens dixit : Iustum est, subditum esse Deo : & mortalem non paria Deo sentire.* Facilius igitur peccatum peccatiq̃ue occasiones tempestiuè vitare, quàm Dei manus effugere : & præsertim ferream illam & longam æternę damnationis virgam.

Herodis
affectatio.
Act. 12.

2. Mach. 9.
Antiochi
presumptio.

Oratio contra superbię ambitionisq̃ vitium.

Admirabile & iustum iudicium tuum, Deus, super Lucifero eiusq̃ sequacibus manifestè monstratum est : Corda nostra, quesumus, ab omni præsumtionis incentiuo defende, ut tibi humiliter seruientes, constanter etiam adharere mereamur.
Amen.

CAP. XXVI.

Crimina cur censes quædam capitalia dici?
Cætera Lernæa velut hinc ceruice resultant.

Deut. 7.

Septem
peccata
capitalia.

VE M A D M O D V M septem erant in veteris Testamenti A tempore Gentes & Regna, quæ filiis Israel ingressum in P^{ro}missionis terram prohibere conabantur: ita sunt se- B ptem præcipua peccatorum genera, quæ filios Dei ab introitu in promissam terram viuientium, hoc est, Regnum cælorum, ar- cêre contendunt. Et sicut opus erat, robur illarum gentium armata manu contere, & ita debellatis illis, tranquillè, terram lacte ac melle manantem possidere: sic necesse est, septem hæc capitalia regna, saluti nostræ repugnantia, fortiter pugnando deuincere; & ita in supernæ patriæ, omni suauitate atque vbertate abundantis, requiem introire.

Math. 11

Regnum enim calorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Ad hoc autem, obseruandum illud aduersus hæc vitia est, quod erga Gentes illas Do-

Deut. 7.

minus obseruari populo suo præcipiebat. *Percutis eas, vsque ad inter- necionem: non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neque sociabis cum eis coniugiâ. Quin potius hæc facietis eis: Altas eorum subuertite, & confringite st. tuas, lucosq; succidite, & sculptilia comburite. Quia populus sanctus es Domino Deo tuo.* Quid aliud tanta hac seueritate clemens Dominus; qui & inimicos diligi vult, significare intendit, quàm vt nullum nobis cum capitalibus istis inimicis, peccatis inquam, esset commercium? Ne forte cogitaremus, simul hæc duo posse consistere: & Domino seruire, & Mammonæ; vitia ac virtutes colere. Vsq; ad internecionem tam praua est exterminanda generatio: habet enim quodque horum capitalium vitiorum (quod liquet è Catechismo) stirpem suam, pestilentemque genealogiam. Habet Superbia suas filias, & suas habet Auaritia, & ita de reliquis: vt & virtutes primariæ his septem oppositæ suas habent profapias. *Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam ipsius accipies filio tuo,* inquit ibidem Dominus: *quia seducet filiam tuam, ne sequatur me, & vt magis seruiat dijs alienis.*

Ne autem animum in superandis prauis istis peccatorum quasi nationibus, præ numero & potentia earum, respondeamus, audi quælo, quid solatij contra hoc suis dederit Dominus: *Si dixeris in corde tuo; plures sunt gentes istæ, quàm ego; quomodo potero delere eas? Noli metuere: sed recordare, quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni. Non timebis eos, quia Dominus tuus in medio tui est, Deus magnus, & terribilis: in se consumet nationes has.* Audite D. Bernardum regum horum hostilium proteritiam formidantem, & opem diuinam inuocâtem. Veni Domine Iesu, aufer scandala

Bernard.
Homil. 4.
super Mis-
sæ est.

Crimina cur censes quædam Capitalia dici?
Cetera Lernæâ velut hinc ceruice resultant.

Waerom werden die seuen Hooffsonden soo ghenomt?
Want sy den oorspronck gheuen, daer dander quaet uyt comt.

D'où vient que les crimes, Tirés des abîmes, Sont dits Capitaux?
De ce que leur teste, Produit et reiette, Mille et mille maux.

scandala de regno tuo, quod est anima mea; vt regnes tu, qui debes, in ea. Venit enim auaritia, & vindicat in me sibi sedem. Insuperbia cupit dominari mihi. Superbia vult mihi esse Rex. Luxuria dicit, Ego regnabo. Ambitio, Detractio, Inuidia, & Iracundia, certant in me ipso, de me ipso, cuius ego potissimum esse videar. Solatij itaque magni loco est, quod Deus in medio nostri est, quando bonam conscientiam habere conamur. Et quod additur: *Ipse consumet nationes has, in conspectu tuo paulatim, atque per partes.* Magnæ est prudentiæ hostem suum paulatim comminuere: vitia sensim in nobis expugnare.

Vitia in nobis regnum assecant.

- C Septem hæc capitalia peccata, septem illa capita sunt draconis illius *Apoc. 12.* rufi; quem Ioannes in sua Apocalypsi descripsit, vt capite superiori, Luciferi causa, protulimus. Suntque septem illa daemonia, ad peccatum nos pellicientia, quæ in peccatorum multitudine è Maria Magdalenâ eieccta fuerunt. Quæ dum vacuam animæ nostræ domum inhabitatum veniunt; faciunt posteriora peiora prioribus: nisi per inhabitantem Spiritum sanctum, qui est dulcis hospes animæ, & per
- D verum virtutum ornatum spiritus ille nequam & serpens versipellis excludatur.

Marci 16.

Luc. 11.

Varia septena præsidia contra septem vitia capitalia.

Contra capitalia, habemus in præsidium virtutes septem oppositas; vitæ cuique facile est, virtutem suam cuique vitio opponere. Superbia Humilitatem, &c. Septem quoque dona Spiritus sancti, nobis in bello tam acri consilium, robur, & arma suppeditantia. Et præ omnibus viuifica septem Christi Sacramenta, quæ certam nobis victoriam præstent: in septem cornibus Agni manifestata Ioanni: & in septem tuis præsignata.

Capitalia hæc septem peccata vocantur, non quod semper mortalia sint; quia leuis inanis gloria, leuis animi ad iram commotio, &c. venialia sunt tantum: sed sic vocantur; quod sint veluti fontes, vel capita reliquorum: è quibus reliqua omnia vbertim, abundanterque featurunt.

Oratio contra septem peccata Capitalia.

O Iesu, vere Iosue, per desertum mundi huius nos ad terram cælorum promissam ducis, vbi omnis boni est abundantia; sed à septem peccatis capitalibus magnum patimur impedimentum: In adiutorium nostrum intende, quesumus; vt illis superatis, eo valeamus peruenire, vbi pax vera, & requies est æterna. Amen.

CAP. XXVII.

Cur ais in Sanctum commissa piacula Pneuma?
Numinis aduersa bonitati fronte quòd obstant.

Peccata in
Spirum
sanctū sex.

Quantum sit sex peccatorum in Spiritum sanctum commissorū peruersitas, quæque nominis ratio, clariùs intel- ligamus; donorum ac fructuum S. Spiritus benignitatem, munificentiam atque vtilitatem paucis antè in memoriam reuocemus: tunc enim manifestiùs videbitur quantæ sit indignitatis, tam pium ac bonum Dominum, tam liberalem benefactorem, non solum offendere, sed etiam contemnere & impugnare; quando eius clementiam, dulcedinem, ac largitatem attenderimus.

Isaie 11.
Septem
dona Spi-
ritus sancti.

Sunt in primis septem præclara Spiritus sancti dona, quæ à Pro- pheta Isaia recensita, Christo attribuuntur eorundem largitori. Super Christum requieuerunt, & ab ipso, ceu fonte omnis gratiæ, in alios, quibus suum elargitur spiritum, deriuantur. Sunt autem: *Donum Sapientia, donum Intellectus, Consilij, Scientia, Fortitudinis, Pietatis, ac Timoris Domini.* His donis, tanquam oleo gratiæ Christianus delibutus, adiuuatur, ad alacriùs, faciliùs, cumque interno animi gustu virtutes omnes exercendas, & ad promptiùs mandatorum viam percurrèdam: sicut currum videmus benè inunctum, fortibus equis tractum; omni- que aditum adminiculo, celeriùs rapi: & nauem velociùs mare peruolare, si benè vncta, prospero vento, & prudenti sit prædita gubernatore. Cum alioqui & currus stridère, sub onere, & gemere præ molestia quasi audiatur, ac præ difficultate murmurare, subsidere, figi: ac nauis vel huc illuc deflectere, impingere; vel, quod peius est, fatiscere, ac naufragium pati videatur. ita hominis vita, si sancti Spiritus gratia ac donis, ipsoque demum rectore destituatur. *Sed vos* (inquit Ioannes) *unctionem habetis à sancto.*

1. Ioan 1.
Duodecim
fructus
Spiritus
sancti.
Rom. 8.
Gal. 5.

Sunt præter hæc etiam fructus eiusdem S. Spiritus mirifici, qui præcipui duodecim numerari solent; vt à D. Paulo censentur: *Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Mansuetudo, Fides, Modestia, Continèntia, Castitas.* Idcirco hi fructus Spiritus sancti appellântur, quòd vbi ille est, hæc & eiusmodi operatur, ac producit; sicut arbor fructus suos facit, ex quibus etiam dignoscitur. Sic & malignus spiritus fructus malos ex carne, ceu mala arbore progignit, qui valdè amari, & noxij sunt, mortem gustantibus adferentes. At fructus Spiritus sancti, spiritus boni, recti, ac principalis, dulces, boni, ac viuifici sunt; in omni opere bono dulcedinem suam ostendentes.

Tanta igitur benignissimi Numinis perspecta benignitate, & in nos muni-

Cur ais in sanctum commissa piacula Pneuma?
 Numinis aduersa bonitati fronte quod obstant.

Wat sijn sonden ghedaen, teghen Godt Heylich Gheest?
 Alsulke die weerstaen, Godts goetheyt aldermeeft.

Quand dict'on se faire, Qu'un peché contraire / Soit au Saint Esprit?
 Lors qu'on contremine, La bonte Diuine, Contre elle despit.

munificentia ac bonitate, en quàm indigna, ac omnibus modis detestanda illorum vesania est, qui non iam ex ignorantia, aut infirmitate, sed ex mera malitia tam bonũ offendũ Dominum. Quid dico, offendunt qui bonitatem eius excludunt, repudiant; eiũque, quod est caput, quasi aperto Marte refragantur ac resistunt, ne ex vitiorum cœno eximantur, néve facti meliores, cœlo tandem inferantur. Hoc est contra Spiritum sanctum peccare: hoc est oblatam Dei munificentiam & gratiam contemptim abiicere: hoc est, iuxta Christi verbum, peccare in-
Matth. 12.
 expiabiliter, vt nec in hoc, nec in futuro sæculo remittatur. Non quod vllum sit peccatum, cuius sit in hac vita desperanda remissio, modò pœniteat reum facti, rogetque veniam vt oportet, qui illud commisit; sed quod difficulter ad remissionem veniatur, cum gratiæ condonare volentis obstititur. Quidam ita morbi incurabiles vocantur; non absolutè, sed propter curationis difficultatem, & raritatem; præsertim, si medicorum consiliis & conatibus resistatur.

Hac enim lege (vt egregiè P. Canisius in suo Catechismo) nobiscũ *P. Petrus*
 agit Deus, vt nec gratiam in terris, neque gloriam in cælis tribuat aliis, *Canisius.*
 quàm qui peccatum detestantur agnitum, & præter id, bonum sibi proponunt, rectumque eligunt vitæ institutum. Ceterum in hisce peccatis desunt hæc duo, & insuper id abiicitur, quo Spiritus sanctus, pro sua gratia, hominem à peccando solet reuocare. Hinc aut nunquam, aut rarò in gratiam cum Deo redeunt, qui sic peccant.

Nominatim autem in Spiritum sanctum peccare tales dicuntur, quia gratia & bonitas Spiritui sancto specialiter, ceu fonti bonorum attribuuntur; sicut potentia Patri, & sapientia Filio. Hinc qui in Patris potentiam peccant, per infirmitatem peccare dicuntur: qui in Filium, per ignorantiam. At in Spiritum sanctum peccant, qui ex malitia. Petrus ex infirmitate, contra Patrem: Saulus ex ignorantia, in Filium: at ex malignitate, in Spiritum sanctum peccarunt Pharisei, Iudas, aliique.

Oratio pro Spiritus sancti gratia obtinenda.

Effunde super nos, clementissime Domine, Spiritum tuum sanctum, vt nunquam eius immense bonitatis gratiam offendamus: sed multiplicibus eius donis aucti & collustrati, videamus quæ agenda sunt, atque eadem alacriter adimpleamus. Amen.

CAP. XXVIII.

Quis de inens alieno accersit crimine culpam?
Peccanti accedens auctor fautorque malorum.

Peccata
aliena no-
uem.

ERITÒ aliena quædam peccata vocantur, cùm tamen verè sint propria: quia licet aliorum manibus operaque perficiantur, nobis tamen etiam imputantur, nostrasque conscientias damnationis coram Deo reas constituunt; quòd cum iis qui illa committunt, in aliquo, ad peccata ea concurrimus, eis-que communicamus. Hoc est, quod dicit Apostolus: *Ne communicaveris peccatis alienis.* quodque Psalmista Deum orat: *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.* Nouem ista modis præcipuè committuntur: Consilio, Iussione, Consensu, Irritatione, Laudatione seu Adulatione, Reticentia culpæ alienæ, Conniuentia vel Indulgentia, Participazione, ac praua Defensione.

1. Timot. 5.
Psal. 18.

Puerilis
excusatio.

Dolendum, tam frequens & commune hoc esse multis malum, & à tam paucis æstimari, immò ne quidem animaduerti: cùm omnes hoc prætextu in peccatorum istorum cæno & liberè volutentur, & securè permaneant, quòd dicant tantùm, vel etiam solùm cogitent: Ego non feci. Hoc puerorum est, quando confodales se inuicem pugnīs, saxīs, A vel etiam cultellis impetiuerunt; aliis interim consilium, atq. animum B dantibus, laudantibus ferociore, aut saltem neque impediētibz cùm possent, neque deferentibus ad eos, quorum esset ex officio tales insolentias castigare: solent tunc tales incentores, & multis aliis modis in malū hoc concurrentes, se purgare, ac dicere: Ego non feci. Stultum est, neque culpam excusat. Alius peccatum fecit, & tu peccato illius communicando, etiam peccatum contraxisti. Vtinam non etiam C adulti, ac parentes eiusmodi reperiantur, qui ita excæcati sunt, vt videant pueros peccantes, & non prohibeant, nec castigent, quin potius adulentur, & applaudant nequitias suorum. Qui potest & debet malum impedire; peccat, si non facit.

Furum su-
cus.

Solent & fures sese excusare; furtumq. in quod concurrunt, regere; D dum qui abstulit, dicit, Non habeo; qui verò habet, Ego non abstuli; qui excubias egit, vel alio modo iuuit; Ego non sum furatus. Ita histicis mundus plenus est; & nemo considerat, quòd se ipsum palpet, & decipiat: cui nexui & receptatores furum, & furorum coemptores sunt impliciti. Et ita de omnibus alienorum peccatorum speciebus. Sic Pharisei se incontaminatos custodiebant, vt putabāt: ita & Pilatus lauabat manus, dicēs: Innocens ego sum: Et milites iussa dominorum exquebantur; ita nemo fecit; & interim omnes in culpa sunt. Sed qui eum

Quis demens Alieno accersit crimine culpam?
Peccanti accedens autor, fautorue malorum.

Wie ist, die hem misgaet, int sturck van vreemde sonden?
Sie in eend anderò quaet, oock weidot besmet gheuonden.

Quand suis-je coupable, Du crime execrable, Comis par autrui?
Lors que tu le porte, Ou en quelque sorte, Tu consens a luy.

eum tradidit, Iudas & concilium impiorum, maius peccatum habebat: neque tamen Pilatus, neque milites innoxij.

Adagium Belgicum est, etiam aliis vsitatum; Tantum facit qui pedem tenet, quàm qui vitulum excoriat; vel etiam iugulat. Sicut & Saulus non minùs S. Stephanum lapidauit, qui omnium vestes custodiendo, omnium etiã manibus cooperabatur; quàm qui factio ipso in eum torquebant lapides. Nemo igitur sibi nimium hoc velamento blandiatur, quo se modo mundus fallit; quòd immunem se à noxa existimet, quia ipse opere malum hoc non perpetravit. Cùm hoc notatu dignum sit in alienis hisce sceleribus, quòd qui peccatũ fecit, culpæ reus est sine dubio; & qui aliquo horum nouem modorum illi peccato communicat, eidem obnoxius est culpæ, neque minor propterea est noxa, quòd eadem vtrumque, & plures simul contamineat: sicut è contrà dicimus, vna fidelia duos dealbari parietes; ita multi eadem picè contaminantur. Vnde etiam fit, vt quando peccati talis occasione, restitutio aliqua facienda est, æquè qui communicat malo, atque qui malũ commisit obstringatur: quoad damnum illud, quod, nisi ipse concurrisset in alienum peccatum, non fuisset illatum.

Vnde etiam constat. omnes illos vt dicitur sine hospite computare, qui peccata sua, vt debita sic contracta, et tenuant. Rectè autem ac prudenter facit, quicumq. nõ ita aliena hæc tenet vt ea ignoret, incautusq. in illa quotidie impingat: verùm à quo ita sunt aliena, vt nullam cū eis ineat familiaritatem; sed quasi in extremas mundi oras relegata refugiat, & à se ableget. Hoc tanto rectiùs, quanto maiori à Deo improprio confunduntur, quibus dicitur, in vno, omnium nomine: *Si villes furem, currebas cum eo: & cùm adulteris portionem tuam ponebas.* Quàm execranda pestis illa inter Christianos, eorum, qui vt in compositiunculis & comessatiunculis portionem aliquantulam non dico conferant, sed accipiant, perditissimas obeunt functiones; adulteriis, scortationibus, & stupris subseruientes, de quibus Propheta: *Posuerunt puerum in prostibulum, & puellam vendiderunt pro vino, vt biberent.* Alieni non sunt in criminibus, neque in tormentis futuri sunt alieni.

Saulus vestimenta tenens. Act. 7.

Restitutio in peccato alieno.

Psal. 49.

Ioel 36

Oratio contra peccata aliena.

Purissime ac sanctissime Domine Iesu, qui peccatorum nostrorum maculas in te suscepisti, tuoque eas sanguine eluisti: conscientias nostras, quas sumus, ab omni occulta delictorum coinquinatione & alienorum peccatorum communicatione conserua, vt tibi tanto meliùs placere & seruire possimus, quanto ab his fuerimus alieniores. Amen.

CAP. XXIIX.

Crimina quid, quorū ferit altū Clamor Olympū?
Ocyus vltices deponunt Numinis iras.

Peccata
clamantia
quatuor.

VIA in sacra Scriptura voluminibus reperitur, esse peccata quaedam adeo atrocita, tamque manifesta improbitatis, vt diuinam iram & vltionem insigniter iis, à quibus committuntur, accersant, hinc illa clamantia in cælum nominantur. Clamor autem ille non est aliud, quam enormis eorum grauitas intuitu Dei, & intoleranda inhumanitas intuitu proximi. Clamant hæc peccata per se, ratione suæmet indignitatis; & ratione iniuriæ in proximum illatæ: clamore eorum ita oppressorum, quando præsertim apud humanos iudices non exauditi, neque defensi, ad supremum iudicem Deum confugiunt; eique suos gemitus, lacrymas, & suspiria repræsentant.

Duplex
causa cla-
moris.

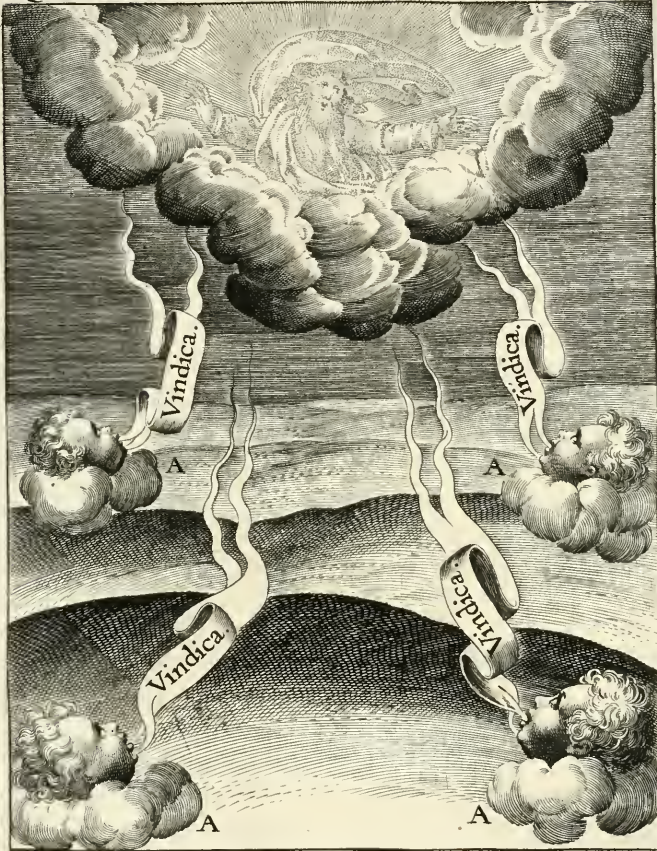
Quatuor eiusmodi è sacra Scriptura numerantur: Homicidium voluntarium: Peccatum Sodomiticum: Oppressio pauperum: & Merces operariorum defraudata. Quanti horroris sit, quantæque immanitatis, audere aliquod horum perpetrare; qualis, quantumque sit eorum clamor, in cælum ascendens, quamque terribiles pro his plagæ merito timendæ sint; sigillatim exemplis, è sacra pagina prolatis, ad oculum patebit capite proximè sequenti.

Dei prouidentia contra horrorem clamantium peccatorum.

Nescio vtrum magis mirandum sit; an, reperiri posse homines adeo extra omnem Dei timorem, atque humanæ rationis vsum positos, qui tam execranda audeant attentare; an verò, Deum tali, hac in vesania, vti voluisse prouidentia, vt scelera hæc, quodam quasi clamore, ad thronum eius, atque aures accessum haberent; quibus alioqui oppressi inopes, & omni ope destituti, succumberent. Plusquam ferina siquidem est quorundam in proximos suos ac fratres crudelitas; quando, vt sibi videtur, ex voto ipsorum gliscit impietas; videntque impunè se fraudem facere posse, si lubeat, nemine existente, qui vel prohibeat, vel vlciscatur. At benè est, dum, Deo ita prouidente, clamando & implorando, saltem à Deo impetrari potest auxilium.

Aures Dei apertæ semper & intentæ sunt ad hunc clamorem miserorum, ad se præ necessitate confugientium: quantoque moratur diutiùs, tanto fortius ferit dum venit. quemadmodum enim in arcu, diutiùs quidè moratur sagitta, quo profundius artrahitur; sed tum etiam acriùs emittitur: ita ira Dei, qua arcum suum tendit & parat; grauiùs læuit, quo diutiùs dilata fuerit.

Ita habemus in sacra Scriptura de oppressione filiorum Israel in Ægypto;

Crimina quid quorum ferit altum Clamor Olympum?
Ocyus vltrices deposcunt Numinis iras .

Sexht onó vor, wat de vier Zoepende sonden maken .
Sóddó toorey, aldó een vier, werken, en roepen Wraaken .

Que fait vne offence / Qui crie vengeance / Au plus haut des Cieux?
Que la dextre rouge / De Dieu plustost bouge / Pour lancer ses feux.

Ægypto: Ingemiscetes filij Israel, propter opera, vociferati sunt: ascenditq; clamor eorum ad Deum, ab operibus: & audiuit gemitum eorum. Miramur interdum vnde plagæ, tribulationes, afflictionesq; inexpectatæ nobis superueniant; tanquam imber inopinato ingruens, & instar ruentis tempestatis, tum quando quis in particulari percellitur, tum etiam quando ciuitates, aut integræ etiam regiones, & regna vastantur: & non cogitamus Deum hæc immittere, longæ quidem tolerantia suæ pertæsum, nostræ verò malitiæ semper in peius proficiētis memorem; quiq; vocem gemituum, & clamores oppressorum exaudit tandem: dum nos interim furdum egimus; auresq; ad preces pauperum obturauimus; & oculos auertimus ab ipsorum lacrymis, & miseria. Hoc ipse satis innuit, dum per fidelem suum Prophetam sic dicit: Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exsurgam, dicit Dominus.

Quàm grauius eorum ferientur aures, qui ad eiulatum pauperum & afflictorum non magis mouentur, quàm si brutum animal vociferetur. Horum crudelium dux & patronus meritò Perillus ille confinetur, qui Phalaridi placere volens, bouem ei æneum confecit, in quo cum dirè vrerentur inclusi, clamor eorum bouis mugitum referebat, non lamentabilem hominis vocem, misericordiam atque opem suppliciter implorantis. At scilicet dignam omnes hi mercedem cum illo accepturi, nisi ante diem iræ & mortis suæ emollescant, conuertanturq;: vt sicut ille tauro suo primus iniectus fuit; ita ipsi propria suæ immanitatis condignas citra misericordiam luant pœnas.

*Valerius
Max. lib. 9.
cap. 2.
Perilli in-
humanitas.*

Oratio contra 4. peccata in cælum clamantia.

Vox orationum nostrarum ascendat ad te, Domine, per medios omnium delictorum nostrorum clamores: neque quid peccata nostra loquantur & postulent, sed quid miseriam nostram tuamq; immensam deceat benignitatem, attende. Amen.

CAP. XXX.

Quis sese hic clamor cælo illætabilis effert?
Flagitium, execrandū oculis Diuinūq; hominumq;.

Clamor
peccatorū
vehemens.

VAM intolerandam necesse est istorum esse facinorum malitiam, quæ de se clamorem quandam illætabilem expromere censetur, quo diuinam iustitiam ac vindictam implorent, vt quibus condigna in mundo non reperiatur puniatio! Vt meritò forsitan metui possit, propterea precum nostrarum vocem ad Dei aures non penetrare, accessu arceri, vel quoquo modo non exaudiri; quòd tam vehemens sit peccatorum istiusmodi, hodie inter mortales grassantium, vociferatio; vt aures Dei præoccupet, & exilem orationum nostrarum sonum obrundat, & superet. Hoc est, quod in persona omnium id agnoscentium, & deplorantium, aperte fatetur Isaias: *Iniquitates vestra diuiserunt inter vos, & Deum vestrum: & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. Et postea clariùs: Multiplicatæ sunt iniquitates nostra coram te, & peccata nostra responderunt nobis. Conuersum est retrorsum iudicium: & iustitia longè stetit: quia corrui in platea veritas, & aq̄itas non potuit ingredi. Et vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius. Ecce peccata præoccupant oculos, aures, totamq; Domini faciem: & si velint nostræ supplicationes accedere, peccata respondent nobis: quid hîc agit? Nihil hîc vobis nobiscum commune: quid nobis cum vestris clamoribus? clamamus nos fortius, quàm omnes vestra postulationes: Recedite. Immo diuidunt inter nos & Deum nostrum, maceriam quasi-ex se intermediam construentes. Hinc istæ lacrymæ, miseris hisce temporibus, quibus Respublica Christiana, tantis impensis, tot annorum bellis, tam longa precum continuatione, nequit in pedes assurgere: sed quoties vtcunque alleuari videtur, toties iterum ferè fœdiùs relabitur. Huic autem malo satis magno, hoc accedit deterius, quod sicut parum & à paucis admodum animaduertitur, & per parum emendationis apparet; ita metuendum est vel nouum semper à Deo parari flagellum, priùs quàm vetus attritum consumptumq; sit; vel (quod Deus auertat) Regionem Religionem priuandam. At nunc, vt præcedenti capite promisimus, quodq; præsens exigit tractatus, singula Clamantia scelera exemplis sacra Scripturæ ex ordine collustremus.*

Genes. 4.
Homicidium voluntarium.

I.

Quoad primum, horrendam sanguinis Abel vociferationem testatam habemus: postquam enim Cain aduersus eum consurrexit, eumque interfecit; ait Dominus ad Cain: *Vbi est Abel frater tuus? Quis fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terrâ. Nunc igitur, maledictus*

eris

Quis sese hic Clamor caelo illelabilis effert?
Flagitium execrandū oculis Diuumq; hominumq;.

Welke is dat groot misbaer, en roep, van sulke beslaghen?
De boosheit groot, en swaer onrecht; niet onj verdughen.

Que fait, ie vous prie, Le peche qui crie? A il sentiment?
Il cri par nature, Lors que son ordure, Put enormement.

eris super terram; quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui, de manu tua. Ecce peccatum præ sui horrore & immanitate, quasi à Deo remotissimum, & incognitum; præ clamoris tamen vehementia ad aures Dei peruenit.

B Secundi exemplum habes, in verbis Domini, ad Abraham; dum ipsi tres apparuerunt, & vnum adorauit, vnumque allocutus est. Dixit itaque Dominus: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus est: & peccatum eorum aggravatum est nimis.* En (vt in primo) clamorem; quem punitio quoque subsequuta est: quia pluit Dominus super quinque ciuitates, hoc flagrantis flagitio, sulphur, & ignem.

Genes. 18.
Sodomiti-
cum pec-
catum.

II.

C Tertium in Exodo per Dominum expressum legimus, dum ait: *Vi-
dua & pupillo non nocebitis.* sub quibus omnes inopes & miseri comprehenduntur, alieno indigentes auxilio, miserandi que, non opprimendi. Si læseris eos, vociferabuntur ad me: & ego audiam clamorem eorum: & indignabitur furor meus. Et hic peccati elucet immanitas, & clamor, & vltio diuina.

Exod. 22.
Pauperum
oppressio.

III.

D Quartum in Deuteronomio ante oculos statuitur, & dicitur Iacobus in sua epistola distinctè redarguit. Sic dicit Dominus: *Non negabis mercedem indigentis; sed eadem die reddes ei pretium laboris sui, ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum; & reputetur tibi in peccatum.* D. autem Iacobus hoc pacto inuehitur in tales. *Ecce, merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.*

Deut. 24.
Mercedis
detentio.

IIII.

Iacobi 5.

O quanto consultius est, opera misericordiæ in proximum exerce-
re, quæ nõ iram, sed misericordiã in die iræ à Dño implorent, & impet-
rēt! Heu quàm dedecet ista immanitas Christianos; quæ & apud Gen-
tiles semper fuit detestabilis! Superauit auorũ memoria ceteros mor-
tales sãuitia Tamberlanus, Scytharũ rex: qui rogatus aliquando, quid
tantum sãuitiæ indulgeret, & quòd nulli esset exorabilis: toruo adspe-
ctu respondisse dicitur: An tu me hominem putas; & non Dei iram
potius, ad hominum perniciem in terris agentem? Hoc quidem op-
pressi sic in sui solatium interpretari possunt; sed interim oppressores
ipsi non euadent maiorem extremamque Dei iram. Virga enim ope-
re suo perfuncta datur vrenda flammis.

Sabell. lib. 8.
cap. 3.
Tamberla-
ni crudeli-
tas.

Oratio ad auertendam Dei iram.

Sanguis peccatorum nostrorum vindictam super nos apud te flagitat, benignissime Domine, sed sanguis Christi filij tui fortius gratiam inclamat. Non igitur secundum peccata nostra facias nobis, sed respice in faciẽ Christi tui, & miserere nostri. Amen.

CAP. XXXI.

Quæ bona Christiadis patranda? ediffere paucis.
Omnigenum pietatis opus: mellitaque Virtus.

Facienda
bona.

ICVTI ex bona arbore fructus boni desiderantur, & exspe-
ctantur; ita requirit à nobis Deus bona opera. Alioqui, vt
quid terram occupet arbor infructuosa? Succide illam, dicit

Luc 13.

Dominus in quadam parabola. Ad quid succidatur, nisi vt

Math. 15.

in ignem mittatur? quemadmodum alibi idem: *Omnis plantatio, quam
non plantauit Pater meus caelestis, eradicabitur.* Et de vitis palmitibus ma-

Ioan. 15.

nifestiùs: *Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arefcet,
& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* At Christiani boni, Dei
plantatio sunt, & palmites fertiles: qui purgantur vt plus fructum ad-

Math. 7.

ferant. Opera bona, & virtutes fructus sunt arboris, ex quibus & ar-
boris bonitas agnoscitur; iuxta Domini dictum: *Omnis arbor bona, fru-
ctus bonos facit. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in
ignem mittetur.* Vt autem vnusquisque cautiùs sibi attendat, nè se-

Math. 3.

ipsum fallat, existimans satis sibi suppetere temporis, ad malam vitam
in melius mutandam licet non id modò adeò anxie meditetur; seseq.
nimium affligat, licet fructus paucos bonos, aut nullos, aut etiam quod
peius est malos proferat, vita sua effreni, & dissoluta: audiamus quo-
modo præco & præcurfor, immo vox ipsa Domini auribus nostris in-
tonet, ne quis sibi in malo, ne quidem in sterilitate boni, nimium attri-
buat securitatis: *Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo ar-
bor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Ecce, vt
vno eodemque ore loquuntur, & Dominus & seruus. Quis igitur non
studeat omnibus modis vitam suam bonis virtutum actibus exorna-
re; vt si fortè, hora qua non putarit, arbor eius excidatur, non in ignem
mittatur, sed dignos Paradiso cælesti fructus protulisse inueniatur?

Virtutes
mellitæ.

Quòd autem in Responsione, mellita virtus describatur, hoc
innuitur, quod res verè habet, virtutes esse dulces, & mellita quasi om-
nia pietatis opera. Nam, si qua in illorum principio percipiatur ama-
ritudo, illa non tam in ipsis virtutibus, bonisque operibus est, quàm
in nostro palato febricitantium instar corrupto. Sensualitas, naturæ
corruptæ tarditas, & acedia, difficultatem quam in se sentit, in virtuti-
bus esse malè iudicat. Dulciores interim re vera sunt virtutes melle
& faccaro. nec mirum, cum instar faccari, & mellis, ex sacri eloquij
arundineto, & cælestis plantæ vbertate promanent. Sic dicit Prophe-
ta Regius: *Quam dulcis faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Non
in auditu tantum, sed in gustatu, & comestione: hoc est, in verbi Dei,
diui-

Psal. 118.

Quæ bona Christiadis patranda? edisere paucis.
Omnigenum Pietatis opus: Mellitaq; Virtus.

Nu gheest onds seker merck, vant goet, datmen doen moet.
Dat is Verdienstich werk: ende alle dueghden soet.

Quel bien doy-ie faire, Pour a Dieu complaire / En ce bas seïour?
Fay oeuvre pieuse, D'une main ioyeuse, Et pleine d'amour.

diuinæque voluntatis adimpletione. Si enim auditores verbi mellitum quid, ac suaue percipiunt; quid de factoribus æstimabimus? Si tamen fatendum quis putet, Virtutibus aliquid acerbitalis inesse; hoc tantum in earum, vt ita dicam, cortice consistit: vt proinde nihilominus dulces dici debeant. Sic enim & communi prouerbio nuce dulciscimus dicimus, quidquid admodum dulce indicare volumus; cum tamen nux & membranulam habeat amaram, testam duram, & exteriorrem corticem amarissimum. Si quis amaritudinem experiatur, eam duntaxat percipit, donec ad nucleum peruenerit.

Acerbitas
virtutum
in quo?

C Ita & Virtutes communiter in excelsi mōtis Vertice dicuntur de-
D re; ad quas non nisi magno labore perueniatur. Quem verò laboris &
E molestiæ tædet; is à cæpto delabitur ascensu, & in præceps ruit.

Virtutes
arduæ.

Scientiis id quoque, eandem ob causam, solet attribui: quæ in sui principio amaritudinem aliquam præ se ferunt. Non immeritò Romani ob id, templum Virtutis, & templum Honoris sic construxerant, sibi que coniunxerant; vt ad istud non nisi per illud daretur accessus: hoc factò ostendentes, neminem ad honoris & gloriæ culmen pertinere, nisi qui antea insigniter se in virtute exercuerit. Vnde & ille versiculus non importunè adolescentibus occini solet, dum molestiam illam primam molestè ferunt:

Valer lib. 1.
cap. 1.
Templum
Virtutis, &
Honoris.

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

Item illud Platonis: χαλεπὰ τὰ καλὰ: Difficilia, quæ pulchra.

In Hippia
& in Cratylo.

Hæc igitur altera est Iustitiæ Christianæ pars, bonum facere: virtutes, ac pia opera, homine Christiano digna, exercere. Virtutum autem præcipuæ sunt tres illæ Theologicæ; Fides, Spes, Charitas; & deinde quatuor Cardinales: Prudentia, Iustitia, Temperantia, & Fortitudo. sic dictæ, quòd omnes aliæ in his velut cardinibus versentur: quibusque vniuersa operis boni structura innitatur. Præter hæc sunt & opera misericordiæ, de quibus postea.

Virtutes
Theologi-
cæ tres: &
Cardinales
quatuor.

Oratio ad impetrandam virtutum actionem.

Extende, quæsumus Domine, manum tuam, vt è vitiorum cæno ereptus ad Virtutum præstantiam merear peruenire; nec me fragilitas, nec ignorantia, nec malitia, illarum dulci fruitione despolient, sed cum illis in celesti curia liceat collatari. Amen.

CAP. XXXII.

Sic legem mihi stringe, breui vt portetur in vngue.
Sūma est legis; Ama: fac hoc, & factus ad vnguē es.

Triplicis
Legis vni-
tas.

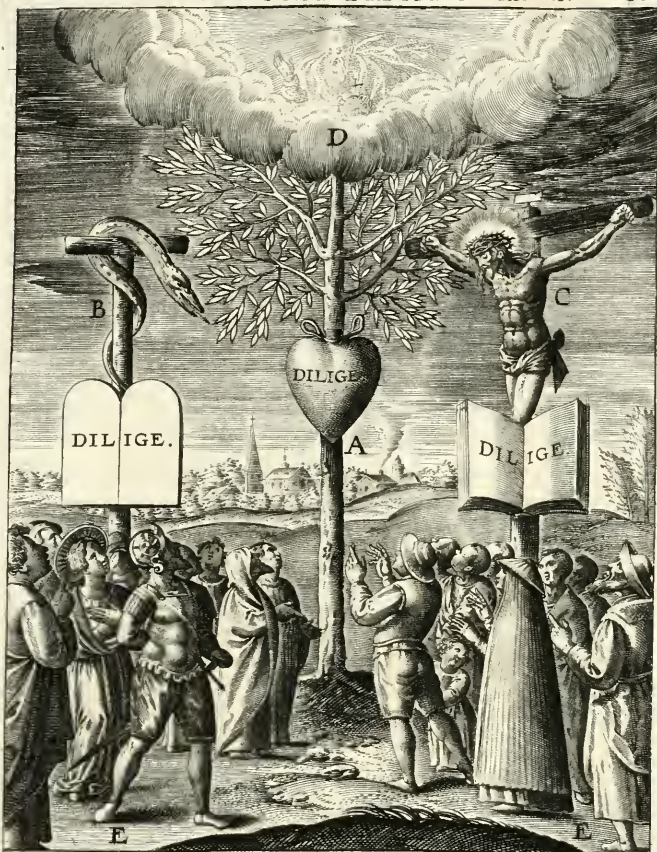
Vt istud quasi ante conspectum tuum constitutum contem-
plēre; ponē, te tres arbores conspicari, tria legum genera re-
præsentantes. Vna sit arbor Naturalis, Legem Naturæ refe- **A**
rens; ex qua Cor dependeat, in quo ab ipsa mundi origine
Lex ista descripta fuerit. Altera arbor sit stipes, de quo Moyles in de- **B**
serto iussu Domini serpentem æneum suspendit: imaginare te ex hac
arbore duas tabulas lapideas appensas videre, in quibus Decalogus
descriptus fuit. Postrema denique sit arbor Crucis, & Christus illi **C**
affixus, cum libro Legis Euangelicæ, quæ verè Lex est gratiæ, quam di-
gitus Dei, Spiritus nimirum sanctus, Fidelium cordibus solet inscribere:
quæque omnes alias leges renouat, implet, & perficit. Quibus &
Ecclesiæ præcepta comprehensa cognoscuntur. Hæc tertia, arbor om-
nium excellentissima; quia nulla silua talem profert, fronde, flore, ger-
mine. Vnde etiam & Lex, vt dixi, omnium est absolutissima.

Hæ tres arbores, hoc est, tres Leges, per illas figuratæ, vno ore hoc
vnum loquuntur, & mandant, tanquam in quo omnia præcepta, &
quidquid homini obseruandum est, continetur: Dilige, seu Ama. In
tres illos libros, tribus illis affixos arboribus, omne hominum genus,
oculos, atque animos coniectos habere debet; vt secundum breue il-
lud ipsorum dictamen, quod & dictamen est Conscientiæ, in omnibus
se dirigant, vitamq. suam instituant.

Legis di-
uinæ bene-
ficiū.

Notatu vetè dignissimum, homini præsertim Christiano, quo pacto **D**
omnipotens, atq. idem benignissimus Dominus, humanum genus, **E**
vt Rempublicam suā, vt eiusdem alicuius ciuitatis incolas, suauiter
gubernetur gubernaculo. dum omnes ita in vnum colligauit, sibi que ita
inuicem obstrinxit; vt facillimum, iucundissimum, atque vtilissimum
sit, tali lege, quam suis præscripsit, conuiuere; eidemque communi
q. vni Domino ac conditori seruire; vt etiam tandem eiusdem ef-
ferat ciuitatis cælestis Hierusalem futuri conciuies in cælis. Vna omni-
bus ad hoc data lege quæ & omnes inter se, & cum ipso omnium Do-
mino, suauissimo amoris vinculo constringeret.

Vt autem Lex illa, & quidquid suis præcipere volebat, facilius pos-
sit adimpleri; omnia quæ Moyse valdè prolixè & multipliciter fuerat
locutus, sub denarium numerum redacta, in duabus lapideis tabulis
descripsit; à quibus cetera omnia præcepta dependerent, quæ alioqui,

Sic legem mihi stringe, breui vt portetur in vngui?
Summa est legis, AMA: fac hoc, et factus ad vnguem es.

Beslyt ons in een woordt, al het gheheel ghebodt?
Bemint: dat's goet, en rovt: Van de gheboden t'slot.

La loy sainte et pure, De Dieu et Nature, Gist elle en vn mot?
AYMEZ: c'est la somme, Qui peut rendre l'homme, Entier et deuot.

vt ita dicam, erant innumera. Decem autem illa, Decalogi nomine insignita, iterum in duo contraxit; quod ipsemet Christus Legislator, ac Saluator noster testatus est; dum rogatus à Legis doctore: *Quod esset mandatum magnum in Lege*; respondit: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est (inquit) maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut teipsum.* Addidit: *In his duobus mandatis vniuersa Lex pendet, & Propheta.* Quod communiter tribus ferè verbis dici solet: *Diliges Deum super omnia, & proximum tuum, sicut teipsum.*

Decem præcepta ad duo rediguntur. Matt. 22.

Iam verò, duo ista præcepta, in quæ omnia ad vnum redacta sunt, ita in vnicum, vt ex ipsis Domini verbis audisti, coalescunt, & colliquefcunt; vt in veritate dici possit: *Quæcunque Deus vnquam præcepit hominibus, aut etiamnum præcipit, in hoc solo verbo comprehendendi: Dilige.* Nam, tametsi verum sit, vnum præcipere vt diligatur Deus, alterum vt proximus: tamen vtriuque verè non est aliud, quàm, Dilige: vtrumque præceptum charitatis, & dilectionis. Summa, præcipimur diligere. Quin etiam ita hæc duo in vnum coincidunt, vt qui vnum implet, impleat & alterum: quiq; in vno delinquit, in altero etiam deficere inueniatur.

Duo præcepta in vnum coalescunt; Dilige.

Rectè igitur dicimus, cum responsione ad interrogationem data, *Ama, vel Dilige, summam esse omnium legum & præceptorum;* vt quasi breuissimo vngue constricta teneantur. Dicit eam ob rem audacter & fidenter D. Augustinus: *Dilige, & quiduis fac. ac si dicat: Si hoc vnicum verbulum rectè obseruaueris, & feceris; in nullo poteris offendere, quidquid egeris. Hocque est, quod D. Paulus conformiter asserit: Plenitudo Legis, est Dilectio. Item: Finis Præcepti; est Charitas.* Dilige igitur, & Legem implesti.

Augustin. de Verb. Dom. Rom. 13.

Viderit iam, quisquis fuerit, qui Legem Dei non adimpleuerit; quid suæ negligentia & torpori sit excusationis prætexturus; quæ tam facilia, tam dulcia, tamq; pauca sunt, vt vno verbo comprehendantur, eoq; suauissimo: vt meritò tota Lex, verbum Legis, sit appellata. Meritò propterea dixit, scriptoq; tradidit D. Ioannes, quod ex Dominici pectoris fonte potarat, & longo iam experimento didicerat: *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus. Et mandata eius grauiora non sunt.* Idemq; Apostolus, quem Iesus amabat plurimum, rectè sciens omnia à sincera dilectione dependere, nihil aliud ferè vel dixit, vel scripsit; quàm de diligendo, vel quod dilectionem saperet. Vsq; adeò, vt cum Ephesi moraretur (inquit D. Hieronymus) vsque ad vltimam senectutem, & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec possit in plura vocem verba contexere; nihil aliud per singulas solèbat proferre collectas, nisi hoc: *Filioli, Diligite*

1. Ioan. 5. Sancti Ioannis conuicio quotidiana; Diligite. Hieron. in Epist. ad Galatas

ligite alterutrum. Tandem discipuli, & fratres qui aderant, tædio affecti, quod eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare hoc semper loqueris? Qui respondit dignam Ioanne sententiam: Quia præceptum Domini est: & si solum fiat, sufficit. Vnde apertè videmus, in Dilectione omnia comprehendi.

August. lib. 1. Confess. cap. 5.

Huc facit, quod D. Augustinus, & facilitatem, & dulcedinem huius verbi Dilectionis admirans, sic ipsi Legislatori dicit: Quid tibi sum ipse, vt amari te iubeas à me; & nisi faciam, irascaris mihi, & muneris ingentes miseras? paruane est miseria, si non amem te? Sine dubio, magna est afflictio, Dei Dilectione destitui, siue qua eum diligimus, siue qua ab ipso diligimur; quæ se inuicem consequuntur. Hinc bene dici solet: Qui Christi amore vulneratur; dolor est illi quando inde sanatur. Pessimè siquidem cum illo agitur, qui amoris huius relis nunquam configitur. Vnde idem Augustinus mirè sibi de dulcibus istis plagis congratulans, inquit Domino: Sagittaueras tu Domine cor meum charitate tua. Sic & nos sentiremus, & loqueremur, si cum sanctis illis saperemus; sique cum D. Bonauentura ex animo diceremus: Nolo Domine sine vulnere viuere; quia te video vulneratum. Si namque bis nostri amore vulneratus ipse fuit; immò nos eum vulnerauimus: vt sponsæ animæ nostræ dicit: Vulnerasti cor meum, foror mea sponsa, vulnerasti cor meum: primùm scilicet, amore, deinde ferro: quid minus nos possumus, quàm illum qui prior dilexit nos, semel saltem redamare, eoque amandi modo, velut suauissimo vulnere transfigi, quod animam ab omni peccatorum vulnere liberare & viuificare potest?

Augustin. lib. 9. cap. 2. Conf.

Bonauent.

Cant. 4.

Nos quoque igitur, si sapimus, mellifluum illud verbum, Dilige, cordibus nostris inscribamus, immò vt furculum vitalem ei inferamus. Experientia enim docet, si vettonicæ floris radici caryophyllum inferas, simulque complantes, flores omnes eius odorem referre, vnde & nomen apud Belgas propterea sortiuntur ipsi flores. Ita tota vita nostra, omniscq; actio, & sermo spirabit odorem hunc Dilectionis tam diuinum; si odoriferum hoc germen cordibus nostris benè insertum fuerit, tanquam semen, medulla, ac substantia omnium mandatorum. Et erit nobis odor vitæ in vitam; vt inquit Apostolus. Nobis ex fructus ipsius proprietate, & proximis ex odore boni exempli, vitæ æternæ occasio.

2. Cor. 1.

Genes 22.

2. Mach. 7. Septem fratres Machabej

Quo modo Abrahamæ magni illius patris cordi verbum hoc insculptum erat; qui eius efficacia vnigenitum suum dilectissimumque filium, ad nutum Dei suis erat manibus immolaturus! Quid de septem illis fratribus Machabæis dicemus; qui nec minis, nec pollicitationibus, à Dilectione, Lege Dei contenta, auelli potuerunt? Cutis capitis, cum ipsa casarie, viuentibus videntibusque reuelli potuit; sed hoc Dilectionis

lectionis symbolum ab eis non potuit auferri. Dilaniati, secti, frixi sunt in tartagine; sed amor extingui nequiuit. Certi, vnà potiùs cum matre quiduis pati, quàm non amare in lege sua, eum qui legem dederat. In puncto hoc solo omnia facta tecta vsque ad mortem tuebantur. Hoc ipsum iam præmaturo quodam vigore in ipsis pullulabat, quod postmodum de se sui que similibus dicebat Apostolus: *Quis Rom. 8. nos separabit à Charitate Christi? neque mors, neque vita.* Et quid mirum, dum rem benè expendimus? hic est enim ignis ille, quo ipse Christus primùm ita flagrauit; vt pro inimicis non tantùm orare, sed & mori *Luc. 12.* dignatus sit; tum quem venit in terram mittere, non vt extingueretur, sed arderet, aliosque etiam accenderet. Hoc ardens Stephanus, simili *Act. 7.* les etiam moriens scintillas ei culatus est, pro illis orans, qui ipsum lapidabant. Hoc æstu correptus Paulus pro fratribus Iudæis anathema *Rom. 9.* fieri paratus fuit.

Stupendus fuit hic amoris Dei & proximi ardor in omnibus Sanctis; qui non tantùm animo, sed frequenter ipso facto sese in seruitutem, in captiuitatem, in mille tormenta & mortes mille, pro aliis traderunt, certissimo argumento, verbum hoc, Dilige, totum cor ipsorum possedisse.

Oratio pro vera Dilectione impetranda.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: dulce hoc Dilectionis verbum illi inscribere dignare: vt delectabile hoc Dilectionis præceptum tenendo, te super omnia diligam, & proximum meum sicut me ipsum. Amen.

CAP. XXXIII.

Quid Superũm pacem ætheriã citò deuocat arce?
 Dextera largæ inopi: Ieiunia: Vota precantum.

Tria Dei
 iram pa-
 cantia.

ICVT peccata Deo displicent, cumque ad iram & vindictam prouocant; ita virtutes, atque opera bona placent ei; eiusque furorem placant. Nullum enim valentius, præsentiusque remedium, ad reddendam nobis propitiam Diuinam maiestatem; quam ex vera peccatorum pœnitentia, per vitam meliorem, ad ipsum conuerti. Sunt inter omnia, tria potissimum bonorum operum genera; ad quæ Christiani, in omni necessitate, ac ingruentibus ob peccata plagis, solent confugere: siue per famem, pestilentiam, & bellum, siue per peculiarem aliquem morbum, tumultusve Regionum, suæ iracundiæ manifesta dat argumenta Dominus Deus. Hæc sunt tria illa, quæ tunc maximè illi malo opponuntur; quibusque communiter placari se sinit Diuina bonitas: videlicet: Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna. Hæc sunt præsidia illa, quæ, quasi ex diuini iudicij arcano deprompta, amicis Dei, Tobix ac familiæ eius, Raphael Angelus reuelabat, dicens: *Bona est Oratio, cum Ieiunio, & Eleemosyna: magis, quam thesauros auri recondere.* Oratione enim mens ad Deum eleuatur, illiusque subsidio ad ipsum confugitur, tanquam medio promptissima & efficacissima. Cuiusmodi, dum res vrget. Vt autem ipsa Oratio alacrior, fortiorque sit ad impetrandum; vtrimumque quasi fulcris propriis, Ieiunio, atque Eleemosyna sustentatur; sicut Moyse oranti manus graues, per Aaron & Hur suffulciebantur, ne lassarentur. Immò & cor hominis ad Deum orantis, Ieiunio atque Eleemosyna adiutum, alis quasi duabus ad cælum volare dici & fingi potest.

Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna.
 Tob. 12.

Exod. 17.

August.

In his tribus, concludit Diuus Augustinus omnem propemodum Iustitiam Christianam, dum sic ait: Hæc iustitia hominis in hac vita: Ieiunium, Eleemosyna, Oratio. Ieiunium enim non corporale tantum est, sed & spirituale, idque præcipuum, quo à peccatis abstinetur, & virtuti insistitur. In Oratione hoc maximè est laudis apud Deum, & maximi meriti, quod ex clauso cordis cubiculo, ac intimo spiritu procedit. Quoad Eleemosynam, illa non tantum omnia opera misericordie corporalia comprehendit; sed etiam, & præstantiori modo, ea quæ ad spiritum pertinent. Vt opera misericordie corporalia sunt hæc septem: Esurientes pascere, potum dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire: ita spiritualia rotidem sunt ista: Peccantes corrigere, ignorantibus docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi

Opera misericordie corporalia, & spiritualia.

Deum

Quid Superûm pacem æthereâ cito deuocat Arce?
Dextera larga inopi: Ieiunia: Vota precantûm.

Wat wercken aldermeest Godt tot ghenade spoey?
Vasten: Bidden met gheest: ende vor delmoessen doen.

Qu'est ce qui plus presse, Le Seigneur, quil laisse, Sa iuste fureur?
La priere bonne, Le Ieune, et l'Aumonne, Faits d'un tendre coeur.

Deum orare, consolari mæstos, ferre patienter iniurias, offensam remittere. Opera hæc ex alienæ miseriæ in corde nostro compassione procedunt; quod etiam nominis ipsius ratio nobis testatur.

Tria illa, Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna, ad quæ veit fontes reliqua bona opera referuntur, homini Christiano valde familiaria esse debent: hæc enim ex fide viua proficiuntur, hæc Iustitiam Christianam commendant, augent, atque consummant. Quique se hac vita durante in his non exercuerit, ei postea manus & pedes ligabuntur: hoc est: omnis facultas, & occasio benè merendi auferetur, & proicietur in tenebras exteriores. Ibi tum ieiunabit ab omni gratia & consolatione, & pœnis satiabitur inexplebiliter. Pro eo quod hîc non orarit, ibi clamabit & non exaudietur: misericordiam petet, & non impetrabit, quia non fecerit misericordiam: ululabit, stridebit, blasphemabit. Ibi tum cum diuite epulone guttam aquæ flagitabit; sed non accipiet; quia nec micam dederit in eleemosynam pauperum. Itaque *iu- Jac. 2.*
dicium erit sine misericordia, ei, qui non fecerit misericordiam.

In exemplum singulorum trium benè obseruatorum obiter dici possit: primùm quod D. Iacobus de Helia, qui erat homo similis nobis, passibilis; & tamen oratione cælum clausit & aperuit. Moyses manum Dei oratione cohibuit, ne suos internecioni traderet. Per ieiunium idem Legem accepit: per ieiunium Samson datus: Achab iram Dei placauit. Israelitæ, & Iudith nominatim, ieiunio ebriosorum exercitum deleuerunt. Anna ieiunans Christum videre meruit. Ipse Christus ieiunio tentatorem vicit, docuitque nos vincere. Daniel Nabuchodonosori eleemosynam, vt extremum remedium, consuluit. S. Gregorius in pauperibus Angelos, & Angelorum Dominum fouit & paut. Petrus Telonarius proiecto ex indignatione in pauperem pane, iudicij distractionem euasit: tandem omnia dedit, & scia opera misericordiæ impendit & expendit venditum.

Orationis
exempla.
Jac. 5.

Exempla
Ieiunij.

Exempla
Eleemosy-
narum.

Oratio pro operum misericordiæ exercitio.

Qvandoquidem te toties Domine per peccata nostra ad iracundiam prouocamus; optimum nobis, quæsumus, propitiandi te, modum ostende; quò sic orationi, ieiunio, atq. operibus misericordiæ insistamus; vt in tempore angustiæ misericordiam consequamur. Amen.

CAP. XXXIV.

Quanta Eleemosynæ virtus, dum vita superstes?
Vnda velut flammæ, scelerum sic obruit vndas.Eleemosy-
næ virtus.

Genes 6.

VANDO cœperunt peccata multiplicari super terram, cumque omnis caro viam suam corrupisset, hoc est, cum iam omne genus peccati in hominum vita grassaretur, & totus quasi mundus sceleribus esset obrutus; immisit Deus A diluuium, ingentem illam aquarum vim, quæ quindecim cubitis montibus superemineret. Quo facto indicare visus est, quanto peccatorum incendio, concupiscentiæ præsertim, atque libidinis, mundus conflagraret; cui restringendo stupendus ille cataclysmus esset necessarius. At, benignitate eius immensa, omnia sub tempus gratiæ in melius commutate, sibi rectius consultum volentibus, suauiore, B vttilioreque crimina diluendi viam ostendit; nimirum per eleemosynam, & opera misericordiæ.

Act. 20.

Rogatur igitur, quanta sit Eleemosynæ virtus. Natura enim homines potius accipere, quàm dare parati sunt: amissumque ferè existimant, quod aliis largiuntur; nisi vel præcedens meritum, vel commodum inde expectatum, animo meticuloso faciant satis. Dicit tamen optimus veri censor Apostolus, & quidem ex verbo Domini Iesu: *Beatius est magis dare, quàm accipere*: nominatim de eleemosynâ faciens mentionem, eamque commendans. singularem igitur illa virtutem habere debet.

Eleemosy-
na extin-
guit pecca-
ta.

Eccli. 3.

Tob. 12.

Responsio dicit, illam sic vndas obruere scelerum, velut vnda flammæ. Hoc Sapiens innuit, dum ait: *Ignem ardentem exstinguit aqua: & eleemosyna resistit peccatis*. Huc illud quoque spectat, quod præcedenti capite ex Tobia de Raphaelæ attulimus: Eleemosynam dare, melius esse, quàm thesauros auri recondere. *Quoniam eleemosyna* (quod omnes mundi gazæ non valeant) *à morte liberat, æterna scilicet. Et ipsa est, que purgat peccata: & facit inuenire misericordiã, & vitam æternam*. D. Augustinus in hanc planè sententiam descendit. Magna, inquit, eleemosyna, quæ ardentium criminum globos, beneuolentiæ suæ fonte refrigerat; & irriguo largitatis, obruit incendia delictorum. Non quòd eleemosyna vlla peccatum mortale in homine deleat, citra Pœnitentiæ Sacramentum, saltè in voto, si confessarius non suppetat: nam Christus Pœnitentiæ Sacramentum tam necessarium peccatis à baptisimo remittendis instituit; quàm pro originali baptismum.

Aug. in ser.

Sed eleemosyna hac ratione peccata exstinguere dicitur, quia venialia delere potest, & præparat peccatorem ad pœnitentiã grauioribus

Quanta Eleemosynæ virtus, dum vita superstes?
Vnda velut flammæ, scelerum sic obruit vndas.

Wat vrucht heeft, voor de handt, delmoed' ghedaen alhier?
Sy bluft den sonden brandt; ghelyck het water twier.

Y a-il l'exie, Qui puisse d'eau viue, Lauer le peché?
Par aumonne a l'aïse, Com' par eau la braïse, Il est étanché.

ribus peccatis necessariam, ad confitendi voluntatem, & ita tandem ad confessionem, plenamque peccatorum absolutionem. Singulare huius exemplum fuit Cornelius ille Centurio; qui erat vir religiosus ac timens Deum, cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi Casariensi. Vidit ille Angelum Dei ad se introeuntem, dicentemq;: *Corneli, Orationes tuæ, & Eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam, in conspectu Dei.* Ecce cum Gentilis esset, & ob id peccator, bona illa opera, præsertim misericordiæ, licet mortua, ei occasio fuerunt ad Christi notitiam, fidem, peccatorumque remissionem perueniendi.

Act. 10.
Cornelius
Centurio.

Exstinguit etiam eleemosyna peccata, quando illa post confessionem, in satisfactionem, vt tertiam Pœnitentiæ partem, datur. Alioqui peccatum (vt dixi) mortale, nunquam neque eleemosynis, quantumuis amplis, etiam si quis omnia sua daret pauperibus; neq; vllis lacrymis, precibus, vel externis pœnitentiis, sine Sacramento Pœnitentiæ, vt Christi fixa ordinatione, remitti, vel exstingui potest. Quod dico, quia solent se quidam hoc pallio fallere, dum secreta peccata confiteri erubescunt, eaque eo quo dixi modo tacite conantur eluere. Profunt autem pia illa opera ad animum emolliendum, & præparandum ad pœnitentiam, & debitam confessionem, ac remissionem.

Quod in Interrogatione ponitur, [dum vita superstes] nihil hoc indicat aliud, quàm hîc esse merendi locum proprium. Eleemosynæ per alios pro mortuis factæ per modum suffragij profunt haud dubiè; sed defunctorum non augent meritum. Qui eleemosynas per testamentum & ex legato facit, meretur quidè multum, sed non tantum, ceteris paribus, quantum is qui, dum ipse adhuc vti possit, se illis abdicat: sicut vulgariter dicitur; speciosum est lumen, quod præfertur, viamque collustrat, præ illa lucerna, quæ post tergum gestatur: præcipuè dum via tenebrosa, lubrica, & insidiis plena esset: qualis via vitæ huius est. Singulares Eleemosynarij fuere, D. Gregorius, Ioannes Patriarcha, Eleemosynarius vulgò dictus, S. Martinus, S. Nicolaus; S. Paulinus, & infiniti alij.

Oratio pro dono Eleemosynæ impetrando.

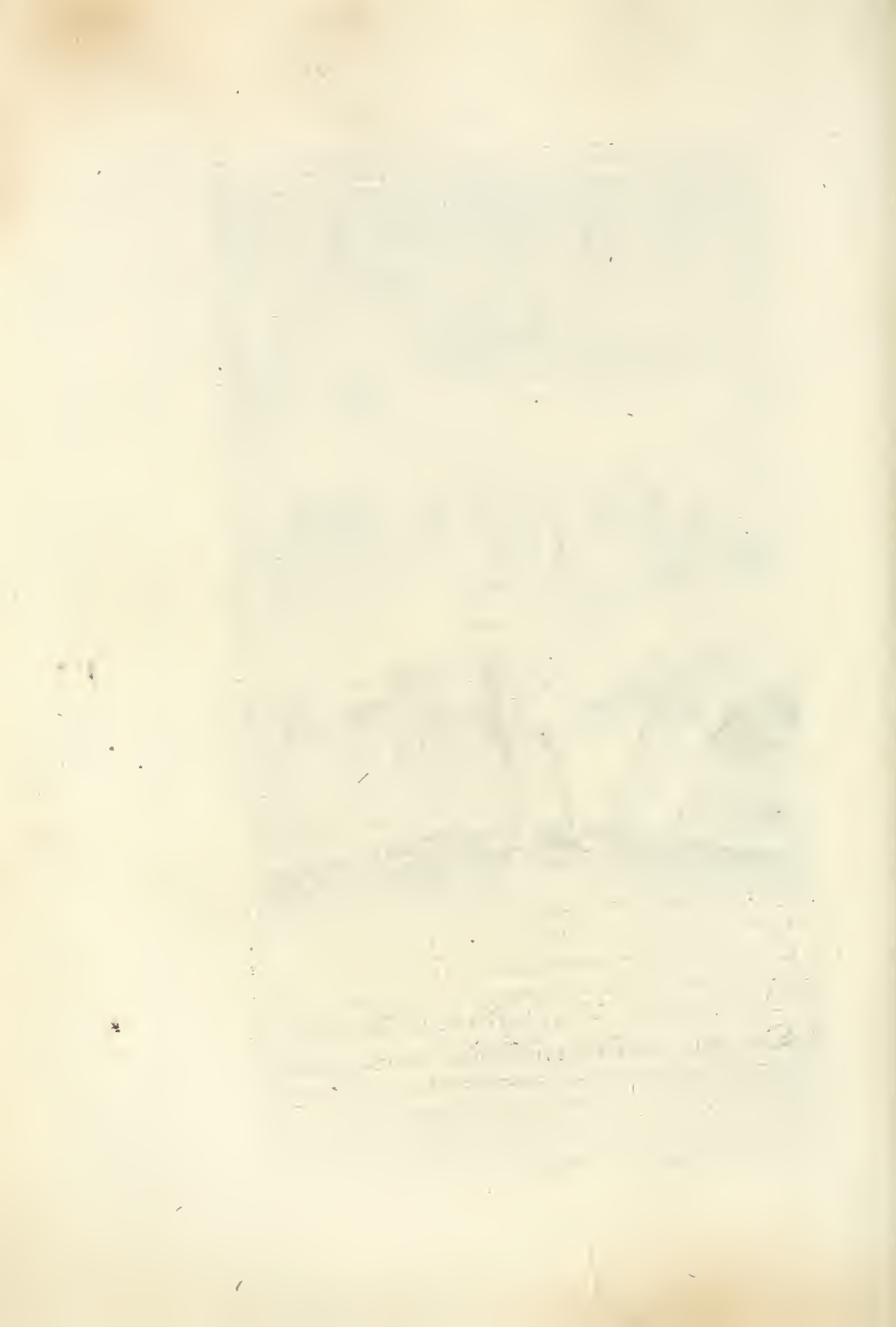
TV temetipsum ô mitissime Iesu, pauperem effecisti, & nobis calestes opes, & te totum elargitus es: Excita cor nostrum, ad te in hoc pietatis studio imitandum; vt hîc Eleemosynis peccata nostra restinguamus, & pro temporalibus accipiamus æterna. Amen.

Quis maior, quam qui debellat viribus vrbes?
Cui cupidos animos rationis fræna cœrcent.

Wie iſſer vromer Vurſt, day die veel ſteden wint?
Die ſyney moedt, en luſt, onder de vreden bindt.

Ceux qui ſont habiles, A prendre des villes, Sont ils les plus forts?
Non: c'eſt le courage, Qui donte ſa rage, Aux plus grands efforts.

Ut autem eiusmodi nostræ cupiditatis essemus victores, ab initio Deus homini liberam suæ voluntatis atq. arbitrij fecit potestatem: vt, quo esset in victis maior ignominia, eo maior esset in vincendis gloria. Sic in vno Cain, omnibus mortalibus dixit: *Sub te erit appetitus tuus: & tu dominaberis illius.* Huic consonat quod dicit Ecclesiasticus: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.* Item: *Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Vnde bene dicit Prosper: Non caret regia potestate, qui corpori suo nouerit rationaliter imperare. Relictus enim proprio suo arbitrio, vt si velit, ad malum extendat manum homo; dum huc impellentibus prauis naturæ motibus resistit, & sibi legem ponit, Rex suarum est affectionum, magnamque acquirit victoriam.

Libertas
arbitrij.Genes. 4.
Eccli. 15.

Prosper.

Quia verò magni momenti est actus ille, & planè heroicus, hinc optimè ille: Animum rege: qui nisi paret, Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catenis. Quod idem aliis verbis, alioque tropo, dicit Dominus noster: *Regnum calorum vim patitur; & violenti rapiunt illud.* Vis enim omnis & violentia, in praua ac tarda natura superanda consistit.

Horat. lib. 1.
Epiſt.

Matth. 11.

Ageſilaus Lacedæmoniorum Rex, pluris quoque æstimabat, animi affectus domare, quàm munitissimam aliquam ciuitatem armata manu expugnare. Opportunè admodum ad hæc Seneca: Si vis omnia tibi subiicere, subiice te rationi: multos reges, si te ratio regat. Quod & Claudianus magno verborum ac sententiæ consensu aſterit, dum ait: Tunc omnia iure tenebis, Cùm poteris Rex esse tui. Quocirca, vt clarissimè ipse vides, poteris Christiane Lector, hac animi fortitudine, magnum illum Alexandrum longè superare: qui, cùm visus sit totum sibi terrarum orbem subiugare, proprios tamen hostes, cupiditatem inquam, iram, & ebrietatem sibi nequiuit subiicere, neque Rationi suum imperium tueri saluam. Vt rectè de Hercule Mantuanus: Omnia cùm domuit, Veneri seruiuit & iræ. Tu verò, & magnis, & maximis illis maior esse reuera potes; & excellentiorem ob id coronam promereri.

Ageſilaus.

Seneca.

Claudianus.

Oratio ad affectus animi domandos.

Postquam diuina tuæ maiestati inobedientes fuimus, aduersa nobis facta sunt omnia, & nos nobismetipsis graues: Da nobis, Domine, sapientiam & virtutem, animi nostri motus ita sub ratione moderandi, vt terram corporis nostri, sub tua obedientia in pace possidentes, terram aliquando viuientium possidere mereamur. Amen.

C A P. XXXVI.

Quid mage Christiadas Virtutis ad ardua ducit?
Concio: Ritè piare animū: & sacrosancta Synaxis.

Suetonius
cap. 7. in
Octauio.
Semper
Augustus,
Christia-
nus.
Augustin.
super Psal.
119. & Ser.
15. de Verb.
Apost.

ELEBRE ac planè heroicum Rom. Imperatorum dictum fuit: [semper Augustus] vt inde etiam vox illa, Augustus, vim & locum Imperialis nomenclaturæ obtinuerit. Verè **A** nomen hoc, homine Christiano dignissimum, cui tam necessum est in vitæ ac virtutum via semper procedere, ac proficere; vt cessare non detur. Ita D. Augustinus: Quantumcunque profecerimus; nemo dicat: Sufficit mihi; iustus sum. Qui hoc dixit, remansit in via; non nouit peruenire. Vbi dixit: Sufficit mihi; ibi hæsit. Immo (quod est amplius) cessare, ac gradum sistere, retrocedere est. Sicut in nauigio contra fluminis istum tendente, semper opus est progressum moliri, aut aquæ ipsius defluxu in decliue sponte defertur. Hoc est quod S. Bernardus dicit: Nolle proficere, non nisi deficere est: non progredi, est regredi.

Bernardus
epi. 253.

Et quia (sicut Cap. xxxi. diximus) arbores sumus, quas Pater cælestis plantauit, dum in filio eius Iesu Christo baptizati sumus, debemus semper crescere, altiùs radices mittere, latiùs extendere ramos, robustiores fieri, pluribus frondibus, floribus, & fructibus ornari, & onerari. Adèd semper Augusti in virtutum Regno, vt quantum fieri potest, nulla sit vsquam virtus, nulla gratia, nihil bonæ ædificationis, cuius non simus cupidi, & studiosi æmulatores: semper ad maiorem sanctimoniam, & vitæ perfectionem adnitentes: victoriæ sanctæ, in praua nostra natura domanda, vitiis natiuis, contractaque mala consuetudine, atque omnibus defectibus superandis, atque extirpandis, tenaces persecutores. Hoc opus, hic Christianorum est labor, ac digna tanto Imperio generositas.

Tria præ-
clara ad
virtutem
incitant: en-
ta, & præ-
sidia.

Ad hoc autem quàm optimè peragendum, nimirum, vt iuxta nominis atque officij Christiani dignitatem & exigentiam, debellatis omnibus vitiis, vitiosisque affectibus, vt Regni sui hostibus, in sui contemptu, Diuino cultu, amore virtutum, perfectionis studio crescat, proficiatque, vt tandem viuat, non ipse, viuat autem in ipso Christus ipse. Quæritur in Interrogatione, quid homini Christiano hunc ad finem maximè possit conducere. Respondetur, Nichil ad hoc vtilius **A** efficaciusque, quàm frequentiori concionum audiendarum, faciendæ peccatorum Confessionis, ac sacrosanctæ communionis vsui assuescere. Maximo siquidem sunt hæc præsidia, augendatum virtutum, ac salutis promouendæ studiosis.

Quod

Quid mage Christiadas Virtutis ad ardua ducit?
Concio : Rite piare animum : et sacro sancta Synaxis.

Verst, wat den Christen gheest in deughden doet vermeeren.
Swoordt Godt's: de Vierst: en meest, theylsch Lichaen ons heeren.

Quel point nous auance, Plus a l'eminence, De perfection ?
Confesser au prestre, De Dieu le repaisire, Hanter le sermon.

B Quod ad Verbi Dei auditionem attinet, clarum est, quàm sit illa ad virtutum, vitæque sanctioris incrementum utilis ac necessaria. Ex hac siquidem discimus Dei voluntatem, quidque in nobis eadem reluctetur, quod ad illam velut ad normam conformandum est. In verbo Dei attentè audito, videmus velut in lucidissimo speculo, quid nos deceat dedecèatve; neque tantùm maculas conscientie nostræ in illo conspicimus, verùm etiam certa ibi media illis eluendis nobis suppeditantur. Huc referri potest, quod Propheta Regius accommodè concinit: *Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.* Humilibus enim Dei sermo, quid ipsis desit ostendit; & quo pacto id ipsum adimpleant, demonstrat ad amissim. Unde rectè per eundem dicitur: *Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam prestans paruulis.* Item: *Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis.* Qui enim, quæ in concionibus audit, obseruat; lumen infallibile sequitur, ne ambulet in tenebris, ne erret per deuia, & ne in lubrico labatur: sed veritatem & viam tenendo, ad vitam æternam perueniat.

Concionis
efficacia.

Psal. 112.

C Quod autem frequentius peccata sua per Pœnitentiæ Sacramentum abstergere, magnum adferat adiuuentum, ad virtutem in homine Christiano cumulandam, hoc fortè quibusdam, à Confessione stultè abhorrentibus, persuasum difficile videretur, sed tamen luce meridiana clarius est, si vel humanam rationem consulueris. Ingentia enim portare pondera, saxum pedibus alligatum trahere; compedibus catenisque constringi, mille remoras & offendicula sustinere, non tam sunt iter agenti impedimento, quàm vnicum peccatum mortale hominem Christianum impedit, quod minus in via Domini progrediatur. Hic etenim non tantùm dicta illa obstacula patitur, sed insuper vsque ad verticem in limo profundi fixus hæret, immò lethaliter vulneratus iacet. Et hoc insuper maioris mali incommodum sustinet, quòd communiter peccatum vnum, aliud quam primùm ad se peccatum trahat, nisi mox illud per Confessionem eximatur. Frequenter autem peccata fateri, ad hoc non solum conducit, vt conscientie vultus purior nitidiorque conseruetur; verùm etiam præmunit, & roborat, ne citò in peccatum vllum mortale labatur; meliusque se contra venialia præseruet; & ad ampliorem gratiam promerendam, maioresque in virtutibus progressus faciendos, reddatur alacrior.

Confessio-
nis utilitas.

Qui verò ad tam accommodum, per Confessionem crebriorem, auxilium, tardiores sunt; considerent saltem ædium suarum pauimentum, quod non solum sæpè versum, nitidum, & à minimis quoque sordibus seruatur immune; verùm è contrà, si rarò scopas adhibuerit, tantas contrahit sordium cœniq̃ue incrustationes, vt iam

Rarè con-
fitentium
inertia.

non scopis, sed ligonibus & securibus opus sit, si illas velit amoliri. Ita illis accidit conscientiis, quæ scopas Confessionis rarò euerendis peccatorum fordibus solent adhibere. Hinc etiam fit, ut vix sciat Sacerdos, quomodo tales sic obsoletas, sicque obductas conscientias debeat tractare. Ipsi verò, sic constitutis, tandem serò satis, ac necdum satis pœnitentibus, hoc accedit miseræ ut præ moræ magnitudine, & multitudine peccatorum excæcati, etiam maxima & grauissima quandoque peccata vel non videant, vel visa contemnunt, & nihili faciunt: tamque pauca & parua sibi esse confitenda existunt, quàm qui octauo quoque die, aut etiam crebriùs confitentur, qui statim etiam minimum peccati venialis puluisculum detergere satagunt.

Vana excusatio rarò confitentium,

Quòd autem nonnulli idcirco frequentiore Confessione refugiant, quia, ut aiunt, nesciunt quid dicturi sint; parum certè in ratione fundata est isthæc ratio. Quis enim est mortalium, qui ne semel in septimana vel mense peccet venialiter? Immo quis non frequenter hoc modo delinquat in die: cum septies, hoc est sæpiùs, in die cadat iustus? Quando autem confitetur pœnitens, quod se fecisse recogitat, etiam si vnum tantum veniale peccatum haberet, materiam habet confitendi, & absolutionem obtinendi. Nam licet non habeat, quod necessum sit confiteri, habet tamen quod possit confiteri, eiusque occasione, supra remissionem, etiam gratiam nouam abundantem obtinere. Quis non libenter eò frequenter, immò quotidie eat, ubi, quod debebat, debitum agnoscendo, remittatur, & insuper ei pecunia vel merx pretiosa in sinum adiiciatur?

Alia, æquè friuola.

Alij, æquè prudentes negotiorum salutis suæ administri, se à crebra peccatorum confessione solent excusare, quòd semper eadem ferè peccata confitenda recurrant, eosque propterea pudeat, tam sæpè eandem cantilenam Sacerdoti occinere. Puerile planè est & istud: quasi verò laudabilius sit, si quotidie grauia, noua, & inaudita habeant quæ pro confessione recenseant. Vel, quasi mirum hoc videri debeat, si claudus, ea parte qua claudicat, vestes suas ferè semper commaculet, ibique ferè sit semper quod defricet. Utque vitio sine nemo nascitur, & quisque suas habet infirmitates, quibus in via mandatorum Dei claudicat; ita mirum esse desinit, si ea ex parte offendat frequentius, ibique ut plurimum inueniat quod corrigat. Ita mala herbæ sæpiùs euellendæ sunt, quia semper repullulascunt. Ita qui circa ignem versantur, se crebriùs adurunt: qui acutis instrumentis communiter vtitur, se non rarò, saltem leuiter sauciat. Ita quibus ascendendum, currendum, vel semper ferè iter agendum est, se circa pedes vel defcendant, vel etiam lædunt. Hinc etiam nemo miratur, si circa eiusmodi partes ferè quotidie habeant quod agant, seu

seu purgandi, seu curandi, restaurandique gratiâ. Eadem est ratio purgandæ, curandæ, reparandæque per Confessionem animæ, circa illa, in quibus præ infirmitate, vel alia ex causâ, frequentius tali studio indigerit.

D Tertium, quod Responso dicebat valde ad profectum in virtutibus faciendum accommodum, est sacra Synaxis. Et quid in eo dubij esse queat quin ita sit, cum ipse, qui ibi sumitur, via sit, quam in ambulare debemus: veritas, quæ nos errare non sinat; & vita, sine qua nec viuere, nec mouere nos valeamus, & per quam ad vitam tendamus æternam? Ipse est viaticum nostræ huius peregrinationis, quo destituti deficeremus in via: quo freti viuimus, valeamus, valentesque in dies efficiamur.

Frustrus
Communionis.
Ioan. 14.

Quod autem, vt de Confessione diximus, etiam ab hoc cælesti eupulo te quidam prætextu maioris reuerentiæ, deuotionis, & id genus fucatæ rationis, subducunt; fidem distis illorum aliquam adhiberem, si tales, post omnem moram, etiam anni integri terguerfactionem, & post omnem suum annum apparatus, maiori cum deuotione ac reuerentia accedere cernerem. Sed videas tunc maximam confusionem, turbationem, & dissolutionem; tam in Sacerdotibus, qui id dolenter adspiciunt, quàm in tali hominum turba, qui ad annalem illam deuotionem tam tumultuariè concurrunt. Adeò vt omnis ferè talium deuotio, erga Sacramentum hoc augustissimum reuerentia, ac præparatio, (vt miserandam iam confessionem omittam) in optimis, vel nouis, aut etiam alienis vestibibus assumendis consistat; in quibus, vt alienis plumis, glotientur; plateatim postea obambulantes spectatum eant, simul spectentur vt ipsi.

Ineptia se
à Communionem sub-
trahētium.

Præpostera
quorūdam
deuotio.

Ad hanc quoque reuerentiam pertinet, quòd eo die (iuxta sterilem illum deuotionis corticem) ne digitum quidem vlli rei domesticæ, etiam humilitatis, vel maximi meriti, boniq. officij admouere dignentur: ac si ante fores desiderere, fabulari, per ciuitatem curiosè discurrere, cum confodalibus gregatim vagari, magis cum Christi dignitate concordet, quem sumserunt, quàm debitis humilitatis obsequiis eo die domi insistere. Summa, eò spectat talium talis deuotio, vt quem per annum distulerunt admittere, momento citiùs ex animi penetralibus exturbent. Hoc studium consiliumque vafri serpentis, nobis tam specioso artificio rem eam submouentis, quam ad virtutis augmentum tam nouit efficacem. Quod dum infidelitate, aut aperta malitia, crassave negligentia nequitefficere, præte tu id maioris, vt dixi, deuotionis ac reuerentiæ perficit. Quo pallio, simplices se non solum à tam salutari exercitio, cum dolenda animæ iactura propulsant, verùm etiam se meliùs facere arbitrantur iis, qui Angelicis istis deliciis fruuntur frequentius; vt qui tantam tam tremendo mysterio non de-

Diaboli
versuria
circa Cō-
munionē.

ferant reuerentiam. Videte quāso, quò prolabamur, dum per eum se-
duci nos sinimus, quem proditorem, hostem, ac animarū nostrarum
odiosissimū nouimus infēctatorē. Qui primāuo illo nostræ felicitatis
odio agitatus, ferre non potest, nos, qui ex terra conditi sumus, tamerā
fragiles atque infirmi, panem tamen Angelorum manducare, quo se
ille indignum reddidit: nosque assiduo cælestis huius edulij vsu, eam
in spem, atque apertitudinem proficere, vt tandem etiam cum ipsis An-
gelicis ciuibus cælestem Hierusalem incolamus, sedesq. quibus teter-
rimi illi spiritus extores facti sunt, in æterna beatitudine occupemus.

2. Cor. 11.

Viderit nunc, quisquis hoc commentum sequi volet, quantum in
salute sua curanda momentum ponat. Hoc enim, inter tot strata-
gemata, vnum est, quibus se diabolus in Angelum lucis transfigu-
rans, prætextu boni, bonum nostrum vnicum euertit. Ipsi siquidem
suisque deque est, quo modo, quāve via nos in certam animæ perni-
ciam adducat; siue manifesta nequitia, siue specie maioris boni fucata.
Vt hæc est, prætextu maioris deuotionis ac reuerentiæ, rarò confite-
ri, rariùs sacram Synaxim sumere: & interim efficere, vt longè ma-
iori cum tepore, dissolutione, & irreuerentia accedatur, dum per
annum procrastinatum est. Tam enim odio sunt hosti nostro piæ istæ
exercitationes, vt etiam se adorare illa, paratus sit fingere, si spes sit
tali fraude omnia euertendi.

Augustin.
Confess. lib.
5. cap. 13.
D. Ambro-
sij auditor
Augusti-
nus.

Concionis
vis.

In vita
S. Bern. Sur.
Tom. 4.

Vt autem tria hæc salutis promouendæ media exemplis collustre-
mus, primùm occurrit, quàm consultè & prudenter sancta Monica
inter multa consilia & cœpta, quibus vt filium suum Augustinum
Christo pareret, vsa est, etiam illud in medium protulit, vt ipse au-
diendo Dei verbo, sancto præsertim Ambrosio mellitis illud labiis
propinante, daret operam: quod & fecit, & optatum inde fructum
retulit. Nec mirum: quia non solùm viuum per se & efficax est ver-
bum Dei, sed & peculiarem habet energiam, dum spiritu illo, quo est
præditum, prolatum fuerit, & auribus cordis haustum. Deinde præ-
ter propriam, quam initio dixi, operationem, etiam ad duo alia, ni-
mirum ad Confessionem, & Communionem adducit. Neque frustrâ
S. Bernardus matri suæ grauidæ, per catellum latrantem, & S. Domi-
nicus per canem, facem ore gestantem, totumque Orbem incenden-
tem præmonstratus est. Per latratum enim concionatorum & homi-
nes à malo absterrentur, & ad virtutes incitantur: atq. ore eorundem
ignis ille profunditur, qui hominum corda collustret, & accendat ad
sanctè viuendum.

Confessio-
nis effica-
cia.

Marulus
li. 4. cap. 11.

Confessio verò ita hominem in alium commutat virum, vt idem
non appareat, sed prorsus nouus, qui secundùm Deum creatus sit.
Id frequenti arreptitiorum experimento percipitur, dum illi aliorum
manifestant facinora, etiam interdum valdè occulta: quæ illi, quibus
obiecta

obiecta sunt, mox vt confessi sacerdoti fuerint, & ad eos qui malignis arrepti spiritibus ea antea propalarant reuerſi, nihil ultra, quod sibi exprobandum sit, audiunt.

Venerabile Altaris Sacramentum dignè sumtum, cælestem ac diuinum facit hominem, iuxta diuinam cibi huius cælestis atque Angelici conditionem, ac præstantiam. Vnde & factum est aliquando, vt aliqui hoc cibo supersubstantiali pasti, citra omne aliud nutrimentum vitam duxerint sanam ac sanctam. Sicut nominatim de Liberali Heliodori Altinensis Episcopi discipulo legitur, (vt alios aliasque omit- tam) qui vitalem hunc panem singulis diebus Dominicis percipiens, reliquos dies absque esu potuque peregisse perhibetur. Tria igitur hæc strenuè exerceat, qui ad Virtutum arcem contendit.

Communionis en-
ergia.
Marulus
lib. 4. ca. 12.

Oratio ad vtiliter Verbum Dei audiendum, Confitendum, & Communicandum.

OS meum, queso Domine, aures, & cor, tua gratia, aperi, munda, & posside; vt sanctum tuum Verbum auribus audiendi audiam, peccata mea perfectè confitear, & tecum te dignè sumendo sic uniar, vt vitam habeam, & abundantius habeam in æternum. Amen.

CAP. XXXVII.

Virtutisne viâ populari absterrear aurâ?
Vrge iter vsque tuum : discerpant cetera venti.

Qui se di-
uino cultui
parant, ob-
loquia pa-
tiantur.

PTIME hæc Interrogatio cum præcedenti quadrat, qui nam- A
que in animum induxerunt, vitam suam in melius com-
mutare, & ad Virtutis arcem contendere; maioremque ad
hoc concionibus audiendis operam dare, crebrius peccata

confitendo detergere, ac Dñicæ mensæ se consortes facere; illis com-
muniter hoc oboritur in primis prælij ac velitationis, vt obloquia ho-
minum, iudicia temeraria, & etiam irrisiones, pro rei nouitate, susti-
neant. Itaq; non tantum in se hoc sentiunt molestiæ, quod cuiusq; bo-
næ rei principio, ex difficultate prima percipitur; sed etiam hominum B

Similitudo
improperij
hæus est.

garrulitate eis remoræ obtenduntur, dum in similitudinē improperij,
virtutis inceptæ viam, morumq; in melius mutationem obiciunt. Di-
co, in similitudinem improperij: quia verum improperiū in virtutem
& probitatem non cadit. Ideoq; dum cuiquam bonum rectumque ex-
probratur, vt quod pius, sobrius, modestus, bonæ conscientia, ac timēs
Deum sit; similitudo tantum improperij est, & laus potius indubitata.
Fatentur istud ipsimet eiusmodi subsannatores, in inferno positi, sero-
que suam temeritatem complorantes. *Hi sunt* (inquunt) *quos habuimus*
aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati! Propterea
tantum abest, vt ob popularem hanc sinistram auram, & ob cauillos
gannitulseque mundanorum hominum, à bono quispiam cæpro desi-
stere debeat, vt etiam eo magis illi sit in via virtutum insistendum, ma-
iori q; alacritate atq; animo progrediendum. Ex hoc namq; improbo-
rum obloquio, velut certissimo indicio, constat haud dubiè bonum
hoc esse debere, quod à malis impetitur: à Deo id esse oportet, quod
diabolo & mundo tam contrarium est; vt graue eis sit, etiam ad viden-
dum. Huc accedit diuini eloquij comprobatio; & omnium Dei mi-
nistrorum atq; amicorum testimonium, & exemplum; vitæ meliori in-
tendere, ac meliora semper sectari, esse laudabile.

Sap. 3.

Sap. 2.

Ouid. 1.
Tr. Eleg. 8.

Optimè itaque dicit Responso: Vrge iter vsque tuum. sicut di-
cit ille: Quo pede cæpisti sic benè semper eas. Discerpant cætera
venti. hoc est: Quid homines vani ac ventosi super id iactitent, dicti-
tentve, ne curaueris. Inuenias siquidè aliquos ita parum stabiles, tamq;
inconstantes, vt optima etiam cæpta, immò apertam Dei vocationem
ad vitæ sanctioris statum reiiciant, ob ridiculam hanc, & plusquam
puerilem vanorum hominum oblocutionem, quam inaniter metuunt,
solum secum cogitantes: Quid dicēt homines? si vitam, vestè, vultum,
cultum,

Vanum
dictam;
Quid dicēt
homines?

Virtutifne viâ, populari absterrear aurâ ?
Virge iter vsque tuum: discerpant cetera venti.

Moetmen om tvolkke ghesch, de deucht en tgoet verlegghen?
Siet ghy naer uwen wech: maer niet, datmen sal segghen.

Faut il pour le rire, Du monde, et son dire, Rompre son dessein ?
Suy toujours tes erres, Ne te chaillant guerres, De son caquet vain.

1725
The first building in the city
was built in 1725
and was the first
of its kind in the
city. It was built
by the first
settlers and was
the first building
in the city.

cultum, mores, honores, & statum mutem: si in Religione aliqua, mundo abdicato, Dei me seruitio deuoueam; quid dicetur de me? Ecquid quæso dicetur. Et quis quid dicet? Optimi quique factum laudabunt, Deo agent gratias, & ad imitandum fortè exstimulabuntur exemplo. Mali maledicentia sua & obloquio rem magis confirmabunt; restantūq. facient, sanctum & diuinū esse, quod ipsi ita auersantur. Sic ille Philosophus, cui cūm diceret aliquis: Malè de te loquuntur: Credo, inquit, sed mali. Æquè enim magnæ est laudis, & à bonis laudari, & vituperari à malis. Nam vt dicit Seneca: Malis displicere, laudari est. *Seneca*
Rectum enim esse necessum est, quod cum torto & prauo non conuenit. Quamobrem debet quisque sibi suæq. salutis consulere, neq. dictis hominum moueri, quādo boni quidpiam conceperit animo; sed si dubitat, rem omnem cum expertis, & benè in eo genere versatis expendere. Primum, maiorem Dei gloriam, animæ tuæ salutem, & rei conceptæ cum his aptitudinem attende: neq. quid dicturi sint homines, vel obliquè consideres.

C Hic tu mihi equum generosumq. caballum imitare: qui licet omnes totius plateæ atque oppidi canes eum allatrent, imperterrito suo atque animoso passu procedit, contemptis omnibus: tantumq. abest, vt propterea gradum figat, cæptumq. iter retexat turpiter, aut eo lentiùs prorepat, vt potiùs maiores animos induat, generosioriq. plausu tellurem pulset, iterq. suum conficiat. Per ipsum sanè licet latrèt canes, feratq. eius sectentur & mordeant calces, quousq. libebit; redantq. sponte domum dum latrando mordendoq. defessi sunt: ipse interim eos nil moratur. Videatq. canes etiā eo uehementiùs transeunti tibi oblatrare ac baubari diutiùsq. insequi. quo plus curaueris: sin negligas, sponte tacent domumq. suam repedant. Ita in bono proposito profequendo, contra hominum latratum cordato est Christiano faciendum.

E An me canum latratus à bonis absterreat? Quin & rusticanam aliā uerue mulierem in huius capitis typo expressam tibi imitandam proponere. Quidnam agit? quod agunt eiusmodi, quæ gallinis alendis dant operam? Oua studiosè in sinu è nido colligit. Gallinæ interim, & ipse etiam gallus gallinaceus garritu & clamoribus omnia complent. An illa propterea à cæpto desistat? nihil minus. Cogirat quippe. Vestra uobis garrulitas permittitur; at mihi hæc oua cedent. Vos quod uestri est muneris facitis, ego quod mei, curo. Ita cuiq. salus sua curæ esse debet; nemo autem stultis hominum iudiciis vel obloquiis moueri.

Nam sicuti salua conscientia neque uelis neque possis malum facere, etiam toro id tibi mundo suadente; ita nec bonum, quod teste eadem conscientia tibi faciendum est, debes omittere; etiam si mundus reclamet, vel obloquatur quispiam. Dic talibus saltem, quod Titus Tacitus Metello sibi obrectanti: Facile est in me dicere: cūm non sim
T. Tacitus.
respon-

Maledi-
centiæ to-
lerantia:

responsurus. Tu didicisti maledicere; ego, conscientia teste didici maledicta contemnere. Si tu lingua tua dominus es, vt quicquid lubet effutias; ego aurium mearum sum dominus, vt quicquid obuenerit, audiant inoffensa. Quod sine dubio, nos Christiani, perfectius obseruare deberemus, quàm tales, qui lumine fidei, & gratiæ dono caruerunt. Scimus etenim certò, sicut nos, coram Deo, totius mundi patrociniū non excusabit, si propria accusarit conscientia; ita nobis nihil obfuturam hominum omnium refragationem, si iuxta Dei nutum, ac propriæ conscientiæ testimonium, processerimus. Quo illud Augusti etiam spectat, Benè agere, & audire malè, Regium esse; ac duplicis meriti; ex operis boni præstantia, & patientia linguæ maledicæ.

Tob. 3.
Tobiæ ex-
emplo;

Quid de Tobia dicemus, qui vxoris propriæ exprobrationem, & petulantem in maledictis linguam toleranter audiuit; atque si ob eleemosynarum, operumque misericordiæ laudabilem piumque vsum, in cæcitate illam temporaneam incidisset? Sic & ante luminis priuationem ipsi eadem atque alij plures impropertant: at non propterea destiterat mortuos sepelire, pascere famelicos, mæstos consolari, & concaptiuus monita salutis dare. Sciebat vir ille sanctus, non esse bonum opus ob maleuolorum dicacitatem omittendum. Ita neque Iob à recto virtutum tramite deflexit, tametsi etiam ab amicis, miris diæteriorum modis lacesseretur. Sed quoniam in speculo id expressiùs nobis, quàm in tota

Iob 2.
Exemplo
Iob.

Domini nostri Saluatoris vita optemus exhibitum? Is enim non tantùm aliquando corporaliter insidias ei & mortem molientibus Iudæis, sed & blasphema lingua maledicentibus, per medium illorum ibat: nobis exemplum præbens, ne vel latum vnguem ob hominum maledicentiam à recto deflectamus. Id vidit vel cæcus ille fecus viam: tantum enim abest, vt ob increpantis turbæ voces à cæpta Christi inuocatione destiterit, vt etiam eo magis ac magis opem eius implorarit.

Luc. 18.

Nicéph. lib.
11. cap. 36.
Moyse la-
tro conuer-
sus.

At nunc mihi meritò considerandus veniat Moyse ille Maurus, monachus. Hic postquam latrociniis Ægyptum agitauerat, Anachoretarum inibivitam contemplatus, monachus factus est, Isidoro Abbati se tradens instituendum. Quid egit? quid animo voluit? quidnam dicerent homines? præsertim ipsius congerrones, collatrones? Minimè gentium. Longè fixiùs in tam præclaro cæpto gressum firmavit, quàm vt tam inani ac friuolo sibilo seloco moueri permitteret. Quinque etenim & septuaginta annos Deo in solitudine seruiuit: sex annos cella inclusus permansit ad multam noctem stans orabat, pane tantùm & aqua sustentabatur. Deinde charitatis operi se accingens, noctu peragrabat solitariorum tuguria, hydriæque ipsorum aqua replebat, vt procul hauustum petentibus, laborem leuaret: peracto officio, tacitus redibat. Sic faciendò, qui priùs homicidiis infamis fuerat, factus est sanctitate clarus: & qui quondam rapinis terram infestarat, regnum calorum

calorum vi alia rapuit. Interea temporis, dum ille cundo, redetendo, per deserta vagando, in priorum contubernaliū incidit occursum & manus; quid egit? quid cogitavit? num illum mutata vitæ, cœpti melioris, habitus noui, operum humilitatis, suiq̄ue propositi puduit? num ipsis eum deridentibus, ad pristina reuocantibus, aures præbuit? cessit? destitit ab instituto? Nequaquam profectò. Quin immò quamplurimos eorum ipse ad suum pellexit consiliū; & quemadmodum candidatus hic Maurus in se pellem mutat Æthiopsis, ita & eos docuit leopardi maculas deponere, & secum monachorum vitam viuendo, deposito cameligibbo, per foramen acus transire. Eius in Martyrologio memoria celebratur 28. Augusti. Ita & de S. Guilhelmo referre nihil impedit, qui à S. Bernardo ad vñionem Ecclesiæ reductus, & ad peccatorum pœnitentiam permotus, quando iam & statu & mutato habitu, vitam planè aliam ducens, eremita factus, thoracem ferreum, quem contra Ecclesiasticam vnitatem gesserat, nunc super nudo corpore in sui castigationem summa cum pœnitudine atque humilitate gestaret, & in totius mundi conspectu totus in alium virum mutatus esset: si tum ei in mentem venisset, aut vllò modo attendisset, quid vel amici vel mundus dicerent; citò sanè manum ab aratro Evangelico remouisset, & respexisset retrorsum. Verùm è contrario ita cœptis institit, mundo frustra reclamante, vt quamplurimos ad sui imitationem permoueret: Ordoque inde sit institutus VVilhelmitarum, anno Domini 1155. Dicat igitur quicquid volet mundus; tu, quid tibi sit factò opus, attendito.

S. Guilhelmus.
Surius tom.
1. Febr. 10.

Oratio pro constantia in virtutibus seruanda.

Qvandoquidem sine te, ò dulcissime Iesu, neque recti quidquam cogitare, nec incipere, nedum perficere valemus; fac nos in virtutibus stabiles, & da gratiam ita omnia obstacula superandi, vt viam salutis inoffenso pede ambulantes, virtutum præmia consequi mereamur. Amen.

CAP. XXXVII.

Quæ nos infesto circumstant agmine pestes?
Mundus ouas: Satanâsq. furēs: Caroq. intimus hostis.

Tres ani-
mæ nostræ
hostes:
Caro,
Mundus,
Dæmon.

homo, Dei pacem atque amicitiam saluam sibi confer-
uasset, nullum ipse hostem, præter diabolum, habuisset;
qui inuidere quidem. non autem nocere potuisset. Sed,
quando à debita Deo obedientia discessimus, omnia no-
bis contraria facta sunt & aduersa; & nos ipsi molesti nobis. Hoc
illis beati Iob verbis clarè exprimitur, dum ait: *Peccati: possisti me con-
trarium tibi, & factus sum mihi metipsi grauis.*

Iob 7.

Tres præcipui sunt hostes, hominem ad peccatum incitantes, e-
iusque salutem acriter impugnantes: Caro, Mundus, & Dæmon. A
Quia D. Ioanne alio loquendi modo produuntur: *Omne, inquit,
quod est in mundo, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, & su-
perbia vitæ.* Horum omnium Princeps & Rex diabolus est. Nam
etsi tres isti, per se singuli, turmam atque aciem peculiarem consti-
tuant, quò in nos omni ex parte impressionem faciant; merito ta-
men totius prælij huius tam infesti dux & imperator diabolus dici-
tur, quia alij sub eius quasi castris & signis militant aduersus homi-
nem. Expeditio ista rectè in libro Iob designatur, vbi sic legitur:
*Chaldei fecerunt tres turmas, & inuasertunt camelos, & tulerunt eos, nec-
non & pueros percusserunt gladio.* B

I. Ioan. 2.

Iob 1.

Iob 7.

Dicit idcirco idem Sanctus miseriam huius vitæ considerans: *Mili-
tia (seu tentatio) est vita hominis super terram.* Ad eò. vt mundus totus
campus belli possit, vbi confictus committitur; vitæ decursus, tem-
pus belli: quo durante pugnandum est, & corona promerenda. In-
spector Deus, qui & auxiliator fortis; daturus, post adeptam victo-
riam, æternæ gloriæ triumphum. Sic D. Paulus ait: *Nemo coro-
nabitur, nisi legitime certauerit.* Quemadmodum enim via filiorum Is-
rael. per desertum, continua cum hostibus pugna fuit, quibus de-
bellatis, in terram promissam triumphatores ingressi sunt: ita vita
nostra, assidua cum nostris hostibus est decertatio, qui nos & à dex-
tris & à sinistris infestantes, ab ingressu patriæ cælestis arcere conan-
tur: atque non nisi omnibus istis ritè pugnando superatis, promif-
sam illam lacte ac melle manantem supernorum ciuium regionem,
ac coronam gloriæ, possumus obtinere.

2. Timot. 2.

Hoc interim solatij habemus, nihil nobis esse timendum, etiamsi
consistant aduersum nos terna hæc castra, etiamsi infurgant in nos

tres

Quæ nos infesto circumstant agmine pestes?
Mundus ouans: Sathana; q; furens: Caro; q; intimus hostis.

Die dry vianden sel, Welck synse; die ons quellen?
De weereelt: t vleesch rebel: en den Prince der hellen.

Quel ennemy tache / Sans treue et relache / Sur nous trionser?
La Chair fretillarde / Le Monde, et la darde / Du Prince d'enfer.

res istæ tutæ, quamdiu tuta intus conscientiæ quies & tranquillitas conferuatur. Sicut enim echinus aut ericius, furrigens vndique setas, in medio adlatrantium canum liber conquiescit, ita bona conscientia, innocentia tecta velamine, inter omnium hostium insultus & infidias, immunis, & tuta est.

Echinus,
bonæ con-
scientiæ
typus.

D Primi tanquam domestici hostis, Carnis inquam, pugna, in Eua primùm nobis figurata fuit, quæ Adamum blanditiis ad Diuini mandati transgressionem pellexit. Deinde etiam in stulto illo Nabalo factis expressam habemus carnis rebellionem, qui commoditati suæ, & ventri pascendo, ac gulæ feruens, cetera parùm curabat; hebes, deses, ingratus, cor suum crapula & ebrietate grauans, sibiq. eo modo infelicem atque inopinatam mortem accertens. De quo ipsa eius vxor Abigail rectè dicebat: *Stultus est Nabal, secundum nomen suum: & stultitia est cum eo.* Ita & caro: vna quasi manu, florum, fertorumque redolentium amœnitate prætensa, altera gehennæ incendia occultè comportans, vt fallaciter hominem incautum illis inuoluat: interim voluptatibus dans operam, & iucundè in certam perniciem ruens: non recogitans momentaneum esse quod delectat, æternum verò quod cruciat. Figura carnis non incongrua & Goliath fuit: qui, instar trutris carniæ, spiritum, in Dauide figuratum, persequitur; & castris Dei magna cum proteruia insultat. Magna sanè & periculosa est hæc cum hoste domestico pugna. Inimici hominis, non tantùm vicini, amici, & domestici eius; sed & ipsemet homo suus hostis est. Quid enim tam tu, quàm spiritus tuus, cum carne tua & sanguine vnum eundemque constituens hominem? Hostem tuum in te circumfers, eodem tecum non tantùm vestimento tegis, eodem cubili componis, eadem tecum dignaris mensa; verùm etiam eum foues, pascis, defendis, & fortem facis contra te. Hostem agnoscis, vt hostem pateris, & vt amicum habes; & quo eum tractas humaniùs, eo ferociùs insurgit. *Scio* (inquit Apostolus) *quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Et vnde ista quæso nobis in carne rebellio? Ex primi parentis peccato. Vt enim omnes in Adamo eramus, ita in eo omnes peccauimus, & Deo fuimus inobedientes. Pro pœna autem commissi, inter infinitas alias misérias, etiam fomitem peccati, & ad malum propensionem, iure quodam hæreditario sumus consecuti; vt caro resistat spiritui, bellumque lethale duarum quasi gentium, proprio gestemus in vtero. Quod D. Paulus aperte ita testatur: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee. Cuius rebellionis acerbitate commotus, in se omnium nostrum deplorando miseriam, sic exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius*: aut vt dissoluatur, & sim cum Christo; aut illud saltem in seruitutem redigam? *Gratis per Iesum*

Hostis j.
Caro.
Eua.
Nabal.

1. Reg. 25.

1. Reg. 17.
Goliath.

Mich. 7.
Mut. 10.

Rom. 7.
Vnde car-
nis rebel-
lio.

Rom. 7.

Christum Dominum nostrum. Si multi periculofam hanc carnis luctam attenderent, longè follicitiùs huic tam perplexo negotio inuigilarent: non ita se vino fomnoque sopiri permetterent; non carnem hanc tam delicatè & gulosè infarcirent; non ollam istam, in qua, iuxta puerorum Prophetorum contestationem, mors est, sic semper succenderent, neque oleum adderent camino: quin potiùs, vel lacrymarum fluminibus ignem exstinguerent; vel per abstinentiam foco fomenta subtraherent; vel, quod amplius est, ollam totam de flagrantè flamma deponerent; consortio hominum, totiùque mundo mittentes nuncium, & vitæ se sanctiori, atque à turbis remotæ, consecrantes. Id haud dubiè consultius crederent, quàm cum impuro hoc carnis incentiuo, incendio tradj tandem sempiterno.

4. Reg. 4.
Mors in
olla.

Mundus,
huitis ij.

Secundo inter hostes nostros loco Mundum constituimus, qui, E prima fronte, miro etiam stratagemate hostilitatem omnem, quantum potest, dissimulat; at interim internecioni certæ dat operam. Vna quasi manu misero mortali monilia, torques, coronas, gazas, honores, & summam denique felicitatem protendit: at alterâ latenter pauperiem, seruitutem, omnimodam miseriam, & certum tandem interitum subinducit: sædam faciem læta larua condecorans, vt in blandientem tantùm vultum intendentes securiùs decipiat. De mundi astutia, vanitate, & digno contentu ex professò lxxv. Capite, & aliquot sequentibus tractabitur: hîc paucis, de Mundo, vt hoste animæ nostræ iuratiſſimo.

Mundi nomine quid intelligatur.

Per Mundum intelligitur vanitas, malitia, inconstantia, nequitia, fallacia, fraudulentia, & stultitia hominum talia amantium: quin immò, tales homines ipsi, Mundi nomine nuncupantur. Quorum quandoquidem caput & Princeps diabolus est, rectè Princeps mundi vocatur, hoc est improborum, ac mundanorum hominum. Hoc modo interrogat D. Augustinus: Quare peccatores nomine mundi appellantur? Quia dilectione mundi inhabitant mundum.

Augustin.
Serm. 49.
de temp.

Varia mundi hostilitas.

2 Reg. 20.
Ioab.

Mirando, atque ad eò miserando nos modo impugnat Mundus; ridendo, adulando, multa promittendo, palpando, & mira dilectionis atque honoris indicia prætendendo. Cuius, in fucato isto ac blandienti hostilitatis genere, præcellens figura Ioab fuit; qui Amasæ occurrenti blandè dixit: *Salve mi frater.* Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum. Porro Amasæ non obseruauit gladium, quem habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram.

Iudas proditor.

Sicut & Iudas osculo Saluatorem nostrum vendidit, prodidit. tradidit. Sic & mundus facit, mellita sua blandiloquentia, fraudulentata laudatione, adulatione, arridenti facie, ac splendidis promissis, quasi osculo improuidum inescando, prodendo, & morti æternæ tradendo. Aduigilandum est igitur cuique eò attentius, quò tam fœtus fucatus.

fucatusque inimicus difficilius caueri potest. Ita D. Augustinus: *O Aug. Serm. 1 ad frat. in eremo.*
 munde immunde, fallax & proditor! Nunquid non periculosior es blandus, quàm molestus? Nunquid non magis timendus es dum allis, quàm dum spernis? Blandus enim, vt amicus excipitur, quando autem agit hostiliter, tunc vicissim vt hostis fugitur.

Et hoc pro more habet, vt quando blandimentis nihil efficit, tunc ad sannas, scommata, irritamenta; & demum ad apertam persecutionem hostilem conuertatur. Dum vulpina nihil pelle proficitur, leo- *Vulpinæ -
pelli l-
o-
na succe-
dit.*
 ainam induit, incipitque furere aduersum innocios. Vtque tunc tutior est homo, quando illum mundus aperto Marte persequitur, quia ab illo tunc sibi tanquam ab hoste cauet: ita consultum est, vt

ne quis à mundo fallatur, vincaturve, illum potiùs aduersantem sibi, quàm blandientem eligere. Tunc enim certi sumus, & mundum nobis hostem esse, quod semper est, & Christum amicum & protectorem: qui id nobis prædixit, & hoc modo solatus est: *Si mundus vos Ioan. 15.
odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Ecce dum aduersum nos, vt hostis consistit mundus, iuxta Christum stamus, cuius & mundus iuratus est hostis. *Si de mundo (inquit) fuissetis; mundus, quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea adit vos mundus. Et vos amici mei estis. In mundo quidem pressuram habebitis: Ioan. 16.
sed confidite; ego vici mundum.*

F. Tertius hostis est Diabolus; qui, vt omnium Princeps, duos alios, Diabolus, per se aliqui fatis noxios, suis castris adhibet; vt & per carnis illece- *hostis 11j.*
 bras, & per mundi insidias, miseros mortales in peccatum certamque perniciem pertrahat. Primùm quidem mali suggestionem, deinde ad delectationem incitando; & postremùm, si vllò pacto potest, ad assensum permouendo: qui dum in re graui tribuitur, peccatum mortale committitur, etiam si re ipsa in actum non deducatur. Rei autem exiguitas, vt & alia aliqua circumstantia efficere potest, vt veniale tantùm existat.

Ex quibus omnibus liquidò constat, quàm non satis securè in *Vigiladum
contra ho-
stis.*
 veramque, vt dicitur, aurem dormire liceat, tot vndique circumstantibus hostibus, insidias mille, & mille insultus struentibus. sed, quòd tanquam strenui milites, vigiles excubias agere debeamus, & semper quasi in acie armis accincti stare: eam circa partem, fideiorem custodiam firmiusque præsidium collocando, vbi arcem nostram nouimus infirmiore. Nam & hostis noster eò quoque oculos, atque animum conicit; ibique frequentiores applicat machinationes. Singulorum siquidem discutit ingenium propensionem, mores, infirmitates: qua ex parte facilis inuadi, expugnarique queant; vt faciunt exploratores; quod & Ioseph fratribus suis, tentandi gratia, obiciebat, dicens: *Exploratores estis, vt videatis infirmiora terra ve-*

nistis. Exploratisque omnibus, diabolus ibi struit insidias, vbi faciliorem fore victoriam considerat: & licet aliis ex partibus, vbi in homine munitiora tutioraque sunt omnia, certo stratagemate simulatos intentet assultus, huic tamen debilitati præcipuam admouet impugnationem, quam & loci conuenientiâ, & defectu præsidij, videt præceteris expugnabilem.

Hostis conditiones. Habet hic hostis omnes conditiones, quæ in acerrimo inimico considerari & timeri consueuerunt. In primis, veteranus, & inueteratus est, iamque propemodum senis annorum millibus hanc bellandi artem exercuit. Astutissimus, fortissimus, impudentissimus, & mille artifex est: naturalia enim, quibus pollebat vt Angelus, etiamnum retinet, iisque modò in nostram perniciem abutitur. Malus est, vt etiam mali nomine diabolus intelligitur. Superbus, adeò & Rex super omnes filios superbiæ. Hinc valdè præsumtuosus; audax in attentando, & in persequendo pertinax. Indefessus, arena non cedens, tamen si non raro superetur. Si fugam simulat, pugnam restiturat ardentius. Inuidus est, malitiosus, impudens, & imperterritus. In omni certaminis genere, astu bellico, & stratagemate versatissimus ac versutissimus.

Præsidia contra hostes.

His tamen, Deo laus, non obstantibus, modò vigiletur attentè, fidelis adhibeatur custodia, præsidia dicta adhibeantur, & sit de cetero ad illum recursus in omnibus, sub cuius signo. Crucis vexillo, in sacro Baptismate inaugurati, omnes militamus; hoc est, ad Ducem nostrum, hostiumque nostrorum victorem Christum, pro belli directione, virtutis incremento, & diuino auxilio confugiamus; nihil est, quòd minaces hostium moremur manus; non est quòd terreamur; aut in minimo animum despondeamus: quia fortior est, qui nobiscum est, quàm qui contra nos. Benè ideo nos monet Apostolus: *Nolite locum dare diabolo*. quasi dicat, State, ne cedite, in aliquo ei cedentes, vel consentientes. *Quin potiùs, vt D. Iacobus ait, Resistite diabolo; & fugiet à vobis.* Quid minus miles in conflictu faciat, quàm vt stet, non cedat, figat pedem? Hoc resistere, hoc pugnare, hoc est victoriam consequi. *Aduersarius enim noster diabolus, tametsi tanquam leo rugiens circum quærens quem deuoret,* Crocodili tamen mores obtinet; qui, vt fugientes insequitur, ita fugit ipse insequentes ac resistentes. Vnde rectè præsentissimi remedij loco suggerit D. Petrus, supradictis verbis subnectens: *Cui resistite fortes in fide.* Fides nostra est, Christum illum debellasse, eiusque contudisse vires; ita vt nihil nobis nocementi queat inferre, nisi nos ei in malum, consensum præbuerimus. Quando namque desiderabilem illum in Christo bolum, latente intus diuinitatis atque innocentie hamo, iniquo & auaro ricu momordit, & morte illum turpissima atque indigna afficiendo

Eph. 4.

Iac. 4.

1. Pet. 5.

Fides, victoria.

ciendo deglutiuit; ita tum liuidas suas fregit fauces, ita dentes effra-
cti, ac molares omnes contriti sunt, vt deinceps factus edentulus,
non amplius mordere, sed labris blandiri tantum ac lambere va-
leat. Non enim potis est quenquam ad peccatum nolentem impelle-
re, sed nouit tantum blandis suggestionibus illicere, & suauiloquen-
tiæ fallaciis, quasi in laqueum dulcibus sibilis aues inducere. Vt &
in Christo ostendit, dum non illum deturbare conatus est, sed tan-
tum blandè hortans dixit: *Mitte te deorsum*. Et quandoquidem hoc
à libera nostra voluntate dependet, & proprio arbitrio, alia non est
re in hac lucta opus, quam vt cum diuina gratia bonam custodiam
super munitione cordis nostri constituamus; non consentiamus in ma-
lum, & resistimus. *Hæc est victoria, quæ vincit mundum*, carnem, & dia-
bolum, *fides nostra*. Ne te victum dederis, & vicisti.

I. Io. 3. 5.

Cani quoque, ob id, catenato solet comparari diabolus: qui vt la-
tret, ringatur, frendeat dentibus, propriis se faucians morsibus san-
guinolentos protendat rictus, teque quasi inuasurus insultet; certus
tamen es, quamdiu intra catenæ extentæ spatium te non immittis, il-
lum ne hilum quidem tibi posse nocere. Si dentem tibi, vel vnguem
infixerit, certè non est quòd cuiquam alij quam tibi imputes: quia in-
tra facultatis eius nocèdi limitem, ac quasi ipsius horizontem te inges-
sisti, extra quem futurus eras immunis. Hinc est etiam quod semper in
omni tentatione consulitur, vt principium cautè obseruetur, quo neg-
lecto, non facilè consequentia euitentur.

Cani cate-
nato com-
paratur
diabolus.

Ex eo namque tota ferè dependet belli profecutio, & victoria. quod
alia similitudine nos egregiè docet Isidorus, dum sic ait: Diabolus ser-
pens est lubricus: cuius si capiti, hoc est primæ suggestioni non resisti-
tur; totus in intima cordis, dum non sentitur, illabitur. Vigili idè,
vt dixi, custodia opus est, plusquam magnis multarum copiarum vi-
ribus. Nam, sicuti prouido sagaciq; in specula oculo vigilis, melius
aliquando ciuitati prospectum est, hostem eminus videndo, detegen-
do, & solo campanæ pulsu arcendo, priusquam accedat propius;
quam mille armatorum millibus, dum iam hostis vel per mœnia illa-
psus, vel per portam intromissus est: ita in omni ad peccatum impu-
gnatione, quæ per tentationem fit, attentâ in principio curâ, insidia-
rum detectione, ad arma conclamatione, ad Deum per preces refu-
gio, concessorumque præsentis præsidio plus efficitur; quam omnibus
aliis quibuscumque modis & mediis, quando iam serpentis malo in
cor, per delectationem, & præsertim per consensum, concessus ingres-
sus est. Qui minimo æris sono, vel tubæ clangore, aut etiam vocis cla-
more, arceri procul poterat non admissus; si intra limina pedem po-
nat, quantæ molis, quanti sanguinis, qualium erit copiarum, admis-
sum eicere? ferè actum semper est, quando eò ventum est.

Isidorus lib.
3. cap. 5. de
summo bono.
Vigiliæ bo-
næ securi-
tas.

Hinc

Simile à li-
teris prodi-
toris.

Hinc etiam sicut, quando proditoriis blandisque literis, in ciuitatem vel castra ab hoste submissis, ducum aduersariorum ciuiumve animi ad defectionem sollicitantur; consultum planè est, dum id scitur, vel etiam subolendo timetur tantum, litteras eiusmodi non aperire, nec vel inscriptionem legere, immò vel non accipere, vel eis accipere, & in focum coniectis, nuncio suspendium minari, si redeat: ita tutissimum profus est, primas tentatoris blanditias ne vel ad specu dignari, auerfari inscriptionis titulos, attributos honores, promissas opes, & quicquid animum in malum possit inflectere. Alioqui, si explicare clausas inceperis litteras, considerare quæ splendide appinguntur, ponderare promissa, incipies affici, volensque ad calcem perlegere, & periculum facere. Actum est, in nassam ingressus es, specie boni inescatus, non facile erit reuocare pedem, & cadere. Obseratas itaque litteras, totamque tentationem in ignem charitatis Christi conicito; & nuncio, hoc est sensualitati, minare suspendium, & teque illam per pœnitentiam castigaturum, & cruci Christi affixurum, si simile vnquam deinceps attentarit.

Stratagemata varia
hostis nostri.

I.

Non erit inconueniens, stratagemata hâc diaboli præcipua ponere, vt nota melius caueantur. Interdum enim, more militari, exiguo se ostentat numero & robore, præcipuis copiis post montem aliquem inanis gloriæ, ob virtutis alicuius speciem, aut post densam vitiorum siluam in insidiis latentibus; vt cò-fidentius in certaminis campum pellectos, immisissâ torius exercitus potentiâ, opprimat. Sic Diotimus contra Lacedæmonios, Cæsar contra præcos Gallos, & plures alij actitarunt. Neque nimis timendus est hostis, neque vice versa nimium contemnendus. Aliquando fugam simulat, vt te vel securum, vel temerè insequentem, & à fronte & à tergo surgentibus insidiis, interimat. Ita in bonum, Dei instinctu, fecit Iosue contra ciuitatem Hay: & Israel contra tribum Benjamin, quam castigare debebant.

III.

Aliquando magnam ostentat hostis potentiam, vt terreat ac percellat imbellem. Sic D. Antonius stupendos incurfus sustinuit, & omnes diaboli machinas superauit. At periculosissimum est, quando subdòlus animarum nostrarum impugnator, pauentem conscientiam horrendo indefessoque tentationum tumultu fatigat, & obruit. Nonnquam hostis tesseram signumve militare partis assumit, vt in accessu amicus appareat, tutiusque omnem tunc discindat aduersum

Polyen. li. 1.

exercitum. Ita Darius profligatorum hostium exuuias & insignia suorum aptauit humeris, & ita in reliquam hostium partem immisit. Ita

Virgilius 2.
Æneid.

Coræbus: Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis Aptemus dolus, an virtus, quis in hoste requirat? Sic diabolus salutem, quietem, & omnimodam prosperitatem nostram, vt amicus, se querere simulat, vt maiorem in ruinam præcipitet, sicuti Eux per serpentem omnia bona

& ma-

& magnifica optare videbatur; Eritis sicut dij. Ita S. Iulianæ se veterator in Angelum lucis transfiguratum exhibuit, dicens, Christum iubere, vt illa potiùs dijs Gentilium sacrificaret, quàm in cruciatibus deficeret. Obstupuit illa tali nuncio, & dubitans, quidnam esset, à Deo sibi certius indicari postulauit. Mox diuinitus inspirata manu illum apprehendens, vinculis constrictū verberibus affecit; & insidiatorem in insidiis deprehensum cōfufum abegit. Ita callet igitur hostis noster omnes artes, atq. vniuersa stratagemata, quæ vnquam vel terrestri, vel nauali in prælio excogitata fuerunt; sed fidelis miles Christianus, in Deo suam ponens fiduciam, omnes hostilitates & carnis, & mundi, & diaboli superat, & in Domino exultabundus triumphat.

*Sup rom. 1.
Marul. li. 5.
cap. 7.
S. Iuliana.
Diabolus transfigu-
rat se in
Angelum
lucis.*

Oratio contra tres animæ nostræ inimicos.

R *Ex regum, & Domine dominantium, atque exercituum
Deus, ex omni parte impugnor, & vim patior vndique; ca-
ro rebellat, mundus mihi vult dominari, & diabolus in me impe-
rium vendicat: Adiuuā me, Deus, vt continuam huius vitæ mi-
litiā legitimè certando conficiam, & aterna gloria coronam
securus accipiam. Amen.*

CAP. XXXIX.

Quod miseris tutamen erit discrimine tanto?
 Gratia: Libera mens: & præsidis Alitis arma.

Triâ rara
 præsidia
 contra ho-
 stes.

ADMIRANDA verè Dei prouidentia, & bonitas, qui nos in medio hostium nostrorum nequaquam inermes, auxilioque destitutos deseruit; sed ita de omnibus, quæ ad pugnam pertinent, prouidit; vt meritò dicere possimus, faterique debeamus, prælium hoc spirituale, omnemque hostium nostrorum conatum, potius ad armorum nostrorum laudabile exercitium, & ad maioris victoriæ triumphique promerendi occasionem facere, quàm ad aliquod nostrum damnum, vel incommodum. Id haud dubiè experientia edocti testantur omnes; non tantùm, qui conflictu peracto feliciter, nunc coronis partisq. tropæis fruuntur in Ecclesia triumphante, hoc est in cælo; verùm etiam, qui in militante adhuc, incerti de belli exitu, luctantur.

Vexillum
 crucis.

Optimè nos ideò animatos esse oportet; neque à conscisso sanguine nolentoq. Christi vexillo vnquam deficere, neque loco nostro, quem in castris Ducis nostri nacti sumus, tantillum discedere; sed magnâ constantiâ cum pugnace illo hostium nostrorum antagonista dicere: *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.* Ac si vir virum legeret, diceremusque, quod communiter tali casu dici solet: Tu pedem tuum meo pedi coniungito, sis mihi commilito, & auxiliator; & veniat qui volet. Sicut apud Isaiam legimus: *Stemus simul: quis est aduersarius meus? accedat ad me.* Quod Apostolus Paulus claris verbis dicit: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Estque Deus, sine dubio, cum omnibus qui cum ipso sunt, hoc est, qui studet ipsi placere, & in eius gratia stare.

Iob 17.

Isaie 50.

Rom. 8.

Vilitas ho-
 stium no-
 strorum.

Isaie 16.

Quæritur igitur, quod tutamen sit miseris, tanto in discrimine. Verum quidem est, si rem ipsam introspicimus, vt se habet, sæx tantùm est, velut lixarû hominumq. nihili, hostilis iste noster exercitus, & carnis, & mundi, & Principis etiã tenebrarum: de quo sic meritò Propheta: (vt ex vno omnes norimus) *Audiuimus superbiam Moab; superbus est valde: superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius.* Sed nos nostrâ focordiâ, meticulositate, negligentia, & præcipuè innatâ ad malum procliuitate, hosti nostro imbelli addimus animos & vires; arma ei ex nobis ipsi subministramus, damus accessum, pectus telis ipsius nudamus, arma & scutum deiicimus. Sicuti de Regis Catholici hostibus hæreticis, nostrâ ignauia protruentibus, & ob peccata nostra quandoq. fortioribus, victoribusque dicere possumus.

Vt

Quod miseris tutamen erit, discrimine tanto ?
Gratia: Libera Mens: et præstitis Alitis arma .

Wat hulpe vinderen wy teghen alreke iacht ?
Goddè grati : Wille wy: en dan d'Engelste waerht.

Hé Dieu! quel remede, Quel secours, quelle aide, Encontre ce Camp?
La grace du Pre / L'Ange tutelaire, Et l'Arbitre franc.

Vt & D. Hieronymus: Proh pudor! nostris peccatis Barbari fortes
 sunt: nostris vitiis Romanus superatur exercitus. *Hieron.
Epist. 30.*

Quandoquidem igitur insolentes nobis hostes nostri plus satis fa-
 cessunt negotij; & in magnum quotidie discrimen coniciunt; quod
 tutamen, quid auxilij patrocinijsque hos contra habemus? quid arma-
 turæ? Arma militis Christiani graphicè apud D. Paulum descripta ha-
 bebimus, vbi Ephesios in Christi armamentarium inductos sic instruit: *Armatura
militis
Christiani.
Ephes. 6.*
*Accipite, & induite vos armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in
 omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti
 lorica m iustitiæ, & calceati pedes, in preparationem Euangelij pacis: in omnibus
 sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguerè:
 & galeam salutis assumite: & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Necessa-
 riæ sunt istæ omnes Christiano militi conditiones; vt in primis ita in
 veritate consistat firmus, ac si ea præcinctus foret: ita tum operibus iu-
 stitiæ ac virtutum vestitus, ac si loricâ, variis inter se connexis anfulis
 contextâ, munitus sit: atque ita in Euangelicæ vitæ paratus obsequium,
 vt qui calceatus, paratus ad iter est: Fidei etiam soliditate sic contra
 omnium hæreticarum diabolicarumque sagittarum ignitarum iactum
 obtectus, ac si clypeo aliquo impenetrabili obumbretur: Caput item,
 salutem scilicet animæ, sic in omnibus contuendæ, ac si galeâ protectus
 esset & casside, quæ ex spe salutis conflata est. Verùm, quia athleta
 Christi, non defensiuâ solùm arma, sed & offensiuâ, quibus hostem
 impetat, habere debet: hinc gladio etiam singularis S. Spiritus adsti-
 pulationis, quem sacrum Dei verbum suppeditat, instructum illum
 esse conuenit.*

Præter recensita, è Paulina munitione depromta præsidia, Tria alia *Præsidium
I. Gratia -
Dei.*
 præclara suppetiarum genera, in Responzione consignata videmus. In
 primis peculiare est contra hostes auxilium, Diuina gratia. Sub qua
 omnia illa comprehendendi debent, quæcunque à Deo impetramus, in
 salutis nostræ protectionem, contra hostes eam impugnantès: siue per
 sancta Sacramenta, siue per preces nostras, Ecclesiæ, Sanctorum, &
 per merita id obtinemus: quocunque nos etiam modo Deus solatur &
 adiuuat, aut etiam liberat, secundùm quod dicit Propheta Regius:
Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me! multi insurgunt aduersum me. *Psal. 3.*
*Multi dicunt anima meæ: Non est salus ipsi in Deo eius. Tu autem Domine sus-
 ceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Et vt alibi: Secundùm* *Psal. 93.*
*multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificauerunt
 animam meam. Auxiliũ igitur, vt iam dixi, gratiæ Diuinæ multiplex est,
 siue illã per certa media ab ipso in Ecclesia instituta, vt sunt præcipuè
 Sacramenta, siue eam simpliciter instillet animo, siue etiam precibus,
 operibusque pietatis permotus elargiatur, afflictum consolando, con-
 firmando, modum superandi suppeditando, aut quocunque modo,*

Philip. 4.

pro indigentis necessitate & deuotione viderit expedire. De hac gratia sic D. Paulus gloriatur: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Ac propterea postquam ter Dominum rogauerat, vt stimulus carnis ab ipso auferretur, & pro responso audierat: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur:* cœpit, quod amplius est, in infirmitatibus suis gloriari, & exultare, ob gratiam quæ infirmitati adiuncta erat, eiuſque occasione ei à Deo dabatur. *Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis; vt inhabitet in me virtus Christi. Cum enim infirmor, tunc potens sum.*

Ambros. serm. 25.

Hoc ipsum tribus verbis dicit Ambrosius. Christiana infirmitas fortitudo est. Neque obscura est ratio. Sicuti enim, si puer paruulus, quoties in discrimen veniret, statim à fortiore iuuaretur, cuius custodiæ & protectioni commissus foret, fortior potentiorque esset ad sustinendum resistendumque, oborta necessitate, quàm si citra insultum illum solus sibi relinqueretur: ita nobiscum agitur per gratiam Dei, in quacunque anxietate nobis assistentem. Adeo, vt plus lucremur in nostra infirmitate, ita per Dei opem confortati; quàm sine Dei gratia, cum omni nostra prudentia & potentia queamus efficere. Benè idèò dicit

Augustin. super Epist. ad Rom.

D. Augustinus: Homo tunc peccatis vincitur, dum viribus suis iustè viuere conatur, sine adiutorio liberantis gratiæ Dei. Qui verò Dei gratiam in primis præuenientem, tum comitantem, & assistentem amplectitur, tenet, nec dimittit; ille inexpugnabilis est. Quocirca optimè D. Chrysostomus ait: Gratia Dei, murus inexpugnabilis. Dicitur que cam ob rem, benè animatus, & hac arce fretus Christianus, cum imperterrito hostium domitore Dauide:

Chrysost. super Genes.

Psal. 26.

Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Huc in exemplum adferri potest Saræ Abbatisæ Thebaidis victoria, quam Christi gratia de carne ac satana gloriosè, per humilitatem, & spem in Christo firmam, reportauit. Cum cogitationes eius ad libidinem incitare soleret diabolicæ malignitatis suggestio, nunquam, vt recederet tentatio orauerat, sed vt illa assidue oppugnaret, & ipsa semper vinceret. In hoc carnalis lasciuiæ bello per annos tredecim fortiter contendit; sed tandem, aliquanto acriùs impugnata, quàm vt sustinere possèt, clamauit ad Dominum Iesum Christum, & superauit inimicum: ita vt oranti apparens dæmon diceret: Vicisti me, Sara, vicisti. At illa nihil sibi ex hoc laudis vendicans; Non ego, inquit, vici te; sed Dominus meus Iesus. Ex quo discimus, in omni tentatione, ad Dei gratiam, atque opem confugere; & præ humilitate debita, omnem ei victoriam acceptam ferre: sic Ioab Dauidi, expugnata ciuitate Rabbath: *Veni obside ciuitatem, & cape eam: ne nomini meo ascribatur victoria.*

2. Reg. 12. Præsidium

II. Libertas arbitrij.

Secundum contra hostes animæ nostræ auxilium, etiam à Deo nobis concessum, est Liberum arbitrium: per quod, sicuti in præcedenti Capite

Capite differuimus, cum Dei adiutorio & gratia, & malum fugere, atque bonum eligere, ac facere possumus. Itaque, quandoquidem hostis noster, quicūque fuerit, nihil nobis inferre potest incommodi nisi voluerimus, consensumque præbuerimus: certum est, libertatem arbitrij ac voluntatis, Dei gratia moram, & actam, adiutamque, impene- trabilem esse contra hostilia tela thoracem; & probatam munitionem contra omnes incurfus: vt hac protectus, in conspectu hostium frementium, stare queas imperterritus, vt inuulnerabilis Ajax. Quod optimè D. Ioannes Chrysostomus breuiter dicit, & fusè prosequi- Crysost.
tur: Nemo læditur, nisi à seipso.

De voluntatis libertate, præstantia, ac dignitate, vide plura in Ca-
pite XLIII. vbi de tribus animæ potentiis agitur ex professo; & cur
E Voluntas mallei symbolo designetur.

F Tertium cōtra hostes auxilium, est Angeli custodis patrociniū ac Præsidium
tutela. De hac, sequenti Capite peculiariter acturi sumus, eò quòd III.
hæc Angeli tutelaris custodia benè tractatum singularem mereatur; Angeli
tum vt ea ignorantibus meliùs innotescat, tum vt ad eam rectiùs no- tutela.
rint confugere.

Vt sub finem tamen huius Capituli specimen aliquod exhibeam hu-
iusce auxiliij, quod ab Angelo nostri custode percipimus, præambulam
quasi sequentis Capituli D. Apostoli sententiam hîc subiiciam. Sic
enim habet: *Nōne omnes sunt administratorij spiritus: in ministerium mis-* Heb. 1.
si, propter eos qui hereditatem capient saluus? Hîc siquidem totius militiæ
nostræ scopus, vt corona aliquando gloriæ potiamur, qua in re magno
sunt nobis præsidio, contra hostes salutis nostræ æmulos, Angeli
tutelares.

Oratio pro adiutorio in militia spirituali.

Dixisti, *ô zelotes amator animarum, Domine: Qui non est
mecum, est contra me: pedem meum iuxta tuum ponam, quia
tu adiutor fortis es: Voluntatem roboras; largire gratiam atq. An-
gelo meo manda de me: vt neque caro, neque mundus, neque
infernus ipse perterreat. Amen.*

CAP. XL.

Ecquâ aliâ nobis ope Custos aliger adstat?
Acta Deo nostrasque preces patronus adornat.

Angeli custodia officium.

VANDO QUIDEM hi versus de Angelico tantum erga nos officio mentionem faciunt, de solo illo etiam hic ex professo tractabimus; ubi de custodia particulari, omnique salutari ministerio, quod homini ab Angelo custode impenditur, ob oculos statuetur. Idque eò potissimum, quod non pauci vix semel in anno, immò aliqui fortè ne in vita quidem sua aliquando, Angeli sui boni implorent auxilium, aut etiam recogitent, se tantum à Deo præsidij habere: quod negligentia genus vehementer periculosum & perniciosum est, in tam morosa vitæ huius militia, & malitia hostium insatiabili.

D. Hieronymus vnâ propemodum sententiâ, & Angeli custodia officium, Dei que in nos ob id beneficium, & implicite quid nostri vicissim erga eum sit muneris, ostendit; dum sic ait: Magna dignitas animarum; vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis, in custodiam sui, Angelum deputatum. Si tantæ apud Deum dignitatis nostræ sunt animæ, quo loco nos eas habere debemus, quanti que præsidium tantum pendere? Istud in Christi Saluatoris nostri, Regis que Angelorum verbis radicum videmus, quando tam districte interminabatur, ne paruulis per malum exemplum offendiculum poneretur, ne in minimo illis iniuria, quod paruuli essent, fieret; ad terrorem, inquit: *Angeli eorum in calis semper vident faciem Patris mei, qui in calis est.* Ac si dicat: Angeli illi, qui paruulis à Deo dati, & in tutelam concessi sunt, etiam eadem operâ, in Dei Patris mei consistunt præsentia, parati ipsorum contra vos causam agere, querelas deponere, & vindictam, si opus est, exposcere, atque suos clientes vlcersi, si vllam eis intuleritis iniuriam. Hoc officij Angelici etiam D. Paulus aperte describit, dum sic interrogat: *Nõne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi; propter eos, qui hereditatem capient salutis?*

Hieron. super Matth. lib. 3.

Matth. 18.

Hebr. 1.

Vnde Angeli tutela incipiat.

Circa tria versatur Angelicū in nos officium.

Ministerium hoc Angeli tutelaris ab ipso hominis ortu incipit; nam quamdiu in vtero matris est, sub materni Angeli custodia iure esse censetur. Durat autem, donec eò homo peruenit, ubi æternaliter est mansurus, siue in cælo, siue in inferno: tamen si enim malus sit, nunquam tamen interea temporis ab Angelo totaliter deseritur.

In tribus potissimum consistit bonum hoc Angelorum officium:
1. Custodiunt, & deducunt nos in via vitæ huius, vt viatores:
2. Bona consilia suggerunt; orationes, & actus nostros Deo offerunt; nosque

Ecquâ aliâ nobis ope custos Aliger adstat?
Acta Deo, nostrasq; preces, patronus adornat.

Wat doet den Enghel meer, tot ons hulp, en versterken?
Hy verhoont voor den heer, ons ghebedt, en ghetwerken.

Quell' aultre assistance, Nostre insuffisance, De l'Ange reçoit?
A Dieu il presente, L'oraison seruente, Et tout oeuvre droit.

nosque in hoc benè Deo seruiendi munere adiuuant, vt Dei cultores:

3. Et tertio, nos contra omnia aduersa defendunt, vt milites.

Primi officij Angelici eximiam habemus in veteri Testamento figuram, in Angelo populi Israelitici duce per desertum, donec in promissam terram inducerentur; noctu columnam ignis, vt facem procedentibus præferendo, vel ad quod opus erat noctis tenebras in lucem conuertendo: interdum in columna nubis, ducatum dum incedendum erat præstando; & contra æstum pro vmbaculo, ac metandorum castrorum, quiescendique indicio, seruiendo. Hoc est quod Moyse Dominus promittebat: *Eccc, ego mittam Angelum meum, qui præcedat te; & custodiat in via, & introducat in locum, quem præparauit.* Exod. 23. Nihil manifestius optari possit, in quo descriptum & figuratum videamus officium, quod nobis bonus noster Angelus, in via vitæ huius per horridam mundi huius vastamq. solitudinem ambulanti exhibet: donec in supernum illum locum perueniamus; quem non tantum ab origine mundi, verum etiam speciali sollicitudine atque amore, nobis ascendens in altum Christus præparauit; quod tam ex animo suis quos in finem dilexit, indicabat, dicens: *Vado parare vobis locum.*

C Nunc audiamus, immò videamus potius ad oculum, quam dilucidè hoc ipsum custodis ductorisq. Angeli ministerium, in Tobia historia demonstratum sit: siue in ducendo, custodiendo, & reducendo Tobia iuniore, eiusq. gerendis negotiis; siue in senioris cæcitate curanda. Quæ omnia, inter se grati latique commemorantes, posteris, quasi seriem tantorum beneficiorum ab Angelo perceptorum contexentes, memoriale constituerunt. Ita igitur Tobias iunior patri roganti, quid gratitudinis ergò dare possent viro illi sancto, qui eum deduxerat, hoc est Raphaeli, quem necdum Angelum esse cognouerant: *Pater (inquit) quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit & reduxit sanum: Pecuniam à Gabelo ipse recepit: Vxorem ipse me habere fecit: Et demonum ab ea ipse compefcuit: Gaudium parentibus eius fecit: Me ipsum à deuoratione piscis eripuit: Te quoque videre fecit lumen cali: Et bonis omnibus per cum repleti sumus. Quid illi ad hoc poterimus dignum dare? Quis non existimet, se potius quotidiana quæ ab Angelo percipit ministeria recensita vel adumbrata spectare, quàm quod alteri acciderit, per exemplum audire? Speculum meritò hanc historiam dixerim; in quo, qui hactenus ignorarint quid ab Angelo custode beneficij quotidie accipiant, contemplantur.* Tob. 5. &c.

Ita etiam Angelus Dñi in somnis apparuit Ioseph, illum excitans, ad fugam in Ægyptum ob metum Herodis ineundam tempestiuè præmonens, qui & speciatim pueri Iesu, ac matris eius Mariæ curam custodiamque iniunxit; & se dum tempus esset redeundi, significaturum id ipsi apertè indicauit, neque obscurè se viæ ducem fore promissit. Matth. 2.

misit. Ecce, non solum ipse Ioseph Domini custos, custodem Angelum habuit: neque sola etiam Domina Angelorum, ac Domini mater Maria, verum etiam Christus ipse Angelico dignatus est vti ministerio: quod adhuc manifestius post turpem tentatoris abscessum accidit, quando *Angeli accesserunt, & ministrarunt ei*: & quando in orto oranti *apparuit Angelus de celo, confortans eum*. Licet enim Saluator noster Dominus Iesus proprium Angelum non habuerit custodem, vt ceteri habent hominum, eò quod ipse non egerit (tametsi enim viator, etiam comprehensor erat) vti tamen, quod dixi, Angelorum ministerio non est dedignatus. Luculentum exemplum Angelici officij est & illud, quod in Actis Apostolorum legimus, vbi, postquam Apostoli à Principe Sacerdotum in publicam coniecti essent custodiam, *Angelus Domini per noctem aperiens ianuas carceris, educensq; eos dixit: Ite, & stantes loquitur in templo plebi.*

2. Officium Angelici tuscianis. Secundum officij genus est, dum recta nobis consulunt, & Deo preces atque opera bona commendant. Suggestunt namque hominibus bona consilia, vt noxia deuitent, & meliora sectentur. Intellectum quoque hominis collustrant, voluntatem in bono corroborant, cor ad deuotionem & charitatem incendunt, & ita in ceteris, quæ corporis animæque vtilitati conducunt, auxilio sunt singulari. Orationes nostras frigiditas, & oculis diuinæ maiestatis alioqui inacceptas ardenti sua deuotione accendunt, & adhibitâ suarum precum efficaciam commendant. Quod dum faciunt, quasi in thuribulis aureis thus nostrum inamænum, Deo gratum faciunt. Vt etiam D. Ioanni reuelatum fuit, vbi inter alia expressè testatum videmus, thus illud quod Angelus thuribulo aureo offerebat Deo, orationes fuisse Sanctorum.

Ita & Tobix Raphael Angelus indicabat, quid officij iam antea ei in hoc genere præstitisset, dum sic ait: *Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos; ego obtuli orationem tuam Domino. Quin & ipsimet Angeli pro nobis orant apud Dominum, neque tantum nostras ei offerunt preces. Sic apud Zachariam Prophetam pro ciuitate Hierosolymitana aliisque interpellantem audimus Angelum:*

Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis Hierusalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es, iste iam septuagesimus annus est?

3. Officium Angelicū. Tertium officij genus est, quando nos ab aduersis non tuentur tantum, verum etiam pro nobis contra omnia aduersantia depugnant & nos adiuuant. Hinc præterquam quod tam euidentem habemus custodiae testimonium, dicente Propheta Regio: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* quod supra & in populo Israelitico per Angelum nocturne diuque factum audiuius; & in Tobia, qui ab inuadente

dente pisce custoditus fuit; & nos quotidie ab inuasore diabolo per Angelum custodem conseruari liberarique in illo vt in speculo conspeximus: etiam decertantem pro nobis contra hostes nostros tam animæ quàm corporis in figura spectare licebit. Quando etenim Pharaonis exercitus Israellem persequebatur euntem, Angelus, qui *Exod. 14.* præcedebat castra Israel, conuertens se venit & stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israel: & toto quidem noctis tempore ita Israellem ab Ægyptiis tuebatur, vt ad se inuicem non valerent accedere sed dum populum Israeliticum per mare rubrum transeuntē insequi Pharaon præsumeret, in profundum maris demersus est; adeo vt virtutem hanc Dei sentientes Ægyptij clamarent: *Fugiamus Israellem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* *4. Reg. 19.* Stupendum quoque auxilium fuit ac verè militare præsidium: quando vnus Angelus nocte vna in propugnationem ciuitatis sanctæ Hierusalem, percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.

Admirabili etiam modo per Angelum contra hostes hostilesq. flammæ, in fornace Babylonica, tres illi viri singulares Dei cultores illæsi conseruati sunt: Angelus excussit flammam ignis de fornace, & Chaldæos ipsos foris stantes interfecit. Ita etiam Iudith Angelo duce & *Dan. 3.* superbum vicit Holofernem, eiusque defectis ceruicibus totum confudit exercitum; & salua atque intacta cum spoliis ac triumpho reuerfa est. Sic illa Deum laudans id protestabatur: *Vixit Dominus, quoniam custodit me Angelus eius, & hinc euntem & ibi commorantem, & inde huc reuertentem. Et non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari: sed, sine pollutione peccati, reuocauit me vobis, gaudentem in victoria sua; in euasione me.; & in liberatione vestra.* Sic Angelus conclusit ora leonum, & *Dan. 14.* Danielem per Habacuc miro modo refocillauit, victoremque constituit, & mulis ipsius in momento coram eo ab iisdem leonibus deuoratis. Angelus ostendit Agar ancillæ Saræ fontem scaturientem, cuius solatio & ipsa & eius filius Ismahel à proximo mortis periculo fuit conseruata. *Genes. 21.* Iosue vidit in agro Ierichontino Angelum euaginato gladio stantem, in auxilium ipsius accinctum. Orante Eliseo vidit eius puer *Iosue 5.* pauidus montem plenum equorum & curruum igneorum, in circuitu Elisei; in signum, plures cum ipsis esse quàm cum hostibus. *4. Reg. 6.*

Simile huic est, quod in Vitis patrum in hunc ferè modum legitur. Beato Abbati Moyfi quodam tempore tam vehementem intulit impugnationem fornicationis dæmon, vt quietus in cella sua nequireret diutius permanere. Contulit se itaque ad sanctum Abbatem Isidorum, ac violentiam insultus huius acerrimi magna cum animi mœstitudine narrauit. Cumque è Scripturis sanctis Abbas Isidorus testimonia proferens eum consolaretur, eumque vt in suam cellulam reuerteretur rogaret; isque vt id faceret non posset induci: tunc illum

Abbas Isidorus secum ad suæ mansiunculæ superiora perduxit, eique dixit: Respice ad Occidentem & vide. Vidit autem versus illam mundi plagam innumerabilem dæmonum multitudinem vehementer cum furore perturbari, & quasi ad prælium præparatos in conflictum turmatim ruere, & pugnare. Dixit ei iterum Abbas Isidorus: Respice iam ad Orientem. Cumque eam in partem attentius oculos coniceret, vidit innumerabilem sanctorum Angelorum frequentiam, splendentemque super lumen solis cælestium virtutum exercitum. Ait tum ei Abbas Isidorus: Ecce, quos in Occidente vidisti, ipsi illi sunt, qui etiam Sanctos Dei impugnant. Quos verò versus Orientem conspexisti, hi sunt quos in adiutorium fernis suis mittit Dominus exercituum Deus. Cognosce igitur, quod plures nobiscum sint, quam cum illis, sicut dixit Elisæus Propheta. Ut & S. Ioannes ait: Quia maior est, qui in nobis est, quam qui in hoc mundo. His auditis confortatus in Domino sanctus Abbas Moyses reuersus est ad cellulam suam, gratias agens, & glorificans Domini Iesu Christi potentiam & bonitatem.

2. Mach. 11. Iudas Machabæus ferocis Lysiæ prostravit exercitum, tali fretus præsidio: *Apparuit siquidem precedens cos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans.* Ecquod splendidius exemplum Angelici auxiliij desiderari queat, contra hostilem pernicitiam, quam in terribili illa castigatione Heliodori videre est, quando sacros templi thesauros spoliaturus aduenerat? Cùm enim venisset Hierosolymam, conceptum animo sacrilegium perpetraturus; neque Oniæ precibus & lacrymis iustaque protestatione, neque totius populi lamentis, ac miseranda ciuitatis facie, neque adeò loci sanctitate motus, à cæpto posset dimoueri; iamque in templo ad ærarium cum satellitibus accederet: omnes, in primis qui ei parère ausi fuerant, ruentes, in dissolutionem & formidinem conuersi sunt; & tum in ipsum vindictæ diuinæ ostensio accidit euidentissima. *Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isq; cum impetu Heliodoro priores calces elisit: qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloriâ, speciosiq; amictu: qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. Subitò autem Heliodorus concidit in terram; eumq; multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria possum eiecerunt.* Et is, qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur, nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute. Herodis insolentia etiam ab Angelo apertè fuit castigata: dum enim voces Dei, Deique gloriam populo acclamante præsumsit, confestim percussit eum Angelus Domini, eò quod non dedisset honorem Deo; & consumtus à vermibus exspirauit.

Infinita eiusmodi sunt, tum in sacris Bibliis tum in historiis Ecclesiasticis Vitisque Sanctorum exempla, quibus clarum est, quàm strenuè Angeli commissis sibi clientibus patrocinentur; proque illis, quando opus est contra hostiles nequitias decertent. Adèd vt neque in vita neque in morte, sua nos ope destituant, donec ad vitam perduxerint æternam. Et quidem reprobis assistunt donec iudicio particulari tristem illam æternam damnationis sententiã accepturint: electis vero, vt dixi, donec in æternam requiem commigrarint. Huius exemplum in Lazaro videmus, de quo dicitur ab ipso Domino: *Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Lymbus hic erat patrum, in quem Patriarchæ, Prophetæ, omnesque veteris Testamenti Sancti à morte recipiebantur; donec Christus ad inferna illa loca descendens inde eductos secum velut triumphale tropæum in cælum ascendens eueheret. Animæ, quæ modò limbi loco ad purgatorium transeunt, ibi à suis Angelis consolationem accipiunt, etiam ipsorum interdum precibus liberantur, & in æternam gloriam finaliter deducuntur, Deoque præsentantur; ibique tum cessat eorum erga illas officium.

Quousque se extendat Angeli custodis obsequium.

Forrè absurdum non sit, dicere, Angelum custodem hoc quoque in hac vita homini impendere officij, vt eum etiam terreat corripiatque, ei que quasi obsistat in malo, quod alioqui esset patraturus; tametsi non asseram. Exemplum huius videtur in Balaam utcumque designari, qui vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, postquam per os asinæ ab eodem Angelo terrefactæ stupendo modo correptus non acquieuerat. Ita videntur & Angeli nostri, vt in bona via deducere, recta consulere, à malis tueri, in omni aduersitate defendere; ita etiam, si rectis consiliis aurem non præbemus, neque blandis monitis à malo nos abstrahi sinimus, aliquando etiam nos terrere, vel cæptis nostris malis obsistere.

Angeli beni obsistunt malis conatibus. Num. 22.

Restat nunc, præmissis omnibus benè consideratis, docere quid nostri erga bonos Angelos sit muneris, vt eos tanto magis in nos habeamus addictos & affectos. Honorem in primis magnum eis debemus ac reuerentiam: vt vel solo ipsorum intuitu quocumque in loco sumus, hoc attentare vereamur, quod etiam homine quolibet communi vulgarive præsentate nolimus præsumere: vt benè monet D. Hieronymus. Deinde gratos nos esse oportet erga Angelum custodem, pro tot tantisque beneficiis, quibus nos quotidie afficit: debetque hæc gratitudo per obedientiam, bonique eius consilij & ductus executionem demonstrari. Hinc nobis dictum putare debemus, quod Moyse Dominus de Angelo, Israelis per deserta duce, dicebat: *Obserua eum: & audi vocem eius. Nec contemnendum putes. Quia non dimittet, cum peccaueris. Et est nomen meum cum illo.* Fieri namque solet, vt quod non.

Triplex nostrum erga Angelum custodem officium: 1. Honor. 2. Gratitudo. 3. Obedientia.

Exod. 13.

videmus, non magni etiam faciamus facileque contemnamus: idèd fide diuinæ assertionis hæc iudicij nostri debilitas est solidanda. Neq. alienum est à sentètia paulo superiùs posita, de Angelica correptione, dum non acquiescimus, quod hîc quoque audimus: *Non dimittet, cum peccaueris.* Non te idèd sua custodia destituet; nec etiam incorreptum sinet si contemseris. *Sin audieris vocem eius, & feceris omnia qua loquor;* (ipso vobis hæc suggerente) *inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. Præcedetq. te Angelus meus, & introducet te.* Loquamur igitur & nos grater, sicut D. Bernardus de hoc Angelorum ministerio variis locis locutus est: Benignus es Domine, qui non es contentus nostra fragilitate murorum, sed ipsis hominum custodibus Angelicam quoque custodiam supponis. Vnde meritò eiusdem verbis ita excitemur: Quoties ergo grauissima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere; inuoca custodem tuum, directorem tuum, adiutorem tuum, in opportunitatibus. Non enim dormit, nec dormitat quidem, qui custodit Israel, etiam si interdum ad tempus te deferere videatur. Quantam igitur reuerentiam erga Angelum tuum, quantamque dignitatem animis nostris verba illa infundere atque imprimere deberent: *Angelis suis Deus mandauit de te!* Quocirca in omni loco, non in templo tantùm, sed etiam in secretissima cubiculi parte, Angeli nostri præsentiam, assistentiam, custodiam, & directionem cordi habere, & ante oculos quasi statuere deberemus: vt optimè idem: In quouis diuersorio, in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe.

*Bern. de
Angelis.*

Psal. 90.

*Bernardus
super Psal.
Qui habitat
in adiut.
&c.*

Simus deuoti, inquit, simus grati tantis Custodibus; redamemus eos quantum possumus: ipsi enim amant nos, quia nos Christus amauit. Angelo autem nostro debemus reuerentiam pro præsentia; deuotionem pro beneuolentia; fiduciam pro custodia. Et verè, etiam præter has omnes præstantissimas rationes, maxima nobis est ratio, de tantis præsidibus comitibus & salutis nostræ ministris glorian-di & congratulandi; cum quibus, si ductum eorum sequimur, cælestibus ciuibus & gaudiis æternis sumus aliquando perfruaturi. Heu quàm rarè id multi pendunt! immò quàm multi & dies & menses & annos præterlabi sinunt plurimos, Angelo custode ne quidem semel salutato, neque vllam ei vnquam gratiam pro tanto ministerio habentes! Timeo quoque ne sint non pauci Christiani ita rerum salutarium ignari, tamque hac in parte ignaui, vt vix tota vita sua semel cogitent vel sciant, tantum sibi in misera hac vitæ valle concessum præsidium. O quàm iucundum quamque eis in mortis articulo atque adèd in iudicio futurum esset salutare & opportunum, si bonorum Angelorum secuti fuissent consilium; atque ita eorundem tunc frui possent solatio, patrocinio, atque adiutorio, in extrema illa atque deso-

desolatissima peccatoris constitutione! Alioqui quisque apud se expendat quanta sit illa futura animæ miserrimæ anxietas, quando se non solum ab omnibus hominibus & ab omnibus Angelis ac Sanctis videbit destitutam, verum etiam Angelum proprium à Deo sibi in custodem deputatum, aduocatum, patronum, protectoremque unicum, sibi iam videbit aduersantem; eoque amplius, iustæ seueri iudicis sententiæ subscribentem, eam iustam, dignam, confirmantem; & tali modo, eum quem custodiendum ab initio receperat, iam finaliter iudicantem & condemnantem! Quàm durum, quàm triste, quàm horrendum est hoc futurum! Iustum tamen, quia qui hîc neglexerit adiutorem, talem meritò tunc passurus est desertorem ac repulforem. Hîc igitur Angelum nostrum honoremus, oremus, & audiamus; vt in tempore desolationis extremæ amicum ac protectorem sentiamus.

Anxietas
moriētium
qui Ange-
lorum tuo-
rum curam
neglexe-
runt.

Oratio ad Angelum nostrum custodem.

O Sancte atque Angelice spiritus, qui in mei custodiam à Deo deputatus es, ita me in via vitæ huius deduc, & protege, precesq; meas & actus Deo commenda: vt emenso peregrinationis huius curriculo, te duce, in cælesti Hierusalem tecum gaudere promerear. Amen.

CAP. XLI.

Præcipe alexicacon præfens, mala vt obuia pellam.
Cruz formata manu: Precis igneū, ac missile telū.

Christia-
num nun-
quam in
ermem ef-
se conue-
nit.

VM quamplurimi sint nobis hostes; & inopinatos non raro A
insultus sustinere necesse sit, instar militum nunquam iner-
mes nos esse conuenit. Et tamen non omnia semper penes
se arma miles habeat, gladium tamen & pugionem aut simi-
le quid paratæ armaturæ circumfert assidue; tum cui statim manum
applicet, si quis eum ex improviso fors adortatur; tum etiam ob id
tantum, quia miles est.

Quia igitur homo Christianus miles est, & vita nostra militia; que-
ritur, quod ei contra omnia aduersa, præsertim inopinato occurrentia,
præsentissimum remedium sit, & quasi arma promptissima, ad quæ si-
ne mora prosiliat. Duo eiusmodi in Responsione describuntur: Si- B
gnum Crucis: & breuis atque efficax Oratio. Vfus enim ipse atque C
ipsa necessitas nos id docet. dum siquidem horrendum repente into- D
nat tonitru, vel crebra ruunt fulmina, fragor subitus, vel ventus ob- E
oritur; dum improvido lapsu ruimus, vel simile quid terret, percellit,
ac repente nos concutit, signum crucis obicimus, & breuem eiacu-
lamur orationem; quod etiam homines timorati, in graui oborta
tentatione, animæ periculo ingruente, piè solent vsurpare. Hoc
etiam vsuuenit, quando quis oscitat, sternutat, vel syncopen patitur,
se ilico crucis signaculo munit; quique ei adstant, benè precantes di-
cunt, Seruet te Deus, Deus te adiuuet, vel, benedicat.

Duo ad
manum,
tutele gra-
uâ:
1. Signum
Crucis.
2. Breuis
oratio.

Bedæ.
Dei. indy.
li. 6. ca. 103.

Theodor.
Hijl. Ecl.
li. 3. cap 3.

Apud Ecclesiasticos enim scriptores legimus, tam repentina ali-
quando lue correptos fuisse homines, vt vel screando, vel sternutando
concederent. Quin & supplicationes dici S. Marci, quæ Litanix ma-
iores nuncupantur, ob hanc similemque calamitatem primùm insti-
tutæ creduntur. Ex tali se cruce signandi pia Christianorum consue-
tudine, etiam accidit, vt Iulianus Apostata Christicolarum sanguinem
dæmoni deuoturus, cum magicis latanæ cultoribus speluncam tarta-
reis eiusmodi mysteriis aptissima adyta ingressus, dum iam cæpto in-
cantationum tenebricoso negotio, maligni spiritus comparère incipe-
rent, rei nouitate & horrore percussus, de more se signo salutari, etiam
nesciens, & ex mera tantum consuetudine muniens, omnem mox dæ-
monum cateruam absterruerit, & quidem cum fanaticorum illorum
infernaliūque ministrorum indignatione.

Signum
Crucis,
Signaculū.

Signum Crucis, signum Filij hominis est, hoc est Christi Iesu, at-
que ita signum Christianorum, nobis ad multa seruiens. Signaculum est

Præcipe alexicacon præsens, mala vt obuia pellam.
Cruz formata manu: Precis igneum. ac missile telum.

Watd ons ter handt, en thuyd, teghen al dat ons let?
Door schildt, het heyligh Cruyd; voor sweardt, een roet ghebedt.

Contre ces alarmes / De quel baston d'armes / Me doy-ie seruir?
La Croix salutaire / Avec la priere, / T'en peut garantir.

est in primis, quo Christus velut magnus Dominus vasa sua omnia, instrumenta, & quicquid ad ipsum pertinet, signat. Pro munimine etiam atque armis est eo vrentibus. Hoc præterea fidem nostram profitemur, ut breui symbolo: siue mysterium sanctissimæ atque indiuiduæ Trinitatis adspicias, siue Christi incarnationis, passionis & salutis nostræ secreta consideres. Vis & efficacia huius signi ex ipsa Christi cruce & primariè ex ipso Domino Salvatore nostro, qui in cruce pendit, deriuatur. Hinc antiquus ille serpens signum eius quo semel victus fuit ita formidat, sicut canis baculum immò umbram baculi timeret, quo semel luculenter vapulauit. Vfus se cruce signandi ab ipso Ecclesiæ exordio Apostolorumque temporibus fuit notissimus: ut S. Dionysius, Clemens, Apostolorum coætanei & discipuli, Tertullianus, Irenæus, Iustinus, & plures alij constantissimè attestantur. Quin & tradunt, quomodo primi illi Christiani se suaque omnia crucis signo muniebant; cibum, potum, vestes, opus, cubile, exitum, ingressum, frontem, pectus, libros, epistolas, & demum vniuersa, a cæcisq. omnes; præsertim dum aliquid aggrediebantur, siue iter, siue orationem, siue confessionem, verbi diuini auditionem, ceteraque sicuti pios adhuc Catholicos videmus obseruare, omnesque meritò in vsu habere consultum est.

Quòd autem hæretici id nihil morantur, multo minùs & nos ipsorum cauillos sannasque morari debemus. Dicant centies si velint, per nos licet, ad nihil hoc signum conducere, quàm ad muscas à facie vel cibo abigendas. Fatemur ad hoc valere, meliori quàm ipsi existimant sensu & efficacia, sed etiam ad plura. Beelzebub Principem vel Regem aut dominum muscarum sonat: illarum scilicet, quæ suauitatem vnguenti Christianitatis exterminant, vbi desidère permittuntur. Illis infernalibus muscis abigendis aptissimum flabrum ventilabrumque est Crucis signaculum, Christianorum in manibus semper præstitò: quod ipsi spiritus nequam sæpè fatentur, quia experiuntur quàm crux illa illos discruciet, proindeq. oderunt vt malam crucem.

Tempus interim aliquando veniet, quo signum hoc in celo sole splendidius refulgebit, quando Dominus ad iudicium venturus est. Tunc omnes isti irrisores, contemptores, & inimici Crucis Christi, videbunt in quem, sub crucis titulo, linguarum suarum iacula confixerunt: quodque illis confusione & tormento vel ad spectu solo futurum est, hoc piis Crucifixi cultoribus admirando erit solatio. Attendendum potiùs quid tunc futurum, quàm quid dicatur modò; debetque eò magis hæc deuotio se signandi in bonis augeri, quò eam Crucis osoribus magis improbari videmus. Statim itaque ad crucis clypeum confugiendum est, quando exterius vel interiùs aduersi quidpiam nos inuaserit. Audiamus D. Hieronymum id confirmentem: Si ingressi fuerint

Armatura.

Eius mysterium.

Vis eius.

Vfus vetus.

Hæreticorum cauilli recutiuntur.

Beelzebub, Princeps muscarum.

Signū hoc in iudicio apparebit.

Hieron. in epist.

- fuerint ad te latrunculi per oculos; per adsp̄ctum crucis **perime eos.**
- Num. 21.* Ac si diceret: Sicuti filij Israel in deserto, quando ab ignitis serpentibus inuadebantur, adsp̄ctu serpentis **Ænei** in ligno pendens curabantur; ita tu in omni tentatione ad Christum crucifixum confugito, cuius **Æneus** serpens ille figura fuit; quemadmodum idip̄semei postmodum declarare dignatus est. **S. Augustinus** huic benè consonat: **Crux**, inquit, Christi, contra fluiuium horrendæ nequitiae adiutorium singulare. **D. Ioannes Chrystostomus** rem adhuc magis amplificat, dum sic ait: In cruce omnes inueniunt virtutem. **D. Ioannes Damascenus** non illiberaliùs de tanto præsidio loquitur: **Crux Christi**, inquit, est scutum & arma, & trophæum aduersus diabolum: infirmorum baculus, pastorum virga, conuertentium manu ductio, proficientium perfectio, animæ salus & corporis; omnium malorum auersio, omnium bonorum causa. Breuiter, vis omnis admirandæ illius Crucis Dominicæ in signo eiusdem renouatur, dum piè illo vitur **Christianus**. Quod præstantius signum, iuxta exemplum signi *Tam* apud **Ezechielem**, quàm signum Crucis; quo in fronte muniti, tanquam ibi signo *Tam* in fronte virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus quæ fiunt, ab internecione per Angelos Dei iussu facta euadunt immunes? Sic & à percutiente Angelo in **Ægypto** intacti relictii sunt, quorum postes & superliminaria agni sanguine signata fuerunt: quod in figura sanctissimæ Crucis, & agni immaculati Christi accidisse cognouimus. Attendat sibi quisquis sapit, ne signum hoc ei desit in vita, omni actione, in morte, in iudicio: & gaudebit ridebitque in die nouissimo, aliis sine vlllo solatio lacrymis irremediabilibus complorantibus. Sit illi igitur signum crucis instar baculi **Dauidis**, quem semper habebat in manibus, vt scriptura restatur.
- 1. Reg. 17.* Alterum armaturæ genus, quod semper ad manum esse debet, est breuis oratio; vt supra dicere cœperam: quales sunt ista: **Deus adiuua me, Salua me Domine, Iesu bone conserua me, Deus propitius esto mihi peccatori; Sancta Maria, ora pro nobis; O mater Dei, memento mei: vel similes.** Non ita hîc breuis oratio commendatur, vt prolixa vel etiam breuis crebrò repetita improbetur; aut vnus ad alteram odiosa aliqua fiat comparatio: verum hoc tantum nunc in breuis orationis gratiam profertur, quòd sicuti in omni subitâ animi vel corporis trepidatione & periculo, præsentissimum est homini Christiano refugium se signo Crucis signare; ita etiam corde ad Deum eleuato, breui ac quasi eiculatoria oratiuncula se armare. De hac dicit **Sapiens**: *Oratio humiliantis se nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet, donec Altissimus aspiciat.* Eiusmodi in primis est **Oratio Dominica**; vel illius pars aliqua necessitati conuenientior. **B**
- Iam**, sicuti **Crux Christi** clypeo, ita gladio posset **Oratio** comparari. **C**
- Præfer-

præsertim illi gladio quo Ioab ferè semper accinctus incedebat: nam si æquè semper eo benè fuisset vsus, artificium erat laudabile. De illo sic legimus: *Qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere.* Sic in 2. Reg. 18. promptu arma hæc spiritualia esse homini Christiano desiderandum est, contra spiritualia nequitiae in cælestibus, & contra omnes mundi huius aduersitates. Ita teste D. Augustino Sancti in Ægypto facere consueuerunt. Ita sanctus Petrus cùm mergi inciperet: *Domine, adiuua me.* Item aliàs: *Domine salua nos, perimus;* cùm nauis operiretur fluctibus. Ita & nos faciamus: mirabimurque vicinam planè ac præstò esse Domini præsentiam (sicuti D. Antonius ab hostibus repente liberatus) quem fortè procul absentem arbitrabamur.

Sic namque de D. Antonio legimus: dum verbera terroresque perferret, lucem diuinitus apparuisse, qua expauefacti dæmones diffugère; Antonium verò eo splendore recreatum erexisse se, & quasi præsentem Dominum adspiceret, dixisse; *Vbi eras?* responsumque accepisse: *Aderam, Antoni;* sed euentum pugnae præstolabar: quam quoniam imperterritus immotusque viriliter sustinui, manet te victoriæ tuæ indeficiens in cælo triumphus.

D. August. ad Probam. cap. 10. Marci 14. Matth 8.

Athanas. in vita S. Ant.

Oratio in omni anxietate & periculo.

I*Nfinita sunt animæ corporisq; pericula, malorumq; ingruentium miseranda surreptio: Eripe me Domine ex hac necessitate; ac per signum crucis ab omnibus malis me defende; ut omni perturbatione semota, libera tibi valeam mente seruire. Amen.*

CAP. XLII.

Da quinos Sensus, animum in prærupta trahentes.
Vis Oculi: Tactus: Gustus: Vis Naris: & Auris.

Quinque
Sensus.

IRANDA verè Quinque Sensusum conditio, & hinc etiam admirandi quidpiam innuit ipse interrogandi modus, dum ait: animum in prærupta trahētes: quia re vera ita est. Sic enim à lapsu primi nostri parentis sensus nostri omnes immutati & inuersi sunt, vt, qui nobis ad id à Deo concessi fuerant, vt ipsorum adminiculo Conditorem nostrum & facilius agnoscere, & perfectius amare ei que melius seruire possimus; nunc vice versa negotium facebant pelliceant que in contrarium. Aded vt vix aut rarissime peccet homo, aut Deum in aliquo offendat, quin sensuum quispiam, vel etiam plures in culpa esse, & prima quasi peccati occasio deprehendantur. Vt non immeritò Quinque Sensus quinque illis probaticæ piscinæ porticibus, in quibus omne genus languidorum iacebat, possint comparari. Quisquis enim aliquo peccati morbo correptus est, in aliqua harum porticuum, vel visus, vel auditus, vel tactus, vel ceterarum aliqua reperietur. Quinque sunt item portæ ciuitatis nostræ, quam à Deo custodiendam regendam que accepimus: quacunque illarum hostis ingressus fuerit, actum est: animam trucidat, & spoliat ciuitatem. Sunt & iuga bouum quinque, qui iterum iterum que probandi sunt, & nunquam dicunt, Sufficit: adeoq. quam plurimos occupant & distinent, vt horum occasione & prætextu se à cæna cælestibus que nuptiis excusent. Quinque item sunt satrapæ Philistinorum, quos Deus Israelitico populo in prælij exercitationem superstites reliquerat: sicut Scriptura dicit: *Vt erudiret in eis Israel, & omnes qui non nouerant bella Chananeorum: & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Chananzii diabolus figurant, qui nobis inuidet nobis que semper infestus est, id que potissimum per quinque has nationes Sensusum nostrorum adnatorum. Vt propterea magnam Deo debeamus gratiam, quod tam bonam nobis consignarit custodiam, tam que fidele vt diximus præsidium, in portarum harum totius que ciuitatis conseruationem.

Ioan 5.

Quinque
porticus.

Quinque
portæ.

Luc 14.

Iuga quinque.

Iudic. 3.

Quinque
Satrapæ.

1. Reg. 17.

Quinque
lapides
Dauidis.

Non sine causa neque citra mysterium, elegit sibi Dauid quinque limpidissimos lapides de torrente, quibus superbum blasphemumq. gigantem erat prostraturus; cum nostra hæc caro, ipsa que Sentualitas tanquam proteruiēs Goliath quispiam nos per quinque sensus mirificè conterreat & fatiget. Neque absque diuino consilio factum est, quod Christus Saluator noster, vt verus Dauid, quinque præcipua

vulnera

Da quinos Sensus, animum in prærupta trahentes.
 Vis Oculi; Tactus: Guitus: vis Naris; et Auris .

Moempt der Vyf sinnen voor; die ons so veel speld maecten
 Sien, Riecken, en Schhooor, Schvoelen, ende Smaecten.

Dites moy par ordre, Qui font tel desordre, Les sens vicieux.
 L'ouye, et la touche, Le goust de la bouche, Le fler, et les yeux .

vulnera in suum sacratissimum corpus admittere voluerit. Horum enim illi quinque lapides figura præcesserāt; & pera Davidis in quam illos mittebat, mortalem Christi carnem velut mortalitatis nostræ faccum figurabat. Quinque hæc limpidissima Christi stigmata diaboli caput comminuerunt, vires ipsius attriuerunt, & nos effecerunt fortes: vt ipsorum efficaciam ac virtute, per sancta Sacramenta præsertim ad nos emanante, & quinque sensus nostros ab omni offensione seruemus, & illis ad Dei gloriam nostramque salutem rectè vti valeamus.

Quinque
Christi
vulnera.

Adeò vt si quando illi insurgant, ad peccatum conentur illicere. mortemque animæ nostræ hoste intromisso moliantur, supra rationem, intellectum, totamque animæ gubernationem studeant dominari; & omnia ad suam voluptatem atque arbitrium aperta perfidia pertrahere præsumant: tunc tanquam veri Iosue, Christi Iesu discipuli & fra-

Quinque
Reges re-
belles.

tres, quinque hos sensus vt rebelles reges in speluncas suas se abdere

Iosue 10.

compellamus, terga vertere, se continere, & à cœpto desistere. Sic Iosue victore quinque Reges fugientes se in spelunca abscondebant: quod cum ei nunciaretur, ait: *Voluite saxa ingentia ad os spelunca, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant.* Dumque hostes suos, (stante ad id per diem integrum iussu ipsius sole) deuicisset, præcepit Iosue dicens: *Aperite os spelunca, & producite ad me quinque Reges, qui in ea latitant. Ponite pedes vestros super colla eorum: nolite timere. Percussitq; Iosue, & interfecit eos; & suspendit super quinque stipites, fueruntq; suspensi vsque ad vesperum.* Ita facimus, quando per virtutem quinque vulnerum

Continen-
tia.

Iesu Christi, quinque sensus nostros vt Reges dominari volentes, per continentiam restringimus, & quasi in suis antris latitare compellimus; donec data meliori opportunitate, eosdem per iustum examen excutimus, & quasi ex latebris prodire cogimus, ac per bonam confessionem eductos foras, Principibus nostris, hoc est, Rationi, Voluntati, Fidei, Spei, & Charitati præcipimus, vt pedibus suis substerant; sibi vt æquum est subijciant, & cogant parère rebellantes. Immodè etiam per veram mortificationem quasi morti tradant, vt deinceps non ampliùs sibi suæque sensualitati neque peccato viuant; sed (quoad hæc omnia, sint merè mortui: & vsque ad vitæ vesperam Christo confixi cruci; quæ per quinque stipites illos rectè fuit figurata. At nunc de singulis Sensibus, paucis in particulari differamus.

Examen
consciëntiæ.
Confessio
peccatorū.

Mortifica-
tio.

Quoad Vsum, qui Sensuum princeps est: præter communem factisque notum illius vsum, meritò nos eius auxilio, tot mirabilium scilicet creaturarum operumque Dei consideratione, permoueri debemus, ad maiorem sapientiæ, bonitatis, potentiaque diuinæ admirationem: & ita vicissim ad maiorem nostri confusionem, humilitatem, debitamque submissionem; ad abundantiorum eius laudem, gratitudinem erga illum, & dilectionem. Nunc verò, quæ nostra est

Vifus.

Eius cor-
ruptio.

infelicitas, contrarium potiùs agimus. Oculi namque nostri, in Eva fructum vetitum curiosiùs contemplante corrupti, qui nobis vt lucerna vel fax quæ præfertur euntibus, ad hoc seruire debebant, ne vquam offenderemus vel impingeremus; hi demum ipsi sunt, qui nos, vt latentes exploratores, decipiunt fraudantque maximè. qui que hostis nostri obsequuntur insidiis, vt ea ex parte prodamur, qua maximè ipsorum præsidio securos nos esse oportebat.

Remediũ
eiusdem.

De oculorum custodia, periculo, & damno, ex professo Cap. LXVI. tractabitur; vt & de remedio. Hic obiter remedium attingemus, ne malum tantum in medicatum prætereamus. In tam malefidi ministerij oculorum antidotum (si tempori applicemus) multa horrenda & tristia oculis haurire dignatus est Christus, & in visu multa pati; tandemque innocua illa lumina, in quæ Angeli desiderant conspiciere, fædè obligari passus est. His contra indebitum oculorum nostrorum vsum toleratis, rectum eorundem docens vsum, sæpissimè in vita sua oculos in cælum sustulit; vt nos, sursum dum viuimus aspiciendo, eum imitati, etiam in morte oculos securè demittendo, & in pace quiescendo eundem imitemur; spiritu nostro feliciter in manus Patris commendato.

Auditus.

Auditus quoque nobis ad hoc auxilio esse deberet; vt per omnia quæ audimus, ad maiorem Dei cultum & obedientiam prouocemur & excitemur. In Auditus commendationem valdè facit quod dicit Apostolus: *Fides ex auditu*. Ecce, id sine quo impossibile est placere Deo, aurium ministerio percipitur. Organum sine dubio magnæ æstimationis per quod salus infunditur. Eheu, quàm sunt aures nostræ per pestilentem illum serpentis anhelitum mendacia nobis suggerentis deprauatæ! Ex eo tempore sagaces ad malum audiendum retinendumque facti sumus, & surdi ad bonum. Non habemus aures ad audiendum, vt Christus Dominus clamabat, quia obaudire nescimus. Omnes, proh dolor! in aures nostras aureas, cum Hebræis mulieribus, in vsum diaboli contulimus; diabolo quàm Deo potiùs aures præbentes Hinc etiam fit vt dum corripimur, cum Adamo latebras quæramus, & ficulneis nos foliis obumbremus. Aures læfæ & debiles talem non ferunt auditum; vt lippientes oculi non ferunt solem.

Rom. 10.

Auditus
corruptio.

Matth. 11.

Exed. 32.

Genes. 3.

Remediũ
Auditus.

Ad sensus huius alexipharmacum spirituale, multa in auditu pati voluit Dominus: tot agnomina, irrisiones, calumnias, blasphemias, ac innumeras truculentarum vocum inclamationes; quæ aures eius purissimas dirè crudeliterque flagellabant. Oremus eum, vt digitum suum dextrum, Spiritus sancti gratiam, auribus nostris inferat, easque sanet. Immò, quandoquidem dextram cum Malcho auriculam amisimus miseri, seruata sinistra ad malum patula; oremus eum, vt amissam nobis de nouo restituat.

Marci 7.

Gustus

Gustus etiam in Adamo & Eva corruptus est, ut rectè D. Bernardus: Saporem boni perdidimus ab ipso penè exortu generis nostri. Et interim palati semper vitio laborauimus; malè discernentes in cibis spiritualibus, & in corporalibus gustu abutentes. Sicut enim in his nihil ferè placet quàm quod sensus titillet; ita & in illis non salutaria, sed suauia ac cupita delectant. Hinc accidit, ut mortem, quæ in olla carnis huius est, non gustemus, nec eitemus: quod filij tamen Prophetarum tam luculento nobis exemplo præfigurant. Hinc tam multi mortem animæ per gulam deglutiunt: & non nisi serò sapiunt sentiuntque, quid plenis faucibus hauserint. Percontatur Iob admirandus: An poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

In huius vitij remedium voluit Christus amarum passionis bibere calicem; vino myrrhato cum felle mixto, atque aceto potari, & quidem in ardentissima siti extremoque vitæ spiritu. Recordemur absinthij eius & fellis; nostrumque cibum & potum amaritudine passionis eius temperemus, nec facilè excedemus. Sobrii simus: & saporem in spiritali ponamus edulio præcipuum. Sermo Dei, oratio, admonitio fraterna, Sacramentorum vsus, nostrum delectent palatum cordis, & oris palatum ex his emendabitur. De his etiam Cap. LXVII. differetur.

Odoratu diuites & nobiles plus peccare solent quàm vulgares: dum illi curiosi, suaueolentibus, & delicatis odoramentis se oblectare satagunt & in illis gloriantur. E diuerso autem abhorrere solent à pauperum infirmorumque domiciliis, & hospitalia ac pia interdum loca ob id studiosè defugere.

In antipharmacum, etiam in Odoratu pati voluit medicus animarum nostrarum; præsertim in monte Caluarix: ut nobis magis cordi & curæ esset bonus odor virtutum coram Domino, quàm fragrantia vestium rerumque aliarum mundanarum. Nam certum putatur, eos qui hîc semper benè redolere desiderant, à morte tetrius olituros; & in inferno, nisi pœnitentiam egerint, arsiuros acerbè. Exemplo solus esse potest Antiochus, qui postquam nimis accuratam sui in omnibus curam habuerat, nihilque quod ad mundi oblectationes faceret in se desiderari passus esset; non tantùm à vermibus viuus consumptus est, sed tanta fuit fetoris ipsius intolerantia, ut non solum exercitus totus illo grauaretur, sed nec ipse eum in se ferre ultra posset.

Nunc ad postremum Sensuum, Tactum dico, veniendum est; qui, quemadmodum non vnum tantùm corporis membrum vel partem occupat, sed per totum corpus extenditur; ita etiam longè plura sunt peccata, quæ per hunc sensum quàm per quemuis alium committuntur. Primum tactu peccatum fuit, quando primi Parentes ad lignum

Gustus.
Bern. super
Cant. Serm.
85.

4. Reg. 4.

Iob 6.

Remediũ
Gustus.

Odoratus

Remediũ
Odoratus.

1. Macb. 9.

Tactus.

Origo ma-
ji Tactus.

vetitum manus suas extenderunt. De quo ligno ita Adam vxori suæ Domini præceptum erat interpretatus (quia ante eam conditam datum fuerat) vt inde tentanti ad esum serpenti responderet: *De fructu ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus; & ne tangeremus illud.*

Genes 3.

Per Tactū
multiplici-
ter pecca-
tur:

Leuit. 13.

Quàm frequenter quamque multiplici modo nos interea tactu fædauerimus, quotidieque nos hoc sensu inquinemus, abundè nobis id frequentes illæ veteris Testamenti lotiones & iterata toties baptismata demonstrarunt: vt enim mille modis statim immundi censèbantur; ita multoties iis & corpora & vestes, & vasa mundanda erant. Hinc non ineptè toties quis in anima maculari iudicatur, quoties peccat; quia peccatum facta animæ labes est, quam quasi ex tactu rei vetitæ peccando contrahit: sicut qui carbones vel picem tetigerit, ab illis inquinatur.

Circa tria
præcipuè.

Tactu præcipuè circa tria ista peccatur: circa impudicitiam, quocunque modo illa in actum corporalem deducitur; circa iniustitiam, qua quis rem alienam furto aut vi tollit; vel quoquo modo inuito vel inscio domino iniquè retinet: tum etiam in percussione, & quacunque eiusmodi iniuria: addo, in vestium vel cubilis nimia mollitie. Denique innumera sunt ferè, nisi ita circumscribantur, quæ per tactum vitia committuntur.

Multiplex
remedium
Tactus.

Iam, vt multiplex est Sensus huius offensio & peccatum; ita multiplici illud remedio Christus Dominus noster curandum iudicauit. Hinc in omnibus sacratissimi corporis sui membris membrorumque articulis singularem quandam pœnam sustinuit. Inter quas istæ præcipuè notandæ sunt: Vehemens illa totius corporis in ingressu horti concussio, agonia sudorem vndique sanguineum exprimens, dura apprehensio, ligatio, vellicatio, maxillæ percussio, & colaphi infiniti, capillorum & barbæ conuulsio, consputatio, flagellatio, coronatio, gestatio crucis, frequens vestium cum vulnerum renouatione detractio, crucifixio, & post mortem pretiosi lateris perfossio. Aded vt benè Probatica piscina, Christus passus dici mereatur, & factus sit: in qua iuxta Græcum vocabulum velut oues in sacrificium omnes ablui-
mur; & prout in speciem Latinè Probatica sonat, in qua, vt omni ex parte probata & approbata, sanamur à quacunque detineamur infirmitate. Habet, vt antea dixi, nostra Piscina quinque sensus, vt porticus quinque, in quibus iacet omnis multitudo languentium peccatorum. Habet è contrà hæc salutaris nostri Redemptoris piscina eminentes porticus quinque: hoc est quinque præcipua vulnera ad nostram salutem. Hic omnes nostrorum quinque Sensuum infirmos, cæcos, claudos, aridos, & quotquot peccatis obstricti sunt, deponamus. Aquæ motæ sunt, nihil est quòd Angelum aliquem expectemus; omni

Quinque
porticus
piscinæ,
etiam spi-
ritualis in
Christo.

tempore

tempore feruet admirandæ huius piscinæ salubritas. In hanc sensus nostros totos demergamus, vt illis iam sanis receptis, ita ad nostram salutem, eiusque qui illos nobis dedit deinceps vtamur gloriam, vt vbi redierit rationem nobiscum initurus, dicere ei possimus: *Domine, Math. 25. Quinque talenta. quinque talenta tradidisti mihi: ecce, alia quinque superlucratum sum. Quod fit potissimum, quando salutari sensuum externorum vsu, etiam quinque internos seu spirituales adipiscimur; vt iam in anima etiam verè videamus, audiamus, sentiamusque. Tunc dicitur vicissim est Dominus: *Euge serue bone & fidelis; intra in gaudium meum. Eius potestatem Quinque ciuitates. Luc. 19. habens supra quinque ciuitates: per quod regia Regni cælestis gloria declatatur & datur.**

Quid oberit, si hunc de quinque sensibus tractatum cum mystica 1. Mach. 2. quinque filiorum Mathathia interpretatione concluderimus? Hic enim hominis & quinque sensuum vt filiorum debitam constitutionem contemplabimur. Mathathias, donatus à Domino (sic enim sonat hoc nomen) quinque filios habuit, qui populi Dei duces essent contra hostes suos. Sic dedit nobis Dominus quinos sensus, quorum præsidio animam nostram contra eius inimicos tutaremur. Nomina siquidem filiorum Mathathia non malè Sensibus conueniunt. Primus erat Ioannes, in quo est gratia; per quem, Visum cui plurimum gratiæ inest, possumus intelligere. Addo, tones in Scripturis legi; Inueniam gratiam in oculis tuis. Secundus Simon, obedientia vel auditor mœroris, apertè Auditum designat, qui obedientiæ fidus est præcursor; vnde obedire dicimus, quasi obaudire. Tertius Iudas, confitens vel glorificans, Gustum potest denotare: ex quo confessio sequitur & laus dulcedinis Saluatoris: *Gustate & videte quoniam suauis est Dominus. Qui quidpiam gustat, statim iudicium suum declarat. Quartus erat Eleazar, Deus meus adiutor, Tactum significans: quia Deus pater filium tangendo, & vt pastor percuteretur permittendo, adiuit nos ne in æternum periremus. Eius liuore siquidem sanati sumus: liuor autem ex tactu. Quintus Ionathas, columbæ donum, per quem Odoratum accipere possumus. Quia vnde bonus odor Christo in eius Ecclesia, nisi ex dono columbæ, hoc est Spiritus sancti? Ipse est enim vnctio & pretiosum vnguentum replens totam domum fragrantissimo odore.*

Oratio pro bona quinque Sensuum directione.

Quinque mei Sensus, Domine, quos in salutis meæ subsidium mihi contulisti, magno meo malo infidi mihi rebellant, & incertam, si sequar, perniciem ducunt: spiritu tuo bono illos quæso reforma, vt illis ad tui nominis gloriam, & animæ meæ salutem vii valeam, & eorum ductu vitam inueniã sempiternam. Amen.

CAP. XLIII.

Vimq̄. animæ triplicem, cælestia munera, pandas.
Vis memorans: Intellectus: sua cuique Voluntas.

Tres potentia
animæ.

RES istæ potentia animæ, Memoria, Intellectus, & Voluntas, earumq̄ue officium, tribus Nymphis animæ obsequentibus possint comparari, quemadmodum etiam in imagine figurantur. Memoria in primis, velut thesaurum animæ absconditum & clausum tenet in sinu, tanquam archiuum à Deo factum eiusque curæ commissum. Intellectus, tanquam vis aliqua spiritalis, thesaurum illum aperit, resq̄ue in eo reconditas manifestat. Et Voluntas ex eo deprimit, quodcumque pro rei temporisve opportunitate, animæ arbitrio federit placueritve: relictis interim ibi aliis variis rebus benè custoditis, quæ suo etiam tempore, dum vsus feret vel necessitas postulabit, expromentur. De prompta è Memoriae scrinio (Intellectu priùs reclusa pandente) Voluntas animæ tradit, in eius ad quodcumque voluerit obsequium: nunc virtutem hanc, nunc illam: aliquando misericordia diuinæ recordationem, quandoque verò Iustitiæ: interdum mortis meditationem ob oculos statuens, subinde iudicium, aut gloriam cælestem, aut etiam æternam damnationem.

Descriptio
trium potentiarum.

Possunt etiam tres animæ facultates hac ratione describi. Diabolus certò sciens, non aliter quàm voluntate hominis consentiente peccatum committi posse, vt quæ inter animæ potentias intimum palatij recessum regat, & à qua tota animæ gubernatio dependeat, sicut à Rege in suo regno; vt ad Voluntatem pertingat eamq̄ue ad consensum in malum pelliciat, ab aliquo sensuum exteriorum communiter incipit, qui, vt videmus, quasi portæ, vel etiam ianitores sunt, in extremitatibus corporis suas habentes stationes: cuiusmodi sunt visus, auditus, tactus, reliqui. Per sensus autem (quando non statim excluditur) transit cum mala sua tentatione & suggestione ad phantasiam siue imaginationem, tanquam per aulam aut atrium, vsque ad longum peristylum velut ambulacrum, vbi non tam exacta habetur ratio euntium & redeuntium, præsertim in magnis & dibus & aulis. Verùm si inoffensè & impunè vlteriùs ad memoriam vsque pertingere potest, ibique quasi certam formare cogitationem; eoq̄ue amplius ita penetrare vsque ad intellectum, velut vsque ad interius intimo proximum cubiculum, vbi ratio reddi & certa notitia dari debet, priùs quàm ad intima accessus & audientia obtineatur: tunc ei nihil amplius superest, quàm vt in intimum penetrare concedat, vbi voluntas præsidet; à cuius arbitrio totum dependet: siue vt propositis assensum præbeat,

Vimq; animæ triplicem cælestia munera pandas.
 Vis Memorans; Intellectus; sua cuiq; Voluntas.

Welk id der vrachten bandt, onser sielen, dryvoedich?
 Memorie; en Verstandt; en den Wille drymoedich.

Quel est ce ternaire, Par qui l'ame opere, En moins dum moment?
 C'est la Souuenance, La toute-Veillance, Et l'entendement.

præbeat, fierique determinet quod petitur; siue vt cum auctõritate repellat, aut vt minimum, eò vnde venerat remittat. Eiusmodi namque proditoria suggestiones, ac diaboli ad peccatum tentationes, sunt instar exploratorum, hostiumque subornatorum, qui subintrant, vt macent, & spolient; quiq; deprehensi, iure suspendi, vel alio mortis genere affici consueuerunt. Hoc facimus, dum per arbitrij libertatem, & voluntatis imperium, eiusmodi irrepentes latrunculos emissariosque non admittimus, sed in crucem arreptos sustollimus, prauam nostram inclinationem & diaboli suggestionem, per Christi passionem & crucem in nobis supprimentes & extinguentes.

Gal. 5.

A Tres istæ facultates igitur seu potentia animæ appellantur Memoria, Intellectus, & Voluntas. Sunt namque etiam velut tria propugnacula & castella quædam, quibus ciuitas hæc nostra, quæ ex anima constat & corpore, communitur. His saluis, benè custoditur ciuitas, hoc est, homo totus, & regitur benè: vt rectè Ecclesiasticus: *Funiculus triplex difficile rumpitur.* Quamdiu enim hæc arces sibi benè subseruiunt, & saltem Voluntas inuicta manet, nihil homini nocere potest: quia Deus cum ipso est.

Ecclesi. 4.

Potest & alio modo trium harum virium describi conditio. Memoria Scriba est intus residens. Illa siquidem regeſtum, aut vt ita dicam, registrum tenet omnium quæ transiguntur, instar Secretarij. Vt dicit Cicero: Memoria est signatarum rerum in mente vestigium. Idem: Rerum omnium thesaurus, Memoria. Ex quo thesauro, vt Capitis huius initio dixi, quæ vel vsus, vel necessitas, vel temporis ratio postularit, ad Voluntas arbitrium, in obsequium animæ depromuntur. S. Bernardus, vt Christianus, nostro proposito accommodatiùs hæc de æconomia proloquitur. Ostiarius, inquit, Voluntas sit recordatio cælestis patriæ; & ad thalamum rationis custos adhibendus, recordatio gehennæ. Excellens haud dubiè vis est & thesaurus memoriæ, ad hoc homini à Deo concessæ, vt in ea salutaria quæque recondat, tempore opportuno velut è loculo depromenda, & in vsum deducenda. Sed, quod dolendum est, quàm inanes bonorum sunt sæpè istæ cellulae tanti thesauri; & quàm plenæ interim omnium vanitatum, omnis stultitiæ, infantiæ, turpitudinis, & malitiæ! vt mitissimè cum Elegiographo dicam, Plenus sacculus est aranearum. Eiusmodi sunt istorum hominum memoriæ, qui neque è concionibus, vel librorum piorum lectione; neque ex bonis colloquiis, diuinisve inspirationibus boni quidpiam retinent. His enim, quibus memoria prauis abundat rebus, instar infundibuli est ad bonum: in quo nihil hæret, sed quidquid infunditur defluit. Vt vulgò de his, qui memoriæ defectu laborant, dici solet, aurium vnâ hauriunt, alterâ effundunt. Fædas verò cantiuunculas, diçteria, scurrilitates, detractiones, & id genus virulentias,

Memoria. Stobæus.

Cicero 1. Tus. Quest. Orat.

Bernard in parv. sermo.

Cantil.

tias, & celerrimè capiunt, & retinent mordicus, etiam si tantùm obiter semel occinantur. His pleni, hæc & regurgitant. Quid enim ex vase aliud expectes quàm quo repletum est? Tales memoriæ nidi sunt aptissimi, in quibus maligni dæmones pessima quæque fomenta reponant, vanitatem maximè & impudicitiam.

Beati igitur & prudentes sunt, qui Memoriam suam instar gazophylacij custodiunt; in quod nihil præter res pulchras, bonas, pretiosas, honestas, & diuinas recondant; tum ad illas ibi accuratè conseruandas, tum ad suo tempore depromendas, & opportunis vsibus applicandas. Hunc in modum Christus ipse loquebatur: *Omnis scriba doctus in regno calorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.* iuxta rei scilicet vtilitatem.

Matth. 13.

Intellectus.

Aristot.

Ambros.

Intellectus vis est animæ, per quam homo velut per lumen res inspicit & cognoscit, quæ ipsi per aliquem sensum offeruntur. Ita de hoc Aristoteles: Intellectus est lumen quod Deus Animæ infundit. Sanctus verò Ambrosius sanctiùs & spiritualiùs, hoc pacto: Intellectus spirituale donum. Quod & pro effectu Intellectus accipi potest; quando scilicet per vim istam animæ (quam Intellectum vocamus) aliquid intellectu difficile perspicimus & intelligimus. Hoc donum humilibus, iuxta Psalmistæ testimonium, conceditur; sic enim ait: *Intellectum dat paruulus.* Et alibi: *Intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Quod & Saluator noster ipse testatur, & Patri caelesti confitetur: *Conspice tibi Pater cali & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus (scilicet in oculis suis) & reuulisti ea paruulis.*

Psal. 118.

Psal. 110.

Matth. 10.

Voluntas.

Aug lib. 1.

Retract.

cap. 9.

Bernard. de gratia & lib. arbitrio.

Voluntas principalis est animæ potentia, sine qua neque peccatum, vt sic dicam, est peccatum; neque virtus virtus est. Sic D. Augustinus: Voluntas est qua peccatur, & qua rectè viuatur. Tamque illa est libera, vt cogi compellive ad id quod nolit nequeat. In hanc sententiam D. Bernardus: Voluntas nostra non cogitur: & propterea sola meretur vel demeretur. Efficit namque vt coram Deo mereamur, per id quod rectè voluntarieque agimus, & ab illo pro merito coronemur. E contra demeremur, & punitioni sumus obnoxij, quando per liberam nostram voluntatem in malum consentimus. Sin autem ad aliquid compellimur inuiti & nolentes, per meram vim & violentiam, voluntate non consentiente, tunc nec in bono opere meritum, neque vllum est demeritum in malo. Præclare, vt omnia, idem Aurelius, Voluntatis asseuerans libertatem: Nihil tam in nostra est potestate, quàm ipsa Voluntas. Verè mirabile, frattendamus. Nulla eam externa vis aut potentia potest inflectere. Hinc excellentissima est Voluntatis oblatio, inter omnia quæ nos rerum nostrarum Deo offerre queamus sacrificia. Hanc Religiosi omnes offerunt, dum non solùm vota Castitatis & Paupertatis emittunt, sed etiam Obedien-

August. li. 3. de lib. Arb

Voluntatis oblatio.

tentiæ animæ meæ potentem in me exercebunt tyrannidem , & mei dominabuntur. Tibi, ô Deus, trado omnia possidenda & gubernanda vt ita ad maiorem tuam gloriam, & meam salutem, animæ meæ deferuiant; cui in præsidium & subsidium cuncta largitus es.

Non erit abs re, si quasi corollarij loco in figuræ ac typi Voluntatis explicationem pauca prædictis adiecero.

Voluntatis potentia. Voluntas optimè grandi illi ferréo & trabali malleo comparatur, E quo Fabri ligna seu tigna ac trabes ictu violento compingunt; & omnia, ad quæcunque adhibuerint, eius vehemètiæ cogunt cedere & obsequi ad nutum: vnde rectè à tundendo tudes dicitur: & apud fabros ipsos nostrâ linguâ (*Wiltcken*) Voluntas, malleus ille appellatur; quòd quæcunque vult faciat, nihilque ei obsistat. Quantæ sit potentiæ & efficaciam voluntas, non solùm in illis elucet, qui stante voluntate, ad id quod nollent cogi nequiuertunt, etiam tota mundi potestate concurrente; verùm etiam in illis, qui è contrâ, res maximè arduas & quasi impossibiles effecerunt, voluntatem suam sub alterius voluntatem obedientiam vi redigentes.

Martyrum inuicta voluntas. Priorum exempla in martyribus omnibus fulgère cernuntur. Torqueri, vri, mergi, dilaniari potuerunt; sed, vt quidpiam quod Dei legi repugnaret admitterent, cogi nequiuertunt. Ceruix mucrone præscindendi potuit: at ne minimùm inflecti vel conuiuere, ad profanam idolorum adorationem. Tus eis in manus obrudi potuit, & supra ignem dextræ teneri, atque ex eis tus in ignem decuti; sed compelli nequiuertunt, vt ipsimet sponte sua turis vel tantillum idolis adolerent. Vtque vnum pro omnibus nominatim adducam, cuius hodie 12. Martij festum in Ecclesia celebratur: S. Petrus Martyr, Diocletiani Imperatoris cubicularius, dictum nostrum factò comprobet. Is, cum de martyrum suppliciis conquereretur, martyr effectus est. Suspendi, cædi, extendi, vnguibus excarnificari, sale & aceto conscissis in vulnera membris perfricari, lentoque igne torreri potuit, sed à proposito ac fide auelli non potuit, voluntate contra omnia diaboli machinamenta rupis instar immorâ & inconcussâ perstante.

S. Petrus martyr. Exempla alterius generis efficaciam, per voluntatem obedientiam iugo submissam exhibitæ, infinita commemorem, ex quibus nihil voluntatis libertati per obedientiam constat decedere; sed potiùs augeri ad bonum. reddique efficaciorum. Adèd vt inferiorum id iubentem adducere: super aquam ambulare: saxa & rupes loco mouere, & eiusmodi sexcenta. Omnia Voluntas potest, vt ita dicam; & ad nihil cogi potest.

Gregor. 2. Di. 7. Egregiè profectò nos Deus ornauit, qui triplici hac facultate, velut tribus robustissimis ducibus, militiam nostram præsidium auxit & communiuit. Dum etenim nobis in vita hac hostilibus armis vndique cincta

cincta gratiæ fluentis incessanter est opus, quo sitim nostram restinguamus, ardorem temperemus, & irrigemus innatam terræ saluginis ariditatem; vt ita tandem per mille malorum ingruentium agmina perrumpentes, ad cælestis gloriæ coronam triumphantes conuolemus; haud dubiè magna est trium talium robustorum præstantia, qui non obstantibus vndique periculis, optata nos potiri faciunt felicitate. In Dauide id non obscurè adumbratum videre est: de quo sic legimus: *Dauid erat in prasidio: porro statio Philistinorum tunc erat in Beth-lehem. Desiderauit ergo Dauid aquam de lacu, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Beth-lehem iuxta portam! Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid. Magni itaque faciendum triplicis facultatis animæ munimentum & auxilium ad salutem consequendam.*

Oratio pro recto trium potentiarum animæ vsu.

Dator optimorum datorum, Domine, tribus animam meam ditasti muneribus ac potentiis; sed mihi non rarè recusant obsequium: Ostende potentiam tuam, & munda Memoriam, Intellectum illumina, & corrige Voluntatem: vt anima mea, tantis adiuta prasidiis, alacrius salutem suam valeat operari. Amen.

CAP. XLIV.

Quid signa octo volunt Vitæ præfaga Beatæ?
Tessera sunt, quibus æthereas Deus afferit arces.

Vera Bea-
tudo.

NON vt omnes beati esse desiderant, ita veræ beatitudinis viam seruant. Multi de Beatitudine & summo bono disputarunt; sed omnes præter Christianos à scopo aberrarunt. Quod vnus Cræsus non tam à Solone verbis, quam ab euentu rebus ipsis edoctus abundè testatus est; cùm se beatissimum aliquando arbitratus, à Cyro captus, & pyræ impositus, verum esse didicit, quod ei antè dixerat Solon: Neminem ante mortem beatum dici debere.

Herodot.
lib 1.

Matth. 5.
Octo Bea-
titudines.

Christiani autem octo recensent Beatitudines, quas Christus pri-
mùm discipulos suos in monte docuit: *Beati pauperes spiritu; quoniam ipsorum est Regnum celorum.* & ita de aliis. Harum explicationem (vt de reliquis similibus quæ ad Catechismum pertinent hæctenus obseruamus) non intendimus; cùm ex aliis quamplurimis ad manum sit: sed tantùm iuxta Interrogationis formulam, in genere, quid de illis sit sentiendum ostendemus. Sunt autem istæ velut certæ rationes & con-
ditiones, quas qui haberent, beatos Dominus ipse pronunciauit. Mo-
do illo loquendi indicans, per illas, vt certas quasdam vias, ad æter-
nam beatitudinem peruenturos. Hic enim nemo aliter, quam spe
æternæ felicitatis, & mediis eò pertingendi beatus dici verè vel
esse potest.

Responsio satis hoc ipsum quod doceo manifestè demonstrat. Qui
has conditiones in octo Beatitudinibus propositas habent, velut tes-
seram ferunt, qua freti in cælum intromittantur, & sint in æternum
beati. Quis hinc non videat quàm sit propterea gnauiter illis vita hac
durante incumbendum?

Doctrinæ
cælestis
nouitas.

At nouæ huius & nunquam antea audita doctrinæ admirandum
secretum paulo accuratiùs introspeciamus. Quid enim abstrusius
minusque simile vero humanis sensibus, quàm in paupertate, deie-
ctione sui, luctu, & persecutione summam beatitudinem, immò vel
felicitatem tantillam constitui? Ideoque rem paulo altiùs petentes,
admirandam hanc Christiani hominis Philosophiam tandem excu-
tiamus. Meminisse oportet, nos, dum Dei obedientiam & gratiam per
peccatum excidimus, culpam nostram ex Paradiso exturbatos, quasi pul-
los animum è nostro nido, vbi optimè nobis erat, nostro merito exci-
disse. *Sicut avis fugiens, & pulli de nido auolantes;* inquit Propheta. Nunc
verò quemadmodum pulli ita nido delapsi in mille periculis sunt, &
quasi

Isaie 16.
Simile ab
auibus è
nido dela-
psis.

Quid signa octo volunt Vitæ præfaga beatæ?
Tessera sunt, quibus æthereas Deus annuit arces.

Waerom syn so ghenoeemt, die goed' arst Saltheiden?
Omy datmen door die xoemt, ter glorieuser vreden.

Des saintes études, Des beatitudes, Qu'en aprennons nous?
Le chemin qui l'Âme, Conduit au thalame, Du Celeste espoux.

quasi certo discrimini expositi, vt vel fame intereant, vel deuorentur à bestiis, vel ab hominibus conculcentur: ita nobiscum agebatur; vt in medio hostium nostrorum, in tantis miseriis & infirmitatibus degentes, certum æternumque in dies expectaremus interitum. quamdiu nec via nec ratio suppeteret ad nidum vnde excideramus remeandi. Quocirca, sicut pullorum talium mater, de ramo in ramum, de tecto in tectum volitat & saltat, certum sollicitumque edendo cantum, quo illos alliciat & paulatim reducat incolumes: ita Christus Dominus noster varios & mirandos saltus fecit, nos quæritans, & voce blanda cecinit, quò meliùs sequeremur inuenti. Sic D. Gregorius: *Gregor. Ecce, vt nos post se currere faceret, quosdam pronobis saltus dedit. Homil. 29.* E cælo in terram, ex sinu Patris in sinum Matris, inde in præsepe, inde, per varios alios saltus quibus & montes & colles transfiliit, saltauit in crucem; de cruce in sepulchrum, inde in infernum, inde & sepulchro iterum in terram, ex terra denique in cælum, vnde vt gigas exiuerat ad currendam viam. Vtque nos eò eundem sequeremur, vbi æterna sumus beatitudine perfruituri; non saltus tantùm, sed & cantus miros dedit: octo nimirum istas Beatitudines, inter alia infinita. *Saltus Christi v. r. ij.* Vtque naturalissima, ac planè propria matris pullorum perditorum vox esse debet, vt intelligant, moueantur, & sequantur: ita propriissima, vt ita dixerim, hæc Christi Saluatoris nostri est cantio, ac propterea mundi cantilenæ contraria. Ad eò vt utò ipsum super hac voce sequi possimus, & ob eam rem etiam præ tanta felicitate ac securitate, vocari ex hoc tempore beati. De huiusmodi vocis ductu & sequela sic ipse Dominus: *Ioan. 13. Oves illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum.* Sciunt Christi Fideles dictum à Domino: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Sed Christi vox Beatitudines istas præcipientis nota, grata, & fidelis. Qui igitur æterna beatitudine in cælis frui desiderat, hæc seruet, quæ viæ instar eum ad beatitudinem ducent. Nam vt dicit D. Gregorius: *Gregor. Quærenda est gloria Dei per vias eius.*

Oratio pro octo Beatitudinum fructu obtinendo.

O Misericordissime Iesu, salus vnica, & Saluator mundi, tua nos gratia & benedictione rigare dignare, vt ita hic octo Beatitudinum fructum carpamus, vt in Regno tuo beatitudine perfruamur æterna. Amen.

C A P. X L V.

At, nónne hos Mundus, mera seu ludibria, spernit?
Delirat, nec vera videt, nec iudicat æqua.

Error iudiciorum de vera beatitudine.

Herodot. lib. 1.
Solon & Cræsus.

ICVT istud Caput præcedenti subseruit, ita mirum videri non debet, si iisdem initio vestigiis, quæ tunc posui, nunc prosequar. Omnes, vt dixi, beati esse desiderant, sed non æquè omnes in quo vera beatitudo consistat, intelligunt.

Hinc Gentiles omnes excutiebant angulos, summum bonum ac beatitudinem scrutantes. Aliqui in diuitiis eam consistere arbitrabantur. Vnde Cræsus Soloni diuitiarum suarum copiam ostentans, eum rogabat, vt cœpi dicere, an se quisquam beatior esset? cumque Solon respondisset, neminem ante mortem beatum dici debere, Solonem tanquam stultum hominem, qui præsentem felicitatem parui faceret, à se dimisit. Mox expeditione contra Cyrum Persarum Regem suscepta, captus regnoque exutus, rogoque vt cremaretur impositus, clamare cœpit: O Solon, Solon, Solon! Cyrus admiratus ignotum vocabulum, postquam causam remque omnem didicit, Cræsum ab incendio liberauit, & apud se toto vitæ tempore honorificentissimè habuit, humanæ inconstantia ac miseriæ documentum.

Alij summam felicitatem in voluptatibus, luxu, crapula & ebrietate constituunt. sicut Epicurus tenuisse & docuisse putatur. Vnde, licet ipse summum bonum in animi voluptate reponeret, vitæ alioqui continentissimæ, (non autem, vt Aristippus, in voluptate & fagina corporis) quotquot tamen interea ventri & gula seruiuerunt, Epicurei, seu Epicuri de grege porci vocati sunt. Tales sunt Venerei, Bacchici, Epu-lones, Lurcones, ac tricongij nepotes, quorum Deus venter est; & qui in terra suauiter viuentium commorantur.

Horat. lib. 1.
Epi. 4.

Talium, iuxta stultam mundi opinionem, describit Psalmographus beatitudinem, vt quæ in prosperitate, rerum terrenarum affluentia, bonorum honorumque cumulis, cateruis amicorum, filiorum, famulorumque frequentia constituta credatur. Ita Psaltes: *Filia eorum composita; circumornata vt similitudo templi. Promtuarum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fixtose, abundantes in egressibus suis; boues eorum crasse. Non est ruina maceria, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt.* Sed perinde atque si suum ipse super hac re dicat iudicium; *Beatus*, inquit, *populus, cuius Dominus Deus eius.* Ille enim populus, qui Deum verum colit, & patrem ac Dominum habet, omnibus modis longè beatior est. Ipse enim suos longè aliter quàm mundus docet. Christus namque non transitoriam felici-

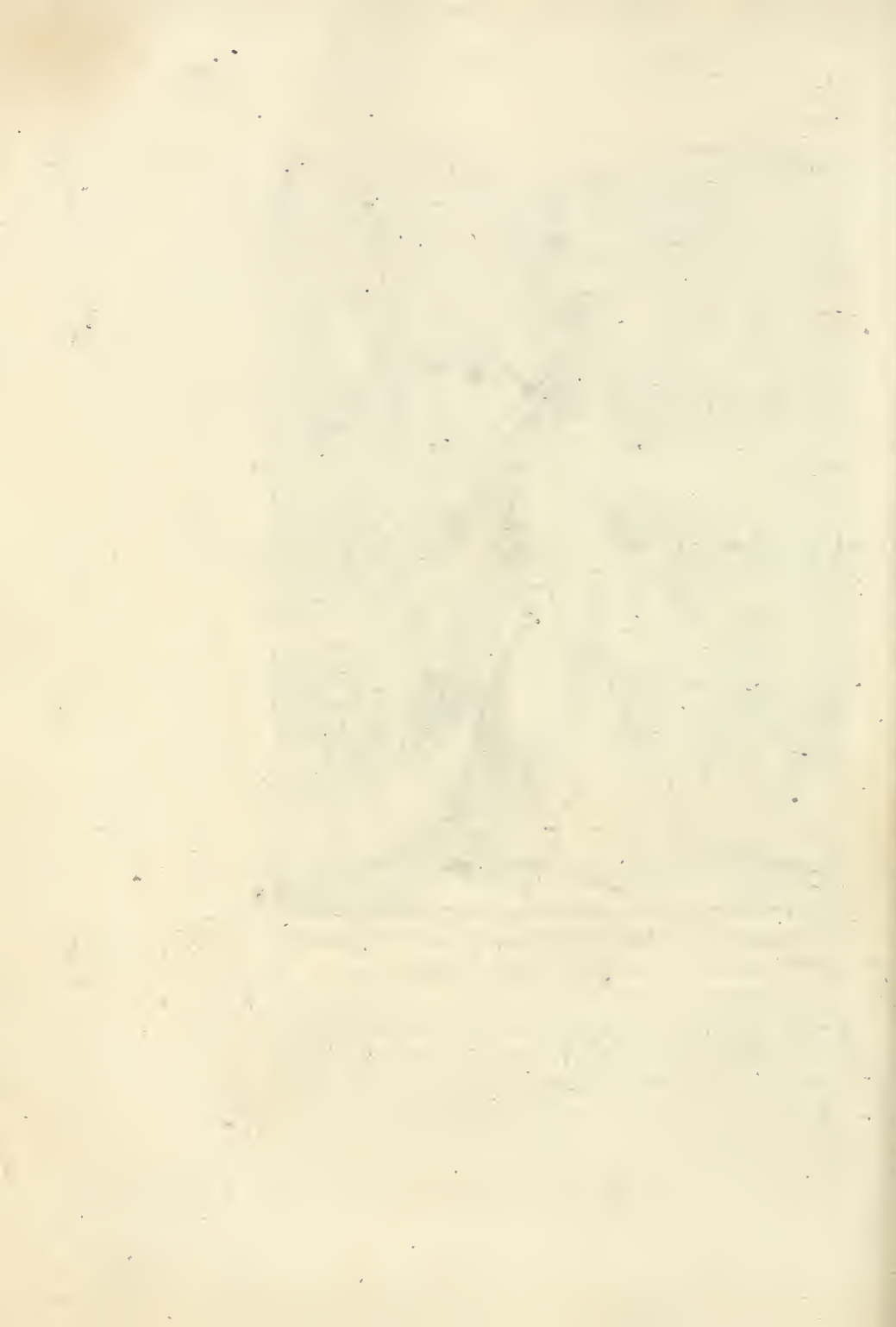
Psal. 143.

At nonne hos Mundus, mera ceu ludibria, spernit?
Delirat: nec vera videt: nec iudicat æqua.

De Weerelt houdt den spot, met sukke, als snoo, en slecht.
De Weerelt die id sot: sey weet niet wat h' secht.

Toutefois la race, Du mondain rechaße, Et hait ceste voix.
Le Monde radoitte, Et son humeur sotte, N'entend pas ces loix.

felicitatem, sed æternam spectat beatitudinem. Hinc dicit: *Beati pauperes*: & è contrario: *Va vobis diuitibus: quia habetis consolationem vestram. Beati qui esuriunt & sitiunt.* Contrà: *Va vobis qui saturati estis: quia esurietis. Beati qui lugetis.* Contrà: *Va vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Beati qui persecutionem patiuntur.* Contrà verò: *Va vobis cum benedixerint vobis omnes homines.* Hinc benè per Prophetam tam vanis hominibus clamauit, & nunciauit: *Popule meus, qui te beatum dicunt, non solum te decipiunt* (quod dixi) verùm etiam, *ipsi viam gressuum tuorum dissipant.* aded vt talibus insistentes vestigiis, nunquam ad cælestem sitis beatitudinem perueniunt. Quod D. Augustinus apertè profatur, in tam stultorum hominum confusione; dum ait: *Mundus inimicus est iis, quos beatos facere videtur. Quid igitur dicemus de iis, quos beatos tantùm dicit & iactat?*

A Quare optimè dicit Responso: *Mundus delirat.* Dum octo istas Beatitudines ridet, immò vt infelicitates detestatur: nescit verè quid dicat; quia malè iudicat. Dicit namque malum bonum, & bonum malum; tenebras lucem & lucem tenebras; amarum dulce, & dulce amarum. Voluptatem virtutum nihili facit, immò vt tristitiam & amarulentiam refugit; acerbam interim & laboriosam mundi oblationem amœnitatem vocat, & mirè commendat; suosque ita seductores miserè decipit.

Ideoque instar stultæ mulieris depingi potest mundi vanitas; quæ bilancem habeat, cuius partem vnã (in qua, quæ virtutum & piolorum operum sunt, continentur) admota manu eleuat vt nullius momenti, partem verò oppositam, vbi vanitates, voluptates & illecebræ mundi repositæ, tanquam grauia, magnique ponderis deorsum premit; vt hæc prioribus illis maioris esse præmij stultis persuadeat. Et interim stulta non animaduertit, se bona eleuando, cælo propinquo- ra facere; vana verò & præua deprimendo, tanquam quæ magni momenti sint, inferno reddere viciniora, vt verè sunt. Non recogitat enim mundus, Deum contrariæ esse sententiæ, aliisque naturæ; vt qui humiles exaltet & se exaltantes humiliet. O mundi stultitiam! quàm parum quid dicas attendis! At quid mirum? per opacam enim crassæ tuæ ignorantie caliginem, per lutulentam spissitudinem tuarum sordium, & per cæcam noctem tuæ vanitatis, ac immedicabilem amoris tui stultitiam, non remotius vides, vt dicitur, quàm nasus tuus protenditur: hoc est, quàm sensualis illa appetitus tui sagacitas, quæ creaturas velut olfacis appetitque, se extendit. Quod extra carnalis tuæ sapientiæ limites est positum, quodque supra te est, id est ultra narium tuarum peripheriam vel horizontem, non id sapis, neque id vllò tibi modo probatur: immò etiam quoad eiusmodi quæ virtutem & spiritum redolent, in propria causa oculis, olfactu, ac gustu laboras, vsque

ad imum cordis tui fundum. Quid mirum igitur, si de sublimi hac, cælesti, ac diuina doctrina atque octo Beatitudinum Philosophia, tam temerè tam stultè, & tam contrario planè modo iudicas & loqueris? Quamobrem i, & tuo more, vt voles, non illos beatos sed miseros dicit, quos ipsa Veritas & Sapientia diuina ex certo decreto beatos asserit.

Terreni Verùm vnde, obsecro, in re tantâ tam distorta mundi sententia? vn-
cælestia nō de ista nox, hebetudo & tam dolenda cæcitas? Hinc scilicet malum,
capiunt. quòd, quando Christus sublimem istam sapientiam suis tradebat
Matth 5. Apostolis, promiscuum vulgus ipsum in montem cum Apostolis non

Ambros. lib. sequebatur. Vt benè S. Ambrosius notat: Turba non sequitur ad ex-
5. in Lucam. celsa: non ascendit ad sublimia. Non enim quærunt mundani ho-

mines, tametsi à longè Christum sequantur, & Christiani nomine gaudeant ea quæ verè spiritualia ac cælestia sunt. In inferioribus infirmiores, Christo in altiora ascendente, remanebant. Ita communiter, sæx hominum vulgarium, ex quorum colluue mundi persona conflat, planis, facilibus, commodis, terrenis, cœnosis, & corporeis gaudent. Illa sola afficiunt, illa eos humi defixos tenent. Atque vt nec altiora capiunt, ita nec faciunt. Hinc peritè de melioribus altioribusque iudicium. Istud scitè Iob testatur: *Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium.* Mirari igitur nemo debet, sæculi huius homines improbare & irridere quod non capiunt, cuiusque pretium ignorant. Sic enim & barbari, extremæque mundi plagæ homines pretiosissima quæque vilipenderent, quorum nullam prorsus haberent notitiam: crepundiis interim aliisque reculis in cælum sublatis. Ideoque, vt peregrinam hanc doctrinam nobis Christus Iesus æterna Dei Sapientia reuelaret, è summo cælo descendit; & in terra constitutus, è turbatum strepitu in montem cum electis Discipulis secessit: eamque sedens, maioris auctoritatis indicio, tradidit; & quidem non sine præuia magna maturaque deliberatione, vt inquit Euangelista: *Aperiens os suum*: vt qui antea Prophetarum ora resoluerat, nunc tanquam rem ipsam ipse coram proferens, os proprium aperiret: ac veluti ex

Iob 28.

diuino alabastro totius mundi medicamentum depromeret. Oleo atque unguento hoc cælestium beatitudinum effuso, mirum quam eius fragrantia mundum repleat vnuersum, quamque multorum corda permouerit. Ad eò vt innumeri adolescentuli & adolescentulæ, quibus adhuc integer erat, & à mundi voluptate ac vanitate liber atque immunis affectus, tam nouo afflato odore, statim quò se tam suauiter trahi sentiebant, secuti sint. In his horumque similibus hoc adimpleri visum est, quod sponsa Canticorum sponso suo dilecto ex dilectis Christo, huius sæcundæ doctrinæ magistro, gratulabunda præcinebat, dicens:

Christi vis
attractiua.

Oleum effusum nomen tuum: propterea adolescentula dilexerunt te. Propterea

Cant. 1.

mecum.

mecum per te tractæ, & quasi diuino artificio incantatæ, post te currunt in odorem tuorum vnguentorum.

Quàm est iucundum per Sanctorum Vitas discurrere, & videre quanto cum ardore Christum dulciter trahentem secuti sint! Quid hîc D. Dominicum, D. Thomam, D. Bernardum, & quamplurimos alios magni stemmatis adolentes commemorem, qui spreto secularium honorum, totiusque mundanæ altitudinis culmine, Christum humilia ac despecta docentem elegerunt? Reges & Reginae hac sancta illecebra capti, se beatos in eius inuentione confessi sunt. Videte S. Agnetem, S. Cæciliam, S. Catharinam, & multas alias, Regiæ stirpis adulescentulas, quæ pro Christo omnia regna mundi, omnemque eorum ornatum, regales nuptias contempserunt, mortem potius quam à proposito cederent, subeuntes. Paulam Romanam illam nobilem matronam cum filia Eustochio aliisque pluribus considerate, quæ D. Hieronymi temporibus hac dulcedine captæ totum mundum cum omnibus suis delectamentis nauseabundæ repudiarunt. Id testantur hodieque quotquot re ipsa percipiunt & experientia docti agnoscunt, summam esse etiam in tertis beatitudinem, æternam illam quantum hîc licet prægustare & assequi. Stulti interim mundi amatores aliter loquuntur & iudicant, quia veræ beatitudinis gustu carent.

Ridicula merito mundi insipientia, ut qui umbraticis animum deliciis pascat, spreto interim quæ ad veram solidamque hominis voluptatem ac beatitudinem pertinent. Sic ridiculus ille Rom. Imp. Helio-gabalus principibus suis ad opiparum scilicet conuiuium inuitatis factas pictasque proposuit epulas. Sic insano illi & præ nimio fastu deliro Menecrati medico diuinitatem affectanti, Philippus Macedonum Rex soli ad mensam separatam adhibito acerram & suffitum apposuit: reliquis cum Rege splendide epulantibus & Iouem famelicum ridentibus. Hæc est, inquam, inanis illa ac vana mundanorum beatitudo modis omnibus miseranda.

*Ælianæ
var. Hist.
lib. 12.*

Oratio ad stultum mundi iudicium contemnendum.

Domine Iesu, sponse animæ meæ, ita cor meum salutaris tuæ doctrinæ inescæ dulcedine, ut mihi mundi delicia fastidio sint: utque velut tui dilectione inebriatus, post te incessanter curre-re, & contempto mundo caelestem beatitudinem valcam obtinere.
Amen.

CAP. XLVI.

Prætextam pueri quid bullâ suauius ornet?
Pareat: Ora premat: castus Pudor imbuat ora.

Iuuentutis
habenda
ratio.

ADOLFSCENTIA instar plantulæ vel teneræ arbusculæ est, quæ dum flexilis est, in eam quam voles partem duci debet: alioqui quando in grandiore arborem excreuerit, quod incuruum fuerit nequibus corrigi. Frangas tum potius quàm flectas. Et quoniam Christianorum liberi non solum sicut & Gentilium filij, nouellæ plantationes in iuuentute sua sunt; verùm etiam sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ paternæ; & velut palmites in lateribus domus, quorum mater, præsertim mater Ecclesia, vt vitis abundans est; idèò tanto maius damnum & dedecus est, si illi à prima ætate non diligenter exculiti, bona disciplina instructi, bonisque exemplis vt stipitibus fulti fuerint. Videas enim alioqui generosos illos ramusculos in terram dependere, & cum omni spe fructuum in luto volutari, pedibusque transeuntium conculcari; neque vnquam ad meliora assurgere. *Prouerbiũ est; Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea.* Quod Poeta eleganter: Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Debent propterea pueris optima quæque à teneris instillari. Difficile est enim veterem canem asfuescere loris: sed dum tenellus catellus est, buccella panis quodcunque volueris etiam cum voluptate docebis. Discretionem tamen magna est opus in pueritia informanda; quod ratio quoque ipsa naturalis ostendit. Sunt namque pueri instar lagunculæ, cuius angusto orificio non nisi pauca simul licet instillare; alioqui, quod osculum illud non capit, in terram delapsum perit.

Prou. 22.

Horat. lib. 1.
epist. 2.

Discretio
in pueris
formandis.

Tria decet
pueros.
Bern. de
ord. vit.

Inter multa quibus mollis illa ætas imbui debet, rogatur hoc Capite quæ præcipua sint, quibus præditus puer euadat ornatior, quàm si prætextâ, & quidem bullis ornatâ, refulgeat. Responso dicit, tria hæc esse: Obedientiam, Taciturnitatem, & Pudicitiam seu Verecundiam. Sumtum istud est ex tractatu S. Bernardi, quo adolescentes informat, & ad morum probitatem exercet. Tres, inquit, virtutes sunt, quæ pueris adolescentibus imago congruunt: Verecundia, taciturnitas, & obedientia. In his adolescens, iuxta nominis significationem, debet in dies crescere, adolescere, & proficere, sicut idem Sanctus ibidem fusiùs docet.

1. Obedientia.

Vt rem istam meliùs iuuentuti inculcaremus, sub triũ virginum typo tres istas virtutes in imagine expressimus; quæ puerum magno datis muneribus afficiunt ornamento. In primis, Obedientia ei par pulchro-

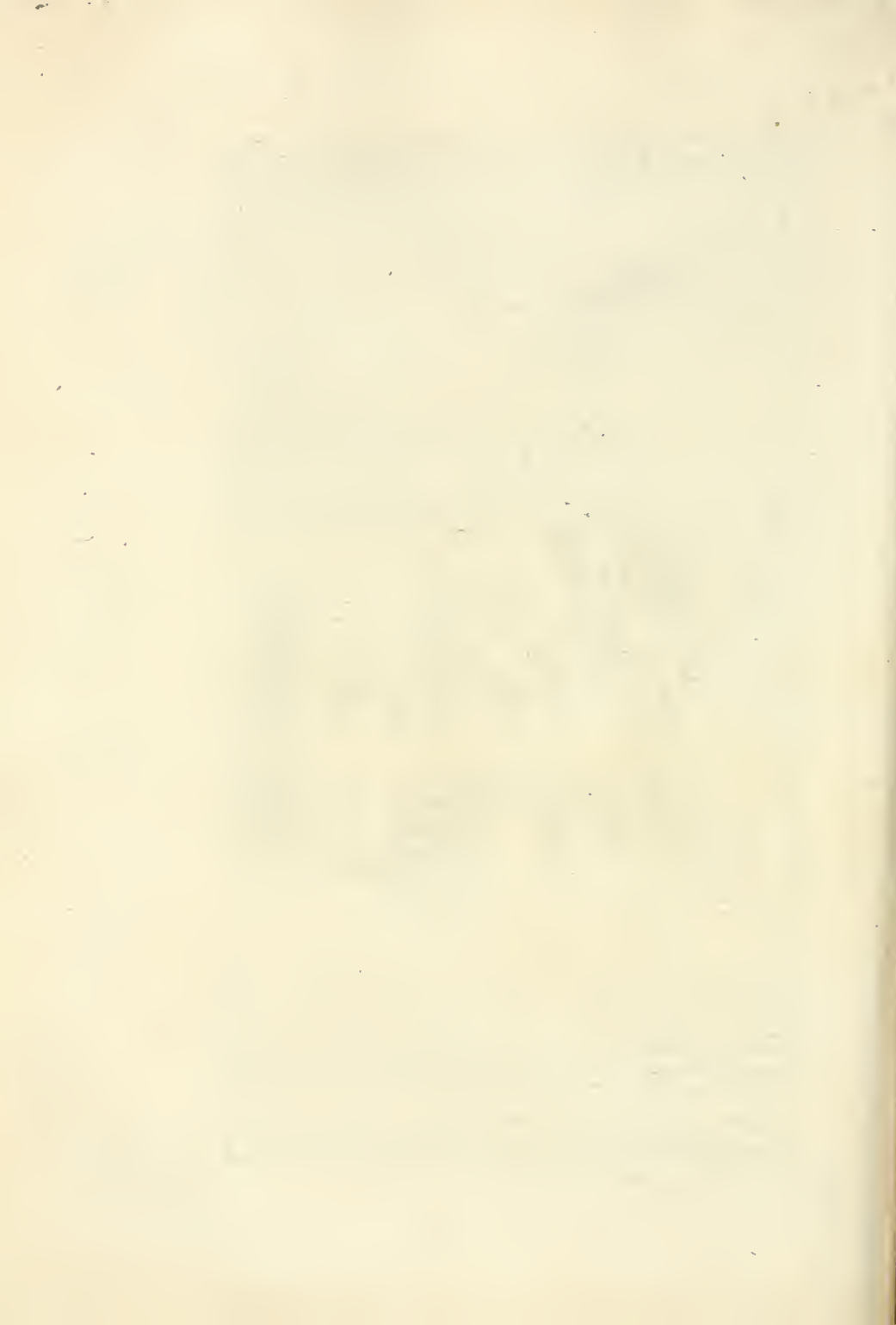
rum

Prætextam pueri quid Bullâ suavius ornet?
Pareat: Ora premat: castus Pudor imbuat ora.

Welck syn dry Seden syn, die de Jonxheyt betamen?
Stuyghen: Ohehoorsaem syn: en sedelxck huy Schamen.

Quelle modestie / Sied mieux a la vie / Des ieunes enfans?
Honte, avec Silence / Soupple Obeissance, Qu'on doit a tout temps.

rum calceorum offert, vt promptus sit ad ambulandum dum iubebitur, & ad viam mandatorum Dei currendam: addit chirothecas benè ornatas, in signum voluntarię operationis virtutũ, & obsequij præcipiendorum quibus manus magis cohonestantur, quàm pretiosis chirotecis & annulis aureis; atque idèd munera hæc corona ornantur, vt quæ sint laude & præmio digna. Obedientia magno est iuuentuti ornamento, eiq̃ue planè necessaria, quia instructione indigent. quod sine obedientia fieri nequit: Discentem enim credere & obedire oportet. Solent *Aristot.* pueri tabulæ rasæ comparari, in qua aliquid sit pingendum; seu libro nouo, cui quis multa pulchra cupit inscribere: velut etiam ligno aut lapidi, aut alteri materiæ, ex qua imago aliqua pulchra sculpi debeat. Quæ vt fiant, debent illa omnia obedientiæ speciem in pueris formandis necessariam exprimere, vt certè faciunt. Sinunt namque se illa tractari, disponi, verti, seueri, apponi, prout operis necessitas & artificis voluntas exegerit. Alioqui oleum & operam perderet, si illa eius nutui non obtemperarent. Rectè propterea Aristoteles: Quanto quis diligentius obsequitur, tanto maiorem gratiam obtinebit. Vt in imagine, ita in iuuentute, dum formatur. D. Bernardus propius ad Christianæ institutionis finem collimans, inquit: Obedientia amica salutis. satis hoc dicto innuens, fieri non posse vt alicui, cum salute conueniat, qui cum obedientia non inierit gratiam. Quâ enim viâ ad salutem perueniat, qui citra obedientiam incesserit?

F Taciturnitas, vt altera decora virgo, iuuentuti librum tribus clausum signaculis coronâ decoratum offert; hoc indicio, silentium atque oris (vt libri clausi) custodiam, laudem magnam promereri. Digitum ori admonet, taciturnitatem signo exprimens, iuxta notum hemistichium: Digito compesce labellum. De taciturnitate, præsertim quàm illa iuuentutem deceat, ita Sapiens: *Audita eius; & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolescens, loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris; habeat caput responsum tuum.* Taciturnitatem, & si quando loquendum est, breuitatem commendat. Ex quibus constat, maximè hoc iuuentuti obseruandum, quod omnibus in genere præscribit Apostolus: *Sit omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum.* *Iac. 1.* Vnde imitandum meritò pueris proponi solet Samuelis exemplum: qui cum adhuc puer ter Domino appellante ignoraret, quid esset; totiesque ad Heli sacerdotem promptè recurreret, tandem ab illo instructus, iterum vocante eum Domino, respondit: *Loquere Domine; quia audit seruus tuus.* Ac si dicat: Ego, vt puerum bonum atque obsequentem seruum decet, tacens audiam: & quodcumque mandarî expediam. Diuus Bernardus inquit: Multos noui, quos locutos fuisse, sed non quos tacuisse pœniteat. Quod & versu morali Cato Dionysius affirmat: *Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.*

*Aristot.**Aristot.**Bernard.**2. Taciturnitas.**Iuuenalis Sat. 1.
Eccl. 3. 2.**Iac. 1.**1. Reg. 3.**Bernard.**Cato lib. 1.
Distich. 12.*

3. Verecun- Verecundia non de bono, sed de malo intelligenda est: quæ quouis G
dia. loco & tempore, atque in omnibus rebus modestiam, decentem pu-
dorem, atque honestatem præ se ferat. Sic enim comparatus esse debet,
Philip. 4. qui huic ornamento acquirendo dat operam, vt D. Pauli sententiam
semper præ oculis habeat, qua dicit: *Modestia vestra nota sit omnibus ho-*
minibus. Rationem bonam addit: *Dominus enim propè est.* Non solum
ita accipiendo, vt de incerto & singulis momentis expectando aduen-
tu, in morte & ad iudicium, intelligatur; verum etiam de eius præsen-
tia, atque oculo, nos & nostra omnia, vsque ad cordis imum, intuiti-
uè contemplante.

Plato. In Verecundiæ commendationem audiamus quid Plato sentiat.
Apud Diog. Pudor, inquit adolescentiam decet. Et Diogenes, videns adolescentem
Laert. lib. 6. rubore perfusum, Confide, ait fili; hic enim est virtutis color. Et verè
miranda res, magnaque virtus erubescentiæ; vt, cum quis alicui irascit-
tur, si eum rubore suffundi considerarit, ignoscat. Sic D. Augustinus:

Augustin. Mitigatiudicem pudor reorum. Non ita dum quis pallefcit. Hinc

Cato senior Cato senior: Magis mihi placent iuuenes, qui erubescunt, quàm qui
apud Plu- pallefcunt. Quomodo dictum hoc Christianos adolescentes monere,
tar. h. & animo ipsis sedere deberet; vt qui penitiùs lumine fidei collustrati
introspeciant, quàm Ethnici! Nam pudor Fidelium (si ex fide, vt de-
bent, procedunt) cælum, non tantùm hominum obtutum, ante oculos
habet: & non solum quid pulchrum & decens sit, sed quid diuinæ ma-
iestati placeat, animæque saluti proficit, attendit. Nam si Plato dixit:
Inter homines pudentes versatur Deus: quid Christianus dicturus &
Chrysof. cogitaturus est, & iuxta id facturus? Pudor, vt inquit Chrysofomus,
frænum vitiorum est. Pudore igitur, vt fræno, à vitiiis homo abstrahi-
tur, & eodem ad Deum adducitur, eiq̃ue coniungitur.

Nunc singula exemplis pauculis adornemus. Quoad obedientiam,
Obedien- præter innumera tot Sanctorum Sanctarumque obedientiæ specula,
tiæ exem- sine qua nihil fuisset omnis vitæ sanctitas ac virtutum præstantia, om-
pla. nium exemplorum & Sanctorum Solem, solum Christum Iesum in
medium proferamus, qui se in paruulo illo ob id in medio Discipulo-
rum, & omnium nostrum, collocauit. Obediens is fuit Patri vsque ad
mortem & matri, patrique putatio per omnia, quæ subditum ac mo-
rigerum filium decet; testante id Euangelista: *Erat subditus illis.* Ma-
Luc. 2. riæ & Ioseph scilicet.

Taciturni- Quoad Taciturnitatem, notatu dignum quod de Pythagora legi-
tatis exem- tur. Is quinquenni silentio discipulos suos obstringebat, priusquam
pla. in schola loqui vel disserere possent: ne sibi mutuo præmaturis disce-
Laertius lib. 8. ptationibus caput obtunderent. Toto hoc tempore, audiendis audi-
tisque retinendis dabant operam: vt sapientiam inciperent, non præ-
sumtuosa & temeraria garrulitate; sed decenti & modesta taciturni-
tate.

ente. Immeritò siquidem è vase hauriatur, priusquam ferè quidquam infundi cœptum sit. Eiusmodi præcoces sermocinatores cloacis vel canalibus, non autem conchis solent comparari. Canalis enim statim quod accipit reddit concha verò nihil emittit, donec plena ipsa fuerit.

Papyrium prætextatum adiiciam; qui de more in curiam à patre *Sabellius* ductus, rem ibidem tractatam, silentioque creditam, ita & precauti & *li. 1. cap. 3.* minanti matri occultauit, vt à Senatu publicè ob id laudatus fuerit; datumque vt vni puerorum omnium curiam ingredi posthac liceret. D. Thomas Aquinas studiis adhuc dans operam, naturâ taciturnior, *Sur. tom. 2.* bos mutus à sodalibus per risum vocabatur. Bos iste mutus, inquit magister eius Albertus Magnus, talem mox edet mugitum, vt sonum ipsius totus admiraturus sit mundus.

Pro pudoris exemplo, hoc tantùm breuitatis studio proferam; Per- *Verecūdiæ* fas seuerissimis legibus cauissè & obseruassè, ne adolescentiores vel *exempla.* verbis, vel gestibus manuum, vel oculorum nutibus, aut alio quopiam *Alexander* modo quidquam committerent, in quo pudor desiderari videretur, ef- *ib Alexander.* fetq. contra honestatem. Ad eò, vt capite lueretur, si hominem nudum *li. 2. cap. 25.* aliquis conspexisset; ac si immane scelus esset per petratum.

Vtinam parentes Christiani liberos suos tribus hisce monilibus atque ornamentis animi præstantissimis studeant exornare: imitenturq. vel Octau. Augustum, qui filios quidem non genuit sed adoptauit, *Polyb.* quos ita instrui & exerceri fecit vt proprios ad omne bonum. Quin & filias legitur in lanificio curasse institui; proculdubio etiam in tribus hisce virtutibus, sine quibus nulla recta potest esse Iuuetutis educatio.

Oratio pro Iuuenibus, ad pudoris custodiam.

TAnquam ovis coram tondente se obmutuisti, pijsime Domine; vsque ad mortem fuisti obediens; & in cruce magnam pro nobis passus es confusionem: Da mihi triplicem hanc in flore iuuentæ meæ virtutem, vt me pariter gaudius inserant sempiternis. Amen.

CAP. XLVII.

Impia quid meruit soboles, onerosa parenti?

Ipsis vt rapidi populent caua lumina corui.

Honor pa-
rentibus
debitus.

ostenderet Deus quanto in honore habendi essent pa-
rentes, postquam tribus primis Decalogi præceptis de ho-
nore sibi suoque nomini & cultui debito constituisset; sta-
tim præcepit Parentes honorari; idque non tantùm exter-
na reuerentiæ exhibitione, sed potissimum interna quadam ani-
mæ æstimatione, obedientia, & dum opus est, sustentatione. Hos enim
præcepti ordine, & præcipiendi modo, vt etiam naturâ magistrâ do-
cemur nobis Dei loco habendos esse parentes, præsertim spirituales
Superiores, in omnibus quæ Dei ordinatione ad ipsorum erga nos of-
ficium pertinent: adeo vt in Dei cedere constet iniuriam, si quando
debitus honor parentibus non defertur: quod ex istis Ecclesiastici
verbis satis clarè cognoscitur: *Qui time Dominum, honorat parentes: &*
quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt. Vnde sequitur, non timere Do-
minum, qui parentes non honorat eisque non obedit. Decius Impe-
rator cum filium Imperiali diademate proponeret insigniri, renuit fi-
lius dicens: Vereor, ne si id fiat, dediscam esse filius: malo non esse
Imperator, sed humilis filius, quàm Imperator, & filius indenotus.
Imperet pater meus. meum imperium sit, parere humiliter imperanti.

Eclli. 3.

Parentibus
græues
quid me-
reantur.
Alex. and.
lib. 3. cap. 5.

Intoleranda sine dubio res est, ita naturalem affectum, immò vt A
verius dicam, naturam ipsam exuere, vt quis proprios parentes auer- B
setur, fastidiat, & indignè contristet. Rogatus Solon, cur nullas leges
aduersus eos qui parentes verberassent constituisset: Quod nullos, in-
quit, tales existituros existimabam. Quæritur igitur hac Interrogatio-
ne, (quandoquidem qui parentibus onerosi sunt reperiuntur) quid tal-

Deut. 21.

Erou. 30.

In veteri Testamento quando filius parentibus inobe- C
diens erat & contumax, ab iisdem accusatus lapidibus obruebatur.
Responsio dicit, quod Salomon inquit: *Oculum, qui subannat patrem, & D*
qui despici partum matris sue, effediant eum corui de torrentibus: & com-
edant eum filij aquila. hoc est, meretur suspendium. Talis namq. com-
muniter est esca, quæ eiusmodi volucris, talibus stipitibus exponi-
tur. Et licet non semper eò perueniant, digni erant tamen; neque ip-
sorum virtuti tribuendum est, si euadant. Immane namque est, du-
rum esse erga eos, quibus post Deum debemus quòd sumus: neque

Ciconiæ.
Ambros.
Hexam.
lib. 5. cap. 16.

maternorum in partu dolorum recordari, crudele est. Ciconiæ, si at-
tendimus, maiorem nos docent humanitatem: dicuntur enim iunio-
res parentes suos effæta iam senectæ & pennis propriis fouere, & tergo
inter

Impia quid meruit soboles onerosâ parenti ?
Ipsis vt rapidi populent caua lumina corui.

Wat plaegh verdienet sy, die haer outwerd bedrucken ?
Dat haer de rauch vry, huy voghen beyd' outplucken.

Qui de Pere et Mere, Les yeux ne reuere / Quel sera son fouet ?
Qu'un corbeau arrache, Les siens et dehache, Son corps au gibet.

inter volandum gestare, ac eisdem pascere. Hic meminisse licet filiarum illarum quæ aliquando parentes suos in carcere lacte suo pauerunt: ut alterius, quæ matrem inedia condemnatam ita sustentauit. Quæ quidem pietas iudices flexit, vitamque parentibus impetrauit. Digni sunt profectò vecordes, degeneres, & ingrati in parentes filij, non tantùm ut coruos in cruce pascant, verùm etiam ut tartarei corti, demones scilicet, illos in Cocytum infernalemque æternorum cruciatuum torrentem abripiant; vbi discant quid sit parentes contemnere & contristare.

*Solomon. 1. 1.
Isteries
Mat. lib. 3.
cap. 4.*

E His in exemplum Absolon esto: qui postquam patri suo Dauidi rebellis domi bellique fuisset; cumque folio regiaque vrbe expulsum, etiam toto Regni corpore eum ad mortem persequeretur, & in fugam actus, mulo cui infederat subitus per fugiente, à densa quercu penderet imbellis, à Ioab tribus lanceis perfossus interiit, lapidibusque in tumuli speciem congestis obrutus, omnibus sui similibus proteruis filiis de se exemplum meritæ castigationis reliquit. Vt autem istud etiam de omnibus Senioribus & Superioribus intelligendum sciatur, aliud

*2. Reg. 18.
Abioion.*

F æquè horrendum & spectabile. Cùm ascenderet Eliseus in Bethel per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illadebant ei, dicentes: *Ascende calue, Ascende calue. Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis, in nomine Domini: egressiq; sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.* Documento illi fuerunt, tales hinc mereri à bestiis discerpi, & à tartareis postea vrsis ac leonibus deuorari.

*4 Reg. 2.
Pueri puni-
turi diuini-
tus.*

Huiusce tam iustæ ac meritæ maledictionis exemplar datur in pessimo illo Cham Noe filio dyscolis omnibus pueris contemplandum. Cùm enim nudatus casu iaceret in tabernaculo pater dormiretque, vidit nequam ille Cham velanda patris sui esse nudata. Neque ipse tantùm quasi per risum contemptumque infandum irreucrenter adspexit; sed & fratribus suis id nunciauit, non sine paterni honoris iniuria. Ipsi verò pro pia tuendi pudoris industria à patre benedictionem acceperunt: scelestus autem ille Cham à patre experrecto fuit maledictus.

Genes 9.

Oratio ad debitum parentibus honorem præstandum.

Deus, qui post debitam tibi reuerentiam & obedientiam parentes nostros honorare præcepisti, da mihi gratiam ita corporales ac spirituales parentes venerandi, ut promissam talibus patriam & terram viuentium, longæuus & æternum promerear possidere. Amen.

CAP. XLVIII.

Maiores quid agūt, quibus haud censoria virga est?
Tartareis alimenta parant sua pignora flammis.

Genes. 8.
Educatio
naturam
corrigit.

AMETSI sensus & cogitatio humani cordis, vt ipse Dominus testatus est, in malum prona sint ab adolescentia sua, magnoperè tamen à parentum pendet industria & cura, naturæ deprauatæ malitiam corrigere; & vitium per bonam

Prou. 22.
Vbi pueri
castigandi.

educationem in virtutem commutare. Hinc veridicus Salomon: *Stultitia colligata est in corde pueri, & virga discipline effugabit eam.* Verè mirabile est, quia corporis parte Natura docuerit pueros virgâ cædendos, vt sapientiores euadant & meliores. Non super pectus & cor; vbi stultitia (teste Sapiente) requiescit in pueris; nec super caput, nec super ventrem; sed planè opposita corporis plaga, procul à corde sita, vt

Exemplū
lepidum
& efficax.

cuique notum est; perinde ac si posteriori illa microcosmi regione moraretur sapientia: factoque illac per virgarum strepitum insultu, sapientia inde emigrans, sursumque versus cor ascendens, illinc stultitiam pelleret, & cor vt propriam sapientiæ sedem occuparet; atque ita pueri per ætatem insensati, sapientes fierent per disciplinam. Noui ego ante complures annos puerum, cui neque morum probitas, neque litterarum studiū cordi erant. Rogatus ab eius auunculo; quid remedij? consilium quod iam dixi dedi; prolatâ illâ pueroque persuasâ (vt ingeniosus alioqui erat) suprâ citatâ Salomonis sententiâ. Credidit puer, si stultitia in corde, vbi sapientiæ sedes est; haud dubiè sapientiam alibi esse oportet. Ibi virga adhibeatur, & sapientia loco cedens ascendet: illa autem ascendente fugabitur ex corde stultitia, & folio suo sapientia potietur. Primâ datâ post dies aliquot occasione, factum est periculum; rogatus ab auunculo sub virgarum ictibus puer, quidnam affulgeret spei: iam incipere sapientiam loco moueri, & ascendere, respōdit. Tam felici auspicio re illa aliquoties repetita, tandem accrescentibus annis ita in probum doctumque euasit adolescentem; vt nihil nisi summam & ab eius auunculo & à præceptoribus laudem de illo audiuerim, iamque aded in virum egregium sit euectus. Hæc allusione quadam, & animi gratia dixerim de loco, vbi natura docente puerorum castigatio fieri consuevit, sacrâ etiam Scripturâ satis suffragante. Rectè propterea idem Sapiens: *Qui parcit virga, odit filium suum: qui autem diligit eum, instanter erudit illum.* Instanter, hoc est, continua pro rei temporisque opportunitate, sollicitudine & curâ. Magnâ siquidem est opus in regenda adolescentia discretione; magno in discernendis ingenis aptisque cuique remediis iudicio.

Prou. 3.

Sicut

Maiores quid agunt, quibus haud Censoria virga est?
Tartareis alimenta parant sua pignora flammis.

Welck id d'ouwerd bestier, die so de roeden sparen?
Dat huy kinder d'van hier, al voor den duyvel waren.

Trop de conuience, Nuit elle a l'enfance, Du icune poupin?
La main par trop douce, Du pere le poulse, A mauuaise fin.

Sicut enim ligna quædam lenta sunt, & ad flectendum obsequentia, quædam verò duriora rigidioraque; ita ingenia puerorum diuersa sunt. *Prauaricatores quasi spina*, inquit Scriptura, *quæ non tolluntur manibus*. *Et si quis tangere voluerit eas armabitur ferro, & ligno lanceato.* 2. Reg. 23.

A Interrogatio rogat quid agant parentes, qui suos non castigant, dum merentur scilicet. Neque frustra id ita quæritur. Quia tam stultos interdum reperias, qui se bonos parentes existimant, quòd mites, quòd blandi, quòd indulgentes sint. Sicut communiter pueri perditii, tales bonos parentes, è contrà qui castigant, malos censere consueuerunt: sed id puerili insipientiæ tribuitur: parentes autem ipsi rectiùs iudicare deberent.

Parentes nimis indulgentes.

Responsio dicit, tales filiorum suorum damnationi dare operam; efficereque, vt pignora, quæ genuerunt, aptissima fiant æternæ flammæ materia. Et verè ita est. Audite Sapientem, id pulchrè declarantem:

B *Noli subtrahere à puero disciplinam.* Rectiùs enim aliquando panem quàm virgam puero subtrahas: nec minùs quàm cibi distributio, necessaria est ad educationem opportuna correctio. Hinc addit Sapiens:

Prov 24.

Si enim percusseris eum virga, non morietur. Ergo si non percusseris, morietur: quia quod ad vitam erat necessarium subtraxisti. Perinde ac si dicat: Percute audacter virga dum peccat puer; non inde morietur: deinde per hoc efficies, ne in Iustitiæ sæcularis manus incidat, & pro meritis mortem luat; si tu à teneris eum rectè castigaris: & (quod est caput) etiam à morte æterna eum es protecturus. Hinc ibidem subdi-

Impunitas ad infernū sternit viam.

C *Tu virga percutes eum: & animam eius de inferno liberabis.* Nonne verè magnæ virtutis ac potentiæ est, nobili hoc virgarum gemine animas ab inferno liberari? Maioris certè miraculi est, si benè consideretur, quàm dum Moyses suæ virgæ potestate filios Israel per mare rubrum perduxit incolumes. Nam virga ista ex inferno animas liberat. Quid enim, qui te præseruat ne in gehennam venias, minùs facit, quàm si te ex inferno manu eductum eripiat? Immo maioris beneficii loco habendum est, vt quis præcaueat ne in abyssum illam incidat, quàm si illapsum educere posset. quia fuisse in inferno, etiam minimo temporis spatio, inexplicabilis est tormenti: qui te ergo ter ipori priusquam patereris eripuit, à tantis pœnis præseruauit. Qui autem eriperet postquam iam aliquamdiu tormenta perpeffus es, etiamsi ne sequentia tolere efficiat, à perpeffis tamen eximere non valet. Maioris est admittationis quidem, ex inferno quempiam eripere postquam iam incidisset, sed maioris est beneficii, impediuisse ab initio ne eò veniret: quod Salomone attestante per maturam puerorum castigationem efficitur. Parentes igitur, qui defectu necessariæ correctionis filios suos ab inferno non liberant, perinde faciunt, atq. si ad infernum ducant. Sinunt namq. eos impunè perpetrare, quòd illuc perueniant.

Virgæ castigatoriæ manus miraculum, quàm virgæ Moylis & Aaron.

1. Reg. 4.
Heli pro
indulgentia
punitus.

Talibus parentibus Heli sacerdotis punita à Deo conuiuentia exemplo esse debet. Dum enim post tot tanque manifestas de Ophni & Phinees filiorum suorum impia & impura vita querelas, nihil nisi blanda verba adhiberet; ipse cum illis vno die horrendas pro tanta disciplina remissione luit pœnas. Illi ambo in prælio cæsi sunt: Arca Dei quam portabant, à Philisthæis capta est: & ipse Heli hæc audiens *cecidit de sella retrorsum iuxta ostium; & fræctus cervicibus mortuus est.*

Gregor. li. 4.
Dial. cap. 18.

Primarium huius tractatus exemplum in imagine expressum, habet D. Gregorius; de puero quinquenni, indulgenter à parentibus educato: qui quancumque aliquid aliter quam vellet accideret, maiestatem Dei blasphemare consueuerat. Tandem in sinu blandi patris, dæmones instar Æthiopum vidit ad se rapiendum accedere: & clamans blasphemansque expirauit.

Agrippina
Neronis
mater.
Sabellius
li. 4. cap. 9.

Mittum
stultus
amor.

At exemplo vno atque altero etiam ex profanis prolato rem dilucidemus. Agrippina Domitij Neronis mater, dum ambitiosè nimis imperium illi adstruit, Chaldaeos sciscitata an imperaturus esset filius, futurum comperit vt is demum imperaret; verum ita vt matrem interficeret: Interficiat, inquit, modò imperet. Quid aliud eiusmodi factitant parentes, qui & suam & suorum filiorum perniciem ac damnationem ante oculos, quasi certò contemplantur, nec quidquam mouentur, modò illos videant diuitiis ac honoribus affluere?

Sabellius
li. 3. cap. 4.

Cùm tertio bello Punico ex omni Carthaginensi nobilitate lectissimi adolescentes obsides in Siciliam mitterentur, eos matres fletu & lamentatione querula sunt ad naues vsque profecutæ. Tunc ex his quædam à filiorum complexibus auulsæ, vbi oram solutam viderunt, nauimque portu egredi; dolore stimulante in subiectos fluctus desiluerunt. Ita videas non paucos parentes, tam stultè ac perditè suas proles amantes; vt se viuentes videntesque in certum animæ discrimen coniciant, ob suam in eos nimiam indulgentiam. Vitia enim filiorum amore excæcati vel non vident, vel si tam crassâ sint vt nequeant conuiuere, blandè agentes viam ad maiora per impunitatem sternunt: & se vnâ cum illis in mare malorum æternorum præcipitant.

4. Reg. 13.
Idolo Mo-
loch im-
molantur
frugiper-
dæ.

Ed à vera Dei lege descuerant Iudæi plerique, vt filios suos & filias idolo Moloch per ignem consecrarent. Vtque gemitus clamorque puerorum in igne pereuntium non perciperetur, magnus tympanorum strepitus excitabatur. Locus autem ipse à tympanis Tophet nominabatur, quod tympanum significat. Dicebatur etiam Conuallis filij Ennom, vel Gehennom, vnde & Gehennæ vocabulum, à loci sæditate, horrore, strepitu, & incendio, pro inferno desumptum est. Ita Parentes illi omnes, filios & filias suas idolo Moloch & incendio gehennæ tradunt in sacrificium; qui illos suæ voluntati & libertati in malum permittunt, neque dum peccant corrigunt.

Aliud

Aliud Sparte pro more habebant, qui pueros suos ante aram ad sanguinem vsque flagris cædebant; non vt occiderent, sed vt probos robustosque efficerent, qui non leuiter ob pericula & verbera in bello cederent; sed aduersa omnia fortianimo contemnerent. Id asserit ipse Cicero, qui se adstrixit & ne vel vnum ingemuisse testatur. Ita enim edocebantur, inquit. Immo assuescebant, scapulas & latera constanter obtendere ingruentibus & crebrescentibus ictibus, donec qui caderent fatigaretur. Istud & Seneca de iisdem sub Lacedæmoniorum nomine non citra laudem refert.

Aliter quoque, quod amplius est, Rhacones ille, qui filium suum, è septem minimum natu. manibus post terga reuinctis, ob nimiam insolentiam iudicibus morte plectendum obtulit. Et re ad Artaxerxem relata; perstitit pater in sententia, dicens: Lactucas domi melius crescere, amaris surculis amputatis. Ob quam Iustitiæ sinceritatem, & constantiam, à rege in regionum iudicum collegium adscitus est: filio seuerè correcto à rege dimisso.

Opportunè hîc & illud de Cornelia Gracchorum matre subiiciam: quæ, cum Campana quædam matrona apud illam hospitaretur, & ornamenta sua pulcherrima sæculi illius illi ostenderet; traxit eam sermone, quousque è schola redirent liberi: Et, hæc, inquit, ornamenta mea sunt. Ostendens, benè educatos probosque pueros magno esse thesauro & ornamento parentibus.

Oratio parentum pro filiorum salute.

Dixisti Domine clementissime sinite paruulos venire ad me: Da mihi cor & sapientiam, ita pueros mihiq; commissos dirigendi; vt & illos ad te adducam; & ego interim foris non periream: sed simul tecum in caelesti gloria collatemur. Amen.

CAP. XLIX.

Quid bona discingens teneros Matercula natos?
His laqueum molli perituris stamine ducit.

*Aristot.
Ethic 8.*

VIÀ matres naturâ teneriori affectu proles prosequuntur A
quàm patres, teste Philosopho: idè etiam eas perdere magis
conſueuerunt; & . vt reſè dicam, ſtulto amore odiſſe
plus quàm patres. Ita ſimia ſolet; quæ præ amore fœtus B
tuos tam arctis conſtringit amplexibus, vt enecet interdum. Eam ob
cauſam hîc peculiaris de matrum indulgentia mouetur quaſtio. Vt: li-
tatem caſtigationis, & ſubtractæ virgæ diſpendium, viâ eademq. ſen-
tentiâ innuit Sapiens, dum ait: *Virga atque correptio tribuit ſapientiam:*
puer autem, qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam. Eâdem
operâ ſatis ſubindicat, matres vt plurimum in culpa eſſe, ſi quando C
pueri malæ frugis ſint, & in malo adoleſcant: partim quòd ipſa met
rarè illos caſtigent, partim quòd nec à patre caſtigari permittant, ſed
puerorum impunitatem etiam acriter aliquando propugnent.

*Matrum
ſtilus
amor.*

Quin, quod amplius eſt, tam ſtultæ interdum matres reperiantur, D
quæ non ſolùm ipſæ nihil adhibent, neque à marito quippiam adhiberi
patiuntur, verùm etiam, quæ non ferant vt pueri à Præceptoribus in
ſcholis, etiam æquiſſimè meriti, caſtigentur. Quòd ſi præter illarum
opinionem, bonum eam in partem præſtetur officiùm, indignantur
ſcilicet, amouent à ſcholis illis pueros, mitioribusq. tradunt ludima-
giſtris, qui eos palpent, & cauda vulpina ſi opus eſt, virgarum loco de-
mulceant. Audiamus, quaſo, quàm ſecus animati in ſuos fuerint li-
beros Lacedæmonij. Magno erat apud illos dedecori, dum puer in
ſcholis caſtigatus domum reuerſus conquereretur, ſi parens eundem
non iterum domi corrigeret. Quin immò quiſquis vſquam puerum
etiam externus peccantem cerneret, & non puniret, eiufdem culpæ
reus iudicabatur. Atque ita dum ætas illa tenera & domi & foris, & à
parentibus & à Præceptoribus, & à quocunq. qui eos in factò offen-
deret, quotieſcunq. peccabat, pœnas dabat; fiebat vt ſemper apud
Lacedæmonios & proba eſſet iuuentus, & viris pollerent egregijs, ad
priuata & publica gerenda munia aptiſſimis. Sicut enim videmus po-
maria pulchris & frugiferis abundare arboribus dum ſurculorum be-
nè inferendorum diligens habetur ratio, dumq. quamdiu flexiles
ſunt diriguntur.

*Inopia
probæ Iu-
uentutis
inopiam
proborum
virorum
parit.*

Et vnde hoc noſtro tam deplorato ſæculo iuuentus tam dyſcola &
peruicax, & hinc tam exigua præclarorum virorum expectatio, niſi
quia parentes nimis ſuis prolibus indulgent: nec caſtigant eos ipſi, nec
permit-

Quid bona discingens teneros Matercula natos?
His laqueum molli perituris stamine ducit .

Wat doey die moeder op, die haer kinders bederuey?
Sy spinnen streek ey strop, daer sy aen sulley steruey.

Que fait la main molle, D'une mere folle, A son ieune fol?
Pire qu'un Barbare, Elle luy prepare, Un tris te licol .

permittunt castigari. non dico iam ab ignotis aut vicinis, sed neque à Præceptoribus, qui in educando non exiguam parentum partem sustinent. Vnde aliquin illud tritum vulgi dictum, dum quis vel digitulo cuiusquam attingit pueros: Cæde quos alis? Et inter triuales Ludimagistros: Si cædo, perdo. Vident enim se nullos tandem in schola sua retenturos discipulos, nisi disciplinæ vigor & iustus rigor remittatur. Sicut enim vermiculi in capite acutum fugiunt pectinem, coque se vt in asylum recipiunt, vbi scabiosa pars capitis à pectine libera est; ita ad eas confugiunt scholas delicatuli illi, vbi vix quid virga sit, notum est. Quæ igitur spes restaurandæ aliquando per viros doctos & virtute præstantes Reipublicæ, tam Ecclesiasticæ quàm ciuilibis? Meritò omnes huic negotio intendant. Etenim si semen, vel etiam herba corrumpitur, quæ spes segetis erit?

Inuenturis
perniciis
impunitas.

E Responsio dicit, eiusmodi stultam matrem laqueum filiis suis nere
F & necere, quo aliquando miserè pereant. Dum nimirum ante oculos videt omnibus se vitis à pueritia deuotentem filiolum; tempus, ingenium, occasionem, & omnia denique ad scientiam ac virtutem præsidia dissipantem; & non impedit: ad blanditur, in malo fauet, sibi in iis complacet. Non facilè eò inhumanitatis credo veniat mater, vt filij collo laqueum adaptet: id tamen faciunt quæ ita vt dixi perdunt.

Mater stul-
ta laqueum
filio necit.

G Boetius de quodam Lucretio narrat, cui filius Sanguineus nomine: is propter sapè indulta, sapèq. patre intercedente remissa delicta, suspendendus, patri extremum dicturus vale, nasum dentibus præscidit, dicens: si me à teneris castigasses, non huc denique deuenissem. De matre idem narrari solitum: sed perinde est, cum vtriusque parentis intoleranda blanditia æquè reprehendatur. En quàm leue est huius comparatione id quod canit Poeta: Blanda patrum segnes facit indulgentia natos. Quando verò iam ad Græcum II. perducti & euecti sunt, tunc denique & parentes & filij sapiunt: tunc è scala circumstantibus prædicant, hoc ferè semper assumpto themate: Felix, quem faciunt aliena pericula cautam. Sed sapientes & prudentes sunt, qui tempestiuè potiùs quàm serò sapiunt, & virgula tantilla tantum auertunt malum.

Boetius de
disciplina
Scholarium.

Bapt. Mani.

R. uisf. Dia-
log. 2. Epi-
cur.

Oratio pro parentibus & filiis.

O Dulcissime Iesu, qui vt nos omnes Dei filios faceres, filius hominis fieri dignatus es: Da gratiam tuam parentibus omnibus, vt ita filios suos diligant, vt ipsorum animas suasq. custodiant.

CAP. L.

Quem mihi ceu Pyladé aut fidú cõplectar Achaté?
Liberate cuius perstringit lingua merentem.

Amicorũ
necessitas;

Delectus.

Ecl. 6.

Amicus
verus.

Mimogr. 1-
phus.

Ouid. Trist.
& 1. Eleg. 8.

Verus ami-
cus vitia in
amico
odit.

VAM sit bonum atque optabile amicos habere, optimè dum illis carendum est cognoscitur: aded vt nemo sit, qui non libenter habeat amicos; sed in bonis ac fidis amicis à fictis & vmbriticis discernendis difficultas non est exigua. Quia verò homines plerumque tam stupidè hac in parte errant, vt fidissimis amicis reiectis hostes animarum suarum capitales pro amicis deligant: eapropter hîc quaritur, quis optimi amici loco habendus censeatur, instar Pyladis alicuius aut Achatis. Dicit namque Sapiens, prudenter in tam ambiguo negotio consulens: *Multi pacifici sint tibi; & consiliarius sit tibi vnus de mille.* Idcirco is ipsus in eodem capite, postquam multa amicorum genera produxit in medium, quorum parua aut nulla habenda sit ratio, tandem ostendit, quis bonus amicus censeari debeat, quantique sit faciendus. *Amicus fidelis, inquit, proteclio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum.* Pergit in eiusdem descriptione & commendatione dum addit: *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti, contra bonitatem fidei illius.* Et tamen si hæc etiam de amicorum fide & sinceritate in rebus temporalibus & politicis dicta accipiantur, iuxta dictum illud notissimum; Amicus certus in re incerta cernitur. & vt Poeta;

Cum fueris felix, multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris:

Præcipuè tamen Sapiens primariam illam atque optimam inter amicos fidem describit, quæ in eo elucet, vt alter alterius salutem atq. animæ incolumitatem diligit: quod consequentibus ibidem sententiis satis manifestum facit.

Quantum verò tam fidus amicus te diligit, tantum odit quicquid tibi incommodat & nocet; præsertim quod salutem animæ tuæ plurimum nôrit officere, quod quidè est peccatum. Hinc rectè subdit prudens animorum medicus, Sapiens iam citatus: *Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis.* Ac si dicat: Nossè desideras, quis optimi amici loco & nomine mihi dignus æstimeretur? Is fidelis amicus est, qui tibi medicinæ loco seruit, si quando aliquid in actionibus tuis vitæ quæ sit moribus, quod nec rectum nec sanum fuerit, sed salutem animæ tuæ cum primis nocuum: qui quæ te per tam fidam amicitiam ad animæ salutem & vitæ beatæ immortalitatem conatur adducere. Nunc videamus quàm appositè cum hoc loquendi sacræ Scripturæ modo

Quem mihi ceu Pyladem aut fidum complectar Achatem?
Libera te cuius perstringit lingua merentem.

Wien moet ik hoer, nae vaedt, door myney besten vriendt?
Die'd berispt van quaet; en straft, als ghyt verdient.

Qui m'est plus fidele, En amour, en zele, De tous mes amis?
Celuy qui te tanse, En blammant l'offence, Que tu as commis.

D. Augustini sententia congruat. Ita is inquit: Amicus est similis medico: medicus non amat ægrotum, si non odit ægritudinem. Atq. id-
 eò, vt ægrotum liberet, morbum persequitur, seque tota sua industria illi opponit. Amicus fidus non est, qui amici vitia palpat, idq. amat ac probat, quod ei quem se amare dicit, nocentissimum est. His con-
 forme est quod D. Gregorius dicit amici vocabulum explicans, Ami-
 cus, inquit, animi custos dicitur. Non autem custoditur, qui in medio vitiorum tanquam certorum discriminum & hostium tranquillè dimittitur, nec vel semel periculi in quo versatur admonetur. Amicus pro amici incolumitate & salute præcatur, idque magni beneficij loco haberi consuevit. At, corripere peccantem, plus esse quam orare, testatur Chrysostomus. Si igitur orantem pro te, amicum habes, vt meritò debes; multo magis eum, qui te dum peccas corripit, amicum oportet iudicare. Nam quid tibi oratio alterius proderit, si in malis perseueraris? At si quis te reprehendit, arctius te stringit vt corrigaris. Qui-
 que hoc officij erga te exhibet, idem amoris tibi symbolum ostendit, quo Deus erga charissimos suos filios vtitur: vt testatur Sapiens: *Quem diligit Deus corripit. Quod & Apostolus similibus ferè verbis; quibus & addit: Quis enim filius, quem non corripit Pater?*

August. in
serm.

Gregor. lib.
Moral. 27.
cap. 8.

Chrysost.
Super Act.
Apost. He-
mil. 24.

Prou. 3.

Heb. 12.

B Et quòdnam clarius efficaciusque testimonium optari possit, optimum illum censendum amicum qui te corripit, quam quod Christus ipse suppeditat, dum ait: *Corripe illum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quid hoc est? inquit D. August.) *Lucratus eris fratrem tuum si te audierit?* ergo perierat, si non corripuisses. Quis melior maiorque amicus possit effingi, quam qui animam tuam lucratur, hoc est, ab æterna perditione præseruat, & cælestis beatitudinis facit hæredem? Respondetur igitur, fidissimi illum amici loco habendum tibi, qui te merentem monuerit, & liberè quod dedecet reprehenderit. David rex à Propheta Nathan correptus eo modo fuit, quando in apertum peccatum fuerat lapsus; eumque propterea pluris fecit, habuitque vt suæ salutis amantem longè chariorem. E contra verò, velut hostem auersando eum qui peccanti adularetur, & loco correptionis, laudis verba profert, ita aiebat: *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Ita patri consentit filius: *Argue, inquit, sapientem, & diliget te.* In signum, inter beneficia reponi correptionem; sapientem item esse qui corripientem amicorum albo inscripserit; stultum verò qui talem oderit & grauatè tulerit. Sicut D. Paulo accidebat apud Galatas: *Ego, inquit, in amicus vobis factus sum verum dicens vobis? Testimonium tamen perhibeo vobis, quia si fieri potuisset, oculos vestros eruissetis & dedissetis mihi.* Ita & Herodes capitalis Ioannis Baptistæ fiebat hostis, quia eum adulterij reprehendebat; cum tamen alioqui eum dilexisset sicut D. Marcus testatur: *Herodes*

Matth. 18.

August.

Optimus
amicus,
qui corripit
delinquentem.

2. Reg. 12.

Nathan.

Psal. 140.

Prou. 19.

Gal 4.

S. Paulus.

Marci 6.
Ioannes
Baptista.
Christus.

metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & audito eo multa faciebat. Sic & Christus à Scribis & Phariseis aspera odia magnaſque inimicitias ſuſtinebat, quia eos redarguebat. Qui tamen corripientem ſe perſequitur, perſequitur amicum ſuum: eoq. oſtendit, neque

Nemo ferè
fert æquanimitè
corripientem.

ſe ſibi amicum eſſe, ſed hoſtem, atque ita malè ſanum. Proinde, nōnne mirum eſt, nos tanta in rebus ſalutis hebetudine laborare, cū in temporalibus ceteroqui in negotio minimè diſſimili ſumus ſapientes? Si aberranti à via quiſquam in campis occurrerit, erroriſque ad-

A diſſimili.

monito rectam viam oſtenderit; gratiam ei eſt habiturus magnam, tantum abeſt, vt iniquo animo id laturus ſit. At ſi quis nos admonuerit, quòd malè ambulemus vt in cælum perueniamus, aliamque eſſe viam ingrediendam docuerit niſi in tartaream ſpecum errabundi rure velimus: æquanimitè id ferre nequimus, eius conſpectum fugimus, & quaſi odille incipimus tam fideliter amantem. Pari modo accipimus æquiſſimo animo, ſi quis admonuerit, quòd nigrâ fortè maculâ infecta ſit facies; aut quòd inuerſo modo veſtem induerimus; aliudve ſit quod nobis pudorem pariat, ſi eo modo in hominum conſpectum prodierimus: moniti gratanter audimus, domum recurrimus, quòdque deuenſtabat illico tollimus atque emendamus. Suggestat autem nobis quiſquam, quod in anima, vita, moribusq. culpæ alicui & iuſtæ re prehenſioni obnoxium eſt; ocyùs excandescimus, ex amico admonitor inimicus efficitur, & beneficium in iniuriam vertimus: certiffimo, dum ita accidit, argumento, nos optimos noſtros amicos minimè noſſe; & inſtar puerorum inſenſatorum illos nobis amicorum loco haberi, qui nobis, etiam cū malè fecerimus, applaudant. Rationem huius in nobis varietatis quærenti alia non ſuccurrit, quàm Superbia ſcilicet. Vt enim propriæ æſtimationis & excellentiæ amantes, illos amamus, qui ad ſuperbiæ noſtræ cumulum aliquid videntur adiciere: (vti agunt, qui nos eorum admonent, quæ coram hominibus verecundiam aliquam erant allatura, vt in publicum denigrata procedere facie; veſte malè compoſita, vel lacinia neſcio qua inconcinne dependente) ita illos è contrâ odimus, qui ſuperbiæ noſtræ criſtas amputare atque inminuere videntur: quales tamenſi perperam) cenſentur omnino hi, qui nos imprudentiæ, malæ vitæ, luxus, & ſimilium accuſant & monent, per quæ ſaſtus ali videbatur, & elatus in malis animus conſoueri. Vide, vt ſapimus.

Auguſt. ſc.
per Ioannē.

Laertius
li. 6. cap. 2.

Secus D. Auguſtinus loquebatur: Si me poſſis docere quod neſcio; non ſolūm te verbis, ſed & pugnis cædentem deberem patientiffimè ſuſtinere. Simile quid Diogenes dixiſſe narratur. Is Athenas ad Antiſthenem profeſtus, ab eo frequenter repulſus eſt (nullum enim diſcipulum recipiebat) adhærente tamen ei Diogene, baculo tandem ſe cum percuffurum & à ſe repulſurum minatus eſt: vtrò ille baculo

ſubie-

subiecit caput, dicens: Cæde si vis; at nullum inuenies baculum tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid dixeris. Viderimus igitur nos, qui ne quidem verba, nedum verbera ferimus. Quantum gratiæ amici correptio mereatur, suo nos exemplo doceat licet Philippus Macedonum rex. Cùm enim ille in publica captiuorum auctione sederet, sublata veste parum decorè: quidam eorum qui vendebantur exclamauit: Parce mihi Philippe, paternus enim tibi sum amicus. Philippo verò interrogante: Quî vel vnde, mi homo, conflata hæc est amicitia? Tum ille: Volo, inquit, propiùs accedens dicere. Quum admissus esset, quasi arcani quippiam dicturus, Demitte, inquit, chlamydem aliquantulum: nam ad istum modum indecenter sedes. Tum Philippus: Hunc, inquit, finite abire liberum: nesciebam enim illum tam mihi beneuolum & verè amicum esse. Non offensus est rex tantus admonitione ignoui hominis & captiui: beneficium in correptione non amarulentiam attendit, & idèò amicum agnouit & libertatis præmio ornauit. Quanto rectiùs id fiat erga salutis nostræ studiosos?

*Plutarchus,
Philippus
Macedo.*

Faceßant igitur procul adultores; qui tantum abest vt officio veri amici fungantur, vt etiam à D. Augustino a pertis persecutoribus nocentiore censeantur. Hinc aptam facit Plutarchus inter Patroclum & adultores comparationem. Sicut Patroclus, inquit, in bellum proditurus reliqua quidem Achillis arma sibi sumsit, solam hastam vt grauem ac præualidam non attigit: ita adulator omnia veri amici symbola imitatur, præter solam admonendi libertatem.

*Aug. super
Psalm.
Plutarch. in
Moral.*

Oratio pro iis qui nos ad meliora cohortantur.

VIta nostræ decursus, pijsime Domine, in asiduo ferè lapsu & resurrectione consistit, tum ob nostram infirmitatem, tum via lubricitatem, & latentes inimici nostri insidias: Da precor nobis eam semper animi sinceritatem, vt pium nos cohortantium studium gratanter accipiamus, ipsiq; ob id mercede fruantur æterna. Amen.

CAP. LI.

Num fas est rebus mendacî obtrudere fûcum?
Os mendax animam linguæ mucrone trucidat.

ADMIRATIONE verè dignum, tam parui æstimari, mendacium confingere, & tanti è contrâ fieri, cuiquam médaciûs impingere. Mentiri enim commune quam plurimis: sed æquanimiter ferre, vt cuiquam dicatur; Mentiris; inauditum. Ac si maioris culpæ foret, hoc audire dici quod facimus, quàm idipsum committere. Perinde ac si peiûs nos habeat, quòd quis dicat, Cadis: quàm quòd verè cadimus; atque aded lapsus ipse.

Quanti constet, Mendacem vocitari, vel hinc constat, quòd nesciant homines honoris scilicet sui cupidiores, quo pacto quòve malo id sint vindicaturi. Imò tam grauatè id ferunt, tantæque est ignominia, vt trito dicatur adagio: Exhibe mendacem, exhibeo furem: quo significatur, vt rumque idem ferè esse, & se mutuò vt plurimum consequi. Nam sicut qui furatur, mentiri non rarò consuevit: ita qui mentitur, proximus est vt & fur fiat. Dicit D. Chrysostomus: Mentiri furantem necessarium est. Et aliàs idem sic inquit: Fur mentitur, ac peierat. Furum sine mendacio vix consistit. Aded vt furari & mentiri coniugata sint, ac velut sorores; tamque propinquè sibi mutuò coniunctæ; vt qui cum vna contraxerit, ab altera remotus esse nequeat.

Nunc igitur, quandoquidem tam intolerabile videtur, furem mendacemve dici; immò & mendax interdum deterior fure censeatur; vt inquit Ecclesiasticus: *Potior fur, quàm assiduitas viri mendacis;* nõnne mirum est, tam parui fieri, mentiri & verè mendacem esse? Interrogatio idcirco satis innuit, tam exiguam esse apud homines fædissimi nocentissimique huius mali notitiam; vt etiam dubitare multi videantur, an fas nefasne sit mentiri, & vtrum sit consultius, verum an falsum dicere. Quod tanto vtilius mouetur, quia hodie aliqui ex professo ita mendacis omnia sua inuoluunt, vt glorientur, se toti mundo palpum obtrudere & fumos vendere. Iuxta illud quod apud Prophetam iactitât: *Posuimus mendacium spem nostram: & mendacio protecti sumus.* Qui enim praua agunt, restat vt illa mentiendi studio tueantur. In quo se aded exercent, vt dicat de hisce alter eodem spiritu: *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium.*

Propterea etiam & Responso maximum quod illa ex plaga oritur malum promulgat. nimirum quod dicit Sapiens: *Os quod mentitur occidit animam.* Quàm penetrabile telum lingua mendax, quæ non vulnerato corpore instar fulguris animam trucidat! At inter mendaciã distri-

Mendacem esse, parui fit; at dici mendacem, intolerabile videtur.

Furis & mendacis affinitas.

Chrysost.

Ecli. 20.

Non licet mentiri.

Isaie 28.

Hier. 9.

Sap. 1.

Num fas est, rebus Mendacî obtendere fucum ?
Os mendax animam linguæ mucrone trucidat.

Waert goet dat iek al vondt, van lieghen my ont-hiele ?
Jaet : Want' voor waer de mondt, die liegh, die doodt de siele.

Que fait, qui ne songe / Jamais qu'à mensonge, Sans en faire cas ?
Sa malheureuse ame / De sa propre lame / S'enuoye au trespas.

distinctione est opus. Tria siquidem sunt mendaciorum genera. Est ^{Aristot.} mendacium *iocosum*, quod nulli nocet, sed delectandi causa profertur; ^{Tria men-} estque semper peccatum veniale, neque minimum. Alterum est ^{daciorum} *officiosum*, quod non solum absque alterius iniuria dicitur, sed etiam alicui prodest. Et hoc semper veniale peccatum est: priore tamen leuius. Tertium est mendacium *perniciosum*, quod cum alicuius iniuria & nocumento profertur: & hoc est peccatum mortale, ex suo genere. Efficitur autem istud veniale, ex subreptione, qua quis inopinatum in illud prolabitur: vel propter imperfectionem actus; siue propter nocumentum illi exiguitatem. Mendacium quod contra Religionem & Fidei ^{Mendacium} veritatem fit, grauissimum est & perniciosissimum; vt quod contra ^{Fidei, pes-} diuinam veritatem committitur. Hoc est haereticorum falsorumque ^{simum} doctorum mendacium; etiam in alitia sua mendacium illud superans, ^{omnium.} quod in quouis contractu, testimonio, iudicio, iuramento, & etiam in votis Religiosorum committi possit: quod tamen in singulis illis iam recensitis, peccatum mortiferum efficere in confesso est.

At quid dicemus de peccati illius genere, quod Flandricè; (*om een betet*) Gallicè; (*pour un mieulx*) hoc est, vt ita vertam, pro maiori bono, vel maioris boni gratia admittitur? Non sunt alia mendaciorum genera, quam tria illa superius distincta: illudque de quo iam quaeritur, mendacium officiosum est; estque, vt dixi, peccatum; tamen si minimum illorum. Sed in eo consistit error puerorum, seruorum, ancillarum, & aliorum, ita penè mentientium vt iurgia litesque euadant aliasque molestias, quas, si rem vt est faterentur, oborituras praesentiant; quod oculos in molestias illas, vel etiam in iram alterius inde secururam coniciant, non autem in peccatum, quod ipsi mentiendo committunt: quod si vice versa facerent, viderent maiori bono sibi fore, si veritatem dicant videntque peccatum, & in molestias incurrant; quam, si laesa conscientia sua aliquid importunitatis, & molestiae alterius euitent. Nam etiam si alius propter prolatam veritatem irasceretur peccaretque mortiferè, hoc veritatem dicenti vitio non vertitur nec in peccatum: neque ipse debebat peccato veniali mendacij officiosi alterius peccatum mortale impedire.

Dicendum itaque cum D. Augustino & cum D. Thoma, omne ^{Augustin.} mendacium peccatum esse: etiam officiosum, & quocumque maiori ^{in Enchir.} boni praetextu commissum: saltem peccatum veniale. ^{D. Thom.} Quanti momenti sit peccatum veniale, in xxiv. Capite tractatum est. In genere omne mendacij genus complectens, sic dicit Ecclesiasticus: ^{Eclis. 6.} *Noli velle mentiri omne mendacium. Assiduitas enim illius non est bona.* Hoc est: perniciosum est assuescere etiam minimo mentiendi modo: quia qui contemnit modica, paulatim ad maiora delabitur. *Neque etiam* (vt dicit Apostolus) *sunt facienda mala, vt eueniant bona.* Immo id vehementius.

Augu. Epist.
8. C. 9.

atcollit D. Augustinus, dicens, Mentiri non licere, nec pro Dei laude. Multo igitur minùs pro rebus aliquibus homines tantùm atq. humana concernentibus. Damnum proximi & quodcunque aliud incommo- dum, præsertim animarum atque honoris diuini detrimentum, quibus fieri potest modis mediisque, maturè cauendum & declinandum est: non malum aliud faciendo, vel mentiendo, sed licitâ quâ dabitur ratione. Quia non indiget Deus nostris mendaciis. Neque à quoquam exigitur, vt suam conscientiam vel in minimo lædat, ad alterius conscientia etiam in maximo præseruationem. Qui igitur venialiter mentitur, animam suam lædit: at, qui peccat mentiendo letaliter, eam occidit.

Ethic. 4.

Ex his nimirum videmus quanto sit studio deuitandum mendacium; cùm etiam dicat Philosophus, mendacium per se prauum, & inordinatum esse, atque ob id fugiendum: & vt verum fateamur: Mendacium improprium est homini. Sicut enim latrare, mugire, mordere, rostro atque vnguibus more volucrum ferarumque aliquem petere, homini impropria sunt; ita mentiri. Per mendacium in super serpenti antiquo similes efficimur: qui primum omnium mendacium in mundum inuexit; inquit: *Nequaquam moriemini. & Eritis sicut dii.* Nam veritas ipsa contrañum fuerat protestata: *Ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autem scientia boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.*

Genes. 3.

Genes. 2.

Diabolus
mendacij
pater.

Hic est igitur inuentor paterque mendacij Diabolus, qui primum illud in cælo finxit, magnamque Angelorum partem hac impostura in aeternam extremamque pertraxit caliginem; & in mundo miserandum genus humanum in tam fædum lapsum præcipitauit. Ab hoc insidiatore ac spiritu mendacij nobis cauentes, meritò salutarem D. Pauli admonitionem suscipimus & obseruamus; qua dicit: *Induimini nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod, deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed, si quis bonus, ad adificationem fidei, vt det gratiam audientibus.*

Ephes. 4.

Aristot.

Quid vetat, quin in mendacij etiam minimi maiorem detestationem paucula alia ex profanis adiciam? Aristoteles rogatus, quid lucrifacèrent mendaces: Vt vera, inquit, loquentibus non credatur. Cùm autem ad hoc data sit loquela hominibus, iuxta Philosophum, vt mutua fiat conceptuum manifestatio; videte quomodo mendax omnem in loquendo peruertat ordinem; vt iam nec ipsi verum dicenti credatur.

Theophy.
Senex ca-
rios tingens.

Chius quidam senex in Lacedæmonem peruénit; quem cùm fenestris suæ pueret, canos tinctura obliterare conabatur. Progressus igitur

igitur in publicum, de rebus quarum gratiâ venerat orationem habuit: tum surgens Archidamus dixit: Quid ille tandem rectum diceret, qui mendacium non in anima solùm, sed capite quoque circumferit? Ecce vel umbra mendacij odibilis & suspecta est.

Iulia, Cæsaris Augusti filia, cum maturè canos haberet, contriticum industria illos sublegebat. Augustus clam subintrans, canosque super veste filiaë euulsos videns, vt mentiendi occasionem prudens præscinderet rogauit, vtum post aliquot annos cana esse mallet, an calua. Cumque respondisset, se canam esse malle: cur ergo inquit, tuo iussu ista ante tempus te caluam faciunt? Ita periculosissimæ mendacij insidiæ omni studio præcauendæ sunt.

Quoniam verò tenera ætas & ad mendacia & ad furta procliuior est; si cum D. Augustino pueri peccant, etiam cum D. Augustino capeffant meliora. Sic ipse de se fatetur: Horum ego puer morum in limine iacebam miser. Fallebam innumerabilibus mendaciis & prædagogum, & magistris, & parentes, amore ludendi, studio spectandi nugatoria, & inuitandi ludicram inquietudinem. Furta etiam faciebam de cellario parentum & de mensa; vel gula imperitante, vel vt haberem quod darem pueris. At qui doctrinæ eius sinceritatem ac sanctimoniam vitæ perpenderit, habebit, si volet, quod in hoc singulari viro imitetur: qui de tam admiranda sua conuersione Deo gratias agens, sic inquit: Eruiisti linguam meam vnde iam erueras cor meum: & benedicebam tibi gaudens.

Suetonius.
Iulia canos
euellens.

Augustin.
Conf. lib. 1.
cap. 19.

Conf. lib. 9.
cap. 4.

Oratio contra mendacium.

O Domine Iesu Christe, qui verax, & veritas ipsa es, & omnis homo mendax: pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis; vt neque mendacium neque dolus in eo reperiatur, sed vt te corde & ore laudare valeam, hic & in æternum. Amen.

CAP. LII.

Ecquid lingua procax & amaro perlita felle?
Acta Acherontæis facibus rota: Martis Enyo.

*Aristot. de
Off. Audit.
Lingua op-
tima &
pessima.*

QUID in vtravisi partem de lingua dici potest, hoc brevi sententia complectitur Aristoteles, dum ait: Lingua eadem optima & pessima. Istud Æsopus fertur lepidè factò insinuasse. Dum enim ipsius herus optimum quod reperire possit, eum opsonare & coquere mandasset; linguas apposuit, neque aliud præterea. Deinde pessimum iussus apparare, iterum præter linguas nihil intulit. Rogatus causam, respondit; linguam optimum & pessimum esse. Sicut enim tam malum nihil, quod lingua laudando non ita attollat, ut videatur bonum esse; ita nihil tam bonum, quod non valeat lingua, ut malum, exosum efficere. Optimè hæc cum Salomonis sententia conveniunt: *Mors & vita in manu lingue.* Nō enim sibi solū homo vitæ vel mortis animæ occasio per linguam existit, bona seu mala loquendo: verū etiam aliis, in anima & corpore. Multos, credo equidem, lingua à morte dicendo eripuit; sed certum est, linguam etiam quam plurimos, tum per falsa testimonia, tum per iniustas accusationes & calumnias in mortem adegisse.

Prou. 18.

*Lingua in-
strumentū.*

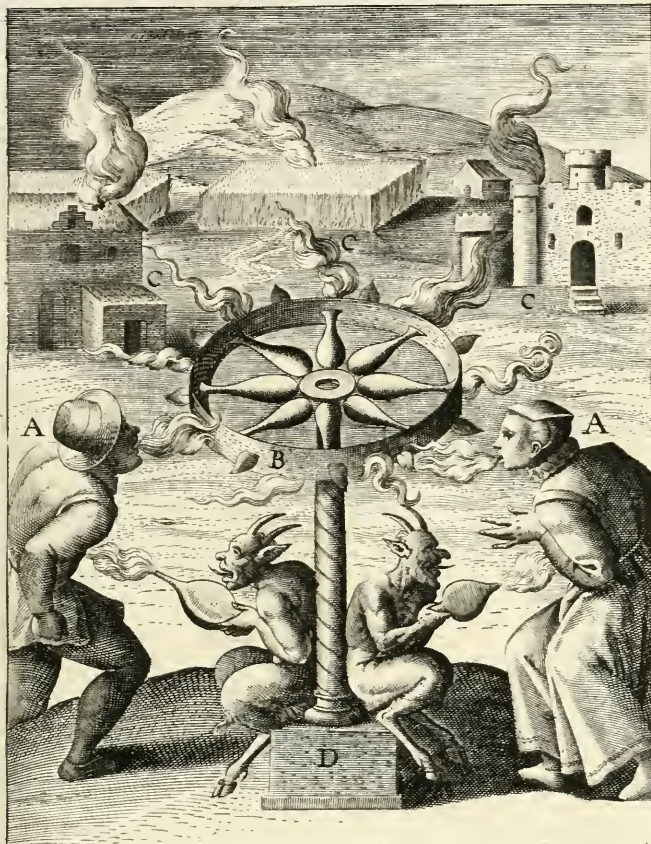
Bernard.

Mirabile verè instrumentum, dum benè expenditur, homini à Deo concessum ut mentis suæ conceptum & cogitatum alteri dum luberet loquendo detegeret: tum etiam ut cibum potumque inter mandendum deglutiendumque dirigeret. Quoad primarium linguæ usum, dicit D. Bernardus: Lingua aptissimum instrumentum euacuandis cordibus. Quidquid enim voluitur animo, id lingua profunditur quando opus est; sicut situlâ vas exhauritur, vel quocunque instrumento aliquid euacuatur. Istud in bonum fit, quando per veram peccatorum confessionem, quicquid in corde latebat, Sacerdoti detegitur: in malum verò, dum, ut quidam rimarum pleni consueverunt, linguæ volubilitate & loquacitate aliis aures obtundunt, & ipsi sibi cerebrum & cor euacuant, & quasi inane caput efficiunt, dum vndiquaque effluunt.

*Lingua
cōstructio:*

Agilitas;

Opera pretium autem fuerit considerare, quàm Natura hoc instrumentum ad legitimum usum aptum accommodumque reddiderit: & vicissim, quàm variis munerit modis, ne in abusum erumperet. Quod ad usum, non tantum versatilem, & in quamvis partem celerimè flexibilem, ut conveniebat, effecit: verum etiam ei de assidua humiditate ad volubilitatem in loquendo necessariam prouidit, sine qua torperet & palato præ ariditate adhærescens inepta proferendo sermoni fieret. quod

Ecquid Lingua procax, et amaro perlita felle ?
Acta Acherontæis facibus rota: Martis Enyo.

Seght ons het boos bestier, en ded quae tonghend trecken.
Het id een vat vol' vier, deur Wyandt' blaod onsteken.

A quoy faire est née / La langue acharnée / Au blasmeur tazer ?
A servir de roue / Dont Sathan se ioue / Pour tout embrazer.

quod omnes eo casu experimar: tunc enim instar currus malè inuncti non procedit eloquium. Ne tamen naturalis ista linguæ propensio atque agilitas vitio & abusui subseruiret; sed vt tardi nihilominus, hoc est benè præmeditati & circumspècti, etiã in bono essemus, à malè verò dicendo, prorsus alieni & quasi elingues, admirandos posuit huic incommodo obices prouida Naturæ determinatio. Quod ad maturitatem in loquendo, dicendorumque præponderationem attinet, iuxta Apostoli monitam: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram*: considerare oportet, non frustra binos oculos & aures binas à natura homini concessas, linguam verò unicam. Deinde aures, semper patulas esse, tanquam ad audiendum & ad obediendum paratas: os verò non solum vt claudi queat, sed quòd communiter clausum sit, opusque sit aperire ad loquendum, spatio interim deliberandi non absurdè concessio. Quantum verò ad ineptam, turpem, vel quoquo modo culpabilem prolocutionem; vix sufficiat humanum ingenium, ad disquirenda latentia & patentia omnia media & remedia à natura huic incommodo obiecta; vt quæ præsciuerit, quantam stragem fera hæc belua edere soleat sitque editura, si fractis repagulis contingat erumpere. In primis in faucibus vt in antro profundo recondita hæret, subtilibus frequentibusque neruulis, sursum, deorsum, sed præsertim ad latera porrectis, quasi retinaculis vincula coarctatur: neque illis tantum vt frænis, equorum more, ad maxillarum latera deductis constringitur; verum etiam vt ferociores quidam caballi os in altum nimis attollentes subligaculo quodam peculiari ab ore ad pectus tendente vincuntur: ita adèò lingua humana subtus alligata ori adstringitur, vt interdum necesse sit, in pueris, si rectè eos loqui velimus, neruulum illum vt vinculum nimis arctum, velut hypoglottidem descindere; & quasi frænum relaxare.

Retinacula.

Iac. 1.

Refractio linguæ à malo.

Linguæ labium.

Non incongruè idcirco Valla Linguam à ligando dictam testatur. Vesalius in sua arte expertissimus, hanc linguæ constitutionem attendens, dicit Linguæ cōstructionem hæctenus à nemine adhuc ex æquo vt par est intellectam, nedum explicatam. Mirabile hoc vnum, neruulorum illorum copiam ac subtilitatem ad agilitatem tantam quæ in lingua necessaria erat conducere, vt & cum serpentium linguis celeritate contendat; & frænorum loco seruire, vt eam coerceat: sicut & malus in nani distentis vndique funibus constringitur; & simul ad velocitè velificandum conducit.

Valla.

Linguæ à ligando.

Cetera nunc à Deo in tam periculosi membri concessa custodiam consideremus. Præter abditum illum faucium recessum vbi linguæ sedes est, præterq. iam dicta retinacula, ossèã modò triginta plus minus dentium septem, qua cingitur, attendito. Vsum quidem suum dentes habent proprium, vt dicturi sumus; sed interim pro crate ferrea quasi

Duplex dentium ordo.

Y

in

in linguæ munionem, & ni se contineat, in comminationem seruire videmus. Dentes (inquit D. Basilius) mihi expende: vt organa sint quidem exponendæ voci accommodata: tuendæ linguæ septum opponunt sanè quàm validum. adde, quòd administri alimonie sunt, dum hi frustillatim illam concidunt, isti concisam & dissectam minutim deterunt: ita ipse. Calligari linguam quoque non rarò à dentibus experimur, dum inter mandendum sibi non satis cauet; vt mollicula est & versatilis: & ad quemlibet quidem vsum sermonis deprimèdi multiaria mouendi agitatione, vt idem auctor inquit, sufficiens: sed sæpè eadè incitante agilitate sepem suã ac septum in loquendo, transfiliens.

Labra valuarum loco. Psal. 140.

Pro extremo munimine, duobus labris quasi valuis seu pontibus ductilibus immò & vallo concluditur. Iuxta Davidis nostro omnium nomine orantis postulationem: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Non declines cor meum in verba malitiæ.* Vsum,

Difficultas resignationis linguæ.

ecce, rectum, verumque horum munimentorum fructum ratum ac certum exoptabat. Verum, quæ nostra confusio est & miseria, quàm parùm hæc omnia profint ad pestem linguæ reprimendam nouit Deus, testatur nostra nobis conscientia, & mundus videt vniuersus. Vt etiam dum quis eò felicitatis pertingit, vt se ab aliis contineat, in linguæ tamen vitium adhuc impingat. Vt audacter ob id dicat D. Iacobus: *In multis offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir.* Rationem addit: *Potest etiam freno circumducere totum corpus.* Dum scilicet linguam valet refrænare, vt ex qua dependeant reliqua: quod pulchris

Iac. 3.

similibus explicat; dum subdit: *Si autem equis frana in ora mittimus, ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus. Et ecce, naues cum magna sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur tamen à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit.* Ecce lingua in homine, teste Apostolo, est quod frænnum in equo, clauus in nauis, sic & cauda in piscibus & auibus; à cuius directione reliquorum omnium pendet gubernatio. Verum, vt ait: *Omni natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest.*

Simile ab equis.

Simile à nauibus.

Simile ab omni genere animalium.

Linguæ malæ no-cumentata.

Linguæ effrænata nequitiam prosequens Apostolus, sic inquit: *Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus (hoc est quãtillus) ignis quam magnã siluam incendit! Et lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris; qua maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ, inflammat a gehenna.* Rota natiuitatis est corpus istud cum quo nati sumus, quod ab ortu vsque ad mortis occasum, rotæ instar, per continuam inconstantiam ac varietatum volubilitatem versatur. Id autem est quod Responso dicit, linguam ipsam B. rotam esse, quæ infernalibus ignibus accensa, non cessat mille modis maledicta congerere, mentiri, calumniari, lites mouere, cædes struere, & quafi

Rota igni-
ta.

C & quasi incendio suo inuoluere quæcunque contigerit. Ac si rotam pice ac sulphure perlitam incensamque circumagas quæ ædes, horrea, villas, siluas, & oppida integra flammis voracibus absumat. Hanc

D mala suggestione Satan incendit teste Iob, qui sic habet: *Uaius eius* Iob 41. *prunas ardere facit: & flamma de ore eius egreditur. De ore eius lampades procedunt sicut tada ignis accensa. De navibus eius procedit fumus, sicut olla succensa atque feruens.* Quique ignitam hanc prauæ suggestionis facultam corde admittunt, etiam ilico flammiumomis buccis conceptum dissidij litiumque ignem eiaculantur, & inextinguibile, nisi frigida superfundatur, aut alter saltem prudentior se reprimat, exoritur incendium. Ita Aman rotam propemodum, nisi prudens obstitisset Hester, *Ester 3. Aman.* Iudæorum gentem internecioni linguæ virulentia tradidisset. Sicut candela immò scintilla vnus malè custoditæ occasione, domus integra, platea, immò & ciuitas tota deflagare potest, ita linguæ incuriã. Sic ferè illud Hannibalis dictum incendiarium erat; dum, quanto inter se odio dissiderent Roma & Carthago, significare cuperet, pede puluerem excitando, dixit: Tunc inter eas belli finem fore, cum illarum altera in puluerem redigeretur. *Hannibal a. his dictum.*

Vocat malam linguam Apostolus, præter suprã dicta: *Inquietum* Iac. 3. *malum, plenam veneno mortifero.* Merito inquietudinis notatur lingua sic exstimulata, quia naturali celeritate abutens, dum ipsa à loquacitate & dicacitate mordaci non quiescit; & suum inquietat hospitem ac dominum & alios quos fatigat. Plena mortifero veneno, quia præter pestem domesticam qua laborat, tot verè inficit, quotquot venenata per aurem dicta in animum assentientes admittunt. *In ipsa, inquit idem Sanctus, benedicimus Deum, & Patrem: & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amarã aquam? Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione sua.*

Merito sibi igitur quisque attendat videatque, vt linguam suam compescat, neque in malum permittat erumpere: sed illa vtatur ad *Legitimus linguæ vñs.* hæc quorum gratia à Deo concessa est: vt Deum laudet, ei gratias agat, ore, peccata sua humiliter confiteatur, vt eorum remissionem accipiat; denique vt cum proximo suo, & quæ ad vitæ huius commercia loqui necesse est, & præcipuè quæ ad solatium, consilium, ædificationem, omnimodamque animæ salutem pertinent colloquatur. Procul absit ab ore omnium Christianorum, quod dicit Propheta Regius: *Filij hominum, demes eorum arma & sagitta: & lingua eorum gladius acutus.* *Psal. 56.* Item alibi: *Exacuerunt vt gladium linguas suas.* At illi, filij hominum, *Psal. 63.* prauam humanæ naturæ procliuatatem spectantes, ita naturalibus prædiis in mutuam perniciem abutuntur: at Christiani, filij Dei, lumen

Linguae ef-
frenatae
punitio.

Luc. 16.

fidei, rationem ducem, ac Spiritum sanctum Patris sui sequentes, faniora capessunt; & ea quae pacis sunt, loquuntur ad inuicem. Ecquis enim sanus sit, & pro tantilli membri licentia ac voluptate, totum velit corpus, ipsamque aded animam aeternae damnationis periculo exponere? Quis non diuitis illius epulonis exhorrescat exemplo, qui non tantum pro totius corporis refrigeratione solatij quippiam nequiuit accipere, sed ne guttam quidem aquae, in ardentis linguae solatium obtinuit. Utque lingua eius pro gula, crapula, & lautitiis cruciatur, ita & linguam suam pro maledicentia manent poenae: quae tantae etiam erunt, ut reliqua totius corporis tormenta licet grauissima vix earum comparatione percipi videantur. Recogitent itaque quibus tanta linguae leuitas & licentia est, an tanti merito facienda sit ea voluptas, quam vel ex mendacio, vel ex irrisione, vel scurrilitatibus, aliisque eiusmodi ineptiis capiunt, ut propterea aeterna gehennae supplicia, sempiternam confusionem, acerrima impropria, mutuas execrationes, & daemonum intolerandam assiduitatem ac diuexationem sustinere parati sint. Certè dicat nunc merito quilibet qui sapiat: Tanti non emero poenitere. Ut in gratiam voluptatulae tam paruae corporis particulae, totum me, corpore & anima, in nunquam morituros projiciam cruciatus, certè iniqua nimis foret illa conditio. Dicam igitur, quoties eam ad dicendum quod non oporteat sensero prurientem: Lingua, quò vadis? Nimis magno mihi constarent tuae excursions. Te itaque intra tuos limites contine. Dicam, quod Dominus vento marique tumultuanti: Tace; obmutesce.

4. Reg. 18.
Raphaëlis
maledicentia.

In rotæ huius ita incensa maiorem detestationem hinc ex sacra Scriptura Raphaëlis ardentis virulentæ linguae globos adijciam. Dux iste militiæ Regis Assyriorum cum toto exercitu moenibus ciuitatis Hierosolymitanæ imminens, populo in muris sedenti locutus est, nunc multa exprobrans, nunc promittens plurima, Regem Ezechiam calumnians & deridens, Deum & sancta blasphemans. Cumque à magnatibus nomine Regis rogaretur; ne Iudaicè sed Syriacè loqueretur, ut populus eius maledicentiam non intelligeret: è contrà multo vehementius vociferatus est, omni populo audiente: *Audite verba regis magni Assyriorum. Hæc dicit Rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit vos eruere de manu mea. Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dii Gentium terram suam de manu regis Assyriorum? Tacuit itaque populus; & non respondit ei quicquam: siquidem præceptum regis acceperant, ut non responderent ei.* Ecce, hoc remedium desiderabatur, ut silentio (velut infusâ frigidâ) flamma illa defæuies sopiretur, & à Deo tandem tota opprimeretur; uti euenit, Isaia Propheta ad Regis petitionem Deo pro populo supplicante, ac dicente: *Hæc dicit Dominus; Noli timere.*

Ecce,

Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium; & reuertetur in terram 4.Reg. 19.
suam; & deiciam eum gladio in terra sua. Reuersus est ergo Rafaces.

Non malè Rafaci Eunum & Barchochabam adiunxerimus; qui, *Figulus li.*
 dum magni quippiam præ manibus esset, ad quod populum etiam te- *7.ca.3.*
 ditione commota vellent dictis efficacibus pertrahere. nucem sulphu- *Barcho-*
 re & igne repletam in ore gestabant, & inter loquendum ignita verba *chabas &*
 profundebant ad terrorem. Quæ omnia huc spectant, vt sciat Chri- *Eunus &*
 stianus, cuius sit spiritus, Christi scilicet mitis, mansueti, ac pacifici, *ignem ore*
 cui cum Belial nihil commune est. *profunde-*
bant.

Dolendum sanè tam indignis modis hoc vtilissimo alioqui instru-
 mento abuti Christianos. Meritò tales acribus illis verbis possint com-
 pellari, quibus Ioseph fratres suos per dispensatorem aggrediebatur:
Quare reddidistis malum pro bono? Scyphus quem surati estis, ipse est in quo bi- *Gen. 44.*
bit Dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis. Lingua
 enim nostra quasi scyphus Domini est, quem posuit in ore sacculi no-
 stræ mortalitatis: ex quo & ipse bibit, dum laudes ei debitas grato ore
 propinamus; & in quo auguratur, quando corpus eius sacrosanctum
 lingua quasi oris capedine dignè suscipimus, addicitque nobis: *Qui Ioan. 6.*
manducat me, & ipse viuere propter me: & ego resuscitabo eum in nouissimo die;
& habebit vitam æternam.

Quapropter vtinam recendantur omnes linguæ nostræ, & loquantur
 rectè. Fornax est ardentissima Christi latus apertum, in quod forcipi-
 bus timoris & amoris apprehensæ mittantur, ignescant, & tractabiles
 fiant. Incudis loco dorsum est Domini per Passionis memoriam ad-
 hibitum: de quo ipse sic per Prophetam: *Supra dorsum meum fabricauerunt* *Psal. 128.*
peccatores. Neque sic prolongabimus, sed corrigemus iniquita-
 tem nostram. Satagente siquidem diabolo (vt olim Philistheis) faber
 ferrarius non inueniebatur in terra nostra; donèc veniret Iesus fabri
 filius: erantque propterea omnia ad stimulum vsque corrigenda. *1.Reg. 13.*

Oratio contra linguæ virulentiam.

Omnis lingua, Domine Iesu, tibi debet confiteri, & super-
 benedictum nomen tuum sanctificare: at membrum est quod
 absque te nullus hominum domare potest. Da mihi gratiæ tuæ ab-
 undantiam; vt & meam linguam cautè custodire, & alterius pa-
 tienter valeam tolerare. Amen.

CAP. LIII.

Quo dirimam cunco absentes qui rodere gaudent?
Nos ipsos primò, dic, concutiamus ad vnguem.

Detraçtio
quid?

TRACTIO est denigratio famæ, hoc est bonæ æstimationis A
sive reputationis proximi per verba occulta. Illi scilicet oc-
culta de quo dicuntur. Formale est detractoris, vt intentio-
ne denigrandi & corrumpendi vel diminuendi famam illa

verba proferat; & tunc esset mortale peccatum. Sin autem tantùm
materialiter detrahat, hoc est, verba eiusmodi loquatur propter ali-
quod bonum, vel causam necessariam, debitis circumstantiis obserua-
tis, vt quando fit ad emendationem, punitionem, & iustitiæ bonũ, &c.
tunc non est detrectatio neque peccatum. Si ex animi leuitate verba

Leuit. 19.

detractoria proferantur, non est peccatum mortale, nisi notabiliter
famam lædat. Detraçtio pulchrè in veteri Testamento sub surdi typo
prohibita est: *Non maledices surdo*. Sicut enim surdus non audit quod B
dicis neque potest refellere, ita nec absens cui detrahis. Idem istud

Eccl. 10.

est cum eo quod Ecclesiastes dicit: *Si mordeat serpens in silentio; nihil eo
minus habet qui occultè detrahit*. Quia quasi in silentio mordet detractor,
dum absentes occultè famam imminuit, & quasi liuidos dentes infigit;
quod presenti non ausit facere. Hæc quoad latentem agendi modum.

Vnde dicta
detraçtio.

Detractionis vocabulum hoc innuit quod re vera fit; dum alicui C
per verba diffamatoria, bona illa existimatio & fama auferitur vel la-
ceratur, qua tanquam honesto indumento ornabatur. Non secus id ac-
cidit, quàm si cuiquam transeunti clàm à tergo chlamydem tunicam-
ve detrahas; aut ea vestium parte spolies, quæ illũ decebat & decorabat.

Quatuor
modis fit
detraçtio.

Quatuor præcipuè modis directè detrahitur. Primò, quando quis
falsum alteri imponit, tunc enim præter detractionem etiam est men-
dacium. Deinde, quando occultum alicuius peccatum reuelatur. Mul-
ti enim sibi licere existimant hoc referre, quia verũ est. Tametsi namq.
verum sit, occultum tamen est & licet peccando conscientiam coram
Deo læserit, necdum tamen famam amisit coram hominibus, quam
per detractionem illud propalando ei aufers vel imminuis. Et tametsi
planè secretum non esset, dummodò publicum non sit neque publi-
cum censeferi possit, detrahis, dum illi saltem patefacis qui illud igno-
rabat: eamque existimationem & bonam reputationem, quam talis
apud illum adhuc habebat, per detractionem imminuis, vel etiam
omnino tollis. Tertio fit detraçtio, quum quod malum est, tuis dictis
auges, & coram aliis exaggeras; quod vt plurimùm fit dum alterius
vitia referuntur.

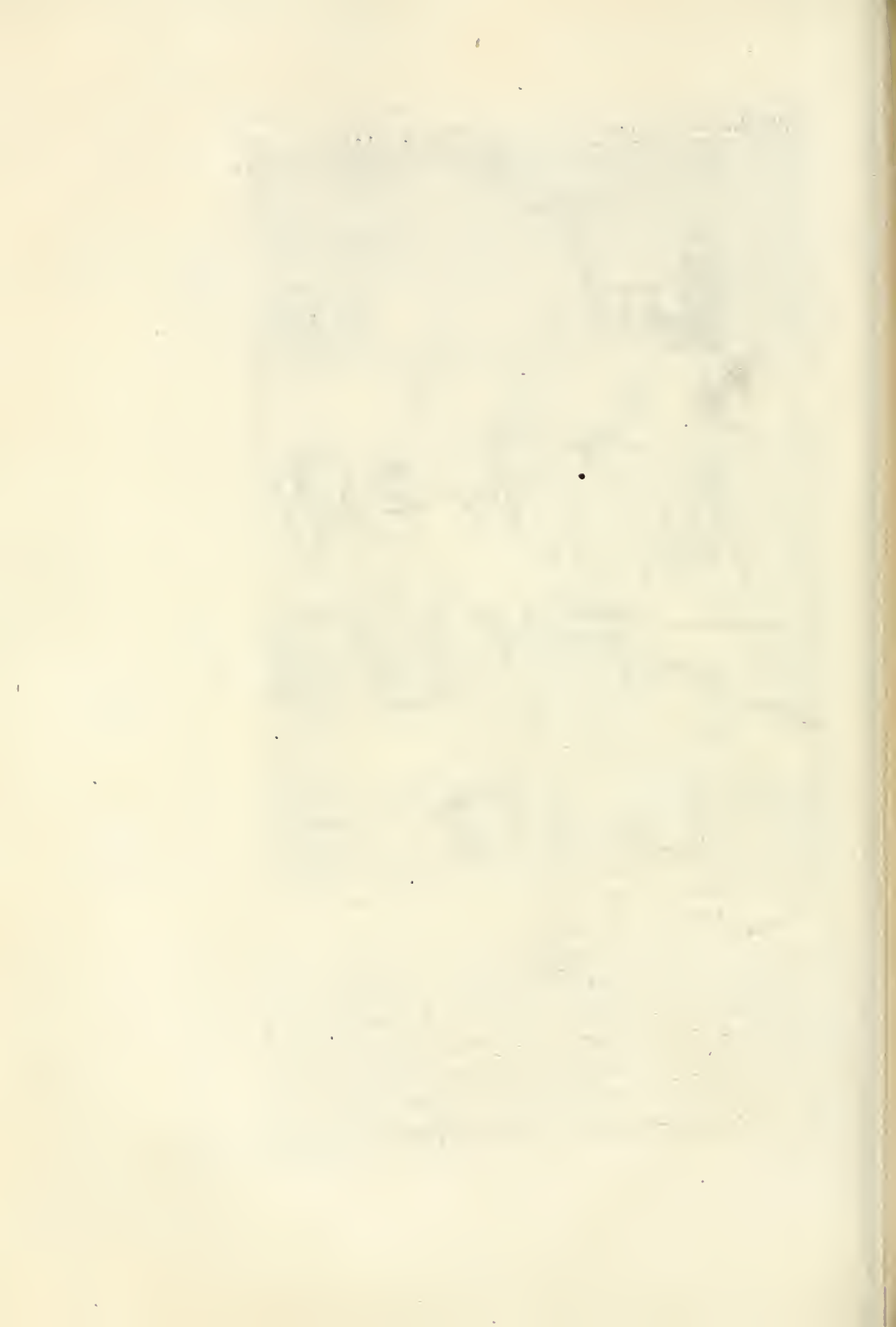
Postre-

Quo dirimam cuneo, absentes qui rodere gaudent?
Nos ipsos primo, dic, concutiamus ad vnguem.

Hoe. salmen aldermee (E), den ashterclap beletten?
Secht soo: Me vriendt, laet eerst, chst op sy schuy letten.

Quel moyen pour faire, Le medisant taire, Quand il blasme au truy?
Dite luy: Beau sire, Sage est qui se mire, En son propre puy.

Postremò, quando quod bonum est, dicit malâ factum intentione; & ita etiam optima quæque alterius dicta vel facta virulentâ suâ linguâ denigrat: & dum opus nequit improbare, mentem & intentionem saltem agentis mordet atque conuellit vt potest. Difficilis certè res ista, si restitutionem spectes, eoque propterea magis ne committatur cauendum. Si cui rem, vestem, vel pecuniam auferas, facilis satis atque obuia reperitur occasio refarciendi; at in famæ restitutione vix vnquam certò videtur quid consulto factòque opus sit; nihilque vnquam seriùs, imperfectiùs, aut etiam periculosiùs, quàm fama læsa restituitur. Constat, ad duo teneri detractorem. Primum, ad reparationem damni, si quod per eum diffamatus incurrit: deinde ad famæ reparationem; vt ad omnes apud quos detraxit vadat: & si falsum imposuit, dicat se falsum imposuisse. Si verò dixit diffamando, dicat se malè dixisse, & iniuste diffamasse. Nisi fortè inde maior timeatur sequutura diffamatio; & iam obliuione sepulorum peior renouatio. Cumque melius sit nomen bonum, quàm diuitiæ inulxæ; viderint quanti damnum faciendum sit detractores, dum præcipuum ornamentum, præcipuaque excepto virtutum thesauro diuitias proximo adimunt.

Famæ restituuò
difficilis.

Prou. 22.

Quàm pestilens sit ista detrahentium nequitia, sancti Bernardi sanctæ ac mutæ dilectionis amatoris singularis sententiâ comprobari potest: quâ velut rhomphæa, vtraque parte acutâ, ac spiritu oris Domini, venenatam hanc persequitur bestiam; dum sic ait: Nunquid non vipera est lingua detractoris ferocissima? Planè, nimirum quæ tam letaliter inficiat flatu vno. Nunquid non lancea est lingua ista? profectò acutissima, quæ tres penetrat ictu vno. Illum videlicet qui loquitur; eum qui audit; & demû illum de quo fit sermo detractorius. Atque idè aptissimè lingua hæc triplici lanceæ Ioab potest comparari, qua Absolonem à quercu pendentem traiecit. Hoc autem triplici illa in læsione notandum ac distinguendum est, minimùm omnium lædi illum in quem maximè tamen telum detractionis intenditur: quia ipse quidem in fama læditur; quod ceteris paribus damno rerum temporalium maius est: sed omni comparatione maior est illa læsio, quam detractor & auditor in anima sibi ipsi infligunt. Verè tamen dicitur, tres vno ictu vulnerari, dum lingua detractoris trifulcum suum spiculum exprimit, & proximi lancinat estimationem.

Bernard in
Serm.

Apoc. 2.

2. Reg. 18.
Lancea
Ioab tri-
plex, lin-
gua detra-
ctoris.

Cum igitur tam perniciofa res sit detraçtio, quæratur quo cuneo illa optimè expugnari queat, quòve modo impediri. Tenetur enim quilibet proximi malum damnum, ac nocumentum, quantum potest, auertere & impedire; veluti videmus communiter fieri in incendio, naufragio, lapsu, tempestate, bestiarum hostiùmve incurfu, & similibus, in quibus quilibet naturæ instinctu & lege quam potest adfert opem.

Quomodo
detraçtio
impedia-
tur.

opem. Ita dum in communi congressu & colloquio quispiam incipit, (vt plerumque fieri solet) alterius famam demigrare, quocunque ex prædictis modo; sine dubio tunc obstandum est illi malo quantum in te est, quantumque ratio & persona permittit.

1. Remedium de-
tractionis,
Attende
tibi.

Inueni.
Sat. 2.

Responsio monet & hortatur dicere, vt seipsum quisque primùm expendat; fatius esse, sibi attendere & sua excutere, quàm aliena. Nam si se in speculo cacabus contempleretur, suamque nigredinem attenderet, non hanc idem ollæ exprobareret; iuxta notum illum versiculum: Væ tibi, tu, nigra dicebat cacabus ollæ. Omni enim vitio carere debet, qui in alterum paratus est dicere. Idè rectè de recto & loripede Poeta: Loripedem rectus derideat. Æthiopem albus. Hoc enim videtur tolerabile, quanquam apud Christianos nec id liceat: sed minus malum neque tam absurdum est, quàm si claudum claudicans, & nigrum ater irrideat. Quocirca, sibi attendere seque ipsum considerare, optimum præsentissimumque remedium est contra detractionem. Nam qui proprium suum hortulum diligenter expenderet, videretque quid ad bonam eius expurgationem & culturam desideretur, non multum fortè temporis ei suppeteret aut otij, ad alterius hortum perlustrandum, perscrutandum, & carpendum; vbi fortè nihil, aut perparum, aut saltem non tam multa quàm in proprio, reprehensione digna inueniat. Ex priorum defectuum animaduersione tria sequerentur vitia: In primis hortus eius cultior euaderet: deinde suæ infirmitatis contemplatione miseretur alterius, neque per propriam suorum oculorum trabem tam acutè festucam in oculo fratris cerne- ret: sed eum puderet id in alio accusare quo ipse laborat, & quidem grauiùs periculosiusque. Postremò, animæ suæ à noua plaga, quam per detractionem erat inflicturus, parceret; & eum qui auditu vulne- randus erat præseruaret, & famæ proximi non inferret iniuriam. Id docet nos Lex naturæ, qua non deberemus alteri facere, quod nobis fieri nolumus.

Verùm quid dicam? Cæcutimus plerumque omnes in priorum defectuum consideratione; in aliorum verò vitiis notandis perspicacissimi; iuxta commune dictum: Lynx foris, talpa domi. Quod & Poeta eleganter & acutè:

Horat. lib 1.
Satyr. 3.

Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis;

Cui in amicorum vitiis tam cernis acutum?

Aliena vitia peripi-
cimus, ad
propria cæ-
cutimus.

Hoc etiam ferè huic malo accedit absurdi, vt quo conuientiores er- ga se ipsi sunt tales, tameri scateant næuis, eo oculatiores sint in alio- rum minutulis etiam defectibus non solum peruidendis, verùm etiam seuerè perstringendis. Sic namque & oculus ipse, sui vultus maculas quo viciniore sunt, minùs videt; in alterius verò facie obseruat sin- gula. Nec illud prætereundum: quanto iniquiùs illi ferunt, in se quip-
pam

piam animaduerti quod vitio vertendum videatur : tanto maiori est eis voluptati in alios semper lumina, linguam, dentesque defigere. Et, si quid in quoquam laudabile est, hoc prætereunt; ac more anatum semper sordidioribus rostrum ingerunt, estque eis hoc volupe.

Quocirca, meritò pro detractiōnis præsentissimo cuique remedio præscribitur; vt sibi attendat. & in propria vitia coniciat oculos, eisque extirpandis animum applicet. Idque non tantùm ad hoc seruit, ne quis detractiōnem loquatur, sed etiam vt in alio detractiōnem impediatur, eo sic commonito. Satiusque est ac longè facilius initio statim huic malo obsistere, quàm dum iam globus vel rota volubilitatis linguæ loquacis spatium aliquod in detractiōnis arena percurrerit. Sic & incendium, in primo ortu situla vna aquæ citiùs extinguatur, quàm mille dum inualuerit.

Consilio itaque D. Iacobi id concludamus, sic dicentis: *Nolite detrahere alterutrum, fratres mei.* Addita huic Regij Prophetæ interrogazione: *Quis est homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos?* hoc est gloriæ æternæ gaudiis perfrui? *Prohibe linguam tuam à malo.* Id igitur qui non facit, cælesti se præmio indignum facit. Iac. 4. Psal. 33.

Oratio contra detractiōnem.

O Mitissime Domine Iesu, qui in vita, passione, & morte, tam multa in auditu perpeffus es, ac neminem vnquam verbo offendisti; omnem procul ab ore meo detractiōnem amanda; meisque, oro, detractoribus amanter ignosce, & nouis nos linguis loqui doceto. Amen.

CAP. LIV.

Si neque desistant isthac ratione notati?
Sermonem abrump; aut mediæ te subtrahe turbę.

Garrulo-
rum ho-
spitium.

Num. 19.

Morbus
linguæ nõ
facile cura
bilis.

Aul. Gell.
lib. 8.

Efficax
herba, At-
tendet tibi.

Duo alia
remedia
contra de-
tractionẽ.
1. Diuente-
re senten-
tiam aliõ.

TAM effrenatæ linguæ reperiuntur plurimi, vt illi hospitio **A**
meritò adscribantur, cui vas sine operculo, aut absque liga-
mine sacculus pro insigni est: iuxta illud sacra Scripturæ ta-
les improbantis indicium: *Vas quod non habuerit operculum,*
nec ligatur, am desuper immundum erit. Nam, qui os suum nequit cohibe-
re, necesse est vt se frequenter loquendo contaminet.

Et quemadmodum mali pertinacesque morbi non facile curantur, **B**
nec vno tolluntur remedio, sed opus est varia attentare: ita etiam
difficilis oribus, ac propendentibus linguis, quæ assiduo ferè loquaci-
tatis & detractionis vitio obnoxia sunt, varia sunt adhibenda remedia.
Huic quadrat apud illud Auli Gellij dictum: Nunquam tacet, quem
morbus loquendi tenet. Sicuti semper esuriunt edentque semper,
si daretur, qui lupum morbum gestant in pectore, quem caninum vo-
camus. Interrogatur propterea, quid faciendum ei, qui in detractores
inciderit, velitque hanc pestem impedire, neque tamen sufficiat prius
consilium datum; quo moneret, vt se prius, & sua quisque obseruet,
quàm aliena perscrutetur. Tam efficax est tamen istud herbæ genus,
scilicet *Attende tibi*; vt si cui in nares inseratur aut molliter tantùm
affricetur; ita sternutare incipiat, vt & fluant oculi, & intus ita se pro-
prius torqueat spiritus, vt non multum ei lubeat ex alienis ampliùs
hortulis herbas carpere, & suis naribus per curiosam explorationem
applicare; aut detractionis dentibus, vt antea solebat, atterere, cum
propria ei ad cerebri expurgationem abundè sufficiant. Quia igitur
detractionis vitium tam pestilens inflammatio est, per linguam & os
erumpens, quæ nec facile nec vno remedio sistatur sopiaturque; vt
dixi, quaritur, quid ampliùs factò opus, quod in promptu habeatur.
Duo in Responione remedia priori adiiciuntur: Vt, si cœpta detra-
ctio non reprimatur, insinuando, cuique satis esse domi quod corrigat,
tamen si aliena non discutiantur; vel sermonem abrumpas, aut inde
te subducas.

Quantum ad hæc duo posteriora remedia attinet, prius valdè suaue **C**
ac mite est, & tamen valdè præstans, quando dextrè & opportunè ap-
plicatur. Dum nimirum inter colloquendum captatur occasio, & ita
in alium sermonem narrantis oratio transfertur, vt & ipso detractore
alijsque adstantibus non percipientibus artificium, de alia prorsus re
instituat narratio, quàm cœptum erat: dum saltem apertè hoc modo
dicere

Si neque desistant istac ratione notati?
Sermonem abrumpe: aut mediæ te subtrahe turbæ.

Oft daerme niet en gact; Wat doey in't boord daer naer?
Tpropoost van monde staet: oft anderò, gact van daer.

Si la folle teste / Pursuit et tempeste / Que ferai-ie lors?
Coupez la parole / Niaisè, et friuole / Ou bien, sortes hors.

dicere non lubet: Sinamus ista; vel, Haftenus hæc, & de aliis rebus miscemus sermonem. Et ita meliori, non malo saltem colloquio detractio locum dabit. Multa eiusmodi sunt, quæ in medium proferri queant, pro rei, temporis, personarumque conditione, & qualitate. Ut sunt, rerum gestarum, vel quæ geruntur, operum, structurarum, profectio-
Exempli gratiâ.
 tionum, artificiorum, naturalium, auræ, aut currentis anni tempestatum, caritatis annonæ vel vilitatis. Sed præcipuè si qua ratione fieri potest, inconstantia ac vanitatis mundi: vitæ huius caducæ miseriarum multiplicium, certitudinis mortis & horæ incertitudinis; virtutum, & gloriæ cælestis, ad quam illæ suos cultores adducunt; misericordiæ & longanimitatis diuinæ, potentia, sapientiæ, & iustitiæ eius: die præsentis (si fortè festus est, concionis habitæ; futuri aliquando iudicij, reddendæque semel rationis, &c. sicuti facile est, homini utcumque ingenioso actimenti Deum, pro re nata aliquid excogitare, & minima occasione arripere, quo molliter in medium adducto, filum detractio-
Thomas Morus.
 nis abrumpat, statim enè aliud solerter inducat.

Ita D. Thomas Morus, primarius Angliæ Cancellarius, pro more habebat; ut in omni vita & actione sua maximæ fuit ædificationis ac sanctimoniam urbano admodum lepore condita. Dum quis ipso præsentem detractio-
Thomas Morus.
 ni laxare linguam incipiebat, ipse mox arrepta alicunde occasione virulentum illum sermonem aliò diuertebat, meliore subintroducto, aut saltem non malo. Exempli gratia, inquebat: Dicat quisque quod volet, ego dico domum illam pulcherrimè exstructam; eumque qui fecit, excellentem esse in sua arte magistrum atque architectum. Hoc modo igitur suaviter ei malo remedium adhiberi potest: sique iterum ad detractio-
Thomas Morus.
 nem redeatur, paulo apertius indicare licebit, non libenter illa audiri, optarique potius ut de aliis habeatur oratio: quod & in scurrilibus & ineptis colloquiis obseruandum est.

D Alterum remedium est, si priora non profecerint; ut inde te subtrahas; & factò ostendas, te tuas aures custodire velle ab istis sordibus, si quis linguam suam ab his nolit præseruare. Et, si quis maledicus aut detractor quodcumque lubuerit effutiat, te nõ teneri audire plusquam lubuerit. Si ipse dominus linguæ suæ non est ut eam coerceat, te tuarum aurium dominum esse velle, ut nihil quàm quod volueris, admittere audeant. Alioqui, ut benè D. Hieronymus: Si hilari vultu audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi: si verò tristi hæc audias, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Sagitta in lapidem nunquam figitur (inquit idem auctor ad Nepotianum) interdum resiliens percutit dirigentem: ita sanè detractori continget, si obfirmatas ad sua verba repererit aurium fores. Talem autem detractio-
Hieron. in cap. 25. Præverba.
 nis obicem ponere debent, quicumque eò sunt loci vsque effugere nequeant, debeantque audire velint: ut qui nec pro-

hibere, nec aliò diuertere sermonem, neque etiam loco cedere possunt: sicuti fit vel in conuiuio, vel in alio confessu, qui nec solui nec deseri potest, vt frequenter accidit. Ad hoc per Sapientem animamur, dum sic ait: *Ventus Aquilo dissipat pluuia; & facies tristis linguam detrahentem.*

Prou. 25.

*Hieron. in
Erist. ad
Nepot.*

In capsu-
lam fora-
minosam
flare.

Quod & D. Hieronymus apertius, in detractionis detestationem ita commonet: *Caue, ne aut linguam aut aures habeas prurientes; id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes.* Disceat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahete. nemo inuito auditori libenter refert. *Quemadmodum enim, si quis imprudens in capsulam foraminosam, puluerulento repletam nigrore, aliove puluere, calamo vel canna inflauerit; credo illum destitutum à cœpto, mox vt puluerem, præsertim atrum, in faciem, os, & oculos inde erumpentem persenserit, seque ipse suo flatu cœdarit.* Ita detractor haud dubiè cessaturus speretur, cum in præmium & pretium operæ atque laboris sui, talem audientium intuitum talémve responsionem acceperit, qualem non expectabat, multoque minùs exoptabat. Interdum enim solus oculus vel frons seuerior sufficiat indicioque sit, non libenter audiri improbarique quod dicitur. Docetur autem detractor tali casu prudentior aliàs esse, & non facile neque tam temerè in proximi detractionem fræna linguæ resolueret.

*Expt. Fulg.
lib. 7. ca. 2.
Alcibiades
canis cau-
dam refe-
cans.*

Quia hoc Capite quæsitum est præcipuè, vt & præcedenti, qua ratione detractione optimè queat impediri, hîc animi gratia subnectam lepidum Alcibiadis inuentum, ad linguas hominum in se liberius quam vellet quamquæ deceret debacchantium impediendas alioque diuertendas. Is canis mirè specioso, quem paulo antè magno pretio cœmerat, caudam penitus abscidit, atque ita passim ire permisit. Cumque ex amicorum numero factum quidam reprehendisset, dixissetque illud perperam actum esse: respondit, voluisse se paruo illo errore materiam sui criminandi Atheniensibus dare: vt, dum de eo loquerentur, de maioribus quæ pertinerent ad ipsum silerent. Perpicaci enim ingenio animaduertere visus est, difficulter fieri, vt qui virtute aut dignitate aliis superemineat, ita hominum linguas compescat, vt aliqua in re malè non audiat. Et propterea enitendum esse dicebat, vt populo tacere nescio de leuioribus rebus loquendi materia daretur. Videte quam varij sint modi detractoribus occurrendi, quando attenditur.

*Ælianus
lib. 11.
Zoilus ca-
nis Rhe-
toricus.*

Quidni his infame illud Zoili factum dictumque adscripsero, in omnium detractorum & calumniatorum maiorem execrationem; vt qui istorum meritò Princeps fit, ipsique eius tyrones. Hic cum stylum in Homerum, Platonem, aliosque strinxisset, ad eò vt canis Rhetoricus nominaretur; essetque prorsus malè loquendi studiosus, litibus serendis operam daret, & contumeliosus nemini parceret; rogante quodam

credito

erudito viro, Quamobrem de omnibus malè loqueretur? Quoniam, inquit, malè facere, si velim, non possum. ac si ideò linguam saltem in omne maledicentiæ genus laxaret: in quod non ita, atque in malefacta, ab hominibus animaduerti solet.

Solenne admodum ac celebre est factum illud Constantini Magni in Concilio Nicæno, in calumniarum detractio-numque detestatio-nem, atque abolitionem consummatam. Cùm ei siquidem varij essent à variis exhibiti libelli supplices, miras ac multas (vt ex antecedentibus constabat) derogationes & querimonias mutuas continentes; ipse humili præmissa præfatione, sui non esse muneris talibus, in causis iudicem agere, aut proferre sententiam, omnes ad concordiam pacemque adhortans, vniuersos simul libellos supplices igni tradidit concremãndos. Rectè fecerint qui ad eius imitationem calumnias detractio-nesq. omnes veri zeli atque ardentis charitatis flamma consumi procurarint.

*Gregor. li. 4o
Registr. cap.
75 & So-
zoma. lib. I.
cap. 16.*

Oratio ad impediendam detractio-nem.

Posuerunt, ô Deus, homines os suum in celo, linguâ eorum transeunte super terram; neque Diuine tue maiestati, neque proximi fame parcentes: Da quaesumus nobis gratiam, vt pestiferam hanc flammam, qua dabitur, extinguamus, & nobis ab eadem cauamus. Amen.

CAP. LV.

Quid magnū, solas mala verba admittere in aures?
 Momus hic est auidâ Momum qui combibit aure.

Audire tā-
 tum detra-
 ctionem
 non licet.

VIA postrema Responſione, remedij loco, contra vitium detractio- nis conſultum fuit, loco cedere, aut ſaltem eiuf- modi diffamatoria colloquia nolle audire: idcirco iam ro- gatur, num etiam tanti momenti malum ſit, audire ſolum detrahentem. In primis in dicente diſtinctio ponenda eſt, vt & in au- diente. Si quis alterius vitia referat, bona intentione, vel vt corri- gantur, vel vt cuiquam benè conſulatur, aliòve modo licito, tunc de- tractio non eſt, neque vlla ex parte peccatur, vt dictum eſt. At hîc, vt in præcedentibus duobus Capitibus, de detractio- ne vera & mera agi- tur, quam qui loquitur, peccat ſemper, at, qui audit, non ſemper. Ac- cidit enim, interdum, vt tales ſint circumſtantia ob quas neceſſum ſit audire; vt neque prohibere, neque etiam queas effugere, vt diximus. Tunc modus quærendus eſt, quo non pecces audiendo. Hunc dat Sa- piens: *Sepi aures tuas ſpinis: & linguam nequam noli audire.* Tunc id fa- A

Eccle. 28.
 Quomodo
 aures ſpinis
 ſepiantur.

Spinea Do-
 mini coro-
 na.

cis, dum detractio- ni ad aures aditum negas; vt, licet eas verba verbe- rent, in animi tamen aſſenſum non intromittantur. Quin potiùs, quaſi vel non audiens, vel aliud cogitans, aliudque agens, tuo agendi modo præ te feras, quòd vel non intelligas, vel non libenter audias. Seueri- tate illa morum, tali caſu. ſpinarum inſtar, detractoris linguam arcebis ab auribus, dum verbis ſuis omni ex parte vt ſepibus obſtruẽtam viam inueniet. Huc iuuabit, ſi etiam Domini noſtri ſpinea coronæ doloris & aculeoſita animo memori complexus fueris, ac ſi illam in caput tuum uſque ad aures impactam habeas. Ad quod & memoria qua- tuor nouiſſimorum conducet, vt recenti eorum, præſertim tubæ, inſo- nante memoria, quaſi ſurdus ad detractio- nem effectus ſis. Sic audies citra culpam; tamque inoffenſè ac ſi non audias: quando aliter nec prohibere loquentem neque euitare vales.

Imitandus
 Vlyſſes.
Homer. lib.
12. Odyſſ.

Vlyſſem hac arte imitaberis, qui Sirenium cantus malo alligatus au- diuit quidem; ſed hiſ contentis Syrtis præteruectus euafit: qui etiam ſuis contra vocum proſpexit illicebas, dum aures ipſorum cera im- pacta præcepit obturari. Perinde eſt, ac ſi idem facias, vel digitis in aures inſertis nihil audias, dum detractoris verba ſurda vt potes aure contemnis, dum nequis impedire, cogeriſque vel inuitus audire. B

Iam inculpato audiendi detractio- nem modo intellecto, excutiamus quam ſit malum detractio- ni aurem præbere, tranquillumque per be- neuolaſ aures aditum in animum dare. Reſponſio dicit, & eum qui C
 detra-

Quid magnum, solas mala verba admittere in aures?
Momus hic est, auidâ Momum qui combibit aure.

Isst soo quaet, arhterclap te hooren oor alleen?
Spreekt, oft hoort, sulcken snap: soo knaecht ghy beyd' een been.

Quel mal qu'on l'escoute, Dont la langue escoute, Son mortel venin.
L'enuieuse oreille, Aura la pareille, Du causeur malin.

detractionem loquitur, & eum qui ita vt iam dixi audit, eiusdem esse culpæ reos. Meritò vtrumque Momum dici posse, & vtrumque idem os rodere. Non id in hac similitudine canum attendendo, quod alter ad alterum rodendo ringitur, sed quòd æquè feruentes vni eidemque insistant operi, in ossis consumptionem. Satis conforme est istud sententiæ illi qua dicit Apostolus: Quòd si inuicem mordetis & comeditis; videte ne ab inuicem consumamini. Primum in cibo sumendo (vt docet experientia) est illum dentibus anterioribus conscindere: ita dum leui verbo, vel etiam graui leuiter prolato proximus mordetur. Tum sequitur masticatio & glutitio, dum cibus molaribus teritur, & mansus traicitur; in quibus comestio consistit: sic fit, dum detractione, irrisione, calumnia, pertinaci contentione, mutua fama & concordia proteritur, & quasi in nihilum redigitur. Sequitur tunc postremò vt cibus sumtus concoquatur & digeratur; ita vt proximus per maledicæ linguæ virulentiam totus dissipetur, & mutuo se conscientia etiam consumant coram Deo & coram hominibus, & in statum damnationis æternæ perducant. Dicit accommodè de tali consumptione, quæ & in inferno conficienda est, Propheta Dauid: *Mors depiscet eos.* Propterea salutariter admonet Sapiens suæ salutis studiosum: *Noli esse in conuiujs potatorum: nec in comessionibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt.* Rectè id explicat D. Gregorius, sic inquit: Carnes ad vescendum conferre, est in colloctione derogationis verba vicissim in proximorum vitam dicere. Atque ita vbi carnes comeduntur, communiter & ossa roduntur. Ideoque qui detractionem loquitur, qui que eam audit, vt dictum est, coniunctim dentes carnibus proximi infigunt, & ossa eius rodunt, dum etiam curiosâ disquisitione, & iudicio temerario, virtutes & præstantia facta, quæ ossium instar totius vitæ & conuersationis reliquum sustinent corpus, examinant, excutiunt, & paulatim eis detrahendo comminuunt. veluti canes ossa carnibus spoliata tandem illa quoque rodendo consumunt.

D Iuxta hunc sensum D. Augustinus supra mensam suam in tabella ad murum hos versiculos descriptos habebat, quòd hospites à detractione abstereret:

Quisquis amat dictis absentium rodere vitam:

Hanc mensam vitæ nouerit esse sibi.

Quibus verbis illos sua mensa indignos decernebat, qui, quod primum in confessibus esse solet, absentibus detrahere præsumerent. Grauius eadem operâ pessimam illam iugulans consuetudinem, qua passim in conuiujs & mensis dum carnes aliique cibi comeduntur, etiam carnes proximi absumuntur, & velut vitæ ossa roduntur. Ex quibus videre est, quàm atrox & crudele sit facinus, proximo detrahere, aliorum nomen & famam lacerare, totamque eius conuersationem quasi

DetraCTOR
& auditor
æquè pec-
cant.

Gal. 5.

Psal. 48.

Prou. 23.

Gregor.

Carnes
proximi
comedunt
detraCTOR
& auditor.

D. Augu-
stini veritus
mensales,

quasi dentibus frustratim discerpere & laniare; quod ferarum cum sit, iocus tamen & ludus tantum reputatur apud homines; sed non apud iustum illum rerum omnium aſtimatorum Dominum: qui non dolosa ipſorum ſtatera, ſed rigida ſua bilance omnia trutinabit.

Quam pari eant paſſu idemque agant detractor & auditor, (quod hoc Capite præcipue tractatur) vel ex hoc ſolo D. Bernardi dicto terribili fatiſ ſuperque cognoscatur. Detractor, inquit, & libens auditor, vterque diabolum portat in lingua. De loquente detractationem res clara eſt, quia diabolo inſtigante & linguam detrahentem mouente, tam indignam proximo contra charitatem inſert in iuriam. De audiente detractorem ſic vt dictum eſt, licet non tam clarum primo intuitu, certum tamen eſt. Dum enim libenter audit, auresque detractori præbet accommodas, aſſentitur, & dat cauſam liberiuſ ſuſuſque in alteriuſ ſamam graſſandi: ideoque æquali cum detractore loco ſtatuitur. Sicut qui furi opem fert, non tantum in actu furandi, ſed etiam furtum abſcondendo, emendo, participando, furemque hoſpitiuſ excipiendo, pari cum fure pœna mulctatur; ita coram Deo Deique iudicibus ſpiritualibus detractor & auditor pari culpa ligantur. Quia ſicuti ſi nulli eſſent furum fautores, nulli eſſent fures; ita nulli eſſent detractores, ſi nulli eſſent beneuoli auditores. D. Hieronymuſ hiſ adſtipulatur. Sed dices (inquit) Ipſe non detraho; aliis loquentibus quid facere poſſum? Ad excuſandas excuſationes in peccatiſ iſta præſtendimus. Ita loquitur Sapiens (inquit) Cum detractoribus ne miſcearis, quoniam repente veniet perditio eorum: & ruinaſ vtriuſque quiſ nouit? Tam ſcilicet eiſ qui loquitur, quam illiuſ qui audit loquentem. Ita Hieronymuſ. Quo ambigendi modo ſignificat vtriuſque tam æqualem eſſe cum omniſ mali patrono & incettore diabolo propinquitatem, vt diiudicare difficile ſit, vter ſit viciniuſ, eiſque maiuſ obſequium deferat, ſiue quoad nocumentum quod proximo inſertur, ſiue quoad damnationem quam ipſi per detractationiſ anſam ſibiſmet acquirunt.

Si ita ſe res habet, vt habet verè, tamque pernicioſum eſt etiam vel audire; oſtia quiſque & fenetraſ occludat illico, dum talis turbo & turba ſuboritur. Hoc eſt, oſ & aures ad ſolum detractationiſ odorem conſeſtim obſtruat.

Ageſilauſ Lacedæmoniuſ rex dicebat, non minùſ laudatoriſ vel vituperatoriſ inſpiciendoſ eſſe mores, quam eiſ qui laudatur vel vituperatur. Significans perrarò contingere, vt quiſpiauſ quæ moribus ſuiſ contraria ſint laudare velit: & detractoreſ ſuum potiùſ quam alienuſ num morbuſ proderet. Sicque ſit vt deprehenſiſ contemnuntur, diſtaque ipſoſum vileſcant.

Veſpaſianuſ & Tituſ adedò calumniatores & detractoreſ oderant, velut turbam in Reipublicæ perniciem natam, vt in Amphitheatro publicè

Bernard.

in ſerm.

Horribile

dictum in

detractores

& audientes.

Hieron. ad

Ruſt. mon.

Iulgoſiuſ

li. cap. 2

Pluſtarch. in

Apoph. La-

con.

Veſpaſiani

& Tituſ ſe-

ueritaſ in

detracto-

reſ.

publicè virgis cædi & circumduci iuberent, in aliorum exemplum. Hic quasi digito designare lubet, ad simplicium instructionem, in quo ferè decipi soleant, qui detractiōni aures præbentes, huic malo redduntur obnoxij, vt etiam credant. Quādo quis tam profligatæ est conscientia, tamque effrenatæ linguæ, vt malum de quoquam comminisci non dubitet; statim inuenit nescio quos qui fidem adhibeant, quantumcunque sit malum, de quocunque confictum. Quæ est latens ratio tanti erroris tamque facilis deceptionis? In eo consistit error; quòd potius credatur verum esse malum, quod etiã de bono narratur, quàm illum qui narrat, licet malum, mentiri. Hinc constat quod dico: quia tales creduli reprehensi vt plurimum respondent: Ille mihi dixit; & quare mentiretur? quasi verisimilius sit, virum bonum malum egissè, quàm malum fuisse mentitum. E contrà potius simili casu dicendum est: quare talis hoc faceret?

Quidni siquidem ita de Susanna opinari potius oportebat, quàm statim inueteratis illis in malo iudicibus simul & testibus fidem adhibere? Ratione illa potissimum innocentia eiusdem suffragante quam Scriptura sacra suppeditat, dum ait: *Nunquam dictus fuerat sermo* D. in. 13. *huiusmodi de Susanna.* Et sic de omnibus quorum inconcussa hæcenus fides & fama leui rumore luxatur eleuaturque.

Oratio, ne aures detractori præbeantur.

Gratias tibi ago, Domine Deus, pro lingua atque oris circumcissione mihi per tuam gratiam collata, sed ne per alterius detractiōnem cordis interiora commaculentur, aures meas vt spinis sancto tuo timore communiās. Amen.

CAP. LVI.

Quid faciã, stomachãs dum quisquã iurgia iactat?
 Quid quid agat, tacitas tu concoque fortior iras.

VAM facile est hominem in voces etiam absonas incitare, tam est illum sedare difficile; præsertim si per iurgia & contentionem sit prouocatus: sicut quando vno gallo canente alij ad cantum excitantur, & vno canelantante latent omnes, nec facile conticescunt. Per iurgia, in Interrogatione non intelligitur iusta ac debita parentum superiorumve correptio: nam luce meridiana clarius est, illos eum omni humilitate, modestia, ac patientia esse audiendos, etiam dum agunt seuerius; non tantum absque obmurmuratione sed etiam cum emendationis proposito. Idcoque eiusmodi superiorum vel seniorum correptionem, non iurgium non rixas, neque litigationem, vt pueri solent, merito nuncupamus, sed dignam ac salutarem reprehensionem, aut commeritam oburgationem. Per iurgia autem hoc Capite intelligimus contentionem rixam, indignam verborum asperitatem, & inuentionem: quæ potius ex immoderatione animi, quàm ex æqua ratione prorumpat. Vt solent inter se mordacibus & clamosis vocibus digladiari, qui nequeius aliquod neque legitimam corripiendi vel ita agendi potestatem in se mutuo habent, sed tantum ex plenitudine cordis ac feillis amaritudine in se inuicem inflammantur ad maledicendum & contentiosius agendum. Queritur igitur quid facto opus, dum quisquam stomachans talia iactat iurgia. Respondetur ex Sapientis sententia sic dicentis: *Non litiges cum homine linguato; & non strues in ignem illius ligna.* Innuentem videmus Sapientem, nos incellum magis magisque ignem accendere, dum verbis verba resellentes, & iurgiis iurgia miscentes, quasi ligna temper noua in ignem litigatoris iniijcimus. Per quæ, tantum abest vt extinguatur sopiaturve, vt etiam vehementius exardescat: vt fieri videmus dum rixosas alterius voces similibus vocibus obtundere volumus. Idco rectè Poeta moralis:

Contra verbo, os noli contendere verbis.

Iurgia à correptione differunt.

Contentio rixosa.

Non est contendendum verbis. Eccli. 8.

Cato.

2. Tim. 2.

Prov. 13.

Abrahæ modestia in contentione.

Quod & D. Paulus iisdem planè vocibus ad Timotheum scribens: *Noli contendere verbis.* Et verè, dum neuter alteri cedit, signum est utrobique deesse humilitatem; iuxta Salomonis sententiam: *Inter superbos semper sunt iurgia.* Nam sicuti quilibet maior altero esse desiderat, ita neuter alteri cedere neque alterum tolerare vult. Abrahæ propterea commendatur humilitas, qui dum perciperet iurgia inter suos nepotisque sui Loth famulos ac pastores oboriri, co quod ambo ita ditarentur

Quid faciam, stomachans dum quisquam iurgia iactat?
Quidquid agat, tacitas tu concoque fortior iras.

Nls iemandt op my byt, hoe draegh ik my dan deghen?
Wat hy segh, oft bedryft, en byster voer niet teghen.

Lors que par furie, Quelcun m'iniurie, Doy-ie estre muet?
Garde en patience, Humble, le silence, Tu seras parfait.

rentur & multiplicarentur, vt eos terra non caperet, neque ob bestiarum & substantiæ multitudinem, ampliùs simul possent habitare, dixit ad Loth: *Ne, quaeso, sit iurgium inter me & te; & inter pastores meos* Genes. 13.
& pastores tuos: fratres enim sumus. Ecce vniuersa terra coram te est; recede a me obsecro. Si ad sinistram ierus, ego dexteram tenebo: si in dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. De talibus qui proximi cedunt asperitatibus, rectè Dominus noster ipse mitissimus: *Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.* Math. 5. Durum duro non cedit, sed molle ac mite, vt si iectus tormenti bellici in saccum lanæ plenum dirigatur. Isti firmam patriæ cælestis ac viuentium terram æterna hæreditate possessuri sunt, quòd hîc ad tempus exiguo spatio & modica in re alteri cesserint.

Quod in Responzione habetur, *Quidquid agat: innuitur, toleranter alterius esse ferendam animi inuoluntatem, quacunque ipse eam ratione profuderit; siue manus complodat, siue altis clamoribus aëra seu terram pulsarit pedibus, seu mare cælo misceat, & non tantum iurgia sed & brachia iacetet, aut similes inconditos modos vsurpet inter rixandum.* Non tunc eum irrideas, irrites, vel quoquo modo, ad maiorem adigas intemperiem: sed eius infirmitati compatiendo, modestiâ seruata, te contine. Atque vt rem ipsam fatear, si quo te modo vlscisci velles, eiusque retaliare maledicendi procacitatem, nescio quâ id commodiùs agas, quàm tacendo, nihil respondendo, sed libera eius fertilitati fræna laxando, vt quidquid volet effundat, donec ipse sua sponte fatigatus abstat. Lepidè & tamen feuerè satis D. Chryso- Chrysof. super Matt.
 stomus in hanc sententiam: *Si vindicare vis, sile: & funestam ei dedisti plagam.* Non ita tamen istud accipiendum est, vt eo quis modo obstinatus taceat, quo illi solent, qui tacita quadam agendi ratione irascentem litigantemque proximum magis exasperant & incendunt: sed sic se sub alterius procaci gerat loquacitate, vt patientem ac modestum Christianum decet, proximique imbecillitati concedentem. Si verò interea hac declaranda modestia alter plus incendatur, maiorem ille sibi culpam acquireret, patiens verò cumulatiùs meritum.

E Ita Tobias constanti vsus est tolerantia, quando vxor eius magna verborum acerbitate in eum inuecta est, spem ipsius in Deum ceterasque virtutes exprobrans: immò vt veriùs dicam, eum irridens, quasi ob benefacta in eam incidisset cæcitate & calamitatem. *Manifestè,* Tobi. 2.
 inquit, *vana facta est spes tua, & elemosynæ tuæ modò apparuerunt: hæc, sacra attestante Scriptura, irata ei respondit, & aliis huiusmodi verbis eidem exprobrabat. Tunc Tobias inuenit, & cepit orare cum lacrymis, seseque totum ad Deum conuertere.* Quòd autem id ei Deus euenire permiserit, vt ad eius imitationem patientiæ clypeo muniri disceremus, eadem testantur sacra Literæ: *Hanc autem tentationem idèd permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut*

& sancti Iob. Nunc aliud mansuetudinis exemplar intueamur, contra rixosos dissidiorumque satores.

Genes. 26.
Isaac toler-
rantia in-
iuriarum.

Quando Isaac puteos foderat ad greges ouium adaquandos atque armenta bouum, æmuli eius eos obstruxerunt implentes humo; quod cum semel atque iterum factitatum esset, tandem alium in torrente foderunt ferui eius, & repererunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum Gerara aduersus pastores Isaac, dicentium: *Nostra est aqua: quam ob rem, nomen putei ex eo quod acciderat, vocauit Calumniam. Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt: appellauitq; eum, Inimicitias. Profectus inde, fodit alium puteum, pro quo non contenderunt; (iam enim & loco & iræ & calumniis cesserat præ mansuetudine & inexpugnabili tolerantia) itaque vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc dilatant nos Dominus, & fecit crescere super terram. Ecce, mites possident terram, etiam hîc: quia dum dant exiguum æmulis locum; Deo disponente maiorem inueniunt. Hanc ob virtutem D. Paulus Corinthios mirè laudabat: *Sustinetis enim (inquit) si quis denorat; si quis in faciem vos cedit. Ratio tantæ præstantiæ præmittitur, qua alterius petulantia & peruicacia toleratur, dum idem sic inquit: Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Nam, quemadmodum verum est quod**

2. Cor. 11.

Cato Distic.
lib. 1.

Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere:

ita etiam indubitatum est, illum esse altero sapientiorum, qui dum verbis contenditur, prior tacet. Ille enim hoc facto ostendit, se meliorem suæ linguæ suarumque affectionum esse magistrum ac dominum: quod cum magnæ fortitudinis tum summæ prudentiæ est. Huic quadrat egregiè quod dicit Sapiens: *Vir prudens tacebit. Utque ostendat quam efficax sit prudentiæ signum Taciturnitas, idem alibi: Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens. Hinc ipse Iob amicis suis, onerosis consolatoribus stultisq; consiliariis respondebat: *Vinam taceretis: & putaremini esse sapientes. Hinc ille versus optimè cum istis consentiens: Dum tacet, haud quidquam differt sapientibus amens.**

Prov. 11.

Prov. 17.

Iob 13.

Diogenes
Laertius.

Solon Sapientum sapientissimus aliquando habitus, cum in confesso quodam, vbi nulli non abundè suppeteret quod multis verbis proferret in medium, ipse solus taceret; rogatus à quodam num stultus esset, quod nil diceret; respondit: Nemo stultus tacere potest. Indicans, silentium non stultitiæ sed sapientiæ esse argumentum; cuius etiam vsurpato pseudigmate stulti Sapientes apparent.

Lepidum
remedium
contra ma-
ledicentiã.

Quid obfuerit, si his lepidum medicinale consultum adiecero, quod fœminæ cuidam à prudenti quodam viro datum fuit, contra mariti eius importunas voces, quas illa antea patienter & cum silentio ferre nequibat? Is satis in confesso esse existimans, impotentem mulieris

mulieris linguam in culpa esse, vt vir ebrius domum rediens omnia sursum deorsumque verteret, atque in mulieris taciturnitate remedium omne consistere; dedit illi aquam, dicens: Statim atque maritum percipis domum remeantem, cochleare vnum huius aquæ in os sumito, eamque ibi tantisper teneto, donec illum super lectum suum modestè posueris: & parum admodum aut etiam nihil deinceps molestiarum habebis. Fecit quod iussa fuerat, & ita accidit vt ille prædixerat. Existimabat illa in aqua vim illam constitutam esse, & non in sua sic procurata taciturnitate. Quodd si multi seu viri seu mulieres statim ex hac aqua ore sumerent, dum alter lites mouere incipit; statim etiam omnis controuersia componeretur: at dum quisque vltimum sibi verbum deferri desiderat, quod merè stultorum est, tunc nullus est contentionum finis, nullumque remedium.

Sic namque reciproca altercatione contendentes similes ei redduntur cui Echo in conuallibus vel siluis non desinit respondere. Si etenim velit illam dicacitatis suæ finem facere, debet ipse sibi prior imponere silentium. Quid alioqui etiam mirum existimet, si tibiæ foramina stridere non cessent, nisi ipse primùm inflare desierit.

Oratio contra dissidia & contentiones.

OMnium corda, Domine Deus, in manu tua sunt, nec folium sine tua prouidentia ex arbore decidit: Da mihi queso gratiam hanc, vt dum quis in me lites mouet, rubiginem animæ meæ verborum ipsius detergat asperitas; vt tanto maiore per patientiam resplendeat claritate. Amen.

CAP. LVII.

Quantulú id est, si verbo etiá verba aspra retundá?
Hinc venti luctentur & hinc, fax fumet amoris.

VIA durum hoc ac difficile factu videtur, audire multa & A
grauia, atque os suum continere; ideo iam interrogatur, B
quantulum id sit, quidve veter si verba asperiora verbo
saltem retundantur. Si quid iuxta Sapientis consilium di-
cturus esses, nihil offenderes. Sic habet: *Responsio mollis frangit iram:*

Proib. 15.

Quantum
noceat, cõ-
tra verbo-
fos conten-
dere verbis.

sermo durus suscitatur furorem. Nihil obstat itaque, quin alio iurgia mo-
uente, tu molli responso feruescentem eius animum temperes; sed ne
contra eum verbis contendas, ac maiora suscites incendia, superiùs
doctum est. Hic verò iisdem insistendo vestigiis ostenditur, quàm
noxium hoc sit futurum, si te quoque in reciprocam verborum con-
tentionem ira extimulante velut in Euripum permiseris abripi. Apta

Similitudo
à partibus
vtrinque
fenestris.

istud ventorum inter se concertantium, vel potiùs duarum fene-
strarum in quopiam cubili sibi mutuo oppositarum similitudine de-
pingitur. Si enim in medio illarum candela constituitur, necessariò
extinguetur, si fenestram vtramque perfler ventus: sin altera clausa
permanferit, lumen poterit conseruari; quod vsus ipse demonstrat.
Ita si vno rixas mouente & os suum velut ostium vel fenestram pan-
dente alter se continuerit, charitatis lumen in ipso saltem non extin-
guetur: sin ipse quoque fenestram suam pandens, verbis asperioribus F
contendere cœperit & conuiciari, charitas vtrinque expugnata delebi-
tur, & peccato vterque erit obnoxius.

Charitatis
iactura in
contentio-
ne.

Optimè propterea Psalmista lucernæ huic tam præstanti parcebat,
& tali exsurgente tempestate consulebat; quod & nobis exemplo esse
potest. *Posui*, inquit, *ori meo custodiam, cum confisteret peccator aduersum*
me. Obmutui, & humiliatus sum, & siliui. *Obmutui & non aperti os meum.*
Magnæ id prudentiæ est, sic enim qui tacet, gratiæ integritatè, cõscien-
tiæ puritatem, & lumen charitatis illæsum seruat; & plurimum mere-
tur illatæ sibi iniuriæ & contumeliæ tolerantia: tot enim gemmas atq.
vniões in capitis sui ornatum admittit, quot verba iniuriosa sustinet.

Psal. 38.

Qui verò conuicia ac iurgia in alium congerit, totum animæ suæ
nitorem infuscat, & lumen charitatis in fætidum conuertit fumum,
qui oculos mentis dolenter excæcat. Audiamus D. Gregorium male-
dicos graphicè depingentem. Quid aliud (inquit) detrahentes fa-
ciunt, nisi quòd in puluerem sufflant, & in oculos suos terram exci-
tant: vt vnde plus detractiōnis perflant, inde magis nihil veritatis vi-
deant? Quod de detractoribus, de quibusuis maledicis accipi potest,
cùm

Greg. in Re-
gii. Epi. 45.

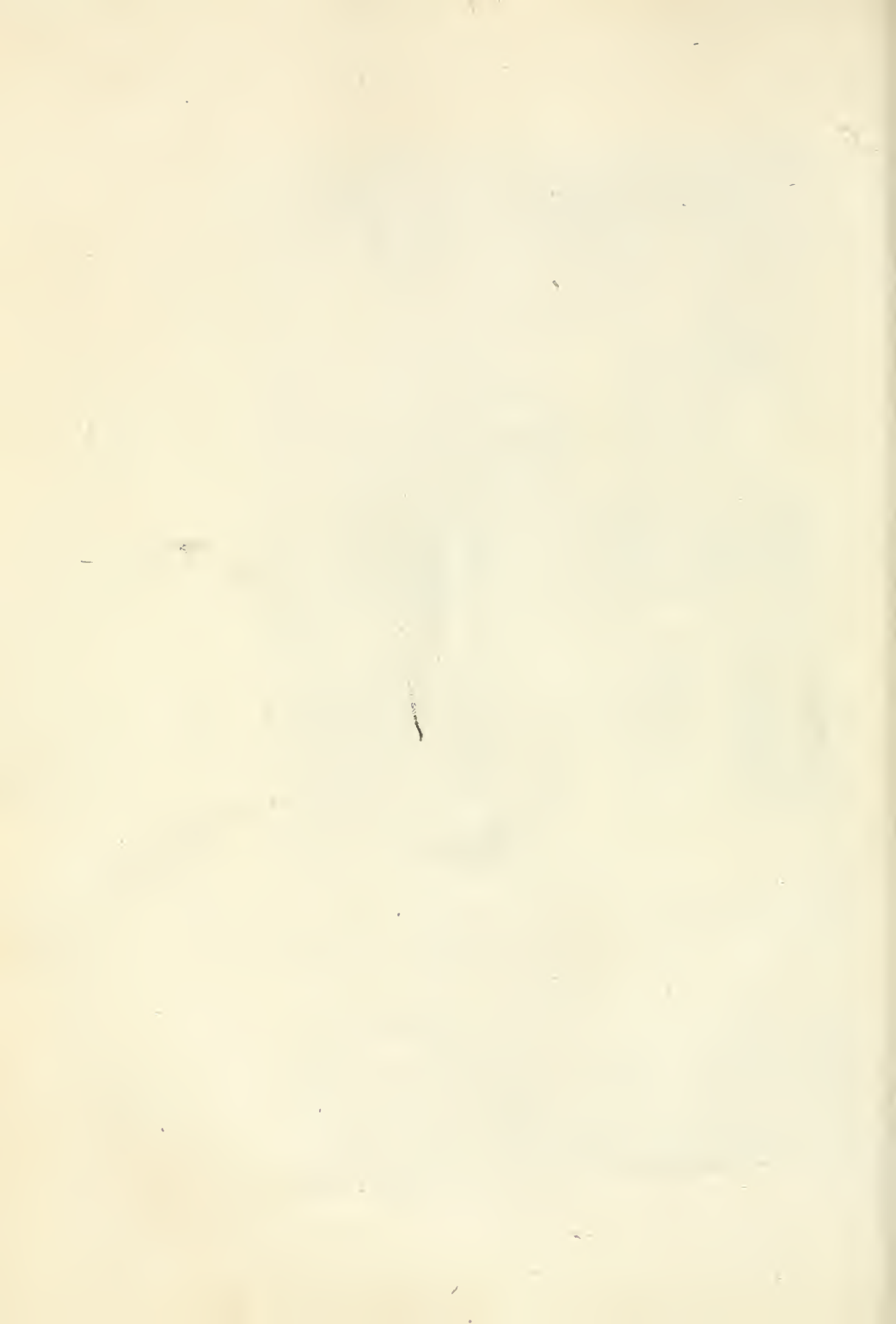
C
D
E

Quantulum id est, si verbo etiam verba aspra retundam?
Hinc venti luctentur, et hinc; fax fumet Amoris .

Is dat soo groot een quaet, dat is wat teghen gleinsten?
Het licht der Liefde uytgaet, blaest teghen deinsten.

Et si lon replique, A la langue inique, Quel mal en reuient?
Comme la lumiere, Par souffie contraire, L'amitie s'esteint.

cùm isti eque in terram sufflent, hoc est, in hominem ex terra creatum; qui ob id etiã terra & puluis appellatur. *Memento homo quia puluis es, &c.* Memento
 In puluerem stat, qui in hominem conuicia euomit. Hoc autem pa- homo, &c.
 tientem non nocet, sed inferenti iniuriam, qui puluerem flatu excitatum
 in proprios subigit oculos, vt suapte culpa excæcet. sicuti in Capi-
 te L. v. de sufflante in vasculum foraminosum detractoris occasione
 narratum est. Sicut igitur qui in cælum spuit vel lapidem proicit
 blasphemando, non Deo neque cælo nocet sed sibi, dum hoc ipsum in
 caput eius relabitur: ita qui in proximum maledicta contorquet, &
 quasi in terram stat, non illi qui id tolerat, sed sibi magnum adfert
 nocumentum.

Quòd si istam Philosophiam nobis familiarem redderemus, non
 solum magno studio ab omni maledicentia linguam nostram refræna-
 remus, verùm etiam ad iniuriam ferendam essemus quàm promptissi-
 mi. Non tam solliciti essemus ad tuendum nos, ad incensum in nos pro-
 ximi tela reuendenda, ad turpem ac dispendiosam illam rixosæ com-
 petitionis victoriam obtinendam. Sed Christi & Sanctorum exemplo *Isaie 53.*
 confirmati gauderemus & gloriaremur in fortis nostræ dignitate ac
 felicitate; quod nimirum sine contradictione tolerando, Dominum
 nostrum imitemur, qui quasi agnus coram tondente se obmutuit: &
 pro verbo vno patienter audito, vocem illam optatissimam audire me-
 reamur: Venite benedicti Patris mei.

Oratio pro patientia iniuriarum.

*Quandoquidem tam difficile est homini, iurgiis impeti & se
 non tueri; Da mihi Domine constantiam, vt os saltem
 meum contineam dum alterius lingua in probra resoluitur; ne
 eharitas vtriusque lacesita emoriatur. Amen*

CAP. LVIII.

Ecquid agūt, qui me fallunt, agitantq̄ue, notātq̄ue?
Ad portum imprægnant flabris tua vela secundis.

Præstatio
ra quæque
Natura te
xit.

ADMIRANDVM Natura secuta consilium est, quod optima ac præstantissima quæque exteriùs non admodum pulchro gratoque velamine texerit ac quasi occultarit. Aurum, argentum, aliaque pretiosa metalla, lapides raros, & similia

Tribulationis re-
conditum
pretium.

alia ita in terræ secreta recondidit, vt eruta etiam terræ referant exteriùs speciem. Vniones, gemmæ, & lapides pretiosi partim in conchilibus & limacibus, partim bufonibus, & id genus inamœnis bestiolis reperiuntur, & prima fronte vilia, & visu ingrata videntur. Ita omnia ferè aromatum genera, si exteriorem consideres corticem. Intus verò omnia hæc pulchra, pretiosa & efficacia sunt. Ita de tribulatione censendum, quæ in afflictione, tolerantia, & aduersitate consistit. Sub quibus quantum thesaurus occultetur, nemo facile æstimarit; si quando rectè his vti nôrit. Vnde fit, vt maior pars hominum, quia exteriorem tribulationis adspiciunt speciem, ex veste horridiori nescio quid monstri metuentes, eam vt noxiam, detestandam summoque studio fugiendam auerterent. Periti porò rerum æstimatores, non attendentes quid foris appareat sed quid lateat intus, eam amant & amplectuntur. Duo præsertim commoda in illa considerant. Primum, quod Christo Domino nostro per tribulationum tolerantiam, quantum quidem fieri potest, assimilentur: quod non minimæ est dignitatis, veste scilicet eadem quam ipse specialiter elegerit amiciri. Deinde, quod tam rarus cælestium diuitiarum thesaurus despiciato hoc velamine contactus pariter acquiratur.

Qui vexāt
vexant, &
salutem
nostram
promouēt.
Mare est
mundus.

Istud igitur quæritur, quid agant, qui nos mille modis vexant, ri- A
dent, iniuriâ & probris afficiunt; in quibus omne tribulationis genus B
debet intelligi. Respondetur, ventum nobis illos prosperum suppedi- C
tare, quo celeriùs certiusque ad portum Regni cælestis deuehimur. D
Mare enim est magnum mundus iste turbulentus & vastus; per quod
velis remisque ad vitæ æternæ patriam, velut vnicum salutis nostræ
portum contendimus: vt felix propterea sit meritò dicendus quis-
quis secundo vento nauigat.

Gregor. li. 3.
Cur. Psyl.
94. 35.

His non est absimile quod dicit D. Gregorius: In hoc mundo ani- E
ma humana quasi more nauis est, contra ietum fluminis ascendentis:
vno in loco nequaquã stare permittitur; quia ad ima relabitur, nisi ad
summa conetur. Mundi huius fluxus & nature nostre propensio instar
fluentis aquæ semper ex se deorsum fertur, & ad deteriora delabitur.

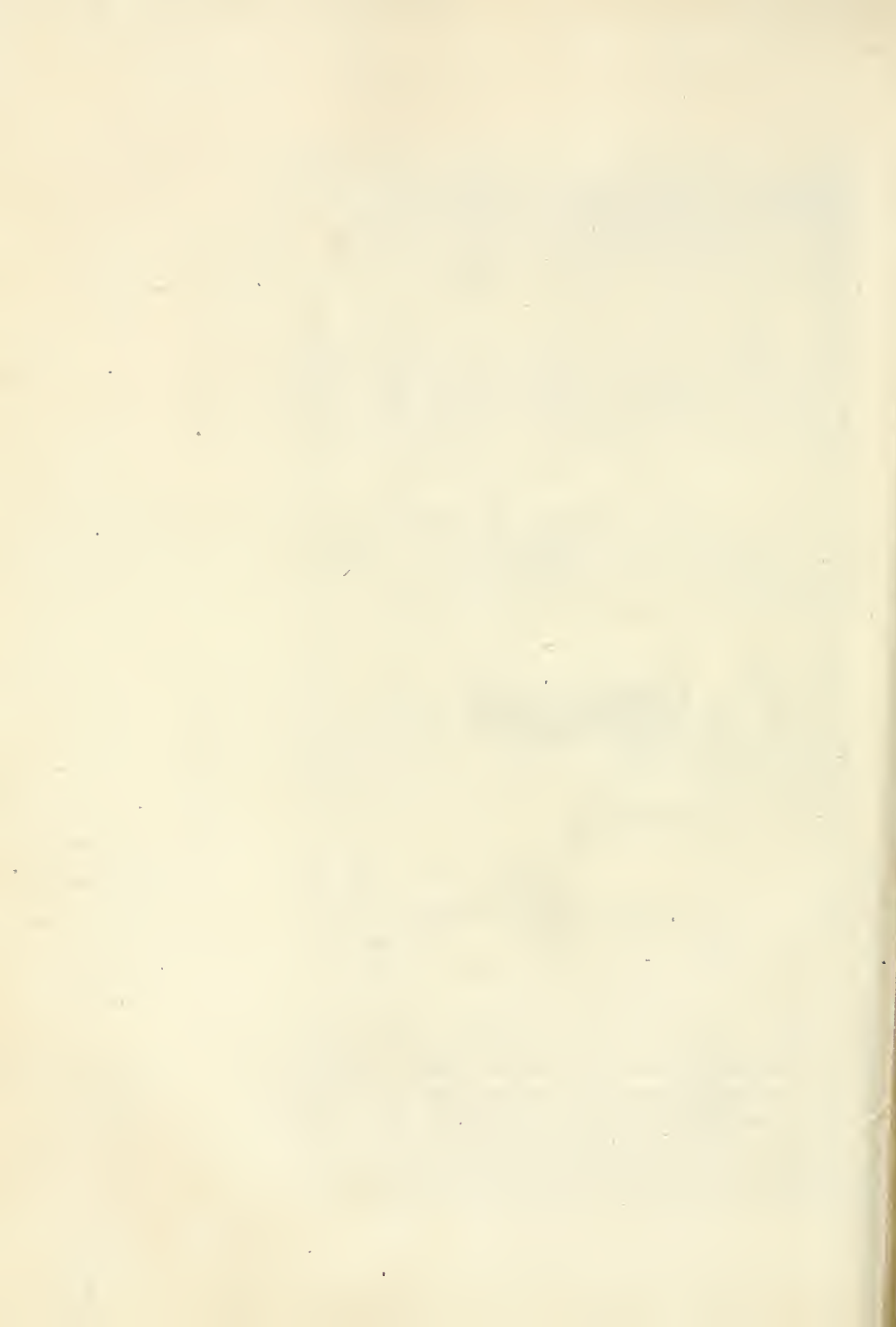
Ita

Ecquid agunt, qui me fallunt, agitantq; notantq;
Ad portum impragnant flabris tua vela secundis.

Wat doet hy, die my quelt, met lieghen, en bedrieghen?
V' Rhipken hy versnelt, en doett ter' hauen vlieghen.

Est on par le blasme / Grand'plaise a mon ame, Quand i'endure a tort?
I e tort, et l'iniure / Que le iuste endure / Le meine a bon port.

Ita quidem facilior proniorque progressio est, sed nimis dolendus est exitus, quia in profundum abyssi infernalis deducit. Hinc accidit, ut dum sursum ad virtutum altiora contenditur, viribus atque animo opus sit, sicut contra fluxum nitentibus. Dum enim contra naturam inclinationem ad perfectionis promontorium vela panduntur, totis illa resistit viribus, & stupendas excitat difficultatum procellas, quæ non raro inexpectos vel à cæpto desistere cogunt, vel nimiam de se confidentes in mortis æternæ vortices agunt.

Semper
contra Na-
turam ut Hu-
manis ietū
nitendum.

Quandoquidem igitur in turbulento hoc mundi pelago non licet subsistere: retrolabi autem, deficere & perire est; ideoque necessario semper ingenti animo sursum ad perfectiora conandum; quis non videat quam sit optabile illa nautici præsidia, quorum ope felici nauigatione portus vitæ optatus tandem obtineatur? Et sicut tot tantisque

Tribulatio
ventus pro-
spect.

in discriminibus constitutis nihil gratius possit obtingere, quam ut prospero vento tumescant vela: ita maximæ est felicitatis, in spiritali nostra nauigatione, iniuriis, opprobriis, vexationibus & detractionibus impeti. Si hæc à tergo, ut præsertim detractio, nos infestent; à puppi flans ventus secundus est. Sin autem in faciem, ut apertum conuicium, exprobratio, contemptus, & qualescunque demum tribulationes quæ à parte proræ flantes contrarij potiùs venti referunt speciem; nihil refert: & venti illinc spirantes ad nauis nostræ promotionem non mediocriter adiuuant. *Omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti: inquit Apostolus. Ij profectò sunt Christiani in hoc vocati, ut sancti sint, & æternam benedictionem hæreditate possideant. Sicut enim & gnari naucleri vento etiam quolibet uti norunt: optant hoc vnum tantùm, ne nullus sit ventus: sit quicumque etiam contrarius, ad profectum inflexo ad latus velo velificantes vtuntur. Ita D. Augustinus de se ipse testatus est, multa sibi in vita accidisse, quæ cum acciderent, aduersa & fugienda videbantur, quæ tamen expertus est postea sibi valdè fuisse bona, vtilia, ac salutaria. Id ipsum si animaduertamus, non raro contingit etiam nobis: adedò ut cum aduersis premimur gauisuri simus Deoq. acturi gratias, si tum præsciremus quantum inde boni simus consecuturi.*

Rom. 8.

Augustin.

G Præter ventorum talium prosperitatè in tribulatione consistentium, etiam illud comodi conferunt toleratæ molestiæ, ut quanto maiores illæ sunt difficultatesq; copiosiores quæ nos exercent, tanto nos illæ Deo reddant propinquiores, & portui quem petimus: sicut quò altiores erant aquæ diluuij, eò arcam & Noe, omnesque qui in ea erant, ad cælum excelsiùs euehebant. Si tam ardua res est, ut est, cælum conscendere, & montem Domini, ut stemus in loco sancto eius; quis non se felicem reputabit, qui nouo quorundam adminiculo velut machinis diuinitus approbatis (quales sunt tribulationes) eò attollitur? Duplici

Genes. 7.

b hoc

hoc compendio tanto feliciùs fruitor Christianus, quanto ipse est melior sanctiorque. Nam cum benè viuendo non paruum in nauigando profectum faciat, vt aliquando tãdem optatum contingat portum; tumentes insuper tribulationum vndas vtut calcans, & ventorum insurgentium procellis in bonum vtens, tãtum ad gloriæ coronam compendium facit, vt nauicula eius teli instar neruo emissi ad portum deuolet. Hæc est via & ratio, quam Sancti vt artis gnari sectati sunt; certaque animi deliberatione elegerunt: qua citius tutiusque eò pertingerent, vbi sciebant in æternum mansuros quicumque saltem semel accessum obtinerent. Hinc canit Ecclesia: Omnes Sancti quanta passi sunt tormenta, vt securi peruenirent ad palmam, & æternæ gloriæ coronam!

M. trullus

li. 5 ca. 2.

S. Alexius.

Quam egregiè istud S. Alexij exemplo collustretur! Hic Euphemiani Consularis viri filius, spreta generis nobilitate, sicuti voluntariæ paupertatis perpetuus obseruator, ita ad tolerandas iniurias patientiæ exstitit assiduus cultor: adeoque hanc quam modò tractamus felicem infelicitatem aduersitatumque prosperitatem adamauit, vt non tantùm in Syria mendici instar elemosynis diu vixerit; & Romam reuersus annos decem & septem in paterna domo pro inope fuerit sustentatus: verùm etiam toto eo tempore à seruis domesticis indigna passus dureque exceptus sit; non se prodens neque de quoquam conquerens. Post mortem, & genus & vitæ sanctitas innotuit.

Cassianus.

Nobilis

matrona

molestam

viduam

expetiijt

à S. Atha-

nasio.

His & muliebris sexus exemplum adiiciam, vt ex vtroque prosperum hunc tribulationis & iniuriæ ventum discamus eligere, eosque qui nobis illum subministrant diligere; sicuti recta nos ratio docet, omnia illa chara nobis esse debere quæ ad finem nostrum consequendum nos adiuuant. Nobilis Alexandria matrona, vt tradit Cassianus, Athanasium Episcopum adiens, sibi vnam ex viduis dari petiit, quæ Ecclesiæ impensis alebantur, cui ipsa benefacere posset. Ceterùm cum petenti optima concessa esset, queri deinde cœpit non ex animi sui sententia sibi datam. Ea igitur restituta, deterrimam omnium accepit: dumque illi benignè humaniterque deseruiret, nihil ab ea nisi contumelias maledictaque referebat, verbera quoque interdum excipiens, ne quid ad exercendam animi tolerantiam deesset. Inde læta gratias egit Athanasio, quòd eam sibi tandem delegisset contubernalem, cui pro malo bonum, pro iniuria beneficium reddere assuesceret. Nam se ab illa priore (quoniam mitis & mansueti ingenij erat) officiis fuisse superatam. Sancta ergo & prudens fœmina eam sibi adsciuerat sociam, quam non tantùm liberaliter alendo pietatis meritum consequi posset (quod haud dubiè ad portum dirigit) verùm etiam constanter perseverando patientiæ adipisci mercedem: quod instar prosperissimi venti vela fecundat & secundat.

Quidni

Quidni & nos ita faciamus, quò certius ad optatum portum perferamur? In culpa est quod initio Capitis diximus: imperiti & iniqui interdum rerum aestimatores sumus. Hæc omnia quæ Sancti elegerunt vt vtilia licet vilia; nos externam inamænam speciem exhorrescentes, rem licet pretiosissimam illis contentam contemnimus. Alioqui si sciremus quem nobiscum habeamus in tribulatione, securius latiusq. vela faceremus, quàm ille cui Cæsar metuenti dicebat: Ne time; Cæsarem & Fortunam eius tecum vehis. Aliter insonaret in aures nostras Christi vox illa: *Quid timidi estis? Ego sum, nolite timere. Vobiscum sum in tribulatione, eripiam & glorificabo vos, & ostendam vobis salutare meum.*

*Appianus
lib. 2. Bell.
Civil.
Psal. 9.*

Oratio pro patientia in tribulationibus, & iniuriis nominatim.

Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. quando ad te veniam? Da, vt omnem tribulationem patienter sustineam, & instar venti prosperi mihi cooperetur in bonum, vt tanto securius ad æternæ vitæ portum perueniam, quanto certius promisisti, te nobiscum in tribulatione futurum. Amen.

CAP. LIX.

Quid facit ille, malis qui non meliora rependit?
Ipse suam ob volucres animam transuerberat auras.

Malum
pro malo
non est
reddendū.

VADET nobis deprauata nostræ naturæ procliuitas, malum pro malo reddere, vt ab ipsa adolescentia experimur. Hinc pueri & etiam adulti simplices, causæ suæ bene se patrocinatos existimant, si cum veritate dicere possint: ipse me percussit prior; vel prior mihi iniuriam intulit: siue id verbo siue facto acciderit. Aliud est quando se quis licitè ac legitimè defendit, dum aliquis ipsi nocuimentum in corpore, in fama, vel in bonis inferre molitur, quod inculpatæ tutelæ vocatur; hoc enim cuius est licitum; neque de eo hîc agitur: sed de vindicta quando se vlciscendi gratia non iam contra inferendum malum tuetur, sed pro illato vindicat.

Prou. 20.

Idem 24.

Leuit. 19.

Rom. 12.

1. Thess. 5.

1. Pet. 3.

Hebr. 10.

Deut. 32.

Coloss. 3.

Conscien-
tia vindex
sui.

Chrysostr.

in Psal. 50.

Isidorus li. 2.

S. liloq.

Hoc prohibet Sapiens, his verbis: *Ne dicas: reddam malum pro malo.* Idem alibi: *Ne dicas: quomodo fecit mihi, sic faciam ei.* Istud Deus populo suo inter alia quoque sic prohibebat: *Non quaras vltionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Diuus Paulus apertis etiam verbis idem inculcat. Nulli, inquit, *malum pro malo reddentes.* Item ad Thessalonicenses, maiori id cauens sollicitudine, sic scribit: *Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini inuicem & in omnes.* Quodque argumento est, radices egisse hoc in mortalium animis vitium nunquam non repullulascens, toties tamque crebrò iteratis verbis id vetitum legimus. Denuò ob id Apostolus: *Scimus qui dixit: Mihi vindictam, & ego retribuam. Mea est vltio, inquit Dominus.* Et verè ita habet: si offensus ab aliquo qui nobis iniuriam intulit, recordaremur Deum iustum iudicem & vindicem illum reperturum, & dignas aliquando ei pro meritis pœnas inflicturum; certè nos labore illo & molestia superfederemus; quin immò & nos eius misereret, si expenderemus quàm sit graue in manus Dei viuientis incidere. Dicit namque ex æquo & bono Apostolus: *Qui iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit.* Sicuti latius Cap. LXI. dicetur, vbi de eodem latius ex professo, Deo volente, differemus. Neque tantum vindictæ loco nos illius moueremur misericordia, quia videlicet à Deo quod meretur accipiet, sed & meritò moueret miseria, in qua ob iniuriam alteri illatam constitutus est, si omnia penitiùs excuteremus; tantum abest, vt vindictæ nos aliqua in eum cupiditas incitaret. Huc vel sola D. Ioannis Chrysostr. sententia quod sufficiat conferet; qua sic ait: Conscientia impiorum magna pœna est. Conscientia peccati, formidinis mater. Cum igitur, teste etiam D. Isidoro, nulla pœna grauior pœna conscientia

Quid porro ille, malis qui non meliora rependit ?
Ipse suam ob volucres animam transuerberat auras .

Wat doet den mensch verstoort, die quaet met quaet vergelt?
Syn siel hy self vermoordt, vñ datmen hem wat quaet .

Comment se reuange, Qui remet le change, Au mal qu'on luy fait?
Cruel a soy mesme, Par le couroux blesme, Son Ame il defait .

conscientiæ; quid est quod sic luenti amplius velimus infligere: præsertim cum ex vindicta nos ipsos potius læsuri simus? Hinc bene hoc Capite interrogatur; Quid faciat ille, qui, pro malis acceptis mala ex vindicta rependit; haud dubiè sibi nocet. Audiamus adhuc in hanc sententiam D. Chrysostomum. Vindicta, inquit, in corde posita, nocentior viperâ. Qui vindictâ cupiditate concepta meditatatur malum, viperam gestat in pectore. Et quis iuxta serpentem, nedum cum fer-

Chrysost.
Romulus 21.
super Act.
Apost.

A pente in sinu securus dormiat? Dicitur propterea rectè in Responsio-
B ne, talem ob volucres auras, hoc est ob rem leuem (qualis est omnis ab alio nobis illata iniuria, animam nostram nihil lædens, sed molestia tantùm aliqua afficiens) animam suam transfuerberare, hoc est, occidere per vindictam. Quæ à D. Chrysostomo rectè vipera nominata est: quia sicut vipera suum non aliter factum parit, quàm propriæ vitæ dispendio, eò quod proles matris ventre pereso, in lucem prodeat, ac vi pariat, materque vi pereat; ita vindictæ cupiditas, serpentis instat, eum à quo gestatur in anima necat.

C Quàm imprudenter & inmaniter is erga se agat, qui vindictæ cupidus æstuat vt malum pro malo reddat, ex eiusmodi schemate queat intelligi. Statue tibi ante oculos duos viros, quorum alter alterum vulpinâ caudâ, aut si quid mollius est, circa caput atque aures leniter diuerberet, aut titillet potius; ille verò id indignè ferens, ac præ animi impotentia, ob eam rem velut intolerandam, vindictæ studio se suo met pugione confodiat; nõnne stultus & insanus ab omnibus iudicabitur? Ludus tantùm erat, volucres auras circa aures demulcens, præ illa clade quam sibi ipse consciuit. Ita quidquid nobis ab alio iniuriarum seu verbo seu facto inferitur, animam nostram nihil lædit, immò exercet ad bonum: quando autem propterea vindictam concipimus animo & vicem rependimus, ipsi nobis nostræque animæ letale vulnus per peccatum inferimus. Audiamus de his dignam Lactantio sententiam. Non minus malum est, inquit, referre iniuriam quàm inferre. Pro rei autem magnitudine, vel affectus animi qualitate, peccatum vel veniale tantùm, vel etiam mortiferum est; quod præsertim hoc tractatu notatur ac reprehenditur.

Qui malū
pro malo
reddit, se
necat ob
rem ludicram.

Lactant de
Ira Dei.

Cogitare itaque debet qui vindictæ stimulos in se suboriri percipit: Sibi potius Quid agam? Iniquè feram quòd me alius in modico videtur affligere; & quòd egomet maiori me molestia atque iniuria afficio non feram iniquè? Alij irascat quòd me lædat; & non irascat mihi quòd ipse longè grauius inferam mihi nocumentum? In alium inuehar cum verè nihil læsit; (quia nemo læditur nisi à seipso) & mihi, qui solus mihi iniquus & inimicus sum, parcam? De proximi iniuria vel minima vel veriùs nulla conquerat; & non potius de meipsum in me iniuria, immanitate, & intoleranda insania querelas omnes instituem? Quòd

si mihi, qui propriam per vindictam trucidò animam, ignosco; quare non ignoscam proximo qui leue tantùm verbum dixit, nec floccum quidem vnum suo conuicio de mea veste decerpfit? Si me ipse pro hoste non odi cùm sum; quare nescio quod hostilitatis monstrum ipse mihi in proximo confingam qui verè nocuit nihil? Si quid nocere visus est: qua ratione paruùm damnùm maiori compensabo? Verè ita se habet. Quis illum à delirio liberet, qui quòd vestis eius lacere- tur, corpus suum in vindictam vulneret? Ita agit qui quòd exterius in aliquo videtur lædi, animam suam intus vindictæ cupidine sauciat.

Apes luūt,
dum se
vindictant.
Chrysost.
Homil.

Solet pœna ista temeritatis & vindictæ in apum morte punita vindicatione considerari. Quemadmodum enim illæ creduntur certam sibi necem consciscere, postquam vindictæ studio cuiquam qui molestiæ aliquid intulisse videbatur, aculeum, infixerunt: ita qui illatam iniuriam noua vlciscitur, sibi mortem animæ accersit. Si igitur est animus, hostes nostros nobis nocentes & inferentes iniuriam persequi; à nobis incipiamus. Alioqui si tam carè (pretio scilicet animæ nostræ ac salutis æternæ dispendio) tantillum iniuriæ, immò iniuriæ umbram tantùm vlciscimur; quod erit pretium operæ, qua tam incomparabile damnùm, animæ scilicet nostræ internecionem vindicemus, cuius nos auctores existimus? Heu, quàm parum hæc meditatio nobis cordi est! Ferino impetu ferimur potiùs quàm vt vlla duamur ratione, dum in vindictæ cupiditatem abripimur; & vel ad verba contumeliosa erumpimus, vel quod peius est, ad arma & verbera conuolamus. Sed quid de iis dicamus, qui tantam feram, vindictam inquam, tranquillè per annos plurimos in animo gestant & nutriunt? Humanum non est.

Pausanias in
Eliacis.

Statua ho-
minem
oppressit.

Quòd sibi lethale nocumentum conciliant qui vindictæ dant operam, in euentu quodam mirabili quem subiiciemus, quasi per speciem quandam contemplari licebit. Theagenes Thasius athleta nobilissimus statuam pro laude promeruit: cuiusque iam è vita discessisset; quidam ex eius obrectatorum numero nocte qualibet accedens, eam flagris cædebat: non aliter quàm si in eo ære ipsum viuentem vlcisceretur. Cumque inexpletæ esset cupiditatis vindictæ sumendæ, pro molestia quam viri illius præstantia liuido huius animo dum viueret inflixerat: tam diu æream eius statuam afflixit & cecidit, donec illa corruens in eum cecidit, eumque oppressit. Cui ille (quæso) mortem suam alij quàm sibi meritò poterat imputare? Ita qui per vindictam sibi peccati vulnus & necem inferunt.

Curtius
lib. 8.
Se necans
ob vindi-
ctam.

De Dioxippo Atheniensis narrat Curtius, quòd violentas sibi ipse intulerit manus, vindictæ stultæ gratiâ, quia ei in conuiuio quodam obiciebatur, quòd scyphum aureum sustulisset. Probrum illud inuentiumque oculi eò illum impotentia adegerunt, vt ipse sibi capitalis hostis

hostis & carnifex fieret atrocissimus. Ecce quàm graphicè hîc expressum videmus quod Responſionis verſu continetur.

Quanto prudentiores, etiam Ethnici, qui iniuriam potiùs tulerunt! *Sabellicus*
Socrates icetu calcis à quodam percussus patienter accepit. dumque ex *li. 5. cap. 7.*
affectatoribus quidam id iniquè ferens hortaretur vt hominem reper-
cuteret: An, inquit Socrates, si meus me asinus percussisset, oporteat
me continuè in quadrupedem recalcitrare? Dum aliàs insolens qui-
dam iuuenis pugno faciem eius percussisset, nihil aliud egit: dixit *Fr. Goffus*
tantùm, permolestum sibi esse, quòd nesciretur quando cum galea *li. 3.*
domo esset egrediendum. Hæc profero, non quòd Christianis ex-
emplis non abundemus, sed vt à minori ad maius argumentemur: Si
ita Ethnici, quid ergo Christiani? Vnum tamen omnium loco adii-
ciam. Cùm apud Alexandriam senex quidam Christianus infidelium *C. ybianus.*
turba constipatus maledictis impulsibusque agitaretur, & ab eo qua- *Magnum*
rerent quid vnquam miraculi fecisset Deus eius Christus? Respondit: *miraculum*
Hoc ipsum; vt iis quas infertis, atque maioribus non moueat neque *patientia*
offendar iniuriis. Ecce, patientia miraculi loco habenda est, vindicta *iniuriarū.*
verò atrocissimi latrocinij.

Dignum planè, memorem esse Christianum exhibitum nobis à
Christo exempli mansuetudinis: de quo sub ouis typo tam sublimi-
ter Isaias: *Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Sicut ouis ad* *Isaiæ 53.*
occisionem ducetur; & quasi agnus coram tondente se obmutescet. Et verè
Gregorius: Victoria non minor est, hostes tolerare quàm hostes vin-
cere. Et Augustinus: Iniuriæ virum fortem probant. *Gregor.*
Augustin.

Oratio pro mansuetudine & tolerantia.

Domine Iesu, speculum absolutissimæ mansuetudinis: Da
mibi spiritum filiorum Dei, vt citra vindictæ cupiditatem,
omnem iniuriam perferam, internamq; animi quietem custo-
diam: quia ubi vera quies est, tu Deus deesse non poteris.
Amen.

CAP. LX.

Non frangi aduersis, vbi per compendia discam?
Hoc lege descriptū Flagris, Cruce, Sāguine Christi.

Patientia.

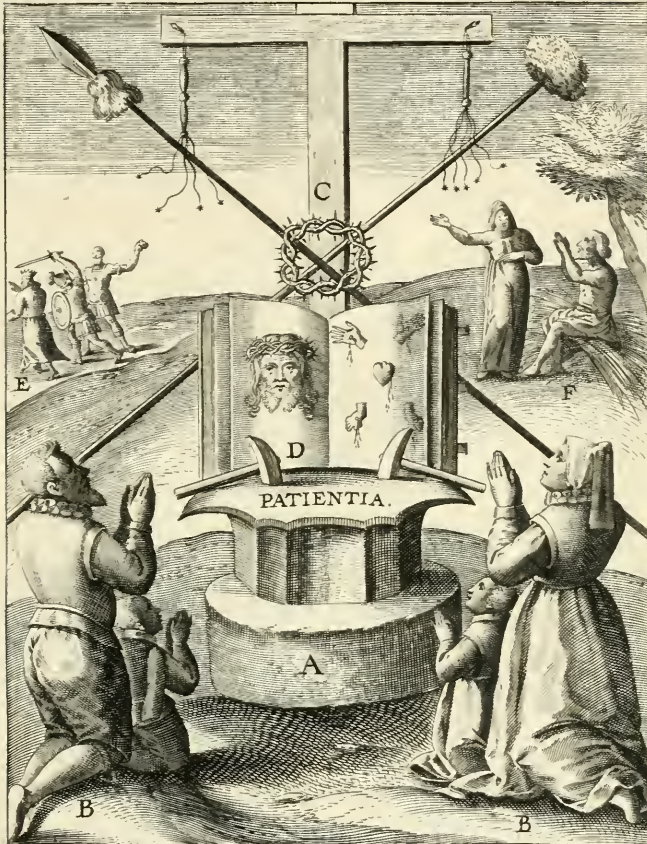
VERITVR • hīc optima ratio addiscendi patientiam, id quē per compendium, hoc est, minimo negotio facillimē quē labore. Patientia est virtus moralis, qua aliquis voluntariē mala ab extrinseco illata, æquo animo (hoc est, sine animi perturbatione) tolerat, propter meliora bona quæ sperat, ne videlicet ea perdat. Materia & obiectum patientiæ sunt tristitiæ, afflictiones, & tormenta ab extrinseco prouenientia, siue illa à Deo propter peccata, siue ad probationem virtutis, siue à diabolo, mundo & carne ad tentationem immittuntur. Finis patientiæ est melius bonum, scilicet virtutis & meriti inde prouenientis. Nemo enim sponte sufferret quod cruciat, nisi pro eo quod delectat; eò quòd animus secundùm se abhorret à dolore & tristitia. Vnde nunquam eligeret ea, nisi propter aliquod bonum, quod magis desideratur, quàm horreantur & odio habeantur tristitia & mala. Sic iucus fert verbera vt ferrum cudatur. A

Gregor. in
Dial. 9.
Patientes
martyres
sunt.

Tanta est virtutis huius laus & excellentia, vt Diuus Gregorius, vna sententia dicat quicquid ferè dici poterat. Ego, inquit, virtutem patientiæ & signis & miraculis maiorem credo. Atque adèd amplius: Sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conseruamus. Quid quæso in omni fortitudinum genere laudabilius præstantius quē esse queat, quàm palma martyrij? Hæc laus, ista gloria contingere tibi potest, si patientiæ virtutem colueris. Audiamus Christum hac de virtute testantem, cui non tantùm vt æterna Veritas, verùm etiam vt infirmitatem nostram omnimodam quē expertus patientiam, de ea optimè potest statuere. Didicit enim nouo modo, quod alio antè sciebat, quid sit pati, quanti quē sit præmij. Ita is igitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Nonne præstantem omni quē exceptione maiorem rem eam esse oportet, per quam quod pretiosissimum est, animam inquam nostram, seruatam custodimus, perditam lucramur, & gloriosè in æterna beatitudine possidemus? Id profectò neque tota mundi sapientia, neque omnibus facultatibus, neque vniuersa potentia conficiatur. Rectè vt in hanc sententiam dixerit Salomon: *Melior est patiens viro forti.* Qui omnia scilicet in robore corporis, fortitudine bellica, & rebus præclarè coram mundo gerendis constituit. Habemus pretiosum animæ nostræ thesaurum in vase fictili corporis huius: Princeps huius mundi & inferni diabolus eam deprædari contendit. Quid consilij, vt eam ita inter

Luc. 21.
Virtus pa-
tientiæ.

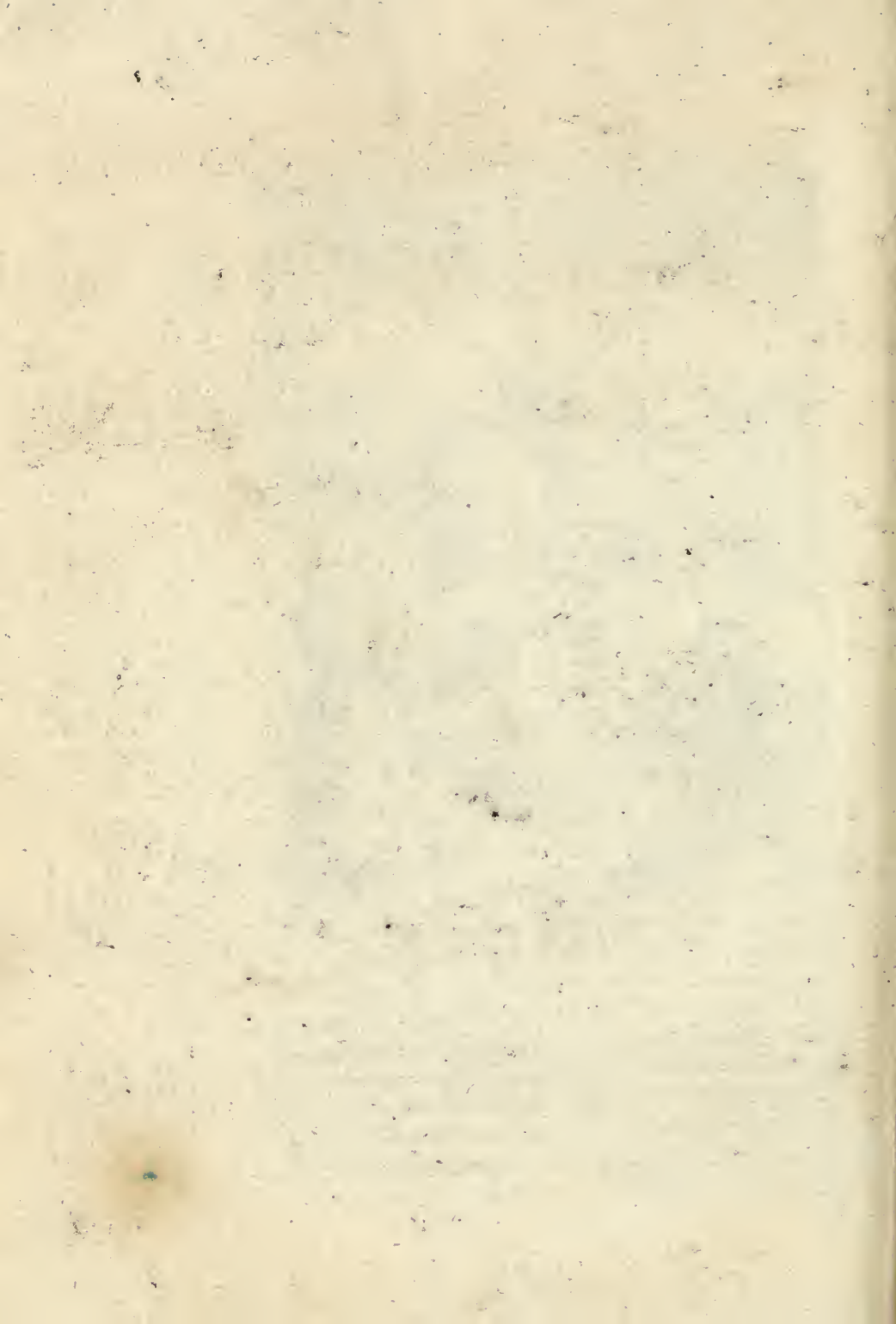
Prou. 16.

Non frangi aduersis, Vbi per compendia discam?
Hoc lege descriptum Flagris, Cruce, Sanguine Christi.

Wie sal my best 'dan al, hier Patientie leeren?
De Scheffel Croon, en Sal, en theylsch Cruyd onse heeren.

Quel exemple enhorte, Que paisible on porte, Les maux, et le tort?
L'iniure felonnie, Le fouet, la couronne, Et du Christ la mort.

tot discrimina, tamque cruentos hostes custodiamus, itaque hic possideamus, ut eam in æterna gloria tranquillè possidere valeamus? nullis armis, nulla vel viri vel equorum fortitudine, nulla humana industria id efficias citra patientiam: quam si habeas, animam quoque in æternum, ut antè diximus, possidebis: quia inuicta est patientia: iuxta verum illud dictum: Qui patitur, vincit.

In Hist. Saxonie.

Quare mirum sanè videri potest, cur patientiam non plures exerceant; etiam qui, alioqui ea tempore pacis & quietis pollere videntur. Illis comparandi sunt tales, qui cistas suas & scrinia omnis generis vestibus, etiam hiemalibus, refertas habent, & tamen dum læua hiems ingruit, & horrido omnia frigore constringuntur, vestes temporariè conuenientes non induunt. Patientes omnes videmur dum fauent omnia, dum nihil aduersi contingit: at quando in minimo etiam solo verbo probamur; docet vsus & experientia non tam instructam nos domi habere virtutum supellectilem quam nobis persuasum habebamus. His ritè quadrat quod dicit Sapiens: *Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio tribulationis.* Dum soli suauique auræ tantum exponimur, omnibus nobis arridentibus, valdè patientes videntur, & esse etiam putamus: sed quando fictile nostrum vas fornacis tentationis imponitur, tunc verè apparet quid sit in rei veritate; tunc testa nostra disilit, & in verba impotentis animi crepitu erumpit. At, qui ignem tribulationis perfert, ut vas perfectum, vsui bono cedit. Et quoniam fornax ista probationis semper in promptu est, idè semper etiam nobis aduigilandum, ut sic probemur, ne velut indigni reprobemur. His ita conformiter loquitur Augustinus: *Quotidianam fornax nostra est humana lingua. Quia scilicet, dum nunc laudat nunc vituperat, nos ut vasa figuli probat. Quis non videat igitur, quandoquidem ita est, etiam quotidianam nostram curam & studium esse debere, hanc fornacem probationis per tribulationem quamcunque, semper ante oculos & ad manum habere & obseruare?*

Quibus similes sunt, qui patientiam habere se credunt, sed nunquam viuunt.

Eccli. 27.

Fornax probationis.

August. li. 10. Conf. cap. 37.

- B** Postquam modò de Patientiæ præstantia, utilitate, & necessitate disseruimus, nunc ad Interrogationis & Responſionis explicationem accingamur. Quærebatur, qua via & ratione, facillimè minimoque negotio ad huius virtutis acquisitionem perueniri queat. Dicit Responſio; Lege hoc descriptum in Flagris, Cruce, & Sanguine Christi. Hoc est, da operam Passioni Christi, & morti eius intimo cordis amore meditandæ, & facillè ac suauiter discas patientiam, quam alioqui duris asperisque præscriptionibus obseruandis sine patientia nunquam addisceres. Quando enim per memoriam passionis & tormentorum, quæ Christus pro nobis sustinuit, ad tristitiã perferenda procedimus, tunc facilius sustinemus: quia patientia charitate fulcitur, omniaque ardua facit tolerabiliora. Huc figura illa spectabat, quando lignum

Patientia qua arte comparatur.

Memoria Passions Christi.

Exod. 15. dulcorauit aquas Marath, quæ bibi non poterant. Sic lignum Crucis, hoc est Passio Christi in carne suscepta, & deuotè considerata, dulcorat & facit potabiles amaras tribulationum aquas, quas alioqui difficile esset ebibere. Vnde D. Gregorius: Si passio Christi ad memoriam reuocetur; nihil ad eò amarum est quod non æquo animo tolleretur. Idè S. Paulus nos ad eius reminiscenciam hortatur, dicens:

Heb. 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem; vt non fatigemini animis vestris deficientes: non enim vsque ad sanguinem restitistis.*

Apoc. 5.
Liber crucis.

Possimus quasi librum ingentem, apertum, Christi passionem, immò Christum ipsum super pulpito crucis expansum, intus & foris scriptum oculis cordis intueri: in eoque, præter immensam sapientiam, potentiam, & bonitatem; stupendam quoque legere charitatem, misericordiam infinitam, mansuetudinem inexplicabilem, incomparabilem humilitatem, & obedientiam, & quod modò urgeamus, sole splendidiorem patientiam, vt in speculo omnibus Christianis vnice imitandam. Hic liber, hic magister, hæc lectio, hæc methodus patientiam addiscendi compendiosissima. Perlustremus omnia quæcunque homini in hac vita possint obtingere aduersa, in fama, bonis, corpore, amicis, & in omnibus corporis membris, ac sensibus, animæque facultatibus: quid est, cuius non possit in Passione Christi reperiri exemplum, quo, qui iam patitur, doceatur, excitetur & adiuuetur?

Bernard.
super Cant.
serm. 43.

Quocirca S. Bernardus: Ego ab ineunte mea conuersione, pro aceruo meritorum quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligare, & inter vbera mea collocare curauì, collectum ex omnibus anxietatibus & amaritudinibus Domini mei. Tu quoque, si sapias, imitaberis sponsæ prudentiam: atque hunc myrrhæ fasciculum nec ad horam à pectore tuo patieris auelli: amara illa omnia, quæ pro te pertulit, semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluens. Hoc pictura illa designat, qua S. Bernardus omnia Passionis Christi instrumenta in fascem collecta inter vlnas suas completitur, hac sacræ Scripturæ subiecta sententia: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur.* Quod nihil est aliud, quàm Christi pro nobis passi assiduè cum gratiarum actione recordari, animumque in afflictione constitutum, vel stantem confirmare, vel labascentem fulcire, vel etiam lapsum erigere, tam salutari atque efficaci remedio, vel naribus tantùm animæ languentis applicito. Huc spectabat D. Petrus dum sic inquit: *Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini.*

1. Pet. 4.

2. Reg. 15.
& 16.

Rex Dauid vt singularis Christi figura ac typus, à filio ciuitate & E regno pulsus, trans torrentem Cedron ibat flens, nudis pedibus, & oper-

& aperto capite; magnæ patientiæ exemplum præbens; præsertim cum à vilissimo homine Semei audiebat: *Egredere, egredere, vir sanguinum & vir Belial.* Cumque Abisai dux strenuus iniuriam hanc vlcisci volens diceret regi: *Quare maledixit canis hic moriturus domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius.* Ait rex: *Quid mihi & vobis est filij Saruia? Dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret David.*

David trās
torrentem
Cedion.

F Iob similiter raræ exemplum patientiæ de se exhibuit: quando non solum amissis direptisque omnibus, etiam toto corpore ita afflictus erat, vt in sterquilinio ledens saniem defluentem testa raderet: verum etiam vxor ei importuna atque extremè grauis esset, ad blasphemiam per impatientiam laceffens: *Benedic Deo, Inquiebat, & morere.*

Iob 2.
Exemplar
patientię.

Si illi totque alij tam patientes fuerunt priusquam liber patientiæ compactus expansusque esset, quid nos dicturi sumus in die Iudicij, quando ille liber & conscientiarum omnium libri apertentur, si neque post tot exempla, totque præsidia gratiarum patientes inuenti fuerimus.

Pro more habebant Æthiopes, vt si rex membro quopiam esset mutilatus, amici quoque eius eodem se mutilari curarent, turpe existimantes si regi suo parte illa non essent similes. Sic S. Bernardus indecorum iudicabat, sub coronato capite membra esse delicata. Sed multi Chisophum Philippi Macedonis parasitum inuitantur, qui, vt Athenæus refert, claudum se fingebat, quod Philippus crus fractum haberet: os oculosque idem contorquebat, dominum in gestibus imitans.

Merito ob id pudore suffundamur, quod cum toleranda non ferimus æquanimitè, neque ipsi etiam Christo compati conuincimur; cui tamen omnes in cruce compassæ sunt creaturæ. Sic D. Hieronymus: *Omnis creatura compatitur Christo morienti: sol obscuratur, terra mouetur, petra scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur. Solus miser homo non compatitur, pro quo solo patitur Christus.*

D Hieron.
sup. Muth.

Oratio pro impetranda Patientiæ virtute.

PER tuam nos, Domine Iesu, Passionem liberasti & docuisti: ita, quæso, crux tua cordi meo imprimatur: vt & fructu Passionis tuæ frui merear, & Patientiæ exemplo erudiri, vt salutem p̄ys promissam sine fine possideam. Amen.

CAP. LXI.

Quid lucret, obliquans socios liuore maligno?
Ipse tibi, ante omnes, sis carnificina doloris.

IRABILIS interrogandi modus, vt interdum etiam respondendi nouitas, absurditatem & peregrinam rei interrogatae naturam ac conditionem subindicant. Exempli gratia, ad ostendendum quàm malè & stultè agat qui alteri inuidet, interrogatur quid lucretur eiusmodi. Ac si diceretur: Euidenti aliqua atque efficaci me ratione doceto, quàm imprudens sit, quantamque loco lucri iacturam faciat, qui laborat inuidiâ.

Inuidus sibi prius nocet quàm alteri.

Responsio dicit, talem sibi prius nocere quàm alteri; aded & sibi A carnificinam esse, maiusque inferre tormentum quàm quisquam ei inferre queat: & quidem illo illæso quem inuidiæ facibus infectatur. Simile ab eo sumi posset, qui stricto gladio alium inuadens, se, dum ictum librat, prius in capite lauciat quàm illum tangat; iuxta illud: *Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet*: aut, qui alium titione ardente, vel candenti ferro impetens, se prius in manibus adurat; quàm qui terrebatur quidquam sentiat læsionis. Sic & inuidus facit. Nam inuidia ignis est pestilens, in corde inuidi scintillans & æstuans: quo cum alium hostiliter persequitur, se, intacto alio, prius affligit. Ita D. Hieronymus præ rei indignitate B exclamans: O inuidia, primùm mordax tui! Istud & Sapiens alia

Psal. 7.

Inuidiæ detestatio. Hieron.

Prou. 14.

Lært. lib. 6.

Menand.

Ouid. 2.

Metam.

Horat. lib. 1.

Epist. 5.

similitudine aptè describit: *Putredo ossium inuidia*. Illa enim robor spiritus ac præstantissima quæque consumit in homine, qui eam in animo fouet, quæ instar ossium virtutum compagem sustentant. Ethnici quoque sub hoc genere contagi eam sunt detestati: Sicut rubigo fer- rum, ita inuidia inuidos consumit. Et alius: Inuidus hostis est sibi ipse. Huic consonat Poetæ dictum: Inuidia supplicium suum est. Et alius longè seueriùs, ad rei seueritatem quàm proximè accedens, sic inquit: Inuidiâ Siculi non inuenêre tyranni Maius tormentum. Pro ipso scilicet inuidiæ auctore & fautore: quia tamen alterum petere videatur, suum tamen patrocinatorum primùm arripit, ibique hæret, & in eius penetralibus velut serpens aut flamma grassatur, neque vllam ei quietis vel pacis spem facit reliquam, quamdiu illic fuerit hospitata. Rectè ided forficibus inuidi comparantur, quòd illæ vsu proprio mordeant deterantque.

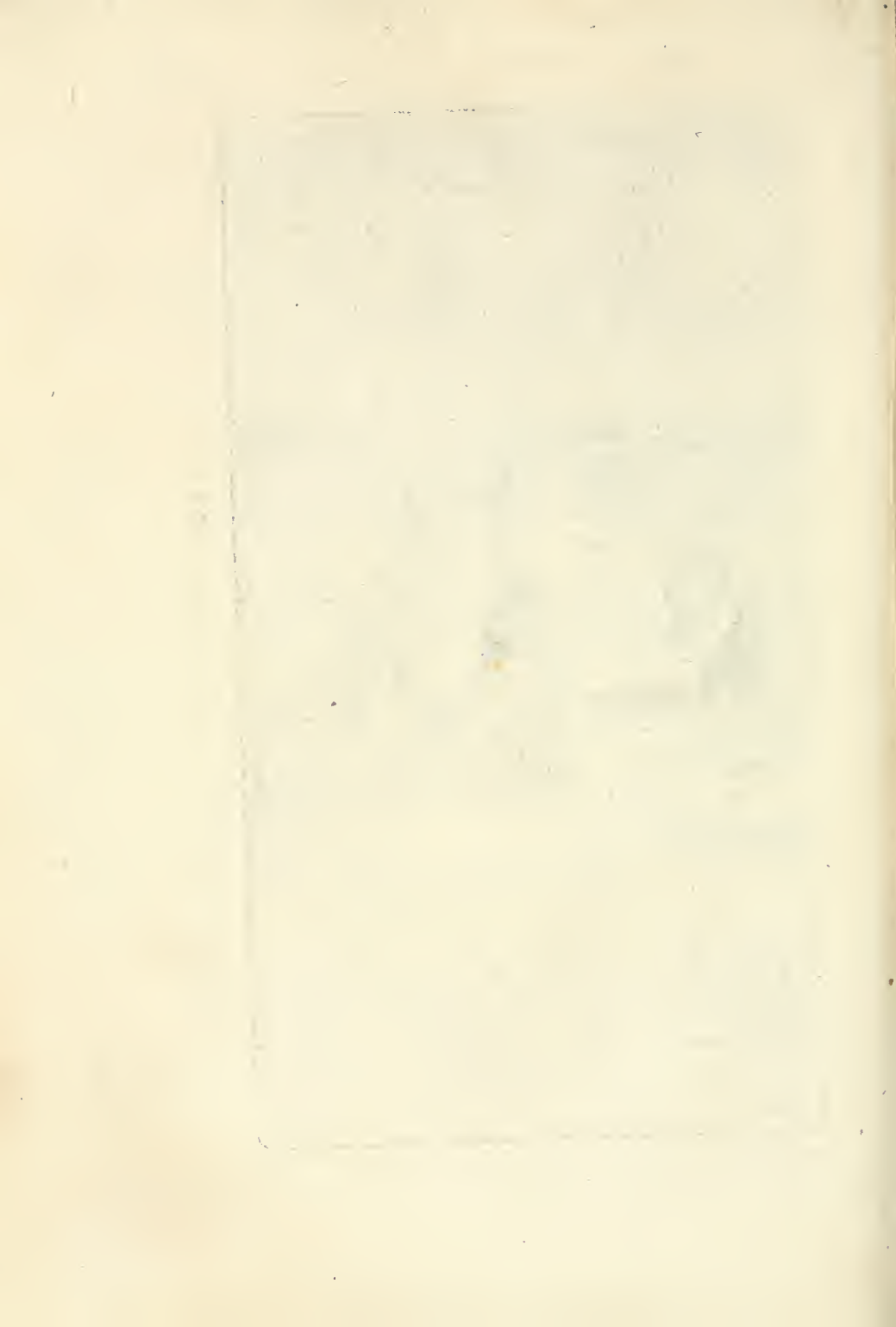
Multam quoque ad inuidiæ detestationem facit, quòd illa instar pessimi cuiusdam animalis, optima quæque, pretiosissima & pulcherrima sibi deligit quæ inficiat, conuellat ac destruat; quod si nequit, saltem-

Quid lucrer, obliquans socios liuore maligno ?
Ipse tibi, ante omnes, sis carnificina doloris .

Wat wint den armen dwaed, die een ander benydt ?
Hy quet se se self (eylaed!) eer hy een ander smyt .

Que gaigne l'Enuie / Qui tousiours espie / La vie d'autruy ?
Auant qu'elle greue / Personne, se creue / Son coeur gros d'ennuy .

saltem obscuret & deprimat. Ideò meritò D. Basilii ita eam depin- Basil.
 git: Invidia arma diaboli. Item amplius: Invidia diabolum facit
 diabolum; alioqui enim adhuc angelus esset lucis. Et sicut illa in cæ-
 lum pestem hanc optima quæque corruptentem inuexit; ita & in
 D mundum. Sic Sapiens: *Invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum.* Sap. 2.
 Nam non solùm primos nostros parentes cum tota secutura progenie
 morti corporis atque animæ obnoxios reddidit, & ex Paradiso profl-
 E gavit: verùm etiam primum homicidium in terra patrauit. *Propter* Genes 4.
quid enim Cain occidit Abel? quia opera eius erant mala, fratris autem eius 1. Io. 3.
 F *injusti.* vt testatur D. Ioannes. Inuidebat fratri suo meliori deterior,
 persequens virtutem vitio. Ecce inuidiæ perniciosam conditionem, Fortunato-
 præstantiora semper impetentem: vt Aristoteles eam meritò fortuna-
 rum antagonistam appellarit; & qua suum semper in primis auto-
 ram excruciat (quod modò præcipuè tractatur) Socrates animæ ser-
 ram esse dixerit. Nam tamen etiam in iam dicto exemplo Cain fra-
 trem occiderit, se tamen priùs in anima proprio mucrone perdidit.
 Neque verè fratri nocuit, sed eum excellentissima martyrij corona
 donauit, se verò æternæ damnationis culpa obstrinxit.

Eum sequuntur omnes quotquot inuidiæ stimulis agitantur, sicut
 Apostolus benè describit: *Væ illis qui in viam Cain abierunt.* Quia cùm per Inde Epist.
 se illa fatis damnabilis sit, primi tamen auctoris diaboli exemplo fit
 longè funestior. Nam sicuti nullum dilectioni peccatum perinde at-
 que invidia contrarium est, ita nullum æquè contraria lege compen-
 sabitur. Charitas summa æternæ vitæ corona; invidia verò profun-
 dissima gehennæ condemnatione.

Oratio contra inuidiam.

*Sicut filiorum tuorum, Domine, signum est charitas, ita
 invidia seruatorum satanæ nota certissima: Da vt ita corda
 nostra dilectio repleat, vt nullus ibi inuidiæ aut diabolo locus
 sit reliquus. Amen.*

CAP. LXII.

Qua ratione meos vlciscar plenius hostes?
Aggere candentes inimico in vertice prunas.

Vindictæ
sanctæ cõ
silium.

VINOVE aut sex præcedentia Capita de tolerantia iniuriæ & afflictionum agunt, sine inuidia, talione, aut vindicta: sed non omnes capiunt verbum hoc, neque omnium animi ita moderati sunt, vt his se pacari permittant, vtque inulti sibi quiduis inferri patiantur: quocirca apertissimum talibus hinc consilium datur, qui aliquo saltem modo vindictæ cupiditati facere volunt satis. Sic enim & D. Paulus gloriandi consilium suggerit iis qui non possunt non gloriari. *Qui gloriatur, inquit, in Domino gloriatur.* Ita modò nos: Si qua ratione te de tuis hostibus vlcisci desideras, car- **A**
dentes prunas in caput illorum aggerio. Credo equidem, animo tuo, **B**
quantumuis vindictæ cupido, factum iri satis, si eò angustiarum tuum hostem adigas tibi que ita subiicias, vt vsque ad summum verticem in igne constituas, vel ignem saltem super eius verticem struas: qua enim via illum manifestius in tuam redactum constet potestatem; quàm si hæc tibi in ipsum liceant? quid amplius vel in hoste requiras? Quid, inquam, amplius optet quis, quàm vt quod in hoste damnatur id corrigatur, & ipse euadat melior? Aliàs crudelitas esset, inhumanitas, ac beluina ferocia; se in pœna & cruciату tantum alterius, licet hostis, oblectare.

Seneca.

Istud & Gentiles non ignorabant, neque non execrabantur. Crudelitas, inquit Seneca, minimè humanum malum est. Ferina ista est rabies. Et quod amplius est, non solùm homo naturâ tantam abhorret immanitatem vt se alterius oblectet pœnis; verum etiam dum ne-

Lucianus in
Phal.

cesse est de quopiam pœnas sumere, pœna ei sit. Sic Lucianus in hanc sententiam appositè: Viro naturâ bono, necessitate autem seruo, multo durius est de aliis quàm de se sumere supplicium. Immodè quod vicinius ad scopum præfixum accedit, sic inquit Diogenes: Humanum habetur, vltionem inimici, si quando per occasionem inciderit, negligere.

Diogenes.

Verum enim verò, vt dixi, ita accipe: Non vis ignoscere: neque iniuriam pati sine vindicta est animus: vlcisci desideras quâ dabi- **B**
tur. Agedum igitur, accingitor, hostem arripe, & in ignem vltra caput constitue: ardentes carbonum globos super verticem eius accumula. Egregiam (quis neget?) victoriam nactus es, teque vltus abundè.

Psal. 139.

Propheta regius hanc pœnam inter maximas recenset quibus Deus de peccatoribus vindictam sumit, dum sic ait: *Cadent super eos carbones, in ignem deijcies eos: in miseris non subsistent.* Ac si dicat: Impij miris se mo-

Qua ratione meos vlcifcar plenius hostes?
 Aggere candentes inimico in vertice prunas.

Hoe sal ik my dan hier, van mynen vyandt voreken?
 Ohy moet hem volen vier op synen top vnsken.

Quelle est la vengeance / Qui le mieux se fiance / A vanger mon tort?
 Va combler de braise / Le teste mauuaise / Qui te hait a mort.

se modis iactitant aduersum te tuosque seruos; Cogitauerunt iniquitates in corde; tota die constituunt praelia: Funes extenderunt in laqueum, &c. nihil non agunt quo te ad iram prouocent, sed dignam de eis vindictam sumes; non euadent: quemadmodum olim in Sodomitarum ultionem è caelo ignem misisti, ita super istos è caelo cadent carbones, & in ignem eos præcipitabis: tantisque eos afficies calamitatibus, vt in eis subsistere nequeant. In miseris præcipuis quoque, hoc est in peccatis, non perseverabunt: victi cedent & conuertentur. Victoriæ nobile genus. Ecce quàm acris vindicta tibi in hostem tuum conceditur, quisquis vindictæ es cupidus. Immò & consulitur vt amplectaris: vt hostem tuum in eas angustias cogas, vt victum se fateatur, neque in miserando hostilitatis ac peccatorum statu diutiùs persistat; sed agnoscens culpam ad veniam conuertatur & gratiam; & ex inimico amicus fiat; & probus ex improbo. Hoc siquidem longè laudabilis est & optabilis, quàm hostem in hostilitate internecioni dare. Laert lib. I cap. 5. Plutarch. Panor. de gestis Alph. lib. I. Apud omnes enim nationes vsitatum hoc legitur, vt eiusmodi victoriæ plurimùm laudentur, per quas hostis minimo cum dispendio, maximo autem cum lucro atque incremento virorum, diuitiarum, & ciuitatum, in victoris commodum conquiritur: nam tales victoriæ etiam victis ipsis sunt vtiliores. Tali modo hostem tuum, de quo vindictam desideras sumere, subiugatum tibi que ad omnia obsequentem habiturus es; & ipsi quoque erit optimè consultum. Modus autem sumendi vindictam, vt iam dictum est, in duobus sequentibus Capitibus clariùs explicabitur.

Oratio contra vindictæ cupidinem.

TV pijsime Domine Iesu pro tuis crucifixoribus exorasti, vt & nos tanto alieniores à vindicta studio redderemur: Duce nos ita hostes nostros tolerare atque diligere, vt eos tibi per patientiam ac charitatem lucrifaciamus, & cum ipsis pariter tecum collatemur. Amen.

CAP. LXIII.

Qui modus, vt quod ais sine ferro aut vulnere fiat?
Hunc si opus est operi: ac potu solare ciboque.

Carbones
ignis super
caput ho-
stis aggere
re.

ON sine ratione id modò interrogatur, quia antequam ho- A
stem tuum in ignem conicias, aut quod difficilius est factu, B
carbones ardentis super caput eius congeras; sine dubio il-
lum priùs aut vt id permittat inducere, aut si nolit, cogere
oportebit. Fore autem vt inducas, parum affulget spei; vt autem in-
uitum cogas, qui modus vt id sine ferro aliàve armorum violentià
conficiatur? Nam verisimile est illum reluctaturum, & hinc amaram
pugnam oborituram.

Operacha-
ritatis ex-
ercendo.

Iac. I.

Responsio dicit: hunc, scilicet hostem tuum si opus est operi; & C
cibo ac potu solare. Nouum verè vindictæ genus, illa in hostem exer- D
cendo, quibus charitas demonstrari consuevit. Mirum non est admi- E
randam videri nobis illam vindicandi rationem; nam ex altero nobis
orbe & cælesti regione prouenit, vnde omne datum optimum & omne
donum perfectum descendit, de sursum scilicet à patre luminum. Qui
procul in extremas mundi plagas proficiscuntur, libenter inde etiam
res raras & nunquam visas referunt. Ita D. Paulus non frustrà in ter-
tium cælum prouectus fuit, vbi inter multa arcana etiam istud insoli-
tum didicit stratagemata. Postquam siquidem Romanos commonuif-
set, ne se conformarent huic sæculo, nullique vnquam malum pro
malo redderent, sed darent locum iræ, nouum istud vindictæ subie-
cit genus, dicens: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da*

Rom. 12.
Prou. 25.

illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Hæc sine du-
bio mitissima & suauissima via est. Quando namque dux aliquis mi-
litia hostilem aliquem exercitum aut etiam ciuitatem cupit expugna-
re, optimam id consequendi rationem excogitat; siue per altum, siue
per inedia, aliàmve coarctationem, aut suauem aliquam transla-
ctionem. Hæc secretum inauditumque vincendi hostem consilium
suggeritur, per famem, sitim, rerumque necessariorum penuriam,
quò sine clypeo aut hasta, verbere aut vulnere, illum in tuam redigas
potestatem. Audi quomodo vir quidam sanctus hanc debellandi hostis
industriam extollit. Nobile, inquit, victoriae genus, ignoscere victo.
Nobile verè, suauem, ipsique victo perutile: vtilius longè quàm si ipse
victor euassisset.

Hugo lib. 3.
de anima.

4. Reg. 6.

Ita fecit Propheta Eliseus, dum misisset rex Syriæ equos, & currus, F
& robur exercitus, vt eum comprehenderent, ad eius orationem om-
nes cæcitate percussi sunt; dixitque tum eis: *Non est hæc via neque ista ci-
uitas:*

Qui modus, vt quod ais, sine ferro, aut vulnere fiat?
Hunc, si opus est, operi; ac potu solare, cibóqz.

Werdot dat met synen dank? en sonder slach, oft sloot?
Verleent hen spyd, en dvank; en sleedt hen, heesthyd' noot.

Comment ceste cure, Pourra sans blessure, Mon mal reuanger?
Donne luy a boire, A son besoin, voire, Habits, et manger.

uitas : sequimini me, & ostendam vobis virum quem queritis. Duxit ergo eos in Samariam; eiusque iterum petitione, hallucinatione illa remota, velut detracto glaucomate viderunt se esse in medio Samariæ. Cumque rex Israel percutere eos veller, prohibuit Elifeus, dicens: *Non percutias, sed pone panem & aquam coram eis, vt comedant & bibant & vadant ad dominum suum.* Appositaque est eis magna ciborum præparatio: & comederunt & biberunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum. *Et ultra non venerunt latrones Syriæ in terram Israël.* Hostilias in eis charitate profligata fuit. Sicuti enim in naturalibus oleum calcem exstinguit, eandemque accendit aqua; ita in politicis, hominis irati animum nulla interdum vi franges, sed charitate placabis.

Exercitus
hostilis ci-
bo potuq.
refectus.

Vtque ostendat Apostolus. te tali modo & nobiliter victorem, & abundè futurum vltorem, addit: *Noli vinci à malo: sed vince in bono malo.* Ac si dicat: Victor esse quilibet naturâ malit quàm victus. Si malum pro malo rependere incipis, & irascenti irasci, tu quoque & te vindicare; iam à malo victus es turpiter. Nam illud te in suam redegit potestatem: sicut ab aqua ignis vincitur, quando eius iniectione extinguitur. Sin verò tu hostem non hostiliter sed in charitate tractaueris, eiusque malum tuo viceris bono; victoriam nactus es perinsignem; frigidam quasi per vitia eius naturam, tuæ dilectionis igne calefactam ad tui similitudinem pertraxisti: illeque à naturali sua discedens proprietate, in tuam transit conditionem. Sicuti aqua ab igne vincitur, dum eius frigus calore ignis superatur & calefcit.

Rom. 12.

Rationem efficaciam in tam generosa victoria consequenda satis ad rem nec sine laudis augmento diuus Ioannes exponit his verbis: *Hæc est victoria qua vincit mundum, fides nostra:* in quacunque quidem ratione vincendi, sed speciatim in hoc genere: quo iuxta Fidei nostræ instinctum omnia nostra disponimus, ad recta agenda, mala toleranda, & malum in bono vincendum; illudque insuper, vt diximus, ex malo in bonum conuertendum: quod nominatim patientiæ, mansuetudinis, & charitatis virtute perficitur. Hoc nobile absolutumque victoriæ genus, pro meritis ita depinxit Propheta: *Ipsi conuertentur ad te: & tu non conuerteris ad eos.* Ratio victoriæ & vindictæ tam salutaris absolute sequenti Capite describitur.

1. Ioan. 5.

Ierem. 15.

Oratio ad bonum pro malo rependendum.

Dum benè, Domine Deus, considero singula, nemo verè leditur nisi à seipso; neque quisquam quàm egomet mihi nocentior est: quocirca da vt tali omnes mihi aduersantes complectar amore, vt in amicitiam conuertatur hostilitas. Amen.

CAP. LXIV.

Hinc queam infensum debellare artibus hostem?
 Crede, amor extinctū tuus inflammabit amorem.

Expeditissima ratio
 subiugandi
 hostem :

VIA res mira hæc est, idèd tertia iam interrogatione mouetur: cumque duabus superioribus demonstratum sit, optimam vindicandi rationem esse, si hostilem in verticem carbones arduentes congesseris: idque tum fieri, quando cibum potumque ei vel aliud quo indiguerit subministras, opus charitatis in eum exercendo: eamque esse expeditissimam vtilissimamque viam, qua hostem tibi adeò subiicias tibi que facias obsequentem, atque si pro tuo lubito illum in igne vltra verticem constituas, faciasque de eo quidquid adlibuerit: nunc idèd absolutè ro- A
 gatur, quæ sit ratio consulti factique: vt talibus artibus infensus ho- B
 stis debelletur, & fiat amicus.

Per vim
 amoris.

Luc. 6.

Cantic. 8.

Responsio dat apertam rationem: Nempe amor tuus hoc facto amore illius extinctum inflammabit. Idèd naturæ nostræ conditor & cognitor Deus hoc consilij nobis suggessit: *Benefacite his, qui odertunt* C
vos. Charitatis tam insolitæ flammantes scintillæ, ex corde sic inimicum diligentis prorumpentes, etiam cor inimici paulatim accendunt. Vis ea est siquidem veri amoris, prout in Cantico Canticorum D
 legimus: *Lampades eius, lampades ignis, atque flammæ:* quæ videlicet proximo non solum lucent in exemplum, sed eum quoque rapiunt in incendium. Hoc cantu illo etiam Ecclesiæ ad Tertiam quotidie inculcatur: *Flammescat igne charitas: Accendat ardor proximos.* Sicut enim nemo ignem in sinu gestarit quin se fumo & flamma tandem prodat; ita qui charitatis igne æstuat, oculis, ore, spiritu toto, totaque agendi ratione se adeò manifestat, vt proximus quisque percipiat permoueturque. Sic in hanc sententiam dicit D. Augustinus: E
 Nulla est maior prouocatio ad amandum, quam præuenire amando. F
 Nimis enim durus est animus, qui dilectionem etsi nolebat impendere, nolit rependere. Et verè mirabile est ac notatu dignum, humanum animum, tametsi bruti animalis instar aut feræ more conciliari nescius videretur, moueri tamen & flecti ad moderationem & amorem amoris efficacia: qui nulla neque malitia neque violentia eò adduci potuisset, nec morte quidem ipsa: ea vis est Charitatis.

Augustin. de
 Catech. rub.
 lib.

1. Reg. 24.
 Saul Dauidis
 amicitiam
 superatus.

Pulcherrimo id exemplo in sacra Scripturæ historia videmus expressum in Dauide & Saul: illo huic non nisi optima quæque semper F
 volente & procurante; isto verò illi malam mortem tam aperto Marte quàm per cuniculos assiduè moliente. Cumque tandem in speluncam

Hine queam infensum debellare artibus hostem?
 Crede, amor extinctum tuus inflammabit amorem.

Hoe? salmen door weddaet, synen vyandt verwinney?
 Siend' d' liefd' en ghelact, hy sal' d' voer beminney.

Cela peut il faire/ Plier l'aduersaire/ Qui est endurcy?
 L'amour de ton ame/ Fera, qu'il s'enflamme/ A t'aimer ausy.

luncam leuandi oneris gratia secessisset, in qua Dauid cum suis latitabat, illique cum horrentur, vt hostem suum quasi à Deo sibi in manus traditum neci daret, pepercit ei Dauid, tantumque chlamydis oram abscidit, quò constaret postea, quàm illi commodum fuisset eum perimere, si fuisset animus. Vt & accidit, cùm egresso Saule de spelunca Dauid post tergum eius clamauit & dixit: *Domine mi Rex. Et rege post se respiciente; inclinauit se Dauid pronus super terram, adorans eum;* remque omnem ei claris & pacatis verbis explicuit. Quibus ita permotus fuit Saul (nam & patrem eum Dauid appellabat) vt vbertim lacrymans voce leuata clamaret diceretque Dauidi: *Iustior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona; ego autem reddidi tibi mala. Et tu iudicasti mihi hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manus tuam, & non occideris me. Quis enim cùm inuenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me.*

Ecce quis non existimet se ista in theatro conspicari potius quàm tantum legere? Saul qui in apertum campum cum suo exercitu Dauidem deleturus aduenerat, aperta voce, fufis lacrymis, blando sermone, coram tribus militum milibus, suam fatetur culpam, victum se à dulci charitate cognoscit. Quis ad tale spectaculum non moueatur? quis veræ dilectionis vim non admiretur? Quis de hoste suo talibus artibus emolliendo desperet? Quisquis cum altero dissidia nutrit, & pacem tamen optare videtur, ne dixerit; implacabilis est & intractabilis: nulla cum ipso de concordia ineunda iniri poterit ratio: actum est; æternam & immortalem esse simultatem necesse est. Fallitur quisquis ita leuiter sentit. Nihil Saule ferocius & immanius: nihil tam extra omnem spem videbatur, Ionatha filio ipsius toties frustra attentante, quàm efferatum in Dauidem regis animum placare: cùm tamen innocens non tantum esset Dauid, verum etiam fidelissimus minister & amicus singularis. Si igitur potuit tam obduratum & coniuratum in Dauidis necem cor emolliri officiis charitatis; quid erit quòd quis animum despondeat in inimici reconciliatione, si his mediis fuerit vsus?

Quisquis adhuc victum te necdum agnoscis, vt tali arte ac Marte hostem vincas; per officia scilicet charitatis hostilem eius animum ita incendendo, vt igne amoris colliquatus in alium planè (amicum videlicet) transfundatur: hinc tu mihi præcipua tam generosæ victoriæ tropæa in vnum collecta contemplare, & spero, mouebere, vt amplexeris. In primis animi atque affectus tui domitor, victor, ac rex euadis, dum ira compressa vindictæ cupiditatem in tolerantiam, & quod est amplius, in amorem conuertis. Deinde inimici tui malitiam frangis, & facis amicum. Laudem ob hæc magnam, magnamque

Adhortatio ad dissidentium conciliationem.

Lucra reconciliationis animorum.

apud Deum mercedem promereri. Animam tuam conseruas quæ periclitabatur, & hostis tui perditam lucraris. Excellentissimum Saluatoris nostri exemplum (qui vt nos ex inimicis amicos faceret, pro nobis est mortuus) ad viuum imitatus es : & præstantissimum perfectionis specimen tali facto præstitisti. Ecce quot laudes, quot commoda, & quanta mercedis accumulatio in vno eodemque actu consistunt.

*Val. Max.
li. 5. cap. 9.
Pugna af-
fectus pa-
terni cum
filio dyfco-
lo.*

Exemplum his subiiciam admirandæ eiusmodi victoriæ & conciliationis stupendum, sed non imitandum. Id narrat Valerius Maximus. Ignoti quidam nominis pater cum à filio neçi sibi infidias comperisset, nec inducere animum posset, vt verum sanguinem ad hoc scelëris progressum crederet, seductam vxorem suspiciens, suppliciter rogauit ne se vterius celaret, siue illum adolescentem subiecisset, siue ex alio concepisset: asseueratione deinde eius & iureiurando se nihil tale debere suspicari persuasus; in locum desertum filio perducto, gladium quem secum occultum attulerat tradidit, ac iugulum ferendum præbuit; nec veneno, nec latrone ei ad peragendum parricidium opus esse affirmans. Quo facto, non paulatim, sed magno impetu resecta cogitatio pectus iuuenis occupauit; continuoque abiecto gladio: Tu verò, inquit, pater viue: & si tam obsequens es, vt hoc precari filio permittas, me quoque exsuperas. Sed tantum quæso. ne meus erga te amor eo sit visior, quod à pœnitentia oritur. O solitudinem sanguine meliorem, pacatiorisque penatibus siluas, & alimentis blandius ferrum; ac mortis oblata quam data vitæ felicius beneficium! Elucet quidem hęc scintilla quædam eius quod tractauimus, vincendi scilicet hostilem animum per pietatis ac charitatis officium: sed non imitandum dixi: propter periculum in occasione peccati, quæ alij datur.

*Plutarchus
in Reg.
Apopht.*

Verum aliud subnectamus mitius, nostroque proposito melius quadrans. Antiochus, cum urbem obsideret Hierosolymam, Iudæis ad maximum illud festum celebrandum septem dies petentibus, non solum eos concessit, verum etiam tauros auratis cornibus adornatos, magnamque thymiamatum & aromatum vim vsque ad portas vrbs cum pompa solenni deduci iussit: traditaque illorum sacerdotibus hostia, ipse in castra rediit. Iudæi verò regis benignitatem admirati, protinus à festo peracto, in fidem illius sese dederunt.

*Marrul. li. 3.
cap. 3.
Charitatis
victoria.*

Christiana nunc exempla proferantur, multis aliis quam ipsamet innuunt, rationibus casibusque imitanda. Amos Ægyptius, dum in eremo manenti panem quo in diem vesci solebat, furto subtraherent homines impurissimi, duas serpentes cellæ custodiæ apposuit, quarum afflatu illi cum furandi animo propius accessissent semineces cõcidere, eos tamen superueniens Christi seruus manu quemque prehensans erexit.

erexit, & criminis blanditer arguens ad pœnitentiam inflammavit; atque ita amplexus est vt ex furibus monachos faceret. Nunquid suppilari se doluit, qui suppilatoribus suis tam se benignum præstitit? non vt vlcisceretur inimicos, custodiam serpentibus mandauerat; sed vt deprehensos à flagitiis auerteret & iungeret Christo. Hæc virtus & præstantia mansuetudinis, patientiæ, & charitatis. Frequentiores tales victoriæ cernerentur, si sanctum hoc stratagema magis esset in vsu.

De S. Christina simile quid legitur, quomodo amorem amore pro-uocarit, & quidem etiam serpentum occasione, adiiciam. Virgo ista & martyr pro fide ac veritate horrendos constanter perpeffa est cruciatus. Cùm autem etiam serpentes in eam missæ fuissent, sed morderè omnino nollent; veneficum à quo ad mordendum irritabantur inuadentes, rabidis ictibus multaque veneni vi statim interimunt. At Christina sui ipsa carnificis vicem dolens, Christum precata & serpentes in fugam conuertit, & ab eis peremtum ad vitam reuocauit: & eundem iam credentem ad certam beatitudinis spem erexit. En quot lucraremur animas, quàm gloriosa quotidie compararemus nobis tropæa, si spiritum Christi & Sanctorum sequentes, qui vnus est, de spiritu nostro sublimes remitteremus, & charitati infudaremus.

At quia tam inhumani quidam sunt, vt humanis exemplis non moueantur, bruti animalis mitigatam officio pietatis atrocitatem proponamus. Feritate insigni inter bruta omnes pantheram putant, & ta-
Demetr. Physic.
 men à Demetrio Physico traditum est, cùm in fossam pantheræ catuli cecidissent, matrem in celebrem viam profectam; cùm hominem conspicata esset, leniter vt poterat mordicus apprehensa eius veste, ad lacum in quem catuli conciderant deduxisse. Vir ille vbi causam agnouit, quæ feram vt eum illuc deduceret impulerat, ei catulos à fossa eduxit. Panthera vt officium officio rependeret, meritique tanti gratiam referret, per totum illud iter hominem profecuta, ab aliis eum feris hostibusque defendit. Fera itaque omni ferociorem esse oportet, qui benefici in se animi propensione ad redamandum nō inclinatur.

Oratio vt inimici amici fiant.

DA nobis Domine Iesu spiritum tuum, qui S. Iacobum, & S. Stephanum ad tui imitationem pro persecutoribus docuit exorare; ac deprecor, vt quotquot mihi molesti sunt, omnes amoris tui radio inflammati, mecum in aeterna gloria colletentur.
Amen.

CAP. LXV.

Ebria, dum Baccho obruitur, quid turba laborat?
Ut cute curata fidant in Tartara ouantes.

ENS non est, huius Interrogationis occasione, omnem hinc ebrietatis turpitudinem, bestialitatem omnimodamque absurditatem producere; neque incommoda vniuersa recerere, quæ per eam homini in temporali substantia, in corpore,

Ebrietatis
insania.

& præcipuè in anima solent euenire. Nam etiamsi tect hoc libro nihil præter eam tractarem, eique pro vno hoc centum capita attribueremus, non minima adhuc ex parte pro meritis detestandum hoc vitium exciperemus. Intendimus autem tantum, tali modo interrogandi & respondendi inuete, ac quasi extento indicare digito, quàm insipienter & insanè agant, qui crapulæ & ebrietati dant operam, dum tamen tam bellè rem sibi agere videntur.

Quæritur itaque, quid labore tantoque studio molitur & agat ebriosorum turba, dum Baccho obruitur. Respondetur; hoc agere tantis impensis totque molestiis, ut ouantes, latoque animo, benè curata cute fidant, seseque quasi sponte dimittant in Tartara. Quæ maior dementia? Dicit rectè & ad rem Seneca: Ebrietas nihil aliud quàm insania voluntaria. D. Chrysostronus verò crebris eam sententiuncularum quasi iaculis conficit; dum sic ait: Ebrietas excæcat sensus. Ebrietas mater scortationis. Ebrioso asinus melior. Asinus siquidem aquatum ductus ne verberibus quidem adigi poterit, ut plus quàm opus sit bibat: post potum ferendis oneribus perficiendoque itineri aptior est. Ebriosus se potu prægrauat; & tunc nec rectè incedere, nec orare. nec boni quidquam facere potest. Ebrietas (inquit iterum) voluntarius est dæmon. Non tantum quasi dæmon quispiam cum ebrietate sponte intromittatur, sed & ipse ebriosus in dæmonem voluntarium transmutetur, suamet hoc operâ procurans: non tantum quoad internam coram Deo animæ ita deformatæ constitutionem, sed etiam quoad exteriorem omnem agendi rationem. Ecquid enim aliud esse videatur quàm malignus aliquis spiritus, homo ebrietate in omne vitiorum genus despumans? ad omnem impudicitiam atque impudentiam, ad omnem inhonestatem, nequitiam, rixas, cædes, execranda periuria, & mille malitias aptior, quàm ut boni quidquam aggrediatur, vel cogitet? Omnia in se & extra se domi & foris ita inuertit, turbat, & destruit, ac si dæmon verè esset: aded ut dæmoniacum facilius compescas quàm ebrium. Breuiter: homo potu captus suus non est, perditus quasi totus, nescit vbi vel qui sit. Sensus sopiti, intellectus ob-

Seneca epist.
84.
Chrysostr.
super Genes.
Homil. 29.
super Matt.
Homil. 59.

A

B

C

ctus ob-

Ebria, dum Baccho obruitur, quid turba laborat?
 Ut cute curatâ fidant in Tartara ouantes.

Welck id dronckkerò bedryf, als sy so dronckde drinken?
 Haer self in siel en lyf, met dreucht ter hellen sincken.

Que fait vn yuroigne / Qui gourmant ne soigne / Qu'à wider hanaps?
 Riant il va boire / De la poison noire / Du lac de la bas.

ctus obrutus, turbata memoria, virtutes animæ ac corporis fractæ, ipseque totus insensibilis & quasi extra se. Vbi est igitur? & quæ illa omnia euaserunt? Idcirco rectè dicitur de tali, quod absorptus sit à potu, quem ipse nimium absorpsit: demersus & sepultus est, perditus est. Sicut enim qui in aquam lapsus à fluctibus & vorticibus quantus quantus est, absorbetur, vt planè iam de eo conclamatum sit: ita de ebrio & potu obruto iudicandum est; qui ita totus gurgite ebrietatis haustus euauit, vt nesciatur nesciaturque ipse vbi sit, quid & quod euaserit. Ideoque præclare magnus Chrysoſtomus: Ebrietas seipsam ignorat. Aptè congruenterque subditerationem: Ebrietas tempeſtas est tam in animo quàm in corpore. Quemadmodum Iudæorum rabies & procelloſa in Christum inuidia, quæ tantis intumuit fluctibus, eoque infania prouecta est, vt eum è medio sublatum turpiſſimæ morti dederent, tempeſtati maris comparatur, dicente Propheta sub eius nomine: *Veni in altitudinem maris; & tempeſtas demerſit me*: ita immoderata ac furibunda illa ebrietatis infania rectè tempeſtas dicitur, quam contra se ebriofii excitant, & in quam se datâ operâ læti ridentesque coniiciunt: quaque ita absorbentur, vt se totos in eâ deperdant. Vnde aptè D. Auguſtinus: Qui eam habet, seipſum non habet: nam à fluctibus & vorticibus quibus absorptus est, habetur. Adeoque se ipſe non habet neque alius quiſpiam, vt etiam in nihilum cum ipſo peccato redactus sit, quo nihil magis nihil est. Sic idem doctor: Qui ebrietatem facit, non peccatum facit, sed ipſe totus est peccatum. Peccatum verò, nihil est, & nihili fiunt homines, atque ad eò nihil, dum peccant.

Chryſoſt. de Ieiuni. Ser. 1.

Pſal. 68.

Auguſtin. Aug. ſuper Ioannem.

O cæcas hominum mentes! ita ſui obliuifci! ita ſe ſponte in vitiorum pelagus iacere! ſic ſenſus, rationem, iudicium, conſilium, intellectum, totamque animam ſponte deponere! ſic brutis fieri magis ab omni ratione alienos! ita dæmonibus comparari, & fieri dæmones de liberatione voluntatis! Sed quæ hæc infania? vnde iſtæ tanta excæcatio in homine ratione prædito? Addit D. Auguſtinus ſententiam, quæ nobis ad iſtud indagandum viam ſternat. Ebrietas, inquit, eſt cum voluptate imbiberet; verum quia blanditur, arridet, adulatur, mille lenociniis ingreſſum in hominem obtinet, à quo alioqui procul erat arcendas.

Auguſt.

Huc ſpectat quod Sapiens præcauet, ne quis talibus illecebris deſcipiatur. *Ne intuearis vinum, inquit, quando ſtaueſcit: ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber; & ſicut regulus venena diffundet.* In hac quidem vita poſt voluptates multa ſequuntur incommoda, mordentque amarè, & atrociam venena diffundunt, quæ blandè adrepebant: ſed in extremo illo nouiſſimo (poſt mortem, dum vermis qui non moritur

ritur

ritur semper recrudescentibus moribus miseram animam lancinabit, premet momentum præcipuum.

Ebriosis se
cuantes in
tartara de-
mittunt.

1. Cor. 6.

Job 21.

Act. 9.
2. Cor. 11.

1. Reg. 19.

Ælianus
var. Hist.
lib. 2.
cap. 41.

Exempla
ebriosorum.

3. Reg. 20.

Judith 12.
& 13.

1. Reg. 15.

Responsio his quadrat, quòd ebriosis ouantes in tartara se demittant, vt & in imagine exhibetur. Nam omnia redundant iocis & risibus inter pocula; omnes se mutuo ad hilaritatem & ad æquales haustus magna cum animorum exultatione prouocant: & interim miserandum illud suæ damnationis opus ridentes procurant, & strenuè promouent. Non potest enim non esse verum quod dicit Apostolus: *Ebriosi regnum Dei non possidebunt*: ergo ad tartara descendunt. Et quia per ebrietatem hoc committunt; dum se inebriant, se quasi volentes in infernum demittunt. Quàm concinnè iuxta huius tractatus rationem hoc ipsum Propheta Iob describit, his verbis: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

Quando D. Paulo Damasce in insidiæ struebantur vt comprehenderetur, à Fidelibus per fenestram in sporta dimissus est per murum; & sic effugit manus persequentium, seruatusque est. Ita de Dauide legimus: *Deposuit eum Michol vxor eius per fenestram. Porrò ille abiit & aufragit atque saluatus est.* At ebriosus dum se inebriat, perinde facit ac si artem istam in sui perniciem verteret: ac si animam seque totum in sporta positum, & fune lento manu altera prehenso, suauiter in os inferni dmitteret: quot haustus sumit, tot nouis semper trochlea gyris faburra potus deprimente descendens: tanto certæ damnationis discrimine, quanta est fili vitæ huius caducæ tenuitas. Quid hoc aliud est, quàm insanix verissimæ modo ouando atq. hilariter exultando æternas gehennæ amplecti miserias?

Legimus de quibusdam, qui præ nimio potu ad insaniam redacti sunt: quales fuere Cleomenes Lacedæmonius, Anacreon Lacydes, & similes. Quibus & Darius annumerari poterit, cuius sepulchri inscriptio satis arguit quàm vinolentus fuerit; quæ talis erat: Potui & multum vinum potare, & hoc probè ferre. Verùm beluina hæc insaniam nihil ad eam, quâ animæ certa & immensa procuratur amètia & amissio.

Operæpretium fuerit in memoriam reuocare, quomodo etiam ebrietas suos dominos maximosque cultores internecioni tradat: quod saltem præcipuam quam vrgemus calamitatem aliquatenus adumbrabit. Omittam modò innumeros profanæ historiæ ebriosos enectos ob crapulam. Ex sacra Scriptura aliquot proferamus.

Bennadab rex Syriæ temulentus in tabernaculo suo habebat maximam bellatorum multitudinem, & triginta duos reges secum, & tamen victus fugatusque est per pueros principum Prouinciarum. Holofernes bibit vinum vltra modum, quantum nunquam in vita sua biberat. Sopitus ebrietate, à Iudith sanctissima fœmina in tentorio suo occisus est, fugatusque totus ille ebriosorum exercitus. Nabal se potu

nimio

nimio & cibo obruens etiam iucundè se in barathrum sponte deuoluit. Sic legimus: *Ecce erat ei conuiuium in domo eius quasi conuiuium regis: 1. Reg 15. & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis. & post paucos dies; Percussit eum Dominus, & mortuus est.*

Balsafar rex Babylonix in pleno fluxu sacrilegi sui conuiuii praecepit *iam temulentus vt afferrentur vasa aurea & argentea, quae sportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Hierusalem; vt biberent in eis rex & optimates eius, vxoresq; eius & concubina. Cumque biberent & laudarent deos suos, in medio ebrietatis feruore, apparuerunt regi digiti, quasi manus hominis scribentis contra curulebrum in superficie parietis aulae regiae: quae scriptio ita eum perculit, totumque ita in horrorem & stuporem conuertit, vt morti proximus videretur: & eadem nocte interfectus est.* Daniel. 5.

Sed quid coronidis loco praedictis adiciam? Dionysij Syracusani mirabile factum, in maiore dignioremq; ebriosorum contumeliam. Is etsi tyrannus, tamen id praecipuum habuit, quod ei semper displicuerit ebrietas. Vnde cum reliquos fontes grauissimis plecteret suppliciiis, furibus tamen vestium, qui illas clam in caenis & prandiis potui deditis auferrent, ignoscebat: vt Syracusani ebrietatibus quibus erant infames abstinerent. Et nos Christiani quanto magis hac in parte circumspiciti ac vigilantes esse deberemus, & sobrietati operam dare, cum infernales fures non vestium sed animae raptores semper adstant parati; vt eam cum omnibus virtutum ornamentis suffurentur.

Merito saltem quod Aegyptiis in more erat exterreat: qui in epulis suis cadauer proponebant, vel, vt alij malunt, cranium in conuiuium inferebant, tradebantque de manu in manum; dicentes: Hoc simulacrum cernens, bibe, & latrare: talis enim à morte futurus es.

Si neque tali spectaculo percellantur furentes illi Bacchi cultores, vtinam vel Leonidæ Regis Spartanorum formidabile dictum confiderent. Postquam ille siquidem cum duobus millibus hominum septuaginta penè Persarum millia trucidasset, facta strage suis dixisse fertur: Prandete hîc, tanquam apud inferos cœnaturi. Quod ita accidit. Nam ex fatigatione ceciderunt super mortuos, illisque commortui patiter occubuerunt. Heu quàm multi repentè post crapulam ad inferos demigrant!

Oratio contra ebrietatis voraginem.

O Pie Iesu, qui immundos spiritus è corporibus obsessorum profligasti; oro te vt me contra blandientem illum temulentiae demonem munias, ac me diuini tui amoris inebries haustibus: vt Regnū calorum, quod ebriosis nō possidebunt, obtineam. Amen.

CAP. LXVI.

Quid, qui emissitios nusquam non iactat ocellos?
Hoc agit, vt pandas mors inuolet atra fenestras.

Oculorum
accurata
custodia.

ES quædam magna diligentia custodiendæ sunt eò quòd sint pretiosæ: quædam ob ipsarum fragilitatem, aliquæ verò quia periculosæ sunt & noxiæ, nisi magna earum ratio habeatur. Cumque omnes tres istæ rationes in oculis quadrent, & quidquid afferri queat cur alicui rei sit adhibenda cautio; sequitur, tanto diligentius visum esse custodiendum. Nobilissimum ac delicatissimum membrum humani corporis est oculus, quoad illa quæ sub adspectum cadunt; vt etiam periculosissimum. Et idè fortè oculi in hominis formatione vltimi omnium vitam accipiunt, & amittunt primi, dum instante morte sensim membra emori incipiunt; vt quo maius est ipsorum periculum, eo minus sit nocendi spatium. Quantum ad singularem admirandamque eorum pulchritudinem, subtilitatem, plenamque diuino artificio compositionem, quis est qui concipiat? In hanc vsque horam disputant acutissimi Philosophi qua ratione fiat visio: an radiorum ex oculis in obiectum eiaculatione, an verò specierum rei visæ in oculos admissione. Neque vlli disceptantium parti desunt efficacia argumenta, quibus sibi suam ipsi persuasissimam habent sententiam, & propemodum etiam persuadent legentibus. Vtut est, hoc saltem constat & tenemus oculis, oculos tantæ esse excellentiæ tamque raræ structuræ, vt subtilissima fugiat ingenia iusta ipsorum comprehensio.

Oculorum
artificiosa
côstructio.

Oculos quasi in arce humani corporis natura constituit, vt in summo loco velut in specula excubias agêtes toti seruirent corpori pro custodia & directione, siue quid acturus sit homo, siue iturus aliquid, seu quacunque alia in re opus fuerit illorum officio. Sic Christus Dominus noster huius admirandi operis aliorumque omnium conditor de hac speculatione testatus est: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus lucidus fuerit; totum corpus tuum lucidum erit.* Nam clarè perspiciens oculus ita reliquas omnes partes illuminat eisque subseruit, atque si singula membra oculis essent prædita: immò ac si toto corpore nil nisi oculus esset homo. Et ita est: nam etiamsi manus, pedes, genua, brachia, & reliqua membra oculos haberent, quomodo meliùs cernerent quid sibi factò esset opus, quàm iam vident oculis in capite constitutis? Breuiter igitur, pretium, artificium, vsus, & dignitatem oculorum, quoad eorum conditionem quis intelligat? Cæci id rectè iudicant: & tamen nihil ceterorum videant, hoc vident tamen, dum

Oculorum
pretiosus
thesaurus.

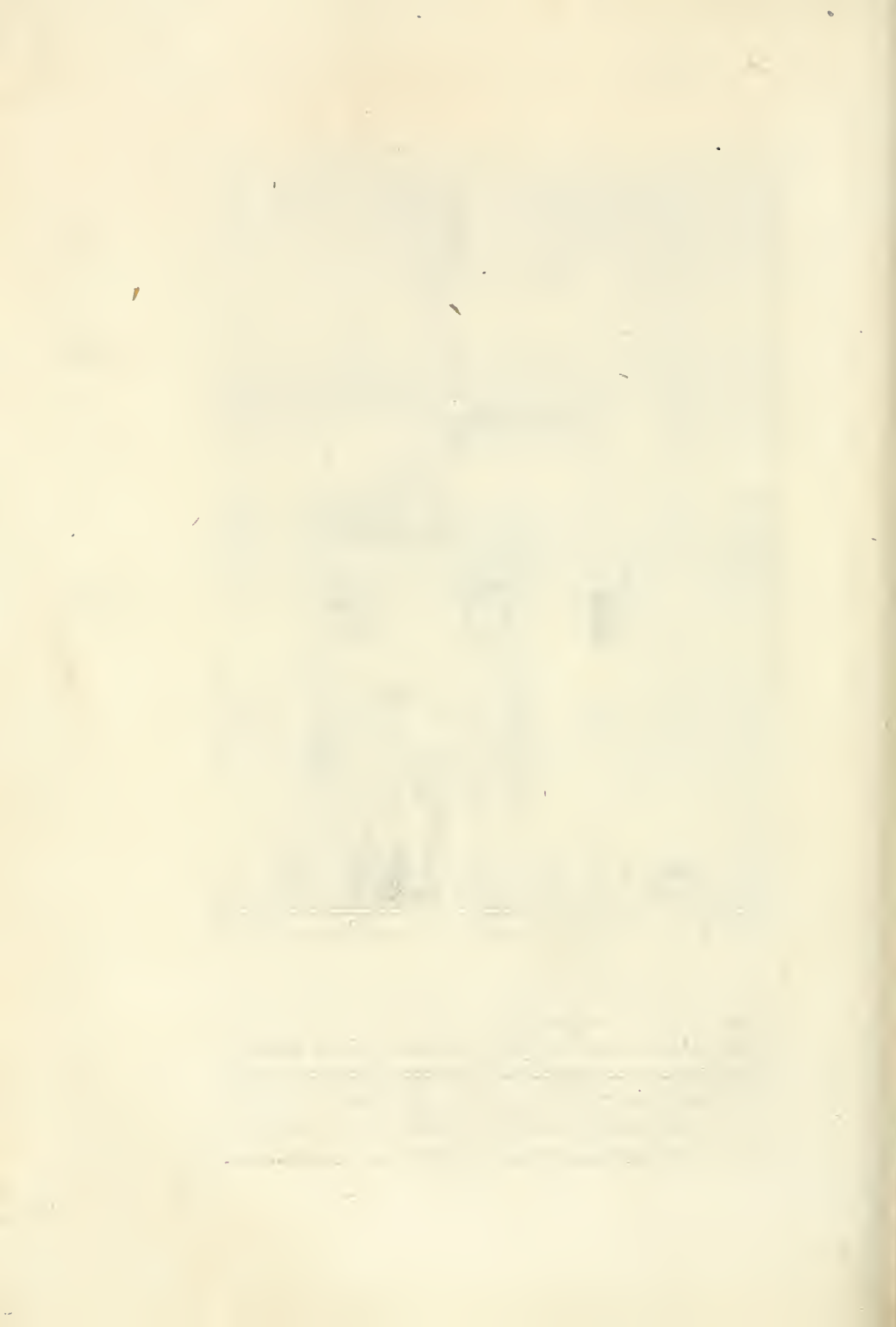
nihili

Quid, qui emissitios nusquam non iactat ocellos?
Hoc agit, vt pandas mors inuolet atra fenestras.

Wat doet hy, die syn vogh' int sien niet en bebaert?
Hy heft die vensterd' hoogh, al waer de doot indaert.

Qui laisse sefbatre / Sa veue folatre / Quel malheur l'attend?
La mort æternelle / Par ces trous eschelle, L'ame, et la surprend.

nihili ferè faciunt quæ retinent visu amisso: dumq. libenter quiduis, vel mundum aureum si fieri posset penderent pro illo recuperando, Videaturque creationis vniuersorum ordo, Dei que in illis elucens Sapientia huic rationi ipsorum suffragari. Scimus siquidem Deum cælum & terram in vsum hominis condidisse; & vt tam pulchrarum rerum, quas fecerat, adspectu homo frueretur, & ad sui conditoris amorem eo magis incenderetur, fecisse insuper duo luminaria, vt lucerent in firmamento & illuminarent terram. At quid prodesset tam instructam esse tot ornamentis amplam hanc magni Patris familiam, tamque splendentes eis contemplandis adhibitas faces, nisi & oculis præditus sit homo, quibus hæc omnia contempletur? Meritò itaque magnæ æstimationis & excellentiæ censendi sunt oculi, & præcipuum principalemque inter sensus obtinent locum. Sic de hoc principatu D. Augustinus: Oculi sunt ad cognoscendum in sensibus principes. Ad oculos quidem propriè videre pertinet: vtimur nihilominus hoc quoque verbo & in cæteris sensibus, cum eos ad cognoscendum intendimus. Dicimus enim non solum; Vide quid luceat, sed vide etiam quid sonet, vide quid oleat, vide quid sapiat, vide quàm durum sit: ita D. Augustinus.

August.
li. 10. Conf.
cap. 35.

Nunc verò quia oculi in editiori loco collocari vt speculatores debebant; & quia tam lucidos, subtiles, & celeres esse oportebat, ad ilico eminus quoque sagaciter conspiciendum & tempestiuè præuidendum quidquid se offerret, siue bonum siue malum; idè & tēniores ac delicatioris esse oportuit, & eam ob causam maiori insuper indigebat custodia & munitione. Huc seruiunt non supercilia tantum oculos desuper protegentia, verum etiam vicinioribus palpebris muniuntur, quibus quando opus est toti obteguntur & inuoluuntur. Ideoque oblongis pilis hæc inuolucra longa serie armata sunt, vt celeri suo micanti que motu atomos, culices, muscas, & id genus volitantium impedimentorum ab oculis arceant velut vallo aristarum, & visum tamen tam crebris ictibus non impediunt. Celeritas, flabelli structura, vsus, & imperceptibilis ferè claudendi aperiendi que assidue oculos iteratio admirationi sunt non exiguæ. Vnde & quidquid præ temporis breuitate æstimari nequit, ictui oculi comparatur. Dicit enim Apostolus: *In momento, in ictu oculi* resurgent mortui: hoc est, breuissimo temporis spatio.

Naturalis
oculorum
munio.

I. Cor. 15.

Verum arbitrari non debemus omnem hanc oculorum dispositionem, tam appositum situm, tam accuratam communionem ad naturalem tantum tam delicati membri pertinere custodiam; nam sicut Natura oculos tot adiuuentis protexit contra omne id quod aliquo eis modo nocere poterat: ita Deus hæc eadem eis præsidia præstitit, ad illa omnia arcenda & excludenda, quæcunque per intuitus incu-

Visus
custodia.

Pfal. 118. riam ad animam penetrarent, eamque peccati cuspi de violarent, aculeo traicerent. iuxta illud Prophetæ Regij: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Vnde nobis primum vulnus ex visu inflictum sit, **A** per Eux nimirum curiositatem: vnde omnes hæreditario quodam malo dolenda oculorum lippitudine laboramus, quotidiana in res caducas euagatione, suprâ, XLII. nimirum Capite tractatum est, vbi de quinque sensibus agebatur.

Mors intrat per fenestras oculorum. Interrogatur igitur modò, quid agat ille qui emissitios & curiosè **B** expatiantes in omnem partem conuertit oculos. Dicit Responsio: **C** Hoc agit, vt mors per fenestras oculorum quas illi aperit, inuolet: dum vitii scilicet per illos ingressum concedit. Tota humani corporis compago (vt & caput ipsum in se) domus cuiusdam refert similitudinem: cuius os ostium, aures atque oculi imprimis fenestræ dici possunt: quod & aliis sensuum organis non incongruè tribuatur. Sicut ostia & fenestræ ad hoc sunt, vt aperiantur claudanturque prout vsus requirit: ita de sensibus, præsertim ore & oculis statuenndum est. Qui enim intempestiuè ostium suum & fenestras apertas relinquit, etiam vel data opera patefacit, seque sciens exponit periculo, quis æquis auribus querelas eius excipiet, quisve ei commiseretur, si spoliatus, immò si grauius fuerit vulneratus, atque aded in proprio cubili trucidatus? Sicut imprudenter talis facit, eoque facto apertum dat suæ insipientiæ testimonium; ita qui nocte intempesta insidiantium atque in tenebris perambulantium spirituum; vel clara luce, sed impetum moliente dæmonio meridiano tentationis apertæ, negligit ostium, ac fenestras domus suæ terrestris quam inhabitat anima, relinquit apertas, aut volens aperit, certum amentia dat argumentum. Eoque stultiùs agit, quo pretiosiora sunt animæ ornamenta quam corporis bona, quæ euidenti direptionis periculo exponuntur. Quin qui sic agit, animam ipsam, omnesque domesticos, hoc est facultates, potentias, virtutes, gratias, merita, & quidquid ad salutem pertinet, in certum exitium coniicit: vt illa omnia scilicet ad vitam æternam fiant inualida per peccatum, quod cum morte per fenestras ingreditur.

Quintil. Declam. 1. Quintilianus tamen si fidei lumine carens, & gentilitatis tenebris obfusus, hoc ipsum tamen quod dicimus per rimulam naturalis perspicacia rectè percepit & iudicauit; sic inquit: Vitii nostris in animam per oculos via est. **D.** verò Augustinus, utpote Christianus, & peculiariter à Deo illustratus, viciniùs adhuc ad nostram similitudinem accedens inquit: Oculi fenestræ sunt mentis. Quòdque illae mors ascendat, dolendam animæ nostræ stragem illatura, testatur Hieremias, digna ob id procurata comploratione. Sic habet: *Audite mulieres: Docete filias vestras lamentum; & vnaquaque proximum suum planctum. Quia ascendit mors per fenestras nostras; ingressa est domos nostras.* **C**

Res digna profectò cui deplorandæ omnes proximi conuocentur, quando per oculos peccatum mortiferum irrepsit in animum : tunc drachma & ovis pereunt, quorum recuperatione vicini omnes ad congratulandum prouocantur ; quia etiam tum gaudium est in cælis. Magnitudo autem doloris rei amissæ, optimè ex recuperatæ gaudio æstimatur.

Hanc calamitatem ac iacturam Christus ipse dignatus est nobis præcauendo indicare, dum ait : *Qui uiderit mulierem ad concupiscendam* *Math. 5.*
Eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Sicut Dauidi regi accidit, priùs in animo per incautum illicitumque aspectum peccando, quàm æctu committeret adulterium. Fur namque per oculos subintrans mortem inuehit per cupiditatem, delectationem, & assensum denique. Quid autem damni animæ illi miseræ per prædatoriam huiusmodi inuasionem inferatur, ex Lamentationibus prædicti Prophetæ paucis uerbis intelligemus. Ita loquitur in persona omnium sic peccantium: *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Quando etenim homo per peccatum optima quæque animæ suæ amittit, ut sunt virtutes, merita, Dei gratia, & similia : meritò animam suam amittere dicitur, quia illa sine his salua esse nequaquam potest, peritque in æternum. Præclarissima quæque tali casu deperire testatur idem hoc modo loquendi figurato: *Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius.* Quo pretiosiora spolia, eo hosti desiderabilia ; & damnium eo maius quando amittuntur. Et simul anima amittitur ; quia sicut homo per peccatum mortale libera sua electione à Deo recedit, & iure cælestis gloriæ possessione priuatur ; ita eodem iure diabolo, cui potius quàm Deo seruire ac placere maluit, atque æternæ damnationi (quam prætulit cælo) debetur. Itaque animam suam perdit, & detrimentum eius patitur, & bonis omnibus spoliatur. Iure dixi, quia diabolo pro temporali voluptate eam vendidit : pro qua etiam si mundum totum acciperet, stultus tamen adhuc mercator, Christo ipso testante, iudicaretur.

Meritò igitur cum Ecclesiastico exclamemus rogemusque : *Nequius Eccli. 31.*
oculo quid creatum est ? Illamque animam ita misero loco constitutam liceat his Prophetæ uerbis compellare : *Tu autem vastata quid facies ?* Et ut constet friuola atque inania illa esse solatia ac refugia, quibus animæ peccati mundi que illecebris irretitæ, itaque spoliatæ uirtutibus, se nequidquam solent animare, sibi que adhuc in malo blandiri, & inde refocillationem quærunt unde plagam acceperunt, meritò hæc eisdem Prophetæ uerba adiciamus : *Cum pinxeris studio oculos tuos, frustra componeris : contempserunt te amatores tui ; animam tuam quærunt.* In hoc solatium peccantiū solent peccantium aliquod ponere, quòd alios quibuscumque peccant erga se benè affectos uident : sed affectus ille non salutis nec veri amoris indicium est, sed malitiæ damnationis que latentis uelamentum :
Solatium peccantiū fraudulentum.

animam tuam querunt; & credis amore tui moueri: falleris. Ac si ceruus in tam strenua venatorum prosecutione gloriatur sibi que complacet; quasi ob venustatem verumque elegantie eius amorem, & non potius ut iugulent, spolient, carnes & cornua in proprios vendicent vsus, id studij & laboris impendant.

Ad animam
peccatrici.
cem.

Quocirca, imprudens peccatrix anima, respice saltem post errorem, & ad vera solidaque te solamina conuertito. Non oculos stibio amplius pingito; neque foris te amplius vane componito; sed tota introrsum conuersa lacrymis potius fundendis operam da, quibus contractas per peccatum maculas abluas. Neque enim frustra Deus idem visus organum etiam fletus instrumentum esse voluit: ut quo sordes tibi hauriuntur, eodem per lacrymas diluantur. Heu quam multam in gehennae incendio aeternas luunt pœnas, oculorum tantum culpam non bene custoditorum! aut quod contractas per oculos maculas fletu non deterferint!

Quis iam lamentabiles & seras ipsorum voces vel mente fingat? Vtinam cæcus natus fuisset; aut statim in lucem editus lucem hanc oculorum tam lubricam amisset! Vtinam saltem oculos qui ita mihi scandalo fuerunt, consilio Domini mei per veram pœnitentiam eruissem: & per veram contritionem à me proiecissem, occasiones peccandi per visum procul fugiendo! Ah miseros serò sapientes! tempus talia cum fructu optandi, tamque salutaria remedia adhibendi præterit: quia vos à morte abrepti, à loco gratiæ & salutaris pœnitentiæ ad statum immedicabilis mali deuenistis.

Quamobrem viuenti cuilibet hoc vnice cordi & curæ esse debet, dum tempus est; ne oculi eum in aeternæ mortis lacum inducant, qui ei à Deo concessi sunt ut ipsorum præsidio in cælestis gloriæ regna perueniat. Sequitur ad hoc, quisquis sapiens, S. Euangelistæ consilium, quod cuidam præscribebat qui sibi clarè iptueri videbatur, & tamen cæcutiebat; sic inquit: *Collyrio inunge oculos tuos; ut videas*. Ne autem in extremas tibi mundi oras proficiscendum existimes, ut hoc tibi medicamen compares; hinc ego tibi salutarem hanc Receptam ob oculos statuam; ut iuxta eius præscriptum, vnguentum hoc ipse tibi conficias: seruiteque tibi tum ut spirituales auferas cæcitatem, tum ut vitio lippitudinis oculorum cum Lia per curiositatem semper defluentium remedium statuas. Recepta porrò, ut vocant, est istiusmodi.

Apoc. 3.

Remediū
oculorum
spirituale.

Genes. 29.

Recipe	{	Ficulnei perizomatis Eux	folium vnum.
		Statuæ salis vxoris Loth	grana quinque.
		Plantaginis à Dina Sichimis calcata	manipulos duos.
		Nocturnarum lacrymarum Davidis Regis	uncias duas.
		Fellis piscis Tobie	unciam vnam.

Contundantur omnes hę species simul in marmoreo mortario cordis pistillo

pistillo crucis Christi: si que omnia nimis arida minúsvē succulenta videntur inter tundendum, sinatur liberè aliquid de sudore vultus incidere: si lacrymæ quoque ex oculis propriis influant, eo melior erit compositio. Fiat tunc fasciola ex linteo quo Iudæi oculos Christi obuelabant; oblinaturque pasta vel vngvine ex prædictis confectò, densè satis. Digito tum vno luti illius aliquid sumatur quo Christus oculos cæci nati perunxit, illòque oculos tuos perline: & tum prædictam fasciam, vt dixi, obductam circumliga. Percute tum fædus cum oculis tuis præsentè Iob velut Notario, & duobus testibus, Deo & conscientia tua; vt ne quidem cogites ampliùs de virgine vel alia inæquali persona, aut vlla re illicita. Fasciam illam post triduum deponito: vade tum & lauare in natatoria Siløe. Et certum est te oculos pulchros, lucidos, & rectos habiturum: oculos columbarum, sicut sponsa in Cantico Canticorum: quibus tandem præ excellenti puritate & *Cant. 1.* cordis munditia videbis Deum deorum in Sion. Vt de te cum omnibus Dei Sanctis & amicis meritò tunc dici queat: *Beati oculi qui vi-* *Luc. 10.* *dent qua vos videtis, Et: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* *Matth. 5.*

Nunc autem vt species istas aromaticas quas præscripsimus faciliùs inuenias tutiusque vtaris inuentis, regiones & loca describam vnde petendæ sint, immò petita iam suppetunt. Quoad primum illorum, folium scilicet ficulneum, ex Paradiso id venit, è perizoma- *Genes. 3.* tis quæ Adam & Eua sibi post curiosum in veritam arborem intuitum & peccatum contexuerant. Grana salis è petra salis, in quam vxor Loth *Genes. 19.* conuersa fuit, non procul à Sodomis adferuntur, vbi illa præ curiositate contra Dei præceptum retrospectit incendio conflagrantes ciuitates. Plantago verò ex oppido Sichem accipitur, quò Dina filia Ia- *Genes. 34.* cob Patriarchæ vt ciuitatem mulieresque eiusdem videret ingressa, à Sichem Principe rapta & constuprata fuit. Quarta species huius confectionis ex lacrymis Pròphetæ regij sumitur, quibus per singu- *Psal. 6.* las noctes lectum suum rigabat, immò lauabat, postquam oculos suos malè custodiuisset respiciendo Berhsabæam se lauante in solario. *2. Reg. 11.* Fel piscis Tobia est, quo ipse consilio Angeli Raphaelis, oculos patris *Tob. 6.* inunctos pristina restituit claritati, amaritudine pœnitentiæ subindicata. Piscis ille ex rapido fluuio Tigri hortatu dicti Angeli in terram attractus fuerat. Pilam, pistillum, fasciam, & modum agendi supra expressi.

Applicatio autem fieri debet ad oculos, per attentam, seriam & viuam recordationem, quantumque fieri potest, quasi per sensum realem omnium eorum, quæ Deus ad nostram instructionem nostrique morbi remedium & fieri permisit, & curauit describi: præsertim quæ ex certis sacræ Scripturæ locis prolata sunt. Tres dies quibus oculi spiritualiter lippientes vel etiam cæcutientes, vt dictum est, obligati esse

esse debent: tres sunt Pœnitentiæ partes, Contritio, Confessio, Satisfactio. Huc etiam iuuat lutum ex Christi sputo & terra confectum: hoc est miranda illa excelsæ maiestatis diuinæ cum humana humilitate coniunctio. Ablutio in Siloe (*quod est interpretatum, Missus*) Christi qui in nostram salutem missus fuit passionem significat, in qua omnes nostræ sordes & maculæ abluui debent; non tantum semel in baptismo, sed etiam postea per Pœnitentiam, & quocunque alio modo. In Siloe abluimur, quodocunque eius merito curamur.

Commendaui Iob in Notarium fœderis tibi cum oculis pangendi, quia fidelis est & expertus, nam ipse quoque hunc usum habebat. In testes irrefragabiles Deum dedi & conscientiam propriam: illi namque etiam soli testes tui in horrendo illo iudicio sunt futuri. Vtere hoc medicamine, & medelam accipies: quia probatum est.

Exempla
pro oculo-
rum custo-
dia.

Vide etiam
Cap. LXXX.

Quo animo, quantaque alacritate Christiani spirituale hoc pharmacum amplexari deberent, & quam magna cum gratiarum actione illo uti! Merito nos in hoc studio Ethnicorum Philosophorum exempla confundant, qui nihil non aliquando excogitarunt effeceruntque, ad spontaneam usque interdum oculorum extinctionem, quod minus molestiæ offensionisque illorum gratiâ incurrerent.

Philostratus
in Sophist.

Apuleius & Hermes discipuli Platonis in templorum porticibus versantes nihil aliud quam de virtutibus cogitabant: quin sibi etiam oculos eruisse leguntur; ne illorum usu ab hoc studio auocarentur. Et Christiani non pauci non in porticibus sed in templis versantur, nihil aliud quam de spectandis hominum formis cogitantes. Isæus Assyrius Sophista cum à quodam qui formosissimam ei ostendebat mulierem interrogaretur, num formosa videretur; respondit: *πέπαιμαι ἀπὸ θαλάμων*: id est: Desij laborare ab oculis. Non adpexerat, ne amori faceret aditum. Hoc factio significabat, se à morbo illo oculorum quo curiosi laborant, liberatum. Ut etiam de omni luxu & voluptate idem ille innuebat; dicens se satis hortulum Tantali obambulasse: hoc est, satis diu dedisse operam fluxis & inanibus rerum mundanarum cupiditatibus. Pœna enim Tantali iuxta Poetas (eo quod secreta deorum hominibus indicasset) nota est omnibus. Fingitur namque ob id apud inferos ad amœnum fluiuium stare, & arborem dulcibus pomis onustam ante se videre, semper tamen esurire & sitire: vanę oblectationis mundanæ perpetuo exemplo.

Ouid.

Plutarch. in
Vit. Alexãd.

Incautum periculosumque adspectum nos Alexandri denique præstans factum effugere doceat. Is cum Darij filias haberet captiuas, demissis oculis salutabat, idque ratò; sibi metuens ab insigni illarum forma. Apud familiares autem dicere solebat: Dolores oculorum sunt Persicæ puellæ.

Quare etiam acerbi dolores & amaræ vrentesque in inferno future sunt

sunt lacrymæ oculorum eorum, qui sibi hîc non attenderint.

Ecquar igitur non potiùs oculos in cælum attollimus, tum vt ad specu periculosa vitemus, tum vt cor quoq. discat ad superna adspirare, quò lumina libenter ferri didicerit. Sic fiat vt cum Seneca dicamus, & sapiamus: Quàm iuuat inter sidera ipsa vagantem diuicium pauimenta ridere: & totam cum auro suo terram!

Seneca, in
exord. lib.
nat. quest.

Et verè si mentem aduertamus, huc oculorum aciem intendere Christianum oportebat, quò tandem salutis scopus attingeretur. At quia sublimia illa debilem obtutus nostri naturam maiestatis suæ fulgore deterrent, infirmitati nostræ consulens animarum nostrarum amator Dñs thesaurum illum cælestem, vt incomparabile margaritam, in Ecclesiæ agro quærendum inueniendumq. nobis quasi defodit. Huc saltem oculos cõuertamus; & si solis radios nequeût inoffensè cõtueri, terram Euangelicam cælo æquipollentem contèplentur. Considerent agrum, & emant illum. Sed vtroq. id oculo est faciendum: non altero ad cælestia hæc erecto, altero ad terrena detorto. Nã si alitero tantum oculo salutifera, cælestia, diuina contèplamur, aut nimis arida, aut nimis humentia nobis videntur: atq. ita nunquam arrident, neque votis faciunt satis.

Sic Axa conquesta est, quò arentè & Australem tantum terram accipisset à patre suo Caleb, sed omnibus accuratiùs consideratis supernè inferneq. irriguam impetrauit. Sic & Hiram de viginti ciuitatibus à rege Salomone pro lignorum laborumq. mercede & pretio acceptis conquestus est, dicens: *Hæc sunt ciuitates quas dedisti mihi frater? Et vocabat eas, Terram Chabul.* D. Hieronymus dat rationem cur ei displicuerint illæ ciuitates. Quia, inquit, gramini plenæ erant. Itaque vni (Axæ) nimis arentia omnia videbuntur, quæ dedit nobis Christus in Ecclesia, quæque in cælo promittit; alij nescio cui (Hiram imitanti) nimis graminiosa & humida: vt illis qui pro nihilo habuerunt terram illam desiderabilem, terram dico promissionis. Ast Ecclesiam in terris vtroque, mentis inquam & corporis oculo considerâtes, sub rebus istis in se vt apparet aridis, paruis, diffluentibus, cælestia atque æterna complectentem, simulque coniungentem, dabunt illi omnia sua, & ement agrum illum: gaudebuntq. æternum, se tam constanter tamq. feliciter oculorum suorum aciem à mundi vanitatibus auertisse.

Judic. 1.

3. Reg. 9.

Oratio pro oculorum custodia.

Castissimos tuos oculos, dulcissime Iesu, obligari permisisti, indicans quantum dolorum atque amaritudinis nostri oculi tuis peperissent: Da nobis gratiam, sic valeamus eos custodire eisq. sic vti, vt, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, neq. in cor hominis ascendit, contemplari in calis mereantur. Amen.

CAP. LXVII.

Quid facit, indomito frenum qui respuit ore?
 Urbem aperit, cæsisque vocat custodibus hostem.

Oris vt ostij duplex custodia.

ENSVS huius Interrogationis est, quàm imprudenter & malè agat qui oris sui curam non habet; quæ cura se non tantùm ad sermonem extendit qui ex ore procedit, sed etiam ad cibum & potum, quæ in os intronituntur. Iuxta

Prou. 13.

hanc Sapientis sententiam: *Qui custodit os suum, custodit animam suam.* Superiori Capite hunc in modum de oculorum cura & custodia egimus; fatisque indicauimus, sicuti oculi fenestrarum partes in hoc terrestri animæ domicilio obeunt; ita os ostij, vt & nominis ipsius natura ac similitudo non absonat, vices atque locum sustinet. Cuiq̃. in

Corpushumanum instar domus & ciuitatis.

homine non modò domus alicuius, verùm etiam ciuitatis forma consideretur, meritò tunc os velut præcipua ciuitatis porta censetur, licet tum & alij sensus portæ possint nuncupari. Quemadmodum autem porta ciuitatis non attentè custodita, ciuitas in periculo versatur, immò quasi perdita reputatur, si tam crassa negligentia siue noctu, siue interdiu committatur, dum eadem ciuitas arctissimè ab hostibus obfideretur, eisque in singulas horas struuntur insidiæ: ita (dicit Respon-

Oris negligentia in loquendo.

Negligentiam hanc supinam & in loquendo incuriam tam periculosam esse, tantumque adferre detrimenti, fusè in LI. Capite ostendimus: quocirca vnã tantùm eam ad rem producã sententiam, ex qua prior Responsonis pars desumpta est. Ita Sapiens: *Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo continere spiritum suum.* Quid aptius euidentiusque preferri queat quo ad oculum ostendatur quod dicimus, eum quasi ciuitatis portam pandere & mœnia diruere, excubias profligare, & voluntati hostium exponere, qui nullam habet eorum quæ loquitur rationem?

Oris negligentia in comedendo.

At nunc videamus, quomodo hunc eundem circa curam sui committat errorem, eidemque suam ciuitatem, se videlicet, exponat discrimini, qui in edendo & bibendo oris laxat repagula, & curam omnem seponit. Pandit is portas, certum est & manifestum; sed præcipuè quod custodes ciuitatis suæ profliget, & hostes assiduè circumiacentes, insidias struentes, ingressum quærentes insuper aduocet, iam consideremus.

Fieri namque potest vt portæ interdum patefiant, & nullum tamen inde sequatur incommodum: quemadmodum in finitimis ciuitatibus interdum

Quid facit, indomito frenum qui respuit ore ?
 Urbem aperit, cæsisq; vocat custodibus hostem .

Sie tsvyghen niet en arst, noch op hèn mondò toeknopen?
 Sie doddet syn eyghen wach, en stelt de stadt wydt open.

Qui par trop debouche, Sa peu saige bouche, Est il bien mury ?
 Sans porte, sans garde, Sa ville il hazarde, A tout ennemy .

interdiu patent; sed fideli adhibita custodia, quæ videat qui exeant ingredianturve, quid inuehatur aut euehatur, res citra periculum est, citra certum saltem nocumentum. At apertis portis etiam vigiles interimere, hoc ciuitatem perdere est. Dicit sacra Scriptura, militiam esse vitam hominis super terram: ergo tempus insidiarum, proditionis, quotidianorum discriminum, & plurima mortis imago. Debet igitur indefessa portis ciuitatis nostræ adhiberi custodia, aut alioqui deplorata est salutis, si patentibus portis, dirutis euerfisque vndique **F** mœnibus etiam excubitores trucidentur. Id fit autem non tantum, vt dictum est, quiduis effutiendo, & ori in loquendo concessa licentia: verum etiam & præcipue, dum inter edendum & bibendum nulla adhibetur moderatio aut cura: sed inordinatæ cupiditati subseruiunt omnia; dum quantum quodcunque, & vbicunque malo appetitui lubuerit, ventri obeditur & gulæ. non attendendo, an hostis an amicus sit qui portam hanc ingreditur: nil curando quis quid inferat efferratve. Interim supinus ille ciuitatis suæ custos & dominus sensum insensatur, dum cibo potuque repletur & à crapula absorbetur. In peccati somnum illabatur, corde iam grauato omnibus illis quæ improvidè ingessit, & quæ tam auido oris. linguæ, & gutturis studio inuexit in urbem. Et ita (prò dolor!) ratio, sensus, memoria, intellectus, verecundia, timor, cura, Dei cognitio, conscientia, & quidquid excubias agere cõsuevit, à blando ebrietatis dẽmonio profligatur & opprimitur. Venitq. ciuitas (quæ ipse homo est, cui à supremo domino cura commissa erat in extremum discrimen extremamq. vastitatem iustæ custodiæ defectu. Illa tum ab omnibus cælestibus opibus; & gratiæ thesauris, armis, munimentisq. spiritualibus spoliatur; & inhabitantes virtutes dotesque diuinæ, vt eius ciues, perimuntur.

Iob 7.

Gulosus, supinus suæ ciuitatis custos.

Tunc de tali homine dicere licet illud Propheticum: *Princeps cocorum* *Ierem 5. secundum 70.* *4 Reg 25.* *destruxit Hierusalem.* quod per Nabuzardan ducem militum Babylo-
niorum, in Hierosolymitanæ ciuitatis deuastatione sub Sedecia rege factum est; hoc aptè D. Gregorius ventri gulæque attribuit in homine, quando ille per crapulam in certam animæ perniciem venit. Sic enim ait nostræ intentioni valdè accommodè: Venter est hic princeps; cui magna cura à cocis impenditur, vt ipse delectabiliter cibis impleatur. Hierusalem est fidelis anima, quando illic per conscientiæ tranquillitatem vera est pacis visio, & cum voluntate diuina concordia.

Gregor. 2. Parte, Cura Pastor.

Curandum est igitur vnicuique & solerter aduigilandum, ne ciuitas nostra Hierusalem in nobis per ingluuiem & oris incuriã hostium patefati libidini. Et æquali vigilantia attendatur quid foras per oris portam prodeat in loquendo, & quid intromittatur ventrem pascendo. Quocirca teneat Sobrietas in porta custodiam, & Timor Domini excubias agat in specula: iuxta illud S. Petri consilium, per gallicinium

Excubias tua.

1. Petr. 5. non oscitanter vigilare perdocti : *Sobrijs estote & vigilate.* Qui enim sobrius non est, neque ad vigilandum est idoneus. Utque magis exciter, ex metu addit rationem : *Quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quarens quem deuoret.* Hinc & Dominus ipse nos exhortatur ad vigilantiam : *Vigilate & orate.* Et pugnae ratio, & hostis instantia, & propria imbecillitas nos vigilare assidue, & auxilium fortioris implorare compellunt; hæc enim est calamitosa huius vitæ miseria.

Quando verò transactâ militiâ partaque victoriâ triumphî tempus aduenerit; tunc qui fideles suæ ciuitatis custodes fuerint, commissamque sibi prouinciam rectè obierint, suamque Spartam pro meritis exornarint, illi cum magna laudis contestatione potestatem supra decem ciuitates à Domino vniuersorum accipient; hoc est, pro fidelitate, constantia, obsequio, compensationis ac mercedis loco, Regni cælestis heredes ac possessores constituentur, in quo nouem chori angelorum cum omni Sãctorum exercitu velut decem efficiunt ciuitates. Eruntque tunc cum Christo dominatores cæli & terræ, pro eo quod tantillæ terræ corporis sui curæ suæ concreditæ benè præferint, & in medio tot hostium tantorumque discriminum fideliter tutati sint.

Nunc animi gratiâ instituto nostro, ad maiorem oris in loquendo custodiam, quasi auctarij loco exempla & apophthegmata pauca adiiiciamus. Careo loquaculus ab Isocrate oratore erudiri volebat. Sed is, Duplicem mercedem mihi dari, inquit, posco : alteram vt loqui, alteram vt tacere discas. significans non minoris artis ac pretij esse benè tacere, quàm benè loqui.

Plutarchus. Archelaus rex tonfori garrulo subinde roganti : Quomodo te rado, ô rex? Silendo, inquit. subindicando, non satis consistere, & multum loqui & officio suo rectè fungi. Lacedæmoniis ad publica conuiuia ingredientibus, qui natus erat maximus, singulis ostendebat fores, dicens: Per has nullus egreditur sermo. admonens nihil effutendum, si quid liberius dictum esset in conuiuio. Sed longè excellentiùs veris id Christianis, quàm Lacedæmoniis illis (quos Tertullianus naturaliter Christianos appellat) obseruandum, quoad ostium oris eiusque custodiam tum quid per illud ingrediatur, tum quid egrediatur, vt iam dictum.

Silentij orisque seruandi studio, Agathon Abbas lapillum ori inditum per tres annos gestabat. Nouerat enim scriptum, non tantum quod supra posuimus : *Qui custodit os suum, custodit animam suam* : sed etiam quod additur : *Qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Paulus cognomento Simplex cum quæsisset, essetne Christus prior Prophetis; insulam interrogatiunculam silentio diluere iussus, per triennium nemini quidquam proloqui est ausus. Pambo cum discere priùs quàm loqui proposuisset; auditio pro prima lectione illo versu : *Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea* : Sat est, inquit;

Bruslib. 6.
cap. 6.

Plutarchus.
in regum
Apopht.
Idem.

Proou. 15.

In vitis
Patrum.
Silentij ex-
empla.

Psal. 38.

inquit; reliqua audiam cùm istud opere implevero. In illo Tabernen-
si monasterio quod in eremo Scythica positum erat, Amos Abbas mil-
le quingentis monachis præfuisse dicitur. Et cùm tot essent, horis qui-
bus silentium indictum erat, sæpenumerò aduenæ locum adeuntes,
neminem ibi adesse putauerunt, donec interiùs ingressi, illos vel oran-
tes, vel aliud in cœlulis suis agentes cernerent. Sancti periculum oris
norant, hinc tantam semper silentij freno curam eius habebant. Ideò
rectè dicit Apostolus: *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans lin-*
guam suam: huius vana est Religio. Iac. I.

Quoad oris custodiam in victu sumendo, cuius neglectu & incu-
ria ciuitas nostra non rarò ab hoste intercipitur, quia præter hoc Ca-
pitate tractata, etiam in LXV. Cap. de ea actum est: idcirco hîc tantùm
nunquam obliuiscenda exempla in memoriam reducam. Primi paren-
tes malam custodiam egerunt; & ideò cum pomo omnis etiam nostra
calamitas corporis & animæ simul introiuit. Esau quoq. negligens oris
custos edulium gulosiùs ingerendo, primogenituræ iure priuatus est
patrisque benedictione. Israelitæ etiam ollas carniùm, pepones, & si-
milia Ægypti cupidè desiderantes, carnesque importuniùs à Deo im-
petrantes, simul iram diuinam portis oris hausèrunt. Adhuc escè eo-
rum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit pin-
gues eorum. Anxietas, cura, & sollicitudo introitus huius (oris scilicet)
in gula cauenda, nimis euidenter ex eo constat, quòd omnis ferè mor-
bus illac intret & intus grassetur: sed quòd etiam mors simul illac ad
animam penetret, hoc omnem superat calamitatis mensuram. Exempla
custodiæ
oris per so-
brietatem
à contrario
sumta.

Psal. 77.

Oratio pro diligenti oris custodia.

Deus omnium creaturarum conditor & gubernator, qui os
nostrum in tui laudem, atque animæ & corporis nostri nu-
tritionem condidisti: da vt illud sic custodiamus, vt nihil illac
intret aut exeat, quàm quod tuæ diuinæ placitum est voluntati.
Amen.

CAP. LXVIII.

Quis meruit summo penitissimus esse parenti ?
Plurima cui virtus dedit vt sit humillimus idem.

Hebr. 11.

CERTVM quidem est, impossibile esse sine fide placere Deo, teste Apostolo. sed necesse est etiam virtutibus & bonis operibus operam dare; vt sit secundum faciem eloquij normam

Gal. 5.

Fides quæ per charitatem operatur. Talis fides, & homo illam habens, Deo placet. Alioqui etiam si tantam fidem haberet vt

1. Cor. 13.

Fides per
charitatem
operans.

montes quoque transferre possit, charitatem autem non habeat, nihil est, neque ipsa Fides, neque ipse sic credens; atque ita Deo placere non potest; quemadmodum id & D. Paulus in se transfumta locutione grauitè assènerat.

Rom. 8.

Dicit alibi idem Apostolus: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.*

Ephes. 5.

Sed qui per veram viuamq. fidem, corpus suum velut hostiam viuentem Deo in eius obsequium & in odorem suauitatis offerunt, illi mirificè Deo placent. Quapropter prudenter vnusquemque Sapiens admonet, vtq. omnipotenti Deo per vitæ sanctimoniam placere conentur,

Ecli. 30.

Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: & congrega cor tuum in sanctitate eius. Ac si dicat: Animæ tuæ ipse, si quisquam alius, debes misereri; quæ alioqui sine te nec ab homine aliquo, nec à Deo seruari potest, quantumlibet ipse & totus mundus eius misereatur. Age igitur, tu tibi proximus esto, vt es verè, & animam tuam nudam vesti, pasce famelicam, cura quoquo modo indigentem, virtutibus excole, contine à malo in omne bonum latus effundere, & congrega ingentem meritorum sanctorum thesaurum: Hæ sunt enim tui cordis diuitiæ & delicia. Iacta cogitatum tuum, cor tuum, & quidquid es, in Domino, & placebis ei, faciesq. haud vulgarem cum tua anima, alioqui misera, misericordiam; placebis enim ei, cui placere est esse beatum.

Certum est igitur, vt initio diximus, necessariam ante omnia esse Fidem veram, sine qua impossibile est placere Deo; opus esse præterea operibus bonis, tanquam fructibus ex illa radice nascentibus, sine quibus Fides mortua est; atque ita Fides per charitatem operans necessaria, vt quis placeat Deo. Nunc ad rem veniamus.

Quis maxime
claceat Deo.

Interrogatur non simpliciter, quis placeat Deo, vel quid in homine desideretur vt Deo placeat; sed quis maxime Deo placeat; quis inter amicos è primis, & filiorum charissimus censendus sit. Non quòd hoc quisquam in particulari queat cognoscere, nec hoc quæritur; sed quid reddat hominem Deo maxime gratum, charum, & commendatione dignum. Respondetur, illum cum primis placere Deo, cui plurima

virtus:

Quis meruit summo penitissimus esse Parenti?
Plurima cui Virtus dedit vt sit humillimus idem.

Wie staet, met alder vrecht, meest in Godts goet besaghen?
Die hem in alder deucht, votmoedelykste van draghen.

Qui merite d'estre, Chery du grand Maistre, Mignon du treshaut.
Qui le moins l'offence, Qui fait bien, et pense, Que rien ne luy vaut.

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

virtus: hoc in super additur, vt idem sit & humilis. Nam, vt dicit S. Bernardus, non magnum est esse humilem in abiectiōe; magna profus & rara virtus est, humilitas honorata. Huc facit quod Sapiens sedulo
Virtutibus
 emirēs, &
 humilis,
 idem.
 Bernard.
 super Miss.
 est, Rom. 4.
 Eccli. 3.

commonet: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Quia etiam si quis omnem mundi sanctitatem haberet, hoc est, quæ in mundo haberi potest, signa & prodigia faceret & velut totius perfectionis speculum in omni virtutum genere excellentissimus ab hominibus iudicaretur; si tamen complacentiæ aut inanis gloriæ tinea se ingerit, totum illud virtutum tantarum ornamentum corrumpit, & concidit omnia. Non ignorabat hoc Iudith, quæ summa humilitate superbum illum Dei hostem aggrediebatur. Dicebat ea inter orandum: *Superbi ab initio*
Iudith 9.

non placuerunt tibi; sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Et quid mirum? Nam sicut superbus homo, quanto magis in eodæmoni similis fit & propinquior, tanto etiam à Deo alienior redditur atque remotior: ita è contrario in humili, quo ille per humilitatem magis ac magis à diaboli natura recedit, ei que fit dissimilior, eo magis ac magis appropinquat Deo. Ita vt Deus superbo tanquam suo hosti resistat, humili verò semper, vt sibi amico, plus fauoris concedat & gratiæ. Istud D. Petrus, & D. Iacobus apertè & in eandem sententiam

A contestantur: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Ita
1. Pet. 5.
 Luc. 4.

Mardocheus post suam humiliationem euectus & sublimatus est ad regium decus; & è diuerso, superbus ac fastuosus Aman turpiter de-
Hester 6.
 & 7.

B pressus, & tandem proprio suspensus patibulo, quod Mardocheo curauerat erigi. Et quidem iuxta Domini sententiam, qui est futurus iudex & vindex omnium: *Qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat,*
Luc. 14.

C *exaltabitur.* Maximæ humilitatis singulare exemplar Diua virgo, humilitatis magistri Domini nostri mater castissima, summè ita exaltata
Humilitatis magister Christus, & exemplar Maria.

D est: & superbissimus Lucifer in ima detrusus.
Humilitatis sublimitas, Gregor. in

Hanc humilitatis sublimitatem excellenti etiam gradu collocat D. Gregorius, nostræ sententiæ consentiens & fidem faciens: Humiles, inquit, dum se deiiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Et Christus ipse in se suoque exemplo declarauit quod dicimus; humilissimus, ac magnis tamen virtutibus præditum, Deo gratissimum. Quia licet non rapinam arbitratus est, sed naturæ conditionem esse sciuit, se esse æqualem Deo; dum tamen ita se exinaniuit, & formam serui accipiens, per summam humilitatem sic Deo Patri complacuit, vt eum summè exaltaret, nomen que daret quod est super omne nomen; facto suo testatus est, hanc excellentissimam esse ad Deum viam. Hinc Bernardus: Semper, inquit, solet esse gratiæ diuinæ familiaris humilitas. Debent igitur sine dubio verè humiles Deo esse valdè grati, si etiam familiares, quasi intimi amici. Sicut teste S. Spiritu per os sacratissimæ Virginis Mariæ innotuit, præ omnibus virtutibus quibus illa supra
past. Part. 3.
 Admon. 18.
 Philip. 2.
 Bernard.
 Homil. 4.
 sup. Missus.

omnem comparationem eminebat, Deum respexisse humilitatem ancillæ suæ : eoque magis illi eam placuisse , eiq. fuisse propinquiorem, quo & ipse altior, & fuit illa demissior. Iuxta illud Prophetæ regij: *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Magna profectò affinitas conditionum, quæ nec spatiorum intercapedine diuellitur; humilis, inquam, & Dei: immò quæ eo maiori arctiori. nequ coniunguntur, quo & naturæ Diuinæ sublimitas, & hominis se humiliantis vilitas, longius à se mutuo distare videntur. E contra superbos à longè cognoscit: quia quo se magis exaltant, eo ipse ab illis magis recedit, propter conditionum diuersitatem. Quocirca humilitati danda est opera, vt Deo placeamus, ipsique sociemur, cui soli adherere bonum est. Vnde rectè D. Gregorius: Humiliare, & apprehendisti. Et D. Ambrosius: *Quisquis cupit Diuinitatis tenere fastigia, humilitatis ima sectetur.* Quibus & D. Ambrosius conformiter sic loquitur: Vis capere celsitudinem Dei? cape prius humilitatem Christi. Magnum reuera compendium, vt ad summum montis excelsi verticem facillè perueniatur, pedem eiusdem in imo apprehendere.

Psal. 137.

Gregor.

Ambros.

Gregor. in
3. Psal. Pœnitent.Hieron. ad
Celsantiam.
Summa
huius Ca-
pitis.Christus ad
docendam
humilitatē
vénit.

Math. 11.

Paul. Diac.
lib. 18.
Exemplū
humilitatis
in Hera-
clio.

Ex quibus omnibus clarum est, vt quis Deo placeat, non satis esse Fidem, virtutes, ac bona opera habere, sed in primis magna esse opus humilitate; quæ virtutes cæteras congregat, congregatasque conseruat. Alioqui vt dicit Gregorius: *Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat.*

Iuxta Responsonis igitur sententiam, ille meretur summo parenti Deo esse penitissimus, quisquis & vitæ est sanctitate clarissimus, & tamen præ humilitate sibi infimus videtur. Quod D. Hieronymi sententiâ comprobatur & concluditur in hunc modum: Nihil (inquit) est quod nos ita & hominibus & Deo gratos facit; quàm si vitæ merito magni, & humilitate infimi simus. Qui verò illi sint in particulari, nouit ipse solus, qui corda scrutatur & renes Deus: vt in sequenti Capite dicetur.

Ad præcellentem hanc profundissimæ humilitatis lectionem rectè mundo manifestandam & commendandam, ipse supremus omnium Dominus Dei filius Iesus Christus de sinu patris in terram vênit: seseque nouæ huius ac despectæ planè Philosophiæ præceptorem dedit: nos omnes ad se conuocans, & ad studium huius professionis excitans: *Venite ad me omnes, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Verùm nos stulti & tardi corde primum nostrum Alphabetum nec capimus, nec retinemus; quæ supra nos semper sentientes. Vnde non importunè Heraclius Imperator à Zacharia Episcopo Hierosolymitano huius nostræ lectionis admonebatur; quum enim auro & gemmis ornatus crucem Christi ferens, vt eam in monte Caluarij honorificè collocaret, insistere in porta coactus esset, nec vltiùs progredi va-

leret;

Ieret, dixit ei Zacharias: Vide Imperator, ne isto triumphali ornatu in cruce ferenda parum Iesu Christi paupertatem & humilitatem imitere. Tum Heraclius abiecto amplissimo vestitu, detractisq. calceis, ac plebeio amictu indutus, reliquum viæ facillè confecit. Quis non maxima animi sui voluptate eo induatur habitu, quo Christum scimus Patri fuisse gratissimum; & eius exemplo, quotquot vnquam Deo placuerunt, singulariter acceptos fuisse? Hoc insigne Christi & velut vestis est; hac quasi nota suos à vanè inflatis mundi cultoribus internoscit.

Quid mirum itaque si superbi Deo non placeant, quibus nulla est cum ipso paritas vel similitudo: nihil sui in eis animaduertit. Neque ob id etiam eos exaudit, quia excelsi & sublimes, humiles ipsius aures (humilibus familiares & accessu faciles) nequeunt inuenire. Lepidum illud Aristippi dictum his meritò suggeratur. Cùm ille à Dionysio quidpiam postulans non audiretur, ad pedes regis se abiecit, & impetrauit. Reprehensus ab aliis quasi hoc Philosophum dedeceret: Nihil hinc culpæ, inquit: quia Dionysius aures habet in pedibus. Humilium semper Deo placuit deprecatio; superbiorum verò fastidit iactantiam: quod in publicano oculos atque animum demissè deprimente, & in fastuoso Pharisæo se superbe efferente ipse Christus designauit.

Oratio ad obtinendam humilitatem.

NVnquam tibi, ô Domine, ab initio superbi placuerunt, sed mansuetorum atque humilium semper tibi placuit deprecatio; Da nobis, quæsumus, virtutem humilitatis; ut super hoc fundamento tale virtutis adificium valeamus exstruere, cuius culmen ad regnum pertingat æternum. Amen.

CAP. LXIX.

Quátulus aut quantus iusto est examine quisque?
Tantulus aut tantus, quantus stat lance Tonantis.

Quanti
quisque sit
pretij.

ADMIRATIONE & animaduersione digna est ista Interrogatio; nam contentiosam illam ac fanaticam terminat litem, quæ vniuersum ab ipso initio agitauit terrarum orbem; & nostro, si vnquam aliàs, seculo efferuescit. Hoc enim sibi quisq. prærogatiuæ vendicat, vt sibi summo iure persuadeat, se non solum aliquid esse, & quantũ alius quilibet sui amans, verum etiam aliis longè antecellere. Aded vt æstrum hoc pungens, stimulansque illa cupiditas, qua quis maior, melior, doctiorque aliis sibi videtur, neminem propè intactum prætereat. Sed vnumquemque suscitatur, commouet, & incendit, etiam non raro, vbi aut nulla, aut exigua est vanæ huius titillationis materia, qua sibi, in aliquo complacet. Nam docet experientia, neminem ita esse deiectæ conditionis, ita omni dote destitutum, siue in anima, siue in corpore, siue in huius vitæ substantia, quin sibi facile persuasum habeat, se aliquid esse, se non esse miserimum, abiectissimum, quiq. omnibus sit posthabendus. Dicit tamen Apostolus, non de talibus tantum quibus res tam angusta domi, verum etiam de quolibet mortali, licet omnibus instructissimo: *Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* Quapropter benè sanctus Iacobus inanes huiusmodi vocat: *O homo inanis!* Quia quando non solum quid foris appareat, sed quid intus reuera sit, attenditur; deprehenditur inanis tantum esse species sine substantia; instar simulacri pro homine viuo.

Gal. 6.

Luc. 2.

Ratio seru-
tandi valo-
ris proprij,

Docet nos propterea loco prædicto D. Paulus, quo argumento cognosci queat, quanti in veritate simus; quidve loco infallibilis signi sit, quo videatur quid de re ipsa sit sentiendum. Sic inquit: *Opus suum probet vnusquisque.* Quia cum remedium vitandi elationem sit propriorum defectuum consideratio, quando quis suum proprium opus expendit & probat, si bonum est, non gloriatur nisi in Domino, quia cogitat; *Gratia Dei sum id quod sum: & cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus.* Sin reprehensibile est opus proprium; habet quo se humiliet, non quo se aliis præferat; sicut ille stultè de se sentiens ac loquens: *Non sum sicut ceteri hominum.*

1. Cor. 15.
Luc. 17.

Luc. 18.

Atque ita qualiscunque sit homo, seu bonus seu malus, si sui probatione ex probatione operis sumat, vt debet, quia arbor ex fructu cognoscitur, non se inani gloria efferet, sed etiam si gloriandi materia subesset, in semetipso tantum gloriam habebit; sibi gaudens & congratulans,

Quantulus aut quantus iusto est examine quisque?
Tantulus aut tantus, quantus stat lance Tonantis.

Hoe veel oft luttel ist, van deken Mensch waerachtich?
Niet mij oft meer (dier wist) Dan soo Oddt weet almachtich.

De combien est bonne, Chacune persone, En ce nostre lieu?
Elle est tousiours telle, Et point autre qu'elle, Est aux yeux de Dieu.

lans, atque in Domino glorians: & non in altero, hoc est non in laude alterius, neque in consideratione alterius, cui se præferat: sed vt dicit idem Apostolus: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ.* Vera 2. Cor. 10. igitur hominis cognitio ex re ipsa, non ex inani persuasione aut externa apparentia sumenda est: iuxta id quod Dominus Samueli dicebat, cum venisset vt Dauidem in medio fratrum suorum vngeret regem: *Homo videt ea quæ parent; Dominus autem intuetur cor.* 2. Reg. 16.

B Hæc igitur humanum genus vexat infania, vt non tantum se quilibet quippiam esse persuasum habeat, verum etiam aliis putet æqualem, atque adeo præferendum: iuxta illam ferè pruriginem quæ Apostolos adhuc incultos & imperfectos molestabat; qua frequenter inter se quarebant, quis eorum videretur esse maior.

Vanitas autem ista duobus istis nititur fundamētis, ex quibus scilicet ipsa sumit originem. Primū est, quod ipse ita de se sentiat, ex alicuius rei consideratione in qua sibi complacet: alterum, dum vana ista persuasio ex assentatorum laudibus tantum oboritur. Ad has tibias & cannas inanes saltat omnis mundi Stultitia ac inanis Gloria: vel quod quisquam magnus sibi & in suis oculis videatur, vel quod ab aliis laudetur & magni fiat. Luc. 22.

Quæritur igitur, quanti verè sit quispiam faciendus, hoc est, quam magni vel quam parui verè sit pretij. Num quanti se ipse, vel mundus facit? Non. Neque enim ille lapis est Lydius, quo valor hominis exploretur. An fortè è contrà tam parui est homo pretij quam vel ipse se iudicat, vel à mundo æstimatur? Nec hoc quidem. Quia humiles se viles existimant; & sancti mundo sunt despectui. Quid ergo sentiendum? quanti quisque pretij est? Dicemus paulo post. Sed prius incertitudinem vtriusque iam agitati iudicij fusiùs explicemus, quandoquidem omnis error, & se stultè attollentium, & alios temerè deprimentium, ex his fontibus promanat. Incertitudo æstimationis pretij ex propria complacentia hinc clara est, quod tanto vilior semper quisque est habitus, quanto se ipse facit pluris: & tanto stultior, quanto sapientior sibi videtur. Exemplo est Nabuchodonosor, ob similem gloriæ inanitatem ex hominum consortio eiectus, & per septennium ferarum consors factus. Exemplo est & Aman (cuius ob id crebrò meminimus) qui præ eiusmodi fatuitate & sui æstimatione nesciebat quid ageret; & ligno, quod alij præparauerat, affixus interiit. Sic Theodas quidam, dicens se aliquem esse, quasi à Deo cum magna potentia & sapientia missum: sed mera erat vanitas, & ideo cum quadringentis viris, quos ea persuasione seduxerat, ad nihilum redactus est. Ita Simon Magus, dicens se aliquem magnum Prophetam scilicet vel Deum: at fumi instar, quo altiùs euectus est, adeoq. corporaliter ministrantibus angelis tenebrarum, eo turpiùs orâte S. Petro Discussio quæstionis valoris veri.

Dan 4 & 5.

Esther 7.

Act. 5.

Act. 8.

deiectus est. His adiungo omnes eos qui fallaci proprio iudicio sibi magni videntur, quorum primi sunt hæretici, sapientes in oculis suis, & magna de se sentientes, cum totius Ecclesiæ contentu. Quoad proprium igitur cuiusquam de se iudicium, pro apostilla in margine ponendum: Nihil. quia vt iniquum & fallax repellitur.

Quoad aliorum etiam torius mundi de aliis censuram, illa quoq. incerta est. Nam mundus vt plurimum contrarium iudicat. iuxta Prophetæ testimonium: *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Error iudicij huius, exemplo Christi ad oculum conuincitur & confutatur: cum ipse omnia illa elegerit & amplexus sit, quæ mundus odit & persequitur: vt sunt paupertas, humilitas, abiectio, infirmitas, tolerantia, &c. in rebus, in personis, in modo agendi, tam quoad se, quàm quoad suos. Vnde Apostolus: *Videte vocationem vestram, fratres; quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, (iudicio seculi) vt ea quæ sunt, destrueret; vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius. Sed qui gloriatur, in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus commendat.* Non igitur vera hominis æstimatio ab ipsius pendet arbitrio; siue se iactitet, siue se deprimat: nam vt neque superbi iactantia veram pretij magnitudinem statuit, ita nec humilis propria demissio veram arguit vilitatem. Nec verò pendet iudicium ab hominum censura, laudis vel contemptus, quia bilanx & statëra mundi dolosa est. A quo igitur pendet pretij cuiusque sententia? hoc quaeritur.

Respondetur, tantum quemque esse verè, quantus apud Deum est. D Vt ille namque solus nouit omnia, immò & cordium secretissima; ita solus quoque iustus rerum omnium est æstimator & censor.

Hoc est quod Apostoli aliquem in locum Iudæ electuri orantes dixerunt: *Tu, Domine, qui nosti corda omnium.* Er quod D. Ioannes de Christo restatur: *Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes: & quia opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.* Item aliàs Apostoli Christo: *Nunc scimus, quia scis omnia: & non opus est tibi vt quis te interroget, in hoc credimus quia à Deo existi.* Et ipse de se, vt æterna veritas, veritati dat testimonium: *Ego sum scrutans renes & corda.* Et quoad cor, & quoad corpus, omnia solus perspectissima habet; & propterea solius ipsius est de homine verum iudicium, vt & iusta retributio. Vnde addit ibidem: *Dabo unicuique secundum opera sua.*

Secreta hæc & certa Dei inspectio, cognitio, & de hominis pretio & censura oculo cælesti librù sigillis clausum intuenti comparari potest.

in quem oculus humanus, tametsi acutissimus, nequit penetrare. Exterioris tantum intuetur homo, & dum eo obtutu de interioribus, ubi pretium latet, loquitur & iudicat, hallucinatur & errat. Deus solus liberum cordis nostri vel omnibus mundi atq. humanæ sapientiæ signaculis obseratum introspicit, & infallibiliter æstimat. Nam iudem libri in extremo ac tremendo illo iudicio aperiantur, & ex ipsis sententia proferetur irrefragabilis, ut ab indubitata iudicis scientia & æquitate causæ profecta. Et tametsi tunc libri conscientiarum toti fient mundo conspicui, nunc tamen latent & clausi sunt, soli diuinæ maiestatis oculo aperti.

Extollat se igitur qui volet quantum volet: foris librum video, nescio quid scriptum sit intus: ac proinde iudicare de re ipsa non possum. Si iudico esse magnum, probum, sapientem, de exteriori tantum specie, quodque oculis patebat, velut de exteriori corio libri iudico. Ita si ex incertis quibusdam indiciis alium quempiam reprobaro, hunc illi postposuero vel prætulero, cæcus de coloribus iudico. Quia sicut cæco colores, & quæcunque sub aspectum cadunt, incognita sunt; ita vera virtus aut vera cuiuspiam malitia, quæ sub solius Dei notitiam cadunt, nos fugiunt.

Vanitas se
exaltantiū.

Viderint igitur qua basi suum iudicium fulciant, qui tam leuiter & temerè de proximo loquuntur & iudicant: nunc aliquem vsque ad sidera extollentes, qui fortè coram Deo despectissimus est: nunc alium luto platearum indigniùs conculcantes, & omnium ludibrio exponentes, qui tamen apud Deum summo in pretio habetur. Ita cæcutitur in iudiciis. Viderint non minùs illi, qui præ fastu & philautia se aliis inaniter præferunt.

Quàm magnus igitur, vel quàm exilis sit quisque in virtutum æstimatione (prout cuiusque rei pretium à præstantia sumitur) hoc soli Deo cognitum est. Sicut suprà ex D. Paulo docuimus: *Ille probatus est, quem Deus commendat.* Et sicut accommodè nostro proposito dicebat

Thomas de
Kempis, li. 3.
cap. 55 de
Imit. Christ.

Folium S. Franciscus, refertque Thomas de Kempis: *Quantus vnusquisque est in oculis Dei, tantus est, & non amplius; aut humilis Franciscus.* Si quis, hæc contra, ausu temerario voluerit appellare; viderit ille, ne post diligentioris rei inspectionem, exactioremque causæ discussionem & examen, dicatur ei quod Balsafari Regi Babyloniorum tribus verbis in pariete descriptum fuit, & à Daniele in hunc modum interpretatum: **M A N E:** *numerauit Deus regnum tuum, & complauit illud.* **T H E C E L:** *appensus es in statera, & inuentus es minus habens.* **P H A R E S:** *Dirisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.* Tunc tam præfractè insipiens & insolens, seriùs suoque nimio damno perdiscet, quàm fraudulenta res sit sibi complacere, sublime de se sentire, & mundi laudantis iudicio stare; & non humiliter se in conspectu

Daniel 5,

Dei gerere: cui & omnia cognita sunt, quique iustus æstimator est omnium.

Contrariū
iudicium
Dei à iudi-
cis homi-
num per
exempla
exhibitu.

Atqui vt vniuersa clariùs ante oculos quasi in tabula depicta conspiciamur, aliquot exempla proferamus, in quibus ex diametro repugnantia videamus iudicia, Dei veri inspectoris, & mundi hallucinantis. In primis, quid de Abel, de Iacob, aut de Ioseph mundus sentiebat? quod erat de eis hominum iudicium? Pro iis habebantur, pro quibus nunc eiusmodi habentur qui modesti, iusti, & timentes Deum sunt: ij pro simplicibus quidem & rotundis habentur; sed nihili fiunt apud mundum, respectu eorum qui subtiles, audaces, & viuaces sunt, prout vitia virtutum veste palliari solent. Hoc est, non censentur eiusmodi (licet æqui & boni, cum versutis, temerariis, præsumtuosis, sciolis, & factiosis comparandi. Longè alia de Cain, de Esau, de fratribus Ioseph, industriis, soletibus, motu & actione plenis, opinio apud sæculum. Interim alia profus Dei censura & æstimatio, planè aliud iudicium, Abel, Iacob, & Ioseph longè fratribus eorundem anteponentis. Et ita semper stultis mundi iudiciis cum certo Dei iudicio accidit.

De diuo
Gallicano
mirè cen-
uerso.
Sabellicus
lib. 2.

Quis vnquam humanæ censuræ virgula filum veritatis attigisset, quando pluris fuerit faciendus diuus ille Gallicanus; an quando Romani dux exercitus, cum post Thraces, Dacos, & Scythas bello domitos, Constantiam Constantini Principis filiam sibi matrimonio locatam ac benè conuenientem cum immensis opibus haberet, totique mundo esset admirandus; an quum his omnibus relictis, Christianæ pietatis & humilitatis cultum amplexus est; cæpitque pro Cæsaris genero miles esse Christi, cuius vel solum nomen mundo erat execrabile; & Ecclesiæ subesse militiæ, qui Romanæ præfuerat? An item illi magnificentius fuerit hostes vincere, opibus & honoribus abundare, & à mundo in sublime ferri; an in Christi familia abiectum esse, religioni se obstringere, hospitem pedes lauare, mensam sternere, & alia humilitatis officia, quæ mundus abhorret, impendere?

Surius tom.
3 in vit. Io.
Damaseni,
Maij 6.

Sic & de Ioanne Damasceno rogari posset, quando pluris fuerit æstimandus, an cum in sæculo nobilis, an verò cum simplex monachus factus est? Quando maioris ponderis & pretij in mundi statera fuisse eum existimabimus? an cum Damasci in foro omnibus venerandus, & præ vestium, opum, & generis splendore suspiciendus visus est; an cum in eodem foro, veste sordida ac pannosa, cum corribus à collo pendentibus, ab Abbate suo Saba missus, ridiculus mercator confedit, ac duplo pluris ex obedientia merces suas faciens, quàm iustus erat valor, ludibrio ab omnibus exceptus est, vbi notus & antea tantopere fuerat honoratus? Deinde, quis eum tunc quoque pluris fecisset, quando potiùs quàm à Religione suscepta tamque inexhaustæ humilitatis philosophia dimitteretur, cellularum omnium secessus quotidie

quotidie exhaurire & purgare maluit? Sed Deus planè aliter iudicat quàm mundus.

Ita & Simeon ille Salus dictus, elusit mundi iudicium coram hominibus. siquidem stultus reputabatur; sed erat sapiens Deo. Is teste Euagrio & Leontio, cuius & Acta Nicænæ posterioris Synodi fidem faciunt, omni inanis gloriæ cupiditate abiecta, quanquam sapientia cuiusque generis & diuina gratia refertus esset, tamen his qui eum minimè norant delirus visus est. Inter alia narrat Leontius, duos Patres monasterij cuiusdam prope Emesam (natale Simonis huius Sali solum) inter se de lapsus Origenis causa & origine dissidentes, ad Abbatem Ioannem in terra sancta commorantem pro dubij decisione profectos, ab illo ad Simeonem hunc velut ad certius oraculum fuisse remissos. Cumque accedentes eum lupinos rodentem inuenissent, alteri illorum, qui stultum illum esse in corde iudicabat, tantam impedit alapam ut per triduum senserit; dixitque ei Simeon: Cur vituperas lupinos? fuerunt madefacti quadraginta diebus. ieiunarat siquidem exemplo Christi dies noctesque quadraginta. Origenes verò ex eis non comedit, quoniam mare subiit, & non potuit egredi, & fuit suffocatus in profundo. Ista symbolicè de Origene Simeon; quòd deserens ille Christianam benè probatam simplicitatem, per lupinorum esum representatam, cum plus sapere vellet quàm oportet sapere, euanuit in cogitationibus suis: & putans se sapientem esse, verè stultus factus est. Istiusmodi igitur ludibrio Simeon Origenem cum Origenistis voluit condemnasse: dum interim ipse à mundo delirus, fatuus, & insanus iudicaretur; sed Deo tanto sublimior erat sapiens.

*Surius to. 4.
1. Iulij.
Simeon
Salus.
Euagrius.
Leontium.*

Ita & sancta Elizabeth vidua, S. Brigitta, S. Clara, & præ omnibus sanctissima ac gloriosissima Dei genitrix virgo Maria, tanto in Dei oculis sublimior, quàm in propriis humilior, & in seculi iudicio despectior. Caueat sibi quisque igitur, ne vel ipse sibi magnus videatur, neque mundi nitatur iudicio; sed studeat Deo placere, & ipsius se conformare sententiæ, à quo & vltimam est accepturus.

Oratio ad humiliter de se sentiendum.

Semper ad altiora conatur, magniq; fieri desiderat humanum ingenium, sed veram celsitudinem non querimus: elide in nobis, Domine Deus, stimulantem hunc propriæ exaltationis vermem, ut ad perfectam nostri cognitionem humilitatemq; perueniamus, quandoquidem talium est Regnum calorum. Amen.

CAP. LXX.

Quò ferar, affliētis inopino turbine rebus?
Mentem aduerte Deo: meliora que præcipe votis.

In aduer-
sitate, consi-
lium.

EMO facile determinarit vtrum facilius sit, an aduersa fuge-
re, an verò in aduersis reperire consilium, quando illud an-
tea non præuideris, nec te contra obuentura munieris. Sic
D. Augustinus: Non facile inueniuntur in aduersitate præ-

August.
in Epist.

fidia, quæ non fuerint in pace quaesita. Quocirca opportunè nos ista
Interrogatio nostri commonet officij, vt sciamus in quo præcipuè sit
collocanda fiducia, & ad quod proximè fugiendum solatium ac con-
siliū, quando affliētis rebus inopino quali turbine corripimur: præ-
fertim si constantis more viri, clypeo patientiæ & prouidentia in om-
nem euentum præmuniti non fuerimus. Vt sciamus, inquam, quid
tum factu opus, & de cetero, quo animo esse nos oporteat ad omnia si-
milia quæ in posterum possent accidere. Innumera siquidem incom-
moda caput nostrum quotidie circumuolant, tum quæ corpus, tum
quæ spiritum concernunt. Neque ferè transit dies, quin vel aliquid
aduersi repente oboriatur, vel meritò debeat exspectari.

Verum so-
latium sa-
num, q. con-
siliū.

Quæritur igitur quid consilij in tristi aliquo euentu, vndecunque
ille profiliat, & qualiscunque sit tandem? Dicit Responso: Mentem
aduerte Deo. hoc est, conuerte te ad Deum, & bono esto animo.

Cicero.

Vtque præstantiam huius consilij melius cognoscamus, audiamus
quid dicat Cicero: Ratio in consolando plurimum valere debet. hoc
est, præcipua vis, totumque solatij ac consilij fundamentum in ratio-
ne consistit: sine qua friuola & debilia sunt omnia, quæ in medium
consolandi vel consulendi gratiâ proferuntur. Eiusmodi sunt Chri-
stiana & diuina solatia in ratione fundata, & ob id solida ac efficacia.

1. Thess. 4.

Ita diuus Paulus volens Thessalonicenses consolari, vt non contrista-
rentur sicut & cæteri qui spem non habent, non verbis tantum con-
solatoriis, sed ex Resurrectionis certitudine ratione desumpta, illos so-
labatur: exhortans vt seinuicem verbis illis, verbis efficacibus, verbis
rationem proferentibus, & verbis realibus consolarentur. Mundus,
exclusa recta solatij veri ratione, verbis communiter solatoriis vtitur,
casum deplorando; miseriam vel extenuando, vel etiam exaggerando;
non modò nihil veri solatij afferendo, sed nec parum subinde dolo-
rem augendo.

Luc. 7.

Aliter Saluator ac consolator optimus Christus, viduam vnici filij
mortem cum turba collacrymantem solatus est, dicens: *Noli flere.* Id-
que solida ratione, non mundi more, qui solum id solandi gratia ita
dicit:

Quo ferar, afflictis inopino turbine rebus?
Mentem aduerte Deo; melioraq; præcipe votis.

Wat id my best te vade, in druck en teghenspoedt?
Keert d tot Godt's ghenade, en s'hept day eenen moedt.

Lors que la Fortune, M'est trop importune, Quel sera mon port?
Contre son orage, Roulez ton courage, Et soit Dieu ton Nort.

dicit: sed quia filium erat resuscitaturus, eiq. restitutus. Solantur homines se inuicem inanibus tantum verbis, dum dicunt: Ne fleueris, esto bono animo; & sicut D. Iacobus dicit de eiusmodi: *calefaci- Iac. 2. mini & saturamini*; & nihil præter verba suppeditant: quibus quoq. fortius miser inniteris, eo te grauius lædis; vt cui baculus arundineus in manu confringitur, & segmenta manum vultumque auulnerant.

Responsio igitur solidum dat solatium ac consilium in rebus afflictis: vt se quis ex animo ad Deum conuertat, quia ipse suprema ratio, sapientia, bonitas, & potentia est. Sic filij Israel diuino fruente consilio ad serpentem æneum se conuerterunt, Christum crucifixum *Num. 21.* in eo per fidem contemplantes, & à serpentium ignitorum moribus fanati sunt. Ita Paulus in præsentissimo naufragij periculo ad Deum *Act. 27.* omnes conuerti & bono esse animo hortabatur, & factum est vt omnes animæ euaderent ad terram. Sic & Sara ad Deum confugit, quan- *Tob. 3.* do eam ancilla septem virorum interfectoricem appellabat, & solidam accepit consolationem, Tobix angeli ministerio in vxorem data.

Heu quàm inconsultè agunt, qui in afflictione à Deo discedentes à diabolo consilium & solatium petunt! ita agunt qui dæmoniacos, diuinos, hariolos, magos, sortilegos, & id genus inferni propolas accedunt. Quid hoc aliud est. quàm vnum malum maiori malo & multis malis velle curare? immò omnia simul perdere?

Conuertitor ad Deum miser, dum aliqua te premit aduersitas; & solidum accipies solatium ac consilium in ratione fundatum. Ipse enim est qui vel immittit vel permittit malum, quodcunque obtingit; idque paterno affectu in filiorum suorum conseruationem, non in perniciem. Nec mortibus nec plagis nostris gaudet, sed peccata nostra, *Ezech. 33.* vt vulnera, talibus medelis curat. Optimum igitur consilium est, statim cum vera peccatorum pœnitentia ad ipsum conuerti, meliora concipere, & totum se eius diuinæ misericordiæ ac voluntati committere. Hoc est quod exemplo & verbo nos Propheta regius docet, dum ait: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Dum enim virga *Psal. 22.* percutit, baculo sustentat clementissimus Dominus, ne in castigatone deficiamus. Vt rectè dicebat Tobias cæcitate percussus, & refocillatus: *Tu Domine flagellas & sanas.* Et Propheta: *Castigasti me Domine, Tob. 13. & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus.* *Ierem. 31.*

Meritò ad Deum conuersio consulitur in aduersis: quia sicut oues *Ad Deum* per deuiationem à pastore, ita homo per peccatum à Deo deflectit, & *conuersio* auertitur à summo bono ad bonum corruptibile & malum, certo *præsentis-* animæ suæ discrimine. Deus verò vt pastor bonus, ouiumque sua- *simum in* rum zelator, tribulationem & aduersitatem sicut glebas terræ in nos *rebus affli-* proiicit, morbos, bonorum aut amicorum iacturam, opprobria, con- *ctis reme-* fusionem, & quidquid diuinæ ipsius prouidentix placuerit, vt isti sa- *dium.*

piamus, & inftar bonæ ouis ad ipsum conuertamur; saltem per correptionem, si per blandum ipsius compunctionis & commonitionis sibilum non redeamus. Hoc igitur solatium & consilium vnicum, in quacunque aduersitate constitutis; vt qui à Deo per peccatum auersi sunt, per obstaculum eorum quæ tunc sibi aduersantia sentiunt, ab illis auersi ad Deum à quo fugerant conuertantur. Sic filius virgam perferens, totum se ad patris matrisque conuertit sinum, & quærit per verbera, quod per peccata fugerat. Iamque totum se, si sapit, voluntati patris submittit; neque amplius, illa contemta, suam cupit implere. Ita peccator à Deo correptus, tribulationem à manu Dei, vt benigni patris accipiens, se ad diuinam eius misericordiam conuertit, totumque se in eam proicit, à qua depêdere deinceps & dirigi desiderat.

Simile à filio & patre irato.

Stimendus in re mala animus bonus.

In Responsione adicitur: melioraque præcipe votis. non tantum in melius mores corrigito; quod se ad Deum conuertenti est necessarium: sed etiam concipe meliorem spem, & animo esto bono. Idque ratione: quia quemadmodum parum spei concipi potest, quando quis solatiis tantum humanis nititur, quæ communiter cum verborum lenocinantium sonitu transeunt, & in fumum desinunt: ita qui hanc consolationem & consilium sequitur, certus est se solidam percepturum salutem. Tribulatio enim vel per eiusmodi ad Deum conuersionem ab ipso tollitur, vt quæ immissa fuerat quòd eum ad saniorum mentem adduceret, aut in maius ei bonum conuertetur. Non enim tunc solum valet aduersitas ad pristina peccata diluenda, Deique iram placandam, verum etiam ad magnum præter id meritorum cumulum coacervandum: & ita ad maiorem in cælesti patria gloriam obtinendam. Sic enim promissit Dominus, qui, vt audiuius, & aduersa immittit, & cum præmiorum sænore ab illis liberat. Ita inquit: *Cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.*

Psal. 90.

Duo hinc exempla in hominum studiosorum gratiam adiciam, in quorum priore quasi ad oculum conspiciamus, quantæ imprudentiæ sit in afflictione oborta, consilio hoc spreto, naturæ malè moratæ & moderatæ ductum sequi: in altero verò contrarium. Erat Solonis nomen tota Græcia & Asia celebre, quia leges Atheniensibus dedisset. Ceterum cum Miletum peregrè venisset, frequenterque cum Thalete (qui & ipse vnus ex septem fuit sapientibus) congregaretur, ac fortè ambo in publico deambularent, tum ex composito, filij mors ei nunciata est. Ad quem atrocem nuncium, vir alioqui sapientiæ fama nobilis, consternatus animo, repente sese humo afflixit, capillum & barbam vtraque manu vellicans, sædansque iniectu pulueris, ora paliumque cæpit laniare. Ad quod sædum spectaculum, & indignum personam quam gerebat, cum ex toto foro ingens factus esset concursus, & ipse cum muliebri eiulatu ad satietatem spectatus indecorè iacuisset,

Sabellicus li. 3. cap. 4. Solonis animi impotentia.

cuisset,

cuiſſet tum Thales (cuius opera fuerat is nunciuſ allatuſ) Solonem leniter tangens; Bono, inquit, ſis animo; filiuſ tuuſ uiuit. At experiri volui, quã te tali caſu eſſeſ habituruſ.

Ariſtippuſ, tamenſi etiam Ethnicuſ, noſ tamen meliùſ docturuſ eſt. Cùm iſ aliquando ad Rhodienuſ littuſ graui naufragio eiectuſ eſſet; ibique non ſine magna ſolicitudo cogitaret, quanto in diſcrimine fuiſſet; vidit in arena figuraſ quaſdam Geometricaſ: & conuerſuſ ad comiteſ, mœrore poſthabito, hilari vultu ita exclamauit: Benè ſpe- randuſ eſt: nam & hîc quoque hominuſ veſtigia cerniunt. Ibi non de ſole ſolatiuſ ſignificans, vbi ſcientiæ colerentur. Multo maiori ratione Chriſtiani in afflictione animuſ ſumant, quia ad Deuſ omniuſ auctoreſ conuerſi, in tribulationibuſ vt certis notis & figuraſ vident deſcriptam ſuam ſalutem, & poſt naufragiuſ huiuſ mundi, certiffimuſ beatitudinuſ portuſ.

Diui Iob in aduerſis tolerantia, iam ſapiùſ decantata; qui hoc ſingulari fundamento nitebatur: *Sicut Domino placuit, ita factuſ eſt.*

D. Remigij dictuſ factuſque, animi in aduerſis tranquilli, atque in Deo fixi clariffimo argumento, hiſ libet apponere. Dei ſpiritu reuelante cognofcens ſecuturam anno ſequenti magnam annonæ caritatem, ſecutuſ ſancti Ioseph prouidentiam, multoſ in villis Episcopij

aceruoſ tritici (quoſ metaſ vocant) fecit: vt populo fame laboraturo inde ſubueniret. Impij verò homineſ, Dominica quadam die inebriati, cœperunt inter ſe dicere: Quid ille Iubilæuſ (ſic enim appellabatur propter longæuam ſenectam Remigiuſ) facere vult de illiſ inetiſ quaſ congregauit? An ciuitatem nouam cupit exſtruere? quia ſicut turreſ per muroſ ciuitatiſ, ita per circuituſ cortiſ, acerui illi erecti ſtabant. Et ſuadente Diabolo, ſe mutuò adhortati ſunt, vt ignem in eoſ iniicerent. Quod cùm S. Remigio celeri nuncio eſſet relatuſ, aſcendit equuſ, & accurrit, vt tantam hominuſ temerarioſ veſaniam compeſceret. At cùm eò peruenit, iam acerui omneſ ardebant. Beatuſ autem Remigiuſ, & ætate, & veſpertino algore frigidior, de equo deſcendens, ſe eminuſ calefacere cœpit, tranquillo corde & ore dicens: Semper bonuſ eſt focus. Itaque ex neceſſitate virtutem faciebat.

Oratio in aduerſitate.

Quandoquidem aduerſitatem, Domine Deus, non minùſ quàm proſperitatem donuſ tuuſ eſſe cognofcimus: in ſinuſ tuæ miſericordiæ me projicio, vt venia peccatoruſ accepta, tuæ placem voluntati. Amen.

CAP. LXXI.

Quid mihi spem sistat, cum res defluerit ipsa?
Æthereæ volucres; depicta que lilia campis.

Vivendi
necessitas
solicitudi-
nē viuendi
parit.

VIVENDI necessitas parit in homine solitudinem, sollicitudo anxietatem, anxietas pusillanimitatem, pusillanimitas diffidentiam & desperationem. Id verò totum defectu debitæ spei & fiducia in Dei misericordia prouenit, dum aliqua necessitas premit. Videt enim & experitur homo, vt vitam hanc caducam sustentet, victu, vestitu & similibus opus esse, sine quibus non viuitur. Ex illa verò necessitate viuendi, vitam que sic sustentandi, incipit sollicitè cogitare quibus modis necessaria illa conquirat. Cura illa angit; quia non statim omnia suppetunt. Angor autem ille fatigat, torquet, & discruciat, si non iacet cogitatum suum in Dominum; si que spe & confidentia illa destituitur, qua in Dei benignitate quiescat; qui vt omnia condidit, ita mirabili prouidentia omnia conseruat & administrat. Hoc Gentilis ille Orator intellexit, dum sic loquitur: Stulta cura est, quæ spem non habet. Diuus verò Ioannes Chrysostomus prædictam illam vitiorum originem & genealogiam attingit, his verbis: Sollicitudo desperationis est filia. Hoc est, Defectus spei in Domino, parit anxiam solitudinem; & ista tum peiorem parit cognominem, vt dixi, filiam, Desperationem; qua planè animum despondent, qui iam non aliquo spei defectu laborant, sed omnem spem prorsus abiiciunt. Pessima hæc est generatio, in qua semper filia matre deterior fit, & in miseri hominis perniciem fecundior. Hinc fit non rarò vt stirps ista & infelix progenies in corde humano succrescat, non quidem è necessitate sata, sed in plena rerum affluentia: neque solùm anxietatem & curam superfluam, verùm etiam insatiatam progignat auaritiam. Vt non minùs diues interdum, immò amplius sit sollicitus, quomodo vitam hanc sit transacturus, quàm cui egestas & soror & mater est. Quid igitur de talibus dicemus, quos extrema necessitas cogit sollicitos esse, si & opulenti stimulante auaritia in medio fortunarum suarum atque opum anhelant?

Quintil. De
clam. 6.
Chrysost.

Vnde etiã
auaritia gi-
gnatur in
locupletibus.

Spe ani-
mus eri-
gendus est.

Quæritur propterea hac Interrogatione, quid nobis spem sistat & A sperare doceat; cum res ipsa defluerit, omnia que illa destituerint nos, quæ ad vitam necessaria sunt: aded vt nec res adsit, nec æs quo rem compares, neque etiam spes. Quid meritò sic constitutis spem suppeditet, collapsamve restituat?

Matth. 6.

Responsio dicit quod Christus Apostolis suis dicebat: *Respiciete volatilia cali, & lilia agri.* Hæc Christi doctrina ex paterna in nos cura profecta

Quid mihi Spem sistat, cum Res defluerit ipsa?
 Æthereæ volucres, depictaque lilia campis.

Wat moet my doen betrouwen, vor sonder goet, oft ghebet?
 Der voghelen aenschouwen, en liliën op t'veldt.

Qui nous admoneste, Que l'esperoir on mette, En Dieu, a tout temps?
 Le libre ramage, De l'oiseau sauvage, Et les lis des champs.

fecta est. Considerans siquidem in nobis superfluum hanc vitæ curam & anxiam sollicitudinem, & vt omnium conditor ac pastor, sciens meliùs nobis quid ad hoc esset necessarium, ad nimiam hanc eorum præsciendam dedit nobis aues & lilia magistrorum vice: illas quoad victum, ista quoad amictum. Nam vt D. Paulus dicit; *habentes alim. 1. Tim. 6.*

Idè Dominus ac magister noster eadem opera hoc ipsum apertè applicabat: *Ne solliciti sitis, inquit, animæ vestre quid manducetis; neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca; & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cali; quoniam non serunt neque metunt, ne-*

que congregant in horrea: & pater vester celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad stururam suam cubitum vnum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri

D quomodo crescunt; non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Si autem faxnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos, modica fidei? Nolite ergo solliciti esse, dicentes: *Quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quo operiemur? Hac enim omnia gentes inquireunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. Querite ergo primùm Regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.* Hucusque verba sunt Christi, Domini ac Præceptoris nostri.

Ex his Domini nostri salutaribus monitis summa Responsonis accepta est, ad Interrogationem, quid nos in spem erigat, quando re omni destitueremur. Neque alia opus erat super his explicatione, cum sint per se clarissima; nisi quòd fortè aliqui nimium simplices existimare possint, hinc à Domino omnem curam & operam prohibitam esse, quinimò omnem quoque diligentiam, cum ad aues nos remittens dicat: *neque serunt neque metunt: cumque ad lilia: non laborant neque nent.* Errant sine dubio eiusmodi sinistri interpretes verborum

Domini. Nam non prohibet laborem, neque debitam pro cuiusque necessitate sollicitudinem, sed anxiam illam & cum diffidentia coniunctam. Homo enim nascitur ad laborem, sicut avis ad volatum. Et hæc est communis humani generis sententia: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Hoc est, victum & amictum tibi labore tuo comparabis. Ideoq. cuiuslibet suus est sudor, & labor, & officium, in quo honestè ad Dei gloriam, & ad vitæ huius necessitatem exerceatur. Aded & ob id otium in S. Scripturâ valdè reprehenditur; & piger ad formicam mittitur, vt ab illa & laborem discat, & diligentiam atq. insuper prouidentiam: sicuti proximè sequenti Capite ex professo tractabitur. Sollicitudo autem

Math. 6.

Volatilia cæli quoad victum nominatum.

Lilia agri quoad amictum.

Nō labor, non cura, neq. diligentia ventantur, sed anxiantum sollicitudo.

Iob 5.

Genes. 3.

Contra otiosos.

illa & cura, qua quisquam sua quàm vtilissimè disponit & dispensat, qui maximè frugi est; quin illa quoque qua de necessariis secundùm cuiusque statum & onus prospicitur, non solùm licita est & tolerabilis, verùm etiam laudem meretur, & in virtutum numero reponitur. Hinc Iosephi prudentia commendatur, qua in summa illa mundi egestate Ægypto & toti mundo quasi horrea condidit; itaque egit, vt *Saluator mundi* vocaretur; sine cuius prouidentia & sollicitudine, mors præinedia cuique videbatur ineuitabilis.

Genes. 41.

Anxiam igitur curam Dominus culpat & prohibet, quæ simul cum debita in Deum fiducia stare nequit, sed altera alteram excludit. Ita agunt, qui sua industria, suo labore & curâ omnia se putant acquirere, parum vel nihil Deo tribuentes. hoc Ethnicorum & barbarorum est hominum. D. Chryostomus ait appositè & breuiter: Solliciti esse vetamur laborare iubemur. Anxiam sollicitudinem vetat: sed eam quam & in auiibus videmus, non reprehendit. Non ita siquidem Deus pascit volatilia, vt quæ ipsa nihil ad hoc agant. *Non seruant neque metunt*: verum id quidem: illud tamen laboris obeunt gnauiter, quod eis à Natura conditore est inditum & ordinatum. Volitant de ramo in ramum, de tecto in tectum, de campo in campum; sollicitè indagantes, quæ eis obuentura sit esca à Deo ipsis preparata. Hinc & rostro & vnguibus grana, micæ, vermiculos quaritant, eruunt, prensitant. Vnde communiter in mensis, coxendix & pes galli gallinacei vel caponis, aut eiusmodi pulli conuiuialis viris traditur, cum lepido dicto: *Vivis cura incumbit*: alendæ scilicet familiæ. Sicut gallus scarificando magna sollicitudine terram sarrit & subigit, victum sibi gallinisque quæritando.

Chryost.

Auium labor, industria, cura.

Grati omnia Deo accepta ferunt:

Ingrati sibi adscribunt.

Regnum Dei primò querendum, vt alia quoque inueniantur.

Hoc autem differentiæ est inter talem quæ cum Deo coniuncta est sollicitudinem, & inter eam quæ sibi nititur; quòd qui priorem illam habent, quidquid sua industria & labore acquirunt, Dei benignitati acceptum ferunt. Si bonam messem habent; dicunt cum gratiarum actione: Deus mihi vberem largitus est messem: & ita qui mercatu vel alia arte proficiunt: Deum dedisse profitentur. Alij verò sibi suæque industria tribuunt omnia. Volucres vt priores illi quærunt, cursitant, volitant, venantur, & aliquando multo labore est opus, & tamen verè dicitur: Deus pascit illas: ideoque & ipse in gratitudinis argumentum Deum laudant, canentes quælibet iuxta rostrum & genus suum.

Benè propterea nos monuit eadem illa lectione Dominus: *Querite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, hoc scilicet quod factò opus est, vt eò perueniatur tanquam per viam: & reliqua adjicientur vobis.* Adjiciuntur non ociosi, non sine labore, sed tunc benedictet Deus labori vestro, & erit fecundus; qui alioqui sterilis est futurus. Ita siquidem videmus multos in seculo suis curis & laboribus immerfos, vt non vacet vel

vel semel caput, oculos, aut manus in altum tollere, & Dei meminisse: & interim omnia retrorsum labuntur, & cancrorum more procedunt. Quid mirum eos non inuenire quod quærunt, cum nec vbi nec quomodo inueniendum est quærant? Dicit Dominus: *Querite primum Regnum Dei; Dei honorem, animæ vestræ salutem, & alia ad vitam hæc necessaria, illa via inuenieris.* Si igitur alia quæraris via aut modo, tibi imputa si frustraris. Vnumquodque enim ibi tum, & sic quæri debet, vbi, quando & quomodo inueniri potest. Non enim mare, nec quidem littus aratur feriturve, nec ibi messis quæritur: ita neque venatu, nec inflato cornu, nec latratu canum in campis pisces captantur, quia nec ibi sunt, nec eo modo capiuntur: sic in rebus de quibus sermo est agi debet; quærendo regnum Dei ante omnia; & illæ res sine quibus hæc vita non agitur, adhibito debito studio conquiruntur.

Non frustra dicebat Dominus Apostolis, postquam iam tota nocte nihil cepissent: *Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis.* Quia qui Io. III. 11. suoapte labore nituntur, per totam laborantes noctem nihil capiunt. Ad dexteram retia in capturam laxare debent: cum Dei nutu & ope, primum quod vitæ æternæ est quærentes, & tunc inueniendo quod huic vitæ congruit, honestam operã dantes; sicq̃ inuenirent vtumque.

Quibus benè consideratis certò constat, vitam hominis Christiani, omnemque eius actionem, ita cum sollicitudine diuini honoris, propriæ salutis, atque ædificationis proximi debere esse contempertam & conditam; vt & prima cogitatio & postrema, vt & cuiusq̃ actus initium & finis, gustum illum salutarem, ac diuinum odorem spiret. Quique id sentiunt & sapiunt, primo diluculo cor ad Deum eleuant, gratias agentes; diem illum cum omnibus ad eum pertinentibus Deo offerentes. optantes vt cuncta ipsorum oratio & operatio ab ipso semper incipiat, & per ipsum cœpta finiatur. Sacro Missæ officio deuotè audiendo dant operam: aut, si non patiantur eo die negotia, domi preces suas antequam prodeant, fundunt: etiam iisdem interdum nonnunquam repetitis, præsertim circa prandium; tanquam medio iam diei peracto curriculo respirantes. Illi & vesperi, priusquam cubent, acta diei per Conscientiæ examen secum reputant; & si quid commiserint, veniam precantur; sicuti latius in LXXIII. Capite, Deo dante, dicturi sumus.

Qui ita in Dei timore viuunt, verè coram Deo ambulant: cum proximo in charitate, sinceritate, & pace conuersantes. Opus suum, mercaturam, officium, cum omni æquitate & diligentia exercent; & tamen Deo omnia committunt, ab eius bonitate quidquid euenerit acceptantes. Si ex voto atque animi sententia successerit; Deo acceptum ferunt cum gratiarum actione: sin aliter quàm sperarant euenerit; æquanimiter ferunt, & in salutem animæ conuertunt: quam Boni nituntur Dei prouidentia, & quod sui officij est faciūt.

in.

in primis commendatam habent, & quò omnia sua dirigunt; quò idem est atque Regnum cælorum quærere, & (vt viam) iustitiam eius.

Videre igitur est, quemadmodum anxia illa Deoque inuisa sollicitudo omnem in homine subuertit vitæ ordinem, & finem ipsum (hoc est salutem) auertit: ita cum Dei benignitate ac prouidentia coniunctam felicitudinem omnia in hac vita tranquilla reddere, & vitæ æternæ viam reperire.

Vtinam sciperent filij hominum atque intelligerent, tamque opportunum ad regnum cælorum, & ad vitæ huius commodam vsuram, compendium amplexarentur! Et certè si vel minimum veræ lucis acciperent, ex suis met actibus rem istam perspectissimam haberent. In domum ingredi cupiunt: & neglecto ostio quod ostenditur, certatim capite in parietem impingunt. In cælum ire volunt, & vitæ necessària inuenire: viam autem per Christum ostensam negligentes, aliâ contendunt hæc affèqui; & vtroque frustrantur. Cùm insuper dicat

1. Cor. 3. *Apostolus: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus.*

Vtque diuinam prouidentiam erga sui cultus studiosos meliùs habeamus commendatam, vnum ex veteri Testamento de Elia & alterum ex nouo de S. Paulo exemplum proponemus. Elias in magna illa fame, cùm cælum ad eius orationem tribus annis & mensibus sex sic clausum esset, vt ne gutta quidem aquæ decideret, à coruis Dei iussu pastus fuit; *Coruis*, inquit Dominus, *præcepi, vt pascant te.* Corui tamen pastum potius aliis solent suffurari. Ea est Dei admiranda benignitas. *Corui autem deferebant ei panem & carnes manè; similiter panem & carnes vesperi: & bibebat de torrente.* Torrente exsiccato, mirabili iterum modo idem Propheta per viduam Sarephthanam fuit enutritus: cuius hydrya farinæ non defecit; & lecythus olei non est imminutus: donec pluuia descendente terræ fœcunditas est reuerfa.

S. Paulus primus eremitarum, sexaginta annis à coruo etiam dimidiatum panem afferente pastus fuit. Vtque certior tum in hoc, tum in sequenti factò Dei prouidètia eluceret, accidit vt superueniente S. Antonio nouo hospite, integrum coruus ille panem administraret; Paulo dicente cum gratulatione condigna: *Eia! Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors.* Sexaginta iam anni sunt, cùm accipio quoti die dimidij panis fragmentum, nunc ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam.

At viciniora nostris temporibus, nostroque vsui paulo familiariora narremus. Cùm Romæ apud S. Sixtum centum fratres cum S. Dominico sub Euangelica degerent paupertate, die quodam missi sunt ab eo duo fratres, Ioannes Calaber, & Albertus Romanus, vt elemosinam peterent. Illis à manè vsque ad tertiam frustra laborantibus, &

iam

Hieron. in vit. S. Pauli. Iterum, Corui ministerium.

Sirius to 4. Vitæ sancti Dominici li. 3. cap. 4.

iam reuertentibus occurrit quædam mulier, deditq. eis vnum panem, dicens: Nolim vos prorsus vacuos redire. Eo accepto, vir quidam pauper rogauit obnixè, vt darent ipsi elemosynam. Cùm se illi excusarent, illeq. instaret dederunt ei panem. Redeuntibus factus obuius Dominicus, per reuelationem actorum gnarus, iucundo dixit vultu: Iam nihil habetis, filij? Narrant ei vt euenerant omnia. Aitq. vir sanctus ad eos: Angelus Domini is fuit; & Dominus pascet seruos suos. Eamus oratum. Egressus inde ab Ecclesia, iussit fratres ad prandium adesse. Post quorundam hæitationem, quòd deesse scirent alimoniam, tandem omnibus signo dato aggregatis, sanctus vir mensæ benedixit. Cunctis sedentibus ad mensam, legi cœptum est, & vir Dei Dominicus, iunctis manibus, orationi se dedit. Et ecce, duo formosissimi adolescentes panes candidissimos, singulis singulos, ab infimis incipientes apposuerunt: statimq. se omnium conspectui subtraxêre. Dixit autem vir Dei: Comedite panem vobis missum à Domino.

Deinde ait iis qui mensis ministrabant, vt vinum adferrent. Illis dicentibus, se nihil vini habere: vir Dei plenus Spiritu sancto; Ite, inquit, ad dolium, & de vino in illud à Domino infuso, nobis haurite. Eunt illi, & inueniunt dolium optimo vino redundans, quod haustum fratribus attulerunt. Comederunt itaque & biberunt, singulari Dei munificentia recreati.

Si adhuc cuiusque necessitati accommodatius exemplum requirimus, audiamus quid eidem alio acciderit tempore. Procurator domus indicauit aliquando sancto viro, deesse panes. Ille iucundo spiritu benedixit Deum, & exiguum illud, quod supererat, iussit frustatim mensis apponi. Erant tum in monasterio fratres plus minus quadraginta. Ingressi itaque in refectorium, post benedictionem, singuli buccellas sibi appositas cum gaudio frangunt, moxq. duo iuuenes, eiusdem & formæ & habitus, multos inferunt panes, quibus tacitè beato viro oblati, subird recedunt. Tum vir sanctus ad omnes extendens manus, Iam nunc, inquit, fratres, comedite. O miram Dei benignitatem, talem se tiuentibus escam præparantis!

Oratio contra diffidentiam de Dei benignitate.

Aperis tu manum tuam, Domine, & imples omne animal benedictione: Da mihi, queso, benè tibi seruiendi gratiam: quia victum & amictum illis non es negaturus, quibus calum tuum teq. ipsum largitus es. Amen.

CAP. LXXII.

Torpentem quānam excutiet piger arte veterum?
Paruula sit magni exemplo Formica laboris.

Contra otium & pigritiam.

INTERROGATIO ista & Responso optimè quadrat cum ^A præcedenti Capite, contra eos qui Christi doctrinam, solitudinem nimiam vetantis in velamen & fomentum otij ac pigritiæ arripiunt. Ita illi, etiam per sedæ modum, se aliosq.

In arboribus supini sedentes Deum tentantes,

in errorem mittebant, qui in arboribus desidentes, expectabant quoad Deus eos pasceret, cibumque in os otiosis ingereret, qui nec volucres sic pascit. Eoque dementiae deuenerunt, vt multi pertinaciores præ inedia ex ramis mortui corruerent. Nominatim id nostro tempore in Benschop Diœcesis Ultraiectensis anno 1539. accidit: qui etiam inde Teutonice *Wom-klimmers*, hoc est, arborum conscensores per derisum vocabantur.

Ecclesi. 33.

Quam detestandum sit otium, commune illud dictum designat, quo omnium malorum mater dicitur, iuxta illam Sapientis sententiam: *Multam malitiam docuit otiositas.* Propheta Ezechiel inter præcipuas causas vastationis Sodomæ, etiam hoc vitium commemorat,

Ezech. 16.

dum sic ait: *Ecce, hæc fuit iniquitas Sodomæ: Superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & siliarum eius.* Quid enim mali non exotitur ex saturitate ventris & otiositate? Nam qui crapulæ & abdomini dant operam, & benè pasta interim membra sinunt otio torpescere; aptissima sunt diaboli instrumenta, quæ in omne malum moueat, insectat, & impellat. Rectè vt idè diuus Hieronymus moneat: Facito aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum. Nam, sicuti aues non nidificant super alis molarum, nec in illis multum desident, nisi dum illæ à solito suo motu quiescunt; ita diabolus neque locum neque quietem in illis reperit, qui semper in motu & in actione sunt, se aliquo bono exercitio occupantes.

Hieron. ad Rust. Monach.

Subiit aliquando eremi tædium Antonium Abbatem, dubiusque consilij clamasse fertur; Seruari cupio, sed cogitatio aduersatur. Hic mirum accidit: media illa animi fluctuatione intuitus est hominem monastico habitu, nunc calathos texentem, nunc orationi intentiùs vacantem; audititque supernè vocem: Et tu sic facito. Quod oraculum secutus, per hæc duo tam constanter perseuerauit, vt omnium monasticæ disciplinæ sit obseruantissimus iudicatus.

Sabellicus li. 2. ca. 9. Visio S. Antonij ad vitandum otium & tædium.

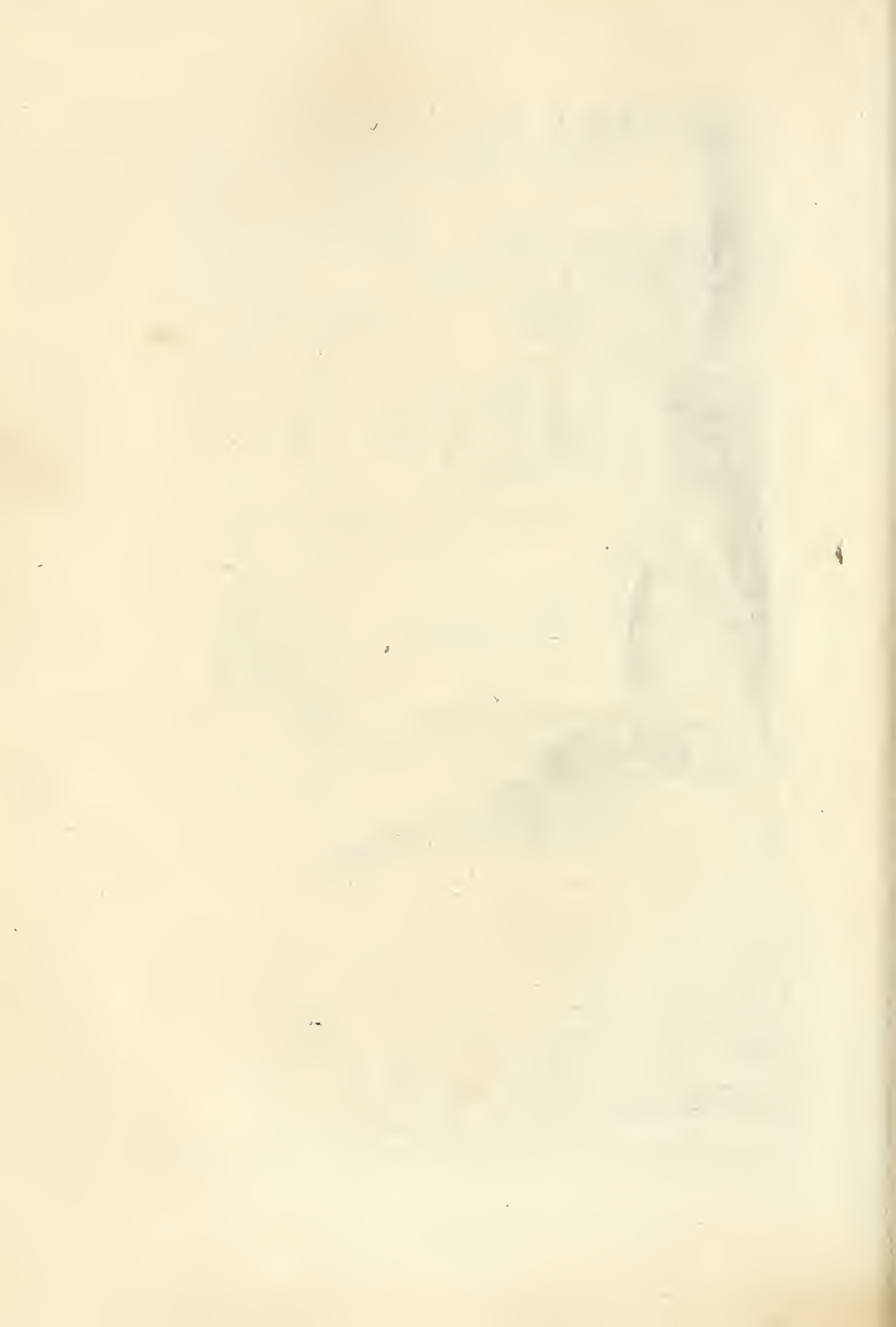
Hinc religiosi, & etiam eremitis, aliisque sanctis personis in vsu semper fuit, manuum labore se statis temporibus exercere: quod & ipsa diua virgo Maria legitur obseruasse. Videmus & nobiles matronas

Torpentem quânam excutiet Piger arte veternum?
Pariula sit magni exemplo Formica laboris.

Hoe sal hem den luyert, tot neersticheyt best keeren?
Denstet der mieven aerd, die sullent 't wel leeren.

Qu'est ce qui prouoque, A l'œuvre, et se mocque, De tout lasche cœur?
La Formy invite, Que chascun l'imité, Au soin, et labeur.

non necessitate aliqua cogente, neque lucri. sed otij tantum vitandi gratia, aliquid operis subinde aditare. Immo & Sancti aliquando, si non esset quod de nouo facerent, facta dissoluebant, reficiebantque, ne otium domi ipsorum locum vllum haberet. Sciebant cor hominis otiosi puluinar esse diaboli, super quo commodè & tranquillè quiescens, nihil non mali excogitat. Hoc & Gentiles non latuit: vnde valdè appositè Poëta:

*Queritur Aegysthus quare sit factus adulter?
In promptu causa est: desidiosus erat.*

*Ouid. lib. 10
Remed.*

Hinc idem Poëta: *Otia si tollas, perire Cupidinis arcus.*

Dicit propterea grauitè Menander: Idem est otiosus, & malus ciuis.

Menander.

Hinc & inter apes, otiosa vt fures plectuntur. Notauit eam ob rem benè D. Augustinus, quàm noxium sit à bonis exercitiis per otium desiciscere, vt dicat, otio periisse Romam, deletà Carthagine. Queritur igitur præsentì Capite, quàm arte piger torpentem veterum excu-

*Augustin. de
Cimit. li. 1.
cap. 30.*

Ctiet, & otio vitato diligentia se dedit: Respondetur cum Sapiente: *Vade ad formicam ò piger; & considera vias eius, & discè sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in estate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Et iam formicæ comparatione pigrum stertentem increpat, his subdens: *Vsquequo piger dormies? quando consurges è somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus.* qui scilicet te oppressum ad nihilum rediget. Adèd vt piger di-

*Prov. 6.
Ad formicam piger.*

E ci possit quasi cor proprium in manu sua perfodere, cuius tunc omnia F membra fracta labascant, & patibulum eum vt sibi debitum præstoletur. Idèd ad diligentiam eum potiùs excitans Sapiens, prædictis sic adiicit: *Si verò impiger fueris; veniet vt fons messis tuæ: & egestas longe fugiet à te.*

G Quod ad formicæ naturam attinet, verè admiratione dignum est, quod Plinius de illa scribit, quodque iam ferè omnibus per experientiam innotuit. Non est vllum animalium formica robustius, si proportionem spectes: vt verè dici possit; formicam esse leone fortiorem. Tribuit formicis Plinius Rempublicam, rationem, memoriam, & sollicitudinem. In antra sua, velut horrea subterranea grana important, delibata primùm, & deroso germine, ne in terra repullulent & crescant. Quæ maiora sunt quàm vt commodè inuehi queant, illa ante antri ingressum secant, & frustatim ingerunt. Humida grana tempore pluuii inuecta, splendenti soli exponunt siccanda, vt messis diutiùs conseruetur. Noctu etiam plenilunij tempore operantur; at non, crescente luna, vel eadem decresciente. Interlunio cessant. Interdiu siquidem etiam tum cessant ab opere, tempore inter veterem & nouam lunam medio, dum luna non apparet. Iam verò, quàm diligentes &

*Plinius Natur. histor. li. 11 ca. 30.
Formicæ natura,*

strenuæ in labore! quàm alacres! quàm obedientes! quàm indefessæ! Et quia à variis partibus onera sua aduectantes adueniunt, quarum vnæ de aliis ignorabant; hinc ne confusio oriatur, & indigesta frugum moles molestiam pariat; statim dies sunt omnia perscrutandi lustrandi quæque, & suo quæque loco & ordine disponendi. Tunc videas eas capita conferentes, quasi se mutuò interrogantes & conferentes consilia. Ex assiduitate autem euntium ac redeuntium sulcati videntur calles: neque solum per terram trita viæ, verum etiam lapidibus inducta ex frequentatione semita notari potest. Ut merito ad formicam mittatur piger, non solum ut diligentiam, industriam & prouidentiam ab illa discat; sed nominatim ut etiam vias eius consideret. Nam licet per vias eius, non iam agendi rationem & mores intelligeremus, sed tantum vias illas quas commeando & remeando terra & faxis ipsi imprimunt; merito sufficiat ad faciem pigri pudore suffundendam, qui præ ignauia vix manum vel pedem moueat ad operis quidpiam attingendum; qui quæ ne tantillum in toto continet corpore, quod frugi esse velit. Possent etiam tales ad apem mitti, ut prudentiam, urbanitatem, diligentiam, & omne ferè virtutum politicarum & Christianarum genus addiscant. Nam nihil est quod in admirando eximioque isto animalculo reperiatur, quo Christianus tam in interiori quàm in exteriori homine non excolatur & exornetur; si æmulari velit: quemadmodum hac super re ex professo in Apiario nostro Christiano Teutonice conscripto tractauimus.

Vix formicæ naturalis & metaphorica.

Apis laus.

Aliud contra inertes consilium.

2. Thess. 3. Tertium remedium pigritiæ.

Prov. 26.

Apuleius 1. Florid. Inertes castigati.

Sabellicus lib. 6. cap. 1. Otiosorum pœna alia.

Qui verò talibus magistris & exemplis ex natura sumtis, & à Deo H. propositis non mouentur, neque quidquam propterea de intoleranda sua desidia remittunt; digni sunt quibus D. Pauli consilium & remedium adhibeatur: *Si quis non vult operari, nec manducet.* Quod si fortè opportunum non fuerit hoc uti pharmaco, vel etiam adhibitum non satis efficaciter aut ex voto operetur; posset & alterum applicari, pro conditione personæ, priore fortè efficacius: & tergum eius fricari ac mulceri eo vnguine, quo asinorum terga liniuntur; iuxta Sapientis consilium, sic præscribentis: *Flagellum equo, & camus asino, & virga in dorso imprudentium.*

Gymnosophistæ sapientes Indiæ otium tantoperè detestati sunt, ut cum edulia mensis apponerentur, prius adolescentes interrogarent; Quid à lucis ortu didicissent vel fecissent. Qui nihil respondebat, impransus foras triclinio extrudebatur. Habebant odio quàm maximo desides, quos omnes quia nihil egissent in hac vita, tanquam non vixissent, bestiarum sepultura sepelebant.

Florentiæ in Hetruria patrio instituto animaduertitur in eos, qui otiosè & ignaui in ea ciuitate agunt. Ex his exostulatus aliquis vnde victum sibi quærat & vestitum, si expedire non possit, nec vitæ innocentiam

nocentiam probare; vt sceleris conuictus plectitur, aut tanquam ciuitati perniciosus, vrbe eiicitur. Si ita hodie cum otiosis ageretur, victumq. & vestitum nescio qua arte sibi comparantibus vtriusque sexus hominibus; immensa malorum seges in herba, & etiam in semine suffocaretur. Nam verum est quod scribit Hieronymus: Teneatis fir- Hieron. de
monachis
Ægypti.
Idem ad De-
metri. den. miliumè, quòd omnis concupiscentiæ, & immunditiæ, atque peccati mater est otiositas. Vnde idem ad Demetriadem postquam & studij & orationis pensum præscriperat, ad opus manuum etiam adhortatur: Habero, inquit, lanam semper in manibus, vel staminis pollice fila deducito. Hæc obseruans, & teiptam saluabis & alias; erisque magistra sanctæ conuersationis, multarumq. castitatem lucrum tuum facies, Scriptura dicente: *In desideriis est enim anima otiosi.* Nec idcirco tibi ab opere cessandum est, quia Deo propitio nulla re indiges: sed ideò cum omnibus laborandum est, vt per occasionem operis, nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet seruitutem. Simpliciter loquar: Quamuis omnem sensum tuum in pauperes distribuas; nihil apud Christum erit pretiosius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in vsus proprios, vel in exemplum virginum caterarum, vel quod auix matriq. offeras, maiora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura. Hucusque D. Hieronymus. Consonant ista iis quæ dicit Apostolus: *Magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat unde tribuat necessitatem patienti.* Neque enim de iis tantum conqueritur Dominus, velut de ingratis, qui mala committunt, sed etiam de iis qui omittunt bona; communi utrosque complectens sententia: *Retribuabant mihi mala pro bonis: sterilitatem anime mee.* Ephef. 4.
Psal. 34.

Oratio contra otiositatem & pigritiam.

Quandoquidem dies veniet, Domine, quo non licebit operari, sed inutilium seruorum manus & pedes ligabuntur; excitet me obsecro, atque agilem faciat tuus Spiritus, ad operandum & ambulandum, dum dies est; vt cum fidelibus seruis & operariis denarium diurnum vitæ aternæ accipere merear. Amen.

CAP. LXXIII.

Vespere quem mulcet liquida ac sincera voluptas?
Qui solidam virtute diem expendisse reuoluit.

Dies bene exactus latum vespere parit.

INTERROGATIONE ista quaeritur, quis sub noctem, quando A die transacto quies petitur, tranquillo ac laeto sit animo. Tunc enim homo, semotis arbitris, itre pituque diei cessante, sentit in se aliquid, quod durante negotiorum turba non percipiebat. Responso ex breui Thomae de Kempis sententia manifesta est: *Gaudebis semper vespere, si diem expendas fructuose.* Cumque propterea valde sit consultum, diem piis bonisque actibus transigere, vt praeter meritam operum, etiam quis eo commode fruatur, vt placida laetaque conscientia fretus, se quieti componat: triplici diei hanc quaestionem & responsonem applicemus vt illis fructuose transactis, optatum animabus nostris gaudium sub illorum finem oboriatur.

De Imitat. Christi. I. cap. vlt.

Dies naturalis, Dies vitae, Dies mundi.

Diem vnum naturaliter vocamus, a mane in vespere. Spatium item vitae cuiusque, vt & generaliter totius mundi, ab initio ad finem vsque, dies in sacra Scriptura nuncupatur. Sicut cuiusque natiuitas diei ortus est, ita mors occasus. Et totius mundi decursus, spatium diei vnus duodecim horis distinctum, sub quarum vltimam, vt diei vespere, nos in vineam vocati sumus. Sed quoniam magni huius diei exitus ab exitu diei vitae nostrae dependet, huius diei decursum & finem expendamus attentius.

Seneca epist. 62.

Dicit teste Seneca: Instar totius vitae dies est. Vtque dies vnus vitam totam refert, ita vita tota diem vnum. D. Augustinus inquit: Dies imago vitae, nox mortis. Quaeritur igitur, quis vespere verum sentiat in animo suo gaudium? Respondetur, quod is, qui diem expenderit fructuose. Sicut namque, cui id in naturali die contigerit laetatur, quando conscientia teste nihil commiserit quod contrister, nihilque omiserit quod ad boni viri officium pertinebat, quia lectum suum totumque cubile, quasi floribus ac suaueolentibus herbis stratum videt: ita quando sub vespere diei vitae totius, testante propria conscientia, rememorabitur eorum quae egerit. Gaudebit quod Deo seruiert ex animo, mandatis eius obseruandis incubuerit, in proximum charitatis opera exercuerit, virtutibus operam dederit, se conatus fuerit omnibus equum & charum exhibere: & si in aliquo deliquerit, gaudebit nihilominus, quod conuenienti remedio salutis animae per poenitentiam tempori consuluerit. Vt hoc gaudium talibus quotidianum est, saltem quotiescunque se ita per diem gerunt, ita & in morte accidet, & in vltimo illo vespere, mundi inquam fine, quando in anima & corpore aqua omnibus fiet retributio.

Mors quiete ex vita bene transacta.

GAVDEBIS SEMPER VESPERE; SI DIË EXPENDERIS FRUCTIVOSE.

Vespere quem mulcet liquida ac sincera Voluptas?
Qui solidam virtute diem expendisse reuoluit.

Wie haerend vinderen mach, sy hat 'en moedt vol vreesden?
Die den gheheelen dach, heeft ouerburcht in deursden.

Quand le iour se borne, Qui desprit peu morne, A contentement?
Qui de la iustice, A couru la lice, Tout le iour durant.

Heu quàm dolendum, multos instar otiosorum ac pigrorum operari se gerere! qui serenam optabilemque diem totum ferè fabulis, nugis, iocis, otiis, poculis, deambulationibus, & nescio quibus deterioribus transigunt & dum nox ingruit, diligentes esse volunt; cùm alibi fenestræ atque ostia clauduntur. Et tunc multum videntur operæ præstare velle, dum mors ostium pulsât. Sicut & viatores pigri, nusquam non ob voluptatulas suas in via hærentes, & tunc primum cogitantes de itinere conficiendo, cùm advesperascit; maioreque cadunt altis de montibus umbræ. Tunc currunt, tunc anheli properant, quando iam ciuitatis portæ ocludendæ sunt. Cùm tamen ambulandum fuerit, dum dies esset; & properandum, dum lumen splenderet, ne tenebræ comprehendant, vt monuit Christus.

Notatu dignum meritò dictum Vespasiani omnibus qui tam exiguam diei præsentis, temporisque labentis habent rationem, vt vix semel recogitent, volui momenta celerrimè, & irreuocabile tempus volare; neque considerent quid pensi expleuerint, quamque inutiliter totum diem consumerint, nisi cùm iam dies expirare videtur. Titus siquidem Vespasianus, Vespasiani filius, dum in cœna aliquando recordaretur, se illo die nemini quidquam præstitisse; memorandam illam edidit vocem: *Amici, diem peridi.*

Ad vitam itaque prudentiùs vigilantiusque instituendam, consultum est, vnumquemque diem pro vltimo vitæ die reputare: siue cùm surgitur manè siue cùm vesperi incumbitur: atque ita semper viuere, sicut mori, & à Christo iudice inueniri cupimus. iuxta illud viri sapientis dictum: Non licet præsentem diem rectè viuere, nisi quasi vltimam victurus cogitaueris. Ita & Socrates docebat, quæ in re potissimum quies illa & tranquillitas animi consistebat. Is interrogatus, quænam tranquillè viuerent? Illi, inquit, qui nullius absurditatis sibi conscij sunt. Ideò & Phocion Atheniensis dicere solebat, illum longè commodiùs suauiusque dormire, etiam humi cubitantem, qui bono & securo est animo, quàm qui intus conscientiæ stimulis angitur etiam si aureo lecto decumberet. Quanti igitur nos Christiani securam hanc conscientiam facere debemus, vt tranquillè non tantùm sub noctem, sed & in morte conquiescamus, à qua pendet æternitas!

Oratio vespertina ante quietem.

Gratias tibi ago, Domine Deus, quòd me hoc die seruaris, & feliciter eum transigere permisisti: Da mihi gratiam tuam, vt sub tua protectione hanc noctem quietè conficiam, & cras tibi maiori cum fructu deseruiam, vt die vitæ, ac mortis vespere consummato, in æterna tecum merear quiete gaudere. Amen.

CAP. LXXIV.

Quis, contra, anxiferâ petit agrâ mente quietem?
Cui lucem exactam combussit praua cupido.

Virgil. lib.
1 Georg.
Inquies
nocturna
ob diem
malè exa-
ctum.
Prou. 14.

NOTVM est illud Virgilij dictum, quo veteres suorum aliorumve effrenem cupiditatem, curâque expertem licentiam reprimere solent: Nescis quid serus vesper vehat. Quod & illis communiter dici solet, qui præsentibus tantum intenti voluptatibus, nihil planè cogitât quid postea sit futurum. Nam vt plurimum, quemadmodum dicit Sapiens: *Extrema gaudij luctus occupat.* Videntur enim tristitia, luctus, & pœnitudo ex insidiis sub finem gaudiorum mundanorum assurgere; sicut grassatores & prædones, quando comitatum aliquem intercipiunt, à tergo, vbi debiliores, præpediti, impedimenta, sarcinæ, & similia esse solent; quæ plus quàm priora prædæ exposita sunt. Vtque puerorum ludus ferè in lamenta definit, ita lætitiæ humanæ luctu terminantur. Post longa colloquia proluxa conuiuia, tripudia, risus, post vana spectacula, & præsertim post obscœna consortia, & impuræ libidinis expletionem sequitur cordis amaritudo, conscientiæ remorsus, capitis & mentis dolor, inquietudo animi, contentionis acerbitas, dissidiorum exundantia, phantasiæ terribiles, insomnia, & horrendæ per noctem species, ac malorum nostrorum inceptor diabolus in medio plausum præ gaudio excitans. En quantæ miseriæ & calamitates pro modico stultitiæ, pro guttula lætitiæ, & mica vanitatis, pro tantillo voluptatis, quo sensualitati satisfacere lubuit, & necdum licuit! Quantum damnum qualemq. iacturam sponte suscipimus pro re vana, futili, momentanea, & plena fallaciarum! sed animæ perniciës omnem superat comparationem & deplorandi modum.

Eccles. 2.

Dicit propterea rectè Sapiens: *Risum reputavi errorem; & gaudio dixi: quid frustra deciperis?* Significans, risum ac mundi voluptates omnes hominem in errorem blandè aggrediendo inducere, ac nequiter decipere: perinde ac si quis nihil tale suspicantem, prætextu amicitæ ac fauoris, in certam ducat perniciem. Vnde prudenter Aristoteles: Voluptates abeuntes considerandæ. Nam dum accedunt, pulchræ, amabiles, fructuosæ apparent: sed transactæ docent quid fuerint; cum tot ærumnæ, tot molestiæ, & tanta incommoda inde oriri conspiciuntur. Qui venientes tantum considerant, amplectuntur: qui abeuntes, detestantur.

Aristot.

Interrogatur igitur modò, quis cum animi anxietate & mœstus noctem operitur, dum somno est membra compositurus; cum certa quasi inque-

Quis, contra, anxiferam petit ægra mente quietem?
Cui lucem exactam combullit prava cupido.

Wie gaeter teghen nacht, met twiſt en droefheit ruſten?
Die t'laech heeft ombdaecht, ghevolght hy quade luſten.

Qui porte en ſa couche, Diane viue touche, Les tristes regrets ?
A qui la iournee, Sans fruit ſ'eſt trainee, En vice et forfaits .

D inquietudine nocturna, & mille mentis impedimentis. Respondetur, illum plenam anxietatis ac mœroris habiturum noctem, ac vesperum illi allaturum plurimum doloris, qui diem iuxta cupidinis suę voluptatisque prauę dictamen exegerit. Et quid mirum, cum parum quietis etiam in molli strato percipere, siue in animo siue in corpore, qui malis suis affectibus seruiendo, lectum suum tribulis & spinis strauit? quin immò seipsum vepribus totum inuoluit, per diem totum sectando carnis suę desideria sub finem pungentia. Delicię sunt spinę, inquit D. Chrysostomus. Fugiendę igitur illę ei qui noctem quietam, lætumque diei ac vitę finem, exoptarit.

Spinis in-
dormit, qui
cum mala
conscientia
quietem
perit.
D. Chrysost.
super Matt.

Augustus dum intelligeret, quendam, diuitem quidem, sed ære alieno valdè grauatum, & infinitis aliis vitę huius calamitatibus afflictum obuisse; qui tamen tot malis non obstantibus tranquillè se semper gesserat; & vt dicitur, securus in vtramque aurem dormierat; inter alia è supelletilibus defuncti, quę publicè venum exponebantur, lectum illius sibi emi curauit; quò & ipse inter tot curas dormiret quietius. Sciebat Imperator, ex animi hoc constitutione & conscientię habitu dependere, vt quis mœstus vel lætus quieti se daret, tranquillaq; nocte frueretur: sed lepidè id ita actitabat, vt ostenderet quantum beneficium sit, iustam quieti animi & quietę noctis causam habere.

Augustus
Imp.

Lectus se-
curitatis.

Pythagoras dicere solebat, virum iniquum plus pati mali afflictum conscientia, quàm eum qui corpore castigatur & cæditur: multo enim grauiores sunt animi malesani quàm corporis morbi. Nunc cogitemus, quàm illi dormire sit volupe qui vapulat, dum seruent verbera. Quies igitur conscientię procuranda, vt sit noctis & mortis tranquilla requies.

Stobæus
Ser. 22.

Oratio pro quiete conscientię.

Hei mihi, Domine Deus, quomodo dies hac mihi transacta est! quàm me inquietum mea reddit conscientia! Iam nunc peccata confiteri, vitamq; emendare propono: Ne, quæso, hac nocte in mortem obdormiam: sed cras manè, nouus homo ad vitę nouitatem resurgere valeam. Amen.

CAP. LXXV.

Quid typhus, tumidi ventosaque gloria mundi?
Ros, Fumus, Stipulae, baccataque Vincula gemmis.

Mundi va-
nitas.

ES quaedam sunt quae eminus consideratae admirandae videntur, donec coram visæ cognoscuntur, & tunc desinit admiratio. Quam excellens & stupendum quid apparet tenuis illa ac splendescens bractea, & tinnitum, si moueris, & fulgorem plusquam aureum emittens! sed nota vilescit. Sic & mundus cum omni sua gloria apud ignorantes & amatores eius in admiratione & pretio est. Illi mundum, & quae mundi sunt, suspiciunt amat, quærunt, & magna cum animi voluptate amplectuntur: vt sunt diuitiæ, honores, magni nominis æstimatio, dignitates, lætitiæ, voluptates; B quidquid denique homo carnalis pro animi sui desiderio possit exco- C gitare & optare. Et quid est hoc totum quod tanti æstimatur, tanto- D perè expetitur, tantis impensis totque periculis quæritur? Ecquid est tandem, quo habito ita exultatur præ gaudio; eodemque amisso, ita concidit animus, vt simul omnis spes concidisse videatur, nihilque esse quo inæstitudo mitigetur?

Quæritur igitur quid sit totus ille mundi fastus & gloria, qua se tam mirificè iactat? Quatuor in Responsione ponuntur, quibus vanitas mundi comparari potest: ros, fumus, stipula seu fœnum, & vincula seu laquei gemmis ornati; & si qua eiusmodi, quae præ fragilitate, inanitate, & vilitate contemptibilia sunt. His & similibus omnis mundi gloria & lætitia in sacra Scriptura comparatur.

Sap. 11.
Rori glo-
ria mundi
compara-
tur.

In primis quoad rorem, ita dicit Sapiens: *Orbis terrarum, tanquam E gutta roris antelucani, qua descendit in terram.* Si totus orbis terrarum, instar guttæ roris est in terram cadentis, & statim vel sole vel solo illum absorbente euanescentis, quanto magis res & vanitates orbe ipso comprehensæ ei possunt comparari? Ad hæc, quod antelucano tempore ros apparet, sed orta luce non potest subsistere. Ita quibus tenebræ in mente principatum tenent, aliquid esse apparent mundi speciosa phantasmata & reculae ludicræ: sed quando noctem illam excæcatæ mentis, dies diuinæ gratiæ eliminat, & soli iustitiæ incipit elucescere, tunc plena vanitatis sunt omnia, & vt ros in tenuissimum vaporem resolutus, nihili fiunt. Hoc Propheta Osee, de Idolorum vanitate loquens, & cuiusque sensualitatem, affectum, ac desiderium quo mundo afficitur contemnens, sic ait: *Erunt quasi nubes matutina; & sicut ros matutinus præteriens: sicut puluis turbine raptus ex area; & sicut fumus de fumario.*

Osee 13.

Sicque eadem opera ad secundum adducimur, cui mundi præcel- F
lentia

Quid typhus tumidi ventosaq; gloria Mundi?
Ros, Fumus, Stipulae, baccataq; Vincula gemmis.

Wat is tosh al den praxht, en glövy vander Weerelt?
Dauw, Rook, Hooy onghexht, en Stricken syn beperelt.

Qu'estce de la pompe, Du Monde, qui trompe, Nos sens attellez?
Ce n'est que Rosée, Que Foin, que Fumee, Que Laqs emperlez.

lencia componitur. Sicut fumus, inquit, de fumarío abreptus. Qui Mundus præterquam quòd ex se res sit vilissima, oculis naribusque infestissima, etiam breuissimo tempore in nihilum redigitur, suaque sponte perit. Dicit Apostolus Iacobus: *Quæ est enim vita vestra? Vapor ad modicum parens: & deinceps exterminabitur.* Non solum vitæ nostræ naturalis inconstantia, fragilitas, & incertitudo notatur; sed etiam quidquid in vita homini potest accidere, & quidquid humana mens possit optare: vt sunt illa quæ apud homines huius seculi maximi fiunt. Vapor sunt ad modicum parens. Quando olla succenso igne bullit, evaporat, & in guttulas condensatur instar roris, si quid opponitur: & si assurgere permittatur, aliquid videtur esse, sed ferè vbi incipit apparere, ibi incipit deficere. Quod in fumo non obscurè animaduertitur: in ascensu ludit, spatatur, gloriaturque in aère ac si quid esset; si vento impellente à cæpro prohibetur ascensu, aliâ viâ nihilominus procedit in altum, vt & nubibus se inferat, vnaq. inter alias nubes esse videatur. At quòd altiùs se effert, eò faciliùs citiusque dissipatur, & suomet studio perit. Ita & omnis gloria mundi, gaudium, voluptates, delicia, magni honores, opum iactantia, & quidquid tandem mundanorum corda sui splendore allicere & afficere solet; quò illa omnia sublimiùs eleuantur, eò citiùs turpiùsque deficiunt, & collabuntur. Adeò vt & ipsi homines, tam vani vt in his glorientur, meritò vt fumus cum ipso mundi fumo dissipentur. Talibus imprecandi more prædicit Propheta regius, quod & nostris temporibus quamplurimis accidisse vidimus, qui vanitatem hanc nimium dilexerunt, & nomen suum suis facinoribus nimis splendidum efficere conati sunt. Sic dicit Propheta: *Sicut deficit fumus, deficiant: & sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.* Non potest enim gutta roris, nec fumi vapor, nec cæra mollietates ante iustam, solidam, ardentemque zelò recti diuinam faciem consistere. Ideoque rectè alibi idem dicit: *Mox vt honorificati fuerint & exaltati, quemadmodum fumus deficiet.* Non immeritò propterea Veronius Turnus, qui vanâ, fallacia, ac mendacia aliis consilia, solatia, & promissa vendiderat, vt qui fumum vendidisset, iussus est ab Alexandro ad stipitem alligatus fumo suffocari. Ita & mundus meritò pro tali impostore plectatur per verum iustumq. contentum. Nunc ad tertium veniamus.

G Fæno vel stipulæ non iniquè omnem mundi pompam conferri, ex eodem constat Propheta, qui de talibus hominibus sic vaticinatur: *Fiant sicut fænum tectorum; quod priùs quàm euellatur exaruit; de quo non implebit manum suam qui metit; & sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui præteribant; Benedictio Domini super vos; benediximus vobis in nomine Domini.* Et verè ita se habet cum mundi vanitatibus, & hominibus eas sectantibus. Quo se magis oblectant, quo ea quæ mundi sunt

fumus est.
Iac. 4.

Fumus est
mundi vanitas.

Psal. 67.

Psal. 36.

Lamprid.

Psal. 128.

fortius amplectuntur, quo se in illis sublimius extollunt, quo se magis vt solis splendori hominũ obtutibus exponunt, eò citius contabescunt, perdunt quæ tenebant, & sine vllò cuiusquam fructu cuncta depereunt, nec manum, nec finum multo minus horreum impleturi: sed & anir am & corpus perdentes, nec quidem posteris suis stabilem aliquam relinquunt substantiam. Iuxta Prophetæ dictum: *Dormierunt somnum suum; & nihil mucnerunt omnes viri diuiciarum in manibus suis.*

Psal. 75.
Somni in-
star est
mundicia-
tania.

Post vitæ huius vanitatem, quæ somnij instar ipsis fuit, quando ad mortis somnum veniunt, vacua se manu reperiunt, qui pleni omnibus videbantur. Neque tantum illa transierunt, in quibus delectabantur, verum etiam futurorum expectatione frustrantur, & planè vacuos se deprehendunt. Quoad ista, quia terrenis præpediti de cælestibus vix cogitarunt: quoad illa verò; quia mutadana omnia delectabilia, instar venti vel aëris, quo strictius manu comprehenduntur, eò citius elabuntur: & quo (vt fœnum in testro) altius soli exponuntur, eò celestius arefcunt & pereunt. Vnde idem Prophetæ: *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani; & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* Nonne id multis & magnis etiam nostri æui potentibus accidit, qui toti mundo terrori erant præ sublimitate, præ dominandi libidine, præ felicioe votorum suorum licet peruersorum successu? Nonne ita integris etiam familiis videmus accidisse? Vbinam sunt? vbi diuitiæ? vbi potentia? vbi satellitij frequentia? vbi iactantia facinorum? amicorum obsequium? studium plebium? famæ nominisque amplitudo? profapia dignitas: totius mundi admiratio? quonam hæc omnia euaserunt? vbi saltem locus eorum, quibus vix terra tota sufficiebat? Transiui, & ecce non erant; quia ipsi transierunt & in nihilum redacti sunt, transiuique memoria eorum cum sonitu inanis gloriæ, ventosi fastus, & laudis humanæ, plusquam vanæ. Magnus mundus videretur cominus eum inuentibus; sed si è cælo videatur, puncti instar apparet: talem iudicant, qui è summo cælestium amore eum contemplantur: vt ea vitur similitudine D. Chrysofomus.

Chrysof.
Homil. 15.
ad populum
Antiech.

Si hæc & huiuscemodi cogitarent, cordique infixæ gererent, qui sæcularibus insaniis dementati nesciunt quid actitent, non tanti fumum & fœnum facerent; neque seipos ita secundum arefcentem hanc externam carnis speciem exornarent; cum, testantibus Apostolis Petro & Iacobo, atque Prophetæ Isaia, *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit.* Morte hominem etiam florentissimum corripiente seu carpente, exarescit fœnum carnis, & omnis decor corporis naturalis, omnis etiam externus ornatus, & quidquid illum in mundo oblectabat, decidit; sicut flos vngue decerptus, vel stirpe eius arefcente.

Isaia 40.
Jac. 1.
1. Pet. 1.

Neque

Neq. tum tantum arefcit & decidit flos & venuftas carnis, quando Senij in-
commoda. eam mors fua demetit falce, fed etiam aliquando diu antequam mors eam adoriatur. Longa fiquidem interdum homines tabe confumuntur, & præ æramnis milleque incommodis viua fiunt quodammodo cadauera; lurida exefaque facie, pallidis oculis in imas depreffis cauernas, monftro fimiles, amicis ipsis graues & inuifi, & telluris inutile pondus. Tunc apparet quam verè fit omnis caro fœnum, & flos eius decidat, etiam interdum ante mortem; vt floridi splendentesque antea, iam fint adfpectu horridi, & toti mundo defpicabiles: vt & ipsi ferè nefciant quid fibi primùm deplorandum fit; an quòd præteritam vitam in tot tantisque vanitatibus confumerint? an quòd non liceat mori, quando iam eos tædet viuere? heu quam ridiculum facinus, immò lacrymis digniffimum, fi benè attendamus! Quis vnquam crederet, eò aliquem dementiae venire, vt falcem vel manipulum fœni byffo & serico veftiat, auro & gemmis ornet, & in eo fe ita oblectet, vt toti mundo fe ob id fpectabilem exiftimet? Sicut olim Xerxes ridendo modo platanum vt anafiam torquibus armillisque appensis ornauit. Id faciunt, qui carnem hanc fic ornant, delicate tractant eiusque commoditatibus feftandis totos fe deuouent, carnis amatores. Verum quidem est, fœnum alicuius est pretij: fed tamen fœnum fœnum est.

H Quartum cui gloria mundi comparabatur, etiam fuum locum meretur, vt eius vanitas ac fraudulenta oblectatio melius dignofcatur. Gemmati
laquei,
mundanæ
voluptates. Ponebantur igitur quarto loco vitæcula gemmata, feu laquei vnionibus lapidibusque pretiofis adornati. Dat huic comparationi anfam non incongruam Sapiens, dum fic ait: *In medio laqueorum ingredieris.* Eccli. 9. Ac fi dicat: Agnofce pericula in quorum medio verfaberis, dum per mundi voluptates viam vitæ huius carpere voles. Non fine caufa D. Antonius fibi videre vilus est mūdum laqueis refperfum, vt vix pes poni poffet citra periculum. Cumq. rogaret, quis illos euadere poffet, audiuit quòd humilis, qui præ fuo defpectu atque fubmiffione, quafi per terram ferpendo, fub extenfis laqueis tutus perreperet: aut qui mundi voluptates quafi pedibus præ contemtu calcaret.

Qui enim laqueos calcat, non facile capitur, ita qui mundi illecebras contemnit: at qui illas magnificiendo quafi laqueos ne pede conculcet cauet; incidit & capitur. Ita qui omnia ifta inferiora obletamenta feftatur, vt funt gaudia, honores epulæ, tripudia, voluptates, & id genus ftultitiæ: quibus fe homines oblectant, felicesque exiftimant, dum illis frui contingit. Quocirca etiam magna pars hominum Fraudulen-
tia mundi. hoc ftudij ftrenuè obeunt, vt eiusmodi laqueos feminent; tales inefcationes femper in promptu habent, vt hunc in laqueos illum in pedibus, alium in foueam pelliceant. Sicut enim aues in decipulam, mures Decipulæ
varia. foricesque in mufcipulam, & pifces in naffam vel rete inducuntur,

sub prætextu nutrimenti, quod illis non in escam, sed in capturam proponitur: ita omnia mundi blandimenta & plausus, ad deceptionem & interitum seruiunt. Vtque sine metu, sine reluctatione, immò cum voluptate laqueus in collum admittatur, mille leporibus, mille delectaminibus, mille fictis fucatisque iucunditatibus, vt gemmis & vnionibus adornatur. Alioqui sicut equus iugo imponendo oblectatur, ita homo istis mundi captiosis laqueis, nisi amabiles, melliti, & omnibus modis exoptandi viderentur. Huius pretiosæ ac perniciosæ venationis, gemmaeque illaqueationis clarissimum exemplum habemus in muliere illa impudica, quam describit Sapiens: in eaque apertissimè mundi lenocinia depingit; sic habet: *Considero recordem iuuenem, &c. Et ecce occurrit illi mulier ornata meretricio, preparata ad decipiendum animam;* (nota muscipulam) *garrula & vaga, quietus impatiens, nec vultus in domo consistere pedibus suis: nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque, deosculatur iuuenem, ac procaci vultu blanditur.* (ecce mundi blandicias ac fraudulenta oscula quò tendant, ad capiendas scilicet animas.) Et postquam multis blanditiis inescavit, sequitur: *Irreruit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam; & quasi agnus lasciuens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius. Velut si auis festinet ad laqueum. Et nescit quod de periculo animæ eius agatur.* Tam clara sunt hæc, vt explanatione non egeant, sed tantum fuga. Vt Sapiens ibidem admonet: *Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abstrahatur in vis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit; & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Vis inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.*

Ecce exemplar infatuati hominis, mundi vanitates, tamen ad interitum ducentes, amplectentis tamen; quia blanditiis, vt quibusdam gemmis ornatae videntur. Anne iucundum & honorificum aut vlla ratione expetendum suspendium, eo quòd laqueus auro vel lapide pretioso sit decoratus? An felix olim Darius, quòd aureis compedibus catenisque, & quidem ab amicis, vincus teneretur? An felix Baziætes, eodem modo à Tamberlano honoratus, oneratus inquam? Nonne insanix species est, gloriæ mundi, vt aureæ catenæ collum inferere, & strangulari? Voluptates & honores mundi torques sunt aureæ camelorum Madianiticorum, quas Gedeon inter spolia accepit. Quibus qui constrictus manet, per angustam cæli portam transire non potest; vt neq. camelus ipse cum suo gibbo & sarcinis per foramen acus.

Pron. 7.
Descriptio
venationis
animæ
perniciosæ.

Compedibus aureis
stringi.
Iustinus
lib. II.

Judic. 8.
Math. 19.

2. Mach. 2.

Pro conclusione ac perfecta talium vanitatum detestatione, dicamus quod Mathatias filiis suis dicebat: *Gloria eius sterqus & vermis. hominis scilicet superbi, peccatoris, & mūdani. Hodie extollitur, & cras non inuenietur.* At qui gloriam Dei & cæli querit, illam reperiet, & in illa

in æternum inuenietur. At videamus nunc gloria huius insolentem exstimulationem, per vnum atque alterum exemplum valdè exoticum & absurdum. Inuentus est qui Dianæ Ephesiæ templum incendere vellet: vt opere pulcherrimo consumto, nomen eius per totum terrarum orbem diffunderetur (ecce laqueum gemmatum.) At benè consuluerant Ephesij, decreto memoriam teterrimi hominis abolentes, immò verantes ne quis cuiquam suorum filiorum nomen illud inderet: nisi Theopompus in historiis eum suis comprehendisset. Ecce quò insanix abripit gloria cupiditas ac mundi inescatio.

Valerius
Max. lib. 8.
ca. 15.
Strab. li. 14.

Herostratus.

Rhodope, Græcum in Ægypto scortum, parto turpi quæstu ingenti thesauro, quanquam humili ipsa fortuna orta esset; (terua enim fuerat) tamen famæ desiderio incensa, minorem quæ cernitur pyramidem extruxit: quæ quanto molis magnitudine vincitur, tanto alias ipsa operis excellentiâ superauit. En, meretrix ac liberta cum tantis regibus magno operis impendio contendere ausa fuit: nec minùs se in lupanari, quàm illi in palatiis, famæ cupida, nomini ac gloria dare operam velle ostendit. Quid hoc aliud est, quàm, vt inquit Apostolus, gloriam in confusione præ insania quærere: & se iucundè, exultanter, & vltro perdere. is Mundus hoc Mundi consilium. Eum sequitor, & ne animam perditò, si in certa pernicie salus est.

Fulgosius
lib. 3.

Philip. 3.

Sic egit Empedocles, qui cum Panthiam Agrigentinam à graui morbo curasset, atque ob id se penè pro numine coli animaduerneret, immortalitatis atque famæ studio incensus, in Æt nam insiluit, atque medios ipsius in ignes se coniecit. Ita mundi amatores æstro vesaniæ eius perciti. philtroque insani amoris ipsius ebrij, se læti gratantesque in gehennam præcipites dant. Sic scribit Munsterus araneas quasdam in Albania reperiri, quæ homines ridendo mori cogant.

Fulgosius li.
8. cap. 15.

Oratio contra Mundi vanitatem.

Postquam à te, æterne Deus, per peccatum abscessimus, vanitati huius Mundi subditi fuimus: Da nobis gratiam, quaesumus, ita omnem terrestris huius exilij gloriam contemnendi, vt ad æternam in calis gloriam peruenire mereamur. Amen.

CAP. LXXVI.

Quis tam fluxarum capitur dulcedine rerum?
Cui tellus insulsa sapit: cui naurea cælum est.

Bernard.
in serm.

Cui terra
sapit, huic
desipit cæ-
lum.

IVVS Bernardus sententiam vnam habet, quæ Quæstioni huic ac Responsioni multum luminis est allatura; sic inquit: Cui Christus incipit dulcescere, necesse est ei amarescere mundum. Quocirca, quando quis talibus mundi illecebris delectatur, illi que insulsa sapit tellus, quæ gustui cælestium deliciarum planè repugnat, signum est euidētissimum, nihil illum saporis in cælestibus reperire; sicuti qui acidis amarisque gaudet, ille dulcia auersatur. Hic igitur tam fluxarum rerum (quales mundanæ omnes) dulcedine capitur, cui cælestia non sapiunt, neque cordi sunt. Hinc & Esau nota talium figura fuit, qui auiditati gulæ satisfacere studens, pro edulij vnus iusculo ius primogenituræ deseruit; dicens fratri suo Iacob: *Da mihi de coctione hac rufa; en morior: quid mihi proderunt primogenita? Et accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit; paruispendens quod primogenita vendidisset.* Ita faciunt omnes qui rebus terrenis tantoperè afficiuntur, & ad illa ita inardescunt, vt morituri videantur si voti compotes non fiant, illisque carendum sit: ac propterea cæli potiùs se iure ac hæreditate abdicant, quàm genio suo in crapulis, voluptatibus, & cupiditatibus, ad quas se ferri sentiunt, non consentiant indulgeantque. Non expendunt miselli delectationem, quam ex his venantur, esse momentaneam, æternum verò mærorem ac pænā.

Fatuitas fi-
liorum Is-
rael.
Exod. 16.

Nim. 11.

Homerus in
Odyss.

Inordinatus etiam gustus iste & sapor, quem homines mundani & B vani in rebus istis insipidis & amaris imaginantur sibi que fingunt, figuratus fuit in fatuo illo atque insulso appetitu filiorum Israel, qui Manna cælestem panem fastidientes, nescio quarum rerum desiderio flagrabant, dicentes: *In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porriq, & cepe, & alia. Anima nostra arida est: nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man.* Legimus, illos qui ab Vlysse in Africam missi fuerant, postquam dulces suaucolentesque fructus ex loto gustassent, oblitos redire in patriam. Vnde & prouerbium: Lotum gustauit. Reperit quod optauit, resque ei successit ex voto, voluptate retentus est. inescatus est. Lotophagi quidem loci illius incolæ vocantur; possent tamen sic etiam illi vocari, quotquot mundi huius dulcedine capti, ita eadem distinentur, vt obliuiscantur patriæ cælestis, & viæ quæ ad eam ducit, atque à viis suis malis reuerti nesciant.

De talibus iure optimo dici posset illud, quod de filiis Israel ita Psal. 105. stupidè inescatis dicit Propheta Regius: *Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.*

Quis tam fluxarum capitur dulcedine rerum?
Cui tellus infulsa sapit; cui nautea cælum est.

Wie isser so verwoet, die hier ghenoechte in maect?
Die de blyfchap, en tgoet des hemels niet en smaect.

Qui se donne peine, Pour chose si vaine, Qui se perd en l'air?
Tel qui se degoute, Du ciel et ne gouste, Que la fade chair.

siderabilem. Spreuerunt terram optatissimam sibi promissam; optantes potius in solitudine mori, aut in Ægyptum redire, quàm terram à Domino promissam, lacte & melle manantem ingredi; & pro ea obeunda aliquid periculi aut laboris subire. Immodè detraxerunt terræ eisdem etiam qui eam inspexerant, dicentes: *Terra quam lustrauimus, deuorat habitatores suos*. Ita voluptuarij huius mundi cælesti patriæ detrahunt, quia sordibus suis delectantur, vt illi Ægypti quisquiliis; vbi tamen tam amara & tam graui onera sustinuerant, & extrema passi fuerant; sicut mundus suos tractat.

Num. 13.

Quæ ratio huius insipientiæ? Fortè sicut pisces marini falsis aquis delectantur & enecantur dulcibus; ita homines mundi, tanquam pisces maris huius amari, gaudent istis amaritudinibus, videnturque morituri, si illis priuati, melioribus lactentur. Ah quàm prauum peruersumque habent amatores sæculi palatum! Dulcissima eloquij diuini fluentia, mellitiq; fontis vitæ æternæ limpidissimæ lymphæ eis non sapiunt; & sapit nautea sentinæ crassa, turbida; amara ac lutulenta aqua cisternarum dissipatarum, paludum, & lacuum fœtentium vallis huius lacrymarum. Ostendunt sanè tales, se profus terrestres ac carnales esse, de quibus dicit Apostolus: *Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt*. Iterum: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei*. sed ei tantum in intellectum & in affectum cadunt, quæ sensum eius carnalem, terrestrem, & animalem afficiunt oblectantque. Non secus quàm sus in volutabro luti se longè magis oblectat, quàm si in rosis voluatur. Et tunc in talibus sequitur tandem, quod dicit Apostolus: *Quorum finis interitus: quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt*.

Palati corruptio in mundi amatoribus.

Rom. 8.

1. Cor. 2.

Philip. 3.

Quid mirum igitur, dum os, guttur, stomachus, & venter talium, talibus tantisque corruptionibus plena sunt; eis dulcia, sana, ac cælestia non sapere; eos talia fastidire & nihili facere? Gustus & gustandi facultas omnis vitiata est, & contrariis præoccupata; febricitantium, vel potius phreneticorum more, omnia nociua appetentium, & reicientium quæcunque essent salutaria. Nisi enim hæc esset palati mentisq; inuersa potentia, quomodo tam desiderabilibus cum indignatione contemtis, tam noxia concupiscerent? Ideoque tanquam de re incredibili, quæ neque fieri posse putetur, cum admiratione rogat Iob: *Poterit comedi insulsam, quod non est sale conditum? Aut potest aliquis gustare,*

4. R. 2. 4.
Mors in olla.

quod gustatum affert mortem? Sicut filij Prophetarum amaritudinem pulmenti gustantes, metuentesque ne mortem sibi tali pastu consciscerent, clamauerunt dicentes: *Mors in olla, vir Dei;* & non potuerunt comedere: neque etiam lubuit amplius periculum facere, donec farinam in ollam misisset Elisæus, & amaritudinem illam sustulisset.

Quid igitur aliud dicemus, dum mundani homines, non obstante

amaritudine mortis æternæ, quam simul cum mundi voluptatibus avidè abliguriunt, in his gaudent delectanturque citra vllam formidinem; quàm quòd inebriati malum suum non sentiunt quod fugiant? Sic enim consuevit mundus sui amantes inescare & inebriare, quibusdam primùm adhibitis oblectamentis, & in speciem benè sapientibus; & tum, cùm ratio, sensus, & iudicium sepulta fuerint, amaris & insipidis infarcit sine discrimine: iuxta illud Archiuriclini dictum in nuptiis Canæ Galilææ: *Omnis homo primum bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint; tunc id quod deterius est.* Hoc ipsum D. Gregorius hac sententia confirmat, dum ait: Mali, dum pro mundo tolerant, leue putant; absinthio ebrij sunt. Et propterea expectanda illis venit seuera illa sententia; qua Christus de omnibus qui se ob amorem mundanarum voluptatum cælestibus epulis & gaudiis indignos reddunt, sic dicit: *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Tunc intolerabilem illam patientur inediam, de qua Propheta: *Famem patientur, vi carnes:* qui præ fame nimia quasi rabiidi, circumeunt ciuitatem, per plateas omnes discurrentes, & quærentes quo suam rabiem expleant: & non inuenient miseri, quo se solentur, quia solatiis trantitoriis dediti, solatiâ futura & æterna non quæsierint.

Ioan. 1.
Gregor.

Luc. 4.

Psal. 58.

3. Reg. 3.
Salomonis
infatuatus
gustus.

Quid Salomoni optimum illum diuinarum rerum gustum eripuit, per quem velut ebrius Sponsæ Christi amator, aptissimus à Deo habitus fuit, qui excellentem illam Christi animæ nostræ sponsi dilectionis suauitatem, & iucundum amoris excessum, non solum Cantico Canticorum vt dignissimo modo describeret, verùm etiam persona sua vt singulari figura repræsentaret: quid, inquam, ei tam diuinum exemit gustum, nisi contrarius gustus rerum mundanarum & carnalium, qui sanctum saporem infatuauit?

Luc. 16.

Quid diuiti epuloni causæ fuit, vt tantum deliciarum, tantumque voluptatis in epulis carnalibus & mensæ corporalis apparatu poneret; vteam ob rem, æternum in lingua singulariter & palato cruciatum; absque vel gutta solatiij sustinere cogatur, nisi quia tam parum gustus inueniebat, vel etiam quærebat in diuinis cælestibusque deliciis? Ita desinunt omnibus illis salutaria sapere, qui se vanitatibus mundi sinunt inescari; vt quotidianus, (prò dolor!) vsus docet.

En' gosiis
li. 9. cap. 1.
Sardana-
pali proie-
ctus ani-
mus.

Ad maiorem fallacis huius saporis & voluptatum mundi detestationem, exemplum vnum ex profanis auctoribus adiciam non ignotum neque ignobile in suo genere. Omnium quos eneruauit mollities, & delicia corruperunt, principem locum, maioremque apud posteros ignominiam meruit Assyriorum rex Sardanapalus: qui ob id meritò etiam princeps eorum omnium habetur, qui quòd carnales suas sectantur cupiditates, inter viros recenseri indigni sunt. Hic cò se illece-

lecebrarum demisit, vt relicta maiestate (qua Princeps tanto debet excellere quanto sublimior est ceteris) positus masculi sexus indumentis mentitus sit fœminam, interquæ puellas & eunuchos delituerit, inter scortorum greges purpuram colo neuerit, pensa puellis partitus fuerit: totus absorptus mundi carnisquæ illecebris. At quem finem res illa habuit? Præfectus eius Arbaces his indignatus, bellum illi intulit: quo ille audito, non vt vir regnum defensurus, sed vt mortis metu mulieres solent, primò latebras circumspexit; mox tantisper animum renocans, cum pauculis restitans, tandem victus domum suam regiam festinanter adit, vbi statim exstructa pyra, se suasquæ diuitias in incendium mittit. Suoque sepulchro insculpi iussit:

Ede, lude, bibe, charum presentibus exple

Deliciis animum: post mortem nulla voluptas.

Vitiosum carmen, vitiosæ rei argumento conueniens.

Ita ecce ad æternum feruntur incendium, qui postpositis cælestibus epulis verbi diuini, sanctorum Sacramentorum, meditationum cælestium, piorum exercitiorum, & similibus gustu repudiato, insanis mundi voluptatibus se recreant, æternam in ediam cum ceteris gehennæ suppliciiis perpeffuri: & quod grauissimum omnium est, cælesti illo epulo & gaudio carituri.

En quomodo natura Corallij horum arguit insipientiam. id ex D. Ambrosio referamus. Sed iam, inquit, assurgamus ipsi de profundo maris, & aliquantulum sermo noster emergat, atque ad superiora se subrigat. Spectemus ea quæ vilitata multis, & plena sint gratiæ. Quomodo nõ indecorus lapis corallium in mari herba sit; si verò in ærem transferatur, lapidis firmitate solidetur. Quis non videat hic quasi virgula designari modum, quo insipidi sapietes mundi (si naturam velint imitari) a tam fœda ac fatua falsi maris huius vilitate & oblectatione, ad iucundissimam pulcherrimamquæ humanæ dignitatis præstantiam possint emergere. Si nimirum corallij instar caput semel cœnoso hoc facultatæ voluptatis gurgite efferentes, puriori aëri, adeoque ætheræ auræ conentur inferere: è vili alga futuri corallium, hominum oculis, atque ipsi omnium creatori gratissimum.

*Ambros.
Hexem.
cap. II. li. 5.*

Oratio contra gustum mundanarum rerum.

Calix mundi amarus, dulcissime Iesu, foris melle litus est, & cum iucunditate mortem imbibimus animarum. Reple corda nostra cælesti dulcedine, vt mundi delectationem contemnescentes, suauissimis animæ deliciis in hac peregrinatione nutriamur, & iisdem in patria cælesti, cum apparuerit gloria tua, satiemur. Amen.

CAP. LXXVII.

Crebriùs auratos Mundi quis glutiit hamos?
Eius seruitio studium qui mancipat omne.

Maximè à mundo decipiuntur, qui ei seruiunt maximè.

ALDE ad rem facit istæ Interrogatio: verùm quia duobus præcedentibus Capitibus de mundi vanitatibus & illecebris actum est, iam tantum præcipuè fraus illa & fallacia explicanda erit, qua illi potissimum à mundo decipiuntur, qui ei fidelissimè & studiosissimè placere & obsequi conantur. Quæritur itaque, quis crebriùs, & vt plurimum turpiùs, à mundo decipiatur, auratos eius hamos & blandas inescationes deglutiendo? Responso clara est: Qui maximè ei seruit. Hoc enim in omnibus videre est, quorum quosdam quasi digito indicabo, loco omnium mundi cultorum.

Escher 7.

Aman speculum singulare mundi amatorum; qui pro omni suo in A mundi gratiam seruitio & studio, proprio patibulo affixus, toti mundo

Luc. 15.

rifui & ludibrio expositus est. Huic filium prodigum annectamus, B

qui omnem suam substantiam consumsit in mundi obsequium, eius illecebris inescatus; & tandem omnibus exutus, fœdè à mundo

Pro. 31.

explosus est; pro mercede tot impendiorum, exhibilationem cum extrema calamitate recipiens. Et verè hoc certissimum omnibus

mundi cultoribus ius & stipendium expectandum est, iuxta illud Sapientis indicium: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Blandè quidem

arridet, & oculis grata est mundi species; sed finis spectandus, qui semper tristis est, nisi quis prudens tempestiuè elabatur, seseque eius tricus eripiat. Fallax iste ac malè ominatus mundi cum suis cultoribus lucus, non incongruè lusui illi comparetur, quo felis ludificat murem,

Impostores.

quando post miras cum illo ioculationes, eum tandem strangulat & absumit. Ita etiam cui cum mendace, fallaci, & impostore negotium D

est; quales sunt isti circumforanei, nugiuenduli, empirici, qui mira E hominibus obtrudunt, vt pecuniam ex marsupio emungant. Quis maximè à talibus decipitur? certum est, eum qui maximè eis fidit, & F

Mundus, in ludificando excellit.

plurimum tribuit; qui que præ ceteris consilium ipsorum sequitur, plus ceteris risui omnium exponi. Ita eis accidit, qui mundo plus detulerunt, plus fidei adhibuerunt, plus in eius obsequium & laboris, & temporis, & pecuniæ impenderunt. Illi etiam ampliùs de eius imposta participant; & pro tam studioso obsequio dignissimum fiunt ipsi mundo ludibrium.

August. 8. lib. Conf. cap. 6.

Hinc ex D. Augustino tam fatuos clientes, amentesque vanitatum affeclas sic meritò alloquamur: O amatores mundi, cuius rei gratiã mili-

Crebrius auratos Mundi quis glutijt hamos ?
Eius seruitio studium qui mancipat omne .

Wie werden daer, met recht, day Weerelt meest bedrogghen?
Sie haer, als slaue, en knecht, ghetrouwt te dienen pogghen.

Qui plus sot se laisse, Mener a la lessé, Du monde pipeur ?
Qui par veu dhommage, Seruiable engage, A luy tout son coeur.

militatis? Maiórne esse poterit spes vestra in mundo, quàm vt amici mundi sitis? Verba duorum aulicorum Imperatoris sunt, qui in casam eremitæ & in S. Antonij vitam incidentes, conuersi sunt, in has voces erumpentes: Quid quarimus? cuius rei causâ militamus? Maiórne esse poterit spes nostra in palatio, quàm vt amici Imperatoris simus? Et ibi, quid non fragile plenumque periculis. Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum?

Dionysius Syracusanus iunior, ludibrium mundi factus, à fortuna ad summam felicitatem euectus, cum nimium felicitati suæ fideret, ab eadem ipse deceptus est. Nam non solum vt Iustinus refert, Corinthi propter inopiam eum puerulos litteras in triuio docuisse asserunt: sed & ob extremam mendicitatem, cum stipem petere cogere-
Æli. viii lib. 9.
Iustinus lib. 23.

tur, tympana pulsando extremam ætatem exegisse.
 Domitius Nero ab immensis deliciis, quibus antè utebatur. in omni re sua immodicus, omnium odio eum premente, in serui sui domum profugit; atque illic vrgente siti, qui aureis vasis assueuerat, veluti nouus Diogenes (quia aliter non poterat) è caua manu poculum sibi fecit. Et cum calcei deessent, atque ipsi nudis pedibus per cannetum nuperime defectum, transeundum esset, vt occultè locum peteret, in quo latère posset, magna ex parte pronus per terram in quadrupedis speciem perrexit; atque, ne acuti cannarum stipites læderent, vestem subdidit. Ad hanc necessitatem redactus est, qui olim vrbes, prouinciâs, ac regna dare consueuerat, vt calceos in pedes non haberet, manuque pro pedibus vteretur: & deficiente vase, manum pro poculo adhiberet. Hæc mundi merces & fraus in omnes qui ipsi maximè fidunt.

Neq; mirum: quia sicut dicit Apostolus, *Mundus transit, & concupiscentia eius.* Tãto igitur necessum est eum frustrari amplius, quanto amplius ei confisus, & vt arundini innixus fuerit. Sicuri etiam quãdo quis in ripa stans nauis præterlabenti pedem imponit, vel ex ea manum ripæ iniicit, quò firmitus incubuerit vt eam remoretur, ei que innitatur, cò certius vehementiusque sua spe & opera frustrabitur, rapidiusque in profundum demergetur. Periculum autem hoc indicat & euadentium raritas & pereuntium multitudo. Nam, vt dicit D. Bernardus: In mari Massiliæ de quatuor nauibus non perit vna; in mari verò huius mundi de quatuor animabus vix euadit vna.
F. Ios. 23.
Bernardus.

Oratio contra mundi fraudulentiam.

Deus, qui fallaciam huius mundi nobis tam clarè detexisti, & prædixisti, accende in nobis desiderium tibi fideliter seruiendi; ne inani mundi huius fidentes arundini decipiamur, sed in solida tua promissione securè conseruari mereamur. Amen.

CAP. LXXVIII.

Ergo, quid est Mūdus, mundū licet induat omnē?
Vanius hoc nihil est: Nihilo quin vanior ipso.

Quid sit
Mūdus?
Nihil.

OST QVAM de gloria, factu & fraudulenta mundi deceptio-
ne tractatum est; iam absolutè quæritur, quid sit mundus,
hoc est, quàm parum; etiam si omnem mundum, hoc est, or-
natum muliebre induat, seque summè exornet. Respon-
detur, nihil eo vanius, immò vaniorem ipso nihilo esse. Probrosa sanè
& mordax responsio, illi qui tam excelsè & sublimiter se gerit & de
se sentit. Intolerabilis videbatur Amano illa vilipensio, qua non ita vt
optabat à Mardocheo excipiebatur. Quin immò, plus illa eum tor-
quebat, quàm omnes eius diuitiæ, omnis gloria & sublimitas eum
oblectabant. Ita & inexplicabilis contemptus erat, & ignominia ma-
xima fastuoso illi Goliæ, quando Dauid eum baculo tanquam ad ca-
nem ad eum accedebat: præferim eum ei etiam intrepidè pusillus il-
le in os diceret: *Percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadave-
ra castrorum Philistinum hodie volatilibus celi & bestiis terra.* Ita intolerabi-
lis est ista mundo superbissimo fastuosissimoque ignominia qua de ip-
so dicitur quòd sit vanitas vanitatum, & minus vaniusque nihilo; cum
tamen in omnibus suis tanta vtatur supercilij celsitudine, vt nihil, nec
in cælo quidem esse videatur, cui eius splendor & magnificentia con-
ferri possit.

Hester 5.

1. Reg. 17.

Sortilegiū
splendida
promittēs,
& nihil rei
tribuens,
mundus.

Verè tamen, licet ringatur, & præ indignatione findatur medius, A
sortilegio celebri comparari potest, cuius præmia & donaria mirè ful-
gida quidem ac pretiosa apparent; sed postquam sortes & sortium pre-
tia in urnam iniecta, iamque extrahenda sunt; pro magna spe atque
expectatione rutilantium illorum præmiorum, quæ nemo sibi non
certò pollicebatur, nihil nisi vacuæ chartulæ producuntur; clamatur-
que assiduè ab adstante præcone: Nihil; Nihil; Nihil.

Mons par-
turiens,
mundus.

Et ita se res habet. Mundum mihi, quæso, parumper attendito, B
quando ita fastu plusquam gigantæo tumet, vt se vix capiat, suusque sibi
locus angustior videatur, quàm vt eo ampliùs queat contineri: immò
ac si vterum gestet, nouumque hic mundus mundum pariturus videat-
ur: vt olim de monte veteres fabulati sunt, qui quòd plus solito vi-
deretur intumescere, montem ex illo alium progignendum rustici ar-
bitrabantur: dumque diu satis essent parum præstolati, prodiit mus- C
culus. Vnde de omnibus qui magna pollicentur, vel præstituri magna
videntur, & nihil aut parum re ipsa perficiunt, communi prouerbio
dici solet illud Horatij: *Parturiant montes: nascetur ridiculus mus.* D

Horatius
Art. Poët.

Ita

NIET NIET

Ergo, quid est Mundus, mundum licet induat omnem.
Vanius hoc nihil est: Nihilo quin vanior ipso est.

Wat ist van swaerelc toch, en wonderbaer bediet?
Al ydelheyt's bedroch, met eenen grooten Niet.

Qu'est donc l'apparence, Et la grand'bouance, Du mondain attueil?
La Vanité vaine, Moins que rien, qui meine, L'homme a tresgrand dueil.

Ita nihil mundus, post tot tantasque magnarum rerum falsas species producit solidi; immò totus inanis, ridiculus, & nihil est. Talia sunt quædam, quibus proprium est multum præ se ferre, & nihil esse.

E Quidam vilitatem, & vt ita dicam, nihilitatem mundi fastuosi bullis illis comparem; nō iam communibus sponte in aqua surgentibus, sed illis quas pueri ex concha, smegmate aquæ immixto, straminea fistula, magno, licet puerili, studio excusitant? Hinc enim pueri (vt stulti insensati que sæculares ex suo orbe) non parum accipiunt oblectamenti. In hoc namque flatili orbiculo ædificia cernunt, turres, palatia, vrbes, cælum denique & terram, ac si parvus mundus esset, qui pucllari pugillo in concha continetur: præsertim quando in aera volitare permittitur, vel etiam super palma manus resultare. At, quanto magis propiusque eo lusu delectat tanto facilius in nihilum, vnde prouenerat, redigitur; & (heu luctum!) oculos intuentium mordaci sua aspergine mæstificat. Et ita, mundanæ more lætitiæ, extrema gaudij luctus occupat.

Bulla in concha, mundus.

Neque Sapiens tantum id bis tēve iisdem planè verbis inculcat: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*: sed etiam vox & testimonium ipsorum damnatorum id confirmat; ita teste sacra Scriptura clamantium:

Nos insensati, &c. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia: quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncijs præcurrentibus: & tanquam nauis que pertransit fluctuantem aquam; cuius, cum præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus; aut auis, que transuolat in aère, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, & post hoc, nullum signum inuenitur itineris illius: aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aër continuo in se reclusus est; vt ignoretur transitus illius. Sic & nos nati, continuo defuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valimus ostēdere: in malignitate autem nostra consumpti sumus. Sequitur ibidem: Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt, quoniam spes in pyramquam lanugo est, que à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, que à procella dispergitur: & tanquam furvus, qui à vento diffusus est.

Ecll. 1.
c. 12.

Sap. 5.

Testimonium damnatorum de mundi vanitate.

Ecce, tamen si plenis immodicisque mundi voluptatibus, honoribus, & diuitiis affluerint, & tota vita durante toti in illis fuerint gloriantes, luxuriantes, exultantes, & tanquam beatitudinem summam nacti iactantes; tamen quando eò venerunt, vbi verè videre est, quid sit mundus cum omnibus suis tumoribus & moribus; vident fatenturque nihil esse, seque natos statim esse defuisse, & omnia tanta celeritate transiisse, atque euaniisse, sicut omnia illa quæ in qualemqualem comparisonem adduxerunt, vt iam antè audiuius: vt ob id se insensatos meritò ipsi protestentur, & doleant. Vnde & Propheta regius eodem prorsus spiritu loquens, sic deplorandam horum stultitiam depingit:

Pfal. 72.

pingit: *Abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Veruntamen, detecisti eorum allenarentur. Quomodo facti sunt in desolationem! Subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Vanitas mundanorum sic

Somnij in-
stat. mundi
vanitas.

Isaie 29.

in suis voluptatibus somniantium etiam à Propheta Isaia expressè describitur, his verbis: *Sicut somniat esuriens & comedit; postquam expergefactus fuerit, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit; & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit; sic erit multitudo gentium.* Sic cum mundi cultoribus & amatoribus agitur, quando omnia transferunt, somnium videtur fuisse: quo quid vanius, respectu rei ipsius de qua somniatur? Et vbi est ingenij subtilitas, rationis vigor, acumen industriae, de quibus interdum gloriamur; & interim vmbra pro re, & somnium pro veritate complectimur: canem illum Æsopicum imitantes, qui carnem ore gestans, vmbra eius in aquis luna splendente apparentem auido morsu prensitans, veram carnem amisit. Ita nos acribus retibus, fumum manu, vmbra totis vlnis, & somnium toto animi studio, expanso velut sinu, captamus, vera aeternaque beatitudine dimissa. Quis non hinc cum viro secundum cor Dei exclamet quasi miseros à tanta insaniam reuocans: *Fily hominum, vsquequo graui corde? Ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?* Nonne satis miser est, cui inuito mendacium obruditur, nisi id etiam ipse studiosè conquirat? An non satis deplorandus, qui incius & nolens in vanitatem incidit; nisi & non habitam ambiat, & diligit inuentam? quis domum quærens, vacuam malit quàm plenam? quis bursam vacuam, scyphum, horreum, armarium, armamentarium, caput, corpus, & similia (quæ continendis rebus seruiant) vacua malit quàm plena? Ita qui quæ in mundo sunt diligunt, non modò vana diligunt, sed ipsam adèò diligunt vanitatem.

Canis
Æsopicus.

Pfal. 4.

Instrumē-
ta lætitiæ
mundanæ
vacua vani-
tatem
mundi tes-
tantia.

In signum, vacua illa & vana esse omnia, quæ mundani homines tanto cum affectu & tanta cum animi voluptate concupiscunt & amplectuntur; vacua etiam sunt omnia illa instrumenta, vt supra attigi, quibus maxima talibus hominibus lætitia & exultatio exhibetur. Vt sunt tympana, fistulæ, sambucæ, lyra, cythara & id genus alia. Videte stultitiam: inflatur saccus coriaceus, inflatur tibia, pulsantur tympana, sonumque edunt; & incipiunt saltitare homines, & instar vitulorum pinguium gestire, lasciuire, & mille leuitates exercere: quid id aliud est, quàm vanitatem hominis per instrumentorum vanitatem excitare, & factò ostendere, vana esse omnia? Dumque transit sonitus, cessat saltus; & iterum in nihilum euanuit. Iterum dicere lubeat: *Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem? errorem? perniciem?*

Augustin.
serm. 111.
de temp.

Rectè D. Augustinus: *O infelicitas generis humani! Amarum est mundus, & diligitur: putas si dulcis esset, qualiter amaretur? Formoso quomodo*

quomodo hæreris, qui sic amplecteris sædum? Flores eius quomodo colligeres, qui à spinis non reuocas manum? Idcirco prudentes nos esse oportet & iustos rerum æstimatores. Transit mundus, transeat, neque vanitati eius innitatur, vmbra, mendacia, fumos, & inanes species fugientes, Christo, qui veritas & æterna Patris Sapientia est, adhareamus. Illi adhærere bonum est. Sortilegium mundi pompaticum contemnite, vbi omnia in sortem conferuntur, & nihil præter nihil accipitur. Sors tua tibi, ô Christiane, cecidit in præclaris. Hæres cæli, Dei que cum Christo cohæres factus es. *Dixi*, inquit nostro etiam nomine, Propheta: *Tu es spes mea, Domine, & portio mea in terra viuentium.* Hac contenti sumus. Ceterum, mundus mihi crucifixus sit, & ego mundo. Ecqua voluptas sit, cum reo cruci vel patibulo affixo epulari, sedere, iacere, illius frui amplexibus & osculis? omnia horrore plenissima sunt. Phy igitur mundo, & omnibus eius vanitatibus; Christo confixus sum cruci.

Sors Christi
iani
Deus.

Psal. 141.

Gal. 6.

Veræ vanitatis mundi specimen atque exemplum ex Philone breuiter narremus. Cùm Agrippa à Caio Augusto rex ordinatus, Roma recedens & in Iudæam rediens, Cæsaris hortatu per Alexandriam iter institueret: intolerandam in illa ciuitate sustinuit ignominiam. Erat quippe quidam infanus, nomine Carabbas, non ex illo conspicuo furiosorum genere, sed leuiore correptus insania. Is interdium noctu que nudus oberrabat per compita, nec æstum nec frigus deuigans, puerorum & adolescentum ludibrium. Hunc miserum propulsus ad gymnasium in superiori loco statuunt, vt spectari posset ab omnibus; mox que capiti diadema imposuerunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt, pro sceptro frustum arundinis humo sublaturum quidam ei dedit in manum. Sic ornatum regiis insigniis, & in regem transformatum, more histrionico, adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tum alij salutatum accedebant: alij sibi reddi iura petebant: alij consulebant eum de Republica: post hæc acclamatum est à circumstantibus, magna voce, *Marim*, appellantis, quod nomen Syris significabat Dominum. Ecce tibi mundi typum in facuo ludicrè sublimato, & in Agrippa nouo rege deriso luculenter expressum.

Philo in
Euseb.

Oratio contra mundi vanitatem.

Mundus transit, Domine Deus, & omnis concupiscentia eius, & veritas tua manet in æternum: abstrahere corda nostra ab omni vanitate, & tibi glutino tuæ dilectionis affigito: ne, quando dormierimus somnum nostrum, vacuis inueniamur manibus, dum cuncti resurgentes mercedem pro labore sunt percepturi. Amen.

CAP. LXXIX.

Qua capitur specie, qui sidera lumine vestit?
 Virtutum: Argenti hæc radios præstinguit & auri.

Vestium &
 ornatus o.
 rgo & pro
 gressus.
Genes. 3.

OST QUAM homo primam suam in Paradiso vestem inno-
 centiæ & iustitiæ originalis amisit, cœpit in vestium ornatu
 & pretio, & in iis quæ eò spectant, voluptatem capere. Pri-
 mum quidem necessitate tantum impellente, in quam se per
 peccatum coniecerat, vt vestium vsa indigeret; sed postea etiam va-
 nam delectationem & honorem in vestitu quærendo & collòcando. **A**
 Primum siquidem indumentum, seu potius tegumentum, quo pudori
 ex nuditate surgenti consuleretur, erant perizomata, quæ ipsi primi pa-
 rentes consutis ficus foliis sibi confecerant. Tunc fecit eis Dominus
 Deus tunicas pelliccas, ad tegendam quidem nuditatem, sed etiam ad
 frigus cælique iniuriam arcendam. Inde ad lanam & linum ventum
 est; effinxitque sibi humana industria vestes laneas & lineas. Inde
 vlteriùs ad vermium serica excrementa & byssum: tandem ad aurum **B**
 & argentum, conchas, murices, vniones, gemmas, & lapides pretiosos.
 Adeo vt nihil vltra videatur expectandum, quàm vel vt ad primum
 iterum vestimenti genus redeatur, vel vt mundus finem accipiat: cum
 in super omnia illa supradicta ita inter se contexta, commista, & mille
 modis variata & variegata sint, vt nihil superesse videatur, quod in eò
 genere amplius queat excogitari: & tamen in vno diu conuiescere
 nequit mundus.

Gentilium
 in ornatu
 studium.

Ethnici, qui non plus sapiunt quàm capiunt, quàmq. se humanum
 protendit ingenium, magnum momentum in externo hoc ornatu con-
 stituunt; quia summam suam felicitatem in talibus positam existi-
 mant: hinc etiam eiusmodi studiis maximam nauant operam. De his
 sic loquitur Propheta: *Filia eorum composita: circumornata vt similitudo
 templi. & forma corporis aptissimè comparata, & vestium ornamen-
 torumque corporalium splendore ita excultæ, ita armillis, dextrariolis,
 inauribus, torquibus, lunulis, frontalibus, & similibus circumornatæ,
 vt templi alicuius etiam aulæis & coronis aliisque donariis circum-
 quaque dependentibus ornatissimi speciem referre videantur. Beatus
 dixerunt populum cui hæc sunt, inquit Propheta: & sibi beati videntur.*

Christiani
 sciunt, quid
 de corpora
 li ornatu
 sit sentien-
 dum.

Idque inquam de Ethnicis, qui lumine Fidei destituti videre ne-
 queunt neque diiudicare, quis sit ornatus ille, quæue species qua Deus
 capitur & delectatur. Deus, inquam, qui sidera decoro illo vestit lumi-
 ne. At nos Christiani à Deo circa huiusmodi illustrati, quando per-
 spicilia recti visus ac iudicij, naso nostro imponere volumus; hoc est,
 quando

Quâ capitur specie, qui sidera lumine vestit?
 Virtutum: Argenti hæc radios prætinguit, et Auri.

Welke id' day het rieraet, daer Eddt voor al affhondt?
 Dat id' der deushden daet: bouen ghesteente en goudt.

*De quelle parure / L'auteur de Nature / Se delecte plus?
 De la Vertu belle / Au pris de la quelle / Rien n'est le surplus.*

quando humanum nostrum intellectum captiuum tenemus, & fidei, obedientiæ, atque obsequio subiugamus, faciliè videmus quid de corporali ornatu censendum sit, quantumque in eo gloriandum. Fide namque cognoscimus, non alia nobis quàm peccatorum occasione concessa corporis indumenta; sicut cataplasmata, & fasciarum obli- Vestes ca-
taplasma-
ta.
gationes, vulnere vlcerumque occasione traduntur. Vt pudere nos potius debeat, quàm gloriari delectet in vestibus, cum illæ nobis seruiant magis ad ignominiam inobedienciæ quæ nostræ memoriæ re- Vestes cau-
terij instar.
fricandam, quàm ad laudem aliquam vel honorem. Sic enim nec cau- terium, scapulis cuiusquam furis iniustum, occasionem aliquam præbet se iactitandi, vel sibi complacendi, sed potius se humiliandi, quia recētem semper commissi vel furti vel criminis gignit recordationem.

Iam verò non eò tantum ventum est, vt in tegumentis corporis nostri gloriemur, æquè ac vulneratus vel luxatus quispiam in suis cata- Infantia
circa cultū
corporis.
plasmatis & colligaturis: sed etiam illa nos eadem argento & auro & lapidibus pretiosis ornamus: nobis persuadentes pulchrum hoc esse & honorificum. Quod sine dubio clarissimum est vel stultitiæ argu- mentum, vel nos Fidei nostræ non vt lumine, quo hæc omnia discer- namus. De sic se ornantibus dicit Apostolus: *Non in tortis crinibus, aut* 1. Tim. 2.
auro, aut margaritis, vel veste pretiosa; sed quod decet mulieres promittentes 1. Pet. 3.
pietatem per opera bona. Cui & D. Petrus consentit: *Non sit extrinsecus* 1. Pet. 3.
capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui 1. Pet. 3.
absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus; qui 1. Pet. 3.
est in conspectu Dei locuples.

Docuerunt nos Sancti suo exemplo ita de corporis indumentis, vt dixi, sentiendum: data esse scilicet quibus tegamur (quod ex peccato originem sumit) & in signum pœnitentiæ peccati illa nos circumge- stare; sicuti sceleratus aliquis torquem ferream, vel catenam, vel aliud signum gestaret: Sancti vestibus ad pœnitentiam etiam vsi sunt. Sic Apostolus: *Fide, alij circueverunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angu-* Hebr. 11.
stiat, afflicti, quibus dignus non erat mundus.

Vnde ista (putamus) inter homines iudiciorum & rationum agendi diuersitas, nisi quòd aliis alij animam pluri quàm corpus faciant, at- que ita etiam ornatum animæ corporis cultui præferunt; virtutes, gra- tiarum varietates, & eiusmodi spiritualia ornamenta, gemmis & au- ro. Alij verò, quibus vel cerebrum, vel cor, vel spiritus deficit, corpus animæ præponentes, etiam longè studiosiùs exteriorem cultum inte- Augustin.
Anima
corpori
præponen-
da.
riori præferunt. De quibus rectè D. Augustinus: Ecce, omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi turpes. secundum animam scilicet. Non enim cogitant, neque animaduertunt, animam principalem esse hominis portionem; eamque ob id à Deo, vt rem pretiosam, corpori vt loculo conuenienti esse inclusam. At ipsi capsam exteriorem contemplantur

cum admiratione, nihili facientes thesaurum intus conseruatum. Propterea exterius ornant, intus negligunt. Quod dum stultuli faciunt, ita sapiunt, ac si fur qui ad suspensium ducitur maiorem haberet curam ornandi corporis, quàm animæ conseruandæ.

Virtutum ornatus optimus.

Psal. 44.
Anima virtutibus prædita, Regina est.

Hester 2.

Qui animam ornata[m] habet, de corporis ornatu nõ est sollicitus.

Virginum sanctarum laus.

Dicit itaque optimè Responsio, virtutum ornatum Deo maximè placere, illumque radios argenti & auri præstinguere. Hic est enim ornatus Reginae, Christi Regis sponsæ, animæ Fidelis; quam ob id sponsus tanto dignatur honore, vt ad dexteram suam collocet: *Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato; circumdata varietate.* Tanti est operimentum illud fulgentis charitatis, vt eius comparatione vilescat aurum: tanta est omnium aliarum virtutum varietas, vt nulla vestium variegatio cum ea conferri possit. Qui hunc virtutum ornatum habet, alium non magnopere quærit, neque pro illo manum mouerit; cum sciat se per istum summo Regi Christo placere. Talis animæ pulcherrima fuit figura, Hester illa pulcherrima. quæ tanta gratia & pulchritudine naturali pollebat, vt non quæreret muliebrem cultum; neque ei vt ceteris opus erat studiosè se adscititiis ornamentis comere & polire; quia, teste Scriptura, *erat formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur:* & propterea præ ceteris Regi Assuero placuit: quæ tamen sex mensibus oleo vngebantur myrtino & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus vtebantur: & quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & vt eis placuerat componebantur, dum ad regem suo ordine essent ingressuræ. Posuit autem Assuerus rex diadema regni in capite Esther, fecitque eam regnare. Quicumque igitur summo Regi Christo placere desiderat, & ipso tandem iubente ac donante in cælis regnare, mundi corporisque ornatum contemnat, qui animam solet dehonestare, fædioremque coram Deo reddere: & assumat virtutum decus; humilitatis, pudicitia, mansuetudinis, sobrietatis, patientia, charitatis, misericordia, pietatis, & cæterarum. Hæc optima fuere Christi, amicorumque eius, & gloriosorum Principum terræ Apostolorum vestimenta: his ornamentis resplenduerunt tot Sanctorum & Sanctarum millia. Et virgines nominatim, etiam corporis pulchritudine frequenter speciosissimæ, & in sæculo præstantes, hoc tamen virtutum ornatu eminenter fulserunt: quales fuerunt S. Catharina, S. Agnes, S. Cæcilia &c. at præ omnibus, Virgo virginum, Domini nostri mater sacrosancta, Domina angelorum, in qua Deo complacuit.

Hic virtutum ornatus non teritur vsu, sed augetur, redditurque venustior. Qui his indumentis caruerit, gehennæ flammis æternum vestietur. *Induet maledictionem sicut vestimentum,* inquit Propheta. Meminerint tantæ dignitatis huius virtuosus ornatus, qua regni maiestas obtinetur; & è contrâ vilitatis ornatus corporalis, quo gehennæ incendia

Psal. 108.

ecendia hereditantur, quicumque ita cultui corporis vacant, vt animarum cultum postponant. Meminerint exempli sororis S. Bernardi.

Sed rem ipsam, vt in vita S. Bernardi describitur, audiamus. Cùm Soror sancti Bernardi cultum externum deponit. In vita S. Bernardi. lib. 1. ca. 6.

igitur illa venisset, quasi visura fratrem suum, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa, confusa & cōpuncta vehementer, cùm ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, cumq̃ à fratre suo Andrea quem ad portam inuenerat monasterij, ob vestium apparatus stercus inuolutum argueretur, tota in lacrymas resoluta; Etsi peccatrix sum, inquit, pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, ideo consilium & colloquium bonorum requiro. Et si despicit frater meus carnem meam, ne despiciat seruus Dei animam meam. Veniat, præcipiat; quidquid præceperit, facere parata sum. Hanc ergo promissionem tenens, exiit ad eam cum fratribus suis frater eius: & primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium, & in omnibus sæculi pompis & curiositatibus interdixit; ac formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto, repenti secundùm omnipotentiam dexteræ Excelsi mutata est. Stupebant omnes, adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio sæculi vitã ducere eremiticam. Hucusque ex vita S. Bernardi.

In virtutum porro commendationem adiiciam quod Antisthenes Laert. lib. 6. dixisse fertur. Ensis & clypeus excutiuntur: sapiens autem ac virtute præditus, nunquam non armatus est, eoque vinci non potest. Ecce quantum præsidium in virtutum ornatu, quæ & armaturæ loco sint in militia nostra quotidiana; vt illis muniti vinci nequeamus; cùm alioqui corporis ornamenta parum ad telorum iactum conducere soleant. Idem virtutes ei mercium generi comparabat, quæ in naufragio vnâ cum possessore enatant. Et quid verius, quàm quòd virtutes in morte solæ auctori suo ex hoc mari enatanti adhæreant, eumque in extrema necessitate solentur? Omne igitur studium isti ornatui Deo tam grato impendendum.

Oratio ad ornatum animæ acquirendum.

Domine Deus omnipotens, qui calum sideribus, & floribus tellurem, pulchrius quàm regali gloria exornasti, Da mihi gratiam, vt corporis ornatu contempto, animam exornem virtutibus, vt gratiam in oculis tuis, quæ cor intuentur, obtineam. Amen.

CAP. LXX.

Quæ de florenti tibi stat sententia formâ?
Flos iste ambrosiam modò, cras spirabit auernum.

Risù dignū
formæ stu-
diū etiā
apud de-
formes.

ERE admiratione & animaduersione dignum, homines communiter tantam ex pulchritudine & forma voluptatem capere, vt etiam videri formosus quis desideret, tametsi verè non esset. Si tantum quilibet studij poneret, vt probus fieret, quantum vt pulcher appareat, quàm boni & sancti essent homines! Nam non frustra labor ille impenderetur, cum meliorem se quisque reddere queat, non autem pulchriorem, aliãve specie, quàm quam Deus creauit. Quocirca sicut superuacaneum est, vel ad staturam aliquid vel ad formam adiciere, vel quærere quod nequeat inueniri; ita è contrà, valdè vtile ac fructuosum est, vitæ emendatori & sanctiori operam dare: quia ibi proficitur, neque oleum neq. opera perditur.

Pulchritudo, flos caducus.

Queritur itaque modò, quid de florenti forma & corporali pulchritudine sit sentiendum: cum tam multi tanti eam faciant; vt licet non sint, videri saltem speciosi contendant. Respondetur, eam instar **A** floris modò suaue redolentis esse, qui cras, vel paulo pòst, fœdissimè fœteat. Ex Sapiente iam antea audiuius: Vanam eam esse corporis pulchritudinem, fallacemque eiusmodi omnem gratiam. Nam præterquam quòd frequenter verè non subsistit, quantumque id appareat, etiam cum verè, valdè caducum & incertum est. Quia, sicuti ex Apostolo Petro aliàs diximus: *Omnis caro fanum, & omnis gloria eius, tanquam flos fœni; exaruit fanum, & flos eius decidit.* Quod & D. Iacobus simili modo loquendi confirmat: *Flos eius decidit: & decor vultus eius deperijt.* Ita enim in formosissimis breui temporis spatio videmus accidere. Vt verè dicat Theophrastus: Forma est tacita deceptio. Non enim solùm multos decipit, silenterque in laqueum inducit, solo intuitu ac secreto oculorum spiculo; verùm etiam pulcherrima venustas ac forma, quæ omnium in se oculos præ admiratione rapit, plurimamque videtur de se polliceri, illa eadem paulo pòst tacite & præter omnem expectationem, minimo casu, morbi, vel metus, vel mœroris, aut alterius occasione, leuissima nonnunquam, ita sui possessorem, & omnes qui eam cum stupore suspexerant, decipit; vt vix credant eandem esse ita iam deformatam formam.

Euripides.

Ita etiam rectè de pulchritudine sensit Euripides: Pulchritudo res infelix est. non iam tantum ob illam deceptionem, licet multiplicem: sed etiam, quia eius occasione multi in deplorandas veniunt infelicitates & misérias, tum corporis, honoris, & substantiæ, tum potissimum in

Quæ de florenti tibi stat sententia Formâ ?
Flos iste, ambrosiam modo, cras spirabit Auernum.

Seght my, nae mensshend roem, Wat v' van s'hoonheyt dynst.
Sej v' erkende s'hoon bloem, die morg'hen seelyxk stinst.

Du gentil corsage, Et du beau visage, Qu'en doit-on scauoir ?
Que cest vne rose, Au matin d'escluse, Qui flestrit au soir.

in iacturam animæ incomparabilem. Dicit vt idè idem auctõr sententiam, dignam quæ ex Christiani alicuius ore credi possit promanasse: *De formis sim potius, quàm pulcher & malus*. Nam Mopsõ quodam, Sententia Christiano Thersite, atque Aefopo ipso deformior est, quisquis malis in oribus digna. præditus est, etiam si Adonide, Narcisso, vel Helena ipsa formosior vultu appareret.

Heu, quàm multi (timendum est) in inferno æternis cruciantur ignibus, sola pulchritudinis occasione tam viri quàm fœminæ! His formæ venustas, lapsus & peccati & damnationis causa fuit, à qua fuissent immunes, si turpes fuissent, aut saltem non excellenter formosi, eamve cautius custodissent. Forma eis velut hamus fuit, quo plurimos secum in ardentis lacu voraginem pertraxerunt. Dixit propterea rectè Poëta: Lis est cum forma magna pudicitia, ac si dicat: Pudor & castitas valdè periclitantur, vbi adest pulchritudo: ac si non benè queant consistere, nisi cum maximo certamine & discrimine, in quo plerumque superat pulchritudo cum pudicitia detrimento. Istud quotidianis (prò dolor!) exemplis constat in stultulis illis, quæ tanti faciunt formosæ videri, vt parum ob id curent, si castè non maneant.

Ex his facile videre est, quàm vana, fallax, infelix, & noxia sit sæpè pulchritudo: sed bonum esse, ac Deo ex conscientia pulchritudine placere, magnificum esse, parum referre de facie. Quocirca consilium Demetrii mihi summoperè placet: Si pulcher es, benè fac: si deformis; naturæ defectum bonis actibus instaura. Vt & Socrates eam ob causam discipulos suos in speculo se contemplari iubebat, dicens: Si tibi pulcher videris; vide vt probè viuas: quia nimium dedeceret, pulchrum esse & malum. E contrà, si tibi deformis esse videris, eò rectiùs te gerito; & corporis defectum morum probitate compensa. Superat namque facilè morum virtutumque ornatus (qui est animæ) formam ac ornatum faciei & corporis, præsertim cum hæc in malum caderent. Dicit namque appositè Sapiens: *Circulus aureus in naribus suis; mulier pulchra & fatua*. hoc est mala, quæ imprudenter se gerit: de qua fatuitate in III. & IV. differuimus.

Pulchritudo ista corporalis quid aliud quàm exterior forma sepulchri dealbati, pictæque vel etiam capsulæ inauratæ plene ossibus mortuorum, vel rebus aliis turpiùs fœtentibus? Quocirca, rectè D. Ambrosius: Pictus es, ô homo! & pictus à Domino Deo tuo. Bonum habes artificem atque pictorem. Noli bonam delere picturam, non fucos sed veritate fulgentem; non cerâ expressam, sed gratiâ. Deles picturam Dei, mulier, si vultum tuum materiali colore oblinas: si acquisitio rubore perfundas. Illa pictura vitij, non decoris est: illa pictura fraudis, non simplicitatis est. Illa pictura temporalis est; aut pluvia aut sudore tergitur. Illa pictura fallit, & decipit; vt neque illi placeas,

Dammum pulchritudinis.

Ouid. Epist. 9.

Demetrius. Speculi bonus vsus. Socrates.

Prov. 31.

Math. 23.

Ambrosius. Hexam. lib. 6.

placeas, cui placere desideras, qui intelligit non tuum sed alienum esse quòd placeas; & tuo displiceas auctori, qui videt opus suum esse deletum. Dic mihi, si supra artificem aliquem inducas alterum, qui opus illius superioris nouis operibus obducatur; nonne indignatur ille, qui opus suum adulteratum esse cognouerit? hucusque Ambrosius.

4 Reg 9.
Iezabel
præcipitata,
stibio
depicta.

Tales adulterinæ pictrices Iezabelem illam imitantur, quæ introitu Iehu audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram. Et sicut illa per eam præcipitata à canibus deuorata fuit; ita illa quæ stibio & purpuris, aliisque sexcentis artibus, summi artificis Dei opus in se peruerit, formam sibi datam reformates, in infernum deturbata, à canibus auernalibus in æternum depascentur.

Dolendus
animæ
neglectus.

Id considerent & recogitent omnes, quotquot huic curiosæ transformationi, & reflectioni vultus sui tam sedulam nauant operam; & animam toto ferè anni tempore illotam, impexam, incultam, sædam fatentemque relinquunt, olla quauis aut carbone Aegypto atriorem. Horum, inquam, meminerint, expendantque quo tunc futuri sint animo, quando die illo nouissimo, ut amentes, quasi homines exusti secundum corpus, & quasi dæmones secundum animam, discurrent, & quò se vertant, nescient. Ita Propheta de talibus: *Vnusquisque ad proximum suum stupebit: facies combusta vultus eorum.* Quibus verbis indicat. quemadmodum nunc se mutuo occasione formæ, ornatus, & curiosæ nouitatis quotidie valde attentè obseruant, cum admiratione & stupore considerant; ita tunc è contrà se inuicem præ stupore, horrore, & sæditate respecturos esse, ac si in se mutuo hominis combusti viderent effigiem, ambustumque cadauer. Idque tanto maiori cum terrore & turbatione, quanto horribilius est talem hominem videre ambulans, discurrentem, loquentem, vociferantem, brachia iactantem, velut mente captum; quam simpliciter videre exustum, mortuum, palo affixum, vel humi iacentem. Vbi & horrorem augebit occasio tantæ infelicitatis & miseriæ non ignota; quòd nimirum tam solliciti fuerint pro pulchritudine faciei excolenda, & faciem animæ secundum imaginem Dei creatæ ita neglexerint. Ita, inquam, neglexerint, ut vix semel seridò perpenderit, se animam habere; animæ verò isti suam esse faciem, suam esse pulchritudinem, ornatum & splendorem: neque vnquam cogitarint quomodo illa maculetur, deformis fiat; quæ ueritate mundetur.

Isaie 13.
Horribilis
visu.

Formæ venustas, ad malum comparata, grauissima.

Hæc autem omnia è grauiora futura sunt, quo maiori cum affectu se totos eis suaque impenderint: idque non iam solum ex innata aliqua curiositate, vel studio complacendi sibi, vel etiam oculis hominum, vana quadam oblectatione: sed etiam, quod longè deterius est, ex praua intentione, cum deliberata voluntate ac desiderio alios ad malum formæ venustate trahendi, pellicendi que ad carnalia desideria. Sicuti ex Sapiente audi-

audiuimus: *Mulier ornata meretricio, preparata ad capiendas animas.* De talibus animarum venatricibus & venatoribus, fenerè & verè diuus Hieronymus: Si vir vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit; etsi nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum. Quia venenum attulit, si fuisset qui biberet.

Prou. 7.

Hieron. in Epist.

Quòcirca, qui sapit, consilium exemplumque Romanæ illius nobilis matronæ Paulæ sequatur, de qua ita idem commemorat: Cùm à nobis crebriùs adinoneretur vt oculis parceret, & eos reseruaret Evangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum, purpurisso & cerussa & stibio sæpè depinxi. Affligendum est corpus, quod multis vacauit deliciis. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia linteamina & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda. Quæ viro & sæculo placui, nunc placere Christo desidero. Ita illa dicebat & faciebat: vt que pauca illam in tali vitæ commutatione imitantur, sic etiam pauca ad eam gloriam in altera vita venturæ sunt. Nam quæ ita facies suas diabolica quadam metamorphosi quasi in laruas & spectra conuertunt; certæ sunt, nisi deposita larua pœnitentiam agant, se à Christo iudice, quando cum factis virginibus clausa ianua venientes dicent: Domine, Domine, aperi nobis, audituras horrendum illud responsum: Amen dico vobis: Nescio vos. Egon' has formaui facies? ego horum vultuum plasinator? hoc cene opus manuum mearum? Ego vos ad imaginem meam creauit? & quæ est hæc imago, quæ superscriptio, quam video? Ite, alium quærite saluatorem, si alium quæsisit creatorem. Non noui vos. Quò nisi ad æternam damnationem ituræ sunt, quos ipsa repellit salus? Heu luctuosam repulsam! fœdum pulchritudinis exitum!

Matt. 25. Deformantes se, à Deo non agnoscentur.

Tunc optabunt formosulæ illæ se turpissimas inter natas mulierum extitisse, vel aliquo modo se deformatæ, & truncatis naribus & auribus horribiles ad spectu fuisse, potiùs quàm per fluxam istam pulchritudinem, ad horrenda æternorum suppliciorum loca deuenire. Credo, si cum Demosthene Laidis amores ob pretij magnitudinem fastidiente, tam futillis rei tam immensum pretium temporari expenderent, cum ipso etiam meritò dicerent: Tanti non emo pœnitere. Nunc exempla aliquot subiiciamus tam ex sacris, quàm profanis, quæ tum ad maiorem formæ neglectum faciant, in se & in aliis; tum ad omnimodam studij illius detestationem, quo per formam & ornatum insidiæ aliis struuntur, ad perniciem animæ.

Demosthenis dictum.

Quidam, Pior nomine, Ægyptius genere, ætate iuuenis, cùm mundo renunciaisset, exiit è domo paterna; & propter insignem amorem spiritalem, Deo est professus se nullū ex suis visurum ampliùs. Quinquaginta ergo post annis, soror eius, quæ consenuerat, & ab aliquo rescuerat fratrem suum viuere, veniebat in mentis emotæ periculum,

Pallad. hist. vit. 87. Pior abb.

nisi ipsum videret. Cùm autem non posset venire in vastum desertum, rogauit illius loci Episcopum, vt scriberet ad sanctos patres qui erant in solitudine, vt ipsum mitterent, & eum videret. Cùm ergo ei vis magna adferretur, patribus obediens, statuit vno alio adsumto abire: & significauit domui sororis fratrem suum Pior aduenire, & foris stare. Cùm autem sensisset strepitum ostij, & quòd eius soror ei veniret obuiam, Pior clausis oculis, clamauit ad ipsam: O soror, ego sum Pior frater tuus, ego sum: ecce, vide, adspice quantum velis. Illa ergo facta certior Deum glorificauit; & cùm multa fecisset, nō potuit ei persuadere vt domum ingrederetur: sed oratione facta in limine, reuulsus est in solitudinem, propriam patriam illie sibi virtute comparans. Si ita multi suos oculos, & qui speciosi videntur, suam pulchritudinem custodirent, multa peccatorum millia vitarentur, & animæ innumeræ seruentur.

In com-
ulos.

Lært. lib. 6.

Nunc vt illi adolescentuli comtuli habeant quo se corripiant & corrigant, dum ita se comunt ac poliunt, ac si fœminini sexus forent: audiunt quid Diogenes cuidam ipsorum simili dixerit. Conspicto siquidem adolescentulo, cultu gestuque parum virili: Non te pudet, inquit, qui tibi peius velis quàm ipsa natura voluit? Illa siquidem te virum fecit; tu teipsum refingis in fœminam.

Valerius
Max lib 4.
cap. 5.
Spurina
adolescens
se defecās.

Memorable refertur exemplum, pro illis omnibus, qui formæ suæ pulchritudine in aliorum scandalum & ruinam abutuntur. Ethnicum id quidem, sed omnibus Christianis merito admirandum. Excellentis in Etruria pulchritudinis adolescens, nomine Spurina, cùm mira specie complurium fœminarum etiam illustrium sollicitaret oculos, ideoque viris ac parentibus earum se suspectum esse sentiret, citra tamen suam culpam: oris decorem vulneribus confudit, deformitatemque sanctitatis suæ fidem, quàm formam irritamentum alienæ libidinis esse maluit. Huius & D. Ambrosius facit mentionem, libro 3. de Virginitate.

Scrius to. 1.
S. Brigida.

Non desunt & Christianis eiusmodi exempla; sed pauci reperiuntur qui desiderio illa imitandi teneantur. S. Brigida virgo inter Scotiæ puellas pulcherrima, cùm à potentibus, & quidem Christianis viris in matrimonium peteretur, & illa virginitatem Deo vouisset, eundem orauit vt aliquo corporis vitio ipsam deuenustaret, quo porcorum, procorum inquam, inquietudo facilè sedari posset. Itaq. cùm oculorum decore maximè placuisset, alterum subito vlcere percussum amisit. Cui ergo charior oculis fuit virginicas, nōne tanto pulchrior fuit in conspectu sponsi cælestis, quanto istis terrenis (qui iam illam quam paulo antè tam ardentè appetierant, desponderi sibi dedignabantur) visa est deformior?

Ibidem.

Angadrisina virgo in Gallia Lothario regnante fuit, quæ cùm à parentibus

rentibus Auiberto Principi viro (qui postea Rothomagensem Ecclesiam erexit, inuita desponsaretur; multis cum lacrymis Dominum obsecrauit, ne suam pollui virginitatem pateretur. Moxque lepræ morbo totum corpus occupante, ob fœditatem intacta dimititur: & ne in incerto esset, cur id mali ei accidisset, vbi cœnobium virginum ingressa sanctum velamen accepit, continuo sana euasit. Puto, quæ tam enixè orauerat, lepram etiam ipsam, quoad vixit, pati maluisset, quàm virginitatem amittere. Atque ita quam terrenus sponsus fastidiuit, cœlestis amplexus est. Ex his omnibus & vanitas formæ corporalis agnoscitur, quantumque illa mali importet malè custodita: ac propterea animæ pulchritudinem vnicè esse excolendam: illiusque in nos charitatem vnicè memorandam, qui (vt generosa Christi Agnes loquebatur) collum ac dexteram nostram fulgentibus ac sempiternis gemmis ornauit, qui & sanguine suo tinxit genas nostras: cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur.

*Suuius to. 1.
in vita
S. Anserii.
S. Angadri
sua.*

Pulcherrimum huiusce pulchritudinis nunquam satis admirandæ exemplar in historia, tamen sæculari, adumbratum habemus, quo discimus Christo animarum nostrarum sponso grati esse, eiusque vultum cordi nostro infixum gestare. Refert Xenophon, *Xenophon.* Cyrus, cum bello regem Armeniæ superasset, filium quoque eius cum vxore cepisset, erat autem filio nomen Tigranes. Interrogauit itaque Cyrus Tigranem, quo pretio redimeret vxorem, quæ adstabat: respondit ille: Daboli benter vitam pro illa. Cyrus tanto amore delectatus, vtrumque liberum dimisit. Interrogauit postea Tigranes vxorem, quid illi visum fuerat de Cyri forma & magnanimitate. Respondit illa: Non ego in Cyrus oculos conieci, sed in illum qui dixit, *Se vita sua me redempturum.* Ita nos meritò rapiat Christi in nos immensus amor, qui quòd animam suam pro nobis posuit (qua maiorem nemo charitatem inueniat) dignus est vt cordibus nostris impressus inhæreat. Sicque in eo omnis nostra pulchritudo consistat, vt ex iugi tantorum beneficiorum memoria, *semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferendo, vita 2. Cor. 4.0* quoque Iesu manifestetur in carne nostra mortali.

Oratio vt animæ pulchritudo acquiratur.

O Domine Iesu, speciose forma præ filiis hominum, in cuius faciem desiderant angeli prospicere, cuius pulchritudinem & Sol, & Luna, & stella mirantur: Da mihi forma caducæ contentum, & sinceram puritatis animæ delectationem, quam ad tuam imaginem condidisti; vt eam illibatam tibi in die mortis merear exhibere. Amen.

CAP. LXXXI.

Stoica quo valeam capere hæc paradoxa magistro?
Eia, Sepulchreti ferales aspice campos.

Matth. 19.

ALVATOR noster Christus de sublimi illo castitatis statu Apostolis suis verba faciens, tandem addebat: *Non omnes capiunt verbum istud.* Ac si dicat: Non omnes hanc doctrinam, hoc consilium intelligunt: multoque minùs in ipsorum voluntatem cadit, vt amplectantur & faciant. Ita quoque de contentu, vel neglectu saltem, formæ exterioris & pulchritudinis dici possit; non omnes id capere: quia communi iudicio tanti fit, vt nihil magis. Idèd non omnes intelligunt, rem tantæ æstimationis in mundo, quæ interdum etiam maximis opibus præfertur, ita esse vilipendendam, vt & cetera quæ mundus attollit & magni facit.

Difficilis captu mûdanis mûdi & formæ contentus.

Interrogatur igitur, quo magistro tam Stoica paradoxa, qualia iam A superioribus aliquot Capitibus in contentum mundi tradita sunt, & postremò de neglectu formæ, addiscere valeamus: nominatim pulchritudinem instar floris excellentis & benè redolentis, mox in fæto-rem teterrimum conuerti. Scio etenim, istud somnij speciem referre, iis qui tantoperè erga corporis pulchritudinem afficiuntur; eique curandæ ita incumbunt, vt amentia etiam periculo se nō rarè exponant: vt eos omittam, qui solo formæ aspectu eò se discriminis quoque coniciunt. Possent tales, neglectum rei tanti apud se pretij non capientes, sed instar somnij habentes, dicere cum Pharaone: *Vidi somnia, nec est qui edisserat.* Prudenter idcirco illi faciunt, qui non statim (vt quidam assolent) bona consilia reiiciunt, eò quòd non capiant, vel maximè quia iudicio ipsorum erroneo contraria sunt: sed ad Apostolorum potiùs imitationem faciunt, qui quando lectiones, documenta, parabolas Christi Domini non intelligebant, dicebant: *Domine, edisserere nobis parabolam hanc.*

Genes. 41.

Matth. 13.

Qui nihil scit, nihil interrogat.

Non exiguum est initium sapientiæ, ignorantiam suam agnoscere, & prudenter humiliterque interrogare, ac doceri velle. Nam vt communiter dicitur; dedecus non est multa nescire, sed turpe est nolle discere. Idcirco quemadmodum qui multa interrogat, magnum de se specimen præbet multæ eruditionis, saltem acquirendæ: ita qui nihil interrogat, nihil scit. Restè igitur hîc rogarur, quis hanc lectionem communi hominum opinioni planè repugnantem nos sit optimè docturus.

Respondetur, opus tantùm esse, vt alacri attentoque animo ferales B sepulchreti campos accedamus aspiciamusque. Ad cæmeterium mittimur,

Stoica quo valeam capere hæc paradoxa Magistro ?
Eia, Sepulchreti ferales adspice campos .

Wie sal my dese leer, ten besten doen verstaen ?
Sh'ey moet maer eeney keer, met sij op tkerkshof gaen.

Faites moy entendre / Ce point a comprendre / Sy tresdifficil .
Va au cemetiere / Ou ceste matiere / S'apprend au docil .

mittimur, velut ad scholam. Necdum absoluta est ad interrogata responsio; sed præambulum quoddam ad eam: quo saltem locus consignatur, vbi quæsitâ disci queant.

C Ita Dominus Deus volens populum suum nouo efficaciq̃ue modo docere, quòd potens esset eos adiuuare, collapsos erigere, & quasi contritus restaurare, dummodo saniora consilia sequerentur: dicebat Hieremix Propheta: *Surge, & descende in domum figuli; & ibi audies verba mea. Et descendi* (inquit Propheta) *in domum figuli, & ecce, ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas, &c.* Per vasis contrafractionem, eiusdemq̃ue statim reparationem, didicit Propheta, audiuitq̃ue nomine

totius populi Dominum dicentem: *Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel? ait Dominus: ecce, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea.* Ita remittit nos Responsio ad cæmeterium, vbi discamus quod scitu est opus, quoad pulchritudinem, robur, & corporis ornatum; quoad elegantiam, eloquentiam, & similia eò spectantia; temporanea, fragilia, momentanea, vana, periculorum plenissima, in quibus mundani homines tantum momenti ponunt. Ibi siquidem videre est, quid de his omnibus sit sentiendum. Nam, quid omnes aliud sumus, quàm quod etiam Isaias Propheta dicit: *Testa de Samiis terra? Isaiæ 45. Nunquid dicit lutum figulo suo: Quid facis? Quod & Apostolus in hæc verba: O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic?* Ecce hoc in cæmeterio discimus, quod in domo figuli: nos lutum & limum terræ esse, formam autem testeam & figlinam esse, neque in ea gloriandum. Non ineptè hîc subiiciam Agathoclis exemplum: qui cum esset Syracusarum rex, nunquam sine fictilibus (memor paternæ obscuritatis, quòd figulo patre genitus fuerat) cœnauit: ad eò quidem, vt inter vasa aurea, figlina semper admiserit. Tamen si is alioqui non esset ex optimis, in eo tamen multorum Christianorum confudit superbiam, quòd tenuis vilisq̃. fortunæ parentes nõ modò non erubuit, sed etiã assidua recordatione honorauit.

Quis nobis det, vt terrestris huius figmenti consideratione, ad sublimem illam scientiæ claritatis Dei illuminationem veniamus, qua thesauri cælestis eximiam præstantiam cognoscamus, de quo Apostolus: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus; terrestris huius corpusculi vilitatem intelligens.*

Oratio pro contemptu carnis corruptibilis.

Caro ista corruptibilis, Domine Deus, magni semper ferè desiderat, & dominari spiritu concupiscit: ita, quæso, mihi memoriam mortis imprimito, vt omnis mundi voluptas radio mihi sit, & in te solo gloriari sufficiat. Amen.

CAP. LXXXI.

Quis docet hęc Mundi fastus calcare superbos?
Putria humatorum graueolentibus ossa sepulchris.

Cæmete-
riarũ, scho-
la publica.

Ossa, & se-
pulchra,
præcep-
tes nostris.

In silentio
discendum.

Iob 2.
Amici Iob
septem die-
bus silentes
iuxta eum
sederunt.

Horror ex
cadaverũ
aspectu.

VE MADMODVM eum communiter locum scholam nun-
cupamus, in quo ea professo aliquid docetur, & discitur:
ita communi etiam vocabulo lectio id omne vocari potest,
quod traditur discendum. Cùm igitur ad cæmeteriũ præ- A
cedentis Capitis indicio mittamur, vt raram hęc, vtilem, ac sublimẽ le-
ctionem & Philosophiam neglectus formæ ac mundani ornatus addi-
scamus, potest meritiò cæmeteriũ schola appellari, vnde & consequens
est, quempiam ibi ludum aperite; qui doceat superbos mundi fastus
calcare. Queritur itaque, quis ille sit? Respondetur, Ossa putria B
mortuorum, & sepulchra patentia ac fœtentia. Quàm est schola mi-
rabilis, tam est mirabilis ludimagister, tam & lectio admiranda. Con-
trarium planè quàm mundus docet, docet hęc schola cæmeterij.
Quidquid enim magni facere, laudare, & amare solet mundus; hęc
illud vile, & vanum, & nihil profus esse, ad oculum videmus.

Eamus igitur ad scholam hanc communem, & imprimis modum
discendi discamus. Iam antea, Cap. XLVI. audiuimus quinquenna- C
le Pythagoricorum silentium, cùm primùm inciperent, vt silentio me-
lius loqui tandem discerent. In hac etiam mortalium schola, primùm
silentio opus est, & tacita inspectione: non solùm ad postea prudentius
loquendum, sed etiam ad attentius expendendum, & de his omnibus
rectius iudicandum, meliusque viuendum. Legimus, amicos Iob ve- D
nisse ex condicito, vt visitarent eum, & consolarentur. Cumq; eleu-
issent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt; seipsiq;
vestibus, sparserunt puluerem super caput suum, in calum. Et sederunt cum
eo in terra, septem diebus, & septem noctibus; & nemo loquebatur ei verbum:
videbant enim dolorem esse vehementem. Quid videtur? nõnne maiori ra- E

tionem, nos hęc & plura facere conueniat, in hoc publico gymnasio, se-
cus sepulchra & ossa mortuorum desidentes, præsertim vbi illa in acer-
uum, circum Christi crucifixi effigiem, certo ordine congesta sunt?
Ibi namque rem maiori admiratione dignam videre est; maior ibi do-
loris occasio, maior horrores & silentij causa. Maior enim cogitandi,
obstupescendi, flendi, ingemiscendiq; ratio apud mortuum, quàm
apud ægrotum, adhuc tamen viuentem. multo adhuc maior causa ta-
lium affectuum prodendorum, sentiendiq; internam animi com-
motionem, iuxta ossa arida, horrores plena, semesumq; cadaver. Quis,
si aliter liceat, præsentiam tam inaspectabilis rei patiat? Videmus in
vfu

Quis docet hîc Mundi fastus calcare superbos?
Putria humatorum graueolentibus ossa sepulchris.

Wel toth! Wat s'hold is daer; tot sweavel's groot verteenen?
Der graueny stanck, en daer; en de dorre dootbeeneny.

Qui en ceste escole / Monstre le friuole / Du Monde evanté?
La relante fossé / Pleine d'os se gossé / De sa Vanité.

vfu esse apud mortales, vt defunctorum etiam amicissimorum cadauera non diu domi retineantur, sed primo quoque tempore congruo mandari terræ curentur. Immo, quò moræ impatientia honestiùs pallietur, dicitur communiter ab amicis: Defunctus humum postulat: hoc est, tempus est vt sepulturæ tradatur. Sed in rei veritate, viuentes tædet præsentia funeris.

At, quid hoc spectaculi esse dicemus, meritò cum silentio attendendum, quando ex arroso iam cadauere, non communes modò vermes ex ipsius carnis corruptione prorepunt, qui & reliqua corporis parte pascuntur; verùm etiam cum insuper ex cerebro buso, & ex medulla spinæ coluber vel serpens, vt creditur, enascatur? Quem tunc luberet tale cadauer vel amplecti, vel exosculari? Horrori ferè est, vel solum cranium, aridum, & expurgatum, si quando inopinatò conspicitur; vel aliud mortui membrum: quid dicemus de attractu? Sine dubio, res magni motus & affectus est, ferò, & debita cum animaduersione ad cæmeterium accedere, vitæ mortisque memoriam recolere: ossa defunctorum in speculum ritè comparata expositaque contemplari, & cogitare, quid modò simus, quidque paulo post futuri.

At consuetudine & assiduitate tam patheticum vilescit spectaculum. Est tamen tremenda schola hæc, magistri admirabiles, multa docentes, licet silentes. Hæc est lectio quam viuis ingeminant mortui: *Memento homo, quia pulvis es; & in puluerem reuerteris.* Quid amplius? *Genes. 3.* *Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum. Nihil heri, & tibi hodie.* *Quem-* *Eccles. 18.* admodum etiam interdum iuxta mortuorum ossa scriptum legitur: *Hodie mihi: cras tibi.* Audiamus & aliam huius scholæ lectionem: *Gloria hominis, stercus & vermis est. Hodie extollitur, & cras non inuenietur.* *1. Mach. 2.*

Hunc ludum frequentate, his studiis operam nauate, hos libros euoluite & reuoluite. Hic illud in mentem manumque veniat, quod diuo Augustino sub conuersionem cælitus insonabat, eiq. causa mutandæ in melius vitæ fuit: *Tolle, lege: tolle, lege.* Statimque (inquit ipse) mutato vultu, intentissimus cogitare cœpi, vtrumnam solerent pueri in aliquo genere ludendi cantare tale quid; nec occurrebat omnino, audiuisse me vsquam. Dei siquidem vox erat. Et quisnam ludus hic nobis videtur? quæ illa vox, quam ossa arida proloquuntur? Certè attentissima cogitatione disquirenda est. Hæc est verè summa *Mortis* *mediatio* *summa* *Philosophia.* philosophia, mortis meditatio, artem tradens quæ omnes artes superat, benè scilicet viuendi, & moriendi benè. Immo quæ & eam tradit artem de qua communiter dicitur: *Artis est viuere, dum mors irruit.* Nam per frequentem mortis meditationem, harumque lectionum observationem, venit per mortem ad vitam æternam: adè vt tum primum vera vita inchoetur, quando ista per mortem finitur.

Agedum igitur, lectioni nostræ inuigilemus, librum patentem, ipsumque

Ex ossium ipsūmq̄ p̄ceptorem intentis oculis animisq̄ contemleinur, vt auidorum doctiores tandem melioresq̄ euadamus. Nunc mihi parumper in consideratione, meditatione, uanitatatis. illum congestum ossium aceruum conuicito lumina, euolue folia singula, scrutare, percurre omnia, nihil non excussum ad vnguem p̄tergrediare. Dicitō itaque: quis ibi omnium fuit pulcherrimus, nobilissimus, maximè redolens, ornatissimus, & iucundissimus? Vbi nūc mellitum os, labra rosea, genæ rubentes, salaces oculi, crispantes capilli? vbi nunc gemmæ, vniones, inaures, monilia, catenæ, coronæ? Quò abiit linguæ facundia, vox sonora, subtilia supercilia, totiusq̄ corporis venustas? Quò euauit vanitas illa omnis, quæ in tanto erat pretio, quæ tam chara multis illorum erat dum viuerent, ac si mortales non fuissent. Dic iam, quæso, si potis es, quænam ex omnibus hîc congestis cadaueribus illæ fuere, quæ tanti suæ formæ cultum fecerunt, ac si Veneres, Iunones, & similes deæ diabolicæ fuissent? Quænam illæ inter ista cadauera, quæ tam pompaticè vel basilicè incesserunt, vt platearum laxitas angusta eis esset p̄æ fastu? Volue, euolue, reuolue singula: vnūmne ex omnibus nosti ossibus? Immò & ipsa, si lubet, cadauera alloquitur, & interroga: Quid modò omnia? Nihil. Quid profunt somnia omnia? Nihil. Quid remansit ex omnibus vanitatibus? Nihil. Quantum differt diues à paupere? Nihil. Superbus ab humili? Nihil. Nisi quòd amatores vanitatum grauius sint in anima & corpore luituri. Ita apud D. Ioannem vocem de cælo clamantem audimus: *Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit: tantum date ei tormentum & luctum.*

Apoc. 18.

Lectio
scholæ cœ-
meterij:
moriendū.

Lectio igitur nostra in schola cœmeterij est, cogitare, esse moriendum; sicq̄ue viuendum, vt detur benè mori. Non esse etiam tanti faciendam corporis huius mortalis curam; nimis carè compensandam operam, stultumq̄ue illum laborem, quem quis in pulchritudinis ac formæ cultum impenderit. Non tam cogitandum quid modò lubeat, arrideat, afficiatq̄ue, vt propterea sensualitati inferuiatur: sed expendendum quid in morte, & post eam sit, quoad corpus & quoad animam futurum.

Fructus
huius spe-
culationis.

Ergo, scholæ tam raræ compendio doctior factus, eam Deo adiuvante corporis curam suscipiam, eamq̄ue rationem seruabo, vt tale mihi corpus placeat, quale mihi à Deo omnium conditore concessum est, siue pulchrum, siue deforme: eiq̄ue id quo opus habuerit, p̄cedenter ac moderatè impertiar. Eritq̄ maior mihi cura ornandæ virtutibus animæ, quàm corporis excolendi: vt imago Dei illi impressa, pura sit semper & lucida: vt ab ipso in die illa tremèda non reiciat, sed agnitus cū Sæctis intromittat in gloriâ. Hic mihi esto huius lectionis fructus.

Quando attendimus quid quantumq̄ue aliquando laboris impendatur, ad temporaneas & vanas scientias acquirendas, quid nō facturi sumus

sumus ad hoc addiscendum , cui totum vitæ tempus concessum est? Marcus Imperator in platea à Lucio obuiò rogatus, quò iret, & cuius rei gratiâ? Respondit: Honestum est seni discere: Eo, inquit, ad Sextum Philosophum, vt discam quæ non scio. O Iupiter! (inquit Lucius) iam senex tabellam gestans puerorum more comieat in ludum; quum noster rex Alexander, triginta duos annos natus, vita defunctus sit. Ita meritò Christiani omnes, sed in primis qui (vt dicitur) sepulchro imminet, sibi persuadere debent, se ad ludum seu scholam ire, quandocunque ad templum seu cœmeterium vadunt: quia honestum non solum, sed necessum est omnibus discere rectè mori; & priùs benè viuere.

Philostratus.
Semper
discendù.

Dictum celebre Saluij Iuliani, tum eximia iuris cognitione, tum multorum Principum amicitia clari: Etsi alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem. Socrates, qui Delphico Oraculo omnium sapientissimus iudicatus est, quum iam grandior natu esset, non tamen erubuit, inter pueros sedens, fidibus canere. Cuiusque ob id derideretur; dixit, absurdum non esse, quæ quis nesciret, ea discere velle. Ita nec pudori esse deberet parentibus, aliisve adultioribus, à pueris Catechismum addiscere, quem ipsi sua ætate non didicerunt. Vt neque Psalterium decachordum pulsare, hoc est Decalogi præcepta viuendo ritè decurrere: sicut D. Augustinus loquitur.

In Pandect.
L. 4 tit. de
Fidei com-
miss L. apud
Iul.

Vtinam ad mortis certitudinem seriò cogitandam S. Helij Episcopi Lugdunensis historia nos permoueat! qui defunctus, cum sepultus esset à Fidelibus; nocte sequenti veniens quidam paganus, lapidem qui sarcophagum tegebat reuoluit, erectumque contra se corpus Sancti conatur spoliare. At ille extensis lacertis restrictum ad se hominem fortiter amplexatur, & vsque manè populis expectantibus tanquam constipatum loris, ita miserum brachiis detinebat. Igitur iudex loci, violatorem sepulchri iubet abstrahi, ac legali pœne sententia condemnari: sed non laxabatur à Sancto, nisi cum iudex de vita reo danda promissionem fecisset. Ita doceant mortui viuos, si quæ mortis sunt, benè expendantur.

*Gregor. Tiro-
nensis De
glor. Con-
fess. ca. 62.*

Oratio ad benè discendum mori.

Iesu Præceptor, qui vt nos mansuetudinem cordisq; humilitatem doceres, in hunc mundum venisti: Doce nos, quæ sumus, ita viuendo mori, vt cum mors venerit, verè viuere incipiamus: quia nisi quis mortalem hanc vitam salutari mortis meditatione consummârit, immortalis vitæ præmia non consequetur. in nobis igitur tēporaliter moriamur, vt in te viuamus aternum. Amen.

CAP. LXXIII.

Quid pretio despecta sui premit aurea scepra?
Mens cognata polo, Diuinæ mentis imago.

Error in
æstimandis
rebus.

NATURA homoeius rei cupidus est, quæ ipsi optima & pulcherrima videtur, sed in ea diiudicanda & eligenda omnis consistit difficultas & error. Hinc fit, vt vnus hoc, alius aliud eligat & præferat; pro sua quisque prudentia, vel potiùs insipientia & sensuum propensione. Similes ferè sunt homines cæco, qui baculo suoouum ferire conatur, sed tantum abest vt rem acu tangat, vt nec baculo crasso queat attingere. Ita in rectè iudicandis æstimandisque rebus, procul à scopo absunt plerique, vt cum Diogene qui tangi à talibus iaculatoribus nolit, ad scopum potiùs quàm vsquam alibi stare debeat; eò quòd nullus à telis illorum sit locus liberior, quàm ille ad quem tamen tela diriguntur. Tam sinistros rerum æstimatores limacibus, bufonibus, & conchis illis comparare liceat, quæ sordidis limosisque locis gaudent, & interim ignorant quàm pretiosum intra se gestent vnionem vel lapidem, eumque quodammodo præ luto contemnunt. Audi de his D. Ambrosium: Offreis pretiosissimam margaritam natura infixit. Quæ difficilè apud reges inueniuntur, ea in littoribus quasi vilis iacent alga: & in saxis asperis, & cautibus colliguntur.

Laërtius
lib. 6.

Res pretio-
sæ in vili-
bus latentes
rebus.

Ambrosius
Hex. em.
lib. 5. ca. 11.

Ita homines sæculi amantes, quando ad diuitias, honores, aut eiuſmodi aliquam mundi vanitatem perueniunt, sibi persuadent, se rem eximiam consecutos; iam demum se factos honorabiles. Et interim, etiam si ad regiam fuissent dignitatem sublimati, rem tamen vnã penes se habent, quæ longè maioris pretij est & maiestatis. Quante simplicitatis & hebetudinis est, hoc ipsum de se ignorare? & (quod indignius est) nosse & nihili facere? Quidnam hoc est tanti pretij, tantæ dignitatis? Hoc modò interrogatur; quid sui pretio premit deprimatque etiam aurea scepra, hoc est quauis mundi Regna? Responderet, B animam ad Dei imaginem creatam, esse regnis omnibus pretiosorem, plurisque æstimandam. Vis scire quanti pretij post Deum, qui summum bonum est, sit anima? Attende diaboli ad Christum verba, qui C in tentatione ei proposita, omnia Regna mundi cum ipsorum gloria nihili faciebat, præ vna anima: si in eius esset facultate, iuxta præsumtuosum ipsius mendacium, omnia illa dare, & illis animam mercari. Istud tutius tamen Christi ipsius quàm diaboli calculo supputemus, & æstimemus, sic dicentis: Quid prodest homini, si mundum vniuersum D lucratur, anima verò sua detrimentum patitur? aut quam dabit homo commutationem

Anima o-
mnium pre-
tiosissima.

Math. 4.

Math. 16.

tationem

Quid pretio despecta sui premit aurea scepra?
Mens cognata polo : Diuinæ Mentis imago.

Welck is den voerdtstey pandt; vort bouen alle Zeyken?
De siele: dan Godts handt ghemaect naer syns ghelycken.

La voute azurée / Qu'a elle enferrée / De plus précieux ?
L'ame, dont l'engeance / Tire a la semblance / Du grand Roy des cieux.

rationem pro anima sua? Ac si dicat: Siue animam venum quis exponat, & pro ea totum accipiat mundum; siue eam redempturus, pro illa totum mundum in lytrum expendat, inæquale indignumque commercium faciet, eò quòd nihil sit in toto mundo, quòd animæ pretio conferatur. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro ea, quasi nihil despicit eam,* inquit Sapiens. Deus solus, qui eam condidit & redemit, iu-

Cant. 8.

stum eius nouit pondus & pretium: in eius manu æqua tantæ mercis est bilanx. Hinc diabolus ad Iob, nec ineptè: *Pellem pro pelle; & cuncta* Iob 2.
qua habet homo, dabit pro anima sua. Et appositè iterùm Sapiens: *Redemptio anime viri, diuitiæ suæ.* Si totum mundum possideret, diuitiæ eius

Prov. 13.

adhuc non essent tantæ, vt maiores esse non possint, sed animæ redemptio & possessio omnes superat gazas & thesauros. Quia Dei capax est, fontis omnium bonorum. Hinc D. Bernardus: Ad imaginem Dei facta anima rationalis, ceteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest: capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit. Pretium verò redemptionis animæ, eius quoque pretium adauget.

Bernard.
super Ecce
nos reliquit
omnia.

Vnde idem Sanctus: Magna res est anima, quæ Christi sanguine redempta est. D. Augustinus vno ferè verbo de animæ excellentia dicit, quidquid dici poterat: Nihil inter omnia quæ Deus creauit, ipsi est animam propinquius.

Bernardus
Epist. 54.August.
de quant.
animæ.

Norunt experiunturque modò quanti sit valoris anima, qui pro eius contemptu æternas nunc luunt pœnas. Quanti nunc illas facerent, si tempus & ratio suppeterent! Sed distinguenda erant tempora, dum tempus erat. Neque enim frustrâ à Deo ordinata sunt, vt tempus mendi, & mœrendi tempus; siue gratiæ & iustitiæ, laboris & præmij, sibi inuicem succederent: quique priùs illud negligenter, in posteriori seriùs saperent, & æternùm frustra lamentarentur.

Dicit idcirco rectè D. Chrysostomus: Animæ nobilitas quanta sit, nobis seriò cogitandum: ne quid ea indignum operemur: ne coinquinemus eam illicitis operibus: ne sub carnis seruitutem eam subiugemus: ne tam nobilem, tantaque dignitate sublimem, sic crudeliter & immisericorditer tractemus. At cura, amor, & æstimatio corporis, omnia ad se rapiunt, vt animæ sollicitudini nihil sit reliquum. Portio animalis in homine prædominatur, facitque vt assiduò deorsum versus terram propendeat, resque terrenas expendat: cum tamen ipsa Natura creationis modo nos contrarium doceat:

Chrysost.
Homil. 12.
super Genes.

Pronaque cum spectent animantia cetera terram:

Ouid. 1.
Metam.

Os homini sublime dedit; cælumque videre

Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Meritò cum alio Poëta, licet etiam profano, exclamemus:

O curua in terras anime, & caelestium inanes!

Persius
Sat. 2a

Indignum re vera, hominem, viliolem quàm Deus dederit naturam

sibi adsciscere. Longè aliter profectò rem suam instituunt, qui quanti pendenda sit anima, ex rectæ rationis, vt iustæ trutinæ indicio cognouerunt. Atque idèd omnem erga eam & curam & laborem impendunt, immò & nullam corporis curam admittunt, nisi ad animæ salutem quoque conducatur. Dicunt corpori, cum D. Bernardo: Noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro se laboret; magis etiam collabora: quoniam si compateris, & corregnabis. Quantum impedis, ô corpus, eius reparationem; tantum impedis tuam. Quòd nimirum antè reparari non poteris, donec suam in ea Deus videat imaginem reformatam. Nobilem hospitem habes, ô caro, nobilem valdè. Et tota salus tua pendet de eius salute. Da honorem, ô caro, hospiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua: anima verò peregrina & exul, apud te est hospitata. Hactenus ex D. Bernardo.

Quanti verò sit hospitium animæ, hoc est corpus, ob dignitatem animæ, quæ illo continetur, subiecto exemplo clarius euadet. Alexander Magnus, post Darium prælio victum, adeptus scrinium in regia præda, ex auro & gemmis fabricatum, sciscitans ab iis qui Persicæ erant luxuriæ nõ ignari, Ecquâsnam esset tam pretiosi vasculi vsus? Vbi regia audiuit in eo vnguenta seruari solita: *Quin*, inquit, rei magis pretiosæ sit posthac custos: sitque non amplius *μυροθήκιον*, sed mihi deinceps *Ομυροθήκιον*. atque ita Iliadem Homeri ipsi loculo inclusit. Quanto magis Christianus animæ scrinium virtutibus ornatum, vsibus debitis, tanto pignori conseruando semper aptum atque idoneum reddere deberet? Non corpus voluptatibus suis permittendo, sed ratione dignitatis thesauri pretiosi, quem, teste Paulo, continet (animæ videlicet luce fidei & gratis adornatæ) etiam honestè possidendo, eiusque magnam curam ad salutem habendo. Si animæ verò ipsius nobilitatem, atque indolis à Deo datæ præstantiam aliquanto penitiùs obseruaremus, quàm interdum & saluti propriæ, & Reipublicæ eximia emolumenta compararentur!

Protagoras Abderites puer adhuc, & baiulando victum quæritans, Democrito conciui suo occurrit, fascem caudicum aliorumque lignorum incompositorum compositum & miro artificio colligatum gestans; Democritus iuncturam, posituram scitè periteque factam, expeditumque pueri incessum atque ratione quadam geometrica cinnia librari considerans; rogauit quis illa omnia ita colligasset. Cumque se ligasse Protagoras diceret: desiderauit vt dissolueret. & iterum colligaret: quod vbi fecit puer: Mi adolescens, inquit Democritus, cum ingenium benè faciendi habeas, sunt maiora melioraque quæ tecum facere possis. Abduxitque eum, & esse eum fecit, quantus postea fuit

Quam.

Bernardus
Serm. 6.
Aduent.
Ad corpus
Apostro-
phe.

Plinius
li. 7. ca. 29.
Sabellius
li. 2. ca. 7.

2. Cor. 4.
1. Tim. 4.

Gellius
li. 5. cap. 3.
Indolis ex-
imie indi-
cium.

Quàm præclari viri ita è triuivis colligerentur, si animæ præstantia indicio aliquo se interdum per externam corporis speciem prodens attentius consideraretur!

Non absimile huic est, quod Xenophonti Grylli filio legitur accidisse. Hunc aliquando in angiportu quodam Socrates habuit obuium; quumque videret adolescentem rara indole, porrecto baculo vetuit ne præteriret. Vbi constiterat, rogavit ubi fierent venderenturque variæ merces, quibus vulgò vtuntur homines? ad id quum promotè respondisset Xenophon, percontatus est, ubi homines fierent boni? cum adolescentens respondisset, se id nescire: Me igitur sequere, inquit, vt hoc discas. Ex eo Xenophon cæpit esse Socratis auditor. Absurdum est, scire ubi parare queas honestam vestem, aut poculum; & ignorare vnde tibi comparare possis animum cultum.

Ex his omnibus videmus, quàm sint variæ rationes, ob quas animæ pretium nobis magni est faciendum. Vt verè dixerit Seneca: Bona mens nec commodatur, nec emitur: & puto si venalis esset, non haberet emtorem. Ita ille. Et crederem ego quoque, quia non suppeteret pretium condignum. An meritò nobis debeat carissima esse anima, incendium ipsum doceat, ex quo præ omnibus illam erutam desideraremus, in eo discrimine constituti. Sic enim olim Praxiteles, quodnam ex operibus quæ fecerat, esset ei charissimum, prodidit, quod alioqui Phrynem celabat, cui pulcherrimum omnium quæ in officina habebat, promiserat. Illa enim vt veritatem eliceret, seruum subornauit, qui Praxiteli in foro sua vendenti diceret, domum suam maxime flagrare incendio, & pleraque iam incendio consumpta esse. Praxiteles igitur statim interrogat, an Satyrus & Cupido superesset. Inde constitit quid omnium esset præstantissimum. Ita haud dubiè constat, animam esse pretiosissimam omnium, quia si nihil aliud, illam saltem cum Biante ex incendio seruaremus. Omnia dabit homo pro anima sua; ergo pluris omnibus æstimanda.

Oratio pro lucro & salute animarum.

Quanti sit pretij anima, nosti tu optimè, Domine Iesu, qui te pro animabus nostris impendisti: Da vt semper magis ac magis illud ipsum & ego cognoscam, tum vt ne illam vel cum totius mundi lucro deperdam, tum vt illius salutem etiam cum mundi totius detrimento procurem. Amen.

CAP. LXXIV.

Dic, homini quâ non clades damnosior vlla est?
Peccatum, excussis in quo sibi plaudit habenis.

Cum noci-
ua omnia
naturaliter
fugiantur:
peccatum,
omnium
nocentissi-
mum non
vitatur.

VANDO QUIDEM non solum homines, verum etiam genus
bestiarum vniquodque, naturaliter fugiunt quæ sibi nocere
cognoscunt; mirum merito videri debet, non melius
nosci, neque aliter ab homine vitari, quod pessimum, eique
maximè est noxium, peccatum scilicet; quæ certa ipsius perniciēs. A
Contra morbos, incendium, iacturam bonorum, iniuriam, nominis ac B
famæ læsionem, & contra similes aduersitates & incommoda, studio- C
fissimè semper aduigilatur. Si que ingruant, totis viribus ingenij & D
corporis obstitit: & si quem his non obstantibus occuparint; valdè
ille ab amicis deploratur. Contra id verò quod animæ incommodat E
maximè, nihil vigilatur, nihil adhibetur vt euitetur. Si que acciderit,
parui etiam illud damni penditur; facilis iactura salutis. Hoc est quod
D. Bernardus notauit & conquestus est: Cadit asinus, & est qui suble-
uet; perit anima, & non est qui recogitet.

Bernardus
sup. Cantic.

Argumento est haud dubiè euentissimo hæc tam crassa hominum
oscitantia; oculos mentis nostræ per sædam illam in Adamo ruinam
miserando modo inuersos, & planè præposteros factos esse; vt nigrum
album, & malum bonum dicamus. Facti aded sumus pueri, non ma-
litia, sed sensibus & intellectu; vt carbonem candentem vel flammam
candelæ, æquè facile atque cerasa, rosas, aut poma arripiamus: æquè
iucundè quod certam adferat mortem amplexemur, quàm quod vitæ
fouendæ sit oportunitum. Aded in peccatum etiam cum voluptate pro-
ruitur; vt perire sit volupe. Huc spectat, quod cæcutiens quidam ani-
mo, acutè satis attigit, inquiens: Facilis ad infernum via est; clausis
enim oculis illuc itur. Immodè nemo aliter, quàm clausis per peccatum
animæ oculis, eò pertingit.

Bion apud
Diog. lib. 4.

Rem sanè pessimam peccatum esse necesse est; per quod homo, ad
æternam beatitudinem conditus, & Christi morte ad eandem conse-
quendam redemptus, à tanta felicitate excluditur. Rectè ided dicit Sa-
piens: *Quid nequius, quàm quod excogitauit caro & sanguis?* Hoc est pec-
catum: quo homo vna eademque vice omne bonum quod habebat,
habet, & erat habiturus, amittit, cum scilicet peccatum mortiferum est.

Eceli. 17.

Eceli. 9.

Hoc & Sapiens breuiter innuit, dum ait: *Qui in vno peccat, multa bona
perdet.* Multum procul dubio perdit, qui totum perdit. Tribus Dan,

Iudic. 18.

hoc est, de cognatione Dan armati sexcenti ad capiendam quandam
ciuitatem accincti, domum quandam in via ingressi sunt; ex qua ido-
lum

Dic: homini quâ non clades damnosior vlla est ?
Peccatum; excussis in quo sibi plaudit habenis .

Welk is het quaetste quaet; en dat meer schade inheeft ?
Der sonde boose daet; daer-gh'onghedurht in leeft .

Dis moy, quelle peste / Soit la plus funeste / Et de plus d'effroy
Du peché la tache / Au quel on se lache / Sans bride, et sans loy.

lum argenteum abstulerunt; Michas herus domus eos insequens, que- Peccati
rens, & plorans, clamauit post eos: rogatusque: *Quid tibi vis? cur cla-* dan. num.
mas? respondit: Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia
quæ habeo; & dicitis: quid tibi est? Quid igitur faciet Christianus; sciens
quotiescunque mortaliter peccauerit, se amittere non Deum quem ip-
se fecit; sed qui ipsum, & omnia fecit? Videte an non habeat iustam
lamentandi occasionem, qui tantum bonum perdidit: qui que ex sum-
ma quadam gloria in abyssum miseriarum delapsus est. Audiamus
sancti cuiusdam viri iustum lamentum.

Aperi, aperi, anima miserabilis, oculos tuos, & vide quid eras, & Apostro-
quod es: ubi eras, & ubi nunces. Vxor eras & sponsa Altissimi, tem- phe ad ani-
plum Dei viuentis, vas electionis, lectus æterni Dei, thronus veri Sa- mam pec-
lomonis, sedes Sapientiæ, soror angelorum, & heres cælorum. Fuiſti carnicem,
hec omnia; & quoties dico, fuisti, necesse est te toties flere. Quæ est
igitur tanta hæc mutatio? Sponsa Dei, facta est adultera satanæ. Tem-
plum Spiritus sancti, versum est in speluncam latronum. Vas electio-
nis, in vas corruptionis. Lectus Christi, in cubile porcorum. Sedes
Dei, in cathedram pestilentia. Soror angelorum, in sociam diablo-
rum. Et quæ vt columba volabas in cælum; nunc vt tortuosus serpens
per terram graderis. Plora igitur, plora, ô anima miseranda & infe-
lix; quandoquidem cæli, angeli & omnes te descent Sancti. Lacrymæ
S. Pauli te descent; quia peccasti, nec fecisti pœnitentiam. Lacrymæ
sancti Petri te descent; quia negasti Dominum Deum tuum, & amarè
non fleſti. Lacrymæ Prophetarum deplorant tuam calamitatem; quia
iam deinceps vident in te declinantem iram & iustitiam Dei. Et am-
plius descent te ruinosi muri Hierusalem: & lacrymæ Hieremiæ vi-
dentis de cælo cecidisse Israel, & filiam Sion perdidisse omnem suam
pulchritudinem. Deplorant te lacrymæ Christi, sponsi quondam tui;
eò quod non cognouisti tempus visitationis tuæ, neque modò mise-
riam tuæ desolationis.

Ex his & similibus, quæ quilibet iuxta hanc formam apud se com-
mentari potest, facile æstimetur, quod peccato nulla sit homini clades
damnosior. Dum enim per illud à Deo recedit, ab ipso omne bonum
decedit: & è contrà, vnus cum diabolo efficitur. Sic dicit Apostolus
Ioannes: *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat.* 1.º Ioh. 3.
Et illa est diaboli deformitas; peccatum scilicet; adè vt ob id pictores
nunquam satis tetrum queant effingere. Hic fomes est & nutrimen-
tum incendij Auernalis. Peccatum infernum construxit & sustinet.
Adè vt nihil magis sit homini fugiendum peccato: vt cui nihil quo-
que sit perniciosius.

Notatu verè dignum, quàm Cicero, per infidelitatis suæ leuiden- Cicero
sam, peccati execrationem clarè perspexerit, dum ait: Præter culpam
& pec-

Peccati
malicia.

& peccatum, homini nihil potest accidere quod sit horribile atq. per-
timefcendum. Quid dixisset, si fidei lumine fuisset collustratus? Hac
siquidem certò cognoscimus, tantum malum esse peccatum; vt, quem-
admodum nemini, etiam in cælo, benè esset peccato vni obnoxio; ita
homini à peccatis immuni, nec quidem inferni tormenta nocere
queant, neque in medio ignis damnatorum eius cælestis gloriæ lati-
tiam imminuere. Quinimò in terris adhuc constitutus, & à decem
dæmonum millibus citra suam culpam possessus, non tam est deplora- F
randus, quàm si in vnum peccatum mortale fuisset prolapsus. Præfer-
re verò quando in eo volens permaneret; &, quod additur in Re-
sponfione, quando in peccato, excussis habenis, sibi plauderet.

Descriptio
peccatoris
intrepidi.

Hic tibi ante oculos peccatorem statue, in peccatis citra vllum Dei
timorem proruentem; quasi curru triumphali vectum, cuius auriga
diabolus sit; & septem peccata mortalia, vt septem animalia rhedam G
trahentia: quo apparatu, magna cum animi voluptate & alacritate in
tartari specum præcipitat. Hæc ars & fraus diaboli, sæditatem pecca- H
ti ac perniciem blandè palliantis: hoc initium status damnatorum,
quorum desperata correctio est. Hæc nostra nequitia, infirmitate pri-
mùm ad peccatum viam faciens, & tunc etiam obdurans animum da-
ta opera, & praua voluntate. Hæc nostra miseria. Hæc pessima plaga
nostra, iactura maxima, maxima idcirco sollicitudine præcauenda. Qui
peccatum fugit, omne simul fugit malum.

Quàm malè consultum est igitur illis, qui volentes scientesque in
tam damnabili permanent statu, & in eòdem ad mortem vadunt! Et
quàm laudabiles illi, qui quoquo modo pretiosam animam, & suam
& alterius, vt possunt ex hoc laqueo eruunt! Hic referam mirabile ex-
emplum, quod ex Sophronio sic refert Ill. Card. Baronius. Alexan-
driæ sub Paulo Patriarcha Alexandrino, puella quædam relicta fuerat
pupilla à parentibus magna facultate locupletibus. Erat autem adhuc
sine baptismo. Die quadam ingressa pomarium, vidit quendam pa-
rantem sibi laqueum. Cucurrit igitur, & dixit ei: Quid facis homo?
Dimitte me, mulier, inquit ille, quoniam in multa tribulatione sum.
Quæ ait: Dic mihi causam, & fortè adiuuare te potero. Dixit illi: Gra-
ui ære alieno premor, & valdè suffocor à creditoribus; elegiq. potiùs
semel vitam finire, quàm quotidie mori. Quæ dixit illi: Quæso te, ac-
cipe omnia quæ habeo, & redde: tantùm, ne perdas teipsum. Sumens
verò ille, reddidit omnia. Puella autem angustiari cœpit, non habens
qui sui curam gereret. Itaque fornicari instituit, & inde sibi victum
quærere. Post aliquantum verò temporis infirmata est puella: bap-
tismum postulauit: at quia meretrix erat, deerat qui eam susciperet, &
pro ea sponderet. Cumque in his esset angustiis, adstitit ei angelus, in
specie hominis illius, cum quo ipsa misericordiam fecerat. Ille eam
conso-

Cesiv Baro-
nius, ex So-
phronio.
Præsum Spi-
rit ca. 207.
Puella viri
suspèdium
impediens
ex charita-
te.

consolatus est, adduxitque duos alios angeios, duxeruntque illam ad Ecclesiam. Sequē transformantes in personas quasdam illustres & notas in ordine Augustalium, vocant clericos. Rogantur à presbytero: Vellentne pro illa polliceri: dixerunt; Etiam: nos pro illa pollicemur. Baptizata est, & albis induta, rursus ab eis subuecta est: quam cum suo loco restituisent euanuerunt. Vicini admirantes præ rei nouitate, Episcopo nunciauerunt: Episcopus Clericos rogauit: accerfati nobiles Prætoriani, qui eam visi erant in baptismo suscipere, rogati que dixerunt, se facti eius non esse confcios. Cogitans itaque Episcopus, Dei hoc opus esse: Puellam examinauit. Opus illud misericordiæ in virum desperandum olim impensum cum tota vita, intellexit ex illa: iisque dictis puella continuo obdormiuit in Domino. Tunc Episcopus glorificans Deum, dixit: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum*. Tanti refert, peccatum fugisse, & in aliis impediuisse.

Deformitas animæ quam contrahit ex peccato, nunquã satis possit explicari, vt neque eiusdem pulchritudo, quando à peccati labe eam contigerit expurgari. Quod quia sub adspectû minimè cadit, quantum licet, mirabili quodã exemplo elucidemus. Anno 1298. Rex Tartarorû Cassanus cum ducētis equitum millibus Syriam cepit, & finitimas regiones omnibus itaq. formidandus petiit sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus tanti regis viribus exterritus dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, vt rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere, quod monstrum videretur. Vocat ad consiliium Primarios; de ipsorum sententia vxorem veluti adulteram, partum veluti ex adulterio susceptum vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem suam deplorans, ad preces confugit; ignara consilij petiit, vt sibi liceret baptizare quem peperisset. Data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui fidei spectatæ viri vnà cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res; vbi baptizatus est puer, adeò venustus ac formosus apparuit, vt rex tanta re permotus, cum plurimis nomen Deo dederit, & maximum rei Christianæ factum fuerit incrementum.

Ioannes Vellanus lib. 8. cap. 35.

Oratio contra peccati perniciem & damnum.

Peccati damnum, Domine, inestimabile est, quia nos animæ priuat & corpore; & hereditate caelesti destitutos, aeternæ damnationi reddit obnoxios: Illumina igitur oculos mentis nostræ, vt tam pestiferam luem valeamus dignoscere, & morte ac inferno peius studeamus euitare. Amen.

CAP. LXXXV.

Quid fixum firmumq. semel mortalibus hæret?
Stat sua cuique dies, & ineluctabile fatum.

Euentuum
incertitu-
do affligit.

NCERTITUDO rerum euenturarum, anxietatem & inquietudinem in animo hominis generat; propter dubiam illam expectationem, tum rei inuisæ quæ timeatur, tum amatae quæ optatur. Quando boni quidpiam speratur; certum est, gratius esse homini, si nihil sit quod dubitet de euentu. Quando verò aliquid aduersi timeatur, etiam melius se habet homo, si certò id ipsum præsciat. Potest enim se in illum euentum præmunire, & paratior aduentans malum excipere. Iuxta illud: Iacula præuisa minùs feriunt.

Gregor.

Homil. 25.

Hebr. 9.

Mortis
certitudo.

Psal. 38.

2 Reg. 14.

Horat. lib. 1.
Carm.

Mirū, mor-
tales mor-
tem medi-
tari tam
parum.

Inter omnia quæ homini expectanda sunt, certissimum est, semel A
mori oportere; secundum summi Domini decretum: *Statutum est ho-*
minibus, semel mori. Mox ut Adam peccauerat; lex in illum illiusque
posteris lata est, velut sententia mortis, qua necessariò vnique mor-
tali semel incumbit mori. Ad eò ut ex illo tempore, quàm certus est ali-
quis se natum esse, tam certus sit etiam se aliquando moriturum. Hoc B
est quod Psalmista dicit: *Quis est homo, qui viuit, & non videbit mortem?* B
ac si dicat: Omnis homo viuens est mortalis. Cumque certus est se vi-
uere; certus est etiam, morte sibi occumbendum. Istud docemur ipso
quotidiano morientium vsu. Iuxta illud Regum: *Omnes morimur, &* C
quasi aquæ dilabimur in terram. Ita præcedunt hi, sequuntur alij: nascun-
tur quotidie homines, & moriuntur. Neque quemquam mors excipit:
quia vna est omnium sententia. Vnde benè Poëta: Pallida mors æquo D
pulsat pede pauperum tabernas Regumque turres. Vna, ut ita dicam,
falce omnes demetit. Dicit propterea benè Responsio: ineluctabilem E
esse mortem. Neque contra eam valet Salomonis sapientia & gloria,
neque Samsonis fortitudo, neque omnium Sanctorum sanctimonia
eos à mortis aculeo reddit immunes: neq. subtilitas Philosophorum;
nec Tyrannorum sæuitia aut violentia, neque omnis mundi amicitia
aut opulenta. Horum nihil moratur mors: quia iure in omnes acce-
pto, erga singulos vtitur ex æquo.

Cùm morte igitur nihil sit certius, meliusque se soleat etiam
præuisa mala munire mortalis, nunquid mirum est, homines tam pa-
rum hoc clypeo recordationis & præuisionis vti? Videmus interdum
quosdam morientes cum magna animi conflictatione & angustia: ad
tempus mouemur turbamurque: sed vix tantillum durat, quantum
circa funus & sepulturam occupamur. Et statim indulgetur genio su-
per defuncto; gaudetur, ridetur, & conceptus ille ad momentū dolor

Quid fixum firmumq; semel mortalibus heret?
Stat sua cuique dies: et ineluctabile fatum.

Wat staet elck mensch ter noot, sekerlyck te gheschieden.
Dat hy die bitter doot, gheensins en mach ontbliden.

Quel est l'axiome, Si certain, que l'homme, N'en puisse douter?
La mort a son heure, C'est chose tresseure, Te viendra doter.

ac motus hausto liberaliùs mero detergitur, & frons exportigitur. Ast vnde hæc tam admiranda stupiditas? Ratio est ista. Nouit inimicus noster diabolus præstantiam efficaciamque viuæ mortis memoriæ; quæ etiam sola ad conuertendas peccatorum animas sufficiat, si menti infigatur. Ideoque ita corda sensusque nostros inuoluit & implicat vt in morte alterius vix semel cogitemus nostras quoque aliquando futuras vices: & fortè cras vel ipsa etiam hora. Quis enim sibi castinum polliceatur? Hæc praxis diaboli, memoriam mortis semper ab oculis mentis nostræ amolientis.

Optimo idcirco consilio Ecclesia in capite Ieiunij, hoc est, prima Quadragesimæ die, vnumquemque Fidelem suæ conditionis memorem facit; & per mortis recordationem ad veram conatur humilitatem peccatorumque pœnitentiam adducere. Ea de causa, non solùm hæc cuique verba salutaria commemorat: Memento homo, quia puluis es, & in puluerem reuerteris: quæ Deus ipse primo nostro parenti, lata mortis sententia, inculcabat: verùm etiam cineres in frontem cuiusque per crucis figuram imprimit, vnde & dies ille Dies cinerum nuncupatur. Superbo siquidem homini nihil salubrius, ad tumorem illum animi deprimendum, quàm vt ei in faciem coram multitudine impingatur, quòd terra sit & lutum; & quòd in puluerem sit iterum reuersurus. Iuxta Sapientis dictum: *Omnia quæ de terra sunt, in terram conuertentur.* Idèd, tametsi quis robore sit robustior, vel turri sublimior, mortalis est, caducus, & fragilis, nec cum vitro conferendus. Rectè ob id D. Augustinus: Nonne fragiliores sumus, quàm si vitrei essemus? vitrum enim, etsi fragile est, tamen seruatum diu durat. Homo autem non potest se, & quidè omni cura seruando, contra mortè tueri.

Meritò cum Gorgia illo Epirota mortalem nostram natiuitatem, veluti certissimã mortis tesserã, semper animo voluamus. Is siquidem in funere matris suæ vtero elapsus, inopinato vagitu lectum ferentes consiliter coegit: sicq. nõ tantùm ex ipso mortuæ genetricis rogo lucè, sed etiam cunas affecutus est. Ita quid aliud æquè certũ ex ortus nostri primordiis habemus, quàm certo certius nobis etiam esse morièdum?

Oratio pro felici mortis hora.

Qvandoquidem, Domine Deus, ita à tua diuina maiestate statutum est, vt omnibus semel certò sit moriendum: Da nobis gratiam ita actus nostros totamque vitam disponendi; vt paratos mors semper inueniat, eademq. nobis & vita sit huius nouissimum, & aterna gloriæ efficiatur introitus, & principium. Amen.

Cinerum
vñs in
principio
Quadra-
gesimæ,
quid in-
nuat?
Genes. 3.

Eclli. 40.

Augustinus
in Serm.

Valerius
Max. lib. 1.
cap. 8.

CAP. LXXXVI.

Quæ bona, dum viam, potiora capescere suades?
Quorum vota tibi extremâ mors exprimet horâ.

Ad debitû
finem be-
nè colli-
mandum,
non inter-
mediis in-
hærendû.

iaculator, dum arcu intenso telum est emissurus, telum A tantum vel arcum ipsum inspiceret; aut, quod absurdius est, si annulos digitorum suorum, bombycinas manicas, vel similia fixis oculis contempleretur, quò eum voluptas traheret; neque aciem in scopum dirigeret, vel in auem, vel quodcunque decreuisset tangere; diu iacularetur, priùs quàm scopum, vel auem, remve aliam destinatam feriret. Ita, quando oculi in res caducas huius mundi semper defixi sunt; neque collimatur ad finem creationis tum nostræ, tum rerum omnium; neque eò omnia diriguntur, quò tamen peruenire optamus; fallimur frustramurque nostrâ expectatione, quando eò venit. Perinde quoque faciunt negligentes actuum B suorum ad præstitutum finem destinatores, atque si viator aliquò profecturus prodeat, portâ ciuitatis exeat, iter conficiat, neque semel terminum, quò tendit, mente recogitet, vt sua omnia secundum rei necessitatem disponat: sed tunc tantum perpendat, quò eundem sibi erat, quando iam magnam partem viæ in incertum confecit. Vel perinde, ac si cogitarit quidem de termino ad quem properandum est; sed in itinere se quæcunque oblata occasione sinat retineri. Ad eò vt hîc cum pocula, illic tripudia, ibi pugnæ, alibi nugæ à profectu remorentur: dumque cadentibus umbris nox videtur ingruere; tum se videat procul abesse à loco quò pergebat, & tempus deficere; seque aliter debuisse optatæ metæ, etiam in via, esse memorem, neque ita pro voluptate sua vbiuis locorum tergiversari.

Id nunc
agendum,
quod in
morte actû
optabimus.

Vita, via
ad patriâ,

Si iam igitur, durante vitæ huius cursu & via; præsertim in iuuentu- C te (quæ instar floris breui fortè decerpenda est) serio expendemus quò tendamus; an iter rectum eò teneamus; quid tum maximè simus optaturi nos fecisse, quando iam serius erit, quàm vt quidquam facere liceat: credo maiorem fore omnium rerum moderationem; maiorem timorem Dei: vitamque meliùs cum præceptis Dei congruentem; & cælestem prorsus in terris conuersationem. Omnes enim cogitatus, sermones, & actus cum fine, hoc est, cum æternæ beatitudinis expectatione conuenirent; tanquam cum scopo vel termino ad quem omnia diriguntur. Id ita extrema vitæ hora fecisse nos exoptabimus: cur igitur non ea modò capeffamus?

Respice fi-
nem.

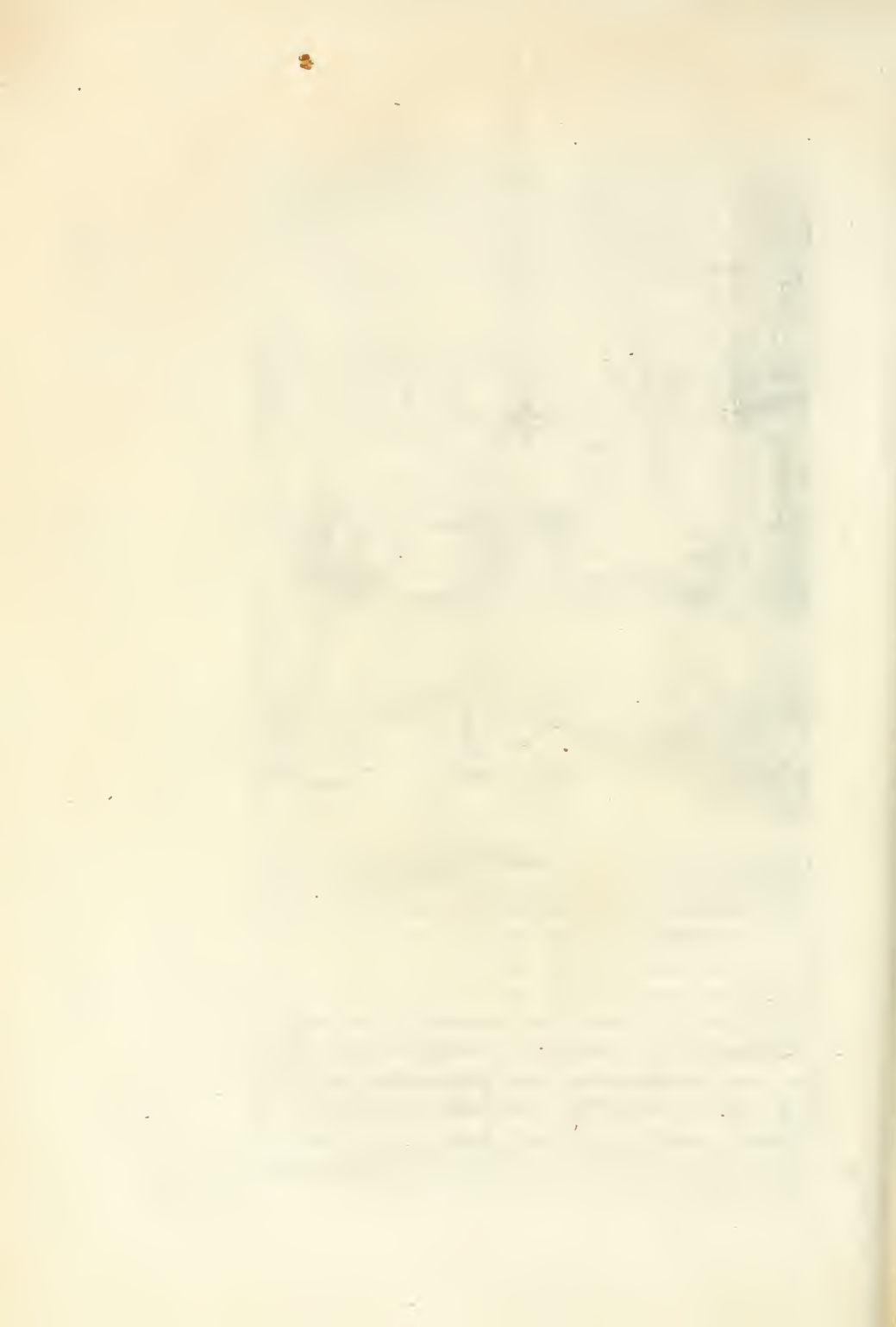
At (quod deplorandum est) nunc vita multorum cum porcorum vita communis est. Ita editur, bibitur, dormitur, & in sordibus grun- nitur,

Quæ bona, dum viuam, potiora capessere suades ?
Quorum vota tibi extremâ mors exprimet horâ.

Wat moestmen, omj Wel doen, nu meest sien te verueren ?
Daer men meest, onuerhoen, omj wenscht alst comt te steruen.

Que doy-ie en ma vie, De plus grand' enuie, Soigner d'acquerrir ?
Aime la conqueste, Que plus lon souhaite, Au point de mourir.

nitur, gaudeturque adedè etiam in malis, vt ne semel de morte, morientis que hominis statu cogitur. Sic nec porci de morte recogitant, nisi dum ferro iugulus petitur. Tunc tanto turbulentius reluctantur, clamantque miserabilius, quanto prius vixere securius. De talibus apud **D** Job appositè: *Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi. Job. 21. ni. Ducunt in bonis dies suos, & in punito ad inferna descendunt.*

E Quocirca, vt aduigilaremus, semperque finem nostrum quasi presentem ante oculos haberemus; quam certò nobis à Deo statutum est semel mori, tam incertum esse voluit, quomodo, vbi, vel quando simus morituri. Hinc **D.** Bernardus: Quid in rebus humanis certius est morte? quid incertius hora mortis reperitur? Rationem quam antè at- *Bernardus in Serm.*

tigimus reddit diuus Augustinus, huius diuini consilij tam secreti: La- *Augustus in Epist.*

ter, inquit, vltimus dies, vt obseruentur omnes dies. Sic enim & ipse Dominus nos docuit, non solum per parabolam fidelium seruorum, quos, cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes, siue in secunda vigilia, siue in *Luc. 12.*

F tertia venerit; beati sunt, inquit, serui illi: verum etiam per parabolam prudentis patrisfamilias, qui si sciret qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Quo significat, certò quidem scire illum patremfamilias venturum furem (ecce mortis certitudinem) sed incertum qua hora venturus sit (ecce incertum mortis tempus) ideoque tota nocte vigilare: (ecce totius vitæ nostræ vt noctis per uigilium, & insomnem curam.) Ita & Dominus has parabolas tali commonitione concludit: *Et vos estote parati: quia qua hora non putatis filius hominis veniet.* Vt & Apostolus Paulus dicit: *Sicut fur in nocte, ita veniet.* *1. Thess. 5.*

Adedè vt proprium Christianorum dictum merito esse possit: *Vigilate.*

Peruigil porro cogitatio mortis, rectè beateque viuendi curam ingenerat, paritque tranquillam mortis expectationem. Idcirco nec **S.** Hilarionem latrones cum armis circumfistentes terrere potuerunt. *D. Hieron. in vita S. Hilar.*

Cumque intrepidum permanere mirarentur, nunquid necem non timeret, interrogant: Necem non timet, inquit, qui paratus est mori.

Oratio ad prouidè viuendum.

Tota vita tua, misericordissime Iesu, vsque ad mortis tuæ stratam (Crucem inquam) omnium nostrum sitiisti salutem; quò sciamus, & nobis eam maximè cordi esse debere: Ita nos, quaeso, in tuo timore & amore fac esse constantes; vt nunquam aliter viuere lubeat, quam mori velimus. Amen.

CAP. LXXXVII.

Qualiter hîc cassis onerabimus æthera votis?

O pietas mihi culta foret ! scelus omne perosum !

Omnes ad
optandum
proxi su-
mus.

ATVRA procliuis est homo ad optandum nunc hoc, nunc illud, prout cuiusque fert animus: sicuti in nobis quotidie experimur. Verùm, quemadmodum parum admodum optando proficitur, etiam in rebus que obtineri possunt; ita planè supernacaneum est optare, & votis velle cõsequi, quod vel præterit, vel assequi nequeas. Hoc est cum stultis sapere: qui nunquam temporis, sed cum Phrygibus serò semper sapere solent; vnde Adagium in eiusmodi omnes retorquetur: Serò sapiunt Phryges. Id lepidè & acutè Barlaam cum Iosaphat differens, sub philomelæ parabola docebat: sicut Ioannes Damascenus describit. Illa siquidem splendidis promissis è manibus dimissa suum hominem carpebat, quòd data tria consilia non seruaret: quorum vnum erat, ne vnquam doleret de re perditâ, quam recuperare non posset: & iam philomelam dimissam dolebat.

Io. Damasc.
Hist. Barlaã
& Iosaphat,
cap. 10.

Quandoquidem verò maximæ est sapientiæ, vt secundo Capite dictum est, Rectè agere, siue sectari quòd bonum est: intolerabilem oportet esse negligentiam & incuriam, istud suo tempore & maturè non expendisse. Rogatur eam ob rem, qualiter in morte cassis votis æther oneretur: hoc est, quid tum potissimum serò sapientes moribundi optent velint que sese fecisse, dum adhuc incolumes essent.

Inania,
quia fera,
morientia
vota in
plurimis.

Respondetur ex persona mortem irruentem sentientis: O si mihi B culta foret pietas! O si mihi scelus omne fuisset perosum! Utinam vixissem meliùs! Utinam nunquam peccatis me sic coinquinassem! Utinam pristina liceret modò errata corrigere! O mihi præteritos referat Deus optimus annos! Multa & varia cogitat & optat ægrotus morti proximus; sed quæcunque in bonorum votorum parte reponi possunt, illa omnia circa optionem vitæ melioris vt plurimum versantur. Quia vident vitam morte terminandam, optant fuisse aliam quàm fuerit: & quando hoc cogitandum erat, neglexerunt.

Qui verò sperat tunc discere mori, quando moriendum est; is fallitur: quia si, vt fieri solet, discendo errarit, quando errorem hunc correcturus est? Semel tantùm morimur: & prima vice serò agendum est. Si enim in bello non datur bis errare, multo minùs in morte: nam primus error irreparabilis est.

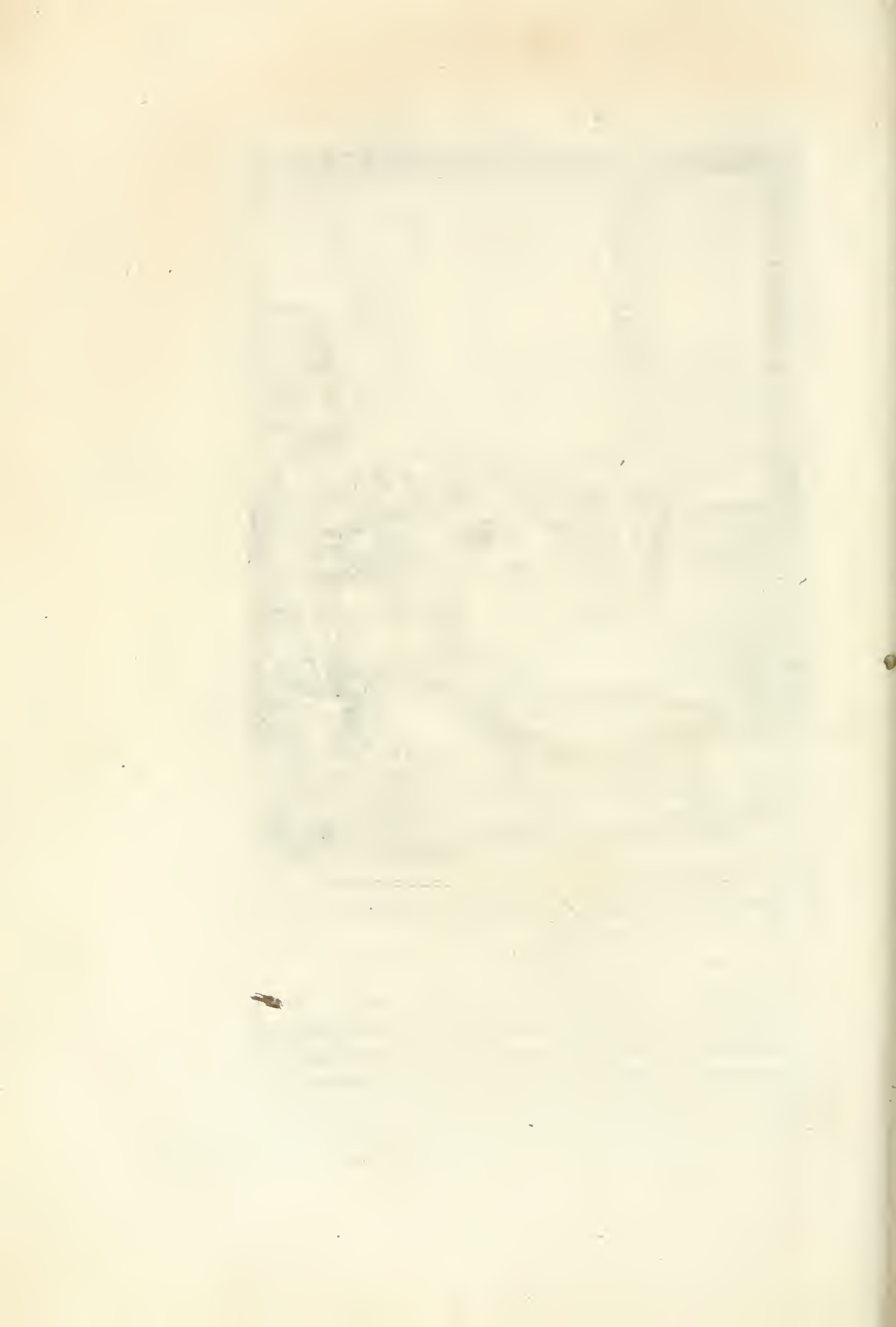
Priùs igitur discendum est, quod tunc simul, & semel, & serò erit peragendum. Verè admirandum est, hominem illud nunc minimè expendere, quod tunc, in morte, videlicet, optaturus est maximè. Tunc vellet

Qualiter hîc cassis onerabimus æthera Votis ?
 O pietas mihi culta foret ! scelus omne perosum !

Wat wenstht me in sootd bestaen, met slynder troost en baten ?
 Och hadd' ik tgoet ghedaen ! Och hadd' ik tquaet ghelaten !

Quest ce que plus l'Âme / Las, en vain ! redoute / Au dernier destroit ?
 O bon Dieu ! que n'ay-ie / Fuy le mal, et pleige / D'auoir allé droit.

vellet quilibet mente sanus se fuisse sanctissimæ, strictissimæ, perfectissimæque vitæ, qualis nec in arctissimo monasterio reperitur, neque vllò in libro legatur. Tunc cum Lazaro optemus fuisse toti mundo despicabiles; vt cum ipso securi in sinum Abrahæ transferri ab angelis mereamur. At quamdiu viuatur, & nullum neque indicium neque vestigium mortis apparet; multo magis cum diuite epulone & filio prodigo luxur amatur, & vita voluptate diffluens.

C Dum Balaam exercitum filiorum Dei ex alto circumspiceret, cui rogatu regis Balacerat maledicturus; è contrà optauit sibi eâdem cum ipsis non in vita, sed in morte sortem; sic ait: *Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.* Ita & mali ac pessimi, cum filiis Dei non viuere, sed mori optant. Vtinam, inquiunt, anima mea sit vt anima talis vel talis, quando quispiam vitam sancta morte conclusit. Et non cogitant, quòd qualis vita, talis communiter mors. Sicut D. Augustinus ait: Non potest malè mori, qui benè vixerit: & vix benè moritur, qui malè vixit. Dicitur, vix benè moritur; quia quemadmodum certum est, in quocunque momento peccator conuersus fuerit, veniam addici, iuxta illud: Dum spiro, spero: ita valdè incertum est, an finis futurus sit bonus, an malus; qui tam temerè & periculosè, tamq. malis mediis expectatus fuerit. Latro in cruce conuersus, exemplo est omnibus, non vt in finem vitæ differatur pœnitentia, sed ne quis etiam in extremis desperet: & ad hoc vnicum sufficiebat. At ne quis illo niteretur, præsumtuosius peccans, vnum solum datum est.

Denique tamen de diuina misericordia certi sumus, si verè conuersi fuerimus; de nobis tamen certi non sumus, an etiam in articulo mortis verè nos factorum pœnitebit. Iuxta quod dicit D. Augustinus seuerè & verè: Percutitur hac animaduersione peccator; vt moriendo obliuiscatur sui, qui viuendo oblitus est Dei. Tunc quidem optatur, vitam fuisse meliorem, nosq. maiorem temporis gratiæ & veniæ habuisse rationem, & ne quidem eo temporis puncto ratio habetur vt oportet. Et ita misera efflatur anima, itura quòd potest.

Oratio pro bona ad mortem præparatione.

Optamus nos omnes benè vixisse, dum moriendum est; & vt plurimum cum fatuis virginibus serò sapimus: quocirca, da nobis, Domine Deus, gratiam sic nos modo in vita gerendi, qualiter nos egisse in morte sumus optaturi. Amen.

Quis pauidus mortis recipit sub pectore ferrum?
Consciã mens scelerũ merito quem deuouet Orco.

Aristot.
3. *Ethic.*
Marci 14.
Mors hor-
rori est ipsi
Naturæ.

MORS maximè omnium est terribilis, vt inquit Aristoteles; & propterea naturã nemo libenter moritur. Vnde & Saluator noster mortem exhorruit: orabat vt, si fieri posset, transfiret ab eo hora: transferretur calix Passionis. quod omni viuenti creaturæ commune est, dum contrarius ei mortis accessus imminet. Contra mortem, velut contra maximum nouissimumq. suum hostem, reluctatur quantum potest natura. At non quæritur hic de tali pauore mortis, vel reluctamine moribundorum, quæ naturaliter etiam sanctissimè & maximè voluntariè morientibus obueniunt, vt iam in ipso Domino nostro ostendimus, qui oblatus & mortuus est, quia ipse voluit, & tamen mori horruit, alia est enim voluntatis determinatio, alia naturæ propensio. Sed quæritur, quis non solùm naturã, sed voluntate & iudicio deliberato inuitus moriatur: quique ob id omnimodam intolerantiam, repugnantiam, & inconstitudinem animi ad mortem malè comparati demonstrat: quando scilicet iam videt feridè agi; nec vllam vitæ spem superesse. Huiusmodi maleferiatum tumultuantemque mortalem, sic increpat Seneca: O te dementem, & oblitum fragilitatis tuæ; si tunc times mortem, quum tonat!

Timent
mori, qui
malè vix-
erunt.

Seneca, Nat.
quest. lib. 2.
cap. 58.

1. Ioan 3.

Ecl. 7.
Conscien-
tia, quid.

Quis igitur sic pauidus & turbidus tumultuatur, quando iam moriturum se arbitratur? Responderetur. quòd ille quem mens scelerum consciã merito orco deuouet. Quod ferè itã dicit D Ioannes: *Si reprehenderit nos cor nostrum.* Consciãtia, est insitum homini iudicium, an aliquid sit faciendum, vel non; an benè egerimus, vel malè. Vnde Sapiens: *Sicut conscientia tua, quòd tu crebro maledixisti aliis.* Et licet Consciãtia propriè sit actus ille intellectus, quo applicatur scientia seu cognitio ad aliquid particulare, an agendum sit vel non: tamen largè sumendo, pro sinderesi accipitur: sicut S. Hieronymus super Ezechielem scribens, Sinderesim conscientiam nominat. Et D. Basilius, Naturale iudiciorum. Et, licet homo propriè loquendo, etiam vigilans potest esse sine conscientia, hoc est, sine actu illo intellectus, quando scilicet non iudicat, aliquid faciendum quando tenetur facere: habet tamen homo semper radicem conscientiæ, quæ est sinderesis; & sic semper habet conscientiam; saltem radicaliter. Est enim semper in homine tribunal illud ac Iudiciorum naturale; quod probet vel improbet factum vel faciendum.

Hunc irrefragabilem testem simul & iudicem domesticum, &, vt
ita

Quis pauidus Mortis recipit sub pectore ferrum?
Conicia mens scelerum merito quem deuouet Orco.

Seght eend: Wie sterfter noo, als nu de doodt aencomt?
Wienò Conscientie snoo, hem self met recht verdoemt.

Qui le plus seffroye, Venant pour sa proye, Le dard de la Mort ?
Duquel la malice, Le damne au supplice / Au dernier resfort .

ita dicam, intestinum indidit homini Deus. Vt in vno Cain omnibus testatus est ipso mundi primordio. Quando siquidem oblati sacrificiis, cœpit vultus sui mœstitudine, & immoderato exteriori habitu, interiori animi turbam, atque ita malè sibi consciæ mentis inquietudinem prodere; dixit ei Deus: *Quare iratus es? & cur concidit facies tua?* Genes. 4b *Nonne, si benè egeris, recipies? sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.*

Declarat istud & Sapiens valdè accommodè, assumta ad id aquæ & ignis similitudine. *Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam.* Eccli. 15. Deinde: *Ante hominem, vita & mors: bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Quibus loquendi modis significatur interior illa conscientia cognitio, per quam homo bonum à malo potest discernere; atque si ante oculos aquam & ignem, mortem & vitam, immò infernum & cælum constituta videret. Liberum arbitrium eadem opera declaratur; cuius ductu homo, libera voluntatis suæ electione, vnum aut alterum suscipiat. Qui igitur malum in vita sua elegerit, quod pro arbitrij facultate cum Dei gratia relinquere poterat, & eligere bonum; illum intus conscientia redarguit, malè secum agi; resque ipsius non ad amussim cum diuina lege conuenire; & idè inuitus moritur. Appositè id D. Chrysostr. Chrysostr. *Mori timet, qui non sperat viuere post mortè. Non secus quàm fur sibi conscius factis suis deberi patibulū, iamq. latam mortis sententiam, inuitus è carcere procedit; certus, se ad laqueum tendere. Ita è vita inuitus migrat, qui teste conscientia videt quò vadat. Sic Sapiens ait: Sæper enim præsumit seua, perturbata conscientia.* Sap. 17.

D Ita Agag rex Amalec contra mortem exhorrescebat; quem Samuel diuino præcepto iussit occidi, & in frustra cœcidi. sic legimus: *Oblatus est ei Agag pinguisimus tremens,* (tremebat collecta securo animo pinguedine, & simul cœceptâ instantis mortis formidine) *Et dixit Agag: Siccine separatur amara mors?* Ita cedit illis tandem, qui cum hoc pinguisimo Agag aqualiculum suum in hac vita saginarunt; & animas suas interim inedia & siti diuini verbi, gratiæ, & consolationis perire suerunt, nihil de futuris præcogitantes, sed in diem & horam viuentes: tunc illi tremantes & percussi: *Siccine separatur amara mors?*

E Iste sic in morte trepidantium modus, in gallinis & porcis manifestè notari potest; quando arripiuntur vt iugulentur, mirè misereque tumultuantur, & dirè eiulant; ita peccatores nihil de morte, nisi dum adest, cogitant. Tunc tanto sunt turbatiores, quanto antea magis incurrij & supini vixerunt. Huc spectat illud Sapiientis: *O mors, quam amata* Eccli. 1.
H *est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis!* Hoc est; qui tranquillè, pro animi sui voluptate, in substantiis, & in omnibus quibus afficitur, viuunt; nihil minùs quàm de fine vel exitu vitæ, atque vltima linea rerum cogitans.

Nolli, dum
vixit, de-
sperādum.

Nunc quærat fortè aliquis, quî sit intelligendum quod in Respon-
sione dicitur: quem conscia mens scelerum deuouet inferno commē-
rito: siue quem propria damnat conscientia. An fortè quis in tam malo
statu esse queat, vt adhuc viuens debeat vel possit animum desponde-
re, & desperare de salute? Nequaquam. Nam certius quàm de tempo-
rali vita dicitur: Dum spiro, spero; de spiritali vita ac salute animæ
intelligi & accipi potest. Quamdiu siquidem anima in corpore est,
spes est salutis, neque licet desperare: quanquam, vt diximus, pericu-
losum, temerarium, & stultum est, animam suam è pilo suspendere su-
per fauces inferni; quod faciunt, conuersionem vitæ ac pœnitudinem
vsque ad finem vitæ differentes. At, tunc dicitur Conscientia propria
aliquem damnare; quando eum certò peccati mortiferi, licet vnus
tantum, redarguit; cuius eum non pœnitet, neque confiteri proponit.
Is enim in statu damnationis est, quod non ignorat conscientia: & pro-
pterea iudicat, qui talis est, regnum Dei non posse nancisci.

Beda lib. 5.
ca. 14. Hist.
Anglic.
Exempli
horrendæ
mortis.

Narrat venerabilis Beda exemplum sic morientis notatu dignum. I
Vir quidam officio militari regi Anglorum Coenredo charus, sed sa-
lutis suæ negligens, à rege sedulo admonebatur, vt peccata confitere-
tur & emendaret. priusquam inopinata morte præoccuparetur. Verum
ille monita salutis spernebat, seque aliquando pœnitentiam acturum
promittebat. Interim in ægritudinem incidit. Rex iterum vt vel tunc
confiteretur, hortabatur: respondit, se iam nolle, ne metu mortis id
fecisse diceretur: se, vbi sanitati foret restitutus, confessurum promi-
sit. Morte instante, iterum à rege monitus, clamauit miserabili voce:
Quid vis modò? Quid huc venisti? non enim mihi aliquid vtilitatis
aut salutis potes vltra conferre. At ille: Noli, inquit, ita loqui; vide vt
sanum sapias. Non, inquit, insanio; sed pessimam mihi conscientiam
certus ante oculos habeo. Narrataque angelorum & dæmonum vi-
sione; sentiensque quasi duos dæmones in viscera irrepentes, despe-
rans efflauit animam.

Quis non videat quid sit, quod hominem moribundum ita anxium
& turbulentum reddit? Conscientiæ malæ remorsus est: quis enim
vermem intus rodentem quietè confoueat? Nulla est maior afflictio,
quàm conscientia delictorum; inquit D. Gregorius. Et Cicero ipse
hic non hallucinatur, dum sic ait: Magna est conscientiæ vis in vtram-
que partem; vt nec timeant, qui nihil commiserunt: & pœnam sem-
per ante oculos versari putent, qui peccauerint. Quid existimabimus
alioqui tyrannum illum immanissimum Caligulam, in tantas angu-
stias, atque animi perturbationem tam anxiam adegisse, vt crebrò, pue-
rorum instar, præ metu caput intra lectum vel sub cervical reconderet,
dum micarent fulmina, vel tonitrua mugirent; nisi conscientiam vitæ
tam impiæ, & tam infamis? Omnes eius diuitiæ, voluptates, trucu-
lencia,

Gregor. in
septem Psal.
Pœnit.
Cicero, pro
Milone.
Caligula
caput intra
lectum ab-
condebat
præ metu,
dum audi-
ret tonitru.

lencia, armorum excubiæ, omnisque eius maiestas, & gloria, eum hoc motu liberare nequiverunt. Hoc est quod communiter dicitur, eos qui intus pleni sunt inquietudine & motu, etiam foris esse turbulentos & trepidatione plenos. Videtur mors tales agere & insectari: ad eò nusquam tuti, nusquam securi & quieti sunt. Sic Cain, postquam occidisset fratrem suum, factus ut vir vagus & profugus in terra: in que & tremorem continuum Deus in signum posuit; qui etiam trepidantis conscientia eulentissimum esset toti mundo postea argumentum. Genes. 4.

Cauendum autem, ne ex iam dictis temeraria fiat ratiocinatio; quæ Ex insolito omnes illi qui in mortis articulo vel certo morbi genere turbationis mortis modo de mor- extraordinaria aliquid patiuntur, malæ esse conscientia, malæve mori tients statu non est iudicentur. Certum namque est, ut exemplis etiam scriptorum cla- iudicandū, ret, nonnullos interdum sanctos & intus benè constitutos, exterius vide huius tamen sub mortem valdè agitados fuisse, & tranquillè tandem con- exemplum quieuisse. Exhibet se etenim non rarè malignus spiritus, horribili infra, sub fi- specie comminans, mira iactitans, licet nihil ibi iuris habeat; ut quos nè Cap. xc. nequit abripere, perterreat saltem, & tantisper diuexet: ut in sancto Martino.

Consilium itaque optimum est, causam iustæ inquietudinis eximere; peccatum, inquam, bona confessione dimouere: quod alioqui hominem non sinit vlla quiete frui, sed efferatis stimulis exagitat. Nam ut solent subinde vermiculi illi, in cariosorum dentium cauer-nulis orti, homines quasi in rabiem redigere, nisi fumo quodam acri, vel alia amaritudine cogantur excedere: ita & peccatum dirè hominem excruciat, nisi per pœnitentiæ acerbitem exterminetur.

Oratio contra vanum mortis metum.

Quandoquidem certum est, non mori conscientiam, & mihi necessario esse moriendum: Da Deus, ut sic me modò ad Conscientia nutum geram; ut in tremendo illo mortis & iudicij die contra me non consurgat, sed tranquillè latari permittat. Amen.

CAP. LXXIX.

Quem neque concutient inopina pericula lethi?
Conscia cui virtus mentem dulcedine complet.

Libenter
moritur,
qui bene
vixit.

von præcedenti Capite tractatum est, de morte inuoluntariè & inuitè suscipienda, præsentem etiam quæstionem elucidare iuuabit. Nam, vt diximus, Natura à morte abhorret; & naturaliter, quod viuut, non libenter moritur.

Sed dum hîc quæritur, quis libenter moriatur, quem neque inopina lethi pericula concutiant: non tantùm de illis intelligitur, qui cum Apostolo cupiunt dissolui, & esse cum Christo; verùm etiam de omnibus his qui mori parati sunt, quando ita diuinæ bonitati videretur: parati etiam adhuc in viuus manere, quamdiu eidem maiestati ita place-
ret. Iuxta liberum illud S. Martini dictum & votum: Libera me, quæ-
so Domine, ex mortali isto carcere. Veruntamen, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.

S. Severus de
S. Martino.

Fabella, de
viatore
mortem
inuocante.

Inueniuntur autem interdum mortales, mortis, vt apparet, vehementer cupidi: at, dum mors vel vocata etiam adest, dilationem quærunt, cupiuntque adhuc traham hanc vitæ caducæ, rependo etiam, si opus est, producere, quàm diu dabitur. Aptæ admodum fabella inter alias recensetur, quæ in tales rectè quadrat: de viatore vel farcinam gestante, vel plaustrum ducente: qui lapsus, lutoque infixus, præ vitæ molestiarumque tædio mortem inclamauit: at, dum illa repente vocata assisteret, En adsum, inquit; vocasti enim me: Obsecro, inquit ille, adiuua me hæc onera & farcinas attollere, vt quam cæpi viam conficere pergam. Alij verò nimis meticulosi & anxij mortem præstolantur; deque ea cogitant deiectius, quàm bonum Christianum deceret. Idcirco frequenter satius consultiusque esset, neque nimium eam expetere, neque etiam tantopere perhorrescere. Quale consilium Ethnicius & profanus Poeta præscribere potuit, dum sic ait:

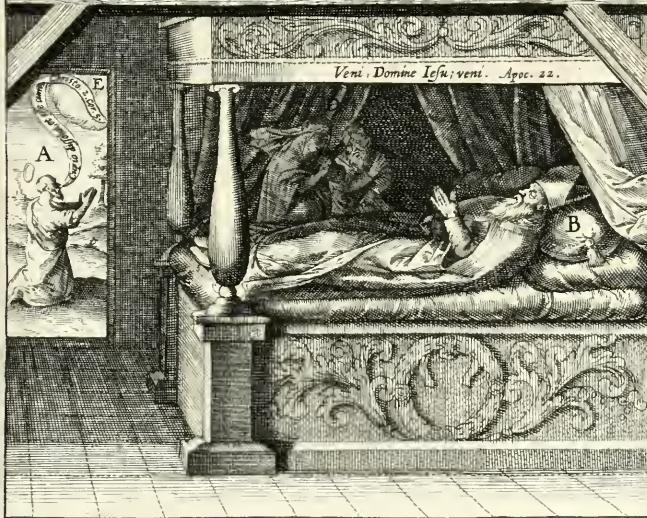
Aequabili-
tas ad mor-
tis expe-
ctationem.

Summum nec metuas diem, nec optes.

Martialis
lib. 10. Epi-
gramm. 42.

Summus quidem seu mortis seu iudicij dies metuendus est meritò: sed ita vt metu illo velut mortis duce, discat quis mori. priusquam cogatur mori. Atque ita contingit vt plurimum, vt qui tali modo mortem timuerint & horruerint, dum incolumes eminus venientem, vt præsentem coram attenderunt; etiam cum iam adest, nihil terreantur neque turbentur: sed libenter & læti, quia securi in conscientia moriantur. Didicerunt namq. viuentes mori; & verè antequam mors adesset mortui sunt: iuxta illud: *Disce mori moritura caro, mori. are priusquã.*

Hoc est quod dicit Responso: ille libenter moritur, cui conscien-

Quem neq; concutient inopina pericula leti?
Conscia cui Virtus mentem dulcedinis explet.

Wie sterft met blyden moedt, tot aller plaets en tyden?
Wien's Conscientie goet, hem doet in Oedt verblyden.

Quelle ame est si seure, Que la dernière heure, Luy est de souhait.
Qui par l'innocence / De sa conscience, Peut vivre dehait.

tia virtutum, mentem explet dulcedine & pace. Quod & Seneca Christianè loquens, accommodè huic nostræ sententiæ suffragatur. Ve nientem (inquit, nemo hilaris mortem excipit, nisi qui ad illam se diu composuerit. Seneca Epist. 30. Dat idcirco aptissimum alibi idem consilium, ad trepidationem illam mortis inanem tempori excludendam, & inferendam bonam animis hominum fiduciam atque constantem prudentiam; sic inquit: Incertum est, quo te loco mors expectet. Itaque tu illam omni loco expecta. Ac si more Christiano dicamus: Non est momentum temporis quo mori non possis; atque aded mors quasi in insidiis collocata, te quouis tempore & loco expectat: idcirco esto vigilans, & nunquam non paratus inueniaris ad mortem obeundam, si ita Deo visum fuerit. Ita constitutus est is, in quem Responso quadrat: quem nihil remordet conscientia facti alicuius meritò pœnitendi, iuxta illud Davidis solatium: *Tunc non confundar, cum perspexero in cœnibus mandata tua.* Est sine dubio magna cordis consolatio, quando aliquis in mandata Dei, vt in speculum sine macula, oculos mentis conciliens, & conscientiæ suæ faciem in eo cõtemplans, nihil inuenit quod illam maculet, Deoque displiceat. Talis conscientia verè est spiritualis quædam Hierusalem; quod idem est atque *visio pacis.*

Hæc est pax, quam mundus dare non potest; sed Christus eam dat nobis & relinquit; sicut Apostolis & nobis promisit. Pax Christi, pax Dei est, quæ exsuperat omnem sensum; habitatque in cordibus tranquilla conscientia gaudentibus. De hac Sapiens tali modo loquendi: *Secura mens, quasi iuge conuiuium.* Sicut & istud confirmat Apostolus: *Gloria nostra hæc est; testimonium conscientie nostræ.* Quod qui habet, habet iustam causam libenter ex hac vita & mundo migrandi. Videt siquidem cum Stephano cœlos apertos; & Iesum stantem, paratum vt eum in suum regnum recipiat. Aded vt talis homo mortem velut cœli portam consideret, per quam in sanctam ac beatam illam ciuitatem cœlestem, dum paratus est mori, paratus est ingredi; ad quam toto vitæ suæ curriculo contendit; quamque summis votis ac conatibus vnicè semper expetiuit. iuxta illud: *Vnam petij à Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vite meæ; hoc est, in æternum.* Vbi cū Christo, omnibusque eius amicis, cœlesti est gaudio perfruiturus.

Quinimmò, vt veriùs dicam, qui ita est animo comparatus, non solum libenter & cum voluptate expectat mortem, sed patientia vt debet, si diutiùs in hac vita manèdū sit. Sic inquit de tali D. Augustinus: Qui desiderat dissolui, & esse cum Christo; non patienter moritur, sed patienter viuit, & delectabiliter moritur. Et meritò; nam, sicut Cassianus: Quis mortem temporalem meruat, cui vita æterna promittitur? Huic rectè ided à Sapiente dicitur: *Noli metuere iudicium mortis, quasi dicat: Quid tibi mors nocere poterit? Tollet te de mundo,*

& inferet cælo; quò alioqui nunquam pertingere poteras; nisi illa quasi opitulante, & manus tantæ moli adhibente.

*Hieronym.
in vita Hi-
larionis.*

Hinc D. Hilarion morti proximus, lætus beneque animatus, Naturæ imbecillitati succurrens; cum adhuc (inquit D. Hieronymus) modicus calor tepebat in corpore, nec præter sensum quidquam viui hominis supererat, tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere animâ mea; quid dubitas? Septuaginta propè annis seruiisti Christo; & mortem times? In hæc verba exhalauit spiritum.

Hic igitur status, mortem alacri voluntate & securâ conscientia appetentium. In quibus, quod Christus ipse de se & suis testabatur, spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, naturaliter à morte abhorrens. Sed mentis sibi benè consciæ securitas, illam dat morientibus promptitudinem & hilaritatem, vt acerbum mortis aculeum nec timeant, nec etiam sentire videantur; sed illum accipiant velut clauem qua sibi cælestis aulae portas aperiant.

Heu quàm longè diuersus est ab his malè morientium status! quanto cum metu, quanta cum trepidatione, inuisum illum mortis accessum expectant! Istud præcedenti Capite dictum est, sed vt contraria iuxta se mutuo posita magis elucescant, hîc vnum adhuc exemplum horrendæ mortis adiiciam, ex D. Gregorio desumptum.

*Gregor. Dia-
log. lib. 4.
cap. 38.
Exemplū
horribilis
mortis.*

Chryforium Romanum, opulentum quidem, sed scelestum hominem fuisse constat, ita vt an diuitiis, an vitiis magis abundarit, incertum sit. Cùm autem graui valetudine quateretur, & iam expirans anxietate, apparuere illi teterrimi dæmones, ipsum certatim prehensantes trahereque ad inferna nitentes. Qui conterritus ac tremens, Maximi filij sui opem flebiliter implorare, seque super lectum in quo iacebat huc atque illuc vertere miseris cœpit modis. Nemo spiritus videbat, & tamen nemo ibi conuenisse dubitabat, cum illius gestus lamentaque considerasset. Postremò ipse, cum iam amicorum auxilium desperasset, ad hostes conuersus: Inducias oro, inquit, inducias, vel tantum vsque manè. Dum hoc poscendo ingeminat, animam exhalauit. Hucusque ex D. Gregorio.

*Non disse-
renda ad
extremum
vitæ pœni-
tentiâ.*

Quis igitur prudens, & salutis suæ amans, in extremum vitæ tempus differet conuersionem & pœnitentiam? Quis securus hoc plumbi (peccati inquam) talento in corde grauatus incedet, quod in mortis puncto tam miserandam pariat animæ fluctuanti tempestatem? Quis non potiùs omnia iam attentet, omnemque, quod dicitur, moueat lapidem, ne, sub quo minimè credebat, lateat calcaneo eius, hoc est vitæ fini, insidians scorpium? Quis non potiùs quiduis agat, vt securitate conscientia fruatur viuus, & morti hostia factus exulter? Lætus namque eiusmodi cum Christo montem Caluarie, & cum Moyse montem Abarim magnæ Dei misericordie conscendit, vt ibi moriatur securus.

Sicut

Sicut Moyſi dicebat Dominus : *Aſcende in montem Abarim* (hoc eſt tranſitum) & *morere ibi*. Ita Sancti & amici Dei mortui ſunt. Alij Deo gratias agentes, alij laudantes Dominum, alij alio modo orantes, quidam poſitis genibus, extenſiſque manibus; vt S. Paulus eremita: alij loquendo, vt Vrſinus Nuriſſæ Epifcopus : Venio, venio : videbat S. Petrum & S. Paulum. Vt Muſa virgo, Venio, Domina : videbat D. Virginem Mariam multis virginibus comitatam. S. Hieronymus humi ſuo rogatu de poſitus, ſacco opertus, vt quieti ſe ſponte componens. S. Auguſtinus legendo ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, cum lacrymis gaudij, ad Dominum properans. S. Ambroſius extenſis brachiis, corpus Domini ſumens in viaticum: quod nec priores illi neglexerunt. S. Franciſcus ſuper pauimento de poſitus, vt ex ima humilitate ſpiritum Deo redderet, & in ſumma calorũ transmitteret. Quæ maior optetur ad moriendum alacritas, quàm vt quis quaſi cum D. Ioanne proprium viuus ingrediatur ſepulchrum? Hæc & eiufmodi conſcientiæ ſanctæ tranquillitas & promittido.

Hæc eſt fors, agendiq. ratio illorum, qui, quod Muſonius dicto rogatus reſpondebat opere exſequuntur. Interrogatus ille quis optime extremum diem claudere poſſet: Qui ſemper, inquit, poſtremũ diem ſibi inſtare, immò iam veniſſe, propoſuerit. Ita prudenter vir quidam ſanctiſſimus, iam ſenex, cum ab amico in craſtinum vocaretur conuiuium: Cur me vocas in craſtinum? inquit, qui à multis annis craſtinum non habui, ſed mortis aduentum in ſingulos dies expeſtaui: quæ nobis nunquam non inſidiatur, donec nos incautos interdum etiam opprimat.

Oratio ad ſecurè ex hac vita diſcedendum.

Voluntariè te, pie Domine, pro nobis in mortem tradidiſti, eamq. victus viciſti, ne ab ea nimium terremur: illam da nobis qua ſumus prouidentiam, non qua mortem horreſcamus, ſed qua nos ad eam, dum ventura eſt, præparemus. Amen.

CAP. XC.

Parte sui meliore heres quis adibit Olympum?
 Qui purè Superis hinc conciliatus abibit.

Qui cælū
 fortuntur.

VID QUID hætenus de morte dictum est, potiùs de moribundis, morte exclusa est intelligendum; quorum quidam benè ad eam comparato sunt animo; quidam verò valdè incomposito, & turbulento; idq. pro status animæ & conscientia diuersitate. Nunc de eo quod à morte mox sequitur; æquè etiam dispari conditione.

Luc. 16.

Purgato-
 rium.

Duo tantùm sunt loca, ad quæ finaliter omnes animæ deueniunt: ita vt qui vnum fortuntur, ad alterum nunquam sint ituri: quia vt Abraham Diuiti Epuloni dicebat: nimis magnum Chaos interiacer. Sunt autem hæc duo extrema hominum hinc discedentium receptacula seu mansiones; Cælum; & Infernus. Dixi autem, vbi finaliter sint mansuri: quia tertius quidam certus locus est, purgandis à Deo animabus destinatus: quò qui perueniunt, non in æternum sunt hæsiuri: sed expurgatione, quantum quisque opus habuerit, peracta, certò ad cælestem sunt gloriam deducendi. Vocatur hic locus noto Fidelibus Purgatorij vocabulo: quia qui in statu quidem gratiæ defunguntur, sed vel maculæ alicui venialis peccati obnoxij adhuc sunt, vel pœnitentiam debitam non expleuerunt; meliores quidem sunt, quàm vt ad infernum cum maledictis detrudantur; sed necdum satis mundi, sancti, & perfecti, vt lucidum illud cælum, in quod nihil coinquinatum admittitur, ingrediantur. Certi sunt tamen de sua beatitudine tandem consequenda; quia per Christi mortem, in qua baptizati filij Dei facti sunt, sunt & heredes regni cælestis effecti: iusque acquisitum non amiserunt. Si verò per peccatum illo se aliquando abdicarunt, iterum per pœnitentiam in pristinum statum restituti sunt. Illi igitur omnes, iuxta Interrogationem, meliore sui parte, hoc est, se- **A**

Status
 gratiæ.

exacto purgationis tempore: qui purè Superis hinc conciliati abibunt. Hoc est, qui in statu gratiæ è viuus excedunt. Status gratiæ seu chari- **B**
 tatis is vocatur, quando quis non est peccato vlli mortali obnoxius. In hoc statu omnes piè mori præsumuntur, quicumque peccatorum suorum cōfessionem ante mortem instituunt: vel eā saltem in voto habēt, vbi copia Sacerdotis deesset, & pœnitentiam signo aliquo profitetur.

Ignotus in-
 certusque
 nobis mo-
 rientium
 status com-
 munitur.

Certum verò iudicium, aut indubitata determinatio morientium in statu gratiæ vel secus, non ab hominum pender arbitrio aut scientia; sed solius Dei est certò dignoscere. Coram quo sicut haud dubiè

multi

Parte sui meliore heres quis adibit Olympum?
Qui purè Superis hinc conciliatus abibit.

Wienó siel te Ódde gaet, en tZyck des hemels erft?
Die hier in goeden staet, en in Óddts gratye sterft.

Qui laissant la vie, Va prendre l'hoirie, De l'eternité?
Celuy qui trespasse, En estat de grace, Et grand' pureté'.

multi in malo statu discedunt in ignem æternum; qui, quoad nostrum iudicium ab externis sumtum iudiciis, rectè & salutariter mori visi sunt: ita è contrà non pauci deo teste & iudice in statu gratiæ moriuntur qui tamen ob certa quædam immò incerta potiùs argumenta, videntur putanturque ab hominibus in malo statu vitam terminasse. Ratio diuersitatis iudiciorum est; quòd in priori illo genere, Deus occultum videt salutis obstaculum, quod homines later; qui tantùm exteriozem illum placidè & deuotè moriendi modum considerant. In altero verò genere, Deus cor mundum, puramque intuetur morientis conscientiam; homines verò turbidiorem aliquem vel subitum, aut alia ex causa mirabilem excedendi è vita modum perpendunt; quæ eis de sinistra morte metum & suspicionem ingenerat. Sed rei veritas in vtriusque soli Deo cognita est.

Quis namque mortalium non hæsitaret anxius, quid de Eusebij ^{Martulus} Cremonensis exitu esset iudicandum, nisi sub finem fuisset amœnior? ^{li. 5. cap. 10.} Is namque D. Hieronymi discipulus & sectator, qua hora migraturus erat, repentè caput erigens, oculis pauitantibus circumspicere, & quasi in furorem versus clamitare: Non faciam; non faciam: Mentiris; mentitis. Deinde ad terram procliuus, faciem abscondere, intremiscere, ac quantum poterat vociferari: Adiuuate me fratres; adiuuate me; ne peream. An, inquit, non videtis dæmonum cateruam hîc in meam perniciem congregatam? Ille præ cæteris horrendus compellit me ad blasphemiam: & tam dirus est, vt contrà tueri non ausim. Tunc fratrum supplicationibus dæmones in fugam versi sunt. Et beato Hieronymo apparente, eumque animante, obdormiuit in Domino.

- C Quidquid igitur humanis oculis appareat, vel non appareat, verum est quod dicit D. Ioannes: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Sunt ^{Apoc. 14.} autem illi qui in bono statu moriuntur: qui vel statim ad cælum peruolant, vt qui baptizati in statu innocentie moriuntur: martyres etiam: D & qui hîc suum purgatorium sustinuerunt: vel saltem expleto expiationis debito, loco ad id à Deo ordinato.

Oratio ad regnum cælorum obtinendum.

Qvandoquidem nos ipse docere dignatus es, pijsime Iesu, Adueniat regnum tuum; quid est aliud, quàm quòd nos eius compotes fieri desideres? Nos tua semper gratia confirma; vt per bonam vitam & mortem salutarem, cælestem hæreditatem impetremus. Amen.

CAP. XCI.

Quisnā animā exhalat mox in Barathrū cōdendā ?
Cui scelerū ad summā hæserunt contagia mortem.

Nemo volens infernum petit: sed qui peccant, volentes viam inferni tenent.

ERTVM est, nemini vnquam posse persuaderi, vt sponte, A sciens, volensque in infernum ingrediatur; sed qui eò commigrant, violenter, obtortoque, vt dicitur, collo illuc rapiuntur, sicut videmus oues aut virulos in lanienam intudi; B vel quò nolunt sponte sua introire. Et tamen via, quæ ad infernum ducit, sponte & cum iucunditate ambulatur. Via hæc, vira est peccatis obnoxia: quæ si non deseratur, priusquam ad portam mortis veniatur; certus est ille, quisquīs tali via portam illam ingreditur, se etiam inferni ianuam ingressurum, & æternæ damnationi mancipandum. C

Isaie 33.

Neque tamen id expenditur, sed ridendo peragitur, quo luctus ille implacabilis comparatur, & intoleranda tormenta proueniunt. Hanc amentiam admirans, rogat Propheta eiusmodi insensatos: *Quis poterit D habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Vbi præter horribiles ignis gehennæ flammæ, etiam spiritus ipse hominis & conscientia, tanquam intestinum incendium cruciabit: quod idem Propheta testatur, dum ait: *Spiritus vester, vt ignis vorabit.* Non tantum ignita ardensque respiratio, vltro citroque commeano viscera faucesque comburens; verum etiam anima ipsa mali sui sibi conscia.

Isaie 66.

Hoc idem clariùs alibi prædicens, sic inquit: *Vermis eorum non morietur; & ignis eorum non exstinguetur.*

Luc. 16.

Vtinam millesimam saltem illius sapientiæ portionem habeamus, quæ communiter serò habetur, dum vexatio intellectum dat! Sicut exempli gratia, in diuite epulone videre & audire est: qui adeò sapuit in tormentis, vt non solum sibi bona prospicere videretur & exoptare; verum etiam ad quinque fratres, qui adhuc inter viuos ad eius instar vitam ducebant, eius fera prudentia extenderetur; dicebat enim Abrahamo: *Rogo te pater, vt mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres: vt testetur illis; ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.*

Admiranda verè consilij mutatio: tam serio & sollicitè quæ ad rem faciunt in pœnis ipsi etiam quo ad alios expendere; & tamen dum tempus est, ne minimùm moueri, nec vel micam salis ac sapientiæ in eor admittere, etiam si mortuus quispiam è terra confurgens, hæc nobis horrendis sermonibus & contestationibus inculcaret: Idque est quod propterea Abraham diuiti illi nequidquam ex postulati dicebat: *Habent Moysen & Prophetas: audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham:*

Quisnam animã exhalat mox in Barathrũ condendã ?
Cui scelerum ad summam hæserunt contagia mortem.

Wiend siel, sonder respyt, Waerlyckõ ter hellen gaet ?
Soo wie, naer desen strydt, dan hier s'heydt in quae staet.

Qui vomit son ame / Tout droit a la flame / Du profond Manoir ?
Tel qui porte escrite / Sa vie maudite / Au Fin, d'encre noir .

sed, si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque, si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Quàm rigida huius negligentix exigeretur aliquando ratio, qua hinc nec tempus gratix, nec admonitiones, neque exempla, neque correptiones, neque quidquam quod ad salutem conducere poterat, cordi habitum fuit! Quis securus hoc statu è viuis discedat? Ille animam exhalat mox in Barathrum condendam, vt versus habet: Cui scelerum contagia ad summam mortem adhaeserunt. hoc est, qui in statu mortifero defungitur: qui nec exterius coram hominibus, nec **E** coram Deo interiùs, pœnitentiæ signum vllum ediderit. Eiusmodi sunt, qui obstinati in hæresi vel alio peccatò moriuntur: quod euidentissimum est in Spiritum sanctum peccatum irremissibile, in quo quis impœnitens expirat: quod finalis impœnitentia vocari solet. Tales etiam qui in duello, vel in bello iniusto notoriè, quale est quod hæretici contra Religionem Catholicam gerunt, & alia id genus apertè illicita, vitam finiunt. Sic qui in ipsa scortatione, in crapula, in pugna iniqua è viuis abripiuntur. Quicumque in statu damnationis moriuntur, certò & rectà ad infernum descendunt. Quò dum perueniunt, tam horrendè præ subita insperataque damnatione mirantur, quàm supinè dū viuerent eiusmodi omnia cogitarunt, & prorsus neglexerūt.

Dignum relatu videtur, quod Cyrillus de Rufo nepote suo narrat. *Marulus*
 Dum enim mœstus oraret, indicari sibi petens, qualiter se haberet nepotis sui Rufi nuper defuncti anima, se factorem primò sensisse supra modum grauem refert; mox deinde ipse Rufum conspexisse catenis candentis ferri præcinctum, flammis fumo mistas ore vomentem, & toto prorsus corpore ex ardoribus, quos intra se habere videbatur, scintillantem. Horribilis illa sub adspæctum cadens damnati calamitatas, miserandum animæ statum declarabat; qui tunc est ineuitabilis.

Oratio contra inferni terrorem.

Voluntatis tuæ non est, Domine Deus, vt moriatur peccator & pereat; sed vt conuertatur & viuat: ita nos, quæso, tuo semper timore circunda; vt ne morte peccatorum moriamur, nec nos rapida inferni fauces absorbeant: sed per veram peccatorum contritionem, ad mortem quietam & finem perfectum veniamus. Amen.

CAP. XCII.

Quæ tria per penitas ibunt Dicta aspra medullas?
Da rationem: Itote: & quod superest Æternum.

Verba as-
pera, tria.

SPERVM admodum & graue esse oportet quod ferri nequit: A
ita hïc aspera ac graua dicta nominantur; quæ cor hominis
non facile ferat, etiam dum nequit effugere. Quando Sara
suspectam Ismahelis indolem cum Isaac nequiter ludentis
aduertit, dixit Abrahæ: *Eijce ancillam hanc & filium eius: non enim erit
heres filius ancilla cum filio meo Isaac. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.
Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum, super puero & super ancilla tua.*
Aet. 5. Durum verbum erat, quod D. Petrus Ananiæ dicebat: *Quare posuisti in
corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ana-
nias hac verba, cecidit & expirauit:* quod & Sapphiræ vxori eius confe-
stim accidit. Hæc occasione eius, quòd in Interrogatione tria præcipua
aspera dicta rogentur: quæ & in Responzione recensentur, ex futuro
sub finem mundi, & etiam in morte cuiusque iudicio desumpta. Hæc
quidem modò in genere, vt aspera, dura, & graua simul tractantur: sed
postea ex ordine singula explicabuntur.

Verba Dei
nunc suaui-
sunt.

Verba Dei mellis instar suaui sunt; si illa ad salutem animæ nostræ
audire & obseruare est animus, sicut eum ob finem nobis proferuntur.
Hinc Propheta regius quasi dulcedine hac delibutus, in prouoca-
tionem admirationis exclamat: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! Su-
per mel ori meo.* Et quid mirum, quando penitiùs introspicimus? Nam
eamdem ob causam, ob quam Christus Dei filius in mundum venit, ob
eam etiam Verbum Dei nobis nunciatum & promulgatum est. Hoc
est: Propter nos homines, & propter nostram salutem. Ad eò vt Chri-
stus, qui Verbum Patris vocatur, & est; etiam suauissimus, mitissimus,
& dulcissimus mortalium existerit. *Speciosus formà præ filiis hominum:*
(inquit Dauid) *Diffusa est gratia in labiis tuis.* Ecquid tam amœnus fons
aliud, quàm dulcem mellitorum verborum scaturiginem, & aquam sa-
lientem in vitam æternam profundat?

Psal. 118.

Psal. 44.

Futura du-
ra, si negle-
xerimus.

Verùm enim uerò, quòd si nunc verba ista mellita & dilecta audire
refugimus, si iis in corde nostro non dederimus locum: certò nobis
aspera, inamœna, & acerba verba erunt audienda; de quibus præ
intoleranda seueritate illud dici potest, quod Deus olim Samuëli ad-
huc puero dicebat: *Ecce, ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, C
tinnient ambæ aures eius.* Eiusmodi sunt tria illa, quæ versu Responso-
nis comprehenduntur, pro damnandorum parte tantum intellecta E
& accepta.

1. Reg. 3.

Quæ tria per penitas ibunt Dicta asprâ medullas?
Da rationem: Itote: et quod superest Æternum.

Noemt de dry wooden vry, van d'alden scherpfte snede.
Oheest reden: Daet van my: en d'geuwighe Geuwigheede.

Quels trois mots terribles, Seront plus horribles, Aux pauvres dannez?
Rend conte a la-maille, Vâ au feu canaille, Puis, ce grand Jamais.

Rex Propheticus Dauid, vir secundum cor Dei, tametsi grauium suorum peccatorum non immemor, de magna tamen Dei misericordia & misericordiarum eius multitudine fortiter sperans & confidens, cui spiritum contribulatum in sacrificium obtulerat, & quem sciebat cor contritum & humiliatum non despicere, non sine magna animi congratulatione, aliorumque omnium peccatorum ad prouidam penitentiam exstimulatione dicebat: *Ipse liberabit me de laqueo venantium;* & à verbo aspero. Venatores isti sunt hostes animarum nostrarum diaboli; qui nunc silenter, subtiliter, & insidiosè animas nostras in peccatorum laqueos agere conantur. qui capta præda cornu inflant, & horrendè tunc vociferantur, vt miseram peccatricem animam magis percellant; vt extricare se nequeat, vel effugium sperare non audeat. Si istos venatores modò, Dei adiuuante gratia vitare queamus: tunc & horribiles ipsorum clamores & fremitus quos in seductos edere solèc; & asperum etiam illud verbum tremendæ sententiæ euademus: Liberabimur de laqueo stridorisque venantium, & à verbo aspero.

Psal. 90.
Venatores
animarum
diaboli.

Hic igitur potius audiamus, non solum suauia Dei monentis & vocantis verba, sed etiam duras eius increpationes æquis auribus animisque excipiamus: immò & omnia proximi nostri obloquia patienter toleremus, & in partem lucri reponamus: certi, quòd felicio commercio aspera illa extrema verba cum istis commutabimus & redimemus: quæ alioqui nec ferri poterunt, & ferri debebunt tamen.

Quàm durum eis futurum existimamus verbum illud Domini nouissimum, qui hîc in fabulam verterint verba eius salutaria! de quibus sic per Prophetam Dominus: *Noluerunt audire. Et erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda; expecta reexpecta: modicum ibi, modicum ibi: vt vadunt, & cadunt retrorsum, & conerantur, & illaquentur, & capiantur. Propter hoc audite viri illusores; Ponam in pondere iudicium. Flagellum inuadens cum transferit, eritis ei in conculcationem: sola vexatio intellectum dabit auditui.* Sed cheu! serò sapient.

Isaie 28.

Oratio ad Verbum vocationemque Dei audiendam.

OMnia nunc ad te vocas, mitissime Domine, nec quemquam repellis qui voci tuæ aures præbuerit; iterum venturus, aliterque vocaturus es, & maiorem hominum partem à te repulsurus: Influat nunc vox tua suavis in corda nostra; vt te pastorem nostrum per presentia pascua ad ouile caeleste prosequamur. Amen.

CAP. XCIII.

Durius vnde Deus repetet cum scœnore sortem ?
Abs illo, cui sunt concredita plura talenta.

1. Tim. 6.
Omnes
Dei dis-
pensatores
sumus.

EVUS omnipotens, Rex regum est & Dominus dominan- A
tium. Quot homines, tot eius villici, receptores, dis-
pensatores. Multa illis bona largitus est, vni plus, alij minus;
pro cuiusque captu & conditione; ad rem vtilitatemque ex
eis faciendam. Bona quædam, seu vt ipse Dominus vocat, talenta sunt
omnibus communia: qualia sunt, anima, corpus, quodque ad illa per-
tinet, vt etiam omnes creaturæ vsui hominis in communi concessæ: ad
vtendum illis, vel etiam carendum, ad maiorem conditoris gloriam,
& ad finem, hoc est beatitudinem æternam, melius consequendum.
Quibusdam plura, maioraque aliis dona partitus est misericors & iu-
stus Dominus; tum in anima & corpore, tum in bonis externis; & præ-
cipuè in abundantiori gratia, qua ad perfectiorem eius notitiam, amo-
rem, & mortis meritorumque eius ampliolem participationem perue-
niant, excellentiori-que postmodum gloria aliis longè præfulgeant. Ne-
minem tamen ita sua gratia donisque destituit, quin ei sufficientia ad
salutem media concedat; dummodò quodcunque eis lumen prætu-
lerit, sequantur, & concessa arripiant, donec ad necessaria ad salutem
media pertingant: vnicuique sua dona communicans, iuxta incom-
prehensibilem diuinæ suæ Maiestatis sapientiam & voluntatem: *diu-
dens singulis prout vult*. Denique nemo est, qui iure de diuina bonitate &
munificencia conqueri possit; quin non solum sufficientia ad salutem
acceperit, verum etiam plura quam meritis est, quamque eorum bo-
nam rationem reddere valeat, si ad libellæ rigorem exigenda sit.

Omnibus
sufficientia
ad salutem
medi de-
dit Deus.

1. Cor. 12.

Judicium
particula-
re.
Heb. 9.

August de
salut. docum.

Horum omnium & singulorum ratio postulatur & datur in iudicio
cuiusque particulari, quod fit statim atque anima è corpore migrarit;
secundum Dei ordinationem etiam superius adductam: *Statutum est
hominibus semel mori: post hoc autem iudicium*. Secundum hoc iudicium
(quod ad distinctionem generalis iudicij in die nouissimo futuri par-
ticulare vocatur, in sententia proferenda procedetur. Vt dicit Augusti-
nus: Vnusquisque in eo iudicabitur, in quo moriens inuentus fuerit.
Illi sententiæ in vtroque iudicio stabitur.

1. Verbum
asperum;
Redde ra-
tionem.

Interrogatio autem erat; à quo Deus in iudicio durius exacturus sit
rationem. Idque ad explicationem primi dicti asperi, ex tribus præ-
cedenti Capite simul expositis. Respondetur: ab illo plura exigenda
cui plura talenta concredita fuerint. Ita in omni œconomia accidit;
quanta est apud Receptores accepti ratio, tanta & dati esse debet; aut
necessè

Durius vnde Deus repetet cum foenore sortem ?
Abs illo, cui sunt concredita plura talenta.

Wie sal' door Oodt die leeft, meest rekeninghe gheuen?
Die meest talenten heeft ontfanghen in sijn leuen.

Qui est plus contable / A ce redoutable / Bureau qu'attendons ?
Celuy-la sans doute, Qui fait banqueroute, De ces plus grands dons.

neceſſe eſt rationem reddere: vt iuſtitia & æquitas diſpenſationis conſtet, vel quæſtor conuincatur iniquitatis. Si ratio Deo reddenda nihil aliud contineret, quàm acceptorum calculum ſubducere; neque eſſet neceſſe viciffim oſtendere, quomodo in illis ſis negociatus, qualiter in Domini vtilitate illis vſus fueris; quomodo expenderis; non eſſet quod tantoperè diem illum rationis exhorreſceres. At exactam omnium reddere rationem tam dati quàm accepti; quanti hoc ſit momenti, norunt meliùs cui experti ſunt, quàm nos imaginari queamus.

Ita non rarò temporalibus receptoribus & œconomis accidit: ſicut enim illi Receptores non datores appellantur, ita multo diligentiores ſunt ad recipiendum, quàm ad elargiendum: ac ſi prior illa pars tantùm, & non ita etiam altera, ad officium ipſorum pertineret. Hinc, dum computandum eſt cum dominis, facilè quid acceperint conſtare poteſt; at non ita quomodo expenderit facilè demonſtratur: quod viduæ talium Receptorum magno ſuo malo & aliquândo totius ſubſtantie iacturâ experiuntur. Nam ipſarum mariti Receptores dum viuunt, ita interdû agere norunt, & omnia implicare & conuoluere, vt vix vnquam rectus rerum ſtatus perſpectus habeatur. Dum verò mors textam hoc modo telam inopinata præſcindit; nouit Deus, & in quos illud onus deuoluitur, quàm intricatus, quàm dubius, quamque miſerandus ſit ille defuncti computus. Vnde communiter & verè dicitur:

Reddendæ
rationis
obligatio.

B Bonum eſt eſſe Receptoris vxorem: ſed malum eſſe Receptoris viduam. Ita dolenda eſt res, quando anima quaſi viduata, ſola omnium tranſactorum rationem reddere tenetur: quæ quamdiu corpori coniuncta erat, vnâ cum corpore donis Dei abutebatur, illa diſſipando, illiſque carnis voluptatibus mundo & dæmoni ſeruiendo.

Prudens idcirco eſt, quiſquis frequenter apud ſe, & coram Deo cum gratiarum actione & cum ſolicitudine computat; à ſe per verum conſcientiæ examen rationem exigit: & præfertim circa particularia dona præ cæteris à Deo accepta; & etiam circa peccata quædam peculiaria. Nam vt dicit D. Gregorius, quod idem eſt cum Reſponſione huius Capituli: Cùm augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum. Et cui multum datum eſt, multum petetur ab illo.

Gregorius
Homil. 9.
ſuper Matt.

C Vt autem reddendæ rationis meliùs ſit menti infixæ neceſſitas: exiſtima te ſtare coram iudice; & angelum tui cuſtodem, libellum paruum proferre, in quo quæcunque vnquam bona feciſti contineantur: illoque præ defectu ſolatij, conſilij, & auxiliij diſcedente; aduentare cacodæmonem, ingentem librum producentem, in quo omnia peccata deſcripta legantur. Illoque inſtanter vrgente proferri ſententiam, cogita quo ſis futurus animo. Simile quid namque illi nobili deſperabundo per viſum apparebat; de quo ſuprà ex Beda egi, Cap. LXXXVIII. Ita que ad bonam rationem reddendam, moueat te parabola à Chriſto futuro

Paradigma
Iudicij.

Matth. 18.
Seruus ne-
quam.

futuro iudice ad hoc proposita, De rege qui voluit rationem ponere E
cum seruis suis: quiq̄ue decem millia talenta suppliciter veniam ro- F
ganti remisit. Verùm animaduertendum est, vt proximo quod in nos G
peccauit ignoscamus, ne nostra immisericordia Dei in nos iram & in-

Matth. 25.
Seruus ig-
nauus.

dignationem iustè prouocet. Ita nos etiam docet tempori sollicitos esse
ad bonam rationem reddendam, Parabola hominis peregrè proficif-
centis, seruis suis bona distribuentis, & benè functos officio amplè re-
munerantis: corripientis verò acriter eum, qui pecuniam domini sui
in sudario terræ mandarat. Si qui pecuniam integram seruauit, domi-
noq̄ue suam saluam restituebat, ita exceptus fuit: quid de nobis sentien-
dum erit, qui cum mille talentis, non tantùm nihil sœneratis Domino
sumus, sed nec vnum saluum fortè valeamus ostendere? Similiter nos
ad rationem nostram probè disponendam adiuvat anxietas & solici-
tudo villici illius, qui apud dominum suum fuerat diffamatus, quasi
dissipasset omnia bona ipsius. Cui durum illud & penetrabile ver-
bum, vt inexpectatum telum, intortum est: *Redde rationem villicationis*
tuae. Iam enim non poteris ampliùs villicare. Hac siquidem parabola
instituire nos voluit benignissimus Dominus, vt tempestiue, dum
adhuc viuimus & sani sumus, frequenter rationes nostras dati & ac-
cepti reuoluamus, excutiamus, & ritè disponamus; ne cùm ad rem ven-
tum erit, confundamur, & in carcerem detrudamur, vnde nunquam
liberemur. Adiuvat nos etiam ad hæc historia, hoc est narratio filij
prodigi; vnicuique satis cognita si satis applicata.

Luc. 16.
Villicus in-
iquitatis.

Luc. 15.
Filius pro-
digi.

Qui igitur extremo illo die claram, iustam, & exactam rationem
reddere desiderat, quotidie, vesperi præcipuè, conscientiam exami-
net, quomodo diem illum, & totam eousque vitam transfegerit: quo
statu sit anima, si fortè nocte illa ex huius corporis ergastulo esset euo-
canda, iudici listenda, rationem roganda. Sic enim & sæculares mer-
catores, & prudentes receptores ac æconomi faciunt; quotidie sub
vesperam statum rerum suarum explorantes. Et hæc omnia meri-
tò; quia, vt canit Ecclesia in persona cuiusque Fidelis de se demissè
sentientis, & pro se solliciti: *Quid sum miser tunc dicturus? Quem patrum*
rogaturus, Dum vix iustus sit securus? Nam vana non est, licet in vita
stultus esset, cuiusdam apparitus & responsio; cùm enim à domino
rogaretur post mortem apparens eius stultus, respondit: Rigidè com-
putatur, & nihil remittitur. Ideò benè oratur ab Ecclesia: *Donum fac*
remissionis, Ante diem Rationis.

Dies iuz,
&c.

Cum sa-
cerdote
Christi vi-
cario hic
computan-
dum.

Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater miseri-
cordiarum, & Deus totius consolationis, quòd facultatem nobis fece-
rit, toties quoties volumus hïc cum ipsius vicario computandi, & de-
bitorum nostrorum remissionem per Pœnitentiæ Sacramentum reci-
piendi. Quique nos certos reddidit, verbo suo vt sigillo consignans,
fore

fore vt in cœlis remissam sit & solutum, quidquid hîc sacerdotes remiserint & soluerint super terram. Quàm multæ animarum myriades citra hoc remedium interirent: immò quàm pauçæ saluarentur! quia quis post Baptismi plenariam ablutioem, albam suam vestem immaculatam cõseruat, vbi ad annos discretionis peruenerit? Et quandoquidem post Baptisma peccantibus non est ad illud de nouo recursus, quò confugeremus peccatores, si hoc tam salutare Pœnitentiæ Sacramentum à Christo institutum non esset?

Viderint nunc quàm prudenter agant, qui hanc gratiam hîc rationes cum Christi vicario subducendi contemnunt: qui que hoc graue causantur, quod maximo nobis est leuamini. Etiam si semel tantum, vel ter, aut septies ad summum à Christo concessum esset eo modo per absolutionem sacerdotalem in gratiam redire, quis vnquam sufficientes agat gratias? Nunc autem nullo posito numero; quoties opus habemus, licet accedere, culpam fateri, meliora promittere, & veniam obtinere. Qui immensam hanc gratiam negligit, videat quo modo rationem cum ipsomet Domino ponet, quando ea non iam ad remissionem, sed ad retributionem condignam erit reddenda. Si quid de verbo otioso, vt ipse prædixit, quid de aliis fiet? *Si voluerit contendere cum* Iob 9.
eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Tunc volent eiusmodi, se quotidie & Confessionem, & sacram Communionem frequentasse; quotidie conscientiam examinasse, & vitam suam excussisse ad vnam; qui iam magnæ pœnæ loco habent, semel in anno hæc obire.

Cum itaque sciamus, iustissimum illum omnium iudicem Christum oculis capræ, perspicacissimis corda & renes inspecturum, ipsas Sophon. 1.
quoque iustitias & virtutes iudicaturum, & scrutaturum Hierusalem (quietas inquam tranquillâsque conscientias) in lucernis; hoc est, exactissimè; quis non videat consultissimum esse, vt tempestiuè bona omnium fiat discussio; ac rationes dati & accepti benè concinentur?

Oratio ad reddendam Deo bonam rationem.

S*I ad vltimum vsque quadrantem satisfieri tibi voles, Domine, quis sustinebit? at rigidissimum illum calculum in extremum reseruas diem: Da igitur vt ita modò cum tuo vicario rationem reddam, veniamque obtineam, vt me extrema illa reddenda ratio non percellat. Amen.*

CAP. XCIV.

Quàm durè hoc pauidas vibrabitur, Ite, per aures?
Quantus ab æthereo nunquam fragor ingruit axe.

Genes. 3.

3. Verbum
asperum:
Ite.

Math. 28.

Ioan. 5.

Luc. 12.

VVM Adam sonitum tantùm, hoc est minimum indicium A Domini deambulantis in Paradiso perciperet; fugit cum vxore sua, & abscondit se à facie Domini. Cumque à Deo vocaretur, rogareturque vbi esset, respondit: *Vocem tuam Domine audiui in Paradiso, & timui.* Quid, obsecro, futurum est de voce illa, quæ fiet non in Paradiso, non à quærente & vocante ex misericordia ad solatium, auxilium, & salutem, qualis illa erat vox Dei ad primum parentem: sed quæ ab illo procedet, cui à Patre data est omnis potestas, in cælo & in terra, ad exostulandum, corripiendum, vindicandum, iudicandum & condemnandum?

Ioan. 18.

Quando efferati illi Iudæi Salvatorem nostrum in horto quære- B bant ad ligandum & capiendum eum, vi atque efficacia dulcissimæ illius vocis agni mitissimi Iesu: *Ego sum*; omnes in terram retrorsum ceciderunt, perinde ac si fulmine icti profligatique fuissent. Quid igitur expectandum ab illa tremenda atque horribili voce, qua dicit iis qui à sinistris stabunt: *Ite, recedite à me?* Si suauius vox agni, parati ad C victimam pro salute etiam suorum raptorum, ita eos perculit; quid futurum existimabimus, quando ille idem ex agno in leonem rugientem conuersus, omnem suum furorem atque iram accenderit; suosq. angelos missurus est, qui inimicorum ipsius manus & pedes ligent, & mittant in tenebras exteriores? quid tunc talibus animi, quando pugnet pro eo vniuersus orbis terrarum?

Quàm du-
rum toni-
tru, Ite?

Iob. 26.

Esai. 103.

Interrogatur itaque modò, quàm durè illud [Ite] per pauidas D aures vibrabitur? Dicit Responso, quod & verum est; quantus nunquam fragor ab æthere ingruit. Sic sanctus Iob loquitur huic Responso conuenienter: *Cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus; quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?* Propheta regius consonat, aut contonat potiùs, viciniùs ad rem adhuc accedens: *A voce tonitruui tui formidabunt.* Ac si dicat: Aquæ, hoc est inconstantes, qui fluxum huius mundi velut flumina Babylonis amauerint, iisque confisi fuerint, illi à voce tonitruui tui, vel potiùs à tonitru vocis tuæ formidabunt: quia hîc suauiem sibilum auræ tenuis Spiritus sancti audire contempserunt.

Exod. 10.

Quando filij Israel videbant voces, & lampades, & sonitum bucci- E næ, montemque fumantem, cum Deus legem suam per Moysem daret; perterriti, ac pauore concussi steterunt procul, dicentes Moysi:

Loquere

Quam duré hoc pauidas vibrabitur Ite per aures ?
Quantus ab æthereo nunquam fragor ingruit axe.

Hoe hardt wardet om draghen, dat s'heer woovdt: Gaet vā my?
Die hardt ste donder saghen ey hebben al nist by.

Quel triste merueille, Sem-ce a l'oreille / Ce, VATEN DE MOY ?
Il ny a tonnerre / Escabulant la terre / De si grand effroy.

Loquere tu nobis; & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.

F Quid erit igitur, quando idem iudex venturus est, de quo dicit Amos: *Leo rugiet: quis non timebit?* Quid futurum, inquam, quando Christus legislator, etiam cum sono tubæ (*canet enim tuba*) rationem Legis obferuatæ vel neglectæ exacturus est? Et sicut omnia Dei opera perfecta sunt; ita perfectissima absolutissimaque iustitia futura est, quando ad illam exercendam se accinget: tunc omnes creaturæ eius iudicio opitulabuntur, ad maiestatis, iræ, ultionis, & districtiōnis augmentum, contra insensatos peccatores.

Amos 3.

Sap. 5.

Quisquis igitur tunc tonitru illius vocis [Ite] volet euadere; audiat nunc cum D. Ioanne libenter bonoque animo, vocem tonitruū illius quam in sua Apocalypsi vocantem audiebat, quæque adhuc, quamdiu viuimus, vocat: *Veni & vide.* Quæ vox est Christi nos ad se vocantis, quo illuminemur, videamusque quid factō aut non factō sit opus: utque tandem videamus quæ Deus in cælo præparauit diligentibus se: interim ad eum accedamus, vestigia eius sequamur, & vultum eius requiramus.

Apor. 6.

Quo animo existimamus Petrum illum Telonarium fuisse, quando in ægritudine visus sibi est ante huius iudicis stare tribunal, ut sententiam acciperet: & præsertim, quando bona sua facta exigua, contra ingens illud horrendumque pondus suorum criminum aqua bilance trutinari videret, hoste diabolo pro sinistra parte rem exaggerante: nihilque angeli reperiret, quod dextræ lanci in meritorum partem apponerent, præter vnicum illum panem, quem aliquando iratus (lapidis loco) in pauperem coniecerat; qui cum suis confodalibus certarat, se vel importunè à dicto Petro omnibus pro tenace satis noto, aliquid extorsurum? At res meliùs cessit quam cœperat: nam loco eius asperi dicti ac tonitru, Vade, vel recede à me: dictum ei est pacificè: Vade, & adice huic pani aliquid, ut oppositam partem superet: iam enim aliquantulum eam panis solus eleuarat. Iuit, sua dedit pauperibus, se Christi nomine vendidit; & abundè ingentem pani cumulum meritorum adiecit: ut in Iudicij die non ampliùs vocem illam [Ite] timere debeat. Ita nos quoque, si sapimus.

Surius to. 2.
in vita
S. Ioannis
Elemos.
Petrus Te-
lonarius in
Iudicio.

Oratio ut mitem in Iudicio sententiam audiamus.

SI iam ne verbum patienter inaudimus, quomodo in extremo iudicio asperum illud verbum, *Recedite à me, audire possimus?* Quocirca pijsime Domine Iesu, fac ita nunc insonet vox illa in aures nostras, ut in die illa tremenda, incundam illam beatorum sententiam audiamus: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi. Amen.*

Quàm longum Æternū durat? fors mille per annos?
Millia myriadum trifmyriadumq. nihil sunt.

Æternitas
incompre-
hensibilis.

AMETSĪ Æternitas tam beatorum quàm damnatorum est; quia tamen hīc pro duro atque aspero verbo accipitur; horribilis, pœnosa, & quæ damnatorum Æternitas, intelligenda est: iuxta ferendam in tales sententiam: *Ite maledicti in ignem æternum: ibuntq. hi in combustionem æternam.* Erit profectò asperum hoc verbum, cor impiorum transfuerberaturum, & ita oppresurum, vt nesciant quò se vertant.

1. Verbum
asperum.

Gregor.

Quando Æternitatis immensitas consideratur, verum hoc esse deprehenditur quod dicitur: Longum non est quod finem habet. Quo innuitur, hoc solum longum debere dici, quod sine caret: quodq. semper æquè prolixum est, quantumcunque ex eo decursum fuerit. Sic D. Gregorius ait: Pro magno haberi non debet, quod sine completitur. Æternum, longum igitur & magnum admirandumque est meritò; cuius longitudo & diuturnitas nullis verbis aptè exprimi potest: neque mente concipi, neque vlli alij rei comparari, quæ etiam non sit æterna. Breviter ita D. Augustinus: Æternum est, cuius finis non constituitur. Habet propterea ista Interrogatio: Quàm longum Æternum durat? an fortè per mille annos? Hoc enim longum tempus censeri solet, de quo meritò præ diuturnitate dicatur, quod dicimus communiter quando longum temporis spatium volumus significare; in omnem æternitatem; æternum est antequam redeat. Sed ex vsu assumtus tantùm iste loquendi modus est, neque vllò pacto propriè acceptus; sicuti hīc de Æterno propriè sumto rogatur. Dicit idcirco benè Responsio: Millia myriadum trifmyriadumq. nihil sunt. Ratio est: quia vbi finis non est, nihil est quod numeretur mensurèturve ad hoc, vt numerus vel magnitudo sciatur eius quod immensum est.

Augustin.
quest. super
Genes. lib. I.

Quàm admirabile verè verbum est: Æternitas! immò quàm res admirabilis potiùs est cogitanti & æstimanti, sed præcipuè percipienti & probanti! Etiam si quis in tormentis esse cogeretur, donec totum mare guttatim exhauriretur; singulis mille annis guttam vnã eximendo, spes esset, fore vt tandem tanta moles aquarum aliquando euacuaretur, posito quòd nihil interim influeret: at mille annorum millia respectu Æternitatis, non sunt guttæ vnus instar respectu maris, etiam si mare decies millies maius esset quàm est.

Quomodo tunc, cum serò erit, eos pudebit, & pigebit, & debetque,
qui

Quam longum ÆTERNVM durat? Fors mille per annos?
Millia, myriades, trismyriadesque, nihil sunt.

Hoe langh is' Eeuwicheyt? Is' oock wel duysent iaer?
Naer duysent duyst ghebeyt, is' altyd' euen naer.

Combien d'ans enfile / L'Æternité? Mille / Ou mille enuiron?
Tu n'y peus attandre / Quand tu voudrois feindre / Ia maint million.

qui neglexerint; dum videbunt, se momento vno salutari opportunè, tempore gratiæ impenso, potuisse in vita sua acerbam illam, horribilem, & lamentabilem aternitatem redimere, & euadere! Hoc tam est efficax, benè expensum, & cordi impressum, vt ne ictum quidem oculi, neque breuissimum temporis spatium velit quis infructuose præterire vel perdere. Maximi propterea momenti sententia est illa, menti mortalium penitus infigenda: *Magnum momentum, à quo pendet aternitas.* Momentum est breuissimum temporis spatium: vt Apostolus dicit, *In momento, in ictu oculi.* Nonne res pretiosa valdè, momentum in tempore gratiæ saluti curandæ concessum, cum eius pretio & merito non solum luctuosam illam gehennæ aternitatem euadere valeas, verùm etiam aternam illam beatitudinem & beatam eternitatem possis promereri: E contra si neglexeris, erit tibi felix illud, sed neglectum momentum in singultum, & acerbum conscientiæ remorsum, cum maledictæ aternitatis accessu, si ita moriaris. O beatum, inquam, momentum, quo timendam pœnarum in beatam gloriæ aternitatem fas est mortali commutare! Meritò igitur Æternitas animo infigatur, cuius memoria quanti momenti momenta sint singula faciat aestimare; & non data opera tempus fallere, tempusque terere: sed potius aduigilare ne elabatur. *O Aternitas, Aternitas!* ne discedas à meo cogitatu. Vigilem me conserua in omnibus actibus meis; vt iuxta tuæ normæ æquitatem omnia mea disponam. Iuxta feriam admonitionem, quam mihi dat spiritus Dei per Prophetam suum in exemplum: *Annos aternos in mente habui.* Vnde etiam opportunè desumptum est, *Psal. 76.* quod Episcopo, iam consecratione eius completa, dicitur: *Annos aternos in mente habe.* Vt, qui ingens pondus in humeros suos susceperit, cuius in extremo iudicio exactam redditurus est rationem, cum aternæ damnationis interminatione, si non fecerit satis: vbi quisque plus satis habiturus est negotij, quo se suamque causam tueatur, & pro se solo respondeat.

Veniet sine dubio tum satis in mentem Æternitas, eiusque condignus horror & aestimatio, quando iam, qui neglexerint, sentire eius vim incipient. At si modò, quod fatius est, eius præambulum aliquod experimento cupis accipere: Imaginare tacitus tecum, etiam si re-
 B ctius vis, clausis oculis, te tuam animam videre ad littus maris stâtem, & paruo cochleari aquam maris haustam in profluentem iuxta fluuium effundere, qui fluuius à tergo gyrum aliquem faciens, iterum in mare refluat, cum omnibus aliis fluminibus in idem mare confluentibus: & interim misera tua anima tam diu à malignis spiritibus acerrimis flagris & tormentis afficiatur, donec totum mare ad dictum iam modum exhaustisset; quid videtur? quando illa quæso liberaretur: nunquam, in aeternum: quia res illa sic posita finem nunquam acciperet.

1. Cor. 15.
Felix &
pretiosum
momentum
tempore
gratiæ.

Tempus
fallentes,
se fallunt.

Pontificale
Rom.

Salutaris
imagina-
tio.

Alia eodẽ
spectans
meditatio.

Imaginare similiter, si alius suam videat animam, iuxta ingentem C montem, quæ illum vnicotantum puluisculo sigillatim accepto, tollat, & in alium locum transferat: vento interim omnia iterum post eius tergum ad montem ipsum reflante; & secum arenosa quæque alia rapiente: quæ spes consummandi aliquando cœpti laboris; quæque spes solatij miserandæ illi animæ, si interim à tortore tartareo intolerabilibus cruciatibus torqueretur? Res haud dubiè æterni temporis existeret. Quàm iniqua igitur vanorum mortalium fors, dum potiùs momentaneum eligunt quod delectat, cum æterno quod cruciat; quàm momentaneum quod cruciat, cum æterno quod delectat.

Aequitas
diuinæ iu-
stitiæ in
damnatio-
nẽ pecca-
torum.

Conqueri certè nemo spe sua frustratus poterit meritò de Dei insti- tia, quam tanta præcesserit misericordia; quæ est super omnia opera eius: nam discussis omnibus, quouis modo peccator in peccatis suis à morte comprehensus, cadit causa. Si peccauerat; quare non se ad thronum misericordiæ Dei conuertit, cuius infinitus est ad miseren- dum thesaurus? Quare non egit pœnitentiam? cur veniam non ro- gavit? cur misericordiæ opera non exercuit, vt in die vindictæ miseri- cordiam inueniret? quare non ingemuit? Si quæ æternùm damnatur, æquum est. Licet enim peccatum, actus sit temporaneus & finitus, in se transiens. non transit tamen, sed permanet in æternum eius in- dignitas & culpa, quia contra infinitam & immensam Dei maiesta- tem commissum est: debetque propterea æternùm puniri. Quin etiam, qui peccat quàm diu viuit, si æternùm viueret, æternùm quoque peccaturus estimatur. in voluntate namque æternaliter peccare cen- setur vnde etiam æternaliter torqueri meretur. Cùm igitur peccator, quoad voluntatẽ in æternum peccasse censeatur. & contra infinitum & immensum Deum peccauerit; immensam pœnam meretur; & eùm in anima & corpore finitus sit, & ita immensæ pœnæ incapax, æquum est. vt æternam & infinitam, quoad durationem, sustineat pœnam. Quinimò ea gratiæ potiùs & misericordiæ est, quàm summum ius, summulq. iustitiæ rigor, vt quod in immensitate meruerat, & ferre non poterat propter incapacitatem: hoc in æternitate compenset.

Electio vi-
tæ vel mor-
tis datur.

Insuper, quid excusationis adferre poterunt, qui horribile illud æternum sortientur, cùm illud ipsi elegisse censendi sint? Nõnne po- fuit ante nos Dominus ignem & aquam: vt ad quod voluerimus ex- tendamus manum nostram? hoc est, ad deflagrationem gehennalem per peccatum; vel ad caeleste refrigerium per virtutem? Denique nun- quid optionem dedit, dum temporum spatia, & rerum discrepantiam ita prudenter & misericorditer temperauit, vt laborem in breui huius vitæ curriculo statuerit, præmium verò in altera vita quæ æterna futu- ra est? Quis conqueri queat, si aliter ei quàm tunc velit euenerit, cùm iam ita elegerit? Ita siquidem se res habet atque si detur optio, vt hinc

in

in forum sacco indutus, & in plateis disteriis, opprobriis, cæno & for-
 dibus, immò & verberibus impetitus incedas; & acutis saxis, immò
 spinis inambules: at vbi ad terminum perueneris, sacco exutus, regali-
 bus vestibus circumdatus, sceptro & corona decoratus, totius mundi
 rex constituaris. Aut è contrà: vt eandem viam conficias regalibus
 amictus ornamentis, per plateas laudibus, encomiis, & præmiis excep-
 tus, per flores incedas, omnifque lætitia & triumphus in tuam oble-
 ctationem exerceatur, rex mundi conclameris, Deus quispiam (si vo-
 les) fingaris: at quando viam illam consummasses, vestibus pretiosis
 spoliatus, sacco indueretur, vel nudus flagris tantùm & opprobriis
 onustus eiceretur, & deinceps in æternum cruciareris. Si optio da-
 retur, eligeresque hîc potiùs ac tantillo spatio voluptati obsequi, & in
 æternum postea luere, quàm vice versa paruo patientiæ compendio
 æternam gloriam mercari; nõnne inexcusabilis esses, si te facti ac con-
 silij tui serò postea pœniteret? Meritò talis conqueri non posset, sed
 esset omnibus querelis & lamentis mundi meritò deploranda eius fa-
 tuitas & insanìa. Maneat itaque **Æternum** hoc alta mente repo-
 situm, vt temporaneum secundùm illius iustam optionem prudenter
 ac prouidè disponatur: quia tunc irreuocabile est futurum. Neque
 Denim temerè æternus cruciatus per serpentem, annuli in modum cau-
 dam suam mordicus tenentem, figuratur.

Tempus
 laboris,
 breue: mer-
 cedis, æter-
 num.

Bona con-
 sideratio.

His pro coronide subiiciam, quod Iosaphat Auenit Indorum regis
 filio, æternorum in somnis adumbratione, Ioannes Damascenus acci-
 disse commemorat. Is Barlaam eremitæ industria & disciplinis ad
 Christianitatem conuersus, meretriculæ cuiusdam forma blanditiis-
 que & procacitate fuisset captus, nisi diuina miseratione contigisset, vt
 parumper obdormiscens, & Sanctorum gloriam, & damnatorum pœ-
 nas videret. Si ergo ista per speculum, & in ænigmate, & per quan-
 dam soporis vmbra visã tantam vim habuere; quid virium, quan-
 tumque efficaciam haberent, ita vt sunt conspecta, & quadam quasi
 mentis lingua delibata?

Io. Damasc.
 in vita Bar-
 laam.

Oratio pro salutari Æternitatis memoria.

O Pretiosum momentum, à quo pendet aterna Æuiterni-
 tas! Da, Deus omnipotens, vt Æternitatis memoria ita cor-
 di nostro infixã resideat, quatenus omnia nostra sic disponamus,
 vt aterna damnatione vitata, ad gloriam aeternam mereamur
 peruenire. Amen.

CAP. XCVI.

Omnia quid rerum supra est portenta fidem que?
 Quòd scelerum sub mole gemit neq. terra dehiscit.

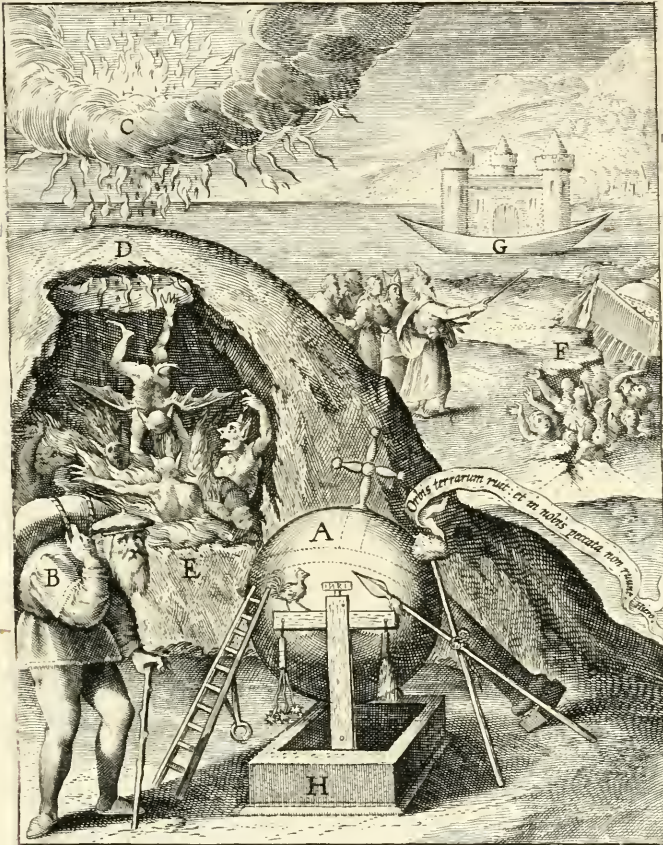
Admiranda
 innumera.

CVM tam admiranda ab ipso mundi principio in hunc usque diem fecerit omnipotens Deus, tam in omnium rerum creatione ac conseruatione, quàm in abditiis nostræ redemptionis mysteriis: tum quoque in prodigiis stupendis olim in populi Israelitici gratiam patratis; tum in tam præstantibus miraculis in humana carne per se & per suos factis; qualia & adhuc interdum speciali Sanctorum ipsius fauore, mundo exhiberi audimus & videmus: non est quòd existimet aliquis hac Interrogatione requiri, quod sit omnium mirabilium illorum maximè admirandum. Hoc enim soli Deo cognitum est: neq. ad nos pertinet vllò id modo inuestigare aut cognoscere. Sed Interrogationis Responsonisq. ea est intentio: indicate, vnum esse ex admiratione dignis, quodq. meritò sit animaduertendum, plusquam cõmuniter ab hominibus animaduerti videmus: id autem est, Dei longanimitas & misericordia, non obstante peccatorum multitudine ac grauitate. Aded vt huc referri possit quod dixit Philosophus: Propter admirari, cœperunt homines primùm philosophari. hoc est, cœperunt primùm diligenti studio intellectum, veritatem, & rerum causas inuestigare. Qua agendi ratione, velut quadam distillandi arte, Philosophi ex causis nobiles & diuinos aliquando conceptus, vt virtutum succos, elicerunt: quorum efficacia quasi terrenis despectis derelictisque, sublimiora petentes, ad excellentiorem aliquam. Creatoris ac Domini omnium, æternique ac omnipotentis Dei notitiam (quantum illa ætas permittebat) veniebant. Quemadmodum nos quoq. frequenter ad penitiorem rerum plurimarum cognitionem penetraremus, si paulo plus super creaturis, & rerum causis atque euentibus philosopharemur; sicuti D. Chrysofomus familiarem eiusmodi philosophiam Christianis esse peroptabat. Quid namque bonorum conceptuum, cogitatum, & motuum animi ad quascunque etiam virtutes non eliceremus, si vñtator nobis esset mirabilium operum Dei & misericordiarum eius consideratio! Hinc fieret, vt per visibilibus cognitionem in inuisibilem altiorem notitiam veniremus; sicut per ea quæ facta sunt, ad eum qui fecit omnia pertingitur: & per corruptibilem inspectionem, ad incorruptibilis tandem naturæ speculationem peruenitur: quemadmodum etiam in vilissimis rebus, quando animus applicatur, licet philosophari.

Chrysof.

Verum, sicut idem Chrysofomus inquit, miracula assiduitate vilescent.

Omnia quid rerum supra est portenta fidemque?
Quod scelerum sub mole gemit neq; terra dehiscit.

Noemt een wonder van degheij, dat al te bouen gaet.
Dat de sonden soo wegheij, en de Werelt noch staet.

Quel grand cas surpasse, Et estrange effache, Tous estonnemens?
Que le pecheur Monde, Au grand faix ne fonde, En ses elemens.

lescunt. Quis miratur solem ita suum cursum tenere, & diem ac noctem vices suas ita obseruare? iuxta illud Psalmistæ: *Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia seruiunt tibi.* Quis fluxum & refluxum maris admiratur; quem æstum vocamus? quis continuum fluminum cursum? quis pluuiam, niuem, grandinem, ventum, fegetem, flores, gramina, & id genus infinita alia tum animata, tum inanimata miratur: quorum ne minimam quidem partem dignè omni nostra philosophia consequamur? immò etiam si toto vitæ nostræ tempore super minimo aliquo pûcto desudaremus, latens Naturæ secretum nequiremus eruere. Ostendat mihi magnus quispiam rerum æstimator cerebrum & membra acari, seu chironis; excutiat industriam apis, & formicæ solertiam; oculi fabricam & vsum, seu aliquid eiusmodi pro meritis expendat. Et tamen hæc nemo admiratur; quia quotidie videntur, familiaria sunt. Ita ferè in miraculis, signis, fideique nostræ mysteriis accidit. Interim nos insipidi sapientes, vanique admiratores rerum, tanti facimus, ita admirabundi suspicimus hominis in agendo dexteritatem, artem, structuram, vocem, pulchritudinem, robur, eloquentiam, peregrinum amictum, ornatum, opulentiam, ingenium, solertiam, agilitatem, varietatem plusquam histrionicam, & similia vana, caduca, fallacia, & vt plurimum noxia, Deoque displicentia: nobisque ipsi admirandi videmur præ iudicij acumine dum hæc admiramur: miramurque, si non totus mundus nobiscum illa eadem admiratur. Et interim ignoramus, admirandam esse nostram insipientiam, qui talia tanti facimus, & Dei miranda negligimus. Parum verè cogitamus, quod dicit Chrysofostomus: *Qui humana admiratur, nulli erit admirationi.* Ratio ex D. Augustini sententia proferri potest, quæ sic ait: Non erit magnus, magnum putans, quòd cadunt ligna & lapides; & quòd mortales moriuntur.

Psal. 118.
Admiranda
vfu vile-
cunt.

Vanè vana
admira-
mur.

Chrysof.
Augustin.

Tali sententiâ cuiusdam sapientis se consolabatur ipse Augustinus in magna & acerba illa vastatione & persecutione VVandalica, qua Africa diuexabatur. Et verè ita est: vsque adedò aliquando in re futili admiramur, siue in bono, siue in malo, ac si omni admiratione dignum esset; & interim ad mirabilia Dei, omnem captum, industriam, philosophiamque nostram superantia non attendimus. Tale est vnum è Terram, sub mole peccatorum non ruere, quòd terra sub scelerum mole gemit, neque tamen dehiscit. Quòd scilicet mundus præ peccatorum grauitate ruinam minatur, & tamen adhuc immensa Dei benignitate sustentetur; vt interim peccatores conuertantur. Diuus Hieronymus ad Gaudentium scribens hoc etiam notabat: *Proh nefas! (inquit) Orbis terrarum ruit: & in nobis peccata non ruunt.*

Terram,
sub mole
peccatorum
non ruere,
admirabile.

Hieronym.
ad Gaudent.

Inter omnia mundi miranda hoc ex infimis non est, quòd tota terræ
t moles

Terra mi-
randa mo-
les, & con-
ditio.
Psal. 118.

moles se ipsa sustentet; nullo neque fundamento; neque alio fulcro quàm sua mole nitens; in medio aere librata ac pendula: suo pte pondere partibus omnibus æqualiter vndique ad centrum contendenti- bus stabilita, mirabili Dei prouidentia. Sic dicit Propheta: *Fundasti terram, & permanet.* Super quo fundauit eam: nam extra eam nihil est quod loco fundamenti esse possit. Aër enim circumiacet, qui totum terræ globum, & aquas omnes, certis terræ alueis vt sinibus contentas, ambit: nec versus aerem nititur terra vt res fundata versus suum fundamentum solet, sed ab eo recedit: aëre sursum, terra naturaliter deorsum tendente.

Psal. 103.

Super quo igitur fundauit terram Deus, vt ita permaneat mansura- que sit in perpetuum? Dicit alibi: *Fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in seculum seculi.* Cælum quidem & terra transibunt in die nouissimo, secundùm qualitates, sed non secundùm sub- stantiam. Ignis enim conflagrationis, exustis omnibus quæ super ter- ram sunt, eius etiam speciem reformabit. Inter omnia itaque admi- randa hoc vnum est, quòd terra, quæ tam firmiter super se ipsa fun- data est, propria sua mole, quasi lenio confecta, paulatim videatur defi- cere & labascere; vt quæ potius non sit se amplius sustentare; grauata ta- men insuper pondere peccatorum importabili non labatur, neque fa- tiscat; sed adhuc perduret, & sibi constet. Quemadmodum mirum B videretur, si decrepitis, vix se scipione sustentans, etiam sarcinam grandem incuruo & senili dorso sustineat, neque succumbat.

i Cor 10.
Gal. 4.

Quis dubitet, mundum ad deuexam senectam peruenisse? Nam hinc dicitur Christus venisse sub mundi vesperam; *Vergente mundi ve- spere*: hinc dicitur nouissima hora esse, & finis seculorum; nouissimi dies, quibus seculi consummatio imminet. Attamen in extrema se- nectute planè decrepitis, cum se iam vix ipse sustentat, ingentem in- super cogitur ferre criminum sarcinam. Mirumne igitur, cum sin- gulis passibus & momentis suapte mole minetur ruinam; stare tamen adhuc, nec sub tanto scelorum fasce corruere? Quantum sit onus pec- catorum, Prophetæ Hieremiæ visio demonstrat: in qua *talentum plum- bi, & massæ plumbea* nuncupatur. Hinc quoque grauitatem peccatorum C expende. Cùm Cæli ingentia illa corpora, solem, lunam, & stellas, præter suammet vastitatem, non solùm ferant, sed etiam circumferant absq. ruinæ periculo, vnicum tamen peccatum ferre nequinerunt: sed D statim per solidas illas machinas peccatum cum suo auctore Lucife- ro delapsum, etiam terram penetrans, ad fundum abyssi infernalis descendit.

Nam. 16.

Terra etiam, quæ castella, vrbes, montes regiones, & quidquid sup- E ponitur, sustinet: aliàs adhuc peccato cedens. præ pondere fatiscentes F peccatores absorbit, Core, Dathan, & Abiron, cum affeclis, totaque E
corum.

eorum substantia. Quo argumento terra testata est, se grandem hanc peccatorum sarcinam non sponte sua ferre, dum sustinet: sed singularem admirandamque esse Dei misericordiam, benigna sua manu eam sustententis. Quemadmodum visa est hoc ipsum minari, & contestari, quando ob scelus omnium infandissimum in Dominum ipsum Matth. 27.

commissum, petrarum scissione, & montis Caluarie trepidatione, terræque motu ostendit, se omnia cum sceleribus illis absorpturam fuisse, & in profundum tartari transmisoram, si sibi permessa fuisset. Et nisi iam Christus, velut verus agnus Dei, omnia peccata mundi super se tulisset; non ad vindicandum, sed ad morti illa tradendum. Alio- Isaie 18.

G qui, terram ferre peccata, & non succumbere, tam admirandum est, quam si arcem vel ciuitatem scaphæ chartaceæ impositam Oceanum traicere videas, quæ ipsa per se sine pondere statim minimo vento agitata, aut vndula aquæ conspersa subsideret.

H. Hanc igitur admirandam Dei misericordiam perpende; qua sicut Matth. 14. olim aquam sub suis sui que Apostoli Petri & aliorum interdum solidauit vestigiis, vt inambulantes præter naturam ferret; ita terram quasi suæ Passionis instrumentis suffulciens ne labatur, sub pondere peccatorum tuorum durabilem efficit, vt tempus habeas pœnitendi, & gratiam tanta tibi longanimitate indultam tandem aliquando consequare.

Audiant merito tergiuersatores & vitæ melioris procrastinatores iustissimam clementissimi Domini querelam, qua sic nobiscum per Prophetam expostulat: *Miluis in celo cognouit tempus suum, turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: Populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. Confusi sunt sapientes, & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.* Ierem. 5;

Hinc non sine causa fleuit amarissimè Saluator noster super ciuitatem Hierusalem, dicens: *Quia, si cognouisses, & tu: & quidem in hac die tua: quæ ad pacem tibi. Sed, non cognouisti tempus visitationis tuæ.* Luc. 19.

Oratio ad peccati horrorem & detestationem.

IMportabile pondus super humeros nostros attollimus, Domine Deus, quando peccata committimus; vt mirum sit nos ferre, quod nec calum, nec terra tulerunt: aperi, quæ sumus, oculos nostros, vt feditate peccati perspecta, horrorem concipiamus, & illud in æternum auersemur. Amen.

CAP. XC VII.

Cur pauci emergunt vitiorum fluctibus hausti?
Non adhibere manus, tantùm bona discere curant.

Cur tam
pauci à
peccatis
conuertan-
tur.

VOV si post cibum potumque sumtum, æquè semper fa-
mes sitisque vexarent; post sementem, nunquam seges te-
queretur; post sumtus molestiasque remediorum nil mor-
bus remitteret; post opus & laborem, res æquè infecta ma-
neret atque si nunquam manus admota fuisset; quanta admiratione
caperentur, qui ita frustrà in omnibus laborassent, oleum perdentes
& operam? Et hæc quidem omnia quotidie accidunt in sensu spiri-
tuali, quoad animæ nutrimentum, spiritualem sationem, curatio-
nem, & opus, per verbum Dei in Ecclesia Christi; & pauci admiran-
tur sinistrum hunc successum, & tot rerum frustrationem. Frequen-
tet puer quispiam, licet tardioris ingenij, scholas; discat alius opifi-
cium; nihilque vel parum toto anno proficiant, præsertim si plures
ita anni frustrà consumti fuerint: quæ spes patientiæ? quis non erit
particeps querimoniarum? quid non de talibus præceptoribus in me-
dium proferetur? de temporis iactura, de pecuniis incassum expensis,
de ineptia & rei indignitate? Et interim scholam Christi, Ecclesiam
inquam, toto vitæ spatio frequentamus; & æquè insipientes mane-
mus, & æquè indocti; vix ipsum vitæ Christianæ Alphabetum tenen-
tes; iuxta illud Apostoli: *Cum deberetis magistri esse propter tempus; rur-
sum indigetis, vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei. Et
facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.*

Hebr. 5.

Isaie 21.

Nõnne pudor est, nos non rarò ad eam annorum ætatisque perfe-
ctionem, officiorum statuumque functionem peruenisse, vt nihil am-
plius desiderari videatur; & interim nec ipsum nominis nostri Chri-
stiani primum titulum vel apicem cognoscere? Vniuersæ conciona-
torum voces, omnes cælitus immixtæ castigationes, cuncta Dei in nos
collata beneficia nobis intonant, & quotidie ingeminant: Conuer-
timini, conuertimini, & Venite: Recedite à viis vestris malis, & redi-
te ad cor: & nihil inde consequitur; frustrà laboratur. Immodò ita in
peccatis pergitur, & proficitur magis ac magis; ac si omnia iam dicta
media ad peccatum incitent.

Scire volūt
omnes, sed
rectè viue-
re pauci.

Interrogatur itaque modo, quâ fiat, vt post tot voces concionato-
rum, post tot flagella, minas, obsecrationes, tam pauci ad meliorem vi-
tam conuertantur? Responsio dicit: Curant duntaxat discere vel sci-
re bona; non autem manus adhibere operi. Quo significatur, quem-
admodum

Cur pauci emergunt, vitiorum fluctibus hausti?
 Non adhibere manus, tantum bona discere curant.

Hoe coemtt dat naer t' Sermoen, su luttel huy bekeeren?
 Mey slaet gheen handt aent doer, Maer mey wilt al maer leeren.

D'ou vient qu'entre mille / Nul n'est tant habile, Que de faire mieux?
 L'on ne veut qu'apprendre, Et non pas se rendre, De fait vertueux.

✓

1755

1755

- admodum quis dudum scholam vel officinam frequentabit, nihilque, vel parum admodum proficiet. si solùm videat audiãtve, nihil autem ipse faciat, manumque operi adhibeat; & diu medicum audiet de morbi natura, de remedio, ceterisque differentem, priusquam sanetur ægrotus; si nihil eorum, quæ dixerit ordinariẽtque, seruatit: ita hominem Christianum diu frequentaturum conciones; si solùm audire, & discere auditu velit, nunquam autem operi manum adhibere, vel vitæ emendandæ, vel mediis ad conuersionem præscriptis obseruandis. Is est enim ferè hodie agẽdi modus vt post concionem loco fructus & obseruationis dictorũ, dicendũ modus eloquentia laudetur, vel etiã improbetur oratio; & cõcionator iudicium subeat auditorum.
- D Quod tam stultum est, atque si æger post medici discessum cum adstantibus incipiat admirari doctoris expertissimi prudentiam, dexteritatem, facundiam: quòd omnia scilicet tam benè dixerit, morbi que vim ita attigerit, atque si in ipsis penentralibus ægroti habitaret: & interim de iis quæ ad remedium ordinasset; ne verbum quidem. An talis conualescet? Nequaquam: etiamsi omnes mundi medicos ita audiat. Sic tamen quotidie audiuntur ferè conciones, & idèd tam parum proficiunt. Hinc etiam libentiùs audiuntur conciones disputatiuæ & altiulæ, quæ neminem tangant, quàm quæ vitia perstringant. Sicut D. Paulus inquit: *Semper discentes: & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.* Quia scilicet in executione sita est; iuxta illud: *Intellectus bonus, omnibus facientibus eum.*
- E Rectè de talibus auditoribus, quibus concio per vnã aurem infuit, & per alteram effluit, dici solet, quòd instar infundibuli vel dolij percussus sint: cui quidquid infunditur, perfluit. Et ita semper discunt, & post multos aliquando annos crassæ suæ ignorantix & vitæ indisciplinatæ immoriuntur; vitam non inuenientes, quia viam non tenuerunt, quam ignorarunt: ignorarunt autem, non quòd non audierint, viderintque demonstrari; sed quia non ambularunt, neque pedem in ea ponere voluerunt. Possent etiam omnes illi *auditores verbi, & non factores*, quos reprehendit Apostolus, comparari hominibus, quibus vel manus ligatæ, vel etiam defectæ sunt; vt audita ac iussa capessere nequeant: si quando auditum Dei verbum non sequitur opus.
- Rectè idèd idem Apostolus hoc vitij alia similitudine depingit, vt meliùs caueatur; sic inquit: *Estote factores verbi, & non auditores tantum: fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor; hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abiit; & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in factio suo erit.*

Quid à
conconi-
bus sequa-
tur com-
muniter.

Ab ægrotis,
Simile.

2. Tim. 3.
Psal. 110.

1ac. 1.

Auditor
verbi, non
factor, cui
similis.

Apertum argumentum est, eos qui tam multa audiunt & nihil præ-

Luc. 8.
Aures au-
diendi.

stant; non habere aures audiendi, vt Christus dicebat. Nam eius, qui tales aures habet, statim manus interno quodam instinctu percipiunt quod auribus hauritur, vt illud opere adimpleant: ita illæ siquidem cum auribus interiùs conueniunt, veluti campanulæ horologij foris patentes, cum rotulis quæ intus latent. Secundùm namque internum motum & progressum rotularum, præludij & horarum pulsus se pro- dit exterius; fitque ita, vt index & sonitus horarum ritè per omnia concordent. Qui multum quidem audiunt & loquuntur, & nihil faciunt, ostendunt, se non habere aures audiendi, neq. manus operandi.

Laërtius
lib. 7.

De talibus dici posset quod Zenon olim cuidam adolefcenti dicebat, qui multæ in mensa garrulatis erat. Aures, inquit, tibi in linguam confluxere. Subindicans, sicut Natura homini duas aures dedit, & vnã tantùm linguam; duas etiam manus; ad multum audiendum, & parum loquendum, multum verò opere exsequendum: ita eos qui parum præstant, & multum loquacitatis habent, auribus priuatos videri; quòd aures in linguam eis defluxisse, & transfusæ videantu r.

In audito-
res oriosos.
Plutarch. in
Laconic.
Apopht.

Quid igitur conuenientius de Concionatore & auditoribus dici possit, quando post longos multosque sermones, nihil aliud sequitur; quàm quod Agis Lacedæmoniorum rex Oratori Abderitarum dicebat; postquam ille multa locutus, tandem dicendi finem fecisset; rogaretque quid ciuibus suis esset renunciaturus: Agis rex, illud (inquit) renuncia; quantum temporis tibi fuit opus ad dicendum, tantum me silentem audisse. Et verè ita res habet, cum plurimis oscitabundis auditoribus. Quando concionator finem facit, quid fructus sequitur? quæ morum mutatio? quid omnium auditorum in opus deducitur? Quid iam? hoc saltem verum videtur: tam diu illos concionatorem audiuisse, quam diu locutus est, nisi tamen dormierint interim, vel castris in Hispania struendis occupati, ne audierint quidem.

Iudicium
de concio-
ne & con-
cionatore,
totum ferè
est quod
colligi so-
let.

Si quid amplius à concione sequatur quàm iam dictum est, totum id ferè vt dicere cæperamus) in iudicando Concionatore. & concione consistit. Si quis id non credit; communem agendi modum atque vsum consulat: videbitque, hoc ferè esse primum, quod proximo proximus dicit: Hem, quàm benè concionatus est! quàm doctè! quàm piè! quàm feruenter! quanto cum spiritu! quàm facundè! quanta cum gratia! quàm præclarâ pollet memoriâ! quantæ lectionis est! & sexcenta eiusmodi. Hæc ferè quæ laudis sunt. Sin displicet prædicator: in variis accusatur, iudicatur, condemnatur. Ecce fructum ferè concionum apud quamplurimos; iudicare, inquam, de concione, non autem quidquam facere quod in concione auditum fuerit. Cumq. stultissimum sit, non concionatores velle de concionatoribus iudicare; (cæcos, inquam, de coloribus) nemo tamen est, vel elinguis, qui non aufit de quolibet suam ferre sententiam,

Itaque

Itaque meritò quærebat domina quædam ab omnibus domesticis, num concio esset facta? omnibusq. iterum atque iterum factam affirmantibus, se eam audiuisse, inde que rediisse. atq. ita certò esse factam: Dicta est (inquit illa) sed necdum facta concio. Iam restat vt eam faciatis, opere adimplentes quod audistis.

Lepidum dictum.

Necessum etiam terè foret modò, ad peccatores permouèdos, illo vti consilio, quo S. Patritius in Hybernia vsus fuit. Vbi cù se prædicationibus nihil proficere videret; Deum precatus est, vt ostento aliquo hominum illorum duritiem commolliret, quò ab erroribus iam tandem resipiscerent: & ad veram religionem conuerterentur. Dininitus admonitus, humi circulum designauit: atque inibi terra penitus subsidente, hiatus ingens apparuit, magnumque omnibus incussit terrorem, ne in profundum acti, pœnas iam incredulitatis darent. Vt ita dicam, infernum quasi illis patentem ostendit: quo absorbendi essent, nisi se emédarent. vettigia huius hiatus adhuc demonstrari perhibètur.

Marulus li. 3. ca. 4. S. Patritij specus.

Ita opus esset hodie quosdam ad gehennæ fauces perducere, immò etiam extrema pedum parte igni admouere; adèd verbis & prædicationibus nihil commouendi videntur. In illos quadrat quod dicit adagium: Surdis canere. Fortè illis accidit, quod de se D. Augustinus tandem confessus est, postquàm suam agnouit miseriam. Inualuerat, inquit super me ira tua, & nesciebam. Obsurdueram stridore cætenæ mortalitatis meæ, pœna superbie animæ meæ, & ibam lógius à te.

Augustin. Conf. li. 2. cap. 2.

Scribit Cicero vbi Nilus ad illa loca (quæ Catadupa nominantur) præcipitat ex altissimis montibus, eam gentem quæ locum illum accollit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi carere. Ita strepitus rerum mundanarum, per aures animumq. cum ingenti tumultu ruentium & fluentium, facit vt insitum verbum non suscipiant, quod possit saluare animas eorum. Facti sunt instar *aspidis surde, obturantis aures suas: que non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* Aspis siquidem dicitur vnâ aurem terræ affigere; alteram verò caudæ extremitate obturare: quando præsentit eos adesse qui suaui modulamine illam cogant venenum deponere. Ita sæculo addicti homines, terrestrium studio impliciti, & longioris vitæ spe nixi, salutis monita non admittunt, ne pestilentem illam animi tabem cogantur euomere.

Cic. in somn. Scip.

Psal. 57.

Oratio pro peccatorum conuersione.

Verbum tuum, Domine, mihi velut speculum est, in quo omnes conscientie meae maculas, & anime meae vulnera contèplor; Da, sic illud audiam, vt etiam opere adimpleam: vt in me & Aethiops pellè mutet, & leopardus deponat maculas; & camelus per foramen acus in caelestem Hierusalem valeat introire. Amen.

CAP. XC VIII.

Quando opportunum est peccati absistere calle?
Mox, hodie, iam nūc. Puncto mors imminet omni.

Mox est
conuertendi.
dum.

ON ita ista Interrogatio proponitur, atque si meritò quis possit dubitare; præcipuè in re tam manifesta, qua notum & certum est, primo quoque momento à peccatis esse resiliendum; sed idèò interrogatur, quia multi quod factò opus norunt, non faciunt; vel quòd memores non sint, vel quòd vitio tarditatis laborent, in iis quæ ad animæ salutem pertinent.

Similia va-
ria.

Notum & certum id esse, ex eo constat, quòd necessum non sit in- A
terrogare, quando opportunius satiùsve sit, ex cæno, puteo, igne vel B
aqua se eripere, si quando aliquis inciderit: aut quando sit consultus, B
alium ex fossa extrahere? Quis enim nesciat, quin hæc statim & abs-
que mora sint agenda? Non solùm, quòd bonum non sit, diu talibus
inhærere; verùm etiam quòd periculum sit manifestum, fore vt pro-
fundior semper fiat immersio, & spes exigua emergendi super sit, cum
malum per moram inualuerit. Quia enim non semper facultas eua-
dendi conceditur, quando voluntas adest: idèò occasio & temporis
opportunitas arripienda est: atque velle oportet, dum posse suppetit.
Hannibal quum Romam oppugnare vellet, bis imbre densissimo co-
actus fuit retrocedere; ferturque dixisse: Cùm potui (scilicet post pu-
gnam statim Cannensem) non habui voluntatem: & quando volui,
non habui potestatem capiendi Romam.

Hanniba-
lis dictum.

Multa sunt eiusmodi, quorum quamprimùm habenda est ratio; quibusque prima opportunitate absque mora adhibendæ sunt manus. Vtpote, quis dubitet, quando consultum sit, incendio occurrere: vocare medicum, dum quis in morbum incidit? quando quidem id statim factum oportuit; iuxta illos versus:

Principiis obsita: serò medicina paratur,

Cùm mala per longas inualuere moras.

Ouid. Re-
med. 1.

Verùm, quod dolendum est, quàm celeres & prompti sumus ad ea pro-
curanda, quæ ad corporis valetudinem conducunt; tam solemus esse
tardi & negligentis, in iis quæ ad miseræ animæ sanitatem ac necessi-
tatem pertinent: ne quidem de remedio villo cogitantes, etiamsi vul-
nerata in sanguine peccatorum suorum moribunda volutetur.

Ecclesi. 22.

Quocirca prudenter nos admonet Sapiens, dum ait: *Fili, peccasti?
non adicias iterum: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.* Ecce,
hoc primum est ad conuersionem à peccatis, vt quis desistat à malo;
& peccatum peccato non adiciat. Et, quòd intelligamus, statim esse à
peccato

Quando opportunum est, peccati abstinere calle?
Mox, hodie, iam nunc: puncto mors imminet omni.

Wanneer ist meest ghevaen, hem te keeren van sonden?
Hoe eer, hoe bet ghedaen: Want wie heeft seker sonden.

Dites moy quelle heure, Me soit la meilleure, Pour me convertir?
Ia, sans plus d'espace / La mort te pour chasser / Toujours sans dormir.

C peccato resiliendum, neque differendam pœnitentiam; subdit illico: *Quasi à facie colubri, fuge peccatum. Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi rhomphaa bis acuta omnis iniquitas: (animam enim & corpus tranſuerberat reatu damnationis æternæ) plaga illius non est sanitas. Quis non statim fugeret, cui aliquid horum occurreret, seu coluber, seu leo, seu gladius? Non ibi consilio, mora, vel deliberatione est opus: res ipsa festinationem tuadet & postulat.*

D *Cùm congregasset Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem; vipera à calore cùm processisset, inuasit manum eius. Ille mox excutens bestiam in ignem, nihil mali passus est. Ita planè consultum est, quàm primùm prauos ac pestilètes cogitatus, quasi irrepentes vipersas ac serpentes excutere, & in igne diuini amoris nostræque salutis iniicere.*

Peccatum, virusque illud conscientiæ, si excludi nequit; moram Periculum in mora. saltem sub testō nostro trahere permitti non debet, sed mox eliminari: quia, si de aliqua re meritò dici potest; Periculum est in mora: maxima id ratione de peccati mora, & conuersionis dilatione dici debet. Neque in naufragij, incendij, morbi, alteriùsve damni periculo tantum mora timenda est, quantum in resipiscentiæ protelatione.

Appositè propterea alibi adhuc incitat Sapiens torpentem, his verborum stimulis: *Ne dixeris: peccauit: & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Ne tardes conuerti ad Dominum: & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius: & in tempore vindictæ disperdet te.* Ecl. 5.

E Quàm igitur est clarum, iuxta Responſionem, mox, hodie, iam nunc à calle peccati abſistendum; tam etiam re ipsa esset præstandum, & statim à peccatis resiliendum. Oporteret subitò cum Magdalena, corde intrinsecus tacto, ad pedes Christi concidere, & veniam precari; quod fit dum ad Sacerdotis pedes prostratus peccator confitetur.

F Sed, heu! quàm multi reperiuntur, qui semper corui cantilenam cantitant: *Cras; Cras!* & illud cras, nunquam venit: & ita pœnitentiam Vox corui. de die in diem, & ex anno in annum protrahunt, vt tandem cum teterimo inferorum coruo, cuius canticum cecinerunt, in torrentem tormentorum demergantur.

G Quanto feliciùs, consultiusque columbæ vocem, vel turturis gemitum fuissent imitati; illudque: *Cito, Cito;* meliùs ipsorum auribus insonuisset! Turpem tristemque hanc tergiversationem in se D. Augustinus postquam agnouit, mirè & dignè detestatus est, sic Domino confitens: Non erat quod tibi responderem, dicenti mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere, non erat omnino quid responderem veritate conuictus, nisi tantùm verba lenta & somnolenta: modò, ecce modò; sine paululùm: sed modò & modò non habebat modum: & sine paululùm, in longum ibat. Ita nobiscum agit, dum è peccatorum cœno & somno esset surgendum.

Vox turturis.

Augustin. Confess. lib. 8. cap. 5. Procrastinationis confessio.

Petri Con-
salui con-
uersio.
Platus de
bono Relig.
li 3. ca 38.
ex Domini-
canorum hi-
storiis.

Simile ab
equo la-
bente.

Exempla
conuersio-
nis.

Act: 9.

Nicephor.
li. 14. ca. 20.
Iacobus
interitus
Aliud ex-
emplum.

Quocirca optimum est consilium, statim se ex tam miserando sta-
tu eruere; sicuti quamprimùm surgitur, quando in platea labi conti-
git; præcipuè in cænoso & putido aliquo loco. Exemplum vtriusque
lapsus & resurrectionis, tam corporalis quàm spiritualis, in vno quasi
ad oculum contemplari licebit. Perus Consalvus, dum quadam die
equo superbè vectus per totam urbem cum coæqualibus spatiaretur,
totus vanitati mundi expositus, hîc illic lasciuiens, in profundum lu-
tum cecidit; ex quo cænosus extractus, cum à puerorum grege cir-
cumstante totoque mundo sannis & risibus exciperetur procaciter;
rubore perfusus, sibi que iratus, ita secum locutus est: Quandoqui-
dem, ô munde, sic à te, cui tam gnauiter seruiui, tractor; ego quoque
vicissim te, vt mereris, tractabo. Itaque eodem momento constituit
se Deo famulaturum; quod paulò post, cum magna ciuium admira-
tione aggressus est, in familia Dominicanorum. Et verè iumenta nos
idipsum docent. Si generosum equum contigerit in via cespitare, aut
etiam labi, ocyùs se in pedes erigit, & factum per lapsum dispendium
maiori mox acceleratione compensat; ex ipso lapsu plus promouens.
Sic scimus Sanctos à conuersione fecisse. Vnde siquidem mulier in ci-
uitate peccatrix & ei cognominis Ægyptiaca, tantos post lapsum egis-
sent in virtutibus progressus, nisi ex lapsu ipsius scæditate maiores
sumissent proficiendi spiritus? Sicut & plures eiusmodi.

D. Pauli conuersio, & in melius mutatæ vitæ præstantia, dilucidè
hæc omnia demonstrant. Quum iam ad summum eius malitia in
Christianorum persecutione peruenerat; sibi que totus in sua impie-
tate placeret, putans se etiam obsequium præstare Deo; ab omnipo-
tenti & misericordis manu Dei prostratus, statim paratus fuit errata
corrigere, & voluntatem Dei agnitam sequi, dicens: *Domine, quid me
vis facere?* Ita oporteret peccatorem dicere & facere, statim atque di-
gito Dei interiùs se tangi perceperit: & statim surgendo, & alacriùs
tum in bono proficiendo.

Iacobus martyr, à præfectis membrorum nodis Denodatus dictus,
cùm esset Fidelis, Fidelibusq. ortus parentibus, atque inter Isdegerdis
regis Persarum aulicos primo loco haberetur, Gentili domino gratifi-
cari cupiens, eò prolapsus est, vt idolum adoraret. Deinde, à matre
per litteras increpitus, culpam agnouit, animo resipuit, pœnitentiam
egit; honores quibus fruebarur contempsit. Ecce, statim resiliuit à lapsu;
nunc quomodo etiam ex lapsu profecerit, audiamus. Regem nihil ve-
ritus, idola eius detestatus, & se palàm Christianum esse professus est;
tam constanter, vt articulatim dilaniatus; non formidare supplicia, sed
appetere videretur. En, vt martyrij coronam ei ruinæ occasio con-
textuerit. Ita donis augentur cælestibus, qui lapsi, monentis Dei vo-
cem, & manum attollere volentis mox arripiunt: secus, qui auer-

sauntur

sanctur auxilium, vel à Deo intus, vel foris à proximo oblatum.

Tres sunt præcipuæ rationes, ob quas mox sit à peccatis resurgendum. Primum, quia incertum est, an Deus sit aliàs adhuc ita cor eius tacturus intrinsecus, timendumque ne non. Secundum, incertitudo vite; quia ut in Respõsione additur: pũcto mors imminet omni. Si autem certus esses, te hac hora moriturum; certum est, peccata detestareris. Atqui si certum non est te moriturum, certum etiam nõ est te non moriturum. Tertium est, magnitudo periculi ex omni parte. Nocuit differre paratis. Semper enim malum ingrauescit per morã, in hoc genere; licet in aliis aliquando mora mitiget sopiatque calamitates.

Tres causæ accelerandæ penitentia:

Exemplo sit tam noxiæ moræ, & tam supini neglectus in re tanta, quod de incendio Constantinopolitano in vita Danielis Stylitæ legimus. Is magnam quidem certè urbem magnas adorturas esse minas, cum à Superis accepisset reuelationem, eam Episcopo significat Genadio, iubens contentiore uti precatione. Quinetiam Imperatori Leoni prædicit similia, & bis in hebdomada iubet communes fieri supplicationes: sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem. Atque ij quidem præceptis illius contentui habitis, erant ipsa intellecturi experientiã, ea quæ multitudo peccatorum effecit, ut ad effectum deducerentur. Tempore itaque euoluto quod Daniel prædixerat, repenti in maxima & regiã ciuitate incipit incendiũ, quod vsque ad eò exarsit, adeoque inualuit, ut ferè vniuersam peruaserit ciuitatem. Vix tandem in tanto malo eis venit in mentem sancti Danielis prædictio. Hucusq; ex Metaphraste. *Quis dubitet, siue in hoc, siue in Sodomitico, aliõve quocunque incendio, quando consultius sit occurrere? Nõne statim? Ideoque cogeabant Angeli summo diluculo Lot, dicentes: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes; ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. Dissimulante illo, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, & duarum filiarum eius; eduxeruntq; eum, & posuerunt extra ciuitatem. Reliqui verò futuri eius generi, aliique ad eum pertinentes, præsens periculum non vitarunt, quia cum iussu Angelorum Lot eos præmoneret, contemserunt: Visus est eis quasi ludens loqui.* Sic qui tardant conuerti ad Dominum, etiam terrefacti diuinitus.

Simeon Metaphr. Surius 14. Decemb.

Genes. 19.

Oratio contra dilationem conuersionis.

AD lapsum peccatorum faciles, Domine, & tardi ad erectionem sumus: coruinum illum semper procrastinantem cantum elonga à me; sed alacrem effice ac sollicitum: ut vel non cadam, vel lapsus ilico in pedes erigar; & ad te per veram penitentiam conuertar, ne vnquam in mortem obdormiam. Amen.

CAP. XCIX.

Quo datur antidoto scelerum dispellere virus?

Quattuor accincto Memorare Nouissima corde.

Quattuor
Nouissi-
ma.

PARTIM timore, partim amore naturaliter homo à peccatis abstrahitur, & ad id quod rectum est permouetur. Sunt idcirco quattuor Nouissima valdè accommodata, vt humanum B

animum à vitiis absterreant, & ad bona pelliceant. Ei siquidem veluti in speculo & aeternæ gloriæ præmia ob oculos statuunt; & mortis, iudicij, damnationisque aeternæ terrore percellunt. Vis & efficacia memoriæ horum, etiam exemplo testimonioque eius quod Moyſes dixit & egit, comprobata est. Quum enim ille effrenem populi Israelitici viuendi licentiam, & parum cordatam timorisque omnis expertem agendi rationem animaduerteteret; pro præſentissimo tanti mali remedio, quo statim à peruerſitate ad vitæ rectitudinem conuerterentur, ſingulari optabat voto, vt Nouiſſimorum recordarentur. Sic habet: *Peccauerunt ei, & non filij eius in ſordibus: generatio praua atque peruerſa, populus ſtultus & inſipiens. Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia. Utinam ſaperent, & intelligerent; ac Nouiſſima prouiderent!* Ac ſi dicat:

Dent. 32.

Memoria
horum de-
ſtitutus, ex-
lex eſt, &
effrenis.

Dubium non eſt, quin vitam ſuam emendarent; neque vlllo pacto tot criminibus ſe implicarent. Quis enim fieri poteſt, vt quis benè vitæ ſue rationem inſtituat, qui nec præteritorum vlla cum attentione recordatur, neque præſentia vlllo cum intellectu complectitur, neque illis ſecundùm rectæ rationis iudicium vtitur; neque quæ ventura ſunt præuidet, vt ſecundùm illa omnes ſuos actus dirigat? Neque enim in præteritorum errorum damno fit prudentior; neque præſentia mala deuſitat, vt quæ non intelligit; neque futura ob id venientiaque aduerſa formidat, vt quæ non præuidet: atque ita viuunt, itaque habent, prout fors tulerit. Neque in lætis ac proſperis modum ſeruat; neque cùm ventus ei contrarius eſt, nouit mediocritatem tueri. Sed ſicut in illis citra modum eleuabatur; ita in iſtis immoderatè deiicitur. Atque ita viuendo, ſine lege, ſine rege, ſine Deo & conſcientia, poſt laxam diſcinctamque vitam, per lamentabilem mortem, venit ad locum horro-
ris & miſeriarum.

Pſal 76.

Prouidus prædensque Chriſtianus, ob id, ſequitur Regij Prophetæ exemplum, dicentis: *Cogitavi dies antiquos; & annos aeternos in mente habui. Et meditati ſum nocte cum corde meo: & exercitabar, & ſecrebam ſpiritu meum.* Talium namque rememoratione, ſpiritus alioqui grauis & obdormiſcens excitatur, fitque alacer; vt exploret agenda, eaque ſtrenuus exequatur. Sicut omnia animalia videmus apprehenſione diſcriminum,

Quo datur antidoto scelerum dispellere virus ?
Quattuor accincto Memorare Nouissima corde .

Hoe sal ik't my, voor best, van alle sondey waachten ?
Hebt d'uyterste, oft Dixt lest, altyt in v' gbedachten .

D'où vient la Sagesse, Qui tousiours adresse, L'homme aux droits sentiers ?
D'une souuenance, De l'incertain chanse, Des Termes derniers .

criminum, præcipuè mortis, extrema attentantia. Idem nos monet Sapiens: *Memento Nouissimorum: & desine immitari.* Inimicitias enim per peccatum in Deum, in proximum, & in nosipfos exercemus: quæ tali memoria faciliè confopitùr. Sicut enim equus caudæ suæ diuerberatæternæ damnationis, vt longissimæ caudæ præsidio, tentationes peccatorum, & stimulos carnis discutit & à se abigit. Sicut etiam nauis in aqua clauo regitur, & piscis atque auis cauda rectè se dirigunt, & in quamcunque volunt partem inflectunt, vt noxia vitent, & quò tendunt inoffensè perueniant: ita potest homo Nouissimorum recordatione, velut caudæ motu, rectum vitæ sanctæ cursum tenere; & euitatis noxiis, ad æternæ felicitatis portum incolumis pertingere: vt & telum ad scopum dirigatur.

Ecli. 18.

Equi cauda.

Nauis clauus.
Auis cauda, & piscis.

Sententiam aliam profert Sapiens, ex qua Responso desumta est: *Memorare Nouissima tua, & in æternum non peccabu.* Putat Origenes hanc commonitionem per tintinnabula in extremitate vestis sacerdotalis pendentia & sonantia significatam fuisse. Hoc consilium & remedium salutis animarum tam præsens, tamquæ necessarium, à tot Sanctorum Sanctarumquæ millibus probatum & comprobatum est. Qui quatuor Nouissima sibi vt præsentia ante oculos statuentes, ita se in posterum toto vitæ suæ tempore gesserunt, qualiter certum est quemque optaturum se fecisse, quando ab illis circumuentus, videbit nullum esse amplius effugij vel consilij capiendi locum.

Ecli. 7.

Orig. Hom. 9. in Exod.

Claude igitur oculos corporis, & apertis mentis oculis, abstractus ab omni præsentium rerum recordatione, quantum fieri potest, te quasi in lecto ægritudinis tuæ stratum considera: iustissimi iudicis tribunali adesse pensa; tuamquæ causam æqua bilance trutinari; tequæ anticipem exspectare, in quam sit partem propensura, quamquæ fortem tibi adscriptura, cui æternum manciperis. Vt enim spes gloriæ cælestis consoletur afflictum, terret tamen æternæ damnationis angustia. Hæc nunc cogita, & secundum illa de tuis disponito præmaturè.

Lectus ægritudinis.

Oratio ad vitanda peccata.

Quandoquidem me, Domine, amor ad bonum non incitat, & miserum sit, cum fatuis virginibus serò sapere, ac pati repulsam; timorem Nouissimorum cordi meo infigito; vt ita me modo geram, sicut tunc me gessisse desiderem. Amen.

CAP. C.

Ipsa refer, quò iuge animis incisa reuoluam?
Lethum, Iudicium, Infernus, Cælestia regna.

Quatuor
Nouissi-
ma, omnia
comple-
ctuntur.

ER quatuor terræ angulos siue regiones, Orientem, Meri- A
diem, Occidentem, & Septentrionem, vniuersum semper
Orbem terrarum intelligimus: ita etiam dici possit, his
quatuor Nouissimis totum genus humanum comprehédi.

Ezech. 10.
Rotæ qua-
tuor.

Sicuti namque, vbicunque est homo, quatuor mundi plagas in con-
spectu habet; ita quisquis viuit, hæc quatuor extrema ante oculos ha-
bere debet, quibus se quasi circumseptum conspiciat. Ideoque, non B
malè hæc quatuor illis rotis assimilet, quas Propheta Ezechiel vidit,
quæ sibi inuicem implicata, vnâ quasi rotam constituebant, erantq.
plenæ oculis. Quò intelligamus, omnium & singulorum oculatam ac
quasi præsentem debere esse memoriam homini Christiano iuxta qua-
tuor Euangelistarum testimonium vitam suam instituenti. Vnde &
dicitur, quòd *Spiritus vite erat in rotis*: quia ita est Spiritus quidam vita-
lis & efficax, in assidua quatuor Nouissimorum recordatione; qui ho-
mini animum & vitam suppeditat ad rectè viuendum, vitamq. æter-
nam consequendum.

Horum quatuor Nouissimorum etiam superioribus aliquot Capi-
tibus mentio facta est: vt, de Morte, Cap. LXXXV. LXXXVIII. & LXXXIX.
De Iudicio; in XCIII. Cap. Inferni meminimus Cap. XCI. & Cælestis
gloriæ, XC. Capite. Itaq. quatuor ista nunc nobis consideranda sunt,
velut extrema & nouissima, quæ sui memoria & consideratione, ho-
minem in officio contineant, quò sic viuat, sicut mori optat, & prout
postea iudicari, & demum tractari desiderat.

Hieronym.
super Matt.

D. Hieronymus bonum nobis hac in praxi documentum & exem-
plum reliquit; dum sic de se ipse, quoad horum memoriam, loquitur:
Siue comedo, siue bibo, siue aliquid aliud facio; semper videtur illa tû-
ba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui; venite ad iudi-
cium. Indicansq. quàm efficax in ipso hæc esset recordatio, addebat:
Quoties diem illum considero, toto corpore contremisco. Si ita tali
tantoque viro infixâ fuerit Nouissimorum memoria, vt nunquam cum
destituisse videatur; quantum nos diligentia adhibere debemus, ne
eorum nos vnquam capiat obliuio?

Deinde, si horum memoria & consideratio ita illum toto fecit cor-
pore contremiscere, qui præ vitæ austeritate & abstinètia sic confectus
erat, vt ærentia ossa vix aliud quàm cutis rugosa contegeret; quæque ad
se inuicem (dum corpusculum quieti vbi fors ferebat traderet) colli-
debantur;

Ipsa refer : quo iuge animis incisa reuoluam .
 Letum : Iudicium : Infernus : Cælestia regna .

Welke synse, op dat iek myn daer toe mach gaen begheuen?
 Doodt: Oordeel: Helste pyn: ende dat den wixh leuen.

Dites moy ces Termes / Que ie puisse fermes / Au cœur les graver .
 La Mort: la Seance / Du Iuge, a sentence / Le Ciel, et l'Enfer .

debantur; quid de nobis dicturi sumus? quanto nos terrore & horrore mortis iudicii que recordatio afficere deberet? Nos, inquam, quorum & grauior culpa, & minor est pœnitentia: qui nec minimum habemus, quod cum eius sanctimonia, vitæ que austeritate conferatur: qui, eheu! vt plurimum equo malæ nostræ naturæ & cupiditatis frena laxamus & concedimus; vt pro sua libertate & arbitrio, quocunq; velet, eua- getur & proruat.

C Certum est tamen, mortis diem taliter viuentes tam inopinatò com- Dies mor-
tis sicut
fur.
prehensurum, ac si iudicis aut tortoris manus quempiam mox suspen- Bos ad vi-
ctimam.
dendum arripiat, qui nihil minùs cogitans, plenis velis per suas volu-
ptates ferebatur, affluens gaudiis. Quemadmodum etiam bos ad ma-
ctandum ductus, nihil minùs quàm ictum mallei imminens exspe-
ctat, interim dum blanda voce & mollibus manibus demulcetur; im-
mò & fertis floreis coronatus honoratur, vt victima nil miserantis Or-
ci: ita & illis inopinata frons mortis malleo ferienda est, & mens im-
prouida iudicij fulmine consternanda, quicunq; antea hõrum me-
minissè noluerunt. Hoc ipsum nobis Christus ipse serò inculcat: *At-* Lut. 21.
tendite, ne superveniat in vos repente dies illa; tanquam laqueus enim superue-
niet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Sedent autem super fa- Super fa-
ciem terræ
sedent qui?
ciem terræ; qui super terram, & in rebus voluptatibusque terrenis
quietem suam, solatium, & delectationem statuunt; cum ocio, secu-
ritate, sine metu sine Nouissimorum memoria viuentes, nihilque co-
gitantes quid postea futurum sit; quorsumve anima ipsorum dete-
niet. Aut si forè aliquando per acrem conscientie remorsum talium
paruula eos tangit cogitatio; statim conantur expellere, data opera ob-
liuisci student; & quæ sita etiam aliunde occasione, detergere satagunt;
& mox ad consuetas redeunt oblectationes, in quibus toti effusi se-
dent super faciem terræ, in conspectu hominum, à quorum laudibus,
fauoribus, & consortio dependent.

Notatu dignum, quàm euidenter hoc in Martino Luthero demon- Martini
Lutheri re-
morsus
conscientiæ.
stratum fuerit. Is, præterquam quòd hæreticæ prauitatis labe con-
sperfus esset, & hæresium nostri temporis architectus; omni etiam vi-
tiorum cœno erat perfusus. Itaque dum semel cum suis combiboni-
bus egregiè genio indulgeret, (quod ei erat familiare) cogereturque
faburræ leuandæ gratiâ è turba discedere; auditus est solus sub dio
stans secum colloqui; & conscientia intus stimulante, sic se ipse com-
pellare, ventriculum molli pulsitâs manu: Martine, Martine: hîc qui-
dem sat benè sic agitur: sed quid post hæc futurum est: ita ille. sed quid?
ad socios rediens antiquum obtinuit; & immemorem futurorum vi-
tam viuens, condigna etiam, at horribili morte extinctus est, vel à
seipso, vel à dæmone noctu in lecto præfocatus. Ita, inquam, agitur
cum talibus, qui vel Nouissimorum memoriam non habent, vel si
quando

quando in mentem præter spem venerit, ilico explodunt; vt quæ infanas illorum in hac vita voluptates impediatur.

Ratio nouissimorum.

Quatuor hæc, Nouissima hominis appellantur, quia homini sub extremum vitæ, & finis loco contingunt. Si ita Nouissimum accipias, vt post illud nihil sequatur amplius; vnicuique tale tantum potest accidere: probis & electis videlicet æterna gloria, reprobis è contrà damnatio. Et tum mors atque iudicium, extrema seu nouissima certo tantum respectu (quod vitæ terminum concludant) erunt dicenda. Sed rectè, vt dixi, omnia quatuor Nouissima vocantur.

Mors, 1.
Horat. lib. 1.
Epist.

Mors quidem, quia vltima linea rerum est. Siue à lineis ordine ductis accepta similitudine, quarum postremam mors occupet reliquasque conterminet: siue à lineis quas pictor penicillo in tabula ducit, quarum vltima totum opus absoluit. Morte enim & omnes actus nostri vt lineæ variæ terminantur, & picta totius vitæ tabula vltimo mortis tractu perficitur, atque extrema adhibetur manus; vt hîc nihil amplius restet faciendum patiendumve.

Iudiciũ, 2.
Heb. 9.

Sequitur deinde Iudicium, sicuti in XCIII. Capite audiimus: *Statutum est hominibus semel mori: Post hoc autem iudicium.* Statim scilicet atque anima ex hoc fragili hospitio corporis emigrarit. Iudicium hoc particulare vocatur; quia de vnoquoque fit in particulari, in hora mortis: & iuxta huius iudicij sententiam definitiuam seu finalem, æternæ vel beatitudinis vel damnationis acquirendæ sententia, etiam in generali illo totius mundi iudicio ferenda est.

Iudicium itaque tum hoc, tum alterum, vnum è quatuor Nouissimis appellatur; non quasi nihil aliud post illud sequatur; sed quia finis quoque aliquis & terminus est, præcedentia quasi certo limite concludens. Sic namque sententiæ prolatio nouissimum processus est, litem terminans; post illam tamen sequuntur adhuc quædam alia: pro illo nempe qui litem lucratus est, præter honorem, tranquilla insuper fruitio iuris & rerum, pro quibus disceptabatur: pro illo verò, qui causa cecidit, præter ignominiam, amissio præterea eorum in quæ ius prætendebat, & luctus, & gemitus.

Duo priora omnibus communia.

Duo ista Nouissima priora, Mors & Iudicium, omnibus sunt tum bonis, tum malis communia. Moriendum est omnibus, & omnes coram Iudice manifestari oportet & iudicari; nemine, quantumuis sancto, quantumuis malo, excepto. Sed post hæc duo, magna sequitur sequestratio, & distinctio bonorum à malis admiranda: quod & duo alia Nouissima spectant. Poterunt hæc similitudine prolata clariùs animaduerti, & menti profundius infigi. Omnes quotquot sumus, boni & mali in hoc mundo, immò in hoc corpore, veluti in carcere, ob crimen rebellionis ac læsæ Maiestatis Diuinæ, per peccati reatum morti obnoxij, vincti constrictique tenemur. Interim filius Dei, vt Regis filius,

Simile ab incarcerationis, ad iudicium.

filius; pacem nobis composuit, nosque Regi reconciliauit; ea lege, vt qui se secundùm media ab ipso in Ecclesia ordinata gratanter atque humiliter gereret; ei pax inita ad salutem vitamque proficeret. qui verò negligeret; irrita ei omnia & infecta fierent, & indignitatem suam morte & æternis suppliciis esset luiturus. Hic status est captiuorum; id est omnium nostrum super terram viuentium, nemine secluso. Iam quatuor Nouissima ex ordine, similitudini cœptæ insistentes, ad rem applicemus. Per mortem, tanquam per portam carceris, omnibus est Mors, porta. transeundum, vt iudicis imperio educati, ipsi sistantur examinandi & iudicandi. Mors igitur transitus est ex hoc mundo vel corpore, vt carcere, bonis & malis communis: sicuti è carcere per eandem portam educuntur vita donandi honorandique, & morte quoque affiendi. Iam è carcere ad tribunal venitur, vbi sententia feretur. Hoc secundum Nouissimum; Iudicium videlicet.

Hucusque simul pari quasi passu gradiuntur & boni & mali: per ianuam carceris ambo; ambo ad Iudicium. At deinceps, pro sententiarum diuersitate, vnus suspenditur, vel ad aliud mortis genus abducitur; alter innocens declaratus absoluitur; & insuper honore & præmiis afficitur. Atque ita, iuxta sententiæ cuiusque tenorem, boni à malis separantur per Iudicium; & quique ad suum Nouissimum, Beatitudo æterna. 3. Damnatio æterna 4. extemumque Nouissimorum dimittuntur: boni ad beatitudinem sempiternam; mali, ad combustionem inexstinguibilem. Quemadmodum in vita diuersas ambularunt vias, hi vitiorum, illi virtutum; ita tunc etiam contrarias planè in partes diuellentur; boni ad dextram Iudicis cum Angelis & Sanctis Dei; mali ad sinistram cum dæmonibus & damnatis collocandi.

Vnusquisque igitur tria è quatuor Nouissimis habiturus est: neque Partitio Nouissimorum. plura, neque pauciora. Mortem & Iudicium boni æquè ac mali: & tum pro tertio, Infernum vel Cælum: neque alia datur ratio statuendi computandique. Quartum non est quod quis exspectet: quia quisquis post Iudicium pro tertio Nouissimorum Infernum adeptus fuerit; nil est quod ille vnquam Cæli nanciscendi spem sibi polliceatur. Sic qui pro tertio è quatuor cælestem fuerit gloriam consecutus; non est quod is metuat, se illo priuatum ita, & ad tartara vnquam amandandum. Sed tum ibi incipit, quod cuique in æternum est immutabiliter permanfurum.

Heu, quàm longè tunc alijerunt cordis nostri cogitatus, quàm sunt Vtilis meditatio. modò! Diuersi magis, quàm quæ per somnium ab his quæ in rei veritate contingunt, siue bona, siue tristia. Erunt propterea tunc valdè in vsu hæc & huiusmodi exclamations & lamenta: Hei mihi! vbi fui? quid egi? vbi fuere sensus cordis mei? Quomodo ita excæcatus fui? Quâ fieri potest, vt hæc non aliter præuiderim? me miserum, insensatum,

rum, male sanum! quò me ipse demens perduxì! Iam satis recordor, mihi non semel prædictum fuisse, fore tam deploratæ vitæ tam deplorandum exitum. Angelum mei custodem me sat sæpè præmonuisse, meliora suggestisse. Conscientiam meam frequenter mihi scrupulum iniecisse & in faciem restitisse; sed contemsi omnia; surda omnia aure pertransiui. Væ mihi væ mihi, qui serò sapio! antea hæc omnia aliter expendisse oportebat; dum lamentis & precibus locus fuit.

Quòd hæc & similia damnandi vociferaturi sint, & talibus vanis clamoribus contestationibusq. aëra repleturi, satis clarè ex sacra Scriptura colligitur, quæ sic iptorum lamenta describit: *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione inasperata salutis; dicentes intra se, penitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: hi sunt, &c. Nos insensuri! Ergo errauimus a via veritatis; & iustitia lumen non luxit nobis; & sol intelligentia non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis; & ambulauimus vias difficiles; viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? In malignitate nostra consumiti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt.*

Sap. 5.

Vtilissima
Philosophia, hæc
in animū
inducere.
Prou 30.

Non est itaque infimæ sapientiæ, inter omnes orbis vniuersi scientias, quatuor Nouissimorum habere memoriam, & in illis philosophari. Ut propterea benè de his proferri possit illa Salomonis sententia: *Quatuor sunt minima terra: & ipsa sunt sapientiora sapientibus.* Licet cuius magna & maxima sint in se considerata, tamen si exiguam horum apud homines mundanos existimationem attendimus, minima quasi reputantur. Rarò enim ista versantur in cordibus hominum: & rebus etiam minimis postponuntur. Sapientiora tamen sunt sapientibus, omnemque excellunt mundanæ sapientiæ sublimitatem. Hinc non sine debita ratione antiqui olim Sapientiam in quadrato statuebant, quando illam in nymphæ modum effungebant: per quadratam sapientiæ basim, firmam & inconcussam eius sedem indicantes. Et sacri Ecclesiæ Doctores, quorum sapientia inclusi intus populi conseruantur, & ab incurstantibus hæreticorum procellis muniuntur, per quadrata ligna quæ ad Arcæ Noës fabricam parari Diuinum iussit Numen, significari dicuntur. Sapientia itaque summa est in quadrato consistere: & sicut quadrum vtcunque ceciderit, semper sibi simile est, ita horum assidua meditatione in moderata vitæ æquabilitate permanere: sicut de Anna matre Samuelis legimus: *Vultusq. illius non sunt amplius in diuersa mutati.* Et vt ait Apostolus: *Tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.*

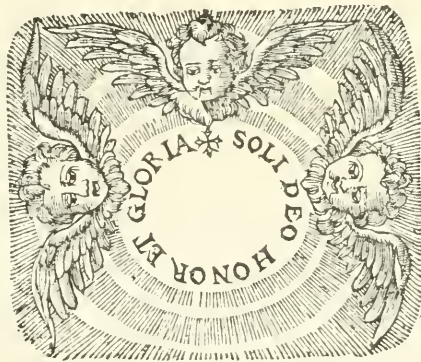
1. Reg. 1.
2. Theff. 2.

Quia certo certius est; quisquis omnem suum cogitatum, sermones omnes & actus, & se pariter super curru Memoriz collocat (qui quatuor Nouissimorum rotis super vitæ huius viam voluitur, & rectà ad vitam æternam fertur, equis duobus, bona inquam voluntate & bono conatu

conatu tractus) illum sub viæ huius finem vitæque exitum ; se post tranquillam ac suauem eiusmodi veſtationem ante ingreſſum cæleſtis patriæ reperiturum : vbi cum ingenti gaudio de curru depoſitus, ad immenſam gloriæ coronam admittetur ; tanquam ad locum & honorem ſibi debitum, & iam dudum præparatum : vbi creatorem & redemptorem ſuum, tantæq. gratiæ largitorem Deum laudabit in ſacula ſæculorum. Amen.

Oratio ad benè viuendum & moriendum.

PArum eſt admodum, incepiffe ; ſed benè conſummaſſe, meretur præmium: Quocirca, Domine Ieſu Chriſte, qui principium & ſiſ es, da, quaęſo, ſic omnium rerum ſinem ſemper recogitem; vt toto vitæ meæ curriculo ita me geram, ſicut in nouiſſima hora à te reperiri deſidero. Vt factò per tui timorem ſapientiæ principio, & per amorem progreſſu, in tui dilectione conſumer ; & tandem in cæleſti gloria cum omnibus Sanctis tuis nomen ſanctum ſuum in æternum glorificem. Amen.

Epilogus.

Chryſoſt.

VM veritas, iuxta D. Chryſoſtomum, mater ſit ſanctitatis; quid reſtat, quando iam ex VERIDICO CHRISTIANO veritatem audiuiſimus, niſi vt illa cor noſtrum poſſideat, foueatque, & vitæ ſanctimoniam in nobis gignat? Iſta autem

Auguſtin.

funt, inquit D. Auguſtinus, quæ ſanctitatis cauſa ſeruanda ſunt: Pudicitia corporis, Caſtitas animæ, & Veritas doctrinæ. Quis verò neſciat, hæc in fidei ſinceritate & vitæ morumque probitate conſiſtere? Cùm igitur illa, quæ fidei ſunt Chriſtianæ, primùm hoc libro tractata ſint; & deinde quæ ad rectam vitæ normam pertinent; reliquum eſt, vt fidei puritas ac conſtantia; vitæque rectitudo & ſanctitas, magno ſtudio conſeruentur. Sic etenim per timorem Domini, vt veræ ſapientiæ principium, ad amoris tandem perfectionem tendetur; quod & vitia vitentur, virtutesque exercentur. Vt per carnis depreſſionem aſſurgat ſpiritus: per mundi contentum cælum petatur; & ſpreto deuiſtoque animarum noſtrarum hoſte diabolo, ſoli Deo ſeruiamus: cui hîc adhæreamus per gratiam; & in altera vita per gloriam.

Quia verò hæc omnia ab initio ſapientiæ producta quatuor Nouiſſimorum limite terminauimus; ob id breui eorundem inculcatione opus vniuerſum concludemus. Quocirca, vt principium cum fine feliciter connectamus, ſicque vitam noſtram inſtituamus, vt per communem omnium terminum ad æternam vitam commigremus: imaginemur, quæſo, ac ſi in conſpectu Dei totiusque cæleſtis exercitus conſtituti, quatuor nobis Nouiſſima proponi videremus, darique nobis optionem eligendi ex his quæcunque nobis aliquando optemus euenire. Cogita igitur & expende tecum ſerîd; quænam horum eligeres? quæ verò reiiceres? Quantum ad mortem attinet; nemo mortalium (vti modò fuſè docuimus) illam poteſt euadere, vt nec Iudicium. In hæc enim non cadit electio. Perrumpenda illa ſunt, & transfrenda, velimus, nolimus. Duo itaque alta ſuperſunt; Infernus, & Cæleſtis gloria. Cui Paradifus obtigerit; nihil optabit aliud. Cui verò (prò dolor!) Gehenna pro forte accidet; mutare non poterit. Quare, perpende quaſi in Dei præſentia vtrum horum duorum eſſes electurus, adhuc integra re. Manifeſtum eſt; Cæleſtem eligeres beatitudinem. Ita nos ergo modò geramus; ſicut tales decet qui id elegerint, eamque felicitatem ſibi obtingere peroptant. Sic enim nobiſcum inibitur ratio coram ſummo tribunali, ac ſi partem deteſtandam æternæ damnationis libera elegiſſemus voluntate, ſi (quod auertat Deus) nobiſcæ contigerit. Et tunc, etiam ſi omnes Sancti pro nobiſ ſupplices intercederent, reſpondebitur nobiſ, quod modò per Prophetam à

Pſal. 108. Spiritu ſancto præmonemur: *Dilexit maledictionem, & veniet ei.* Et, *No-*
luit

luit benedictionem, & elongabitur ab eo. Tantum (eheu!) elongabitur, tantumque chaos inter talem & beatorum sortem constitutum erit; ut nullum vnquam neque consilium, neque remedium futurum sperandum ve sit, neque in caelo, neque in terra, guttam minimam solatij vel refrigerij obtinendi; quemadmodum Abraham diuiti epuloni miserandis modis æstuanti flagranti & flagitanti respondebat. At verò qui meliorem adeoque optimam elegerit partem, electus is etiam & præelectus erit à Domino; & fors Sanctorum non auferetur ab eo in æternum.

Oratio.

O Benignissime & clementissime Domine Iesu Christe, qui temetipsum tam amanter in perditorum hominum manus tradidisti, ut pro nobis iudicareris, condemnareris, & morti turpissimæ Crucis tradereris: te per illibatam animæ tuæ puritatem & innocentiam, perq; immensum & immeritum sanctissimi tui corporis cruciatum & mortem humillimè deprecamur, ut gratiam nobis donare digneris; quò tempestiuè videamus, quæ nobis deuitanda, quæq; facienda sint, ut Diuina tuæ Maiestati placeamus, & pariter voluntatem ac robur, ut eadem rectè & constanter opere compleamus: ut post bonam, sanctam, ac laudabilem vitam, per Mortem & Iudicium transeuntes, ab ingressu Gehennæ protecti, per gratiam tuam ad æternam Vitam peruenire mereamur. Amen.

TOLLE, LEGE:
TOLLE, LEGE.

ARRIPVI, APERVI, LEGI
IN SILENTIO CAPITVLVM,
QVO PRIMVM CONIECTI
SVNT
OCVLI MEI.

D. AVGVSTINVS,
Confess. lib. VIII. Cap. XII.

ORBITA PROBITATIS
AD CHRISTI IMITATIONEM
VERIDICO CHRISTIANO
SVBSERVIENS.

ASPICIENTES IN AVCTOREM FIDEI. HEB. XII.

Christiani nomen ille frustra sortitur, qui
Christum minime imitatur. D. August. de ver. Christ.

QUOCVNQVE IBAT SPIRITVS,
ILLVC, EVNTE SPIRITV,
ET ROTÆ PARITER ELEVABANTVR,
SEQVENTES EVM.

SPIRITVS ENIM VITÆ ERAT IN ROTIS.

CVM EVNTIBVS IBANT,
ET CVM STANTIBVS STABANT,
ET CVM ELEVATIS A TERRA,
PARITER ELEVABANTVR ET ROTÆ,
SEQVENTES EA.

QVIA,
SPIRITVS VITÆ ERAT IN ROTIS.

Ezech. Cap. i.

ORBITA PROBITATIS,³⁵³

AD CHRISTI IMITATIONEM

VERIDICO CHRISTIANO

S V B S E R V I E N S .

*Cum refutatione superstitiosi cuiusque atque
inepti oblectamenti.*

Proœmium.

QUEMADMODVM præcellens aliquis pictor, omni sua industria ad viuum conatur exprimere, quod sibi ex arte imitandum præsumferit; ita illa homini Christiano incumbit cura, vt Christum Saluatorem nostrum in vita sancta, conuersatione imitetur, & in se ad viuum quasi delineatum exhibeat: iuxta nominis sui susceptique operis exigentiam. Hoc enim est adniti, donec in ipso formetur Christus; vt loquitur Apostolus: & veluti in expositione decimæquintæ Gal. 4s Interrogationis Responsonisque VERIDICI nostri hucusque depinximus.

Ad hanc autem Christi imitationem concinnius peragendam, iuuat quidquid homini Christiano ad benè beateque viuendum adminiculo est, & calcaris loco seruit: quò ita tandem in omni virtutum genere proficiat, vt Christum veluti prototypon suum in se ipse velut in tabula repræsentet. Et, quemadmodum iam dictus VERIDICVS, cum iconibus, earumque interpretationibus, cum in finem Lectori Christiano proponitur; ita eodem collimat, & quasi PROBITATIS quædam ORBITA, rectà ducit sequentis Rotulæ vsus ac praxis, cum hac eiusdem elucidatione.

Quæ sit primaria huius Tractatus intentio.

SCOPVS huius excogitati conceptus est, vt qui vel sericæ lectionis, vel grauiorum occupationum pertæsi, delictum potius aliquod, quàm solidiorem cibum, orexi prostrata desiderant; iucundo modo certoq; oblectamento ad lectionem huius illiusve Capituli, prout fors feret, alluciantur: ipsisque certa in manus ratio detur, qua per modum recreationis, vtilisque atque honestæ voluptatis, ansam in melius proficendi habeant. Sic enim fiet, vt suauis quasi funiculo, ad veram debitamque Christi imitationem adducantur: qua in se suisque moribus, absolutissimum illud omnium virtutum summæque perfectionis exemplar, quantum humanæ fragilitati concessum est, ad viuum effingant exprimantque. Turpe enim est, & artificis nomine indignum, si nihil quod artis sue sit, calleat: pictorque pro Christi Seruatoris effigie, nescio quid monstri potius in tabula sua, & Christianus in vita sua, conficiat referatque.

C A P. I I.

Confutatur Liber Fortune superstitiosus.

VERVM enim uerò, quis satis deploret detestandum quorundam studium, qui præterquam quòd humana imbecillitas sua sponte in omne malum procliuis est, oleum camino addentes, nescio quas effingunt artes, vt pronæ propensionis fomenta subiiciant? Quid enim hoc aliud est, quàm nutantes labantesque ad præcipitium certamque perniciem impellere? & ad infernum proruentibus calcar subdere?

Eiusmodi farinæ & farraginis est, inter mille, infelix ille infortunatusque *Fortune Liber*; quem Teutonice, *Thurs der Fortynen*, hoc est, *Fortune domum*, appellant. Qui lepido quodam quærendi, inuestigandi, legendique studio quod præscribit, partim manifesta notaque facere videtur, quæ

quæ cuiquam acciderint, vel eidem fortè sunt futura: partim etiam ex incertis fallacibusque quibusdam ortus nataliumque; iudiciis ac signis, vnicuique suam, ut aiunt, fortunam infortuniumve præfagire & prænunciare videtur: ad talia se præsumtuosè efferendo, quæ soli diuinæ prouidentiae manifesta esse cognoscuntur.

Et, quantumlibet tam fastuosi vanique libri auctor, sub initium profiteri videtur, excogitatam traditamque tantum esse hanc agendi rationem, ad melancholiam humores dissipandos, arcendumque tedium; & ad otiosas ineptasque confabulationes impediendas: Et tamen, ut inquit, res ita interdum eueniat, prout in tali ludicro vaticinio fortilegioque præfagitur; certo scilicet Planetarum influxu (qui homini inclinationem quidem aliquam, nullam verò necessitatem ingenerat) secretò id operante: non tamen propterea illud omnino ita credendum, neque tali euentui firmam fidem adhibendam: quantumlibet, inquam, ita ipse auctor sincerè præcauere, prudenterque præfari videtur, Lectoremque religiosè præmonere: non solum tamen eidem aperte concedit, aliqualem talibus fidem tribui posse, (modò non indubitata ac firmam) verum etiam manifestè, suæ protectionis oblitus, subinde seriò sic augurata propinat; & ad apertam superstitionem, vana vaticinia, & profana eiusmodi infandaque facinora viam sternit, ostiumque patefacit euidentissimum.

Hinc fit, ut quotidianam experientiam (quod deplorandum est) discamus, non solum quamplurimos ignaræ fortis homines, per imprudentiam in istiusmodi errores prolabi, ut vel præterita, vel præsentia, futurave abstrusa scrutari præsumant; verum etiam multos diabolicis his fascinis obstrictos, iam dicto Fortunæ, nataliumve, seu genethliaco libro audere uti, ut curiosis, fantastis, fanaticisque hominibus ventura ipsis certò prænuncient: quod scelus honesto palliantes velamine, vocant, Suam alicui legere genealogiam, vel Natalitia profiteri.

*Per illicita oblectamenta non tollitur, sed crescit potius
animorum erumna.*

HIC est, ecce, lepidus ille liber, melancholiæ arcendæ per-
idoneus; quò potius incauti ac miseri homines (quan-
do res sinistro illis auspicio cadit; aliaque quàm optent, eis
ex pestilentis illius libri dictantur oraculo) planè emotæ men-
tis fiant, & spei prorsus desperatæ: vt iam deinceps scientes vo-
lentesque id quærant & sectentur, quod infortunatus ille
Fortunæ liber, seu genialium dictatura temerè admurmura-
uit: quod aliàs nunquam toto suæ vitæ curriculo, vel per so-
mnum cogitassent. Vnde fit, vt iste laqueo sibi infelix præ-
cludat guttura, ille se aquis præfocet, alius se in ignem con-
iiciat; alius verò, iuxta illam naturæ suæ sibi iam recens sic
incantatam pronitatem, talia, seu furti, seu cædium, ceu stu-
porum, & id genus facinora insanus perpetret; quæ illum
ad infamem & quasi vaticinatam ipsi mortem adigant. Ali-
qui verò (quibus fors vtcunque benignior cecidit) vel longa
tabe se conficientes, vel graui melancholia pressi, vel aliàs
desperabundi, vitam trahunt mille mortibus miseriorem.

Hæc est, inquam, iucunda illa animorum oblectatio, quam
specioso velo prætendebat auctor. Hæc illa, vt aiebat, inuen-
ta dexteritas, & percommoda ratio, ad fabulas futilesque
collocationes impediendas: & interim efficit, vt quis vul-
gi fiat fabula, & miserandum toti mundo spectaculum. Vt
omittam, me ignorare, an vsquam vnquam, toto terrarum
orbe, tam ineptæ, tam indecentes, tamque perniciosæ haberi
queant confabulationes, quæ his tam insulis, infamibus, pe-
stilentibusque dictis, effictisque dictariis meritò debeant im-
pediri: nisi fortè, quemadmodum vnum malum, alio simi-
li, & vt plurimum maiori malo malè corrigitur; quod male-
sam hominis, immò maligni spiritus consilium est; sub spe-
cie mali alicuius prohibendi, perniciosius aliud malum in-
trudere.

Quæ

Quæ vnquam queant fœdiora , pernicioſiora , magisq̃ue infamia proferri colloquia , quæ & caſtas aures magis offendant , & pura pectora grauiùs ſaucient , quàm quæ ſingulis fermè vicibus , ſingulis quibusq̃ue ſortitionibus , pagellis , & reſponſis , in libro illo Fortunæ obtruduntur ? Omnia lurconum , lenonum , meretricularum , & impuriſſimorum quorumlibet paraſitorum turpiloquia , & ſæculenta dicta auribus ingerit . Adſtantium atque audientium facies , & eius præſertim , cui ſua (ſic enim loquuntur) Fortuna prælegitur , ita rubore ſuffundit , vt non ſolùm inde confuſus abſcedat , ſed etiam aliquando roto vitæ ſuæ tempore quaſi infamis & notatus habeatur .

Quis pudoris honeſtatisq̃ue iacturam expendat , (vt animæ labem taceam , quæ inde contrahitur) quando in probos iuuenes , caſtasq̃ue virgines , infortunata eiufmodi pronunciantur auſpicia ? Ludus enim iſte nunquam ſatis deplorandus , tædij vt aiunt fallendi gratiâ , vt plurimum inter adoleſcentiores exercetur : dum ille qualem vxorem , qualémve ſit in ſæculo Fortunam habiturus ; illa qualem maritum , quòtve ſit proles habitura , quidve ceterum ipſi ſit fors latera , tali indagine perſcrutatur .

Hæc eſt , iterum dico , illa tam ſolerter , vt ipſis apparet , excogitata fallendi tædij temporisq̃ue ratio : quaſi verò Chriſtiani non ſit hominis , ſolicité attendere , ne vel momentum tam pretioſi temporis abſque fructu depereat , potiùs , quàm vt quæſitis mille fallendi negligendiq̃ue modis , illud ita dilapidetur perdaturq̃ue . Veruntamen , ſi concedere id opus eſt , vt interdum quis tædij ſaſtidijq̃ue tollendi gratiâ ſe oblectet recreétve ; an ergo non eſt inuenire modum , quo ſe honeſtè , licité , quin & vtiliter reficiat aliquis tollátve tædium , aut à ſeriis (vt remiſſo neruo arcum) animum relaxet , niſi obſcœna , infanda , & in Deum blaſphema ex Auerni cœno media hauriat , ſeſe q̃q̃ deplorandis illis modis oblectet , quibus & Angelos contriſtet , & exhilaret dæmonas ?

*Exploditur alius libellus, Ludus Fortunæ nuncupatus;
cum omni noxia lectiōnis oblectamento.*

IVXTA hanc tam infaustam malè fortunatæ Fortunæ domum, velut omnium obscenitatum infamem officinam, iure optimo veluti condignum vicinum, libellum illum parvulum facetum collocabimus, qui Teutonum lingua, *Det spel van auonturen* inscribitur: hoc est, *Ludus fortuitorum euentuum*: æquè *Ludum Fortunæ* dixeris. Qui tamen nihil (vt priores illi) superstitiosum continet, nullumve hic videatur eius generis subesse periculum; tot tamen tamque turpis notæ, versis singulis ferè pagellis, continet impura dictoria, salesque tam salaces; vt mirum sit, tam pusillum codicillum, vt qui pugillo concludi queat, tantam rerum scædarum farraginem posse complecti: aded, vt scædus hic lenociniorum fœtus, tam fœcundo fœculentoque gestatus vtero, suo toto, ac matre ipsa, maior appareat.

Ea autem est huius à diabolo mille-artifice inuenta ludi oblectatio, vt ferè semper sortientis audientisque pudore suffundat faciem, existimationi eius inurat notam, atque animam vulneret: & ita quasi triplici Ioab lancea conficiat infelicem: dum præter plena turpitudinum plaustra, vel de amplexibus, vel de gestando vtero, vel de prole habenda, aut etiam secretò habita, voculas accinit.

Eiusmodi habendi sunt omnes illi ad lasciuiam libidinemque concitandam, ad turpis amoris ignes subiiciendos & obscœna quæque capeffenda conscripti confictique libri: qui vt noctuque diuque iuniorum manibus teruntur, ita incredibile est, quantam tenerioribus illis animis prætextu iucundæ oblectationis ingerant stragem. Ito itaque, & te perde prudens volensque, cum talibus oblectamentis: quæ omnia Vulcano potius sint immolanda, quàm in manus vnquam veniant hominum.

CAP. V.

ORBITAE PROBITATIS *commendatur utilitas.*

QUO CIRCA, vt indecentes, impudicos, perniciososq; illos Sortium, Natalium, Casuumque euenturorum ludos, & fœda nociuaque omnia eiusmodi oblectamenta, meliori honestiorique exercitio excludamus, & (quod quidem in nobis est) exterminemus; vel saltem, cui sua salus cordi erit, oblati ei salubrioribus, occasionem demus istiusmodi vanitatem, superstitionem, & noxiam oblectationem repudiandi; visum fuit, sub finem VERIDICI nostri CHRISTIANI, honestum alium, iucundum, atque vtilem oblectamenti modum adicere: per quem, omnem decentiam, probitatem, ac pietatem, cum quadam animi voluptate, &, vt dicitur, ludendo addiscere liceat.

Non id quidem, vt quis per propositam inuestigationem, inuentionem, lectionemve eorum quæ obtigerint, præteriti aliquid, præsentis, vel futuri secreti nodum sibi solui, vel præfagiri quidpiam arbitretur: sed tantum, vt occasione eiusmodi scrutiniij & lectionis, ansam aliquam per interiorè animi motionè arripiat, ad melius quod sui nominis & officij ratio postulat peragendum: vocationemque veri Christiani perfectius exequendam. Quò sic, & vitia vehementius detestetur, & in ardentiorum virtutum amorem rapiatur. Sicque exactior Christi imitator, & tabulæ in anima Christiana depingendæ Apelles existat: quemadmodum etiam ad hoc meritò ansam captamus ex omnibus, quæ audimus, videmus, cogitamus, agimus, & patimur. Sic enim omnia cooperantur in bonum, ei qui omnium, ad salutis suæ scopum collineando, habet rationem.

Quis, quæso, improbet, immò quis non summo perè collaudet; si quis ita in concionibus audienda vel audita ad se rapiat, (dum præcipuè cor sibi tangi sentiscit) ac si speciatim sibi à Deo dicta forent, ac cælitus denunciata? Ita egit sanctus Franciscus, dum ex Euangelio hæc verba in templo pronunciari

Matth. 10. nunciari audiuit: *Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non per am in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, &c.* sibi eam regulam seruandam proposuit; tanquam à Deo taliter promulgatam.

Matth. 19. Sic & de sancto Antonio legimus; qui cum ingressus Ecclesiam, ex Euangelio audiuiisset: *Si vis perfectus esse; vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus:* tanquam ea sibi

Athanas. in vita S. Anton. dicta essent (inquit D. Athanasius) sic Christo Domino obtemperandum existimauit.

C A P. V I.

Quid Clodouæo expeditionem in hæreticos paranti diuinitus euenerit.

EV M ferè in modum Clodouæus, primus Galliarum rex Christianus, signum sibi in bonum, quasi à Deo datum & optatum accepit, illudque secutus est confidenter. Cum enim Arrianos ex Gallia proffigaturus exercitum comparasset, nuncios ad beati Martini basilicam direxit, dicens: *Ite, & forsitan aliquod Victoriæ auspiciam ab æde sancta suscipietis.* Tunc datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait: *Si tu, Domine, adiutor mihi es, & gentem hanc incredulam, semperque æmulam tibi, meis manibus tradere decreuisti, in ingressu basilicæ S. Martini dignare propitius reuelare: vt cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo.*

Greg. Turonens. lib. 2. cap. 37.
Hist. Franc.

Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus, iuxta imperium Regis, dum sanctam ingrederentur basilicam, hanc antiphonam, ex improviso, primicerius qui erat incepit: *Psal. 17.* *Praecinxisti me, Domine, virtute ad bellum: supplantasti insurgentes in me subtus me; & inimicos meos dedisti mihi dorsum. & odientes me disperdidisti.* Quod satellites audientes, & Domino gratias agentes, & vota beato Confessori promittentes, læti nunciauerunt Regi. Hoc signo gauisus fretusque Clodouæus, victoriâ, Deo cælitus admirabiliter adiuuante, potius est.

CAP. VII.

*Quid matri sanctæ Lucie ex Euangelij verbis salutari
prouenerit omine.*

LEGIMVS quoque quomodo S. Lucia ad sepulcrum sanctæ Agathæ cum sua matre orans, vt eidem fluxu sanguinis laboranti, beatæ Agathæ intercessionè sanitatem impetraret; cum ex Euangelio recitari audiret, quo pacto mulier illa simili laborans morbo, tactu fimbriæ vestimenti Christi sanata fuisset; matrem suam, verborum illorum occasione, adhortata est, vt sepulcrum S. Agathæ, loco fimbriæ Christi, contingeret, firmiterque confideret, se meritis & interuentu sanctæ martyris sponsæq; Christi, optatam sanitatem consequaturam; quemadmodum fides illius hæmorrhoißæ eam testante Domino saluam fecerat: quod vbi fecit; mali omnis molestiam à se fugauit, & curata est.

CAP. VIII.

*De consilio vel cōsolatione, ex pij libri apertione
& inspectione piè requirendis.*

QVIS etiam iustè vitio verterit, si quis, vel in pusillanimitate spiritus & tempestate, vel in mœsti, aridi, desolatiq; animi grauedine, aut graui tentatione, siue etiam boni alicuius motus interioris excitandi studio librum aliquem (pium tamen) arripiat, aperiensq; attendat, quid sibi primum ante oculos obiectum fuerit: idq; legens, occasionem inde vel solatij, vel consilij, vel melioris propositi instinctum eliciat? Scio istud à plurimis ita piè vtuliterq; aliquando fuisse vsurpatum, & etiamnum vsurpari. Non quidem ei rei ita inhærendo, perinde ac si necessariò ita fieri oporteat; sitq; certum cælitus datum oraculum; sed solum, in quantum, Deo ita benè disponente, atque omnia & omnia dirigente, vtile atque commodum esse percipitur, ad turbidiorum animum tranquillandum, ad nutantem confirmandum,

tristem consolandum; tenebrasq; rei fortè propositæ offusas discutiendum: & ad omnium conditorem Deum puriùs alacriùsque accedendum, seriòque ad cor conuertendum.

C A P. I X.

*Admiranda D. Augustini conuersio, per libri
sacri apertionem.*

NON multùm dissimili modo placuit diuinæ prouidentia lucidam illam gemmam, sanctum, inquam, Augustinum, ex hæreseos tenebris, cœnofoque vitiorum lacu cripere, & Ecclesiæ sponsæ suæ micanti coronæ inferere. Nam, cum iam quasi inops omnis esset consilij, nescirètque quò se verteret, tali tandem ratione conuersus est. Sed ipsum id narrantem audiamus. Quamdiu (inquit) quamdiu cras & cras? Quare non modò? quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei. Et ecce; audio vocem de vicina domo, cum cantu dicentis, & crebrò repetentis, quasi pueri an puellæ nescio: TOLLE, LEGE: TOLL, LEGE. Statimque mutato vultu intentissimus cogitare cœpi, utrùmnam solerent pueri, in aliquo genere ludendi, cantare tale aliquid: nec occurrebat omnino, audiuisse me vsquam. Repressòq. impetu lacrymarum, surrexi, nihil aliud interpretans diuinitus mihi iuberi, nisi vt aperirem codicem & legerem, quod primum Capitulum inuenissem. Audieram enim de Antonio, quòd ex Euangelica lectione, cui fortè superuenerat, admonitus fuerit, tanquam sibi diceretur quod legebatur: *Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cælis: & veni sequere me:* & tali oraculo confestim ad te, Domine, cise conuersum. Itaque concitus redij ad eum locum, vbi sedebat Alipius: ibi enim posueram codicem Apostolicum, quando surrexeram. **A R R I P V I, A P E R V I, E T L E G I** in silentio Capitulum, quò primùm coniecti sunt oculi mei: *Non in comessationibus & ebrietatibus; non in cubilibus & impudiciis; non in contentione & emulacione:*

*Augustin.
lib. Confess.
8. cap. 12.*

Mat. 19.

Rom. 13.

lacione: sed induimini Iesum Christum: & carnis prouidentiam non feceritis in concupiscentiis.

Nec ultra volui legere: nec opus erat. Statim quippe, cum sine huiusce sententiæ, quasi luce sinceritatis infusa cordi meo, omnes dubitationis tenebræ diffugerunt. Tum, in-teriecto aut digito, aut nescio quo alio signo, codicem clausi: & tranquillo iam vultu indicaui Alipio. At ille, quid in se ageretur, quod ego nesciebam, sic indicauit: Petit videre quid legissem. Ostendi, & attendit etiam ultra quam ego legeram, & ignorabam quid sequeretur. Sequebatur verò: *Infirmum autem in fide assumit*. Quod ille ad se retulit, mihiq; aperuit: & tali admonitione firmatus est. Hactenus ipse Augustinus. Ecce admirandam tanti viri conuersionem, & Alipij in bono proposito confirmationem tali profectam oraculo, & modo legendi primum quod se aperto libro vultui inspectantis obiiceret.

C A P. X.

*Conuersio duorum Curialium stupenda, libro
vitæ S. Antonij inspecto.*

Q V I D N I his stupendam Curialium illorum conuersionem annectamus, quæ occasione libri vitæ S. Antonij (in casa quadam, quam quidam monachi incolebant) inspecti & delibati feliciter accidit? Quia igitur tam conformis est iste euentus, ei quem hoc nostro studio intendimus, omnibusque ista lecturis optamus; etiam eiusdem D. Augustini verbis eum proponemus. Sic enim ipse infert, de Por-
August.
Conf. lib. 8.
cap. 6.

dos irruisse in quandam casam, vbi habitabant quidam serui tui, Deus, spiritu pauperes, qualium est Regnum cælorum. Et inuenisse ibi codicem in quo scripta erat vita Antonij; quam legere cœpit vnus eorum: *Et mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitam*: & relicta militia sæculari seruire tibi: erat autem ex eis quos dicunt Agentes in rebus. Tunc subitò repletus amore sancto & sobrio pudore, iratus ita sibi, coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus peruenire? Quid quærimus? cuius rei causa militamus? maiórne esse poterit spes nostra in palatio, quàm vt amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei, si voluero, Ecce nunc fio.

Dixit hoc, & turbidus *parturitione nouæ vitæ*, reddidit oculos paginis. *Et legebat, & mutabatur intus*, vbi tu Domine videbas. Et exuebatur mundo mens eius; vt mox apparuit. Namque dum legit, & voluit fluctus cordis sui, infremuit aliquando, & discreuit decreuitque meliora: iam iamque tuus, ait amico suo: Ego iam abrui me ab illa spe nostra: & Deo seruire statui: & hoc ex hac hora, in hoc loco aggredior. Te si piget imitari, noli aduersari. Respondit ille, adhærere se socio tantæ mercedis tantæque militiæ. Et ambo iam tui ædificabant turrin, sumtu idoneo relinquendi omnia, & sequendi te.

Tum Potitianus, & qui cum eo per alias horti partes deambulabant, quærentes eos, deuenerunt in eundem locum; & inuenientes, admonuerunt vt redirent, quoniam declinasset dies. At illi, narrato placito & proposito suo, quòque modo in eis talis voluntas orta esset atque firmata, petiuerunt, ne sibi molesti essent, si adiungi recusarent. Isti autem nihilo mutati à pristinis, fleuerunt se tamen, vt dicebat, atque illis piè congratulati sunt, & commendauerunt se orationibus eorum: & trahentes cor in terram, abierunt in palatium: illi autem affigentes cor cælo, manserunt in casa. Et ambo habebant sponfas. Quæ posteaquam hoc audierunt, dicauerunt etiam ipsæ

ipsa virginitatem tibi. Hucusque D. Augustinus, de horum conuersione, quæ & eius conuersionis pars magna fuit.

C A P . X I .

Inopinata Aethiops in albatio, lectionis occasione.

SIC ferè & Aethiops, Eunuchus Candacis reginæ, fidelis effectus est, occasione scilicet Scripturæ sacræ quam fortè legebat: & cui Philippus diaconus, à Deo missus, opportunus interpres superuenit. Sic narratur in Actis Apostolorum: *Ecce, vir Aethiops, eunuchus potens Candacis Reginae Aethi-* Act. 8.
opum, qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Hierusalem: & reuertebatur sedens super currum suum, legensque Esaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Esaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis, quæ legis? Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitque Philippum, ut ascenderet, & sederet secum. Locus autem Scripturæ quam legebat, erat hic: Tan- I. i. c. 8.
quam ovis ad occisionem ductus est, &c. Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, euangelizauit illi Iesum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus; Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum. Et iussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum. Ibat autem per viam suam gaudens. Ecce, occasione fortuitæ & incertæ lectionis, Deo ita tamen dirigente, illuminatus, conuersus, & baptizatus est; & Aethiops mutauit pellem suam.

C A P . X I I .

Mirabilis circa S. Ephræm euentus, iuxta præceptum animo votum.

VALDE congruum iam dictis exemplum est & illud, quod de sancto Ephræm refertur. Cùm enim aliquando, sin-

Ex Metaph.
phys. Suv-
rius tom. I
Febr. 1.

gulari quodam instinctu, ad pietatem maiorem, sublimio-
remque vitæ sanctæ Philosophiam complectendam mouere-
tur; coque studio Edessam tenderet; sic secum dixit, Deum-
que precatus est in hunc modum: Iesu Christe, omnium Do-
mine, concede vt ego Edessam ciuitatem ingrediens, in talem
virum statim incidam, qui sit idoneus ad differendum me-
cum de iis quæ ad animæ adificationem pertineant & utilita-
tem. Cum sic orasset, atque ad portam ciuitatis peruenisset,
cœpit cogitabundus secum attento sollicitoque animo expen-
dere, quomodo virum illum optatum accederet; & quæ-
nam ex illo ad maiorem utilitatem vitæque perfectionem esset
interrogaturus. Dumque sic cogitabundus incederet; ecce
tibi mulier quædam leuicula & meretrix, in ipso portæ in-
troitu, sancto Ephræm facta est obuiam. Cumque defixis in
eam oculis, quasi emotæ mentis, subsisteret; & triftis per-
turbatoque animo torqueretur, quod non vt precatus fuerat,
sed contrarium potius votis ipsius accidisset, cœpit & illa cum
sic stantem acerrimo obtutu contemplari. Postquam verò sic
diu se inuicem adspexissent, volens eam pudore afficere, & ad
verecundiam, quæ mulieribus conuenit, adducere magnus
Ephræm: Quid verò (inquit) non erubescis mulier, tam fi-
xis oculis nos intuens? Illa autem: Mihi, inquit, conuenit te
sic adspicere: ex te enim sumta sum, & tuo latere. Te ve-
rò, non nos, sed terram potius oportet adspicere, ex qua ipse
sumtus es; & in quam rursus reuertêris. Hæc cum audiisset
Ephræm, præter omnem expectationem, & mulieri fassus
est, magnas se habere gratias, propter eam quam ab ipsa acce-
perat utilitatem. Et Deo acriter emisit studio gratiarum actiones;
qui per ea, quæ præter spem accidunt, ea sæpè potest facere,
quæ ipsam spem superant.

C A P. X I I I.

Exemplo serui Abrahæ idem ostenditur.

NON absimilis est iste euentus illi à Deo exoptato & pro-
sperè directo, quem sibi Abrahæ seruus præfigebat, dum
Isaac filio Domini sui vxorem esset quasiturus: sic inquiens
secum,

secum, & Deum deprecans: *Domine, Deus domini mei* Genes 24.
Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie: & fac misericordiam
cum domino meo Abraham. Ecce, ego sto prope fontem aque, &
filie habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam
aquam. Igitur, puella cui ego dixerō, Inclina hydriam tuam, & bi-
bam: & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum:
ipsa est, quam preparasti seruo tuo Isaac; & per hoc intelligam,
quòd feceris misericordiam cum domino meo. Necdum intra se
verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, habens hy-
driam in scapula sua: puella decora nimis, virgoq; pulcherrima,
& incognita viro: descenderat autem ad fontem, & implene-
rat hydriam, ac reuertebatur. Occurritq; ei seruus, & ait: Pau-
xillum aque mihi ad bibendum præbe de hydria tua. Quæ re-
spondit: Bibe domine mi. Celeriterq; deposuit hydriam super
vlnam suam, & dedit ei potum. Cùmque ille bibisset; adiecit:
Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. Ef-
fundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, vt hau-
raret aquam: & haustam omnibus camelis dedit. Ipse autem con-
templabatur eam tacitus, scire volens, virum prosperum iter
suum fecisset Deus, an non.

En, quemadmodum admirabili Dei prouidentia, & votum ipsius Abraham adimpletum sit, & quam sibi seruus eius præstituerat rata conditio. Dixerat ei siquidem Abraham: *Domini in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam.* Serui verò præsumtam eligendæ & à Deo dandæ vxoris conditionem audiuimus adimpletam.

CAP. XIV.

*Exemplum Christi, librum repente aperientis
& legentis.*

AFFINE etiam fatis est vsui modoq; nobis proposito, illud quod de ipsomet Domino nostro legimus, de quo sic D. Lucas: *Venit Iesus Nazareth, ubi erat nutritus: & in-* Luc. 4.
trauit secundum consuetudinem suam die Sabbathi in Synago-
gam: & surrexit legere. Et traditus est illi liber. Esaiæ Pro-
pheta.

Isaie 62.

pheta. Et UT REVOLVIT LIBRVM, ET INVENIT IOCVM, ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me: Euangelizare pauperibus misit me. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. De ipsomet namque Christo agebat illa Prophetæ sententia, in quam aperto primùm codice, tam opportunè inciderat, ipso tacite id ita disponente, & ad præstitutum scopum dirigente.

C A P. X V.

Benè ominata S. Martini electio, per fortuitam Psalmi octavi lectionem.

QUIS dubitet, quin ipse idem Dominus noster diuinæ suæ providentiæ ductu, tam appositè, in diui Martini Turonensis Episcopi fausta inauguratione, versum illum legi quasi casu curauerit, quo testante omni populo, & electus à Deo Martinus confirmaretur, & vice versa repudiaretur eius amulus; qui nullum non mouerat lapidem, ut sancti viri ordinationem impediret, seque ipse eius loco subtruderet? Sed verba ipsa audiamus, quibus ut res gesta est describit Severus Sulpitius. Sic habet: Vna omnium voluntas, eadem vota, eademque sententia, Martinum Episcopatu esse dignissimum: felicem fore tali Ecclesiam Sacerdote. Pauci tamen, qui ad constituendum Antistitem fuerant euocati, impie repugnabant, dicentes scilicet, contemptibilem esse personam, indignum esse Episcopatu hominem despicibilem, veste sordidum, crine deformem. Ita à populo sententiæ sanioris hæc illorum irrita dementia est, qui illustrem virum, dum vituperare cupiunt, prædicabant. Inter Episcopos tamen, qui adfuerant, præcipuè Defensor quidam nomine, dicitur restitisse. Vnde animaduersum est, grauius illum Lectione Prophetica tunc notatum. Nam cum fortuitò Lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur qui non aderat, vnus è cir-

*Seu Sulp. in
vita S. Mar-
tini.
Sur. tom 6.
Nouèb. 11.*

è circumstantibus, sumto Psalterio, quem primum versum inuenit, arripuit. Psalmus autem hic erat: *Ex ore infantium* Psal. 8. & lactentium perfecisti laudem, propter inimicos tuos: ut destruas inimicum, & DEFENSOREM. Quo lecto, clamor populi tollitur, pars aduersa confunditur. Atque ita habitum est, diuino nutu Psalmum hunc lectum fuisse, ut testimonium operis sui DEFENSOR audiret; quia ex ore infantium atq. lactentium in Martino Domini laude perfecta, & ostensus pariter, & destructus est inimicus.

C A P. X V I.

Heraclij exemplo diuinus probatur nutus in re ambigua.

PROPIVS adhuc ad nostram, quam ORBITA nostra prætendimus, formulam aptatum exemplum legimus in Cedreno, quod ex eodem recenset Ill^{us} Card. Cæsar Baronius, vbi de Heraclio agit, his verbis:

Heraclius Imperator iussit populum (exercitum scilicet) tribus diebus *Diuinum oraculum* prætolantem, castè ac pure conuersari: sicque *responsò accepto*, in Albania decreuit hieme commorari. Quomodo autem id acciderit, de Diuino responsò, ita apud Cedrenum reperies: Triduo exercitum lustrat; *apertisque* postea inuiolatis Dei Euangelij, inuenit sibi mandari ut in Albania hiemet. Frequentem fuisse eiusmodi *consultationem diuini Numinis*, per Euangelij, siue totius sacræ Scripturæ *codicis apertionem*, quæ superiori tomo dicta sunt, satis ostendunt. Hactenus Baronius. Fortè Heraclius consulendi diuini beneplaciti gratia noui Testamenti volumen aperiens, in illum 1. Corinthior. 16. locum incidit, vbi inquit Apostolus: *Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, VEL ETIAM HIEMABO.* Aut in illum ad Titum 3. vbi ait: *Festina ad me venire Nicopolim: IBI ENIM* Tit. 3.

STATVI HIEMARE.

C A P. X V I I.

*Tria alia exempla Consultationis Diuini Numinis,
per libri apertionem.*

I. **O**PPORTVNE tria alia his subseruientia ex Gregorio Turonensi exempla recensebimus, quæ sic se habent: Quadam die ad conuiuium à Moroueo, Chilperici regis Francorum filio, accitus ipse Gregorius; cùm pariter, inquit, sederemus, suppliciter expetiit Moroueus aliqua ad instructionem animæ legi. Ego verò, reserato Salomonis libro, versiculum, *qui primus occurrit*, arripui; qui hæc continebat: *Oculum qui aduersus respexerit patrem, effodiant eum corui de conuallibus*. Illo quoque non intelligente, considerauit, hunc versiculum à *Domino preparatum*. Hucusque Gregorius Turonensis. Tenebatur siquidem vrebaturque iste Moroueus ambitione regnandi: ideoque Chilperico patri suo adhuc uenti calumnias & insidias varias ac graues struebat.

Gregor. Turon. li. 1. ca. 14 Hist. Franc.

Prou. 30.

II.

Ibid. apud Gregor. Tur.

Vnde, postquam ipse Moroueus Pythonissam temerè ac nequidquam consulisset; à D. Gregorio correptus, & à sacrilega illa sciscitatione elusus, tres libros super Martini sepulchrum posuit, Psalterij, Regum, & Euangeliorum. Et vigilans tota nocte, petiit ut sibi beatus Confessor *quid eueniret*, ostenderet. Et utrum Regnum adepturus esset, an non, *Domino indicante* cognosceret. Continuato triduo in ieiuniis, vigiliis, & orationibus; ad beati tumulum accedens, reuoluit vicissim prædicta volumina. Versus autem primus paginae, quam reserauit in libris Regum, hic erat: *Pro eo quòd reliquistis Dominum Deum vestrum, &c. Idèò tradidit vos Dominus Deus vester in manibus inimicorum vestrorum*. Psalterij autem versus hic est inuentus: *Veruntamen propter dolos posuisti eis mala: deiecisti eos dum alleuarentur. Quomodo facti sunt in desolationem! Subitò defecerunt; perierunt propter iniquitates suas*. In Euangelij autem, hoc repertum: *Scitis quia post biduum Pascha fiet: & filius hominis tradetur, ut crucifigatur, &c.* Sic dignum suis meritis ac moribus Moroueus accepit

2. Paral. 7. Jerem. 2.

Psal. 72.

Matth. 16.

pit

pit oraculum : quo veluti trifulco spiculo cor eius scelestum confossum est.

Tertium exemplum refert ipse de se Gregorius, quomodo hac consulendi Dominum ratione, in afflictione sit usus; sic ait: In crastina autem die, (id est, Sabbathi in ipso Pascha) venit Leudastes, calumniator potens & impudens, in urbem Turonicam: adsimulansque aliud negotium agere, apprehensos Platonem Archidiaconum, & Gallienum, in vincula connectit; catenatosque & exutos veste iubet ad Regiam deduci. Hæc ego audiens, dum in domo Ecclesiæ residerem mortuus turbatusque, ingressus oratorium, Davidici carminis summo librum: *Vt scilicet apertus aliquem consolationis versiculum daret.* In quo ita repertum est: *Eduxit eos in spe, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.* Interea ingressi in fluvium, super pontem, qui duabus lintribus tenebatur; navis illa quæ Leudastem vehebat demergitur. Et, nisi nandi fuisset adminiculo liberatus, cum fociis forsitan interiisset. Navis verò alia quæ huic innexa erat, quæ & vincos habebat, super aquas Dei auxilio vehebat. Ita D. Gregorius.

III.

Greg. Turonens. Hist. Præc. lib. 5. cap. 49.

Psal. 77.

C A P. X V I I I.

*Rotæ volubilis attentio regis superbissimi
animum inflexit.*

VT aliquid in ORBITAE nostræ gratiam, quam volendam exhibemus, de salutari rotæ volutione proferamus; quomodo Sesostris Ægyptiorum rex superbissimus ad sanio-rem mentem orbitæ gyratione redierit, audiamus.

Is siquidem illustis admodum & felix, plurimas & maxi-
mas sibi subiecit nationes: atque ex eo successu in proteruam
arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis pretio-
sisque lapillis ornatum fieri fecit: in quo confidens, quatuor
ex devictis regibus currui, qui eum traherent, iugo illis im-
posito iunxit. Hoc verò cum sapius fieret, & celebri quodam
festoque die, ex quatuor istis regibus vnus oculis conuerfis
continuè retrospiceret, & ROTAE VOLVIBILITATEM in-

Nicephor. li. 13. ca. 29.

tueretur: Sefoftrisque cum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in ROTAM coniceret, percontaretur; respondisse fertur: Cum stupore admiror rotam, cum eam instabili modo ferri, atque aliàs aliter volui, & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio.

Sefoftris porro, vbi dictum id intellexit, statuit, ne illi post-hac curram traherent. Sicque vicissitudine & inconstantia mundanarum rerum perspecta, suspecta illi eadem & despecta esse cœpit. Utinam omnes illi fastuosæ vanitatis mundi sectatores, turgentesque inani hac gloria miseri, miseriam suam, rerumque fluxarum vicissitudinem agnoscerent! Utinam & ORBITAE huius nostræ vsu, fiat in nostris animis dextra Excelli mutatio!

EPILOGVS,

*Vsum ORBITAE, nominis rationem, optatamque,
eius utilitatem declarans.*

HIS igitur hunc in modum hucusque deductis, clarior graviorque futurus est Tractatuli huius subiectæque rotulæ vsus & exercitatio; euadetque manifestior nominis ipsius ratio, qua ORBITAM PROBITATIS eam appellamus.

Vsus enim, quem salutaris utilisque oblectamenti loco commendare intendimus, est iste: Ut quis, cui lubuerit, inter rotulæ chartacæ fenestellas quatuor, Euangelistarum nominibus distinctas, vnâ quam voluerit, animi gratiâ delingat, sibique designet. Tum rotulam mobilem aliquantulum circumagat, parùmve vertat; videatque quem numerum præsumpta prius fenestella suppeditet; & illum in subiuncto sententiarum Indiculo requirat, in margine interiori. Lectâ autem ibidem numeri illius sententia, folium, ad quod nouo ibi numero remittitur, in ipso VERIDICI libro inuestiget. Quo inuento, habebit quo oculos in obiecta pascat imagine; & quo iuxta litteras illic dispositas, in subsequente imaginis versuumque explicatione animum oblectet. Fieri autem poterit, ut inter adspiciendum emblemata, symbolicalque

caſque illas figuras, interque legendum, Deus tacite ſuaui-
terque intus operetur.

Nam, ſi variegatæ, detractis hinc inde corticibus, virgæ, in *Genef. 30.*
canalibus ante ouium oculos poſitæ, ex earum contempla- *cap. 31.*
tione, fœtus in matrum uteris verſicolores, & planè albæ al-
bos efficere potuerunt, ipſo Iacob idea ratione factitante,
quare non etiam obiectæ hominum obtutibus imagines,
& variæ ad pietatem morumque informationem excogita-
tæ rationes, id Deo operante conficiant, vt meliora con-
cipiant animis, & tandem vt fœtæ matres fœtum bonum
producant operibus? Sic enim in Curiali illo ſuperius memo- *Tractatus*
rato conſpeximus: Et mirari, & accendi, & inter legendum *huius cap. x.*
meditari cœpit arripere talem vitam, qualem ſcilicet legebat,
S. Antonij. Iterum: Et legebat, & mutabatur, vbi tu Domi-
ne videbas. Et exuebatur mundo mens eius; vt mox apparuit.

Quare non hoc modo Deus cor hominis pulſet, & ad ſui
amorem inuitet? Scimus enim quid dixerit ipſe: *Ecce, ſto Apoc. 3.*
ad oſtium, & pulſo. Si quis audierit vocem meam, & aperue-
rit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.

Quis ſcit, ſi vculæ vnus atque alterius adminiculo, velut ig-
niculo in medullas cordis iniecto, ignem illum in animum
ſic legentis accenſurus ſit ipſe qui eum in terram mittere ve-
nit, vniceque deſiderat vt ardeat; omnemque vitiorum ſil-
uam depopuletur, ad verum amorem inflammet, & decoctâ
ad purum ſcoriâ, aurum animæ, charitatis, ac veræ ſapientiæ:
reddatur illuſtrius?

Scimus quamplurimos hæc ſuaui piæque praxi adiutos, & ad
Dei obſequium relicta mundi vanitate attractos, quos &
nouimus nominatim. Scimus id illum, etiam minori inter-
dum occasione efficere, qui ex nihilo fecit omnia: vt neque
frustra idcirco nos ad volucres cæli, miluos, paſſeres, hirundi-
nes, ciconias; ad lilia agri, fœnum, ſtipulam, feſtucam, & ſpi-
nas; ad apes, formicas, culices, & viliffimos terræ vermiculos
doctrinæ ſalubrioris virtutisque maioris acquirendæ gratia
non ſemel remiſerit.

Hic igitur eſt ſcopus meus: vt ex re parua per occaſionem,

Deo intus operante, cum aliquo etiam animi oblectamento, præcipua utilitas, quæ in salutis augmento consistit, acquiratur. Eamq; ob rem, tractatulum istum praximque salutarem O R B I T A M P R O B I T A T I S nuncupavi. Iuxta enim votum meum, ac spem de Dei bonitate conceptam, sincerumque præscripti modi vsum, meritò liceat expectare, vt qui rectum Virtutum tramitem tenuerit, magis ac magis ad iisdem insistendum vestigiis confirmetur: qui verò exorbitarit, ad rectum probitatis callem hanc secutus O R B I T A M reducatur. Et postquam dimissis vitiis in omni virtutum genere ad veram Christi prototypi nostri imitationem se probè exercuerit, ad illam tandem beatorum pertingat patriam, quò tam probata tot tantorumque passibus O R B I T A perducere consuevit.

F I N I S.

QVÆRITE ET INVENIETIS.

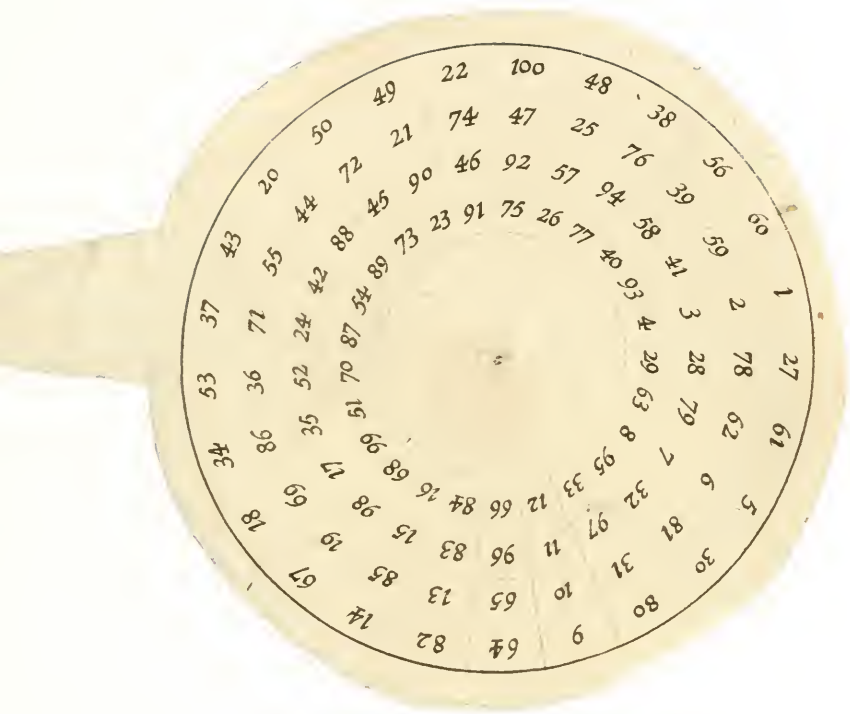

1. Delige, quamcunque voles, ex quatuor fenestellis vnam.
2. Tum, verso parumper chartaceo orbiculo, sis te.
3. Vide, quem delecta tibi fenestella suppeditet numerum.
4. Illum eundem in subiecto Indiculo require: ac Sententiam legito.
5. Quere tunc in Veridico folium, quò te Sententia remittit.
6. Illic, et imaginem contemplare; et eius explicationem considera.

Reuela oculos meos: Et considerabo mirabilia de Lege tua. Pf. 118.

de

en

22 100 48 38 56 60 1 27 61 5 30 80 9
49 21 74 47 25 76 39 59 2 78 62 6 81 31 10
50 72 46 92 57 94 58 41 3 28 79 7 8 32 97 11 65 13 85 14
45 90 46 92 57 94 58 41 3 28 79 7 8 32 97 11 65 13 85 14
88 45 90 46 92 57 94 58 41 3 28 79 7 8 32 97 11 65 13 85 14
37 43 55 44 88 73 23 91 75 26 77 40 93 4 29 63 8 95 33 32 81 30 80
53 36 71 55 44 88 73 23 91 75 26 77 40 93 4 29 63 8 95 33 32 81 30 80
34 86 98 35 52 24 42 88 73 23 91 75 26 77 40 93 4 29 63 8 95 33 32 81 30 80
18 69 11 98 15 83 85 13 65 10 9 82 8 64 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

INDICVLVS ORBITÆ.

1.	A Te PRINCIPIVM: tibi desinit.	Veridic. fol. 1
2.	Prima docens rectum Sapientia.	6
3.	Sapientia prima, Stultitiâ caruisse.	10
4.	Quis novus hic nostris successit sedibus hospes?	17
5.	Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.	16
6.	Sibilar, & tetram diffundit in aëra pestem.	18
7.	Tam viles pulli nati infelicibus ovis.	22
8.	Dedit hanc contagio labem.	26
9.	Monstrū horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.	28
10.	Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.	30
11.	Rapiunt secum sub Tartara turbam.	34
12.	Non cito credideris, quantum cito credere ledat.	36
13.	Patriæ non degener artis.	38
14.	Quidquid loquatur impudens demon, struit.	40
15.	Sanctus haberi, Iustitiæq; tenax factis dictisq; mereris.	44
16.	Nymphae adsunt: & adest dulcis CHARIS.	46
17.	Mille mali species, mille salutis habent.	48
18.	Incorrupta FIDES, nudaq; Veritas.	50
19.	Magna mihi SPES est in bonitate Dei.	52
20.	Hac sine, nullus eris.	56
21.	Placatur donis sic Deus ipse suis.	60
22.	Casti placent Superis: pura cum mente venite.	62
23.	VIRTUS est vitium fugere.	64
24.	Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.	66
25.	Scelerisq; inuentor iniqui.	70
26.	Bellæq; & atroces iras septemplex hydrae.	74
27.	Discite IUSTITIAM moniti; & non temnere Diuos.	76
28.	Detestanda lues, & inexcusabile crimen.	78
29.	Exiget at dignas Ultrix Rhamnusia pœnas.	80
30.	Multis terribilis, caucto multos.	82
31.	Nec in celum dubites te tollere factis.	84
32.	Illud AMICITIAE sanctum & venerabile nomen.	86
33.	Tantum miserere, precésque Supplicis exaudi.	90
34.	Impia subiectis fugere incendia pennis.	92

35. Ardua molimur: quia nulla nisi ardua vincunt.	94
36. Tu, quātū humani possūt se tēdere passus, Arduus accelera.	96
37. Nec tādīa cōpti Vlla mei capiam.	102
38. Tela inter media, atque aduersos sustinet hostes.	106
39. Da deinde auxilium Pater, atque hęc omnia firma.	114
40. Si quo fuerit discrimine notum, Dux an miles eam.	118
41. Armis vir dignus; armaq; digna viro.	126
42. Ite procul lusus, blanditięq; leues.	130
43. Tuus, o Regina, quod optas, Explorare labor; mihi iussa capeffere fas est.	136
44. Omne tūlit punctum, qui miscuit vtile dulci.	142
45. Non ego ventose plebis suffragia venor.	144
46. Tres CHARITES tibi dona ferunt.	148
47. Tūne pati poteris ferales rodere coruos?	152
48. Blanda patrum segnes facit indulgentia natos.	154
49. Hei mihi! Ista illum perdidit assentatio.	158
50. Vix quisquam vero pretium largitur amico.	160
51. An tibi Mauors Ventosa in lingua?	164
52. Currit in exitium LINGVA proterua suum.	168
53. Qui vaga clamosa reprimas conuicia lingue?	174
54. Ne liuida ledat Lingua virum.	178
55. Quin molles surda Syrenas præteris aure?	182
56. Este procul lites, & amara prælia lingue.	186
57. Venti transfursa frementes Confligunt.	190
58. Soluere quassata parcite membra ratis.	192
59. VLCISCENS, sibi pena semper ipse est.	196
60. Disce puer VIRTUTEM ex me, verumq; laborem.	200
61. Supplicium ipse suum est.	204
62. Que vindicta prior? quàm, &c.	206
63. Tam pia (ne dubita) minuet vindicta dolorem.	208
64. Ut ameris, amabilis esto.	210
65. Quid non EBRIETAS designat?	214
66. Cupido legit omnia vultu.	218
67. Heu! stabiles portas & mania vellit.	226
68. Pauci quos æquus amauit Arbiter, atque ardens euexit ad athera virtus.	230

69. Nil Dominum toto quod fit in Orbe latet.	234
70. Surge, age; & in duris haud unquam desice rebus.	240
71. Spes alit agricolas.	244
72. Non sit locus vllus inerti PIGRITIAE.	250
73. Iudex ipse sui totum se explorat ad unguem.	254
74. Sperne voluptates: Nocet emta dolore voluptas.	256
75. Nunc manifesta patet falsi fallacia MUNDI.	258
76. Heu! quàm precipiti mersa profundo Mens hebet!	264
77. Sic capitur falso credula turba dolo.	268
78. An inanem prosequar umbram?	270
79. Sunt apud Infernos tot millia FORMOSARVM.	274
80. Nos quoque stornuimus; sed flos fuit ille caducus.	278
81. Laua in parte papillæ Nil salit Arcadico iuueni.	284
82. MORS sola fatetur, Quantula sint hominũ corpuscula.	286
83. Crede, ANIMA Attalicas regia vincit opes.	290
84. Esse nihil toto tristius Orbe potest.	294
85. Omnia sub leges MORS vocat atra suas.	298
86. Non est (crede mihi) sapientis dicere; VIVAM.	300
87. Sera nimis vita est crastina: VIVE HODIE.	302
88. Illa capit iuuenes, prima florente iuuentã.	304
89. Grata superueniet quæ non sperabitur hora.	308
90. Hos Pater athereis Celestum destinat oris.	312
91. Tartaræ sedes; & formidabile Regnum.	314
92. Mihi frigidus horror Membra quatit.	316
93. Alta sede QVAESITOR sedens.	318
94. Volat ut iacto cita fulmine flamma.	322
95. Horaq; erit tantis vltima nulla malis.	324
96. Sponse scelus praeceps ruit: implacabile monstrum.	328
97. Vbinam Metanæa doloris Conscia perpetui?	332
98. Tolle moras: semper nocuit differre paratis.	336
99. Tu rectè viuis, si curas esse quod audis.	340
100. Vitam quæ faciunt beatiorẽ?	342

AVCTORES, E QVIBVS VERSVS

INDICVLI ORBITAE DESVMPTI SVNT,
*suo ordine notati; quos hîc separatim ponendos iudicauimus,
 quia illic ratione numerorum singulis subiectorum futuri
 erant impedimento.*

1. Virg.	35. Ouid.	69. Ouid.
2. Iuuen.	36. Sil.	70. Flac.
3. Horat.	37. Ouid.	71. Tibull.
4. Virg.	38. Virg.	72. Lud.
5. Virg.	39. Virg.	73. Auf.
6. Mantuan.	40. Lucan.	74. Horat.
7. Iuuen.	41. Ouid.	75. Manil.
8. Iuuen.	42. Marull.	76. Boëth.
9. Virg.	43. Virg.	77. Calent.
10. Elegiograph.	44. Horat.	78. Lucan.
11. Sil.	45. Horat.	79. Propert.
12. Ouid.	46. Pet.	80. Ouid.
13. Ouid.	47. Remacl.	81. Iuuen.
14. Quintian.	48. Mant.	82. Iuuen.
15. Iuuen.	49. Plaut.	83. Stroz.
16. Pont.	50. Lucan.	84. Ouid.
17. Ouid.	51. Virg.	85. Ouid.
18. Horat.	52. Ouid.	86. Mart.
19. Ouid.	53. Polit.	87. Mart.
20. Propert.	54. Mant.	88. Virg.
21. Ouid.	55. Faust.	89. Horat.
22. Tibull.	56. Ouid.	90. Sil.
23. Horat.	57. Stat.	91. Stat.
24. Ouid.	58. Ouid.	92. Virg.
25. Faust.	59. Virg.	93. Senec.
26. Mant.	60. Virg.	94. Mant.
27. Virg.	61. Ouid.	95. Ouid.
28. Mant.	62. Claudian.	96. Mant.
29. Ouid.	63. Ouid.	97. Mant.
30. Periard.	64. Ouid.	98. Lucan.
31. Sil.	65. Horat.	99. Horat.
32. Ouid.	66. Mant.	100. Mart.
33. Ouid.	67. Claud.	
34. Ouid.	68. Virg.	

INDEX RERVM VERIDICI CHRISTIANI.

A.

A Brahæ modestia in iurgio	186
Abfolon patri rebellis punitus	153
Academiam Platonicam origo	4
Admiranda innumera	328
Admirandum vnum non infimum	328
Admiranda vfu vilefcunt	328
Admirantes vana, non admirandi	329
Adolefcens fe defædans caftitatis amore	282
Adolefcentuli comtuli egregiè excipiuntur	ibid.
Adolefcentum pericula	ibid.
Adulatorum indignitas	163, 203
Aequitas diuinæ iuftitiæ in damnatione peccatorum	326
Aeftimatio rerum erronea	290
Aeternitas incomprehenfibilis	324
Aeternum damnari, verbum afperû	322
Aethiopum Rex fi mutilus, amici eius fe quoque mutilant	203
Ager Euangelicus confiderandus & emendus	225
Ambitionis antiquum ftudium	333
Ambulandum dum dies eft	255
Amicus verus	160
Amoris efficacia	208, 210
Angelo tutelari quid debeamus	123
Angeli boni obftitunt malis conatibus	123
Angeli cuftodis officium triplex	118
Angelica tutela vnde incipiat, & vbi terminetur	118, 123
Angeli cuftodis exemplum	121
Angelicæ Salutationis encomium	52
Angelica Salutatio deuotè pronuncian- da	55
Animæ hoftes tres	106
Animæ potentiæ tres	136
Animæ peccatrix excitatur ad pœnitentiam	222
Animus bonus in re mala feruâdus	242
Animæ corpori præponenda	275
Animæ regna	276
Animæ neglectus dolendus	280
Animæ pretium inæftimabile	250
Animæ pretium ex inferni incendio elici vt poteft	293
Animæ rectâ calû à morte petêtes	312

Animæ rectâ ad infernum tēdentes	314
Animæ damnatæ confideratio & feqq.	323.
Antiochi præfuntio	73
Anxietas vitæ prohibetur	246. & feqq.
Apes luunt, dum fe vindicant	198
Apis laus	252
Apoftrophe ad animam peccatricem	295
Apoftrophe ad corpus	292
Arbitrij libertas	95, 116.
	<i>Vide Libertas.</i>
Arborum confenfores, ociofi	250
Amatum femper conuenit eſſe Chriftianum	126
Armatura militis Chriftiani	115
Aſpera verba tria præcipuè	315
Aſpectus incautus ſpoliat animam	221
Aſtus varij	37, 42
Aſtus diaboli	68
Attende tibi	176, 178
Auaritia ex neceſſitate ſumſit origine.n	244
Auarorum anxia, Deoque inuiſa ſolicitudinem	ibidem.
Auditores concionum ocioſi & feqq.	332.
Auditus corruptio, reſtitutio, reſtus vſus	132
Aue Maria deuotè pronunciandum	55
Aues è nido delapſæ, homo lapſus è Paradifo	142
D. Auguſtini menſa	183
D. Auguſtinus exemplo iuuenibus	167
Auguſtus ſemper, Chriftianus	96
Auicula nos docent	245. & feqq.
Auicula documenta	302
Auis cauda	344
Auium labor & induſtria	246
Aures in pedibus habent reges	213
Aures ſpinis ſepire	182
Aures audiendi	334

B.

B eatitudo vera	141, 144
Beatitudines octo	142
Beatitudo æterna	345
Beelzebub princeps muſcarum	127
Bona faciendæ quæ ſunt	84
B b 3	Bos

Bos ad victimam, peccator inopinatò moriens	343	Concionum tot, cur tam exiguus fructus	332. & seqq.
Bulla in concha, Mundus	271	Confiteri detrectantium, inanes excusationes	98
C.		Conscientia quid?	304
C adauer in conuiujs Aegyptiorum	217	Conscientia bona	309
Cadaueris horror	286	Conscientiæ examen ante Confessionem	131
Cælum cui sapit, huic vilet terra	264	Conscientia mala vindex sui	196
Cæli cupiditas	225	Consilium malum	16
Calumniæ malignitas	184	Consolatio in rebus afflictis	240
Canis Rhetoricus, Zoilus	180	Consortium malum	17
Canis cauda ab Alcibiade amputata	180	Contentio verborum quàm noxia	190
Canis catenatus, Diabolus	111	Contendere verbis illicitum	186
Canis Aescopius, Mundus	272	Continentia	131
Cantus Christi efficax	143	Conuersio ad Deum in afflictione conficitur	241
Carcer corpus	344	Conuersionis exempla	65, 338, 362, & seqq.
Carnes proximi comedit detractor & auditor	183	Conuertentium cur tanta raritas	340
Caro, hostis animæ	107	Conuertendum statim	336
Charitas quid?	56	Conuertendum nidus hæreticos	23
Charitatis operibus hostem vincere	208, 212	Coronæ Romanæ & Christianæ	94
Charitatis iactura per lites & contentiones	190	Corpus humanum, ipsumque caput, instar domus	220
Christus humilitatis magister & exemplar	231, 232.	Corporis dignitas propter animam	292
Christi vis attractiua	147	Correptio paterna, diuina afflictio	242
Christiani boni descriptio	44	Correptio Superiorum patienter audienda	186
Christiani, vt pictores, Christi imitatores	45, 353, 359	Correptionis tolerantia rara	162
Christianorum de ornatu corporali iudicium	274	Corripere meritum, veræ amicitiae signum	161
Christo pulsanti aperiendum	373	Corui cantio; Cras, Cras	337
Chrysolus moriens	309	Coruorum ministerium	248
Ciconiæ exemplum	152	Cruce se signandi vetus vsus	127
Cinerum dies quid doceat nos	299	Crucis vexillum	114
Clamor peccatorum	80, 82	Crucis signum clypeus	126
Cœmeterium, schola contemtus mundi	284	Crucis efficacia, nunc & in die iudicij	127
Collimandum in omnibus ad finem teli	300	Cultus corporis & animæ distinguitur	274. & seqq.
Columbæ monitio; Citò, citò	337	D.	
Communione detrectantium ineptia	99	D amnatio æterna	345
Communis hominum contentio, quis eorum videatur esse maior	234	Damnatorum testimoniù de mundi vanitate	271
Compedibus aureis stringi	262	Damnium pulchritudinis	279
Complacentiæ vanitas	235	Damnium maximum peccatum	294
Concionis efficacia	97, 100	Dei iram pacantia, tria	90
Concio plestendorum communis	159	Delectat terra, queis cælum nō sapit	263
Concionis auditiæ lepidum dictum	335	Demosthenis dictum; Tanti non emopannitere	281
Concionatores iudicium hominum sustinent	334	Dentium ordo duplex, & officium	169
		Desperandum nemini, dum quouit	306
		Detractio vnde dicta, & quot modis fiat	174
			Detractio

	I N D E X
Detractio impedienda	175
Detractiois remedia	178. & seqq.
182. & seqq.	
Detractor & auditor peccant ambo	182.
& seqq.	
Deuotio quorundam præpostera	99
Diaboli cultor & equus, peccator	14
Diaboli astus pericula peccati regentis	68
Diaboli astutia contra Communionem	100
Diaboli & hæretici coniunctum studium	34
Diaboli & hæretici affinitas	30
Diabolicæ illusiones	15, 32
Diabolus quid monstri, & quare bestia dicatur	28
Diabolus hostis animæ	109
Diabolus transfiguratur se in angelum lucis	113
Diei totius pius decursus	247
Dierum tria genera	254
Dies iræ	320
Dies mortis	343
Dilige, legum summa	86
Discendum semper	289
Discretio in formanda Iuuentute	148
Dispensatores Dei sumus omnes	318
Doctrina Christiana	46
Doctrinæ cælestis nouitas & efficacia	142

E.

E brietatis insania	214
Ebrioli se ouantes in tartara demittunt	216
Echinus, bonæ conscientiæ typus	107
Echo, altercantium typus	189
Educatio naturam corrigit	154
Electio vitæ & mortis datur	326
Eleemosynæ præstantia	90, 92
Eleemosynæ ante mortem datæ, efficaciores	93
Empiricorum instar, mundi iactantia	163
Epicurei	144
Eua, carnis figura	107
Euentuum incertitudo affligit	193
Eunus impostor	171
Excubiæ & custodia oris	227
Exemplum malum	16

F.

F abricando fabri firmus	332. & seqq.
Famæ restitutio difficilis	175

R E R V M.

Familie maximæ euauerunt	260
Fasciculus myrthæ, ad patientiam	202
Fastidium mundi præ cæli delicijs	266
Fatuitas filiorum Israel in gustatu	264
Fidei mendacium omnium grauissimum	165
Fides quid?	50
Fides nostra victoria	110
Fides per charitatem operans	230
Figuli domus docet humilitatem, ut & cœmeterium	285
Figlinis utebatur Agathocles Rex	285
Filij probi, familiæ ornamentum	157
Filiorum educatio	148, 151, 154, 156
Filius prodigus	14, 320
Finis vitæ meditandus	300
Flare in capsulam foraminosam	180
Fœnum, Mundi superbia	259
Formæ studium ridiculum	278
Formæ contemptus	281. & seqq.
Formæ venustas ad malum comparata grauissima	180
Formam suam reformantes, à Deo non agnoscentur	281
Formicæ descriptio & natura	251
Fornax nostræ probationis	201
Fortitudinis genus præstantissimum	94
Fortunæ liber supersticiosus	354. & seqq.
Fructus plerumque concionum est, iudicare de Concione	334
Fructus Spiritus sancti duodecim	76
Fructus meditationis mortis	288
Fumus, mundi iactantia	259
Fumo suffocatus fumivendulus	259
Furis & mendaciæ affinitas	164
Furis instar, veniet Dominus	301, 343
Furum fucus	78
Furum concio è scalis patibuli	159

G.

G allinarum garritus contemnendus, dum oua tolluntur	103
Garrulorum hospitium	178
Garruli parum præstare solent	333.
& seqq.	
Garulitas obest oris custodiæ	226
Gentiles ornatui corporis dant operam	274
Gloria Romanorum & Christianorū	94
Gloriæ cupiditas, causa peccati	72
Gloriæ contemptus docetur in cœmeterio	184
Goliath, carnis figura	107
Gratia Dei, armatura & murus inexpugnabilis	107

INDEX R E R U M.

gnab'lis	115 & seqq.
Grati, Deo omnia accepta ferunt; ingra- ti, sibi	246
Gratitudinis exemplum in panthera	213
Gulosus venter princeps cocorum	227
Gustus corruptio, remedium, vsus	133
Gymnosophistarum mos contra otiosos	252

H.

H æresios nidus triplex	22
Hæresis peste peius fugienda	18, 20
Hæretici amicis Iob comparati	313
Hæretici cur tantopere D Gregorium in- fectentur	31
Hæretici quos facilis decipiunt	36
Hæretici semper mentiuntur; etiam ve- ritatem dicentes	36, 40, 41
Hæreticorum cauilli contra Crucis si- gnum	127
Hæreticorum origo	26
Hæreticorum conciliabula	24
Hæreticorum cum dæmonibus coniu- ctum studium	34
Hæreticorum pater & magister diabo- lus	36
Hæreticorum astus	42. & seqq.
Hæreticus monstrum monstrorum	26
Hæreticus quid?	27
Herodis affectario	73
Hester à modestia commendatur	276
D. Hieronymus monstrorum hæretico- rum Hercules	26
Homicidium voluntarium	82
Horribile visu	286
Hostem subiugandi optima ratio	206,
208, 210	
Hostes animæ tres	106
Hostis diaboli conditiones	110
Hostium nostrorum vilitas	114
Humilitatis commendatio	231
Humilitatis sublimitas	232

I.

I eiunij efficacia	90
Ignem super caput inimici congerere	206
Impositores	268
Impropertij similitudo laus vera	102
Impunitas in Infernum ducit	155
Impunitas perniciēs Iuuentutis	159
Indoles egregia	292. & seqq.
In Infernum demigratio	217
Infernus nidus hæreticos	22
Intia piæ vitæ obloquii obnoxia	102

Initium sapientiæ timor Domini	2
Innocentiæ efficax testimonium	185
Infantia circa cultum corporis	275
Instrumenta lætitiæ inania, vanitatem mundi testantur	272
Intellectus descriptio	136, 138
Inuidiæ detestatio	204
Inuidus sibi prius nocet	204
Irascendum sibi ante omnia	197
Ite: verbum asperum	322
Iudas mundi proditionem representat	108
Judices inepti Concilium & Conciona- torum	334
Judicij paradigma	319
Judicium particulare	318
Judicium vniuersale	ibid.
Judicium, secundū Nouissimorum	344
Judicium hominum de se inuicem vani- simum	234. & seqq.
Iulianus apostata	72
Iurgia viranda	185
Iustitiæ Christianæ officium	48, 64,
84, 90	
Iuuentutis magna habenda ratio	147
Iuuentutis probæ inopia	158
Iuuentutis perniciēs impunitas	159

L.

L abor commendatur & diligentia	245
Labra, valvæ & valla linguæ	170
Lacedæmoniorum filij laudati	157, 158
Lætitiam luctus sequitur	256
Lancea Iob, lingua detractoris	175
Lapsus Angelorum & hæreticorum	30
Laquei gemmati voluptates	261
Latibula nidi hærescos	24
Laudis amor	9
Laudis fuga	ibid.
Lectio scholæ publicæ viuientium om- nium	288
Lectus securitatis	257
Lectus spinis stratus	ibid.
Lectus agnitudinis	341
Legis diuinæ beneficium	86
Legisterror	3, 322
Legum omnium summa	86
Leo rugiet	323
Lex triplex	56
Liber patientiæ, Crux Christi	202
Libri pij aperti & inspectio salutaris	361. & seqq. 367. & seqq.
Libertas arbitrii	95, 116, 304, 326
Lingua optimum & pessimum	168
Lingua	

INDEX R E R V M.

Lingua scyphus Iosephi, Christi	173	æternitas	328
Lingua in aëre noucumenta	170, 172	Mons parturiens, mundus	270
Lingua recudendæ	173	Monstra	26
Lingua legitimus vsus	171	Morientium vota sæpè inania	302
Lingua morbus non facile curabilis	178	Morientium turbidior habitus, incertum iudicium	307, 313
Lingua constructio admiranda	168	Miserè morientis imago	306, 310
Lilia agri nos docent	245	Morientium in Dño exempla varia	311
Lippitudo oculorum spiritualis	222	Morientium status communiter hominibus ignotus	312
Litanæ maiores, die S. Marci	126	Mors primum Nouissimorum	344
Litera Pythagoræ	64	Mors quieta ex vita benè trãfacta	254
Loquendi parcitas	226	Mors intrat per fenestras	220
Lotum gustauit	264	Mors in olla	108, 265
Lucifer primum peccatum fecit	70	Mors nec optanda, nec nimium timenda	308
Ludus fortunæ, libellus nefarius	358	Mors peccatorum iectã ad inferna tendentium	314 & seqq.
Ludificando mûdus excellit omnes	268	Mors & iudicium omnibus cõmunia	344
Lumen charitatis extinguitur patentibus vtrinq; fenestris	190	Mortale peccatum	66

M.

M aledictiæ tolerantia	104	Mortem timent qui maximè & seqq.	304.
Malum pro malo rependere non licet	196	Mortem sibi inferens præ ignominia	198
Manna nouum è cælo expectantes in arboribus	250	Mortem in clamantis fabella	308
Mare est mundus	192	Mortificatio sensuum	131
M ARIA exemplum humilitatis	231	Mortis certitudo	298
M . M ARIAE Virginis encomium	53	Mortis nostræ hora cur M ARIAE commendata	53
Maryrum inuicta voluntas	140	Mortis meditatio summa philosophia	287, 298
Mater laqueum pueris suis nectens	159	Mortis horror	304
Matrum stultus amor	158	Mundi contemptus vbi perfectè doceatur	284
Medici audiendi non tantum, vt sanus sis	333	Mundi ex M ARIA solatium	53
Meditationes vtilis	324. & seqq. 345, 346	Mundi merces, miseria & pernicies	269
Memento homo quia puluis, &c.	191, 299	Mundi statera dolosa	145, 235. & seqq.
Memoria Passionis Christi magnum solatium	201, 202	Mundi tempus, dies vnus	254
Memoriæ descriptio	136, 137	Mundi vanitas	258
Memorare Nouissima tua, &c.	324, 241	Mundi fraudulencia	261
Mendacium quid?	40	Mundum stare sub pondere peccatorum, admirandum	330
Mendacij tria genera	165	Mundus, hostis animæ	108
Mendaces veridici	41	Mundus delirat, hinc malè iudicat de beatitudine	145
Mendacem dici grauius accipitur, quàm esse mendacem	164	Mundus quos maximè decipiat	268
Mendacij pater diabolus	166	Mundus senio confectus	330
Mentiri verum dicendo	38, 40	N.	
Mercedis detentio	83	N abal, carnis figura	107
Mirabilium effectrix voluntas voto obstricta	140	Naturæ legis efficacia	57, 58
Miseria sortilegorum & diuinis dæmoniacos consulentium	356	Natura texit præstantiora quæque	192
Misericordiæ opera duplicia	90	Naturæ propensio vt fluminis ictus	192. & seqq.
Misericordia Dei admirandum quid	327	Nauis clauo regitur, ita vita hominis memoria Nouissimorum	341
Moloch idolo qui filios suos immolât	156	Nidi varij, & nidus hæreseos triplex	12
Momentum pretiosum, à quo pendet		Nihilò vanior totus mundus	270

C c

Nofce

Nosce teipsum	2	Passio Christi patientiã docet 201. & seq.
Nouissima cur sic dicta	344	Pater noster, & Aue MARIA, deliciae 53
Nouissimorum recordatio efficax 324, 340		Patientiã commendatio 199, 243
Nouissimorum partitio inter bonos & malos	345	Patientiã magisterium 100
Nox pacata ex die piẽ traducto	254	Patientia iniuriarum, magnum miraculum 199
Nox inquieta ex die malẽ exacto	256	Patris & filij mirabilis lucta affectuũ 212
O.		Pauperum oppressio 83
Obedientia pueris necessaria 148		Peccata quomodo extinguantur 92
Obletamenta noxia, & superstitionosa 354. & seqq.		Peccata clamantia 78
Obloquia toleranda Dei cultoribus 102		Peccata aliena nouem. ibid.
Occasio peccati fugienda 67		Peccata capitalia 74
Occasio facit furem 69		Peccat, quisquis mentitur 165
Oculorum periculum & custodia 218, 231		Peccati monstrositas 67
Oculorum artificiosa constructio 218. & seq.		Peccator diaboli equus 14
Oculorum corruptio 220		Peccator æternaliter peccare censetur ia voluntate 326
Oculorum remedium spirituale 222		Peccatoris intrepidi descriptio 216
Oculorum acies in cælũ intendenda 225		Peccatorum tria genera 66
Oculus Dei penetrat omnia, & solus diiudicat benẽ 236		Peccatorum onus 330
Oloratus corruptio, remedium, vsus 133		Peccatorum cur tam rara conuersio 332
Omina diuino nutu directã 339. & seqq.		Peccatorum pondus à terra sustineri, admirationem superat humanam 330
Operandum dum dies est 255		Peccatum in Spiritum sanctum 76
Optare omnibus facile 301		Peccatum primum in cælo, secundum in Paradiso 70, 72
Optio vitę vel mortis omnibus datur 326		Peccatum, omnium nocentissimum 66, 294
Opus mechanicum exercitio addiscitur, ita vita Christiana. 352		Peccatum irremissibile quomodo 77
Oratio ex spe 52		Pelli vulpine leonina succedit 109
Oratio Dominica. ibid.		Periculum fugiendum 66
Oratio breuis, gladius. 116		Periculum in mora 337
Orationis vis 90		Peste peier hæresis 18
Orationis breuis efficacia 128		Pestes admirandæ 20
ORBITAE PROBITATIS vsus & utilitas 359, 372. & seqq.		Philosophari vtile est 323, 346
Originale peccatum 66		Pigri ad formicam mittendi 251. & seq.
Ornatui corporis operam dare, Gentilium est 274		Pigritiæ excutiendæ remedium triplex 252
Ornatus animæ præstãtor 275. & seqq.		Piscis caudã dirigitur 341
Omnia arida docent formam & mundum continere 284, 286, 288		Placendi Deo optima ratio 230. & seqq.
Oriofii ad formicam mittuntur 210		Pœnitentia non differenda 310
Orioforum pœnæ variæ 252. & seq.		Pœnitentia accelerãda, ob tres causas. 339
Orium reprehenditur 245		Pœnitentiæ Sacramenti beneficium 321
P.		Præcepta decem ad vnum rediguntur 87
Pacis & concordiæ commendatio 211		Præceptum præ nimia obedientia 32
Palati diuersitas amatorum Dei & mundi 264. & seqq.		Præceptum per illusionem diaboli ibid.
Paradoxa docentur in cœneterio 284		Præceptum seductorum 32 & seq.
Parentes indulgentes 155		Præsidia contra hostes animæ 110, 114
Parentes honorandi 152		Præsidia duo semper ad manum 126
Parentibus graues quid mereantur ibid.		Pretiosæ res in vilibus rebus latent 290
		Pretiosissima anima ibid.
		Principiis obsta 336
		Procrastinatio conuersionis 337
		Prouidentia Dei in peccatis clamantibus 80
		Prouidentia Dei nituntur boni, & faciunt quod

INDEX R E R V M.

quod sui est officij	247	Salus Christi multifarij	143
Puellæ charitas virum à suspensio liberantis	296	Salutatio Angelica	12
Pueri hæreticos execrantes	19	Salutis media sufficiencia omnibus data	
Pueri qua parte castigandi	154		318
Puerilis excusatio in peccatis alienis	78	Sapientes serò	314. & seqq.
Pueros tria decet	148	Sapiens verè	6
Pulchritudo flos caducus	278	Sapientia vera	1
Purgatorium	312	Sapientiæ pretium	7
		Sapientiæ & simplicitatis coniunctio	55

Q.

Quanti quisque sit pretij	214
Quatuor Nouissima	340
Quatuor Nouissimorum efficax memoria	341. & seqq.
Qui nihil scit, nihil interrogat	284
Quid nunc optandum maximè in vita	300
Quid oprabitur maximè in morte	302
Quid dicent homines? vanum dictû	102
Quinque Sensus	130
Quinque vulnera	131
Quinque portæ, iuga, satrapæ, porticus, lapides, reges, talenta, ciuitates, &c.	130. & seqq.
Quinque filijs Mathathiæ quinque Sensus comparati	135

R.

Rebellio carnis vnde	107
Receptores rationis reddendæ memores esse oportet	319
Reconciliatio animorum commendatur	211. & seqq.
Redde rationem: verbum asperum	318
Reddenda nunc potius ratio sacerdoti Christi vicario	320
Regnum in nobis affectant vitia	75
Regnum Dei primum quærendum	246
Remedium lepidum contra maledictionem	188
Remedium oculorum spirituale	222
Respice finem	300
Restitutio in peccato alieno	78
Ros, gloria mundi	258
Rota ignita, lingua	170
Rotæ quatuor, quatuor Nouissima	342
Rotæ volubilis attentio quàm efficax	371. & seqq.

S.

Sacramenta Ecclesiæ	60, 62
Salomonis insatiatio	12, 266

Sardapanali proiectus animus	266
Saul Davidis amicitia superatus	210
Saulus vestimenta tenens peccavit	79
Scire volunt omnes, sed scire vivere pauci	2, 3, 32
Senij incommoda	261
Sensus quinque	100
Septem Sacramenta Ecclesiæ	48
Septem peccata capitalia, & septem præsidia	74. & seqq.
Septena varia	75
Sepulchra atque ossa, magistri nostri	284, 286. & seqq.
Seruus nequam & ignauus	320
Silentio discendum	286
Silentium amicorum Iob dierum septem	286
Simia præ amore præfocat prolem	158
Sodomiticum peccatum	83
Somnij instar, mundi vanitas	260
Somnij instar, mundi superbia	271, 283
Sors hominis Christiani, Deus	273
Sortilegium splendidum sed fraudulentum, mundus	270
Sortilegium superstitiosum	354 & seqq.
Speculi bonus vsus	279
Sperandum in Domino semper	244
Spes	52
Spinea corona Domini	182
Spinis indormit malè sibi conscius	257
Spiritus sancti septem dona, &c.	76
Statua hominem oppressit	198
Status gratiæ	312
Status damnationis	315
Stratagemata bellica varia, etiam diaboli	112
Stultus mundo, sapiens Deo, Simeon	
Salus	239
Superbia, ruinæ causa diabolo & hæreticis	30
Superbia mater hæreticorum & diabolorum	31
Susannæ innocentia	185
Symbolum Fidei	50

T.		Verboforum importunitas	186
		Verecundia decet pueros	150
T Aciturnitas pueros decet	149	Vesper lætus, ex die bonè tranfacto	214
<i>Vide</i> Silentium.		Vesper turbidus, ex die malè traducto	156
Taciturnitas, acris vindicta	187	Vestium origo, luxus, & vanitas	274.
Tactus corruptio, remedium, vsus	133	& seqq.	
Tactus peccatum multiplex	134	Via arcta & spatiosa	64
Tantum vnusquisque, quantum	apud	Victoria sui omnium excellentissima	94
Deum	237	Victoria Charitatis	212
Tempus laboris breue, mercedis æternum	326	Vidæ Receptorum miseræ	319
Tempus fallentes, se fallunt	325	Vigilandum contra hostes	109
Tentationes vt heret proditoria	112	Vigiliæ bonæ securitas	111
Tentationis vehementia	71	Villicus iniquitatis	320
Tentatores hominum diaboli	71	Vindicta non est licita	196 & seqq.
Terræ miranda moles	330	Vindictæ genus optimum	206
Terræ faciem occupantes	343	Virgæ castigatoriæ miraculum	155
Terram sub mole peccatorum non ruere, admirandum	329	Virgarum decorticatarum contemplatio quàm efficax	373
Terreni cælestia non capiunt	145, 254	Virginitatis pereuntis initia	68
Theologicæ virtutes	45	Virginum sanctarum laus	276
Timor Domini, initium sapientiæ	2	Virtutes mellitæ, cur	84
Tolle, lege: tolle, lege	287	Virtutes Theologicæ	46, 85
Tonitru terribilissimum; IRE.	322	Virtutes Cardinales	85
Tria præclara incitamenta virtutum	96	Virtutis & honoris templum	ibid.
Tribus fortibus tres animæ facultates comparantur	141	Virtutum acerbitas in quo cõsistat	ibid.
Tribulatio, ventus prosper	193	Virus corruptio, remedium, & rectus vsus	132
Tribulatio, fornax probationis vasorum	201	Vita via est ad patriam	300
Tribulationis dignitas & efficacia	192	Vitæ vt viæ efficax consideratio	327
Tribulationis vtilitas & solatiu	241.	Vitæ necessaria qua via optimè inueniantur	247
& seq.		Vitæ dies vnus	254
V.		Viuendi necessitas solitudinem parit	244
V Aloris sui scrutandi ratio & seqq.	234.	Volucres cæli nos docent	245
Vanitas se exaltantium	237	Voluntas peccandi æterna	326
Vanitas vanitatum mundus	270, 329	Voluntatis descriptio	136, 139
Varia morientium vota	302	Voluntatis libertas: <i>Vide</i> Arbitrium, & Libertas.	
Venatio animæ perniciofa	262	Voluntatis oblatio præstantissima	139
Venatores animarum diaboli	317	Voluntatis malæ mala	139
Veniale peccatum	66	Voluntatis bonæ potentia, in agendo & tolerando	140
Verba Dei nunc suaui, aliquando aspera futura	316	Z.	
Verba aspera tria	316	Z elus sanctus	89
Verbi auditors multi, factores pauci	333 & seqq.	Z oilus canis Rhetoricus dictus	180

INDEX EXEMPLORVM VERIDICI.

A.

Abel, Iacob, Ioseph fratribus praestiterunt 238
 Abrah: modestia in cōtentione 186
 Abrah: seruus signo expetijt Dei nutum 366. & seqq.
 Abraham asperum dictum patienter tulit 316
 Absalonis proteruita punitio 153
 Adam abscondit se audita voce Domini 322
 Adolescentuli comtuli sibi peius volunt, quam voluit Natura 282
 In Adolescentulis inuerecundos Persarum lex 151
 Aegyptij cadauer conuiuui suis proponebant 217
 Aegyptus quare factus adulter 69, 251
 Aethiops Candacis, &c. conuerso 365
 Affectatio diuinitatis in Herode 73
 Affectatio diuinitatis per astum 72
 Agag imparatos ad mortem praefigurat 305
 Agathocles Syracusarum rex fictilibus usus 285
 Agathon abbas lapillum in ore gestabat 228
 Agesilai consilium contra detractores 184
 Agis Lacedaemoniorum rex Oratori verbofo quid responderit 334
 Agrippa rex ut ludificatus Alexandria 273
 Agrippina Neronis matris stultitia 156
 Alcibiades canis sui caudam amputauit 180
 Alexander quanti fecerit Homeri Iliadem 292
 Alexandri continentia oculorum 224
 S. Alexij humilitas & patientia 194
 Alphonsus Eragonia rex sapientiam eriturus, si venalis fuisset 7
 Ammanni violenta lingua 171
 Amseremita furem mirè conuertit 212
 Angadrisina pro deformitate orauit 282

Angeli custodis officium 118
 Augusta via typus, & lata 63
 Anima pretium ex incendio conijciendum 292
 Animi moderatio victoriis omnibus praestata 94, 95
 S. Antonij visio contra tadium 250
 Apollinis tēplo inscriptum, Noscite teipsum 2
 Apuleus & Hermes oculos sibi eruentes, ad meliùs philosophandum 224
 Archelaus rex silendoradi volebat 228
 Aristippus naufragio erutus, sapientia praesidio fretus, se sociosq; consolatus est 243
 Aristippi lepidum dictum 233
 Astus Q. Sertorij per hinnulum 42
 Astus Mahumetus per columbam 42
 Astu regno potitus Cyges 69
 Astus Iuliani ut Deus haberetur 72
 Astus Menecratis medici ut Deus haberetur ibid.
 Astu quidam in mare precipitati, spe per mare transcendendi in terrā promissam 33
 Astu quidam regnum occupans 37
 Astus in populi deceptionem & affectationem diuinitatis 41. & seqq.
 Astum diaboli detexit S. Martinus 38
 Atheniensium stultum facinus 13
 S. Augustinus differebat conuertri 337
 S. Augustini conuersio 287, 362. & seqq.
 D. Augustinus 6, 167, 183
 Auicula documentum 302
 Auribus graues pra mundi si repitu 335
 Axa querela 225

B.

Biazetes Turcarum princeps à Tamberlazo compedibus auris vinctus 262
 Baalam tenè mori sed non benè viuere volebat 303
 Balsasar humiliatus 237
 Baptizata angelis susceptoribus virorum specie 296
 Baptizatus puer ex monstroso fit pulcherimus

E.

E risoforum malè percuntii exèpla	216
Eleemosyna virtus	51,92
Eliam coruus pavit	248
Elifeus exercitum Syria in medio Samarie pavit & dimisit	208
S. Ephram mirabili cuè: u doct ^r 365. & seq.	
Epicurocorum inanis beatitudo	144
Esaù insipientia	264
S. Eucharistia effcacia	101
Eusebij Cremonèsis trepidatio in morte	313

F.

F iducia in Deum	248
Fiducia cum otio, prasumptio	250
Filia patrem alit, matrem in carcere la-	
stiat	153
Filius prodigus	320
Filij prodigi imprudentia	14
Filiorum, parentum curam deiretātium, imprudentia	13
Filiorum in parentes observantia	152
Filiorum in parentes rebellio	153
Filiorum proba educatio	157
Filiorum benè educatorum prasstantia	157
Filiorum Israel insipientia	264
Filius ante suspendium patri nasum pre-	
mordens	159
Florentia lex contra otiosos	252
Forma contentus ob animæ curam	280
Forma contentæ exempla	281
S. Franciscus fratrem Leonardum à tenta-	
tionè vanæ gloriæ liberavit	72
Fumivendulus fumo interemitus	259

G.

G allicanus sublimior in humilitate, quàm in seculi celsitudine	238
Giezi inescatio in auaritiâ	69
Gloriæ cupiditas esse nocentissimæ	72
Gloria in confusione	263
Gloria inanis vanitas	235
Gratitudinis exemplum	283
Gracia Sapientes septem	8
Gregorius Thaumaturgus	20
Gregorius Turouensis se consolatus est inopinata libri aperi-tione	371
Idem eodem modo Merouxo sententiam congruam legit	370
S. Guiljelmi conuersio & constantia	105
Gygis regno pctiuis, astu	69
Gygis annulus nihil ad Christiani candorem	69
Gymnosophistarum rigor cætra otiosos	252

H.

H æresim & infidelitatem suppressisse, magnum miraculum	20
Hæretici fugiendi	18
Hæretici falsus detecta miraculo	39
Hæreticorum scia ad luxum & astum	43
Hæreticorum origo à maligno est	18
Hannibalis dictum, in oppugnatione Roma	336
Hannibalis dictum, de Carthagine & Roma	171
Heli indulgentiæ pœnas luit	156
Heliogabali picta cpula	147
Heraclij humilitas in ferenda cruce Christi	232
Heraclius libri sacri consultatione, Dei voluntatem agnouit	369
Hero diaboli rursu se precipitem dedit	32
Herodis assectatio diuinitatis	73
Hester ornatum externum contemnebat	276
S. Hieronymus apparuit profidei defensionè	39
S. Hieronymus diem extremum exhorrebat	342
S. Hilarion à latronibus non terretur	301
S. Hilarion moriens	310
Hiram querimonia	225
Humilitatis custodia	285
Humilitatis exemplum in Imperatore	232
Humilitas exaltata	238. & seqq.

I.

I acob, Ioseph, Abel fratribus praestiterunt	238
S. Iacobus martyr	338
Ieiunij effcacia	91
Iesabel è fenestra precipitata, &c	32
Illusio diabolica detecta	38
Illusione diaboli se quidam precipitans	32
Illusio diabolica ex arrogantia	15
Impudens factum Claudij	12
Incendiaria lingua	170
Indolenti doctis sapientiores	5
Indolis eximia indicium	292
Indulgentiæ puerorū castigatæ exemplū	156
Inhumanitas in proximum	80, 213
Inhumanitatis iusta pœna	82. & seq.
Inimicis benè faciendum	208. & seq.
Insanis genus, bonos persequi	13
S. Ioannes Euangelista Cerinthū fugit	19
S. Ioannis quotidiana exhortatio	87

Ioannes

Ioannes Maitrosus & Claudius Clemens sapienciam Parisios aduixerunt	7	is retorquebat	343
Ioanes Damascenus, maior humilis, quam superbus	238	Martyrum fortitudo	140
Iob amicus suis horrore fuit	286	Matrona Alexandrina patientia, in serenis vidua ingrata molestius	194
Iob tolerantia	104	Matrum in filios stultus amor	156
Iosaphat quo viso à periculo carnè sit liberatus	317	Matrum Carthaginensium stultus in filios amor	ibid.
Filiorum Israel insipientia	264	Mendaci ne verum dicenti creditur	166
Isaac tolerantia iniuriarum	188	Menecratis medici astus, ut Deus haberetur	72, 147
Iudicij recordatio salutaris	342	Mercedis detentio, inhumanitas	83
Iudicij & Nouissimorum neglectus noxius	343	Miranda facta Gregorij Thaumaturgi	20
Iulia Augusti filia, quod canos sibi extrahi curabat, ab Augusto lepide reprehensa	167	Misericordia opus excellens	296
Iuliana diaboli fraudem detexit	113	Moloch idolo immolantur filij perditii	156
Iulianus signo crucis demones fugat	126	Moronæus sacros libros in consultationem adhibuit	376
Iuliani astus, ut Deus haberetur	72	Mors horribilis	310
		Mortem optantes sancti	310. & seq.
		Mortem optantes, & venientem detrectantes	308
		Mortis horâ etiam sanctos aliquando terret diabolus	312, 313
		Mortuus viuum apprehensum ad mentem reuocat	289
		Moyse Maurus latro conuersus	104
		Moyse quidam falsus, impostor	33
		Mundi illusio & inconstantia	268
		Mundi beatitudo infelix	144
		Mundi sublimitas in deliro Carabba dorsa	273

L.

L aborandum, et meti non egreas	253
Lacedæmoniorum mos in conuiuio silentij gratia	228
Lacedæmoniorum in filios rigor	157, 158
Lapidibus similes ignari	49
S. Leonardus socius S. Francisci	72
Litaniarum maiorum occasio	126
Litera Pythagora	64
Loquaces parum praestant	333. & seq.
Contra Loquacitatem remedium	188
Lotum gustauit: Sui oblitus est, inescatus est	264
Lutheri remorsus	343
S. Lucia mater ut sanitatem impetrarit	361

M.

M achabæorum septem fratrum in Deum charitas	88
Mahometis astus per columbam	42
Manna in arboribus praestolantes	250
Marcus Imperator tabellam gestans ad scholam vadit	289
S. Martini electio Diuino nutu per fortunatam Psalmi lectionem confirmata	368.
& seqq.	
S. Martino diabolus apparuit	38, 307
S. Martinus moriens, mori & viuere paratus	308
Martinus Lutherus remorsum conscientie	

N.

N abal stultus	107
Nabuchodonosor de cætu hominum eiecius	235
Nasum patri pramordens filius ad suspensionem ductus	159
Natus in feretro, de matre mortua	299
Neronis infelicitas & miser exitus	269
Nobilium sanctorum ad Christum uocatio	147
Nosce teipsum, Apollinis templo inscriptum	2
Notitia sui quomodo acquiratur	1, 2

O.

O bedientia exempla	150
Præ Obdientia se precipitantes Ethnici	32
Occasionem negligentes	336
Oculorum custodia	281. & seqq.
	Oculo

Oculorum custodie exempla 224
 Operis boni remuneratio, etiam hic interdum 296
 Orationis vis 90, 91
 ORBITAE PROBITATIS usus & utilitas 359, 372. & seqq.
 Originis erroris origo & causa 239
 Otij vitandi exempla 249, 250

Protagoras ex pæro ut factus philosophus 292
 Puer deformis baptismo fit pulcher 297
 Pueri Samosita quid in odium hæreticorum egerint 19
 Pulchritudinis laus vera 276
 Pythagora litera 64
 Pythagoricum silentium quinquennale 150

P.

P Ambo lingue refrenationem prima lectione didicit 228
 Parentum in filios stultus amor 242
 Parisensium studiorum initium 7
 Parturiunt montes 270
 Pater filium immolaturus, diaboli fallacia 15
 Pater filium vitæ suæ insidiantem mirabiliter tandem ad mentem reduxit 212
 Patientia iniuriarum 103, 187, 188, 193, 194, 201
 Patientia Tobie 104, 187
 Patientia Alexij, & humilitas 194
 Patientia Alexandrina matrona, in ferendis vidue ingrata molestiis 194
 S. Patricij specus, ubi & unde 335
 Patroclus adulatorum typus 163
 Paulæ rigor in seipsam 281
 S. Paulus cremita per coruum pastus 248
 Paulus Simplex tacere didicit 228
 S. Paulus viperâ in igne statim excussit 337
 Peccatores terrendi aliqui 335
 Perilli crudelitas, boue ancis fabricantis 81
 Persarum lex in adolescentulos inuerecundos 151
 Persequi bonos, insania genus 13
 Pestes horrendæ 20
 Pestis vectigal exigit ibid
 Petri Martyris constantia 140
 Petrus Martyr inter prædonum manus symbolum recitat 51
 Petrus Telonarius iudici sistitur, & ad meritorem augmentum remittitur 323
 Philippus Macedo bene momentem captum liberum dimisit 163
 Pietatis exemplum in ciconiis 152
 Platonis industria in Academia statuenda 4
 Præcipitantes se præ obedientia Ethnici 32
 Præfagia pia circa Sanctorum ortum 100
 Praxiteles à Phryne ut deceptus 293
 Procrastinatio conuersionis mala & seqq. 337.

Q.

Scortorij astus per hinnulum ceruus, ut Deus crederetur 42
 Quinque varia 130. & seqq.
 Queritur, Ægyptus quare sit factus aduulter 69

R.

R Apfacis blasphemia silentio resinita 172
 Rationis reddende exëpla Evangelica 320
 Rationis reddende efficax memoria 322. & seqq.
 Rebelles reges Sensus quinque figurât 131
 S. Remigij in aceruorum conflagratione tonerantia 243
 Resipiscentia sanctis 338
 Reuerentia Decij erga patrem 152
 Rhacones filium cõtumacæ iudici obtulit 157
 Rhodope scortum pyramidem extruxit 263
 Rota volubilis attentio quid effecerit in rege 371. & seqq.

S.

S Aluij Iuliani dictum, quo semper descendum aiebat 289
 Samosita ut hæreticos euitabant 19
 Samosita pueri quid in odium hæreticorum pila ludentes egerint 19
 Sanctorum zelus amoris diuini 88. & seqq.
 Sapientia acquirenda aptus locus 3
 Sapientia typus apud Ethnicos 7
 Sapientia pretium incomparabile ibid.
 Sapientia introducenda lepidum exemplum 154
 Sapientia Parisiis venum exposita 7
 Sapientiam emisisset Alphonfus Arragonia rex, si venalis fuisset 7
 Sapientiam Claudius Clemens, & Ioannes Mastrofus Parisios aduexerunt ibid.
 Sapientia naufragio & exilio medetur 243
 Sapientes Gracia septem 8
 Sapientissimus qui Deo proximus 6.7
 D d Sara

INDEX EXEMPLI.

<i>Sara Abbatiſſa diaboli aſtum detexit</i>	116	<i>Thales Mileſius c alam intuens, in puteum</i>	
<i>Saul Davidis amicitia ſuperatus</i>	210	<i>lappus eſt</i>	6
<i>Saulus veſtimenta tenuit</i>	79	<i>Thau ſigni Crucis figura efficacia</i>	128
<i>Scientia quid conferat poſſoſori</i>	47	<i>Thaumaturgi miranda facta</i>	20
<i>Scientia neglecta à Socrate reprehenſus</i>	49	<i>Theoſoſtus Arſenio filios ſuos in diſciplinam tradens, quid dixerit</i>	47
<i>Serò ſapere ſtulium</i>	318. & ſeq.	<i>Theodas ſe attollens, humiliatus</i>	235
<i>Sertory aſtus per hinnulum</i>	42	<i>Thomas Mori dexteritas contra detractores</i>	179
<i>Seruus nequam</i>	320	<i>D. Thomas Aquinas, bos mutus aliquando dicitur</i>	151
<i>Seruus ignavus</i>	ibid.	<i>Tigranes à Cyro captus, & dimiſſus cum uxore</i>	283
<i>Seſoſtris rex Aegyptiorum ret. in conſtantia notata remiſit de faſtu</i>	372	<i>Timoris Dei incuſſo in monte Sinai</i>	3, 32
<i>Silentij exempla</i>	228. & ſeq.	<i>Titi ſtudium, ne dies periret ſine fruictu</i>	255
<i>Simeon Salus mūdo fatuus, ſapiēs Deo</i>	239	<i>Tobia patientia</i>	104, 187
<i>Simon Magus è ſublimi deturbatus</i>	235	<i>Tobias ab Angelo ductus & cuſtoditus</i>	119
<i>Simplicitas prudēs omni ſapiētia preſtat</i>	51	<i>Tripodis inuention</i>	8
<i>Smerdes impoſtor</i>	37		
<i>Sobrietatis cura</i>	229		
<i>Socrates diſcipulos ſuos ſpeculum intueri iuſſit</i>	279		
<i>Socrates inter pueros ſilibus diſcit canere</i>	289		
<i>Sodomorum & Gomorrhcorum punition</i>	83		
<i>Solon & Cræſus, de beatitudine</i>	144		
<i>Solon ob ſilentium ſtultus temerè iudicatus</i>	188		
<i>Solonis impotentia, ob filij mortem à Thalete ſimulatum</i>	242		
<i>Spartanorum in filios ſtudium</i>	157		
<i>Speculi laudabilis uſus</i>	279		
<i>Spiridon ſimplicitate efficaci philoſophos confudit</i>	51		
<i>Spurina, pulcher adoleſcens ſe deformans</i>	281		
<i>Status ex inuidia caſa, ut ſe ultra eſt</i>	198		
<i>Stulti conſilij pernicies</i>	12. & ſeq.		
<i>Stultitie inſolentis premium</i>	11. & ſeqq.		
<i>Stultus nequit tacere</i>	188		
<i>Suſpentionum viri impedit puella</i>	296		

T.

T aciturnitatis exempla	150
Faciturnitatis commendatio	228
Tamberlani crudelitas	83
Temeritas ſtulta Corinthiorum	12
Tempulum Virtutis & Honoris Romæ	85
Terror ſepè fruſtra incutitur	339

V.

V alens & Valerianus Catholicos circumuenerunt	24
Verborum aſperorum tolerantia	316
Verecundie exemplum	151
Veritas odium parit	161, 162
Veſpaſiani & Titi ſeueritas in detractores	164
Vic late & anguſta typus	64
Viator & mors	308
Viduarum & pupillorum oppreſſio mala	83
Vindicta iuſta à Deo	198
Virga docorticata à Iacob	373
Vlyſſis conſilium contra Sirenes	182
Vlyſſis ſocij, amatores mundi	264
Voluntatis inuicta ſoliditas	140
Vox Domini vocantis attendenda	287, 323

X.

X enophon ex triniali puerulo factus philoſophus	293
---	-----

Z.

Z elus Sanctorum amoris diuini & ſeq.	88.
Zoilus, canis Rhetoricus	180

INDEX SIMILIVM

VERIDICI.

- A.
- A**bsolutio sacerdotalis, adsimilatur apochæ signatæ 320. & seq.
- Abundantes in seculo, somnio surgentis 272
- Adolefcens, testæ recentis, lagunculæ 248
- Item catello ibid.
- Adolescentia, plantulæ ibid.
- Æternitas, mari refluxo 324. & seq.
- Item monti immenso 326
- Ambitio, insanæ 235
- Amicus fidelis, medicamentis, medico, &c. 160. & seq.
- Amor Christi, vulneribus & sagittæ 88
- Item infitioni ibid.
- Anima, nauis 192
- Item tabulæ pictoris 45, 353, 359
- Anima hominis, rei summæ æstimationis 290. & seqq.
- Item dominæ, vel reginæ 135
- Anima nostra, prædæ venantium 317
- Anima sancta, sponse, templo, lecto, throno, columbæ, &c. 295
- Anima peccatrix, speluncæ latronum, cubili porcorum, &c. ibid.
- Item sæ litati diaboli ibid.
- Item spoliatæ omnibus 221
- Anima inculca, mulieri illotæ, impexæ incultæ 280
- Anima corpore exuta, viduæ Receptoris 319
- Animæ iudicium, liti forensi 345
- Animæ hostes, hostibus filiorum Israel 106
- Item tribus turmis Chaldæorum 106
- Animæ facultates tres, tribus arcibus 137
- Animi moderatio, reginæ potestati 95
- Anxiè solliciti, per noctem piscatibus 247
- Auari, ventum vel aërem manu vel retibus captantibus 260
- Audientes verbum Dei, & non facientes, discentibus opus mechanicum non ad motis manibus 332
- Item scholas frequentantibus, & non proficientibus 332
- Item ægroto medicum tantum audienti, nilque obseruanti 333
- Item infundibulo, vasisque pertuso 333
- Item hominibus, manibus ligatis vel amputatis 313
- Aurium custodia, sepi spinæ 182
- B.
- B**eatitudines octo, tesseri salutis 142
- Item oleo effuso 146
- C.
- C**alumnifera, lamia, & serpenti Paradisi 24
- Caro hominis, sereno 260
- Item Euæ, Golix, & Naballos, hosti domestico 107
- Item ollæ mortiferæ 108
- Catholici, columbæ & serpenti simul 51
- Catholici constantes, granis tritici, spicis plenis, & acervo 37
- Catholici inconstantes, paleæ & stipulæ 37
- Cauilli hominum, auræ & vento 102
- Celsitudo Dei, excelsi monti 232
- Charitas, carbonibus candentibus 206
- Item vindictæ excellenti ibid.
- Item victoriæ nobili 207
- Christianus, plantæ & arbori 84, 86
- Item animalculis vtilibus 44
- Christiani malè viuentes, ymbra 23
- Christiani, pictoribus imitantibus ad viuum 45, 353, 359
- Christi diuinitas, hamo in esca laici 110
- Christi vita, saltibus quibusdam 143
- Christi doctrina, cantu auis 142
- Christi passio, fasciculo myrrhæ 202
- Christi Crux, ligno in aquas Marath proiecto 201. & seq.
- Christus, pastor 241. & seq.
- Item Samaritano Euangelico 48
- Christus mediator, Regis filio, se pro reis interponenti 344. & seqq.
- Christus crucifixus, libro super pulpito 201.
- Cælestis patria, portui 192
- Cælestia non sapientes, insipientibus filiis Israel 264. & seqq.
- Cælestia aspernantes, febricitantibus 265
- Cælum & infernus, igni & aquæ 326
- Cælum præ terra negligentes, Esau primogenita vendenti 264
- Cæmeterium, scholæ 284. & seqq.
- Concilia malignantium, nidis diaboli 24. & seqq.
- Concilium & machinatio hostium Ecclesiæ,

fiæ, instrumentis bellicis. &c.	23	Detraçtio, denigratiõni, vestis direp- tioni	174
Concionatores, latranti cani, & ignem mittenti in terram	100	Item prospero vento	192, 193
Confessio peccatorum, computui vel ra- tioni	320. & seqq.	Detraçtio irrita, telo in cautẽ misso	179
Conscientia, tribunali	304	Detraçtor, flanti in capsulam foraminõ- sam	180
Conscientia mala, vermi, tormento ma- ximo	306	Item in puluerem sufflanti	190. & seqq.
Conscientia bona, Cælesti Hierusalem	309	Detraçtoris lingua, viperæ, lanceæ, &c.	175
Conscientia secunda, echino inter canes	107	Deus, regi maximo, rationem ponenti	320
Conscientiæ obsoleta, pavimento fordib- us obdito	97. & seqq.	Diabolus, hosti corporali, in omni strata- gemate	109, 112
Conscientiæ securitas, lectulo molli & florido	254	Item crocodilo	110
Conscientiæ iniquis, lectulo spinis strato	257	Item cani catenato	111
Conscientiæ cruciatus, tormentis omni- bus	196	Item malis bestiis, omnis generis	28
Conscientiæ examen, supputatiõni & cal- culo	318. & seqq.	Item venatoribus	317
Conscientiæ discussio, libellæ & trutinæ	318	Diaboli præsumptio, superbiæ Moab	114
Contendere verbis, suscitatiõni ignis	186	Diligens & prouidus, formicæ & api	251. & seqq.
Contentiosi, fenestris apertis lucem ex- stinguentibus	190	Diluuium, incendij extinctiõni	92
Conuersario malorum, pici	19	Disciplinæ rigor, peçtini acuto	159
Conuersiõnis dilatiõ, moræ periculosisi- mæ	336 & seqq.	Doctrina Christiana, ornatu præcipuo	49
Item aspidis artificio, & Nili accolis	335	Doctus suo malo, piscatori iccto	36
Conuersiõnis procrastinatio, coruino cantui	337	Qui Dominatur animo, debellatori vr- bium	94
Conuersiõnis acceleratiõ, turturis cantui ibidem.			
Conuersiõnem differentes, in puteo vel luto manentibus	337. & seqq.		
Cor maleuolorum, nido	22		
Corda fidelium, epistolæ	56		
Corda dura ad credendum, tabulis lapi- dis	ibid.		
Cordis & conscientiæ secretum, libro clauso	236. & seqq.		
Coronæ cælestes, coronis Romanorũ	94		
Corporis structura, & caput ipsum, do- mũ	220		
Corpus humanum, vasculo rei pretiosissi- mæ aptissimo	292		
Crucis signum, stabello	127		
Item clypeo	115, 118		
Item signo Tau, clauis	118		

D.

Damnatorum fæditas, hominibus exustis	280
Dentes, organis, vallis, crati	170

E.

Ebrietas, infantiæ voluntariæ	214
Item tempestati, & gurgiti	315
Ebriosus, se in tartara ouando fidenti	214, 216
Ecclesia, Arcæ Noë	50
Eleemosyna, ignis extinctiõni	92
Item diluuiõ	93
Eleemosyna viuorum, faci præluminan- ti	93
Exemplum malum, lapidi offensionis	17
Item gladio Saulis	16

F.

Facies seuera, Aquiloni	180
Familiæ curam habentes, gallo galli- naceo	246
Fidelium corda, epistolæ	56
Fides, ianux cæli, lumini, & tessera	50
Forma vel ornatu aliis insidians, vene- num porrigenti	283
Formæ venustas, flori caduco	278
Formæ operam dantes, laruatibus, spectris	281

G.

Gloria mundi, rori, sceno, stipulæ, baccatisq. laqueis	258. & seqq.
Gloria	

Gloria inanis, stercore & vermi	262	Homo vanus, fumo	259
Gloria cupidus, Dianæ templum incendit	263	Item simulachro	234
Glorians in malo, Rhodopæ scorto	263	Item calamo & arundini	23
Gratia Dei, forti auxiliatori	116	Homo in vestitu superbiens, fasciculo fœni ornato	261
Gratia dona, talentis &c.	318. & seqq.	Homo lapsus, pullo è nido lapsus & seq.	142.
Gulosi, filiis Israëli, ollas carniū appetentibus	229	Homines inculti, lapidibus informibus	49

H.

H eresis, pesti	18, 20
Heretici, lupis rapacibus	18, 34
Item viperæ	24
Item Eliu, amico Iob	ibid.
Item monstrosi omnis generis	26
Item vappæ	27
Item membro abscesso	ibid.
Item oui scabiosæ	ibid.
Item ruinis Ecclesiæ	ibid.
Item dæmoni	30
Item diabolo in angelum lucis se transfiguranti	38. & seqq.
Item mendaci & fallaci	38
Item Cretensibus semper mendacibus	37
Item impostoribus	36, 42
Item magis, maleficis, veridicis mendacibus	41
Hæreticorum guttur, sepulchro patenti	18 & seqq.
Hæreticorum sermo, cancro	19
Hæreticorum doctrina, veneno aspidis	18. & seq.
Item toxico, calculo	42
Hæreticorum blanditia & laxa doctrina, puluaribus	35
Item aucupibus, laqueis, decipulis	35
Hæreticorum excæcatio, tenebris Aegyptis, Cimmeriis, nocti, tenebris Inferni	41
Hæreticorum iactantia, gallinarum clamori	24
Hæreticorum conuenticula, speluncis latronum	ibid.
Hæreticus & Diabolus, aibus concoloribus, vt coruis	34
Item duobus equis currum trahentibus	34
Homines, ouibus	241. & seqq.
Homo, aibus hiliis, fœno, &c.	245
Item pulueri	190, 299
Item vitæ	299
Item villico, receptori, dispensatori, œconomo	338

Homo in vestitu superbiens, fasciculo fœni ornato	261
Homo lapsus, pullo è nido lapsus & seq.	142.
Homines inculti, lapidibus informibus	49
Hostes animæ, hostibus filiorū Israëli	106
Item tribus turmis Chaldæorum ibid.	
Hostium Ecclesiæ potestas, portis Inferi	23
Humar. a fragilitas, vasi figuli, luto	285
Item infirmitati mœnium	109. & seq.
Humiles, parvulus	4
Hypocritis, vestimento ouium	18

I.

I esvs Christus, fructui benedictio	53
Indulgentia parentum, immolationi Moloch	156
Infernus, nido	19, 22
Infirmas humana, imbecillitati mœnium	109
Intellectus, spiritui, lumini	138
Inuidia, rubigini, igni pestilenti, carnificinæ	204
Item perniciosissimo animali	204
Item armis diaboli	205
Item feræ animæ	ibid.
Inuidus, sibi primum nocenti	204
Ite maledicti, voci tonitruū	322. & seq.
Iudicantes de concionibus, cæcis de coloribus	334
Iudices & æstimatores stulti, à scopo aberrantibus	290
Iudicium mundi, cæco ferienti	290
Iudicium verum, lapidi Lydio	235
Iudicium animæ, liti forensi	344
Iudicis feueritas, leoni rugienti	323
Item bilanci & libellæ	318
Iustitia & virtutes, viæ ad regnum cælorum	246
Iuuentus, semini & herbæ	157

L.

L abra, valuis, pontibus ductilibus	170
Laudati in peccatis, aibus dulci cantu in decipulam illectis	343
Lex naturæ, arbori naturali	86
Item tabellis, pugillaribus	58. & seq.
Lex Moyfi, spiritui cum serpente æneo	86
Lex gratiæ, Cruci Christi	ibid.

Lingua, instrumento ad omnia accom- modo	168	Mortis memoria, lectiōni quotidianæ	286
Item igni modico, magnum incēdium suscitanti	170	Item philosophiæ	287
Lingua mala, rotæ incensæ	167, 170	Mortis incertitudo, furi	301
Item, gladio acuto	171	Mulier pulchra & fatua, sui, cum circulo aureo in naribus	279
Lingux detractio, comestioni	183	Mundanorum vanitas, omnio	272
Lingux neglectus, trucidanti vigiles vr- bis	226	Mundi vanitas, inanibus instrumentis musicalibus	235, 272
Lingux moderatio, stranis & loris & seqq.	168.	Item somnianti, & cani Aesopico	272
Item clauo nanis, &c.	170	Item circumforaneis, nuguetūculis	268
Loquaces inobedientes, illi cui aures in linguam deflexerunt	334	Item Golix	270
		Item fortelegio inani, vbi nihil omnia 270	
M.		Mundi fallacia, vulpinæ pelli	109
M aledicentia, incendio	177	Mundi violentia, pelli leoninx	ibid.
Item Sirenum canui	182	Mūdi inanitas, bullæ ex cōcha sufflatæ	271
Malè moratus, Theristi, Aesopo, Mopso	179	Mundi voleptates & honores, vmbrix, nuncio, carinæ, aui volati, sagittæ	ibid.
Malè viuentes, pomo putrido	17	Item cōpedibus, laqueis inauratis	262
Malorum societas, carbonatio	19	Item inorti in olla	265
B. MARIA mater Dei, stellæ maris	53. & seq.	Mundi volupratibus captus, boui ad vi- ctimam ducto	262
B. MARIAE in nos propensio, phialæ plenæ	54	Mundi volupratibus dediti, suis	266
Marrum indulgentia, laqueo	158	Mundi delicis capti, inebriatis	266
Meditatio distillationi	328	Mundi illecebræ, decipulis, muscipulis, pedicis, retibus	262
Memoria, archiuo & thesauro	136, 138	Item hamis aureis	268
Mendaciam, mucroni	164	Mundi amatores, Ammanno	ibid.
Mendax, serpenti mentienti	166	Mundi fallacia, arridenti, insidianti	ibid.
Mens securæ, iug. conuiuio	309	Mundi gaudia, vino bono primūni posi- to	266
Merita operum, thesauro ingenti	230	Mundi tristis exitus, vino deteriori post- ea proinatio	ibid.
Meritorum caritas, paruo codicillo	319	Mundi fastus, monti parturienti	270
Molestia à proximo illata, caudæ vulpinæ	197	Mundi amaritudinibus gaudentes, pisci- bus maris	265
Mori timentes, sibi malè conscij; gallinis & porcis, dum iugulus petitur	305	Mundi cursus, dici vni	254
Mori anxie timentes, furibus è carcere ad crucem ductis	305	Mundi ventosa gloria, bractææ splenden- ti & sonanti	258
Moriens libenter, viuo ingredienti se- pulchrum	311	Item rori, scæno, stipulæ, baccaetisq. la- queis	258. & seqq.
Moriens inuitus, vitulo vel oui ad lanie- nam tracto	314	Mundi finis, vesperæ	254. & seqq.
Mors, vltimæ linæ	344	Mundus hic, carceri magno	324
Item portæ carceris	344	Mūdus, Ioabo Amasū subdolè necatū	108
Item insidiatori	309	Item Iudæ proditori	108
Mors sanctorum, portæ celi	309	Item stultæ mulieri	145
Mortales morientes, aquæ labenti in ter- ram	298	Item mari magno	192, 269
Mortem non præuidens, viatori termi- num vix non præcogitanti	300	Mundus torus, puncto	260
Morte inopinata præoccupati, boui ad victimam ducto	343	Mūdus apud Sæctos, suspēso in cruce	273
Item aubus laqueo improuiso corre- ptis	343	Mundus ad finem tendens, ruenti domui	330
		Mundus inueteratus, seni decrepito	330
		Mundus peccatis grauatus, scaphæ char- tææ arcem vehenti per mare	331
		Mundus præ peccatorum mole non cor- ruens,	

ruens, misericordia Dei sustentatus; domui fulcris admotis innixæ 331

N.

Naturæ proclinitas, fluxui fluminis 192. & seq.
 Nouissima quatuor, caudæ, clauo, &c. 341
 Item quatuor plagis mundi, quatuor rotis 342
 Nouissima non præmeditans, iaculatori malè collimanti 300
 Nouissimorum recordatio, caudæ equinæ, &c. 341
 Itē auis caudæ, clauo naui, teli alis 341
 Item curui commodo ad patriam cælestem vehenti 346. & seq.
 Itē tintinabulis vestimēti Aaron 341

O.

Obedientiæ promittitudo, calceamentis 148. & 149.
 Obtreccatores, canibus adlatrātibz 103
 Occæcati in propriis defectibus, rapæ 176
 Occupati, velis molarum, in quibus non nidificant aues 250
 Ociosi, puluinari diaboli 251
 Ociosi, crapulæ dediti, &c. diaboli instrumentis 250
 Oculi, fenestris 218
 Item speculatoribus 219
 Oculorum custodia, collyrio 222
 Item pharmacis præstantibus ibid.
 Ora lignantium, fenestris parulis 190
 Oratio breuis, gladio, vel missili telo 106
 Oratio cum ieiunio & elemosyna, cordi alato 50
 Oratio Dominica, pani 53
 Oris incuria, portas hostibus pādenti 226
 Os, ostio domus 227

P.

Patientia, virtuti miraculorum 200
 Item martyrio ibid.
 Patientiam non exercentes, non vtentibus toga in hieme 201
 Peccata, maceræ, & muro inter Deum & nos 82
 Item vulneribus, morbis, & egestati omnium 60, 61
 Item vesti detritæ 64
 Item peli serpentis rugosæ 64
 Item cam & angui simul 67
 Item monstro ibid.
 Item damno maximo 294
 Item talento plumbi 310, 330
 Peccatum veniale, puluisculis 66

Peccata capitalia, septem nationibus, filios Israel impediētibz, ab ingressu terræ promissæ 74
 Peccator, stulto 10
 Item equo diaboli 14
 Item homini collapsō, & sui impoti 47
 Item Aethiopi, pardo, camelo 65
 Item sterili arbori 67
 Item mulieri parienti mortem ibid.
 Item arbori aridæ 64
 Peccator fecurus, obdormiscenti in via 340
 Peccator perseverans, triumphāti in malis 256
 Peccatorū grauiū enormitas clamori 80
 Peccati molestia, omnibus mundi impediētis 97
 Peccatorū sordes, corporalibus immundiciis 134
 Peccatorum temeritas, Gygis annulo 69
 Peccatorum series, profapæ malæ 74
 Peccatorum congeries, ingenti volumini debitorum 319
 Peccati lapsus, lapsui in lutum 338
 In peccatis laudati, auibz dulci cantu in decipulam illectis 343
 Peccati damnū nō estimantes, pueris 294
 Peccati enormitas, diaboli inferniq. horrori 295
 Peccatorum pericula, laqueis vbiq. sparſis 261
 Peccati pericula, periculis ignis & aquæ 67 & seqq.
 Peccati principia cauētes, principio morbi obstantibus 336
 Peccati fuga, fugæ colubri 337
 Peccatrix, pelago, lebeti 65
 Persecutores, salutis promotoribus 192
 Phantasia, aulæ vel atrio 136
 Philosophia, distillationi 323
 Pietas in parentes, ciconiæ cōditioni 152
 Pigri, asinō 252
 Pudor, frānio à vitii coërcenti 150
 Pueri, tabulæ rasæ 149
 Pueri in ili, malis furculis 157
 Pulchritudo, flori, sceno, deceptioni tacite 278
 Item sepulchro dealbato 279

R.

Regnum Dei sine iustitia quærentes, domum neglecto ostio ingredi cupientibus 243
 Resipiscentia, statuæ salis 223
 Risus & gaudiū, errori & deceptioni 256
 Sacra-

S.	
S acramenta, pharınacı	48
Item pretio inæstimabili	60
Item remediis, fonti	60
Salutatio Angelica, fauo mellis	53
Sapiens, pulcherrimo animali	49
Sapientes, ori Domini	2
Sapientia, merci incomparabili	6, 7, 8
Scientia inflari, vasi musto pleno	24
Scelus quinque, piscinæ quinque porticum	130
Item portis ciuitatis, & Satrapis Philistinorum	ibid.
Item quinque Regibus Iosue	131
Septem Sacramenta, septem cornibus Agni, & septem tubis	75
Septem peccata capitalia, septem cornibus draconis, & septem dæmonibus	75
Se pulchri ossa, libris, præceptoribus	286
Serò salutem curantes, Phrygiibus	302
Seruitus Christi, iugo	14
Spes, anchoræ	52
Spes impij, lanugini, spumæ, fumo & seq.	271.
Spiritualia fastidientes, subis in volutabro	265
Spiritus sancti dona	
Stultus, lunæ	10
Superbiens, testæ obloquenti figulo	285
Superbi, sceno	259, & seq.
Item dæmoni	231
Symbolum, tesseræ militari	50
T.	
T acere nescientes, vasi sine operculo	178
Taciturnitas, libro clauso	149
Tentatio peccati, litteris proditoris	112
Tentationes, latrunculis	136, 137
Item furibus	221
Tentationis incurfus, serpentis inuasiomni	337
Terræ amatores, sociis Vlyssis lotum gustantibus	264
Timentes Deum, cum Deo ambulantibus	247
Timor Domini & reliquæ virtutes, excubiis	227, & seqq.
Timor seruilis, acui vel setæ	2
Tribulatio, auro, gemmis, & vnionibus	192
Item vento secundo	192
Item fornaci figuli	201
V.	
V anitas mundi, inanibus instrumentis musicalibus	235, 272

Venter, principi coquorum	227
Verbum Dei audientes & non facientes, discentibus opus mechanicum, non ad motis manibus	332. & seqq.
Item scholas frequentantibus, nilque proficientibus	332 & seqq.
Item ægroto medicum tantum audienti nilq̄ seruanti	333
Item infundibulo vasisque pertuso	333
Item hominibus manibus ligaris, vel amputatis	ibid.
Verbum Dei facientes, horologio benè sonanti, & horas indicanti	334
Vindicans se, seipsum vulneranti	197
Vindictæ cupiditas, viperæ	197
Item apibus aculeo pungentibus	198
Item statuam flagellanti, & ab illa oppresso	198
Item contra mulam recalcitranti	199
Item Dioxippo se occidenti	198
Vinum, colubro mordenti	215
Virga castigatoria, virgæ Moÿsis	155
Virtutes, viæ ad regnum cælorum & seqq.	246.
Item armaturæ	115, 276
Item mercibus in naufragio adhærentibus	277
Item ornatui præcellentissimo	279
Virtutes Theologicæ, tribus virginibus	47
Item portis ædificij spiritualis	50
Virtutes & scientiæ, nuci, & monti	85
Virtutes & eloquia Dei, melli & fauo	84. & seq.
Virtutes & gratiæ, vasis pretiosis	221
Virtutes sine humilitate congregans, pulueres in vento colligenti	232
Virtuti inuisens, equo generoso	103
Item mulieri tollenti oua è nido	103
Virtutum exercitatio, viæ	96
Vita mortalis, vapori	158. & seqq.
Vita cuiusque, hortulo	176
Vita humana, litteræ Pythagoræ Y	64
Item navigationi	53, 64
Item militiæ super terram	106
Vita sancta, viæ arcæ	64
Vita laxa, viæ late	ibid.
Item equo effreni	343
Vita bonorum & malorum diuersa, diuersis viis	345
Vita malorum, viæ difficili	346
Vita bona, orbitæ rectæ	353, 359, 373, & seqq.
Vitæ sanctæ labor, viæ asperæ sed breui	326. & seqq.
Vita voluptuosa, viæ iucundæ, & breui; sed	

INDEX SIMILIVM.

ui: sed, &c.	327	rallio	267
Vitæ spatium, diei vni	264	Voluptuosi, locis humidioribus, paludibus	23
Vitæ vitium, errori vitæ	162	Vox Domini, ITE MALEDICTI, tonitruo	322. & seqq.
Vitæ cursus, nauigio	192	Vox Domini, VENI ET VIDE, tonitruo	323
Vitæ extremum, calcaneo	54, 310	Vox ad iudicium vocantis, tubæ horrifonæ	342
Item vesperæ	254. & seqq.		
Vitia, malis herbis	176		
Viuentes sine cura salutis, porcis	301		
Voluntas, malleo fabrorum maximo	140		
Voluptates, Sirenibus & fyrtribus, &c.	54	Z.	
Voluptatibus dediti, suis	144, 265	Zelus, igni & ardori	89
Voluptatibus nuncium remittentes, co-		Zoilus, cani	180

Ee

CENTVM ORATIONES VERIDICI.

1.	P RO timore Domini, & sapientia obtinenda	fol. 5
2.	Ad prudenter probeq; viuendum	9
3.	Contra peccati stultitiam	13
4.	Ad amoliendam demonis seruitutem	15
5.	Pro fuga mali consortij	17
6.	Ad hereticam pestem euitandam	21
7.	Contra concilium impiorum	25
8.	Pro fidei Catholicae constantia	27
9.	Contra complacentia tentationem	29
10.	Pro Regni caelestis possessione	33
11.	Pro animarum tuitione	35
12.	Contra spiritum erroris ac mendacij	37
13.	Contra simulationis vaficiem.	39
14.	Contra mendacium & dolum	43
15.	Pro Christianismo bene seruando.	45
16.	Pro doctrina Christiana progressu	47
17.	Pro augmento Religionis	49
18.	Pro Fidei stabilitate & perfectione.	51
19.	Ad habendam Spei firmitatem.	55
20.	Pro Charitate augenda	59
21.	Oratio, cum gratiarum actione, pro munere Sacramentorum	61
22.	Ad sanctis Sacramentis bene vtendum.	63
23.	Ad bonae vitae studium sectandum	65
24.	Pro peccatorum fuga	69
25.	Contra Superbiae Ambitionisq; vitium	73
26.	Contra septem peccata Capitalia	75
27.	Pro Spiritus sancti gratia obtinenda	77
28.	Contra peccata aliena	79
29.	Contra 4. peccata in caelum clamantia	81
30.	Ad auertendam Dei iram	83
31.	Ad impetrandam virtutum actionem.	85
32.	Pro vera dilectione impetranda	89
33.	Pro operum misericordiae exercitiis	91
34.	Pro dono Eleemosynae impetrando	93
35.	Ad affectus animi domandos	95
36.	Ad vtiliter Verbum Dei audiendum, Confitendū, & Communicandū	101
	37. Pro	

37. Pro constantia in virtutibus seruanda	105
38. Contra tres Anima nostra inimicos	113
39. Pro adiutorio in militia spirituali	117
40. Ad Angelum nostrum custodem	125
41. In omni anxietate & periculo	129
42. Pro bona quinque Sensuum directione	135
43. Pro recto trium Potentiarum Anima vsu	141
44. Pro octo Beatitudinum fructu obtinendo	143
45. Ad stultum Mundi iudicium contemnendum	147
46. Pro Iuuenibus, ad pudoris custodiam	151
47. Ad debitum Parentibus honorem praestandum	153
48. Oratio parentum, pro filiorum salute	157
49. Pro parentibus & filiis	159
50. Pro iis, qui nos ad meliora cohortantur	163
51. Oratio contra Mendacium	167
52. Contra lingua virulentiam	173
53. Contra Detractionem	177
54. Ad impediendam Detractionem	181
55. Ne aures detractori praebeantur	185
56. Contra disidia & contentiones	189
57. Pro patientia iniuriarum	191
58. Pro patientia in tribulationibus, &c.	195
59. Pro mansuetudine & tolerantia	199
60. Pro impetranda Patientiae virtute	203
61. Oratio contra Inuidiam	205
62. Contra Vindicta cupiditatem	207
63. Ad bonum pro malo rependendum	209
64. Ut inimici amici fiant	213
65. Contra Ebrietatis voraginem	217
66. Pro oculorum custodia	225
67. Pro diligenti oris custodia	229
68. Ad obtinendum Humilitatem	233
69. Ad humiliter de se sentiendum	239
70. Oratio in Aduersitate	243
71. Contra dissidentiam de Dei benignitate	249
72. Contra oisiositatem & pigrum	253
73. Oratio Vespertina, ante quietem	254
74. Oratio pro quiete Conscientiae	257
75. Contra Mundi vanitatem	263
76. Contra gustum mundanarum rerum	267
77. Contra Mundi fraudulentiam	269
78. Contra Mundi vanitatem	273

79. <i>Ad ornatum Anima acquirendum</i>	277
80. <i>Vt Anima pulchritudo impetretur</i>	283
81. <i>Pro contemptu carnis corruptibilis</i>	285
82. <i>Ad bene discendum mori</i>	289
83. <i>Pro lucro & salute Animarum</i>	293
84. <i>Contra peccati perniciem & damnum</i>	297
85. <i>Pro felici Mortis hora</i>	299
86. <i>Ad prouidè viuendum</i>	301
87. <i>Pro bona ad mortem praparatatione</i>	303
88. <i>Contra vanum mortis metum</i>	307
89. <i>Ad securè ex hac vita discedendum</i>	311
90. <i>Ad Regnam calorum obtinendum</i>	313
91. <i>Oratio contra Inferni terrorem</i>	315
92. <i>Ad verbum vocationemq̄ Dei audiendam</i>	317
93. <i>Ad reddendam Deo bonam rationem</i>	321
94. <i>Vt mitem in Iudicio sententiam audiamus</i>	323
95. <i>Pro salutari Æternitatis Memoria</i>	327
96. <i>Ad peccati horrorem & detestationem</i>	331
97. <i>Pro peccatorum conuersione</i>	335
98. <i>Contra dilationem conuersionis</i>	339
99. <i>Oratio ad vitanda peccata</i>	341
100. <i>Ad bene viuendum & moriendum</i>	347
<i>Oratio totum concludens VERIDICVM.</i>	349

E R R A T A.

Tametsi quilibet legendo per se facilè illa restituat,
sic tamen corrigito:

- In Prefat. pag. 2. lin. 6. à fine, pro seu, lege ceu.*
Pag. 91. in margine, Nicephor. lib. 8. cap. 15.
Pag. 64. lin. 9. à fine, pro incederant, lege incederent.
Pag. 77. in Oratione, pro geatiam, lege gratiam.
Pag. 79. lin. 3. in margine interiori ponendum E.
Pag. 100. lin. 13. à fine, in margine interiori ponendum E.
Pag. 144. in versu priori, pro seu lege ceu.
Pag. 153. lin. 13. pro subitus, lege súbrus.
Pag. 180. lin. 3. in margine E. & lin. 9. F.
Pag. 250. lin. 6. à fine, pro audititque, lege audiuitque.
Pag. 253. lin. 16. pro censum, lege censum.
Pag. 280. lin. 6. in margine interiore ponendum E.
Pag. 285. in Oratione, pro spiritu, lege spiritui.
Pag. 293. lin. 8. in margine interiori ponendum E.
Pag. 300. versu priori, pro capefcere, lege capessere.
Pag. 310. lin. 24. in marg. G.
Pag. 319. lin. 5. pro vtilitate, lege vtilitatem.
Pag. 330. lin. 1. pro medium, lege medio. Pag. 368. lin. 1. delendum ET.

A P P R O B A T I O.

CVM VERIDICVS iste CHRISTIANVS nihil contineat quod Orthodoxæ fidei repugnet, quôdve pias aures offendat; quin potiùs, & quæ Religionis sunt nostræ adstruat, & mores Christianos instituat, mundi que contemptum edocendo cælum asserat: meritò illum, vnà cum subiuncta **PROBITATIS ORBITA**, in lucem emittendum, magnoque cum fructu omnium manibus terendum censeo. Quod attestor hac 22. Septembris anni M. D C.

*Ioannes van Dale, sacr. Theol. Licentiatus,
Archipresbyter Gandauensis; in Episcopatu
Gandauensi librorum Censor.*

S V M M A P R I V I L E G I I.

ALBERTI & ISABELLAE CLARAE EVGENIAE Infantis Hispaniæ, Archiducum Austriæ, Ducum Burgundiæ, Brabantia, &c. Priuilegio cautum est, nequis librum, cui titulus est, VERIDICVS CHRISTIANVS, auctore P. Ioanne Dauid Sacerdote Societatis I E S V, præter voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, intra sexennium imprimat, aut alibi impressum in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalemve habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum & alia graui pœna mulctabitur: uti latius patet in literis, datis Bruxellæ VI. Nouembris, M. D C.

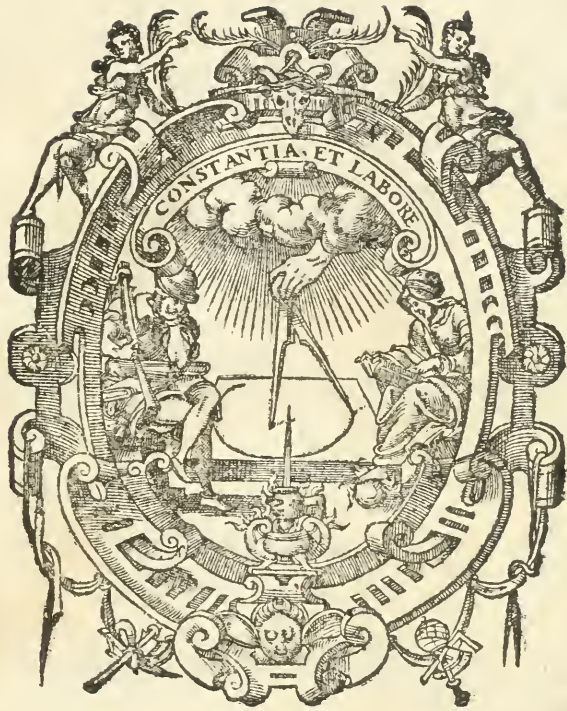
Signat.

N. Lombaerts.

Plantiniana
Antwerp

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM,
M. DCI.

Plantiniana

Concentus Musicus

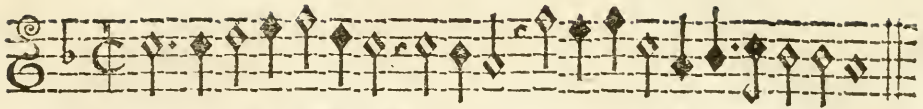
VERSIBVS

VERIDICI

CHRISTIANI

coaptatus

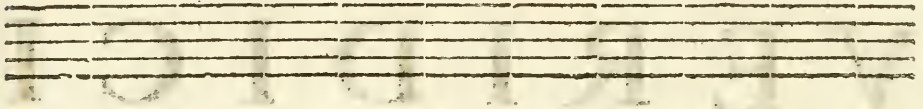
SVPERIOR.

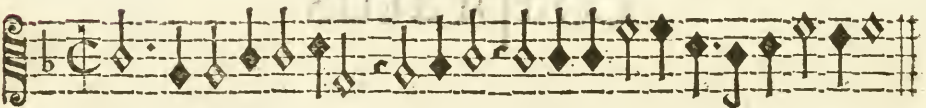
Quod si bi principi um po su it po su it sa pi en ti a ve ra?

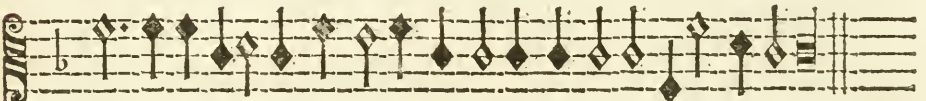
Nu minis infixum summisso summisso summisso corde timorem.

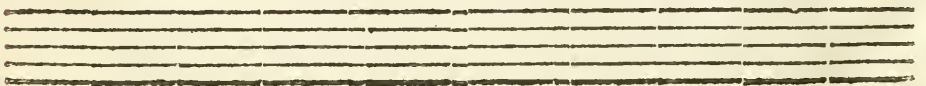
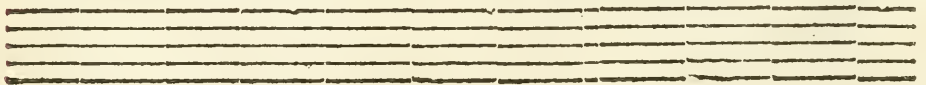
TENOR.

Quod si bi principium po su it po su it sa pi en ti a ve ra?

Nu mi nis infixum summisso summisso summisso corde timorem.

CONTRATENOR.

Quod si bi princi pi um po su it po su it sa pi en ti a ve ra?

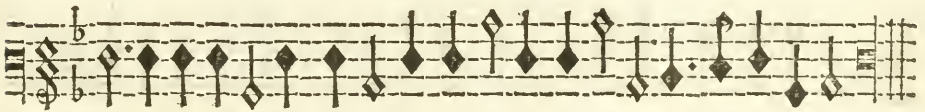

Numinis in fixum summisso summisso summisso corde timorem.

BASSVS.

Quod si bi prin ci pi um po su it po su it sa pi en ti a ve ra?

Nu mi nis in fixum summisso summisso ij. cor de timorem.

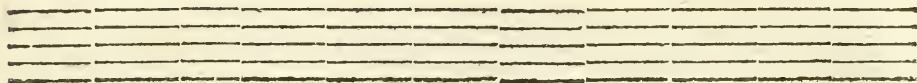
SVPERIOR.

Welck is d'oprecht beghin/ om tot wijshept te coemē/ om tot wijshept te coemē?

De breesē Godts met sin/ ij. sonder dies te bevoemen.

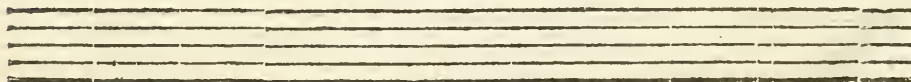
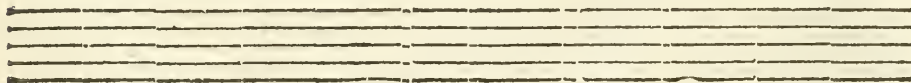
TENOR.

Welck is d'oprecht beghin/ om tot wijshept te coemē/ om tot wijshept te coemen?

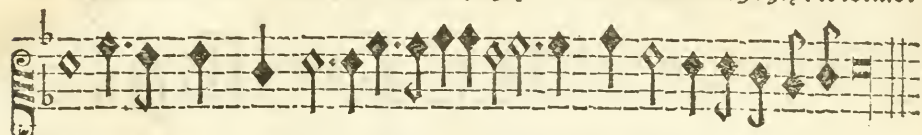
De breesē Godts met sin/ ij. sonder dies te bevoemen.

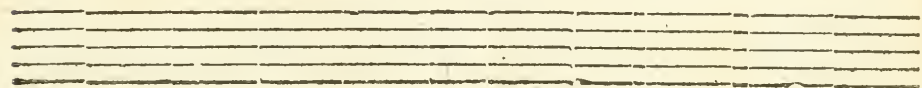
CONTRATENOR.

Welck is d'oprecht beghin/om tot wijsheyt te coemē/om tot wijsheyt te coemē?

De breeke Godts met sin/ ij. son der dies te beroe men.

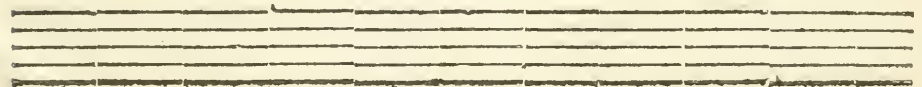
B A S S V S.

Welck is d'oprecht beghin/om tot wijsheyt te coemē/om tot wijsheyt te coemē?

De breeke Godts met sin/ ij. sonder dies te beroemen.

SUPERIOR.

Di ui ne sa ges se, don ne moy ad dres se pour al ler à vous.

Commenc'a refrain dre ton cœur, & à craindre de Dieu le courroux.

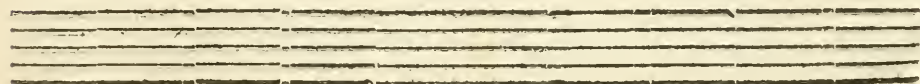
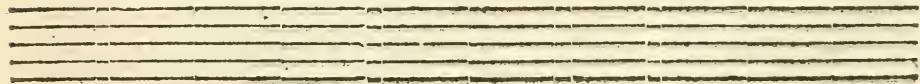
TENOR.

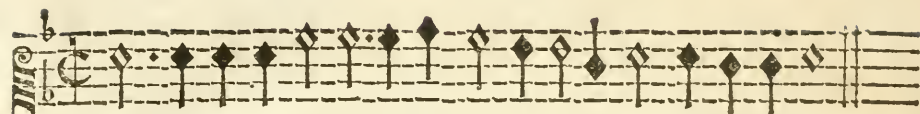
Di ui ne sa ges se, don ne moy ad dres se pour al ler à vous.

Commenc'a re frain dre ton cœur, & à craindre de Dieu le courroux.

CONTRATENOR.

Di ui ne sa ges se, don ne moy ad dres se pour al ler à vous.

Commenc'a re fraindre ton caur, & à craindre de Dieu le courroux.

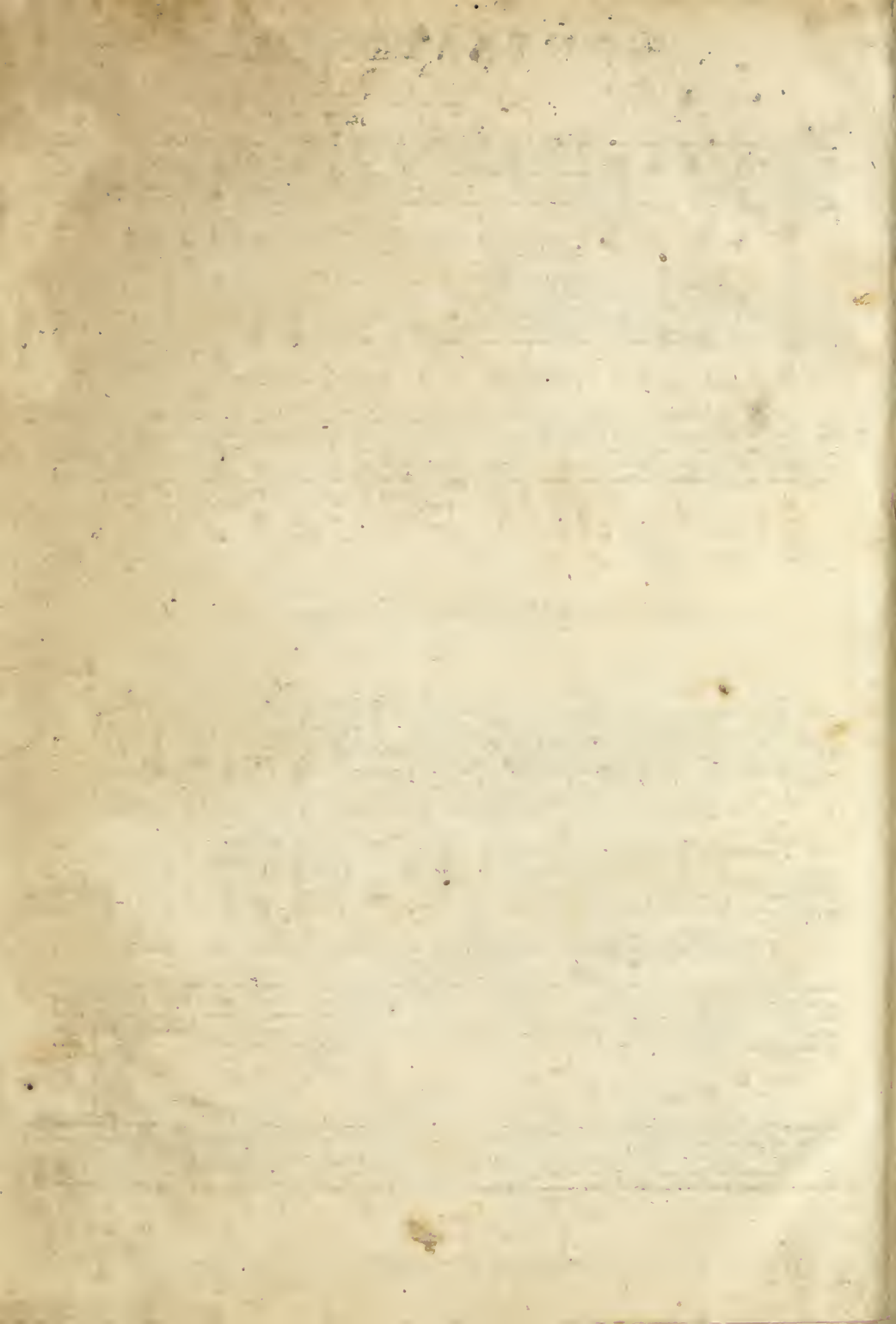
B A S S V S.

Di ui ne sa ges se, don ne moy ad dres se pour al ler à vous.

Commenc'a re fraindre ton cœur, & à craindre de Dieu le courroux.

2560-510

